

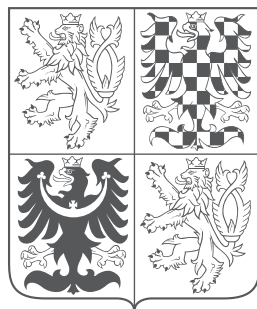
Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 72 / ročník 2014 – I. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 72.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2015

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sbírka nálezů a usnesení. Sv. 72, ročník 2014. – I. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2015, 632 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
978-80-7400-586-2 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2015
Vydání první
Sazba: SV, spol. s r. o.
Tisk: Finidr s.r.o.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2015

ISBN 978-80-7400-586-2 (C. H. Beck. Praha)
ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nálezy

Č. 1	K podmínkám meritorního rozhodnutí odvolacího soudu v trestním řízení.....	23
Č. 2	K vydržení vlastnického práva státem k tzv. historickému majetku obcí.....	31
Č. 3	K rozhodování soudu o náhradě škody na zdraví K hodnocení důkazů v občanském soudním řízení.....	41
Č. 4	K ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu v občanském soudním řízení K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku odmítnutí včas podaného odvolání jako opožděného.....	63
Č. 5	K právu obviněného být slyšen při rozhodování o dalším trvání vazby.....	69
Č. 6	K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nepřezkoumatelného a vnitřně rozporného soudního rozhodnutí.....	83
Č. 7	K důvodům tzv. útěkové vazby.....	93
Č. 8	K rozhodování o věcné příslušnosti soudu k řízení ve věci nároku na náhradu nemateriální újmy způsobené nezákonným omezením osobní svobody.....	101
Č. 9	K rozhodování obecných soudů o žalobě pro zmatečnost.....	105
Č. 10	K návrhu na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.....	111
Č. 11	K otázkám restituce tzv. historického majetku obcí K porušení práva na zákonného soudce Nejvyšším soudem v případě nepostoupení věci velkému senátu kolegia.....	159
Č. 12	K vydání cizince z České republiky k výkonu trestu odnětí svobody do Gruzie.....	169
Č. 13	K právu účastníka občanského soudního řízení vyjádřit se při rozhodování odvolacího soudu k tvrzením protistrany K rozhodování soudu o znalečném.....	183
Č. 14	K rozhodování obecných soudů o žalobě na obnovu občanského soudního řízení K náležitému odůvodnění soudního rozhodnutí.....	189
Č. 15	K právu účastníka řízení vyjádřit se k aplikaci moderačního práva při rozhodování o nákladech občanského soudního řízení.....	197
Č. 16	K podání v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem.....	203
Č. 17	K zásadě rovnosti účastníků řízení při rozhodování soudů o nařízení předběžného opatření.....	211

OBSAH

Č. 18	K právům dítěte na projednání věci v jeho přítomnosti a na slyšení v občanském soudním řízení, jež se ho týká K ustanovení opatrovníka	217
Č. 19	K náhradě nákladů právního zastoupení státu advokátem v občanském soudním řízení.....	237
Č. 20	K právním následkům zrušení tzv. přísudkové vyhlášky Ústavním soudem	247
Č. 21	K principu subsidiarity trestní represe	253
Č. 22	K přezkumu pravomoci rozhodce, který vydal exekuční titul, v exekučním řízení.....	261
Č. 23	K účinkům odporu podaného v elektronické podobě proti platebnímu rozkazu	267
Č. 24	K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nepřezkoumatelného soudního rozhodnutí.....	275
Č. 25	K rozhodování o věcné příslušnosti soudu a k odůvodnění rozhodnutí.....	281
Č. 26	K rozhodování soudu o náhradě škody způsobené nesprávným úředním postupem.....	289
Č. 27	K novým skutečnostem v řízení o povolení obnovy řízení K rasové perzekuci	305
Č. 28	K právu jiné osoby nahlížet do spisu K příkazu k domovní prohlídce	325
Č. 29	K podmínkám aplikace moderačního práva soudu při rozhodování o nákladech občanského soudního řízení.....	337
Č. 30	K odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím K principu dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci..	347
Č. 31	K náležitému odůvodnění soudního rozhodnutí K nákladům vzniklým bytovému družstvu v souvislosti s převodem členských práv a povinností	365
Č. 32	K podmínkám aplikace zpětvzetí dovolání v trestním řízení.....	373
Č. 33	K náhradě nákladů řízení a odměně advokáta v případech tzv. formulářových žalob.....	381
Č. 34	K proporcionalitě omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody podle § 74a trestního řádu.....	387
Č. 35	K náhradě nákladů právního zastoupení statutárního města.....	401
Č. 36	K rozhodování obecných soudů o místní příslušnosti.....	411
Č. 37	K formálním požadavkům kladeným na rozhodnutí o dalším trvání vazby.....	419
Č. 38	K výkladu § 150 občanského soudního řádu.....	431

OBSAH

Č. 39	K návrhu na zrušení vyhlášky č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost.....	439
Č. 40	K náležitému odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu	471
Č. 41	K odůvodňování rozhodnutí o věcné příslušnosti soudu.....	479
Č. 42	K rozhodování Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání v trestní věci.....	487
Č. 43	K účelnosti nákladů na právní zastoupení účastníka, jenž sám vykonává činnost advokáta.....	501
Č. 44	K právu účastníka řízení vyjádřit se k provedeným důkazům.....	509
Č. 45	K uložení pořádkové pokuty.....	515
Č. 46	K právu na spravedlivý proces K odepření práva uplatnit námitku podjatosti.....	521
Č. 47	K právu na přístup k soudu K okruhu osob oprávněných zvolit obviněnému obhájce.....	531
Č. 48	K ústavně konformní interpretaci § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	543

II. Usnesení

Č. 1	K povaze právního systému České republiky.....	557
Č. 2	K otázce zjišťování skutkového stavu v trestním řízení K obsahu výroku a odůvodnění trestního rozsudku.....	563
Č. 3	K aktivní procesní legitimaci obecního zastupitele k podání ústavní stížnosti.....	569
Č. 4	K institutu spolupracujícího obviněného K dokazování a hodnocení důkazů v trestním řízení	575
Č. 5	K prohlídce v kanceláři advokáta a k návrhu na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory v trestním řízení.....	583
Č. 6	K zadostiučinění a k náhradě nemajetkové újmy způsobené průtahy v občanském soudním řízení	593

III. Stanoviska

Stanovisko pléna Ústavního soudu č. 38/14.....	599
--	-----

Systematický rejstřík nálezů.....	612
Systematický rejstřík uveřejněných usnesení.....	614
Stanoviska pléna.....	615
Věcný rejstřík.....	616

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

nový občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

obč. zák.

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)
usn. č. 5
 - čl. 1 – N. č. 5, 6, 9 až 11, 13, 14, 19, 21, 30, 32, 39, 42, 44
usn. č. 2
st. č. 38/14
 - čl. 2 – N. č. 10, 11, 21, 25, 27, 44, 46
 - čl. 4 – N. č. 1, 26, 34, 40, 42, 44, 45
st. č. 38/14
 - čl. 10 – N. č. 13, 34, 35
 - čl. 78 – N. č. 39
 - čl. 79 – N. č. 39
 - čl. 81 – N. č. 4, 11, 26, 36, 48
usn. č. 4
 - čl. 82 – N. č. 6, 37, 40, 44, 45
usn. č. 2
 - čl. 83 – N. č. 2 až 4, 6, 7, 9 až 12, 19, 20, 23, 24, 27, 30 až 32, 34, 37, 42, 43, 45, 47, 48
usn. č. 1, 2, 4, 6
st. č. 38/14
 - čl. 87 – N. č. 4, 9, 10, 12, 13, 20, 27, 30 až 32, 35, 37, 40, 42, 43, 48
usn. č. 3
 - čl. 88 – N. č. 10
 - čl. 89 – N. č. 10, 13, 17, 30, 32, 42
 - čl. 90 – N. č. 6, 10, 11, 14, 24, 27, 30, 32, 34, 36, 38, 42, 44, 45, 48
usn. č. 2, 4
st. č. 38/14
 - čl. 91 – N. č. 4, 24, 26, 48
 - čl. 94 – N. č. 11
 - čl. 95 – N. č. 10, 11, 34, 45
st. č. 38/14
 - čl. 96 – N. č. 10, 11
2. Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)
usn. č. 1
 - čl. 1 – N. č. 3, 5, 27, 34, 44
 - čl. 2 – N. č. 10, 11, 21, 25, 34, 44, 45
usn. č. 2

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- čl. 3 – N. č. 44, 46
- čl. 4 – N. č. 3, 19, 34, 39, 44, 48
usn. č. 2, 3
- čl. 6 – N. č. 3
- čl. 7 – N. č. 3, 12, 28, 34
usn. č. 5
- čl. 8 – N. č. 5, 7, 28, 34, 37, 42, 47
usn. č. 2
st. č. 38/14
- čl. 9 – N. č. 3, 34
- čl. 10 – N. č. 18, 28, 34
usn. č. 5
- čl. 11 – N. č. 2, 3, 6, 9, 11, 16, 17, 25 až 28, 30, 31, 35, 38, 40
usn. č. 5
- čl. 12 – N. č. 3, 28
usn. č. 5
- čl. 13 – N. č. 34
usn. č. 5
- čl. 14 – N. č. 3
- čl. 16 – N. č. 3
- čl. 17 – N. č. 3, 21
usn. č. 3
- čl. 19 – N. č. 3
- čl. 26 – N. č. 39
usn. č. 5
- čl. 31 – N. č. 3, 39
- čl. 32 – N. č. 18
- čl. 36 – N. č. 1 až 6, 8 až 11, 13 až 27, 29 až 38, 40 až 48
usn. č. 2 až 6
st. č. 38/14
- čl. 37 – N. č. 3, 5, 10, 11, 17, 24, 29, 35, 43, 44, 47
- čl. 38 – N. č. 1, 3 až 5, 8 až 11, 13, 18, 22, 23, 25, 34 až 36, 40, 41, 44, 46
usn. č. 6
- čl. 39 – N. č. 5, 21, 34, 42
usn. č. 2
- čl. 40 – N. č. 5, 28, 42
usn. č. 4
st. č. 38/14
- čl. 41 – N. č. 3, 39
- čl. 43 – N. č. 12

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

3. Ústavní zákon Federálního shromáždění č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky
N. č. 10
4. Ústavní zákon Národního shromáždění č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 10
5. Ústavní zákon Parlamentu České republiky č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky
N. č. 42
6. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)
čl. 14 – N. č. 10, 36
 usn. č. 4
čl. 17 – N. č. 18
7. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
čl. 2 – N. č. 12
čl. 3 – N. č. 12
čl. 5 – N. č. 5, 8, 34, 37
čl. 6 – N. č. 5, 10, 12 až 14, 18, 23, 27 až 32, 34, 36, 42, 43, 46, 47
 usn. č. 2, 4, 6
 st. č. 38/14
čl. 8 – N. č. 3, 18
 st. č. 38/14
čl. 13 – N. č. 12, 26
čl. 14 – N. č. 10
čl. 34 – N. č. 26
čl. 41 – N. č. 26

 Dodatkový protokol
 čl. 1 – N. č. 13, 26

 Protokol č. 7
 čl. 2 – N. č. 27

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

8. Listina základních práv Evropské unie (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 111/2009 Sb. m. s.)
čl. 41 – N. č. 28
9. Úmluva o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)
čl. 3 – N. č. 18
čl. 12 – N. č. 18
10. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s.)
N. č. 3
11. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.)
čl. 3 – N. č. 12
čl. 16 – N. č. 12
12. Úmluva o právním postavení uprchlíků (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.)
čl. 33 – N. č. 12
13. Evropská úmluva o vydávání (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 549/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
N. č. 12
14. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1 až 48
usn. č. 1 až 6
st. č. 38/14
15. Zákon Federálního shromáždění č. 491/1991 Sb., o organizaci Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky a o řízení před ním
N. č. 10

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

16. Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2, 3, 8, 9, 26, 31, 35, 38 až 40, 47
usn. č. 1, 2
17. Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
N. č. 2, 3, 18, 26, 47
18. Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3, 4, 6, 9, 10, 13 až 20, 22 až 27, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 38, 40 až 45, 48
19. Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 10
20. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 3
21. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 6, 30, 31, 41
22. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 34, 42, 47
23. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1, 3, 5, 21, 32, 42, 45, 47
usn. č. 2, 4, 5
24. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 1, 5, 7, 12, 21, 28, 32, 34, 37, 42, 47
usn. č. 2 až 5
st. č. 38/14

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

25. Zákon Parlamentu České republiky č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 34
26. Zákon Parlamentu České republiky č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 34
27. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 45
28. Zákon Parlamentu České republiky č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 40
29. Zákon Parlamentu České republiky č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 3
30. Zákon České národní rady č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2, 11, 26, 40
31. Zákon Parlamentu České republiky č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 39
32. Zákon Parlamentu České republiky č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11, 23, 35, 46
usn. č. 5
33. Zákon Parlamentu České republiky č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 39
usn. č. 5

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

34. Zákon Federálního shromáždění č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 8, 26
35. Zákon Federálního shromáždění č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11
36. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 18, 24
37. Zákon Federálního shromáždění č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 26, 27
38. Zákon č. 95/1871 ř. z., o zavedení obecného zákona o pozemkových knihách
N. č. 27
39. Zákon Parlamentu České republiky č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 2, 36
40. Zákon Národního shromáždění č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3
41. Zákon Parlamentu České republiky č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3, 39
42. Zákon Parlamentu České republiky č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

43. Zákon České národní rady č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 3
44. Zákon Parlamentu České republiky č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 39
45. Zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 10
46. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 20
47. Zákon Federálního shromáždění č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 29
48. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 22
49. Zákon Federálního shromáždění č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem
N. č. 26
50. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 5, 8, 25, 26, 30
usn. č. 6

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

51. Zákon Parlamentu České republiky č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 39
52. Zákon Parlamentu České republiky č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 12
53. Zákon Parlamentu České republiky č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů
N. č. 48
54. Zákon Parlamentu České republiky č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 38, 48
usn. č. 1
55. Zákon Prozatímního Národního shromáždění č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 27
56. Zákon Parlamentu České republiky č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 36
57. Zákon Parlamentu České republiky č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 3

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

58. Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 27
59. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa
N. č. 2, 11
60. Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci
N. č. 11
61. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 11
62. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 19, 43
63. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 16, 19, 20
64. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 16

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

65. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost
N. č. 39
66. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 58/1997 Sb., kterou se stanoví indikační seznam pro lázeňskou péči o dospělé, děti a dorost
N. č. 39
67. Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. 243/2001 Sb., o registraci vozidel, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 48

I. Nálezzy

Č. 1

K podmínkám meritorního rozhodnutí odvolacího soudu v trestním řízení

1. Považuje-li odvolací soud skutkový stav zjištěný nalézacím soudem za úplný, avšak jím provedené důkazy hodnotí jinak, nemůže po zrušení rozsudku nalézacího soudu rozhodnout odsuzujícím rozsudkem sám, ledaže by „přehodnocené“ důkazy provedl v rámci veřejného zasedání.

2. Zásady přímosti (§ 2 odst. 11 trestního řádu) a bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu) jakožto stěžejní zásady dokazování v trestním řízení zajišťují, aby skutkový stav byl hodnocen tím soudem, který důkazy provádí, a který je tak o jejich obsahu a vzájemných souvislostech nejlépe informován. Zároveň posilují ústavně zaručená práva obhajoby, která může na provádění důkazů a jejich potenciální přehodnocení bezprostředně reagovat.

3. Nedodržení těchto zásad v podobě tzv. překvapivého rozhodnutí zvyšuje intenzitu případného zásahu do práva obžalované osoby na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod v situaci, kdy v cestě provedení odlišně hodnocených důkazů nestojí žádné významné faktické či právní překážky a odvolací soud dospěje na základě takového přehodnocení dříve provedených důkazů k závěru o nutnosti „přeměny“ soudem prvního stupně uloženého trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem v trest nepodmíněného odnětí svobody za odlišně právně kvalifikované trestné jednání.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Jaroslava Fenyka a Vladimíra Kůrky – ze dne 9. ledna 2014 sp. zn. III. ÚS 1980/13 ve věci ústavní stížnosti L. K., zastoupeného JUDr. Lenkou Dörrovou Čepkovou, advokátkou, se sídlem v Brně, Úvoz 447/120, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. srpna 2012 č. j. 4 Tmo 19/2012-535, jímž bylo zrušeno rozhodnutí soudu prvního stupně a nově bylo rozhodnuto o stěžovatelově vině a trestu, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2013 č. j. 3 Tdo 164/2013-36, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání pro neopodstatněnost, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. srpna 2012 č. j. 4 Tmo 19/2012-535 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2013 č. j. 3 Tdo 164/2013-36 bylo porušeno stěžovatelovo základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. srpna 2012 č. j. 4 Tmo 19/2012-535 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2013 č. j. 3 Tdo 164/2013-36 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 25. června 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu napadených rozhodnutí a spisu Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) sp. zn. 2 Tm 5/2011, který si Ústavní soud pro posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti vyžádal, se podává, že stěžovatel byl rozsudkem krajského soudu ze dne 10. dubna 2012 č. j. 2 Tm 5/2011-462 shledán vinným přečinem nepřekážení trestného činu podle ustanovení § 367 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a přečinem podílnictví podle ustanovení § 214 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Výše uvedených činů se měl stěžovatel dopustit tím, že dne 24. ledna 2011 v Brně na ulici Svitavské nábřeží viděl, jak dva spoluobčané bezdůvodně fyzicky napadli kolemjdoucí osobu, a tedy se hodnověrným způsobem dozvěděl o páchání trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle ustanovení § 145 odst. 1 trestního zákoníku a spáchání nebo dokončení takového činu nepřekazil. Poté, co jeden spoluobčan sebral poškozenému mobilní telefon, předal ho stěžovateli a dalšímu spoluobčanovi, kteří jej následně prodali. Za to byl stěžovateli uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, přičemž výkon tohoto trestu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let a zároveň byl nad stěžovatelem stanoven dohled v rozsahu uvedeném v ustanoveních § 49 až 51 trestního zákoníku.

3. Vrchní soud v Olomouci (dále též jen „vrchní soud“) nařídil na základě odvolání podaného státní zástupkyní ve věci veřejné zasedání, které

se uskutečnilo dne 28. srpna 2012 za účasti všech obžalovaných a jejich obhájců. V průběhu veřejného zasedání bylo dokazování nalézacího soudu doplněno o posouzení fotografií místa činu předložených obhájkyň stěžovatele. Vrchní soud následně vyhlásil ústavní stížností napadený rozsudek, jímž bylo rozhodnutí nalézacího soudu podle ustanovení § 258 odst. 1 písm. b) a d) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zrušeno, a odvolací soud podle ustanovení § 259 odst. 3 a 4 trestního řádu sám nově rozhodl tak, že všichni čtyři obžalovaní spáchali zločin loupeže, přičemž stěžovatel byl shledán vinným zločinem loupeže podle ustanovení § 173 odst. 1 a odst. 2 písm. b) trestního zákoníku ve formě spolupachatelství dle ustanovení § 23 trestního zákoníku, za což byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání pěti let. Odvolací soud přisvědčil námitkám státní zástupkyně a uvedl, že nalézací soud zjistil potřebný skutkový stav v dostatečné míře, avšak provedené důkazy posoudil ne zcela v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 trestního řádu, neboť je hodnotil jednostranně, mechanicky a nepřihlížel k jejich vzájemným souvislostem. Odvolací soud vytknul krajskému soudu zejména skutečnost, že uvěřil verzi obžalovaných o začátku celého incidentu jakožto snaze zabránit pádu opilého poškozeného do řeky, z čehož pak odvodil chybné právní posouzení jednání jednotlivých obžalovaných. Podle vrchního soudu sice nebylo provedeným dokazováním prokázáno, že mezi obžalovanými existovala výslovná dohoda o loupežném přepadení, avšak z jednoznačně prokázaného jednání všech obžalovaných na místě činu bylo možno dovodit jejich konkludentní dohodu o záměru loupežné přepadení realizovat. K právní kvalifikaci jednání stěžovatele vrchní soud uvedl, že k naplnění znaků spolupachatelství trestného činu loupeže stačí i částečné přispění pachatele, třeba jen v podrízené roli, když je vedeno stejným úmyslem jako činnost ostatních pachatelů, a je tak objektivně i subjektivně složkou děje tvořícího ve svém celku trestné jednání. Proto je dle vrchního soudu spolupachatelem loupeže podle ustanovení § 173 trestního zákoníku i osoba, která svou přítomností při činu po předchozí dohodě zesiluje účinnost prováděného násilí či pohrůžky násilí.

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání, které opřel o dovolací důvod podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. Nejvyšší soud toto dovolání odmítl usnesením ze dne 13. března 2013 č. j. 3 Tdo 164/2013-36 s tím, že jde o podání zjevně neopodstatněné, přičemž potvrdil právní závěry, k nimž dospěl vrchní soud.

II. Formální předpoklady projednání návrhu

5. Dříve než mohl Ústavní soud přistoupit k meritornímu projednání ústavní stížnosti, musel posoudit, zda ústavní stížnost splňuje formální náležitosti na takový návrh kladené zákonem o Ústavním soudu, přičemž

shledal, že tomu tak je, neboť ústavní stížnost byla podána oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s ustanoveními § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

III. Argumentace stěžovatele a vyjádření ostatních účastníků řízení

6. Stěžovatel namítá, že právní závěry obou soudů jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními. Uvádí, že soudy porušily trestní zákoník tím, že skutkový stav věci, naplňující skutkovou podstatu přečinu nepřežkažení trestného činu, vyhodnotily jako spolupachatelství na zločinu loupeže. Skutek, za nějž byl stěžovatel shledán vinným, nevykazuje zákonné znaky spolupachatelství ve smyslu § 23 trestního zákoníku a ani žádný ze znaků skutkové podstaty zločinu loupeže podle § 173 trestního zákoníku. Stěžovatel podpírá tyto argumenty tvrzením, že z jeho pouhé přítomnosti na místě činu nelze dovozovat podporu jednání spoluobžalovaných, kteří fyzicky napadli poškozeného. Nebyla učiněna žádná skutková zjištění, ze kterých by vyplývalo, že všichni obžalovaní byli vedeni společným záměrem. Soudy pak v rozporu se zásadami trestního práva dovozují naplnění znaků spolupachatelství na zločinu loupeže a konkludentní dohodu o spáchání takového zločinu toliko ze skutečnosti, že se stěžovatel poškozeného nezastal. Stěžovatel rovněž namítá, že odchýlením se od závěrů rozhodnutí R 4119/1931 porušily obecné soudy jeho legitimní očekávání a princip předvídatelnosti soudního rozhodování. Nadto stěžovatel namítá, že soudy nedostatečně odůvodnily napadená rozhodnutí, neboť z nich jasně nevyplývá, že by jeho jednání naplnilo znaky spolupachatelství podle ustanovení § 23 trestního zákoníku. Ve výroku rozsudku Vrchního soudu v Olomouci se pouze konstatuje, že stěžovatel a další obžalovaný „jednání spoluobžalovaných přihlíželi a svou přítomností je v tomto jednání podporovali“. Odůvodnění se dále pouze zmiňuje o jakési pasivní podpoře spoluobžalovaných, není však zřejmé, z jakých skutkových zjištění takovou pasivní podporu soud dovozuje a jakým způsobem měla pasivní podpora probíhat. Odvolací soud se rovněž bez jakéhokoliv dokazování odchýlil od právních závěrů soudu prvního stupně, což představuje závažné porušení trestního řádu. Ze všech výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

7. Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Vrchní soud ve svém vyjádření toliko odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, které se podrobně zabývalo všemi otázkami, jež jsou předmětem projedná-

vané ústavní stížnosti. Rovněž tak Nejvyšší soud fakticky odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a pouze zopakoval jeho opěrné důvody. Následně navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněně odmítl. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci jakožto vedlejší účastník nevyužilo svého práva se k ústavní stížnosti vyjádřit.

8. Stěžovatel následně využil práva repliky, v níž v podstatě zopakoval argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti. Znovu poukázal na závažné nedostatky v důkazním řízení, jež vedly k porušení zásady *in dubio pro reo*. Ve svém důsledku pak tato pochybení vedla k tomu, že i přes nenaplnění znaků trestného činu loupeže byl stěžovatel uznán vinným z jeho spáchání. Zejména Nejvyšší soud porušil stěžovatelovo právo na předvídatelnost trestnosti jednání a soudního rozhodování, neboť interpretoval příslušná ustanovení trestního zákoníku tak, že z pouhého nezastání se oběti trestného činu dovedl stěžovatelův úmysl loupit společně s aktivně jednajícími spoluobžalovanými. Dále stěžovatel znovu upozornil na skutečnost, že odvolací soud se v rozporu s trestním řádem odchýlil od skutkových závěrů soudu nalézacího.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

9. Ústavní soud zvážil stěžovatelem vznesené námítky, obsah napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud již v minulosti opakovaně vymezil podmínky, za kterých je na základě formálně bezvadné ústavní stížnosti povinen zasáhnout do rozhodovací činnosti obecných soudů, do jejichž soustavy nenáleží, a nezkoumá proto věcnou správnost či „běžnou“ zákonnost jejich rozhodnutí. Oprávněn je do činnosti obecných soudů zasáhnout zásadně jen tehdy, byla-li by jí ústavně nepřipustným způsobem zasažena základní práva a svobody účastníků soudního řízení. Posuzování ústavnosti rozhodovací činnosti obecných soudů se pak v řízení o ústavní stížnosti skládá obvykle ze tří komponentů. Nejprve je Ústavní soud ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu povinen posoudit otázku ústavnosti aplikovaných ustanovení právních předpisů. Teprve po vyřešení této otázky Ústavní soud posoudí, zda v řízení byla dodržena ústavně zaručená procesní práva, a konečně hodnotí ústavně konformní interpretaci a aplikaci práva hmotného [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 20. června 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) nebo nález Ústavního soudu ze dne 11. prosince 1997 sp. zn. III. ÚS 205/97 (N 159/9 SbNU 375)].

11. Ústavní soud v projednávané věci neshledal, že by kterékoliv aplikované ustanovení podústavního práva bylo v rozporu s ústavním zákonem, a proto přistoupil k posouzení toho, zda v řízení před obecnými soudy nebyla porušena stěžovatelova procesní práva zaručená hlavou pátou

Listiny, a to především v otázce, zda odvolací soud neporušil zásady a pravidla dokazování v trestním řízení takovým způsobem, že by ve výsledku mohl neoprávněně omezit stěžovatelovo právo efektivní obhajoby.

12. Z ustálené rozhodovací činnosti Ústavního soudu vyplývá pro projednávaný případ důležitý závěr, dle něhož není účelem trestního řízení jenom spravedlivé potrestání pachatele, nýbrž i „fair“ proces, neboť existence řádného procesu je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu [srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 12. října 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.)]. Formou jednotlivých procesních pravidel dostává tento obecný ústavní rámec svoji konkrétní podobu, jejímž prostřednictvím je teprve možné dospět k závěru, zda v soudním řízení takové hranice nebyly nepřekročeny. Přestože Ústavní soud opakovaně deklaroval svou příslušnost posuzovat zásadně toliko dodržení ústavních kautel soudního řízení jako celku, nastává výraznější provázanost trestního řízení (resp. jeho důsledků) s oblastí ústavně zaručených hmotných práv (nedotknutelnost osobní svobody, právo na ochranu soukromého života atd.) stav, kdy i dílčí porušení podústavních procesních předpisů ve svém důsledku často znamená rovněž porušení základních práv a svobod souzených osob v míře, která vyžaduje kasační zásah ze strany Ústavního soudu.

13. V projednávaném případě se spornou stala především otázka možnosti odvolacího soudu přehodnotit důkazy provedené soudem nalézacím. Odvolací soud se v napadeném rozhodnutí neztotožnil s tím, jak nalézací soud vyhodnotil některé důkazy, přestože jím zjištěný skutkový stav vyhodnotil jako úplný. Z toho důvodu se rozhodl rozsudek krajského soudu zrušit a o vině a trestu rozhodnout sám, přičemž v rámci veřejného zasedání provedl jediný, obhajobou navrhovaný důkaz, a to fotografie místa činu (viz č. I. 530 spisu obecného soudu). Odvolací soud je přitom dle trestního řádu, ustálené judikatury i doktríny vázán hodnocením důkazů provedených soudem nalézacím, pokud tyto důkazy neprovede znovu sám (srov. ustanovení § 259 odst. 3 trestního řádu ve spojení s § 263 odst. 7 trestního řádu). Pokud tedy odvolací soud považuje rozsah dokazování před soudem prvního stupně za úplný, ale provedené důkazy hodnotí jinak, nemůže po zrušení rozsudku nalézacího soudu rozhodnout odsuzujícím rozsudkem sám, ledaže by „přehodnocené“ důkazy sám provedl v rámci veřejného zasedání [srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 28. srpna 2008 sp. zn. II. ÚS 445/06 (N 149/50 SbNU 311) ve znění opravného usnesení ze dne 2. října 2008 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 1996 sp. zn. 2 Tzn 187/1996 (R 20/1997)]. K tomuto výkladu uvedených ustanovení trestního řádu se přiklání i odborná literatura (srov. např. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3121). Ústavní soud tedy v projednávané věci shledal, že v důkazním řízení před odvolacím

soudem došlo k porušení uvedených ustanovení trestního řádu, které je třeba řadit k ústavnímu základu řádného soudního řízení (sub 12).

14. Ústavní soud musel dále posoudit, zda toto pochybení dosáhlo intenzity neoprávněného zásahu do některého ze stěžovatelových základních práv a svobod, přičemž shledal, že se tak stalo. Smyslem výše uvedených ustanovení trestního řádu, upravujících možnosti přehodnocení skutkového stavu odvolacím soudem, je naplnění zásad přímosti (§ 2 odst. 11 trestního řádu) a bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu) jakožto stěžejních zásad dokazování v trestním řízení. Naplnění těchto zásad zajišťuje jednak to, aby skutkový stav byl hodnocen tím soudem, který důkazy provádí, a je tak o jejich obsahu a vzájemných souvislostech nejlépe informován, a zároveň posilují ústavně zaručená práva obhajoby, která může na provádění důkazů (resp. související otázky či poznámky soudu směřující k potenciálnímu hodnocení prováděných důkazů) bezprostředně reagovat. Naplnění druhého z uvedených cílů má pak především zamezit praxi tzv. překvapivých rozhodnutí, jež jsou začasté předmětem kritiky ze strany Ústavního soudu [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 4. srpna 1999 sp. zn. IV. ÚS 544/98 (N 109/15 SbNU 75), náleží Ústavního soudu ze dne 27. května 1999 sp. zn. III. ÚS 93/99 (N 80/14 SbNU 161) nebo náleží Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 2009 sp. zn. I. ÚS 2669/09 (viz níže)].

15. Rozhodnutí odvolacího soudu tak lze v důsledku porušení výše uvedených ustanovení trestního řádu charakterizovat jako tzv. překvapivé rozhodnutí, v jehož důsledku bylo omezeno stěžovatelovo právo efektivní obhajoby, především v možnosti bezprostředně se vyjádřit k důkazům a způsobu jejich přehodnocení odvolacím soudem. Vzhledem k tomu, že předmětné důkazy (výpovědi obžalovaných a jednoho svědka) odvolací soud nově vyhodnotil pro stěžovatele méně příznivě, což ve svém důsledku vedlo k jeho odsouzení pro mnohem závažnější trestný čin, je zásah do stěžovatelových základních práv zcela evidentní. Výše uvedené principy pak musí být vzhledem k charakteru dopadu do osobní sféry souzené osoby dodrženy zejména v případech „přeměny“ nalézacím soudem podmíněně odloženého trestu v nepodmíněný trest uložený soudem odvolacím [podobně např. náleží Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 2009 sp. zn. I. ÚS 2669/09 (N 246/55 SbNU 367)]. Z výše uvedeného tak vyplývá, že v projednávaném případě se nejedná toliko o formální pochybení, které nemohlo mít reálný dopad do sféry základních práv a svobod stěžovatele a proti němuž by Ústavní soud jakožto orgán efektivní ochrany ústavně zaručených práv nemohl zasáhnout, nýbrž jde o neoprávněný zásah v materiálním smyslu, jak byl vymezen judikaturou Ústavního soudu [srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 26. března 2009 sp. zn. I. ÚS 3108/08 (U 9/52 SbNU 821)].

16. V projednávaném případě je navíc třeba odmítnout argumentaci, že opakováním výpovědi obžalovaných nelze vzhledem k jejich zájmu

na příznivém výsledku řízení očekávat další objasnění věci, neboť jimi prezentovanou verzi potvrzoval i jeden svědek. Přihlédnout je rovněž třeba k tomu, že při opětovném provádění těchto přehodnocených důkazů nelze očekávat nepřiměřené zpomalení trestního řízení či nárůst jeho nákladů o více než částku potřebnou k předvolání několika svědků. Obžalovaní byli všichni veřejnému zasedání přítomni, a soudu tak nic nebránilo v jejich výslechu, přičemž toto vyslechnutí navrhovala i státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně (srov. str. 10 odůvodnění napadeného rozhodnutí odvolacího soudu). Ze stěžovatelových podání z řízení před Nejvyšším soudem i Ústavním soudem pak zjevně vyplývá, že stěžovatel a jeho právní zástupkyně mají k hodnocení důkazů a skutkovým závěrům vrchního soudu celou řadu námitek, které hodlali ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny uplatnit v odvolacím řízení. Ani Nejvyšší soud, natož pak Ústavní soud, však není procesními předpisy povolán skutková zjištění odvolacího soudu přezkoumávat. To dále podtrhuje míru, kterou byla překvapivostí rozhodnutí vrchního soudu omezena reálná možnost efektivní obhajoby proti názorům a skutkovým závěrům tohoto soudu.

17. Lze tedy uzavřít, že vrchní soud zatížil své rozhodnutí a řízení mu předcházející vážnou vadou nesoucí znaky libovůle, jež ve svém důsledku způsobila porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, a to porušením ústavním pořádkem chráněných zásad ústnosti a bezprostřednosti dokazování v trestním řízení. Ústavní soud proto napadený rozsudek zrušil a věc vrací vrchnímu soudu k novému projednání. Pokud dovolací soud nenapravit shledaný neoprávněný zásah do stěžovatelových základních práv a svobod, nedostal své povinnosti podle čl. 4 Ústavy, pokračoval tak v jejich porušování a z toho důvodu Ústavní soud přistoupil i ke zrušení napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu.

18. Ústavní soud tedy mimo ústní jednání z výše uvedených důvodů vyhověl ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil rozhodnutí vyjmenovaná ve výroku tohoto nálezu. Vytknutá pochybení obecných soudů se bezezbytku týkají rovněž spoluodsouzených osob, a proto Ústavní soud s ohledem na zásadu *beneficia cohaesionis* zrušil napadená rozhodnutí i ve vztahu k těmto osobám.

19. Posouzení dalších v ústavní stížnosti vznesených námitek již Ústavní soud nepovažoval za nutné, neboť všechny vytykané aspekty rozhodnutí vrchního soudu budou předmětem znovuotevřeného odvolacího řízení (včetně možných dopadů amnestie prezidenta republika - viz č. I. 614 soudního spisu) a jejich projednáním v řízení o ústavní stížnosti by se Ústavní soud dopustil nepřipustného předjímání závěrů tohoto soudního řízení.

Č. 2

K vydržení vlastnického práva státem k tzv. historickému majetku obcí

1. Při hodnocení splnění podmínek vydržení tzv. historického majetku obcí je nutno přihlížet nejen k vydržecí době, nýbrž i k oprávněnosti držby a zvláštním požadavkům na hodnocení dobré víry držitele, je-li jím stát nebo státní podnik, jehož je stát zakladatelem.

2. K přechodu historického majetku zpět na obce došlo rozhodnutím zákonodárce (tedy samotného státu) zákonem č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů, což v obecné rovině vylučuje dobrou víru státu k tzv. historickému majetku obcí. Výklad *in favorem restitutionis* se uplatní s ohledem na to, že to byl právě stát, který již jednou obcím vlastnictví odňal a citovaným zákonem sledoval účel nápravy této historické křivdy, přičemž současně nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, a byl to stát, který až v § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 173/2012 Sb., jednoznačně stanovil, že teprve marným uplynutím lhůty (pro podání návrhu na zápis vlastnického práva obcí nejpozději do 31. března 2013) přechází majetek obcí do vlastnictví státu. Takovýto sankční důsledek z povodnosti formulace § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, dovozovat nelze.

3. Tyto závěry lze uplatnit ve vztahu státu a obcí jako původních vlastníků historického majetku. V případě dalších nabyvatelů nemovitostí (třetích osob) se však uplatnit nemusí, neboť třetí osoby mohou být oprávněně v dobré víře, že jsou vlastníky takto nabyté nemovitosti.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Jaroslava Fenyka a Vladimíra Kůrky – ze dne 9. ledna 2014 sp. zn. III. ÚS 2176/13 ve věci ústavní stížnosti města Cheb, se sídlem v Chebu, nám. Krále Jiřího z Poděbrad 1/14, zastoupeného JUDr. Janou Wenigovou, advokátkou, se sídlem v Karlových Varech, Vítězná 10, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. června 2013 č. j. 28 Cdo 1294/2013-71 o odmítnutí stěžovatelova dovolání v řízení o žalobě, jíž se stěžovatel domáhal určení vlastnictví ke konkrétním nemovitostem podle zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Lesů České republiky, s. p., IČO 42196451, se sídlem v Hradci Králové, Přemyslova 1106, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 5. června 2013 č. j. 28 Cdo 1294/2013-71 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatele vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. června 2013 č. j. 28 Cdo 1294/2013-71 se ruší.

Odůvodnění

I. Obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností (podanou k poštovní přepravě dne 12. 7. 2013) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí z důvodu porušení svých základních práv a svobod, zejména práva na spravedlivý proces a na ochranu vlastnictví podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Rozsudkem Okresního soudu v Chebu ze dne 5. 10. 2012 č. j. 9 C 297/2011-26 bylo rozhodnuto, že stěžovatel coby žalobce je vlastníkem pozemku parc. č. 483/1 o výměře 47 860 m² v katastrálním území Dolní Hranická. Dále byla zamítnuta žaloba na určení, že stěžovatel je vlastníkem pozemků parc. č. 430/1, 430/2, 460/2 a 466/2.

3. Předmětem řízení byla žaloba, kterou se stěžovatel domáhal určení, že je vlastníkem výše uvedených pozemků s tím, že do jeho vlastnictví přešly podle § 2 a 2a zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů. Žalobce vyzval žalovaného (Lesy České republiky, s. p.) k vydání předmětných pozemků dopisem ze dne 14. 6. 2010.

4. Zamítavý výrok okresní soud odůvodnil tím, že žalovaný (resp. Česká republika) sporné pozemky vydržel. Možnost vydržení nemovitostí, které jsou či mohou být předmětem „obecní restituace“, okresní soud opřel o judikaturu Nejvyššího soudu (viz sub 7). Tyto pozemky byly tzv. historickým majetkem, který přešel na obec podle § 2 zákona č. 172/1991 Sb. ke dni 24. 5. 1991. Jestliže tedy stěžovatel vyzval žalovaného k vydání pozemků, které ani nespecifikoval, až výzvou ze dne 14. 6. 2010, pak se tak stalo podle okresního soudu až po uplynutí vydržecí lhůty. Výrok o určení vlastnického práva pak okresní soud odůvodnil tak, že šlo o tzv. přidělový majetek, který mohl přejít na obec podle § 2 zákona č. 172/1991 Sb. za situace, že byl ke dni 1. 7. 2000 zapsán jako vlastnictví České republiky. Vlastnictví k němu tak nabyl stěžovatel k tomuto dni, a pokud výzvu k vydání učinil dne 14. 6. 2010, pak tímto dnem byla narušena dobrá víra žalovaného o tom, že s nemovitostí nakládá jako s vlastní. Proto nedošlo k vydržení.

32

5. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 28. 1. 2013 č. j. 18 Co 695/2012-53 byl ve výroku I potvrzen výrok II rozsudku Okresního soudu v Chebu ze dne 5. 10. 2012 č. j. 9 C 297/2011-26, kterým byla zamítnuta žaloba na určení, že stěžovatel jako žalobce je vlastníkem sporných pozemků. Ve výroku II rozsudku odvolacího soudu byl změněn výrok I rozsudku soudu prvního stupně tak, že byla zamítnuta žaloba na určení, že žalobce je vlastníkem jiného pozemku.

6. Odvolací soud dovodil, že v případě pozemku parc. č. 483/1 šlo o zkonfiskovaný majetek, který byl přidělen právnímu předchůdci žalobce dne 16. 6. 1948 rozhodnutím Ministerstva zemědělství č. j. 16342/48-IX/Z-23 vydaným podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Současně však uvedl, že ustanovení § 2a zákona č. 172/1991 Sb. je pouhým doplňkem restituce podle § 2 téhož zákona a přechodu podle § 1 tamtéž. V tomto směru odkázal na důvodovou zprávu k zákonu č. 114/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů, a dospěl k závěru, že v projednávané věci pozemky, ze kterých sestává parc. č. 483/1, byly přiděleny žalobci již v roce 1948, a přešly tak do vlastnictví žalobce podle § 2 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb. již ke dni 24. 5. 1991. Krajský soud dále uvedl, že ve smyslu § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění účinném do 28. 6. 2012, byly obce povinny do jednoho roku po nabytí vlastnictví k nemovitým věcem podle tohoto zákona učinit návrh k příslušnému středisku geodézie na zápis těchto nemovitých věcí do evidence nemovitostí. Tuto svoji povinnost žalobce nesplnil a po dobu devatenácti let od účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. byl zcela nečinný, přičemž nárok na vydání pozemků poprvé uplatnil až dne 14. 6. 2010. Od 24. 5. 1991 pozemky užíval žalovaný a byl oprávněným držitelem, neboť byl v dobré víře, že mu pozemky patří. Dobrá víra nemohla být zpochybněna samotným vydáním zákona č. 172/1991 Sb. Po uplynutí deseti let od 24. 5. 1991 tak došlo k vydržení vlastnického práva pro stát ke všem pozemkům, ke kterým se domáhá určení vlastnického práva stěžovatel. Žalobě nemůže být vyhověno ani s poukazem na novelizovaný § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 173/2012 Sb., kde je uvedeno, že pokud vlastnické právo, které na obec přešlo podle § 1, 2, 2a či 2b tohoto zákona, není dosud zapsáno v katastru nemovitostí, je obec povinna nejpozději do 31. 3. 2012 uplatnit návrh vůči katastrálnímu úřadu, nebo podat žalobu na určení vlastnického práva u soudu. Nesplní-li tuto svou povinnost, považuje se den 1. 4. 2012 za den přechodu vlastnického práva na stát. Z tohoto ustanovení podle krajského soudu neplyne, že by měl stát přijít o vlastnické právo k nemovitostem, které již vydržel.

7. Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatele jako nepřipustné proto, že shledal, že odvolací soud rozhodl věcně správně, v souladu s judikaturou dovolací instance. V odůvodnění uvedl následující. Nelze vyloučit vydržení obecního majetku státem či jím založeným státním podnikem, a to i poté, co bylo ex lege obnoveno obecní vlastnictví. Ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění účinném do 28. 6. 2012, ukládalo obcím povinnost do jednoho roku od nabytí vlastnictví k nemovitostem učinit návrh katastru na zápis těchto nemovitostí. Je tedy zřejmé, že zákon nevycházel z nezměnitelné povahy zákonného nabytí vlastnictví obcí ani ve vztahu ke státu jako subjektu práva, ale v zájmu právní jistoty ukládal obci povinnost, jejíž splnění mělo zamezit pozdějším nejasnostem při posouzení právních vztahů k nemovitostem. Nedostatek aktivity obce při prosazování práv, jichž se v důsledku obecní restituice stala nositelkou, tedy při naplnění zákonem stanovených předpokladů vede k nabytí vlastnického práva státem (či jím založeným státním podnikem) formou vydržení. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu a účastníci občanskoprávních vztahů jsou si rovni (čl. 11 odst. 1 Listiny, § 2 odst. 2 obč. zák.). Pokud jde o problematiku posouzení aplikace § 2 a 2a zákona č. 172/1991 Sb. při posouzení počátku běhu vydržecí lhůty k pozemku parc. č. 438/1, Nejvyšší soud odkázal na rozsudek ze dne 19. 2. 2009 sp. zn. 28 Cdo 3360/2008. Podle něj zákon č. 114/2000 Sb., jenž je novelou zákona č. 172/1991 Sb., umožnil uplatnění restitučního nároku v případech, kdy obce neměly do nabytí účinnosti této novely zákonem nezbytně požadované důkazy o svém vlastnictví před 31. 12. 1949 – ani přidělovou listinu, ani přidělový plán. V projednávané věci však žalobce již v žalobě uvádí v rámci výčtu důkazního materiálu přidělové rozhodnutí a rovněž v průběhu řízení nebylo mezi stranami sporu o tom, že v případě právě tohoto jednoho pozemku jde o příděl.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníka řízení

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že podle zákona č. 173/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů, a jím novelizovaného § 8 zákona č. 172/1991 Sb. měly obce povinnost podat do 31. 3. 2013 žaloby na určení vlastnického práva nebo návrh na zápis do katastru nemovitostí ohledně majetku, který přešel do vlastnictví obcí podle § 1, 2, 2a a 2b zákona č. 172/1991 Sb. Pokud by tak neučinily, přešlo by vlastnické právo zpět na stát. Stěžovatel legitimně očekával, že jeho vlastnickému právu, které získal podle zákona č. 172/1991 Sb., bude poskytnuta odpovídající právní ochrana na základě určovací žaloby podané z příkazu zákona. Stěžovatel jednal v důvěře v zákon č. 173/2012 Sb. a uplatnil u soudu žalobu na určení vlastnictví k předmětným nemovitostem. Obecné soudy však tento postup stěžovatele sankcionovaly pro něj

nepředvídatelným výkladem zákona č. 173/2012 Sb., když dospěly k závěru, že již předtím stát (státní podnik) obecní majetek vydržel, a nabyl tak k němu vlastnické právo, a to navzdory výslovnému znění zákona č. 173/2012 Sb. Nejvyšší soud se omezil na lakonické konstatování, že odvolací soud se neodchýlil od judikatury Nejvyššího soudu s odkazem na pět svých rozhodnutí. Všechna však řešila případy, kdy odvolací soudy rozhodly před vydáním zákona č. 173/2012 Sb., a pouze jedno z nich (28 Cdo 1966/2012) se okrajově dotklo uvedeného zákona. Jediné rozhodnutí dovolacího soudu nemůže představovat ustálenou judikaturu. Námitka stěžovatele, že vydržení je v rozporu s dobrými mravy, zůstala ze strany Nejvyššího soudu opomenuta. Je všeobecně známou skutečností, že města a obce vedly se státními podniky (především s Lesy České republiky) a státními fondy (Pozemkový fond České republiky) od účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. desítky a stovky sporů o určení vlastnického práva. Dobrá víra státu musela nutně být těmito spory, vedenými na celém území České republiky, narušena. Restituční předpisy je nutno vykládat nikoliv jen jazykovým výkladem, ale především podle jejich účelu, aby tak nevznikaly nové majetkové křivdy. Dále stěžovatel poukázal na rozpor, kdy je na jedné straně obcím uložena právní povinnost podat určovací žaloby, na druhé straně je bez dalšího akceptováno, aby stát (organizace a podniky) namítal vydržení a soudy toto akceptovaly. Taková situace je pro obce bezvýhodná, pro právo nepřijatelná. Zákonodárce výslovně uvedl, že vlastnické právo obcí nabyté podle § 1, 2, 2a nebo 2b zákona č. 172/1991 Sb., které dosud není zapsáno v katastru nemovitostí, musí obec ve lhůtě uplatnit u soudu, nebo u katastrálního úřadu, jinak přejde vlastnické právo zpět na stát. Z toho podle stěžovatele plyne, že stát uznal existenci vlastnického práva obcí k danému majetku včetně historického (§ 2) a přidělového (§ 2a), takže není možné automaticky dovozovat, že stát může sám nebo prostřednictvím „svých“ držitelských subjektů (státních organizací a státních podniků) s úspěchem namítat vydržení. Situace, kdy města a obce musí podat určovací žaloby, protože jim to ukládá zákon č. 173/2012 Sb., uhradit s tím spojené vysoké náklady na soudní poplatky a geometrické plány, a poté pouze trpně získat soudní rozhodnutí, které automaticky žalobní návrhy zamítá z důvodu vydržení státu, je naprosto bezvýhodná.

9. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a uvedl, že otázky, které kladl dovolatel ve svém dovolání (a které kopíruje v rámci ústavní stížnosti), byly již řešeny jeho předchozí judikaturou. Bylo proto logické, že se dovolací soud přidržel dosavadní interpretační argumentace, jak byla vyjádřena v jím rekapitulovaných rozhodnutích. K odmítnutí dovolání tak došlo v důsledku respektování platné právní úpravy procesního práva. Ani aspekty ústavněprávní povahy, na které stěžovatel poukazuje, nejsou podle názoru Nejvyššího

soudu způsobilé vyvrátit argumentaci, která byla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu již zaujata. I u vědomí, že posouzení povahy vztahu mezi zákonem č. 172/1991 Sb. a novelou provedenou zákonem č. 114/2000 Sb. spočívá v dané věci ústavní stížnosti výlučně na posouzení Ústavního soudu, jeví se výklad zaujatý v odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení jako správný.

10. Stěžovatel v replice k vyjádření Nejvyššího soudu uvedl, že Ústavní soud svým nálezem ze dne 13. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 2876/12 (N 187/71 SbNU 239) vyslovil jako nosný důvod rozhodnutí, že stát se nemůže dovolávat vydržení majetku, který obcím převedl do vlastnictví zákonem č. 172/1991 Sb. a jeho novelami. Citovaný zákon totiž z povahy věci vyloučil, aby stát, resp. jím založené nebo zřízené organizace (státní podnik Lesy České republiky) mohly úspěšně namítat oprávněnou držbu a vydržení vůči obcím, přičemž teprve zákon č. 173/2012 Sb. představuje prekluzivní limitaci vlastnických nároků obcí.

11. Státní podnik Lesy České republiky se k ústavní stížnosti nevyjádřil, aniž se však vzdal svého postavení vedlejšího účastníka řízení.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

12. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem coby žalobcem v řízení před obecnými soudy a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

14. V jádru věci obdobnou otázkou se již Ústavní soud zabýval, a to v řízení o ústavní stížnosti stěžovatele městys Svatava vedené pod sp. zn. II. ÚS 2876/12. V tehdejší řízení obecné soudy rovněž akceptovaly námitku vydržení vlastnického práva státním podnikem Lesy České republiky, přičemž zaujaly právní názor jako v nyní projednávané věci. Vyšly z toho, že zákon č. 172/1991 Sb. vyžadoval ze strany obce určitou aktivitu, aby byly zákonem dotčené právní vztahy vyjasněny co nejdříve. To mělo plynout

z ustanovení § 8 citovaného zákona, podle kterého byly obce povinny do jednoho roku od účinnosti zákona učinit návrh na zápis svého vlastnického práva. Pokud stěžovatel (obec Svatava) uplatnil své vlastnické právo až s odstupem 19 let, neuplatnil jej podle tehdejších soudů v rozumné době. Soudy proto učinily závěr, že stát byl po celou dobu oprávněným držitelem předmětných pozemků, a proto se opětovně uplynutím vydržecí doby stal jejich vlastníkem. S tímto názorem se však Ústavní soud nemohl ztotožnit.

15. Ústavní soud v nálezu ze dne 13. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 2876/12 zaujal právní názor, podle kterého [viz již nález tohoto senátu sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. 3. 2004 (N 33/32 SbNU 303)] i v případech, kdy stát vystupuje jako účastník soukromoprávního vztahu, který se řídí právními předpisy z oblasti soukromého práva, nelze jeho postavení bez dalšího ztotožňovat s postavením jednotlivce (fyzické osoby). Stát nedisponuje skutečně autonomní vůlí, jeho jednání se musí vždy řídit zákonem, i když stát zastupují z jeho pověření jiné subjekty. Při posuzování pozice státu v takových vztazích nelze proto cele abstrahovat od druhé dimenze státu, tj. té, v níž vykonává svou hlavní funkci, tedy státní moc (zejména vrchnostenskou správu). Tento aspekt je proto třeba mít na zřeteli v situacích, kdy stát vstupuje do právních vztahů na základě právních úkonů v rovném postavení s ostatními subjekty soukromého práva, neboť – jako v projednávané věci – může pravidla těchto vztahů utvářet a přetvářet a vystupovat jako vykonatel veřejné moci. Zde proto Ústavní soud zdůrazňuje tu významnou okolnost, že uvedená dvojaká role státu nebyla obecnými soudy náležitě zhodnocena, ačkoliv občanský zákoník v ustanovení § 1 odst. 2 stát výslovně vylučuje z okruhu standardních právnických osob, když v rámci vymezení předmětu úpravy občanského zákoníku rozlišuje vztahy fyzických a právnických osob a vztahy mezi těmito osobami a státem. Postavení státu v právních vztazích soukromého práva proto musí být speciálně konstruováno zákonem (viz § 21 občanského zákoníku, přesnější formulaci § 6 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, a vhodněji formulovanou charakteristiku v § 21 nového občanského zákoníku). K této dvojí povaze proto musí soudy při rozhodování otázek jako v projednávaném případě přihlížet s náležitou pozorností, i když tento typický znak moderního státu ústavní pořádek České republiky (např. na rozdíl od ústavních předpisů Rakouska) výslovně nezdůrazňuje.

16. V projednávané věci se tak však nestalo, a s ohledem na řešenou otázku (spor mezi státním podnikem, jehož zakladatelem je stát, a obcí) tak došlo k zásahu do práva obce na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a do práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Obecné soudy se nevypořádaly s klíčovou otázkou, zda stát, který přijal zákon č. 172/1991 Sb., na základě kterého přešla na obce část majetku do té doby jím

vlastněná, může být, zejména s ohledem na své specifické postavení, oprávněným držitelem tohoto majetku. Zde považuje Ústavní soud za nutné poukázat na jím již vyjádřený právní názor v nálezu sp. zn. II. ÚS 2876/12, kde konstatoval, že zákon č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, v § 8 stanovil, že obce jsou povinny do jednoho roku po nabytí vlastnictví k nemovitým věcem podle tohoto zákona učinit návrh příslušnému středisku geodézie na zápis těchto nemovitých věcí do evidence nemovitostí. Z toho dovodil, že „zápis měl deklaratorní povahu a zákonodárce povinnost vázal toliko na pořádkovou lhůtu. S nesplněním povinností nebyla spojena žádná sankce. Pokud zákonodárce presumoval u obcí určitou aktivitu, bylo to v zájmu právní jistoty relevantních subjektů práva“. Toto ustanovení tak mělo v duchu zásady *vigilantibus iura* zohlednit časový faktor a chránit práva třetích osob nabytá v mezidobí v dobré víře. Současně Ústavní soud zastává názor, že se jeví jako nepřiměřené trestat obec za její pasivitu pozbytím práva ve prospěch státu, který již jednou obci vlastnictví odňal, ale později se rozhodl způsobenou křivdu napravit. To proto, že i stát, který nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, musí snášet svůj díl viny na obtížích, které obce při dohledávání svého historického majetku mají.

17. Při hodnocení splnění podmínek vydržení je v této souvislosti nutno přihlížet nejen k vydržecí době, nýbrž i oprávněnosti držby a zvláštním požadavkům na hodnocení dobré víry držitele (zde státní podnik, jehož zakladatelem je stát), že věc patří státu, a ne někomu jinému. Takovou víru však v tomto případě nelze postulovat již proto, že rozhodnutím zákonodárce (tedy samotného státu) došlo zákonem č. 172/1991 Sb. k přechodu historického majetku zpět na obce. Výklad *in favorem restitutionis* se uplatní s ohledem na to, že to byl právě stát, který již jednou obcím vlastnictví odňal a který citovaným zákonem sledoval účel nápravy této historické křivdy. Nelze též odhlédnout od faktu, že stát současně nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, a konečně to byl stát, který až zákonem č. 173/2012 Sb. jednoznačně stanovil, že teprve marným uplynutím lhůty pro podání návrhu na zápis vlastnického práva obcí, určené do 31. března 2013, přechází majetek obcí do vlastnictví státu. Takovýto sankční důsledek z původní formulace § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, dovodit nelze. Z těchto důvodů je třeba dát přednost zájmům (vlastnickému právu) obce, kolidujícím se zájmy státu (státního podniku), k tzv. historickému majetku obcí.

18. Z toho Ústavní soud dovozuje, že ani další faktické nakládání s tímto majetkem nemohlo vést k dobré víře jeho držitele, což dokládá i další postup zákonodárce, který zákonem č. 173/2012 Sb., s účinností od 29. 6. 2012, novelizoval ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb. tak, že původní znění upravující lhůtu k podání návrhu na zápis do katastru

nevovitostí (předtím u střediska geodézie) bylo nahrazeno novým zněním, kterým se teprve jednoznačně stanoví lhůta, do kdy nejpozději je třeba podat návrh na zápis vlastnického práva, a současně se stanoví, že uplynutím tohoto termínu přechází majetek do vlastnictví státu. Tím sám zákonodárce vyloučil možnost vydržení vlastnického práva státem v důsledku nedodržení původně stanovené lhůty.

19. Tento závěr se však může uplatnit ve vztahu státu a obcí jako původních vlastníků historického majetku. V případě dalších nabyvatelů nevovitostí se tento závěr vždy uplatnit nemusí. V projednávané věci však o takový případ nejde, a proto nebylo třeba zabývat se možnými dopady takové situace.

20. S ohledem na to, že rozhodující senát Ústavního soudu nedospěl k jinému právnímu názoru, než jak byl formulován v nálezu sp. zn. II. ÚS 2876/12 (viz výše), nezbylo mu než ve výroku nálezu označené rozhodnutí Nejvyššího soudu mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení zrušit podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť jím došlo k porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny. V tomto případě to považoval za žádoucí, neboť pro obecnější nápravu právního stavu v této oblasti bude třeba právě reakce Nejvyššího soudu a jí odpovídajícího postupu obecných soudů v dalším průběhu řízení o předmětné žalobě stěžovatele.

Č. 3

**K rozhodování soudu o náhradě škody na zdraví
K hodnocení důkazů v občanském soudním řízení**

1. I sekundární účel operace je třeba z hlediska práva na zdraví a jeho ochranu presumovat jako ústavně žádoucí a odpovídající smyslu a účelu čl. 7 odst. 1 a čl. 31 věty první Listiny základních práv a svobod. Pokus o realizaci každého (být „sebevíce“ sekundárního) účelu operace, každá část jakéhokoli úkonu zdravotní péče implikují potencialitu postupu lékaře, resp. zdravotnického zařízení v rozporu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy. Z povahy věci je proto třeba vždy zkoumat dodržení postupu *lege artis* z hlediska toho kterého účelu, toho kterého aspektu operace.

2. Legální teorie důkazní byla již v moderním státě s nezávislým soudnictvím před staletími opuštěna. Závěr, zda zdravotnické zařízení (ne)postupovalo v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy, je závěrem právním, a tudíž stanovit, co je po právu, je v kompetenci nezávislého soudu. Znalecký posudek může být jen skutkovým podkladem (nejčastěji jedním z více podkladů) pro tento právní závěr o postupu (*non*) *lege artis*.

3. Protiprávní jednání se ve sféře práva na zdraví a jeho ochranu může ve smyslu čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod negativně projevit nejen ve zhoršení zdraví, nýbrž i tak, že u poškozeného nedojde ke zlepšení zdraví, ač se to dalo očekávat s ohledem na předpokládaný právně souladný postup škůdce (tedy vzhledem k pravidelnému běhu věci). Skrze uplatnění nároku na náhradu újmy „pokračuje“ subjektivní právo (na zdraví) nebo právní statek či hodnota (zdraví), z jehož porušení škoda vzešla. Jde jen o pokračování v jiné podobě tak, aby jeho hodnotový obsah zůstal poškozenému co nejvíce zachován (právo na zdraví).

4. Ústavně konformní výklad (z hlediska základního práva na plnou náhradu veškeré utrpěné újmy na zdraví) § 444 odst. 1 občanského zákoníku (ve znění do 31. 12. 2013) tak vyžaduje, aby se pod termínem „škoda na zdraví“ rozumělo nejen zhoršení zdravotního stavu poškozeného, nýbrž i ztráta jeho očekávaného zlepšení způsobená vadami postupu poskytovatele zdravotní služby.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Jaroslava Fenyka a Vladimíra Kůrky – ze dne 9. ledna 2014 sp. zn. III. ÚS 2253/13 ve věci ústavní stížnosti M. R.,

zastoupené JUDr. Daliborem Lorencem, advokátem, se sídlem Veselá 238/39, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2013 č. j. 25 Cdo 1111/2013-208, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 7. listopadu 2012 č. j. 44 Co 78/2012-176, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 13. října 2011 č. j. 108 C 103/2009-131 o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby, kterou se domáhala zaplacení částky 50 000 Kč z důvodu náhrady škody na zdraví, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 7. listopadu 2012 č. j. 44 Co 78/2012-176 a rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 13. října 2011 č. j. 108 C 103/2009-131 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, základní právo na zdraví a jeho ochranu ve smyslu čl. 7 odst. 1 ve spojení s ustanovením čl. 31 věty první Listiny základních práv a svobod a v návaznosti na to i základní právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. listopadu 2012 č. j. 44 Co 78/2012-176, rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 13. října 2011 č. j. 108 C 103/2009-131 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2013 č. j. 25 Cdo 1111/2013-208 se ruší.

Odůvodnění

I. Obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností (doručenou datovou zprávou dne 22. 7. 2013) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, a to pro tvrzené porušení základních práv podle čl. 36 odst. 1 a 2, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Městský soud v Brně (dále též jen „městský soud“) uvedl v odůvodnění napadeného rozsudku především následující. Stěžovatelce byl diagnostikován oboustranný šedý zákal a z tohoto důvodu jí byla doporučena operace k odstranění šedého zákalu. Tato operace byla úspěšně žalovanou provedena. Stěžovatelce byla při této operaci voperována nesprávná nitrooční čočka, jejíž hodnota se rovnala hodnotě přirozené čočky zdravého člověka. Z tohoto důvodu se však u stěžovatelky projevila toliko refrakční vada, kterou trpěla již před operací, byť si ji neuvědomovala, neboť v důsledku šedého zákalu prakticky neviděla. U stěžovatelky totiž byla vysoká

krátkozrakost diagnostikována již před operací. Po operaci se tedy refrakční vada pravého oka nezhoršila o 8 dioptrií (dále též jen „D“), jak tvrdila stěžovatelka, ale zůstala v rozsahu vysoké krátkozrakosti. Ke vzniku vysoké krátkozrakosti tedy nedošlo v souvislosti s lékařskou péčí žalované. V současné době je sice s operací šedého zákalu spojena i možnost korekce refrakční vady, avšak tato korekce není primárním účelem operace. Ke korekci refrakční vady se v současné době přistupuje z důvodu, že to umožňuje nynější technologie. U stěžovatelky však byla operace doporučena právě z důvodu, že trpěla šedým zákallem, a cílem operace bylo odstranění šedého zákalu, k čemuž došlo, nikoli korekce refrakční vady. Dokazováním tedy byla prokázána nejen neexistence protiprávního jednání na straně žalované, ale rovněž neexistence vzniku škody. Podle městského soudu stěžovatelka před operací trpěla vysokou krátkozrakostí a tímto onemocněním trpí i po operaci. Její zdravotní stav se proto nezhoršil, přičemž u škody na zdraví je nutno spatřovat škodu právě ve zhoršeném zdravotním stavu poškozeného. Žaloba stěžovatelky byla proto zamítnuta (výrok I) a dále bylo rozhodnuto o nákladech řízení (výroky II až IV).

3. V záhlaví uvedeným rozsudkem Krajský soud v Brně (dále též jen „krajský soud“) rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I až III potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Uvedl především, že městský soud nárok správně posuzoval jako nárok vyplývající z titulu odpovědnosti žalované za škodu dle ustanovení § 420 obč. zák., ve spojení s ustanovením § 11 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o péči o zdraví lidu“). Krajský soud vyšel z toho, že mezi účastníky není sporu o tom, že žalobkyně se dne 29. 3. 2007 v zařízení žalované podrobila plánované operaci šedého zákalu pravého oka, přičemž součástí této operace měla být i korekce refrakční vady tohoto oka (krátkozrakosti). Dále že není sporné, že při této operaci došlo k záměně nitrooční čočky a namísto čočky korigující refrakční vadu žalobkyně byla do pravého oka implantována čočka o síle +21 D, což je čočka odpovídající čočce zdravého člověka. Sporným bylo tvrzení žalobkyně, že v důsledku této záměny došlo k výraznému zhoršení refrakční vady pravého oka z krátkozrakosti střední (-3,25 D až -6 D) na krátkozrakost silnou (nad 6 D), a tím i ke zhoršení kvality jejího života; oproti tomu žalovaná tvrdí, že tato skutečnost nenastala, resp. ani nastat nemohla. Dále krajský soud konstatoval, že z dokazování před nalézacím soudem jednoznačně vyplynulo, že refrakční vada pravého oka žalobkyně před operací činila -11-12 D, tedy šlo o krátkozrakost silně těžkou a po operaci -13 D. Jinak vlastní operace šedého zákalu proběhla zcela *lege artis* a došlo k odstranění šedého zákalu (ztráty čirosti čočky) a dle znalce i ke zvýšení zrakové ostrosti tohoto oka. Poukázal dále na názor znalce, podle kterého potíže žalobkyně s provedenou operací nesouvisí. Tato

operace nebyla důvodem následné operace levého oka, pro celou věc je stěžejní, že i před operací byl vysoký rozdíl mezi dioptriemi (refrakcí) obou očí. Na podkladě uvedených skutečností dospěl odvolací soud k závěru, že v důsledku operace šedého zákalu (která byla provedena *lege artis*) došlo k odstranění šedého zákalu a zvýšení zrakové ostrosti tohoto oka, nedošlo k újmě na zdraví žalobkyně, která by byla odškodnitelná dle ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. Skutečnost, že touto operací nedošlo také k (plánované) korekci již existující refrakční vady žalobkyně, není takovou újmou, která by dle ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. byla odškodnitelná.

4. Nejvyšší soud v záhlaví citovaným usnesením dovolání odmítl jako nepřipustné ze zákona [podle § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř., ve znění do 31. 12. 2012].

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá následující. Nejvyšší soud odmítl dovolání jako nepřipustné ze zákona i přesto, že krajský soud poučil stěžovatelku, že dovolání je přípustné. Nižší soudy neprováděly důkazy navržené stěžovatelkou. Stěžovatelka poukazuje na to, že též nárok právně kvalifikovala rovněž jako nárok na ochranu osobnosti podle § 11 a násl. občanského zákoníku a v tomto směru podala i žalobu na ochranu osobnosti, která však byla zamítnuta v podstatě bez věcného přezkumu (rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 28. 9. 2009 č. j. 24 C 23/2009-37 ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010 č. j. 1 Co 2/2010-81), a to právě s poukazem na nynější řízení o náhradu škody na zdraví (s tím, že žalobou na ochranu osobnosti nelze nahrazovat či navyšovat své nároky z titulu náhrady škody na zdraví coby nároku speciálního vůči obecnému nároku na ochranu osobnosti). Podle stěžovatelky se proto soudy v řízení o náhradu škody na zdraví měly zabývat žalobou jako nárokem na ochranu osobnosti i na náhradu škody na zdraví. V řízení nebyla hodnocena skutečnost, že stěžovatelka a žalovaná uzavřely dohodu, podle níž operace šedého zákalu bude současně řešit krátkozrakost, která je refrakční vadou. Podle této dohody měla mít stěžovatelka po operaci lehkou krátkozrakost, tj. myopii lehkou od 0 do -3 D. V důsledku použití nesprávné nitrooční čočky však má žalobkyně krátkozrakost daleko vyšší. Tato její nynější krátkozrakost je odborně označena jako myopie těžká, tj. vyšší než -10 D. Obecné soudy se nesprávně ztotožnily s názorem znalce, který uvedl, že co se týče vlastní operace šedého zákalu, tato proběhla zcela *lege artis* (neboť došlo k odstranění šedého zákalu a ke zvýšení zrakové ostrosti tohoto oka). Operace nemohla být zcela *lege artis*, jestliže namísto dohodnuté výsledné lehké krátkozrakosti má v důsledku použití nesprávné nitrooční čočky stěžovatelka krátkozrakost těžkou.

III. Vyjádření účastníků a replika stěžovatelky

6. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že rozhodnutí o tom, které z navržených důkazů budou, či nebudou provedeny, je plně na projednávajícím soudci (či senátu) a je jeho právem i povinností vyplývající z občanského soudního řádu. I v daném případě městský soud zhodnotil, jaké důkazy jsou stěžejní pro posouzení věci, a řádně odůvodnil i to, proč některé z navrhovaných důkazů nebyly provedeny. Pokud stěžovatelka s tímto hodnocením nesouhlasí, je to důvod pro podání odvolání, a nikoli ústavní stížnosti. Hodnocení důkazů je plně v ingerenci nalézacích soudů a Ústavní soud do něj nemůže zasahovat. Stěžovatelka využila i svého práva podat odvolání a dovolání, kde tyto skutečnosti mohla uvádět. Nedošlo ani k porušení čl. 38 odst. 2 Listiny, neboť stěžovatelka se osobně účastnila řízených jednání a vyjadřovala se k prováděným důkazům. Není rovněž pravda, že by městský soud zamítl návrh na vyžádání zdravotnické dokumentace pouze z důvodu hospodárnosti řízení. V odůvodnění rozsudku městský soud uvedl, že z lékařské dokumentace vyšel ustanovený znalec, který je i oprávněn z odborného hlediska ji vyhodnotit, neboť soud tyto odborné znalosti nemá. Obě strany pak měly stejnou příležitost podat návrhy otázek, které chtěly od znalce zodpovědět. Je pak plně v kompetenci soudce a jeho hodnocení důkazu, jaké otázky znalci položí. Znalecký posudek byl sice vyhotoven písemně, ale zpracovatel posudku byl v řízení před soudem vyslechnut a stěžovatelka měla možnost klást znalci dotazy osobně, což i činila. Z průběhu řízení rovněž vyplývá, že v řízení nebyly žádné průtahy zapříčiněné mateřskou dovolenou soudkyně městského soudu v době od 20. 8. 2010 do 1. 5. 2011. V této době úkony v napadeném řízení činila soudkyně, která zákonnou soudkyni dle rozvrhu práce Městského soudu v Brně, platného pro toto období, zastupovala. V tomto období pak byly činy zejména úkony směřující k zadání a vyhotovení znaleckého posudku, jakož i úkony následné, tedy k rozeslání posudku a výzev k vyjádření a stanovení odměny znalci. Po návratu z mateřské dovolené pak soudkyně opětovně převzala od zastupující soudkyně a dále plynule pokračovala v provádění úkonů ve věci. Pokud pak jde o námitky stěžovatelky, že soud měl uplatněný nárok posoudit i z titulu ochrany osobnosti, je tato námitka nemístná, protože Městský soud v Brně jakožto soud okresní není věcně příslušný pro rozhodování ve věcech týkajících se ochrany osobnosti. Věcná příslušnost v těchto věcech je dle § 9 odst. 2 písm. a) o. s. ř. dána krajským soudům. Z projednávané věci nevyplývá libovůle soudu, přičemž z řízení je zřejmé, že navržené důkazy byly buď provedeny a řádně zhodnoceny, nebo bylo jejich provedení zamítnuto a tento postup byl v rozsudku odůvodněn.

7. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že přípustnost dovolání vyplývá jen ze zákona, nelze ji založit na základě poučení o opravných prostředcích v rozhodnutí odvolacího soudu. Případně nesprávně

poučení o dovolání má ve smyslu § 240 odst. 3 o. s. ř. pouze vliv na lhůtu k podání dovolání. Jestliže tedy v projednávané věci nebylo rozhodnuto o peněžitém plnění převyšujícím 50 000 Kč, nezbylo Nejvyššímu soudu než dovolání stěžovatelky jako nepřipustné ve smyslu § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. (ve znění do 31. 12. 2012) odmítnout.

8. Vedlejší účastník (žalovaná Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně) se svého postavení vzdal s poukazem na náklady právního zastoupení. S ohledem na to jeho vyjádření k ústavní stížnosti – které učinil i při neexistenci zastoupení advokátem a vzdání se postavení vedlejšího účastníka – nebylo možno zohlednit (v opačném případě by byl obcházen institut povinného zastoupení účastníků a vedlejších účastníků řízení před Ústavním soudem). Pouze je možno uvést, že otázku opožděnosti podání posuzuje Ústavní soud z úřední povinnosti jako podmínku řízení.

9. Stěžovatelka uvedla v replice k vyjádření obecných soudů hlavně následující. Systém odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění byl mnohokrát podroben kritice jako nedůstojný, odporující principům demokratické společnosti. Způsob odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění přesto umožňuje soudům přiznávat odškodnění ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. To se v daném případě nestalo.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

10. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva. Lhůtu pro podání ústavní stížnosti (i proti rozhodnutím soudů prvního a druhého stupně) měl Ústavní soud za zachovanou, navzdory nepřipustnosti dovolání ze zákona (viz sub 8), neboť pochybení státu (krajského soudu) nelze klást k tíži stěžovatelky.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

A) Obecná východiska pro posouzení zásahu

11. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

12. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě. Psané právo je třeba vykládat tak, aby plnilo svoji funkci spočívající v rozumném a spravedlivém vyřešení problému, aby obstálo měřítky tzv. zdravého rozumu a podle fundovaných představ spravedlnosti panujících ve společnosti.

13. Po vzoru tzv. Heckovy formule z roku 1964 uplatňované v judikatuře Spolkového ústavního soudu a nálezu Ústavního soudu ČSFR sp. zn. I. ÚS 205/92 ze dne 4. 11. 1992 (nález č. 13 Sbirky usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR. Praha : Linde, 2011, s. 67) vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) právní názor, podle kterého v případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich při žádné možné interpretaci z odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny. Tento právní názor je judikaturou Ústavního soudu zastáván konstantně a nekonvenuje názoru městského soudu, podle kterého je hodnocení důkazů plně v ingerenci nalézacích soudů a Ústavní soud do něj nemůže zasahovat.

14. Z judikatury Ústavního soudu též plyne, že právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny v sobě zahrnuje i právo na racionální odůvodnění závěrů obecných soudů v jejich rozhodnutích. Pouze závěry soudů objektivně udržitelné lze považovat za výraz nezávislého rozhodování obecných soudů. Pokud soudy své závěry racionálně obhajitelně nezdůvodní, jde o projev libovůle (popř. svévole) zakládající zmíněný protiústavní stav. V tomto kontextu lze poukázat např. na následující nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1845/11 ze dne 27. 10. 2011 (N 185/63 SbNU 153), bod 14; sp. zn. I. ÚS 1084/08 ze dne 18. 6. 2008 (N 111/49 SbNU 599), část II bod 5; sp. zn. I. ÚS 3248/10 ze dne 17. 5. 2011 (N 95/61 SbNU 463), body 87, 90; sp. zn. I. ÚS 1238/08 ze dne 14. 7. 2008 (N 131/50 SbNU 149), část IV bod 2; sp. zn. I. ÚS 4239/12 ze dne 10. 6. 2013 (N 104/69 SbNU 709), část IV; sp. zn. I. ÚS 1536/11 ze dne 21. 9. 2011 (N 165/62 SbNU 449), body 22, 37, 46; sp. zn. I. ÚS 557/09 ze dne 18. 8. 2009 (N 188/54 SbNU 325), bod 17; sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. 11. 2007 (N 206/47 SbNU 647), bod 17; sp. zn. I. ÚS 947/09 ze dne 17. 3. 2010 (N 56/56 SbNU 593), část III bod 5; sp. zn. I. ÚS 22/10 ze dne 7. 4. 2010 (N 77/57 SbNU 43), bod 15; sp. zn. I. ÚS 3654/10 ze dne 3. 3. 2011 (N 35/60 SbNU 425), část V; sp. zn. I. ÚS 3269/12 ze dne 25. 7.

2013 (N 133/70 SbNU 237), část IV – všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>.

15. Ústavní soud vyslovil v nálezu ze dne 9. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 2379/08 [(N 157/54 SbNU 33), zejména body 10 až 12] ve znění opravného usnesení sp. zn. II. ÚS 2379/08 ze dne 2. 9. 2009 následující právní názory. Zdraví je součástí fyzické integrity člověka a jako takové je chráněno čl. 7 odst. 1 Listiny, chránícím nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, resp. čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, chránícím soukromý život, protože soukromý život v pojetí Evropského soudu pro lidská práva zahrnuje fyzickou a duševní integritu. Ustanovení čl. 7 Listiny je rozvinutím ustanovení o právu na život (čl. 6 Listiny), se zřejmým důrazem na to, zajistit ochranu člověka v běhu jeho života i po fyzické stránce. U práva na nedotknutelnost osoby a soukromí se tedy jedná o právo bezprostřední a působící přímo napříč celým právním řádem. Pokud soudy odepřou stěžovateli právo na soudní ochranu práva na zdraví bez ústavně akceptovatelného důvodu, poruší tím základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 7 odst. 1 Listiny (bod 19 odůvodnění). Lze též poukázat na usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 7. 2010 sp. zn. III. ÚS 1472/10 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), s odkazem na citovaný nálezný (sp. zn. II. ÚS 2379/08), že ochrana zdraví – coby právo na tělesnou integritu – je podřaditelná pod čl. 7 odst. 1 Listiny, což mu dává další rozměr mimo oblast sociálních práv.

16. Tyto závěry mají zásadní význam z hlediska toho, že ne všechny aspekty práva na ochranu zdraví lze vypořádat s odkazem na čl. 31 Listiny, a tudíž v souvislosti s tím, odkazem na úpravu v obyčejném zákoně v návaznosti na čl. 41 odst. 1 Listiny. Z hlediska ústavního je proto rozdíl v nárocích na budoucí poskytnutí péče [závislost na možnostech financování a ekonomické náročnosti minimálně v mezích standardu (§ 13 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů)] a v nárocích plynoucích z již poskytnuté péče, zejména poskytnuté nikoli *lege artis* (závislost na odbornosti financovaného zákroku, který se přímo dotýká osobnostních práv jedince, lidských práv v terminologii Listiny ve spojení s ochranou lidské důstojnosti a právem na život z hlediska ochrany jejich podstaty a smyslu podle čl. 4 odst. 4 Listiny). Třeba tak odlišovat jednak právo na ochranu zdraví (soubor opatření státu) a právo na zdraví jako součást ústavního statusu jedince (*status positivus* a *status negativus*), nicméně oba aspekty jsou spojené hodnotou zdraví jako určitým dobrem, ke kterému se upíná jak úroveň existence jedince, tak vystupování státu vůči němu. V tomto směru se zdraví, právo na zdraví a právo na jeho ochranu vydělují z jiných sociálních práv, s ohledem na jeho zvláštní význam pro existenci jedince a řešení kolizních situací v systému základních práv

a svobod (srov. kolizní kautely v čl. 9, 11, 12, 14, 16, 17 a 19 Listiny, tedy v oblasti lidských práv). Pod tímto zorným úhlem je nutno nahlížet na záruky tohoto práva v obyčejném (podústavním) právu (nyní výslovně např. § 3, 81 a 612 nového občanského zákoníku).

17. Zde je možno uvést náleze ze dne 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573) zabývající se institutem náhrady škody na zdraví podle občanského zákoníku, podle kterého povinnost škůdce poskytnout poškozenému plnou náhradu za veškeré utržené ztráty a škody představuje úhelný princip mezinárodního práva lidských práv i humanitárního práva a nachází se také v trestním a civilním právu národních států (bod 17 odůvodnění). Tento právní názor pak citovaný náleze v konkretizované rovině vztáhl i do sféry základního práva na ochranu zdraví; vyslovil, že jednou ze záruk základního práva na ochranu zdraví člověka – garantovaného čl. 31 Listiny – je princip plného odškodnění za utrženou újmu na zdraví (např. bod 28 odůvodnění). Ústavní soud uvedený právní názor dovodil z povinnosti státu zajistit ochranu tělesné integrity člověka (bod 27 odůvodnění), resp. z následujících právních východisek. Právo na zdraví úzce souvisí s právem na život; zdraví patří mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující kvalitu lidského života, a řadí se tak mezi absolutní základní práva a hodnoty, přičemž v ústavní rovině je mu ochrana poskytována čl. 31 Listiny (bod 10). Kromě negativní povinnosti nezasahovat do práva na život a do fyzické integrity osoby stát tíží i pozitivní povinnosti spočívající v aktivním přístupu státu k ochraně života a zdraví, přičemž základní pozitivní povinnosti státu je vytvořit zákonný a správní rámec efektivně odrazující od ohrožování práva na život ze strany třetích, soukromých osob (bod 10). V případech neúmyslného porušení práva na život či zásahu do fyzické integrity jedince v medicínské oblasti není trestní řízení nezbytné, ale postačí náprava prostředky dostupnými v právu občanském jako např. přiznáním odškodnění (bod 11). Závazek státu zajistit ochranu zdraví jedince se může projevit i v soukromoprávní oblasti, a to zakotvením povinnosti škůdce nahradit poškozenému utrženou škodu na zdraví tak, aby poškozený disponoval dostatečnými finančními prostředky k podniknutí všech potřebných kroků za účelem obnovení zdraví, případně k vytvoření podmínek pro svou důstojnou existenci, není-li plně obnovení zdraví možné (bod 11). Dále citovaný náleze připomenul, že odpovědnost za škodu na zdraví upravuje i právo občanské, přičemž rozsah náhrady škody v občanskoprávní oblasti stanoví občanský zákoník pomocí taxativního výčtu nároků, kterých se lze domáhat za účelem nahrazení majetkové a nemajetkové újmy vzniklé v souvislosti s poškozením zdraví (srov. ustanovení § 444 odst. 1, § 445 a § 449 odst. 1 občanského zákoníku – bod 12 nálezu). Konečně je v něm konstatováno, že Listina garantuje základní práva, která představují subjektivní veřejná práva a ze své podstaty působí přímo mezi jednotlivcem a státem,

tedy ve vztazích vertikálních; v některých případech působí pouze zprostředkovaně skrze jednotlivé normy jednoduchého práva tak, že jednoduchým právem „prozařují“, přičemž tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni (bod 15, nyní viz § 2 odst. 1 nového občanského zákoníku ve spojení s čl. 41 odst. 1 Listiny).

18. Z hlediska poskytování zdravotní péče (*non lege artis* Ústavní soud – stran otázky právní kvalifikace těch kterých skutkových zjištění (významných v době provedení předmětného zákroku) – poukazuje v obecné rovině příkladmo na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4223/2009, kde tento soud dospěl k právnímu názoru, podle kterého je nedodržení pravidel *legis artis* protiprávním jednáním (do roku 2011 zejména § 11 odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, viz přehled in: Těšinová, J., Žďárek, R., Polícar, R. Medicínské právo. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 24 n.). V usnesení sp. zn. 7 Tdo 219/2005 Sb. Nejvyšší soud navíc poukázal na povinnost vykonávat zdravotnické povolání svědomitě, poctivě a s vědomím odpovědnosti ke společnosti (§ 55 odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu) a dále (§ 55 odst. 2 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů) v rozsahu a způsobem, pro něž zásady určuje Ministerstvo zdravotnictví České republiky ve spolupráci s profesními organizacemi (zde se odkazuje mimo jiné na zákon č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře, stejně jako na čl. 4 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., který stanoví, že jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví, včetně vědeckého výzkumu, je nutno provádět v souladu s profesními povinnostmi a standardy). Pro vymezení pojmu *lex artis* [zákonný způsob, nyní označen jako náležitá odborná úroveň – viz § 4 odst. 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)] má význam i úprava trestněprávní (nyní § 143, 147 a 148 tr. zákoníku, pro předchozí úpravu viz zejména usnesení Nejvyššího soudu z 22. 3. 2005 sp. zn. 7 Tdo 219/2005).

B) Posouzení ústavnosti právního závěru o absenci protiprávního jednání žalované

19. Stěžovatelka v ústavní stížnosti především namítá, že jakkoli operace šedého zákalu byla úspěšná, současně provedenou operací refrakční vady pravého oka nedošlo k plánované korekci její již existující krátkozrakosti, a to kvůli pochybení žalované. Pokud by naopak žalovaná nepochybila a stěžovatelce voperovala správnou nitrooční čočku (jak bylo naplánováno), stěžovatelka by měla po operaci na pravém oku lehkou krátkozrakost, tj. myopii lehkou od 0 do -3 D. V důsledku použití nesprávné nitrooční čočky však má krátkozrakost daleko vyšší, s označením myopie

těžká, tj. vyšší než -10 D. Podle stěžovatelky proto operace nemohla být zcela *lege artis*, jestliže namísto dohodnuté výsledné lehké krátkozrakosti má v důsledku použití nesprávné nitrooční čočky krátkozrakost těžkou. Stěžovatelka tímto – mimo jiné – oponuje právnímu závěru soudu prvního stupně o neexistenci protiprávního jednání žalované nemocnice (s. 7 a 8 napadeného rozsudku).

20. Ústavní soud v této souvislosti dospěl k názoru, že právní závěr soudu prvního stupně o postupu žalované v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy – tedy o neexistenci protiprávního jednání žalované – je v extrémním rozporu s vykonanými skutkovými zjištěními. Vedly jej k tomu následující důvody.

21. Primárním účelem operace stěžovatelky dne 29. 3. 2007 ze strany žalované bylo odstranění šedého zákalu pravého oka. Sekundárním naplánovaným účelem této operace byla i korekce (zmenšení) refrakční vady (krátkozrakosti) stěžovatelčina pravého oka. Ke korekci krátkozrakosti se při operaci šedého zákalu v současné době přistupuje proto, že to dovoluje současný stav a pokrok technologie, která umožňuje vytvořit nitrooční čočku požadované hodnoty (podle výsledků měření oka pacienta). Korekce krátkozrakosti (skrze vložení nitrooční čočky konkrétní hodnoty) proto nevyžaduje žádné další náklady, neboť i bez korekce krátkozrakosti by při odstraňování šedého zákalu byla do oka voperována nitrooční čočka. Samotná korekce krátkozrakosti (tj. při neodstranění šedého zákalu) hrazena z veřejného pojištění není. Tato otázka však nebyla předmětem tohoto řízení.

22. V souvislosti s operací pravého oka stěžovatelky dne 29. 3. 2007 došlo ze strany žalované k prokázanému pochybení. Stěžovatelka předtím podstoupila dne 2. 3. 2007 předoperační vyšetření za účelem biometrického měření oka, ovšem do její zdravotnické dokumentace byla omylem vložena ošetřující lékařkou jiná tabulka s biometrickým vyšetřením (než tabulka odpovídající naměřeným hodnotám oka stěžovatelky; pravděpodobně šlo tedy o záměnu tabulek s jiným nemocným). Toto pochybení bylo přednostou kliniky žalované vysvětleno tím, že výsledek vyšetření měření oka stěžovatelky byl vytištěn z přístroje v tabulce a tento přístroj tehdy neumožňoval ukládání dat do databáze jednotlivě na pacienty. V důsledku tohoto pochybení (v rámci předoperační péče o stěžovatelku) byla stěžovatelce voperována nitrooční čočka nesprávné hodnoty oproti plánové. Za toto pochybení se žalovaná stěžovatelce omluvila a nebylo o něm mezi účastníky řízení sporu.

23. *In concreto*, demonstrativně nahlíženo, žalovaná v dopise adresovaném stěžovatelce (ze dne 20. 1. 2008, č. I. 9) uznala svoje pochybení způsobené záměnou nitrooční čočky na pravém oku následovně: „Za pochybení způsobené záměnou nitrooční čočky na pravém oku Vám byla vyslovena

přednostou kliniky omluva, ke které se připojujeme.“ I v dopise ze dne 23. 5. 2008 (č. l. 10) žalovaná svoje pochybení uznala a vysvětlila je tím, že „při ručním přepisu předoperačně naměřených hodnot do chorobopisu došlo bohužel k chybnému zápisu biometrických hodnot ošetřující lékařkou. V současné době proto byla přijata opatření, kdy předoperační hodnoty jsou přímo z přístroje vkládány do počítače a chorobopisu pacienta, aby byla vyloučena lidská chyba při manuálním přepisu.“ Rovněž přednosta kliniky nemocí očních a optometrie u žalované, doc. MUDr. Svatopluk Synek, CSc., v interním sdělení ze dne 5. 3. 2008 v tomto duchu uvedl, že do stěžovatelčiny zdravotnické dokumentace byla (po naměření jejího oka před operací) vložena ošetřující lékařkou tabulka s biometrickým vyšetřením pravého oka pravděpodobně jiného nemocného, což vysvětlil tím, že výsledek vyšetření byl vytištěn z přístroje v tabulce a tento přístroj neumožňoval ukládání dat do databáze jednotlivě na pacienty (č. l. 11). Přednosta kliniky uvedl podobné již v interním sdělení ze dne 8. 1. 2008 (č. l. 126): „Při první hospitalizaci a operaci pravého oka (březen 2007) zaměnila ošetřující lékařka biometrické vyšetření, které slouží k výpočtu nitrooční čočky, a při operaci byla implantována nitrooční čočka chybné optické mohutnosti.“ Přednosta kliniky uvedený v podstatě zopakoval a rozvedl při svém výslechu před soudem prvního stupně dne 18. 9. 2009 (č. l. 31).

24. Uvedené pochybení žalované (v podobě vložení nitrooční čočky nesprávné hodnoty) mělo pro stěžovatelku tyto následky. Namísto čočky zmenšující krátkozrakost stěžovatelky byla do pravého oka implantována čočka o síle +21 D, což je čočka odpovídající čočce zdravého člověka. Důsledkem toho bylo, že stěžovatelka po operaci pravého oka trpěla srovnatelnou krátkozrakostí na pravém oku (-13 D), jakou trpěla před operací (-11-12 D), tedy krátkozrakostí silně těžkou. Kdyby však byla stěžovatelce voperována původně naplánovaná, tedy správná nitrooční čočka sloužící ke snížení její krátkozrakosti, stěžovatelka by měla jen 2 až 3 D (viz zejména výslech doc. MUDr. Svatopluka Synka, CSc., přednosta kliniky žalované, na č. l. 31; znalecký posudek na č. l. 92; výslech zpracovatele znaleckého posudku na č. l. 121). Dále, v důsledku vložení nesprávné nitrooční čočky nemohla být vložena ani do stěžovatelčina levého oka původně naplánovaná čočka [jejímž původním účelem byla rovněž korekce její krátkozrakosti při operaci šedého zákalu levého oka). Pacient totiž snese rozdíl dioptrií mezi očima maximálně 3 dioptrie, a proto – kdyby bylo operováno levé oko podle původního plánu – byl by rozdíl mezi dioptriemi příliš velký a stěžovatelka by mohla užívat k vidění jen jedno oko (viz výslech doc. MUDr. Svatopluka Synka, CSc., č. l. 31)]. Pokud jde o možnou nápravu uvedeného pochybení žalované, z důkazů vyplynulo, že jakkoli je výměna nitrooční čočky za původně plánovanou teoreticky možná, byla by rizikovým zákrokem, zejména pro možné trvalé zkalení rohovky u pacientky ve věku

stěžovatelky a stavu jejich očí, spojení s glaukomem a nitroočním tlakem, a to i vzhledem ke složitosti operace, pročež jí bylo doporučeno užívání brýlí (viz interní sdělení doc. MUDr. Synka, CSc., na č. l. 11; srov. i č. l. 31, kde doc. MUDr. Synek, CSc., v rámci výsledku nadto uvedl, že pokud by stěžovatelka byla jeho matkou, operaci by jí nedoporučil; srov. podobně i znalecký posudek na č. l. 92 dole o různých rizicích operační nápravy pochybení žalované; viz výslech zpracovatele posudku na č. l. 121, podle kterého „operace, která by opravila dioptrie, přináší další operativní rizika, která jsou vyšší než u původní operace ... I zde je riziko opět při opakované operaci vzhledem k typu a stupni myopie, kterým žalobkyně trpí“).

25. Sice - v rovině metodologické - si městský soud přiléhavě položil otázku, zda žalovaná postupovala v souladu s § 11 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu, a zda tedy poskytla stěžovatelce péči v souladu se současnými poznatky lékařské vědy. Nicméně, potom tuto otázku městský soud zodpověděl extrémně vadně, v extrémním rozporu se skutkovými zjištěními. Totiž městský soud v podstatě dovodil, že faktický omyl žalované při poskytování lékařské péče stěžovatelce - ošetřující lékařka vložila do zdravotnické dokumentace stěžovatelky jinou tabulku s biometrickým vyšetřením oka (než odpovídalo vyšetření oka stěžovatelky) - byl poskytnutím péče v souladu se současnými poznatky lékařské vědy. Takový závěr však racionálně obhajitelný není. Věcně udržitelný je tak pouze závěr, podle něhož žalovaná postupovala - z hlediska plnění účelu operace v podobě snížení krátkozrakosti stěžovatelčina oka - v rozporu se současnými poznatky lékařské vědy, tudíž v rozporu s § 11 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu, pročež jednala protiprávně.

26. Na tom nic nemůže změnit ani okolnost, že hlavním účelem operace bylo odstranění šedého zákalu (což se zadařilo), přičemž korekce refrakční vady (krátkozrakosti) primárním účelem nebyla (argumentace městského soudu na s. 7 dole rozsudku). I samotný městský soud uznal existenci dvojího účelu operace (byť u korekce krátkozrakosti implicitně uvažuje o účelu sekundárním v relaci k odstranění šedého zákalu). Z účelu ustanovení čl. 7 odst. 1 a čl. 31 věty první Listiny ani ze samotné sekundárnosti konkrétního účelu operace nelze dospět k závěru, že pokud v tomto aspektu poskytování zdravotní péče dojde k pochybení lékaře, že by snad byl namíste *a priori* závěr o postupu v souladu s právem. I sekundární účel operace je třeba z hlediska práva na zdraví a jeho ochranu presumovat jako ústavně žádoucí a odpovídající smyslu a účelu čl. 7 odst. 1 a čl. 31 věty první Listiny. Stejně tak je tento účel legitimní (jinak by ani nemohl být naplánován zdravotnickým zařízením). Jak pokus o realizaci každého (byť „sebevíce“ sekundárního) účelu operace, tak každá část jakéhokoli úkonu zdravotní péče implikují potencialitu postupu lékaře, resp. zdravotnického zařízení v rozporu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy.

Z povahy věci je proto vždy třeba zkoumat dodržení postupu *lege artis* z hlediska toho kterého účelu, toho kterého aspektu operace. Opačný přístup by nadto značil stěží udržitelnou a Listině hovící úvahu, podle níž může být operace v její části usilující naplnit sekundární účel libovolná, v rozporu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy, a to se všemi myslitelnými negativními dopady na lidský život a zdraví, když by zdravotnickému zařízení (lékaři) žádná sankce (občanskoprávní či trestněprávní) nehrozila, kvůli apriorní nemožnosti naplnit pojem protiprávní jednání [to jen s odkazem na méně významný (sekundární) původní účel operace].

27. Jak vyplynulo z dokazování, snižování krátkozrakosti při operačním odstraňování šedého zákalu je hrazeno z veřejného zdravotního pojištění a je běžně pacientům s krátkozrakostí a šedým zákallem nabízeno a prováděno. Nešlo tedy o žádný bonus, výjimečnou výhodu a dobrodiní pro stěžovatelku ze strany žalované (ve srovnání se zdravotní péčí o ostatní pacienty). Stěžovatelka tudíž měla právo na to, aby i snížení krátkozrakosti proběhlo *lege artis*, tedy stejně jako v případě jiných pacientů v téže situaci. Neobstojí proto námitka, že stěžovatelka vlastně o nic nepřišla, když o snížení krátkozrakosti se snad žalovaná pokusila jen z vlastní dobré vůle pouze v případě stěžovatelky, a proto stěžovatelka vlastně neměla co ztratit a nemá si co nyní stěžovat. Uvedená protiprávnost jednání žalované platí o to více vzhledem k jeho následkům. Tedy s ohledem na výše uvedená skutková zjištění, podle nichž by další operace pro stěžovatelčin zdravotní stav již značila značná rizika, pročež nelze spravedlivě po stěžovatelce bez dalšího požadovat, aby se podrobila dalším operacím, a tím dosáhla stavu sledovaného dřívějšími operacemi očí (snížení krátkozrakosti).

28. Městský soud ve svém (výše kritizovaném) právním závěru (o veškerém jednání žalované v souladu s právem) mechanicky a v podstatě nekriticky vycházel hlavně ze znaleckého posudku ve spojení s výsledkem zpracovatele posudku. Přitom nedostatečně vyhodnotil to, že i zpracovatel posudku uvedené pochybení žalované uznal (srov. např. jeho výslech na č. l. 120 a násl.: „... při operaci pak došlo k chybě při volbě nitrooční čočky ... podle plánu operace měla žalobkyně vidět s mínus 3 dioptriemi a bez brýlí nablízko ... pracovníci nemocnice sdělili žalobkyni, že implantovali špatnou čočku, dohoda byla tedy, aby žalobkyně měla na pravém oku zhruba mínus 3 dioptrie, omylem tedy byla vsunuta chybná čočka ... operace proběhla dobře, ale nebyla naplněna dohoda, že žalobkyně bude mít mínus 3 dioptrie ... Já jsem neřikal, že se nestala chyba, ta se stala ...“). Toto negativní hodnocení je nutno vidět zejména v souvislosti s tím, že sám zpracovatel posudku městský soud přiléhavě vyzval k tomu, aby posoudil možnost, zda došlo k protiprávnímu jednání žalované, neboť k tomu není povolán on sám, nýbrž soud (viz na č. l. 123 - „... omylem tedy byla vsunuta chybná čočka. Zde to je již otázka pro soud, zda tedy byl provedením

operace šedého zákalu, která byla provedena bez komplikací, splněn účel této operace ...“). Vzdor tomu městský soud vlastní zákonné úvahové a argumentační břemeno, v podobě právní kvalifikace skutkových zjištění, důsledně vzato ze sebe sejmul a vložil na znalecký ústav (zpracovatele posudku), když mimo jiné uvedl: „... žalovaný postupoval v souladu s ustanovením § 11 odst. 1 zákona č. 20/1966 Sb. ... Tento závěr vyplývá z ústavního znaleckého posudku ... Soud nemá důvod pochybovat o jeho závěrech ...“ (s. 7 napadeného rozsudku městského soudu). Závěr, zda zdravotnické zařízení (ne)postupovalo v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy, je závěrem právním, a tudíž v kompetenci nezávislého soudu. Znalecký posudek může být jen skutkovým podkladem (nejčastěji jedním z více podkladů) pro tento právní závěr o postupu (*non*) *lege artis*.

29. Na základě výše reprodukováného výsledku zpracovatele znaleckého posudku došlo i k vysvětlení některých jeho původně poněkud nejasných formulací, jako byla hned první odpověď posudku: „Na základě operačních protokolů i vyšetření R. na Oční klinice dětí a dospělých FN Motol neshledáváme z hlediska vlastní operace žádná pochybení proti zásadám postupu *lege artis* pro fakoemulzifikaci s implantací umělé nitrooční čočky (IOL – měkká).“ (č. l. 90). Pozdější výsledek zpracovatele posudku totiž ukázal, že touto odpovědí znaleckého posudku nebylo myšleno vyslovení závěru o postupu *lege artis* strany žalované při veškeré zdravotní péči o stěžovatelku. Bylo tím myšleno jen to, že vlastní operace šedého zákalu proběhla *lege artis* (tj. bez ohledu na sekundární účel v podobě korekce krátkozrakosti). Tím spíše, že takto znalecký posudek odpovídal na otázku soudu, zda žalovaná „při poskytnutí zdravotnické péče žalobkyni dne 29. 3. 2007 ... postupovala v souladu se zásadou *lege artis*“. Tedy dotaz městského soudu nesměřoval na veškerou zdravotní péči žalované o stěžovatelku, ale (nepřípadně) se omezoval jen na operaci dne 29. 3. 2007. Přitom lze tvrdit, že striktně vzato k pochybení v lékařské péči došlo nikoli přímo při operaci, nýbrž jen před ní, kdy byly ošetřující lékařkou vloženy do stěžovatelčina chorobopisu jiné údaje, než jaké odpovídaly skutečnému měření jejího oka. Vložení příslušné nitrooční čočky pak bylo jen důsledkem tohoto předchozího pochybení, a proto z pohledu zpracovatele posudku snad bylo možné izolovaně tvrdit (takto izolovaně byl totiž naformulován i dotaz soudu), že při samotné operaci k pochybení nedošlo, protože do oka byla vložena čočka, jejíž hodnota odpovídala údajům o měření oka zaneseným do zdravotnické dokumentace stěžovatelky, která byla podkladem proběhlé operace. V tomto směru je třeba pod pojem *lex artis* zahrnout i dodržení postupů, které mají lékařský výkon *lege artis* zajistit (k jeho širšímu a užšímu pojetí viz Holčapek, T. Dokazování v medicínskoprávních sporech. Praha : Wolters Kluwer, 2011, s. 95).

30. I kdyby však interpretace znaleckého posudku, ve spojení s výslechem zpracovatele posudku, byla ze strany městského soudu přiléhavá, což – jak bylo výše dovozeno – není tento případ, nemohlo to na závěrech Ústavního soudu nic změnit. Ústavní soud k jeho mechanickému převzetí ze strany městského soudu zdůrazňuje, že legální teorie důkazní byla již v moderním státě s nezávislým soudnictvím před staletími opuštěna. I znalecký posudek je proto důkazem, který podléhá hodnocení dle § 120 a 132 o. s. ř. a jehož závěry nemohou být soudem mechanicky přebírány (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4223/2009). Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 4457/12 ze dne 24. 7. 2013 (N 132/70 SbNU 221) – ve vztahu ke znaleckým posudkům v trestním řízení v oblasti hodnocení úkonů zdravotní péče – uvedl, že obecně lze konstatovat, že znalecký posudek je nepochybně významným druhem důkazních prostředků a v rámci dokazování v medicínských sporech mu přísluší významné místo. Nelze však pustit ze zřetele, že ze stěžejních zásad dokazování v právu moderního státu vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů, včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz; ani on *a priori* nepoživá větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování jeho závěrů. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku a bez dalšího důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle jeho vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou (pop. i právní) správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek konstrukce soudní moci akceptovat již proto, že by eliminoval roli soudní moci a ve svém důsledku ochranu vůči státu při plnění jeho povinnosti chránit zdraví jedince.

31. O extrémním nesouladu právního závěru městského soudu (o neexistenci protiprávního jednání žalované) s vykonanými skutkovými zjištěními svědčí ostatně i to, že v tomto svém právním závěru zůstal osamocen i v soustavě obecných soudů. Odvolací soud totiž tento právní závěr městského soudu nepotvrdil, když se vyjadřoval o souladu se zásadou *lege artis* důsledně jen ve vztahu k „*vlastní operaci šedého zákalu*“ (s. 4 napadeného rozsudku odvolacího soudu; ostatně viz též nápadně podobnou formulaci ve znaleckém posudku, srov. text výše). Ve vztahu k neuskutečněné plánované korekci krátkozrakosti pak odvolací soud v závěru odůvodnění pouze uvedl, že nejde o újmu odškodnitelnou podle § 444 odst. 1 občanského

zákoníku (aniž by tedy argumentoval jako městský soud, že nejenže nejde o škodu na zdraví, ale že rovněž nedošlo k protiprávnímu jednání žalované). Rovněž Krajský soud v Brně v řízení sp. zn. 24 C 23/2009, řešící stejné skutkově vymezenou věc stěžovatelky v řízení o ochraně osobnosti, byl zjevně názoru o protiprávním jednání žalované, když podle něj bylo spornou otázkou pouze to, zda v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalované došlo ke škodě na zdraví (srov. např. slova soudce v protokolu z jednání krajského soudu ve věci ochrany osobnosti ze dne 28. 8. 2009, č. l. 60 a násl.: „Soudce: ... Já si myslím, že to čtete špatně. Tam pořád, za chvíli se k tomu dostaneme, ale tam není zpochybněno to, že by došlo k porušení právní povinnosti, že by tedy došlo k nedbalosti, tam je zpochybnován vznik škody, vznik nemajetkové újmy na zdraví ... Takže podle Vás tedy došlo k pochybení, ale nedošlo k žádným škodným následkům, pokud chápou dobře tu Vaši obranu. Žalovaná: Ano ... Soudce: ... za prvé je to tedy porušení právní povinnosti, to není rozporováno a vyplývá to i z listinných důkazů, kdy se omlouvají za chyby ... Soudce: Že došlo k pochybení, není rozporováno. Zeptám se jenom pro kontrolu strany žalované, toto je nesporné? PZ žalované: Nesporné.“; srov. i s. 7 rozsudku v řízení o ochraně osobnosti č. j. 24 C 23/2009, s. 7: „... je zcela nepochybné, že ze strany žalované k pochybení, které sama uznala, došlo ...“).

C) Posouzení ústavnosti právního názoru o neexistenci vzniku škody na zdraví

32. Kromě extrémně vadného právního závěru o neexistenci protiprávního jednání žalované byl dalším samostatným důvodem pro zamítnutí žaloby právní závěr o tom, že nedošlo ani k naplnění podmínky vzniku škody na zdraví ve smyslu § 444 odst. 1 občanského zákoníku. S tímto právním názorem se již ztotožnil i odvolací soud. Ústavní soud tedy zkoumal, zda tento právní závěr o neexistenci škody na zdraví z pohledu ústavního ob stojí.

33. Dospěl však i v tomto aspektu k závěru o protiústavním stavu, a to již vzhledem k tomu, že tento právní názor obecné soudy vůbec neodůvodnily. Proto se uplatní výše citovaná judikatura Ústavního soudu, podle níž absence racionálního zdůvodnění názorů obecných soudů v jejich rozhodnutích zakládá porušení práva na spravedlivý proces, a to kvůli libovůli a navíc i nepřezkoumatelnosti takových názorů. Odvolací soud totiž v tomto aspektu jen zkonstatoval závěr bez argumentace [„Skutečnost, že touto operací nedošlo také k (plánované) korekci již existující refrakční vady žalobkyně, není takovou újmou, která by dle ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. byla odškodnitelná.“]. Podobně městský soud jen uvedl svůj závěr: „U škody na zdraví je nutno spatřovat škodu právě ve zhoršeném zdravotním stavu poškozeného. U žalobkyně však ke zhoršení refrakční vady

nedošlo ...“. Aniž by tedy městský soud vysvětlil, z jakého věcného důvodu je škodou na zdraví jen zhoršení zdravotního stavu (na straně jedné), a nikoli (v souvislosti s okolnostmi konkrétního podstoupeného zákroku) absence legitimně očekávaného zlepšení zdraví, popř. ztráta možnosti takového zlepšení dosáhnout (viz blíže např. sub 28), obojí v případě postupu zdravotnického zařízení *lege artis* (na straně druhé).

34. Dále je třeba uvést, že názor obou soudů o nenaplnění podmínky vzniku škody na zdraví je v rozporu s nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 444/11 (viz výše) a sp. zn. I. ÚS 46/12 ze dne 16. 1. 2013 (N 14/68 SbNU 201). V těchto nálezech byla (v rámci interpretace relevantního práva) vyslovena povinnost škůdce poskytnout poškozenému plnou náhradu za veškeré utrpené újmy škůdcem způsobené, a že tedy jednou ze záruk i základních práva na ochranu zdraví člověka je princip plného odškodnění za utrpenou újmu na zdraví.

35. Ústavní soud zastává názor, že protiprávní jednání škůdce se ve sféře zdraví může – negativně – projevit nejen ve zhoršení zdraví, nýbrž i tak, že u poškozeného nedojde ke zlepšení zdraví, ač se to dalo očekávat s ohledem na předpokládaný právně souladný postup škůdce (tedy vzhledem k pravidelnému běhu věcí). Tudíž protiprávní postup zdravotnického zařízení může negativně zasáhnout tělesnou integritu (tedy způsobit újmu na zdraví zejména ve smyslu čl. 7 odst. 1 Listiny) nejen zhoršením zdraví poškozeného, ale i ztrátou očekávaného zlepšení zdraví. Není rozumného, legitimního důvodu tvrdit, že na jedné straně v případě zhoršení zdravotního stavu má škůdce povinnost vyrovnat či zmírnit nevýhody, které poškozený utrpěl v důsledku protiprávního jednání škůdce (nepříznivý následek odpovídající protiprávnímu zásahu), tak na straně druhé v případě ztráty očekávaného zlepšení zdraví nic vyrovnávat či zmírňovat nemusí. Obojí typ jednání má shodné podstatné jmenovatele – protiprávnost, negativní důsledky zásahu do tělesné integrity (zdraví) pro poškozeného, příčinnou souvislost. V náhradě jakékoli újmy, a to i újmy na zdraví, je zapotřebí vidět i jakési „pokračování“ práv. Skrze uplatnění nároku na náhradu újmy „pokračuje“ subjektivní právo (na zdraví) nebo právní statek či hodnota (zdraví), z jehož porušení škoda vzešla. Jde jen o pokračování v jině podobě tak, aby jeho hodnotový obsah zůstal poškozenému co nejlépe zachován (právo na zdraví). Tak lze dospět k představě objektivní hodnoty, která představuje minimální újmu, v jejíž výši může poškozený vznášet nárok na náhradu újmy. Opačný přístup by nadto – při absenci legitimního cíle – neumožňoval naplnění sankční funkce ve vztahu ke škůdci, plnicí zároveň i preventivní funkci v zájmu zabránění dalším újmám na zdraví tohoto druhu (kdy škůdce vlastním protiprávním jednáním zamezí zlepšení zdraví poškozeného, které by nastalo, nebylo-li by protiprávního jednání škůdce).

36. Ústavně konformní výklad (z hlediska základního práva na plnou náhradu veškeré utrpěné újmy na zdraví) § 444 odst. 1 občanského zákoníku (ve znění do 31. 12. 2013) tak vyžaduje, aby se pod termínem „škoda na zdraví“ rozumělo nejen zhoršení zdravotního stavu poškozeného, nýbrž i ztráta jeho očekávaného zlepšení způsobená vadami postupu poskytovatele zdravotní služby. To lze dovodit i z toho, že funkce náhrady škody vyplývají z účelů ochrany jednotlivých právních norem (ochrany hodné právní statky), jejichž porušení vyvolává odpovědnost za škodu. Citované ustanovení chrání uplatnění poškozeného v životě a společnosti a jeho bolest při hypotetické neexistenci protiprávního jednání (tím, že příkazuje jejich vyrovnání či zmírnění, byť toliko peněžní satisfakcí). Z povahy věci plyne, že i ztráta očekávaného zlepšení zdravotního stavu může znamenat v důsledcích ztížení společenského uplatnění poškozeného a bolest (právě v kontrapozici se stavem, kdy by k protiprávnímu jednání nedošlo, a proto by se zdravotní stav zlepšil), nehledě na další dopady na psychiku poškozeného. Z uvedeného plyne, že i vzhledem k účelu § 444 odst. 1 občanského zákoníku ztráta očekávaného zlepšení zdravotního stavu pod pojem „škoda na zdraví“ spadá.

37. Dále, jestliže zásada jednotnosti a bezrozpornosti právního řádu zapovídá odlišný přístup k obdobným otázkám, podstatně odlišný výklad náhrady újmy vylučně na majetku (klasická náhrada škody, viz zejména § 442 odst. 1 občanského zákoníku) a újmy na zdraví (§ 444 odst. 1 občanského zákoníku) postrádá své opodstatnění. *In concreto*, podle § 442 odst. 1 občanského zákoníku se hradí nejen újma spočívající ve zmenšení majetkového stavu poškozeného („skutečná škoda“), nýbrž i ztráta očekávaného majetkového přínosu („ušlý zisk“). Není rozumného důvodu nepřihlížet k tomu i při výkladu „škody na zdraví“. Není zde legitimní cíl pro výkladové dovození podstatně odlišného pravidla, podle kterého by z hlediska náhrady ztráty očekávaného přínosu (majetkového či zdravotního) záleželo jen na tom, o který statek jde (hradila by se jen ztráta majetkového přínosu). Přitom oba statky jsou hodné ochrany. Dokonce se zde uplatní úvaha *a fortiori*. Pokud by měl mít poškozený právo na náhradu ztráty očekávaného majetkového přínosu, tím spíše by měl mít právo na náhradu ztráty očekávaného zlepšení zdraví, které je objektivně vyšší hodnotou (ve srovnání s majetkem) – viz i nálezy sp. zn. IV. ÚS 444/11 o významu zdraví člověka. Opačný výklad by navíc zakládal nerozumné – a tudíž protiústavní – rozlišování mezi dvěma skupinami osob (srov. např. princip rovnosti v právech v čl. 1 Listiny).

38. Z uvedeného plyne, že je dána podmínka protiprávního jednání žalované, vzniku škody (ztráta očekávaného zlepšení zdraví v podobě neexistence výrazného zmenšení počtu dioptrií na obou očích) a i kauzálního nexu (posledně uvedenou podmínku ostatně ani soudy nerozporovaly).

Ztráta očekávaného zlepšení zdraví platí tím spíše s ohledem na výše uvedená skutková zjištění, podle nichž by další operace pro stěžovatelčin zdravotní stav značila značná rizika, protože nelze legitimně po stěžovatelce bez dalšího požadovat, aby se podrobila dalším operacím, a tím dosáhla stavu sledovaného dřívějšími operacemi očí (snížení krátkozrakosti). Ostatně z důkazů rovněž vyplynulo zjištění, že samotná operace v podobě korekce krátkozrakosti z veřejného zdravotního pojištění hrazena není (taková operace stojí 16 000 až 18 000 Kč). Bude nyní na obecných soudech rozhodnout o výši náhrady škody na zdraví (o této otázce dosud nerozhodovaly, neboť neshledaly podmínky odpovědnosti škody na zdraví podle § 444 odst. 1 občanského zákoníku za naplněné).

D) Hypotetická námitka odkazu na možnost, resp. nutnost vést ze strany stěžovatelky v budoucnu řízení o ochraně osobnosti

39. Na uvedených názorech Ústavního soudu nic nemění ani případná hypotetická námitka (viz sub 7), že obecné soudy svým právním názorem o nenaplnění škody na zdraví nezamýšlely právní nemožnost domoci se náhrady újmy na zdraví stěžovatelky jakoukoli cestou, když jejich názor by snad neměl vylučovat žalobu na ochranu osobnosti před krajským soudem jako soudem prvního stupně (*a contrario* řízení o náhradu škody na zdraví, v němž je věcně příslušný jako soud prvního stupně soud okresní).

40. Především v kontextu hodnocení proběhnuvšího řízení jde jen o spekulaci. Obecné soudy stěžovatelku na řízení o ochraně osobnosti ani výslovně neodkázaly (byly-li by názoru o vzniku újmy na jejím zdraví a domnívaly by se, že pouze uplatnila nesprávný procesní prostředek k ochraně svého práva), i když by se to z hlediska spravedlnostního vyznění rozsudků *prima facie* nabízelo. Dále je třeba zdůraznit, že stěžovatelka již žalobu na ochranu osobnosti bez úspěchu uplatnila. Viz k tomu rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 28. 9. 2009 č. j. 24 C 23/2009-37, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010 č. j. 1 Co 2/2010-81 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010 č. j. 30 Cdo 3813/2010-125.

41. Přitom tato rozhodnutí (ve věci ochrany osobnosti) stěžovatelku právě na nynější řízení o náhradu škody na zdraví odkazovala. V řízení na ochranu osobnosti zároveň stěžovatelka obsahově argumentovala na podporu svého závěru o „převisu“ nad nároky uplatňované z titulu náhrady škody, a to právě i ztrátou očekávaného zlepšení zdraví („Další věcí je to, že nemůže být ta její situace už lepší, díky nějakým operačním výkonům, které by mohly být provedeny u jiných operačních zákroků, které se dejme tomu nepovedly nebo byly omylem provedeny, tak v daném případě již je to vyloučeno. Ten operační zákrok se již dělat nemůže. S ohledem na to, jakým způsobem je poškozeno to oko, tak podle posledních informací, které poslal paní doktorce pan doktor Synek, tak již operační zákrok,

kteřý by snad mohl vrátit nebo vylepšit tu situaci, tak není možný ... Co se týče té nemajetkové újmy, tak máme za to, že je tím, že bylo to oko poškozeno natolik, že není možné již to oko operovat, tak je moje klientka natrvalo poškozená ...“ – č. l. 62 a 66 spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 24 C 23/2009). Z uvedeného plyne, že stěžovatelka se již v řízení o ochraně osobnosti skutkově náhrady za ztrátu očekávaného zlepšení zdraví domáhala, leč obecné soudy v tomto řízení její nárok zamítly bez věcného přezkumu, v podstatě s tím, že k jeho rozhodování jsou věcně příslušné soudy v řízení o náhradě škody za zdraví (tedy okresní soud jako soud prvního stupně). Bylo by ve zjevném rozporu s principy spravedlnosti a důvěrou stěžovatelky ve správnost soudního rozhodování (a tím její právní jistotou) nyní v podobě jakési „soudní přehazované“ odkazovat stěžovatelku zpět na nutnost vedení již jednou marně realizovaného řízení o ochraně osobnosti.

42. Hypotetický odkaz na řízení o ochraně osobnosti neobstojí ani proto, že není rozumného důvodu štěpit věcnou příslušnost soudů pro rozhodování o náhradě skutečné škody a ušlého zisku, přičemž se tak ani (v rovinně normativní a aplikační) neděje. Stejně tak není racionálního důvodu rozdělovat soudní věcnou příslušnost pro rozhodování o náhradě újmy za zhoršení zdraví a za ztrátu očekávaného zlepšení zdraví. Obojí náhrada se týká újmy na stejném statku (zdraví a právo na jeho ochranu) a i stejného charakteru protiprávního jednání (např. protiprávním úkonem zdravotní péče může dojít jak ke zhoršení zdraví, tak ke ztrátě očekávaného zlepšení zdraví). Rozdíl je jen ve formě (újmy na uvažovaném statku). Navíc, mnohdy poškozený na počátku nebude mít relevantní míru jistoty, zda došlo ke zhoršení zdraví či ke ztrátě očekávaného zlepšení zdraví (jak tomu bylo i v nynější věci; jak uvedl např. městský soud, u stěžovatelky se projevila refrakční vada, kterou stěžovatelka trpěla již před operací, byť si ji neuvědomovala, neboť v důsledku šedého zákalu prakticky neviděla). Tudíž pro objektivní, přesvědčivé zhodnocení této otázky bude nutný znalecký posudek (proto „nesprávné“ zahájení řízení o náhradě škody na zdraví před okresním soudem by poškozenému mnohdy nebylo možné spravedlivě vyčítat). Možným důsledkem případného názoru o odlišné věcné kompetenci obecných soudů (u sporů o náhradu za zhoršení zdraví a za ztrátu očekávaného zlepšení zdraví) by byla nutnost postupného vedení dvojího soudního řízení. V tomto smyslu je třeba mít na paměti i hospodárnost soudních řízení z hlediska zájmů státu a hlavně zájem účastníků řízení, kterým přirozeně vedení dvojího řízení neprospívá. Ať už jde o délku řízení – a tím prodloužení doby, do kdy se poškozený domůže ochrany svého nároku – či poplatkovou povinnost (v řízení o ochraně osobnosti) a náklady řízení účastníků. Nadto mnohdy (jako je i nynější věc) jde z hlediska naplnění podmínky protiprávního jednání o shodnou skutkovou otázku, pročez by se zbytečně prováděla podstatná část dokazování znovu.

43. Ústavní soud však musí v této souvislosti konstatovat, že závěry jím výše učiněné v tomto konkrétním případě (viz uvedené zvláštní okolnosti postupu obecných soudů) nevylučují v obecné rovině závěr, že v jiných procesních poměrech nebylo možné požadovat nápravu vzniklé situace prostřednictvím institutu ochrany osobnosti. Není však možné, aby byly v takové procesní situaci uzavírány oba procesní postupy způsobem, jakým k tomu došlo v projednávané věci.

E) Závěr

44. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že napadenými rozsudky městského soudu a krajského soudu došlo k porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a tím k porušení jejího práva na zdraví a jeho ochranu ve smyslu čl. 7 odst. 1 Listiny ve spojení s ustanovením čl. 31 věty první Listiny a popření práva na odškodnění, a tím porušení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny (viz k tomu již citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 444/11). Proto je Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu tak učinil, aniž by nařídil ústní jednání.

45. Nejvyšší soud se nynější věci meritorně zabývat nemohl z důvodu nepřipustnosti dovolání ze zákonného důvodu. Proto právo stěžovatelky na spravedlivý proces nemohl porušit. Ústavní soud však přesto toto usnesení zrušil, protože jeho existence by při zrušení jemu předcházejících rozhodnutí – na která přitom procesně navazovalo – postrádala rozumný smysl.

Č. 4

K ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu v občanském soudním řízení**K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku odmítnutí včas podaného odvolání jako opožděného**

Obvodní soud ustanovil stěžovateli opatrovníka pouze pro doručení písemnosti – usnesení o místní nepříslušnosti obvodního soudu, tedy usnesení obvodního soudu č. j. 21 C 139/2003-18 ze dne 2. května 2003. Tím úloha opatrovníka skončila. Pochybení, mající za následek zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele, pak spatřuje Ústavní soud v postupu okresního soudu, který přesto, že úloha opatrovníka v řízení skončila, se nepokusil zjistit pobyt stěžovatele a případně mu ustanovit nového opatrovníka, který by v řízení stěžovatele zastupoval. Obvodní soud pokračoval v řízení s původním opatrovníkem, jehož úloha v řízení již dříve skončila. Z této skutečnosti pak nezvratně vyplývá závěr, že doručení rozsudku opatrovníkovi nelze považovat za účinné doručení osobě stěžovatele. Účinně byl pak dle zjištění Ústavního soudu stěžovateli rozsudek doručen až prostřednictvím jeho právního zástupce, který jej převzal dne 15. června 2012. Odvolání stěžovatele proti rozsudku, které bylo doručeno okresnímu soudu dne 28. června 2012, tak nepochybně bylo podáno včas. V důsledku chybného odmítnutí odvolání proti rozsudku pro jeho opožděnost bylo stěžovateli upřeno právo předstoupit před soud a hájit svá práva.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 13. ledna 2014 sp. zn. IV. ÚS 512/13 ve věci ústavní stížnosti Daniela Hezkého, zastoupeného JUDr. Josefem Kunáškem, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Václavské náměstí 17, směřující proti usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 29 Co 617/2012-64 ze dne 3. prosince 2012, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, a proti usnesení Okresního soudu Praha-západ č. j. 3 C 694/2003-55 ze dne 12. listopadu 2012, kterým bylo opožděnost odmítnuto stěžovatelovo odvolání proti rozsudku Okresního soudu Praha-západ č. j. 3 C 694/2003-25 ze dne 8. října 2003, za účasti vedlejšího účastníka Pavla Šebrleho.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Praze č. j. 29 Co 617/2012-64 ze dne 3. prosince 2012 a usnesením Okresního soudu Praha-západ č. j. 3 C 694/2003-55 ze dne 12. listopadu 2012 bylo zasaženo do práva stěžovatele na soudní ochranu zakotveného v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 29 Co 617/2012-64 ze dne 3. prosince 2012 a usnesení Okresního soudu Praha-západ č. j. 3 C 694/2003-55 ze dne 12. listopadu 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel s odkazem na porušení svých práv zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhal zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisů Okresního soudu Praha-západ (dále též jen „okresní soud“) sp. zn. 3 C 694/2003 a sp. zn. 216 EXE 5971/2012 Ústavní soud zjistil, že společnost HST UNIDELTA CZ, s. r. o., (dále jen „původní žalobkyně“) se žalobou doručenou Obvodnímu soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) domáhala na stěžovateli zaplacení částky 30 437 Kč s příslušenstvím. Obvodní soud vydal ve věci platební rozkaz č. j. 3 Ro 1119/2001-7 ze dne 4. října 2001, který byl doručován na adresu stěžovatele P, uvedenou v žalobě. Tato zásilka nebyla stěžovateli doručena z důvodu, že adresát se odstěhoval bez udání adresy. Obvodní soud učinil dotaz na evidenci obyvatel, kde mu bylo sděleno, že stěžovatel má trvalý pobyt v M. Obvodní soud se snažil na tuto adresu platební rozkaz doručit, ale zásilka se mu vrátila s tím, že adresát se odstěhoval bez udání adresy. Obvodní soud poté učinil dotaz na ústřední evidenci vězňů, kde mu bylo sděleno, že se stěžovatel nenachází ve vazbě ani ve výkonu trestu, a platební rozkaz zrušil a usnesením č. j. 21 C 139/2003-17 ustanovil stěžovateli s odkazem na § 29 odst. 3 o. s. ř. opatrovníka Mgr. Filipa Lišku, justičního čekatele Městského soudu v Praze, t. č. u obvodního soudu (dále jen „opatrovník“) pro účel doručení písemnosti. Toto usnesení bylo doručeno opatrovníkovi dne 3. dubna 2003 do vlastních rukou. V odůvodnění tohoto usnesení soud uvedl, že ustanovil opatrovníka „s nímž bude soud pokračovat v řízení, tj. bude mu doručeno usnesení o místní nepřislušnosti obvodního soudu“. Usnesením obvodního soudu č. j. 21 C 139/2003-18 ze dne 2. května 2003 byla vyslovena místní nepřislušnost tohoto soudu a spis

byl postoupen Okresnímu soudu Praha-západ. Toto usnesení bylo doručeno dne 3. června 2003 opatrovníkovi opět do vlastních rukou.

3. Okresní soud spor projednal pod sp. zn. 3 C 694/2003. Na den 8. října 2003 nařídil ústní jednání. K tomu se dostavil pouze zástupce vedlejšího účastníka. V protokolu o jednání je uvedeno, že se opatrovník nedostavil a doručení bylo vykázáno dne 25. září 2003. Dle doručky obsažené ve spise předvolání k jednání pro opatrovníka bylo adresováno na jméno opatrovníka a adresu obvodního soudu a doručeno bylo na podatelnu obvodního soudu. V rámci tohoto jednání byl vynesena rozsudek ukládající stěžovateli zaplatit vedlejším účastníkem požadovanou částku a náklady řízení. Tento rozsudek č. j. 3 C 694/2003-25 (dále jen „rozsudek“) byl pak doručován tak, že byl adresován obvodnímu soudu, jméno opatrovníka bylo uvedeno až za označením obvodního soudu a doručeno bylo opět na podatelnu obvodního soudu. Na tomto rozsudku bylo vyznačeno dnem 12. prosince 2003 nabytí právní moci. Smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 8. října 2005 pohledávku přiznanou rozsudkem postoupila původní žalobkyně vedlejším účastníkovi. K návrhu vedlejšího účastníka byla usnesením č. j. 216 EXE 5971/2012-11 ze dne 16. dubna 2012 nařízena podle rozsudku exekuce a jejím provedením byl pověřen soudní exekutor Mgr. Petr Míčka.

4. Stěžovatel proti rozsudku dne 28. června 2012 podal blanketní odvolání, které následně doplnil podáním ze dne 23. července 2012. Odvolání stěžovatele bylo napadeným usnesením okresního soudu č. j. 3 C 694/2003-55 ze dne 12. listopadu 2012 odmítnuto. K odvolání stěžovatele proti tomuto usnesení jej krajský soud usnesením č. j. 29 Co 617/2012-64 ze dne 3. prosince 2012 potvrdil. Důvodem těchto rozhodnutí bylo, že stěžovatel podal podle obecných soudů odvolání opožděně, přičemž s odvoláním nespojil žádost o prominutí zmeškání lhůty ve smyslu § 58 o. s. ř.

II.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti po rekapitulaci předchozího průběhu řízení uvádí, že se o existenci „pravomocného“ rozsudku dozvěděl až z usnesení okresního soudu č. j. 216 EXE 5971/2012-11 ze dne 16. dubna 2012 o nařízení exekuce a rozsudek převzal právní zástupce stěžovatele dne 15. června 2012. Stěžovatel namítá, že odvolání proti rozsudku podal ve lhůtě pro podání odvolání a je názoru, že žádnou lhůtu nezmeškal, neboť lhůta pro podání odvolání mu počala běžet ode dne následujícího po převzetí rozsudku právním zástupcem stěžovatele, tedy ode dne 16. června 2012. Proto také nepožádal o prominutí zmeškání lhůty. Obecné soudy podle stěžovatele vycházely z předpokladu, že rozsudek byl řádně doručen opatrovníkovi, což se nestalo, neboť byl doručen obvodnímu soudu, což není opatrovník. Opatrovník byl navíc podle stěžovatele obvodním

soudem jmenován pouze pro potřeby převzetí usnesení o vyslovení místní nepřislušnosti soudu a postoupení sporu okresnímu soudu. Stěžovatel pak též namítá, že dle ustálené judikatury Ústavního soudu je ustanovení opatrovníka bez patřičného zjišťování doručovací adresy a z řad zaměstnanců soudu v rozporu s čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2. Listiny.

6. Stěžovatel tvrdí, že okresní soud ústavní stížností napadeným rozhodnutím, jakož i postupem, který jeho vydání předcházela, tedy použitím opatrovníka ustanoveného jiným soudem pro potřeby doručení jeho písemnosti, kterému navíc nebylo řádně doručeno předvolání k jednání a následně ani rozsudek, odňal stěžovateli jeho práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, přičemž nebyla poskytnuta ochrana jeho právům a tato ochrana byla znemožněna a stěžovatel nemohl být přítomen projednání věci ani se nemohl účinně hájit.

7. Stěžovatel dále tvrdí, že odvolání proti rozsudku podal v souladu s usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2475/98 ze dne 25. května 2005, když chtěl postavit najisto, že rozsudek není pravomocný a chtěl ho zrušit v rámci řízení před obecnými soudy.

III.

8. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření krajského soudu, okresního soudu a vedlejšího účastníka řízení.

9. Za krajský soud se k ústavní stížnosti vyjádřila předsedkyně senátu 29 Co JUDr. Ivana Sýková. Uvedla, že krajský soud setrvává na svém stanovisku, které vyslovil ve výroku svého napadeného rozhodnutí. Dále uvedla, že krajský soud při posouzení včasnosti podaného odvolání vycházel z listin, které byly založeny ve spise. Rozsudek podle spisu nabyl právní moci dnem 12. prosince 2003 a stěžovatel proti němu podal odvolání dne 28. června 2012, přičemž se zjevně opožděným odvoláním nespojil žádost o prominutí zmeškání lhůty k podanému odvolání. Vzdor skutečnosti, že žádné ustanovení občanského soudního řádu neukládá povinnost soudu k výzvě vůči odvolateli, aby spolu s odvoláním spojil žádost o prominutí zmeškání lhůty, tak podle krajského soudu okresní soud učinil. Stěžovatel však na výzvu nereagoval, resp. o prominutí zmeškání lhůty k podanému odvolání nepožádal. Krajský soud je názoru, že se v daném případě nejednalo o rozhodnutí překvapivé a postupem odvolacího soudu nedošlo k porušení práva stěžovatele domáhat se soudní ochrany ve smyslu práva na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Krajský soud se podle vyjádření nedomnívá, že by svým rozhodnutím a postupem porušil ústavně zakotvené právo stěžovatele na ochranu jeho práv u nezávislého a nestranného soudu, a proto navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

10. Za okresní soud zaslala vyjádření k ústavní stížnosti předsedkyně senátu 3 C Mgr. Marcela Marousková. Uvedla, že dle názoru okresního

soudu neobsahuje ústavní stížnost žádné skutečnosti, které by zakládaly porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele. K své námitce stěžovatele, že ustanovení opatrovníka účastníkovi řízení bez patřičného zjišťování doručovací adresy a z řady zaměstnanců soudu je v rozporu s Listinou, poukázala na fakt, že opatrovník byl ustanoven stěžovateli obvodním soudem, nikoli okresním soudem. Opatrovník byl dle názoru okresního soudu ustanoven stěžovateli pro řízení, nikoli pro doručení písemnosti, neboť tento institut občanský soudní řád nezná, a proto okresní soud dále v řízení pokračoval s takto ustanoveným opatrovníkem. Pokud jde o odvolání stěžovatele proti rozsudku, jsou podle vyjádření důvody odmítnutí odvolání v napadeném usnesení uvedeny a v podrobnostech okresní soud odkázal na obsah soudního spisu. Závěrem okresní soud vyjádřil domněnku, že žádné ústavně zaručené právo nebo svobodu stěžovatele neporušil, a navrhl, aby ústavní stížnost byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

11. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

12. Vyjádření krajského soudu a okresního soudu byla zaslána na vědomí a k případné replice stěžovateli.

13. Stěžovatel zaslal Ústavnímu soudu k vyjádření obecných soudů repliku. Uvedl, že krajský soud ve svém vyjádření shodně s okresním soudem vychází z chybného předpokladu, že odvoláním napadený rozsudek nabyl právní moci dne 12. prosince 2003. Proto podle repliky stěžovatel se zjevně opožděným odvoláním nespojil žádost o prominutí zmeškané lhůty k podanému odvolání a neučinil tak ani k výzvě soudu. Podle stěžovatele je zcela nelogické, aby stěžovatel žádal o prominutí zmeškaní lhůty, když žádnou lhůtu neporušil a v 15denní lhůtě se po převzetí nepravomocného rozsudku odvolal.

14. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

15. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citovaná rozhodnutí a řízení jejich vydání předcházející a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), a tudíž není ani řádnou další odvolací instancí. Proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. K tomu v projednávaném případě podle náhledu Ústavního soudu došlo.

17. Podle náhledu Ústavního soudu je nepochybné, že obvodní soud usnesením č. j. 21 C 139/2003-17 ustanovil stěžovateli opatrovníka pouze pro doručení písemnosti - usnesení o místní nepřislušnosti obvodního soudu, tedy usnesení obvodního soudu č. j. 21 C 139/2003-18 ze dne 2. května 2003. Tím úloha opatrovníka skončila. Tento závěr je plně v souladu s § 29 odst. 3 o. s. ř., který ustanovení opatrovníka pouze pro jeden úkon nevylučuje. Opatrovník byl stěžovateli ustanoven v době, kdy ještě neexistovala pozdější ustálená judikatura Ústavního soudu stran nepřipustnosti ustanovování opatrovníka jako zástupce osob neznámého pobytu z řad zaměstnanců soudů vzhledem k možné kolizi zájmů zástupce a zastoupeného a stanovící předpoklady pro takovéto ustanovení, a byl ustanoven pouze pro doručení usnesení o místní nepřislušnosti. Proti takovému usnesení sice též existuje opravný prostředek, nicméně v konkrétním případě neshledal Ústavní soud jakýkoli důvod, proč jej podávat, a neshledal tedy ani hrozící kolizi zájmů opatrovníka jakožto zaměstnance soudu a stěžovatele. Ustanovením opatrovníka obvodním soudem tak podle náhledu Ústavního soudu k zásahu do stěžovatelových ústavně zaručených práv nedošlo.

18. Pochybení, mající za následek zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele, pak spatřuje Ústavní soud v postupu okresního soudu, který přesto, že úloha opatrovníka v řízení skončila, se nepokusil zjistit pobyt stěžovatele a případně mu ustanovit nového opatrovníka, který by v řízení stěžovatele zastupoval. Obvodní soud pokračoval v řízení s původním opatrovníkem, kterému navíc předvolání k ústnímu jednání a následně rozsudek doručoval prostřednictvím podatelny obvodního soudu, přičemž ve spise není obsažen doklad potvrzující doručení těchto listin opatrovníkovi. I pokud by doklad o převzetí těchto písemností ve spise obsažen byl, nemění to nic na závěru, že okresní soud jednal v řízení s opatrovníkem, jehož úloha v řízení již dříve skončila. Z této skutečnosti pak nezvratně vyplývá závěr, že doručení rozsudku opatrovníkovi nelze považovat za účinné doručení osobě stěžovatele. Účinně byl pak dle zjištění Ústavního soudu stěžovateli rozsudek doručen až prostřednictvím jeho právního zástupce, který jej převzal dne 15. června 2012. Odvolání stěžovatele proti rozsudku, které bylo doručeno okresnímu soudu dne 28. června 2012, tak nepochybně bylo podáno včas. V důsledku chybného odmítnutí odvolání proti rozsudku pro jeho opožděnost bylo stěžovateli upřeno právo předstoupit před soud a hájit svá práva.

19. Ústavní soud uzavírá, že v záhlaví citovanými rozhodnutími obecných soudů bylo zasaženo do práva stěžovatele na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, a proto tato rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 5

K právu obviněného být slyšen při rozhodování o dalším trvání vazby

Právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se zbavení osobní svobody. V každém případě je nutno naplnit zákonné podmínky pro rozhodování o vazbě či jejím trvání; přítomnost objektivně nepřekonatelné překážky, která Listinou a zákonem vyžadovanému osobnímu slyšení při prodlužování vazby brání, je nutno vykládat restriktivně a povinností příslušného soudu je vždy provést osobní slyšení co nejdříve, jakmile to je objektivně možné.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida - ze dne 15. ledna 2014 sp. zn. I. ÚS 3326/13 ve věci ústavní stížnosti M. R., zastoupeného Mgr. Zdeňkem Mickou, advokátem, se sídlem Zahradnická 331/28, Karviná-Mizerov, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 309/2013-105 ze dne 11. 7. 2013 a usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem č. j. 40 Nt 919/2013-22 ze dne 3. 6. 2013, jimiž bylo rozhodnuto, že se stěžovatel ponechává ve vazbě, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Ústí nad Labem jako účastníků řízení a Vrchního státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Okresního soudu v Ústí nad Labem č. j. 40 Nt 919/2013-22 ze dne 3. 6. 2013 byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná čl. 8 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 309/2013-105 ze dne 11. 7. 2013 bylo porušeno základní právo stěžovatele garantované čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

III. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces a osobní svobodu. Přitom odkázal na čl. 8 odst. 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Policie České republiky, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování, expozitura Ústí nad Labem, zahájila svými usneseními ze dne 26. 6. 2012, ze dne 13. 12. 2012 a ze dne 18. 2. 2013 trestní stíhání stěžovatele a dalších sedmi osob pro zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle ustanovení § 240 odst. 1 a 3 trestního zákoníku.

3. Dne 28. 6. 2012 Okresní soud v Ústí nad Labem vzal stěžovatele do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. b), c) trestního řádu. K omezení vazebních důvodů pouze na důvody uvedené v § 67 písm. c) trestního řádu došlo usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 7. 11. 2012. Naposledy před napadeným usnesením Okresní soud v Ústí nad Labem vazbu prodloužil dne 12. 3. 2013.

4. Napadeným usnesením okresní soud vazbu opět prodloužil, neboť dospěl k závěru, že důvody vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu trvají. Rozhodl tak bez konání vazebního zasedání s odkazem na povodňovou situaci s následujícím odůvodněním: „S ohledem na skutečnost, že od dnešního dne je budova zdejšího soudu pro veřejnost uzavřena, kdy doba omezení činnosti soudu zatím není známa a lhůta pro rozhodnutí o trvání vazby u obviněného R. uplyne dne 12. 6. 2013, rozhodl soud i přes žádost obviněného mimo vazební zasedání, které nelze z objektivních důvodů nařídít.“

5. Napadeným usnesením Krajský soud v Ústí nad Labem ve vazebním zasedání zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení okresního soudu. K otázce neprovedení vazebního zasedání okresním soudem uvedl:

„Postup okresního soudu je sice nestandardní, avšak zcela odpovídá nestandardní situaci způsobené živelnou pohromou, kterou soud nemohl ani ovlivnit, ani předvídat. Dne 3. 6. 2013 byla budova Okresního soudu v Ústí nad Labem (stejně jako budova Krajského soudu v Ústí nad Labem) uzavřena pro veřejnost. Zaměstnanci uvedeného dne do budov byli vpuštěni. Přitom byli vedením obou soudů informováni, že v následujících dnech (tj. od 4. 6. 2013) budou obě budovy uzavřeny i pro zaměstnance. Proto soudci okresního soudu i krajského soudu dne 3. 6. 2013 rozhodli o neoddělných věcech, zejména vazebních. Rozhodováno bylo z důvodu živelné

poohromy pouze v neveřejných zasedáních. Veřejná zasedání nebylo možné konat, neboť od rána dne 3. 6. 2013 byly urychleně vystěhovávány místnosti umístěné v přízemí obou soudů, takže pohyb po chodbách soudů by byl pro veřejnost nebezpečný. Ze stejného důvodu nebylo možné zajistit ani eskortu obviněných k soudu. Kanceláře ve vyšších patrech soudů však byly v provozu a zpracovávaly neodkladné věci ... Krajský soud rovněž nesdílí názor obviněného, že okresní soud mohl uskutečnit [vazební zasedání] v pozdějších dnech (do 12. 6. 2013) ve Vazební věznici Litoměřice. Povodňová situace netrvala pouze dne 3. 6. 2013, ale až do 14. 6. 2013, přičemž po celou dobu byly uzavřeny mosty přes Labe a zaplaveny cesty spojující Ústí nad Labem s Litoměřicemi. Soudkyně rozhodující v této věci navíc nemohla mít v uvedené době přístup ke spisovému materiálu, a proto rozhodnutí v neveřejném zasedání dne 3. 6. 2013 je plně odůvodněné.

Krajský soud však na druhou stranu sdílí názor obviněného, že tím, že obviněný neměl možnost se k věci vyjádřit, došlo k porušení jeho práv, a to i přesto, že se tak nestalo vinou okresního soudu, který jinou možnost zvolit nemohl. Obviněný má právo se k dalšímu trvání vazby vyjádřit. Proto také krajský soud o podané stížnosti rozhodoval ve vazebním zasedání, byť obvykle se o stížnosti rozhoduje v neveřejném zasedání. Tímto postupem se totiž obviněnému dostalo práva se k věci vyjádřit, čímž byla vada prvostupňového řízení zhojena. Proto ani v tomto směru krajský soud neshledal stížnost obviněného důvodnou.“

II. Argumentace stran

6. Stěžovatel namítá, že bylo hrubě porušeno jeho právo na obhajobu a zasaženo do jeho práva být zbaven svobody pouze zákonem stanoveným způsobem, garantovaného čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, práva domáhat se svého práva u nezávislého soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a porušen byl i čl. 5 odst. 4 Úmluvy, garantující právo osob zbavených osobní svobody na přezkum oprávněnosti omezení svobody.

7. Okresní soud rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě mimo vazební zasedání. Tímto postupem však dle stěžovatele porušil § 73d odst. 3 trestního řádu, který upravuje rozhodování o dalším ponechání ve vazbě, a to tak, že se rozhoduje ve vazebním zasedání, jestliže o to obviněný výslovně požádá nebo soud považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Dále zmíněný odstavec uvádí pod písmeny a) až d) situace, kdy není třeba vazební zasedání konat, i když o jeho konání obviněný výslovně požádal. Žádná z těchto situací se však nevztahuje na případ stěžovatele, a vazební zasedání se tedy mělo konat.

8. Stěžovatel je toho názoru, že pokud byla budova okresního soudu nepřístupná, nic soudu nebránilo v tom, aby nařídil vazební zasedání např.

do vazební věznice, kde byl obviněný umístěn, do jiné budovy okresního soudu v blízkosti nebo na jakémkoliv jiné vhodné místo.

9. Pokud pak krajský soud ve svém usnesení uvádí, že rozhodoval o stížnosti ve vazebním zasedání, ačkoli obvykle rozhoduje v neveřejném zasedání, tímto postupem tedy dostal stěžovatel právo se k věci vyjádřit a vada prvostupňového řízení byla zhojena, tak i pokud by stěžovatel souhlasil, že tím bylo učiněno zadost jeho právům, nemůže v žádném případě souhlasit s tím, že došlo ke zhojení včas. Podle ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu musí být rozhodnuto o dalším trvání vazby nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě. O ponechání ve vazbě bylo třeba rozhodnout do 12. 6. 2013. Rozhodnutí, kterým okresní soud nezákonně rozhodl o dalším ponechání obviněného ve vazbě, je ze dne 3. 6. 2013 a rozhodnutí krajského soudu, kterým měla být vada prvostupňového řízení zhojena, je ze dne 11. 7. 2013. Podle ustanovení § 72 odst. 1 věty druhé trestního řádu je tříměsíční lhůta lhůtou propadnou, což znamená, že obviněný musí být propuštěn z vazby na svobodu, není-li v souladu se zákonem rozhodnuto jinak ve lhůtě. Rozhodnutí krajského soudu bylo vydáno dne 11. 7. 2013, tj. po uplynutí propadné lhůty, a proto nemůže zhojit nezákonné, i dle krajského soudu vadné, prvostupňové rozhodnutí.

10. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a zopakoval, že nedošlo k porušení základních práv stěžovatele, neboť s ohledem na vyšší moc (živelní pohromu) nebylo možné ve věci postupovat jinak.

11. Vrchní státní zastupitelství v Praze navrhlo ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Dle něj popsané pochybení Okresního soudu v Ústí nad Labem nedosahuje takové intenzity, aby zakládalo porušení základních lidských práv stěžovatele a bylo důvodem k ingerenci Ústavního soudu do postupu aplikace jednoduchého práva obecnými soudy v tomto trestním řízení. Postupem Krajského soudu v Ústí nad Labem, v jehož rámci se obžalovaný měl možnost k dalšímu trvání vazby vyjádřit, bylo popsané pochybení dodatečně zhojeno. Krajský soud po slyšení stěžovatele dospěl k závěru, že předmětný vazební důvod nadále trvá, proto pochybení soudu prvního stupně nemohlo mít žádné zásadní a trvalé následky, jak by tomu bylo v případě, pokud by soud druhého stupně na základě vyjádření obžalovaného dospěl k závěru, že vazební důvod již netrvá. Účelem konání vazebního zasedání je především poskytnutí prostoru pro vyjádření vazebně stíhané osoby k dalšímu trvání vazby a v daném případě je zjevné, že vyjádření obžalovaného nemělo na další trvání vazby vliv.

12. Okresní soud navrhl ústavní stížnost odmítnout, neboť nerozhodoval svévolně, ale vazební zasedání neprovedl v důsledku objektivních překážek, které nebylo možné odstranit.

13. Stěžovatel ve své replice se zaslanými vyjádřeními nesouhlasil a odkázal na argumenty již uvedené ve své stížnosti.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Dosavadní relevantní judikatura Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva k právu na osobní slyšení při rozhodování o vazbě

14. Evropský soud pro lidská práva (dále také „ESLP“) považuje právo na osobní svobodu zakotvené v čl. 5 Úmluvy za jedno z nejvýznamnějších základních práv chránících fyzickou bezpečnost osoby, které jako takové má v demokratické společnosti vrcholný význam (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Ťupa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 45). Obdobně Ústavní soud ve své judikatuře vyslovil, že v případě vzetí obviněného do vazby, jíž je prolamována ústavně zaručená osobní svoboda, která je na předních místech v katalogích základních práv a svobod, musí být náhled na postup orgánů veřejné moci přísnější [nálezný sp. zn. II. ÚS 336/06 ze dne 28. 3. 2007 (N 56/44 SbNU 719)].

15. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je třeba na řízení, v nichž je přezkoumávána důvodnost dalšího trvání omezení osobní svobody, nutno vztáhnout stejné požadavky, jako jsou kladeny na prvotní rozhodování o zbavení osobní svobody. Přitom je nerozhodné, zda se dané řízení koná z podnětu státního zástupce nebo z úřední povinnosti [nálezný sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.)].

16. Ústavní soud pak měl již mnohokrát možnost vyjádřit se i konkrétně k právu obviněného být osobně slyšen při rozhodování soudu o jeho vazbě. Principy svého rozhodování Ústavní soud shrnul například v nálezu sp. zn. I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010 (N 213/59 SbNU 103) následovně.

17. Právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen (vyjádřit se) v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se omezení osobní svobody. Právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení.

18. Nicméně jak Ústavní soud, tak Evropský soud pro lidská práva dospěly k závěru, že z čl. 5 odst. 4 Úmluvy nelze dovodit povinnost automaticky ve všech případech rozhodování o dalším trvání vazby (tj. na rozdíl od prvotního rozhodování soudu o vzetí do vazby ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy) plně respektovat záruky spravedlivého trestního procesu zakotvené v čl. 6 Úmluvy. Opačný výklad by byl ryzím formalismem, byť je nepochybné, že i v těchto případech procesní záruky nesmějí být výrazně nižší, než jsou garance, které poskytuje čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

19. Ústavní soud rovněž konstatoval, že od osobního slyšení je možno také upustit, avšak pouze tehdy, pokud by obviněný sám takovýto výslech *expressis verbis* odmítl nebo pokud by takovému výslechu bránila objektivně nepřekonatelná překážka či pokud by k rozhodování soudu docházelo bezprostředně poté, co byl obviněný k otázce vazby soudem vyslechnut, např. v souvislosti s řízením o stížnosti proti jinému vazebnímu rozhodnutí.

20. Pro povinnost osobního slyšení obviněného soudem není tedy rozhodující „typ“ řízení, tzn. zda se jedná o žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu či periodické rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě státním zástupcem, ale rozhodující je časový interval, který uplynul od posledního osobního slyšení obviněného při rozhodování o jeho ponechání ve vazbě, případně existující mimořádné okolnosti, které by činily slyšení obviněného nezbytným. Obviněnému musí být umožněno v určitých časových intervalech být k trvání vazby slyšen bez ohledu na to, zda se tak děje v řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě či v řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby. Evropský soud pro lidská práva přitom v zásadě nenutí obviněného prokazovat, že osobní slyšení nad rámec písemného vyjádření obsaženého ve stížnosti či žádosti je opravdu nutné.

21. To znamená, že v každém řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby, ba dokonce ani v každém řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby, není nezbytné konat slyšení obviněného, jestliže byl tento k důvodům vazby slyšen v době nedávno minulé. Proto je třeba sledovat nikoli typ řízení, ale časový interval, který uplynul od doby, kdy byl obviněný naposledy osobně slyšen. Mezi jednotlivými výslechy obviněného je třeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů. Je zřejmé, že dodržení tohoto časového odstupe není možné, pokud obviněný v průběhu zákonem stanovené tříměsíční lhůty pro periodické rozhodování o trvání vazby nepožádá o propuštění z vazby na svobodu. V takovém případě musí soud při rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě obviněného vždy vyslechnout, ledaže by byly dány podmínky neumožňující takové slyšení.

22. V dalších svých rozhodnutích Ústavní soud upřesnil, že ani v případech periodického přezkumu důvodnosti vazby, k němuž dochází *ex officio*, tj. z úřední povinnosti bez podnětu ze strany vazebně stíhaného, nelze nadbytečnost osobního slyšení při rozhodování o dalším ponechání obviněného ve vazbě dovést pouhým odkazem na tento typ řízení [náleží sp. zn. III. ÚS 1822/11 ze dne 23. 8. 2012 (N 141/66 SbNU 167)].

23. Co se týče maximální délky doby mezi jednotlivými osobními slyšeními ve vazebních řízeních, tak obdobně podle judikatury ESLP k čl. 5 odst. 4 Úmluvy nemusí být nutno obviněného znovu slyšet, pokud od předchozího slyšení uplynula doba v řádu týdnů. Avšak například osm a půl

týdne již bylo příliš v rozsudku ve věci *Husák proti České republice* (rozsudek ze dne 4. 12. 2008 č. 19970/04, § 43; v podrobnostech viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 542).

24. Z uvedeného vyplývá, že obviněného je nutno zásadně slyšet vždy, když je rozhodováno o jeho pokračující vazbě a od jeho předchozího slyšení uběhlo již několik týdnů, ledaže by osobnímu slyšení bránily objektivně nepřekonatelné překážky.

B. Dotčená základní práva stěžovatele

25. Ve věcech, v nichž Ústavní soud v minulosti shledal porušení práva stěžovatele na osobní slyšení v řízení o vazbě, vyslovil vedle porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy zpravidla také porušení čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 405/05 ze dne 5. 10. 2005 (N 193/39 SbNU 53), nález sp. zn. IV. ÚS 414/05 ze dne 11. 10. 2005 (N 197/39 SbNU 99) a nález sp. zn. I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010 (N 213/59 SbNU 103)], někdy i čl. 38 odst. 2 Listiny [nález sp. zn. III. ÚS 2198/09 ze dne 22. 10. 2009 (N 227/55 SbNU 135)].

26. Jedním z důvodů primárního přezkumu takových věcí Ústavním soudem podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy, v jehož rámci právo na osobní slyšení posuzuje Evropský soud pro lidská práva, je absence obdobného ustanovení v Listině. V daných věcech přitom Ústavní soud typicky rozhodoval o ústavních stížnostech proti rozhodnutím soudů o stížnostech proti rozhodnutím státních zástupců o prodloužení vazby podle § 71 odst. 3 trestního řádu ve znění účinném do 1. 1. 2012 či proti rozhodnutím soudů o žádostech obviněných o propuštění z vazby podle § 71a trestního řádu. U těchto řízení nebylo pochyb o tom, že se na ně vztahuje čl. 5 odst. 4 Úmluvy. V nyní posuzované věci se však jednalo o rozhodování soudce o ponechání obviněného ve vazbě na návrh státního zástupce podle § 72 odst. 1 trestního řádu a u tohoto řízení je aplikovatelnost čl. 5 odst. 4 Úmluvy sporná.

27. Ustanovení čl. 5 odst. 4 Úmluvy bylo modelováno podle staré zásady anglického práva *habeas corpus*, podle níž každý, kdo je uvězněn, má právo požádat o předvedení před soud, který rozhodne o zákonnosti jeho detence. Jak vyplývá již z vlastního znění tohoto ustanovení Úmluvy („Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení ...“), vztahuje se toto primárně na řízení, které zahájí sama osoba v detenci, čemuž by v českém kontextu vazby odpovídalo řízení podle § 71a trestního řádu. ESLP však ve své judikatuře aplikaci čl. 5 odst. 4 Úmluvy rozšířil i na řízení o stížnosti osoby v detenci proti rozhodnutí o prodloužení vazby učiněnému *ex offio* či na žádost státního orgánu, protože i toto řízení je vlastně iniciováno osobou v detenci (viz např. rozsudek ve věci *Knebl proti České republice* ze dne 28. 10. 2010 č. 20157/05,

§ 76). Ústavní soud nicméně z níže uvedených důvodů nepovažuje v nyní posuzované věci za nutné rozhodnout, zda se čl. 5 odst. 4 Úmluvy aplikuje i na rozhodování soudce podle § 72 odst. 1 trestního řádu.

28. V kontextu Úmluvy je otázka aplikace čl. 5 odst. 4 Úmluvy na předmětné řízení zásadní především z důvodu, že uvedené ustanovení obsahuje obdobné garance spravedlivého procesu jako čl. 6 Úmluvy, přičemž samotný článek 6 se na rozhodování o vazbě nevztahuje (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Reinprecht proti Rakousku* ze dne 15. 11. 2005 č. 67175/01, § 47–55). Pokud by se tedy nevztahoval na dané řízení o vazbě ani čl. 5 odst. 4 Úmluvy, účastníci takového řízení by neměli žádná procesní práva chráněná Úmluvou. Takový problém však v kontextu českého ústavního pořádku nevystává, neboť Listinou garantované právo na spravedlivý proces (čl. 36 až 40 Listiny) nemá omezenou věcnou působnost obdobně jako čl. 6 Úmluvy, který se vztahuje pouze na řízení, ve kterých se rozhoduje o civilních právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění, a proto lze toto právo dle Listiny uplatnit i v řízení o vazbě.

29. Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu uvedené výše, není pro aplikaci procesních záruk v Listině podstatné, o jaký typ řízení o vazbě se jedná, zda bylo zahájeno *ex officio* či na žádost obviněného nebo jako zde na návrh státního zástupce. Záruky spravedlivého procesu se na rozhodování o vazbě přiměřeně aplikují v každém případě [viz z poslední doby nálezy sp. zn. II. ÚS 200/13 ze dne 16. 7. 2013 (N 123/70 SbNU 127) a nálezy sp. zn. III. ÚS 1822/11 ze dne 23. 8. 2012 (viz výše)]. To platí i pro čl. 38 odst. 2 Listiny, který explicitně garantuje právo na projednání věci v přítomnosti účastníka řízení. Tímto ustanovením jsou procesní záruky garantované v čl. 5 odst. 4 Úmluvy v českém kontextu zahrnuty přímo v právu na spravedlivý proces, jak je zakotveno v hlavě páté Listiny. Ústavní soud tedy dále posoudí nyní předloženou stížnost na absenci vazebního zasedání u okresního soudu pohledem čl. 38 odst. 2 Listiny, který je v daném kontextu nutno interpretovat i ve světle procesních záruk čl. 5 odst. 4 Úmluvy, tak jak jsou vykládány judikaturou ESLP.

C. Vlastní přezkum nyní projednávané věci

30. V době rozhodování okresního soudu vyústivšího v usnesení napažené ústavní stížností uplynuly téměř tři měsíce od 12. 3. 2013, kdy byl stěžovatel slyšen soudem naposledy. Taková prodleva mezi osobními slyšeními je ve světle výše zmíněné judikatury nadměrná. Bylo tedy povinností okresního soudu stěžovatele osobně vyslechnout před rozhodnutím o prodloužení vazby. Stěžovatel navíc o osobní slyšení explicitně požádal [*a contrario* usnesení sp. zn. IV. ÚS 4512/12 ze dne 16. 1. 2013 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), bod 8].

31. Závěr o nadměrnosti uplynuté doby od posledního slyšení je dále podpořen i novým zněním § 73d trestního řádu, upravujícím vazební zasedání, vloženým do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012. Jak vyplývá i z důvodové zprávy k tomuto zákonu, reagoval zákonodárce označeným ustanovením na dosavadní problémy v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení, jak na ně poukazovala judikatura Ústavního soudu týkající se právě osobního slyšení ve vazebních věcech. Podle § 73d odst. 3 písm. b) trestního řádu se za akceptovatelné považuje období maximálně šesti týdnů, v jejichž průběhu nemusí být vždy nutné obviněného znovu osobně slyšet, byť o to výslovně požádá.

32. V dané věci napadená rozhodnutí odůvodňovala nekonání vazebního zasedání u okresního soudu nemožností jeho konání z důvodu mimořádné události – povodně. Ústavní soud tedy musí posoudit, zda tato okolnost představovala objektivně nepřekonatelnou překážku, která způsobila nemožnost osobního slyšení, což je ustálenou judikaturou, shrnutou výše (viz body 19 až 21), řazeno mezi výjimky, kdy nevyšlechnutí obviněného může být ospravedlnitelné.

33. Aniž by Ústavní soud chtěl zlehčovat rozsah povodně, která postihla Polabí na počátku června 2013, přesto lze stěžít akceptovat, že šlo o katastrofu takového rozsahu, která by zcela znemožnila slyšení stěžovatele. I když byla budova Okresního soudu v Ústí nad Labem v rozhodném období kolem 12. 6. 2013 uzavřena, vazební zasedání se mohlo konat na kterémkoliv jiném místě, ať již v Ústí nad Labem, nebo i přímo ve vazební věznici v Litoměřicích. Vazební zasedání se koná bez účasti veřejnosti (§ 73f odst. 3 trestního řádu), a tudíž otázka, jak jej případně oznámit veřejnosti a umožnit její účast v neobvyklých prostorách, odpadá.

34. Ústavní soud z dostupných informací zjistil, že cestování v průběhu povodní mezi Ústím nad Labem a Litoměřicemi zcela znemožněno nebylo. Most gen. Chábery přes Labe v Litoměřicích byl v provozu nepřetržitě v celém průběhu povodní.¹ Čili převoz stěžovatele či výjezd soudců Okresního soudu v Ústí nad Labem do vazební věznice v Litoměřicích možný byl. Navíc mosty přímo v Ústí nad Labem byly otevřeny již dne 9. 6. 2013² a následující den byla již plně zprůjezdněna i přímá silnice mezi Ústím nad Labem a Litoměřicemi po pravém břehu řeky Labe. Pokud tedy okresní soud považoval na počátku povodní dne 3. 6. z důvodu neznalosti a nemožnosti předvídat, jak se situace bude dále vyvíjet a zda se nebude ještě zhoršovat,

¹ <http://www.policie.cz/clanek/uzemni-utvary-sprava-severoceskeho-kraje-zpravodajstvi-povodne-na-litomericku.aspx>

² <http://www.policie.cz/clanek/uzemni-utvary-sprava-severoceskeho-kraje-zpravodajstvi-povodne.aspx>

za důležité rychle rozhodnout o prodloužení vazby stěžovatele bez vazebního zasedání, vzhledem k příznivě se vyvíjející situaci v následujících dnech mohl tuto vadu řízení napravit, a to ještě ve tříměsíční lhůtě podle § 72 odst. 1 trestního řádu, která v případě stěžovatele uplynula až dne 12. 6. 2013. Ústavní soud má proto za to, že konání vazebního jednání, byť ztíženo, nebylo mimořádnou událostí objektivně znemožněno. I kdyby Ústavní soud akceptoval, že osobní slyšení stěžovatele nebylo z objektivních důvodů možné provést dne 3. 6. 2013, bylo povinností soudu jej provést bezodkladně poté, kdy překážka odpadla.

35. Ústavní soud považuje za nutné opět připomenout, že napadeným rozhodnutím okresní soud zbavil stěžovatel osobní svobody. Nebýt tohoto rozhodnutí, musel by být stěžovatel nejpozději dne 12. 6. 2013 z vazby propuštěn (§ 72 odst. 1 trestního řádu). Přitom svoboda jednotlivce představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot (viz také bod 14 výše). Je předpokladem toho, aby si mohl každý sám uspořádat svůj život a svým jednáním usilovat o vlastní štěstí. Jakkoliv přitom svoboda nemůže být neomezená již ze své podstaty, stát, který je založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy), do ní může zasahovat pouze na základě zákona, v jeho mezích a při respektování procesních práv dotčených osob.

36. Osobní slyšení osoby, o zbavení jejíž osobní svobody je rozhodováno, je základní institucionální zárukou spravedlnosti řízení (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 4512/12 ze dne 16. 1. 2013, bod 7). Obdobně Evropský soud pro lidská práva právo na slyšení označil za první záruku vyplývající z čl. 5 odst. 4 Úmluvy (rozsudek ve věci *Husák proti České republice* ze dne 4. 12. 2008 č. 19970/04, § 41). Je-li ve hře hodnota tak významná jako osobní svoboda, od níž se v podstatně míře odvíjí možnost rozhodovat o podstatných aspektech vlastního života a jejíž omezení s sebou často přináší neodstranitelné následky ve všech sférách vlastního života, pak striktní trvání na dodržení ústavním pořádkem stanovených procesních podmínek jejího omezení představuje základní garanci, že budou skutečně respektována práva dotčeného jednotlivce a že v jeho případě nedojde ke zneužití moci. Jinými slovy, rozhodování o vazbě je rozhodováním s velmi citelným dopadem do základních práv dotčených osob, a proto procesní podmínky je třeba dodržet, i když to s ohledem na mimořádné okolnosti může pro státní orgány představovat nebyvalé komplikace a určitý stupeň nepohodlí. Přítomnost objektivně nepřekonatelných překážek je nutno vykládat restriktivně.

37. Ústavní soud posoudil i argument vrchního státního zastupitelství, že účelem konání vazebního zasedání je především poskytnutí prostoru pro vyjádření vazebně stíhané osoby k dalšímu trvání vazby a v daném případě je zjevné, že vyjádření obžalovaného nemělo na další trvání vazby vliv, protože i následně krajský soud po slyšení stěžovatele dospěl k závěru,

že předmětný vazební důvod nadále trvá. Tento argument je však zaprvé spekulativní v tom smyslu, že nelze dovodit, že okresní soud by rozhodl stejně. Lze namítnout, že tento by mohl naopak po slyšení stěžovatele rozhodnout jinak a stěžovatele z vazby propustit. Zadruhé se Ústavní soud domnívá, že účel konání vazebního zasedání je širší. Spočívá také v tom, aby soudci vazebně drženého na vlastní oči pravidelně spatřili a tento měl například možnost si osobně stěžovat na podmínky vazby. V tomto ohledu jde i o zásadní záruku proti špatnému zacházení, ke kterému nejčastěji dochází právě u osob zbavených osobní svobody. Pokud by právo na osobní slyšení neexistovalo, tak by obviněné osoby mohly být drženy ve vazbě i roky bez toho, aby je vůbec nějaký soudce spatřil. I když v současné době existuje řada kontrolních orgánů kompetentních v této oblasti (například veřejný ochránce práv s pravomocí navštěvovat místa, kde se nacházejí osoby omezené na svobodě), tak tyto mechanismy, na rozdíl od požadavku na osobní slyšení ve vazebních řízeních, nemohou v praxi dopadnout na každou jednotlivou osobu drženou ve vazbě.

38. Zároveň rozhodování o zbavení osobní svobody za účasti osoby, o které se rozhoduje, přispívá k plnému uplatnění principu, že člověk je subjektem s lidskými právy, a nikoliv pouze objektem, o jehož svobodě je možno rozhodovat bez jeho přítomnosti. Osobní slyšení při rozhodování o zbavení osobní svobody tak více naplňuje požadavek na respektování přirozené lidské důstojnosti (viz čl. 1 Listiny), která dle Ústavního soudu mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s objektem či předmětem [nález sp. zn. I. ÚS 557/09 ze dne 18. 8. 2009 (N 188/54 SbNU 325)]. V daném kontextu je plně v souladu s tímto požadavkem pouze situace, kdy osoba, která má být zbavena osobní svobody, má možnost se k tak závažnému zásahu do svých práv osobně vyjádřit. Přítomností obviněného soudy demonstrují, že k této osobě přistupují jako k subjektu práv. Osobní slyšení ve vazebním řízení je tak neinstrumentálním požadavkem a samo o sobě hodnotou, kterou se projevuje plný respekt k lidské důstojnosti.

39. Nedostatek řízení v podobě absence osobního slyšení stěžovatele před okresním soudem přitom nemohl být zhojen ani konáním vazebního zasedání před krajským soudem. To totiž proběhlo až dne 11. 7. 2013, tedy více než měsíc po vadném rozhodnutí okresního soudu. Nestalo se tak v řádu dnů, což by Ústavní soud mohl považovat za lhůtu, která by ještě mohla za zcela výjimečných okolností konvalidovat nedostatek osobního slyšení [nález sp. zn. III. ÚS 2198/09 ze dne 22. 10. 2009 (N 227/55 SbNU 135)]. Navíc k vazebnímu zasedání před krajským soudem došlo téměř až po čtyřech měsících od posledního slyšení stěžovatele soudem, tedy mnohem později než po požadovaných několika týdnech.

40. Z výše uvedeného vyplývá, že Okresní soud v Ústí nad Labem napadeným rozhodnutím porušil stěžovatelovo právo na osobní slyšení v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny.

41. Ústavní soud se dále domnívá, že napadeným usnesením okresního soudu došlo k porušení práva stěžovatele na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 2 Listiny. Toto ustanovení mimo jiné zakotvuje, že nikdo nesmí být zbaven svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon. Listina tu tedy odkazuje na podústavní právo; každé zbavení svobody musí být v prvé řadě v souladu se zákonem, a to jak hmotněprávně, tak procesně. Obdobně Úmluva vyžaduje, aby každé zbavení svobody ve smyslu jejího čl. 5 bylo „v souladu s řízením stanoveným zákonem“. Proto porušení vnitrostátního práva povede zároveň i k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Mooren proti Německu* ze dne 9. 7. 2009 č. 11364/03, § 73).

42. V nyní projednávané věci okresní soud nerespektoval ustanovení § 73d trestního řádu a stěžovatelů vazbu prodloužil, aniž by konal vazební zasedání. Přitom podmínky konání vazebního zasedání byly splněny (stěžovatel o jeho konání požádal) a zároveň nebyla splněna ani jedna z možností v § 73d odst. 3 trestního řádu, proč by jej soud konat nemusel. Žádnou výjimku pro nekonání vazebního zasedání v podobě mimořádné události – povodně platná právní úprava nezná. Nakonec tato otázka je mezi účastníky řízení nesporná. Okresní soud tedy zároveň porušil i čl. 8 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

43. V reakci na námitku Vrchního státního zastupitelství v Praze, že popsané pochybení Okresního soudu v Ústí nad Labem nedosahuje takové intenzity, aby zakládalo porušení základních lidských práv stěžovatele, Ústavní soud opakuje, že jak bylo vyloženo výše, absence osobního slyšení stěžovatele před okresním soudem již sama o sobě dosahuje ústavněprávní dimenze a došlo jí k porušení čl. 38 odst. 2 Listiny. Nadto i po odpadnutí překážky osobního slyšení stěžovatele nedošlo k nápravě vzniklé situace, neboť soudy nesplnily ani svou povinnost provést osobní slyšení bezodkladně poté, kdy překážka odpadla.

44. Pokud jde o napadené rozhodnutí krajského soudu, tak tento výše uvedené pochybení okresního soudu sám konvalidovat nemohl a jinou nápravu v řízení se ani nepokusil učinit. Přitom pokud se krajský soud domníval, že pokračující vazba stěžovatele je důvodná, nabízelo se mu prvoinstanční rozhodnutí zrušit a zároveň rozhodnout o pokračování vazby podle § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu. Tím by stěžovateli otevřel případnou možnost domáhat se po státu náhrady škody či přiměřeného zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu podle § 8 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně záko-

na České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Krajský soud však takto nepostupoval, rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil, a proto i on porušil právo stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 Listiny nebýt zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon.

45. Lze shrnout, že právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem v rámci rozhodování o vazbě či jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen v kontradiktorním řízení je třeba považovat za zcela základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se zbavení osobní svobody. V každém případě je nutno naplnit zákonné podmínky pro rozhodování o vazbě či jejím trvání; přítomnost objektivně nepřekonatelné překážky, která Listinou a zákonem vyžadovanému osobnímu slyšení při prodlužování vazby brání, je nutno vykládat restriktivně a povinností příslušného soudu je vždy provést osobní slyšení co nejdříve, jakmile to je objektivně možné.

46. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil.

Č. 6

K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nepřezkoumatelného a vnitřně rozporného soudního rozhodnutí

Právu na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod odpovídá požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí obecných soudů (resp. obecně orgánů veřejné moci), tedy odůvodnění způsobem odpovídajícím kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 občanského soudního řádu. Obecné soudy se musí adekvátně, tedy co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy a argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) akceptovatelná.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 21. ledna 2014 sp. zn. IV. ÚS 2468/11 ve věci ústavní stížnosti Karla Petříka, zastoupeného JUDr. Miloslavem Havlenou, advokátem, se sídlem v Blatné, tř. J. P. Koubka 81, proti výroku I písm. a) a b) rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 28. dubna 2011 č. j. 7 Cmo 254/2010-272 a výroku II rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 7. ledna 2010 č. j. 44 Cm 64/2003-241 vydaným v řízení o zaplacení částky 545 728 Kč s úrokem z prodlení z titulu nároku na vypořádací podíl, za účasti Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni jako účastníků řízení a Obchodního družstva Soběšice, IČO: 00117145, se sídlem Soběšice č. p. 163, zastoupeného JUDr. Radomírem Šimáčkem, advokátem, se sídlem v Klatovech, Viděnská 9, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem I písm. b) rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 28. dubna 2011 č. j. 7 Cmo 254/2010-272 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I písm. b) rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 28. dubna 2011 č. j. 7 Cmo 254/2010-272 se ruší.

III. Ve zbylé části se ústavní stížnost odmítá.

IV. Náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem se vedlejším účastníkovi nepřiznává.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. V řízení před Krajským soudem v Plzni (dále též „soud prvního stupně“) se stěžovatel domáhal po Obchodním družstvu Soběšice (dále jen „vedlejší účastník“ nebo „družstvo“), jehož byl do 30. června 2000 členem, zaplacení částky 545 728 Kč s úrokem z prodlení ve výši 10 % ročně od 1. ledna 2001 do zaplacení z titulu nároku na vypořádací podíl podle § 233 obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 2000. V průběhu řízení byl soudem ustanoven znalec, z jehož posudku vyplynulo, že stěžovateli vznikl nárok na vypořádací podíl ve výši 503 986 Kč. Protože částka 30 000 Kč byla zaplacena ještě před podáním žaloby, zbývalo doplatit částku 473 986 Kč, což družstvo následně také učinilo. Stěžovatel tak vzal žalobu zpět jednak co do posledně uvedené částky, jednak co do úroků z prodlení z částky 545 728 Kč ve výši 10 % ročně za období od 1. ledna 2001 do 2. září 2001 a úroků z prodlení z této částky ve výši 1,5 % za období od 3. září 2001 (tj. prvního dne prodlení) do zaplacení. Nadále však trval na zaplacení zbylé žalované částky 71 742 Kč s příslušenstvím.

2. Soud prvního stupně se v projednávané věci musel vypořádat s námitkami, kterými stěžovatel zpochybňoval správnost předmětného znaleckého posudku. Ten spatřoval pochybení znalce nejen při určení počtu roků členství v družstvu, ale také při určení hodnoty čistého obchodního jmění družstva, jejíž součástí měly být podle jeho názoru také zisk za rok 2000 ve výši 2 050 905,20 Kč a částky obsažené ve „fondu restituce“ a „ostatním fondu z restituce a majetku“. Pro posouzení žaloby bylo rozhodující ustanovení § 233 odst. 2 a 3 obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 2000, podle něhož se vypořádací podíl určí poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených členských vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství. Rozhodný je přitom stav čistého obchodního jmění družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo. Na jmění, jež je v nedělitelném fondu, a jestliže to vyplývá ze stanov, i v jiných zajišťovacích fondech, se nepřihlíží.

3. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 7. ledna 2010 č. j. 44 Cm 64/2003-241 byla vedlejším účastníkovi uložena povinnost zaplatit stěžovateli částku 21 473 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,5 % z částky 495 459 Kč od 3. září 2001 do 15. prosince 2009 a z částky 21 473 Kč od 16. prosince 2009 do zaplacení (výrok III); co do částky 50 269 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,5 % od 3. září 2001 do zaplacení byla žaloba

zamítnuta (výrok II). V rozsahu výše uvedeného zpětvzetí bylo řízení částečně zastaveno (výrok I). Zbylé tři výroky se týkaly znalečného (výroky IV a V) a náhrady nákladů řízení (výrok VI). Z odůvodnění rozsudku vyplývá, že soud sice vycházel z předmětného znaleckého posudku, sám si však posoudil námitky proti němu, neboť je bylo možné řešit úvahou soudu. Soud zdůvodnil, že členství stěžovatele v družstvu trvalo od 1. dubna 1993 do 30. června 2000, a tedy bylo možné, ve shodě s uvedeným posudkem, vycházet z počtu sedmi ukončených roků členství stěžovatele v družstvu. Pokud jde o výpočet vypořádacího podílu, zisk za rok 2000 ve výši 2 050 905,20 Kč byl rozhodnutím členské schůze převeden z části do nedělitelného fondu a z části do rezervního fondu. Účetní závěrka se sestavuje k rozvahovému dni, kterým byl v daném případě 31. prosinec 2000. Pakliže byl přitom tento zisk převeden do uvedených fondů, v souladu se stanovami družstva se k němu nepřihlízí. Ve vztahu k „fondu restituce“ ve výši 5 104 475 Kč soud uvedl, že vznikl v průběhu transformace družstva za účelem uspokojení restitučních nároků oprávněných osob, které své nároky v transformačním řízení sice nevznesly, avšak lhůta pro jejich uplatnění v roce 2000 trvala a trvá i v současné době. Mají tedy sloužit k vypořádací nároků oprávněných osob a nelze je rozdělit mezi vystupující členy. Naopak „ostatní fond z restituce a majetku“ ve výši 1 292 630 Kč vznikl po transformaci tím, že na uspokojení nároků oprávněných osob postačil majetek s účetní hodnotou o tuto částku nižší, než byla hodnota závazků vůči těmto osobám. Tato částka proto podle názoru soudu prvního stupně tvořila součást hodnoty čistého obchodního jmění družstva k 31. prosinci 2000 a bylo třeba z ní vycházet při výpočtu vypořádacího podílu. Stěžovatel proto vznikl nárok na vypořádací podíl ve výši 525 459 Kč, což znamená, že po odečtení již vyplacených částek 30 000 Kč a 473 986 Kč zbývalo doplatit 21 473 Kč. V této částce soud považoval jeho žalobu za důvodnou.

4. K odvolání obou účastníků ve věci rozhodoval Vrchní soud v Praze (dále též „odvolací soud“), který svým rozsudkem ze dne 28. dubna 2011 č. j. 7 Cmo 254/2010-272 potvrdil výroky II [výrok I písm. a)], IV a V rozsudku soudu prvního stupně [výrok I písm. c)] a změnil jeho výrok VI týkající se náhrady nákladů řízení [výrok I písm. d)]. Výrok III rozsudku soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu co do částky 21 473 Kč s výše uvedenými úroky z prodlení zamítl [výrok I písm. b)]. Zároveň rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok II). Odvolací soud se ztotožnil s většinou závěrů soudu prvního stupně, přisvědčil však vedlejšímu účastníkovi, že účetní směrnice družstva nerozšiřuje nad rámec stanov okruh fondů, k nimž se při výpočtu vypořádacího podílu nepřihlízí, ale představuje toliko bližší úpravu pravidel pro jejich tvorbu a použití. Z tohoto důvodu tak při něm nemělo být přihlédnuto ke jmění ve „fondu restituce“ a „ostatním fondu z restituce a majetku“. K tomu odvolací soud dodal, že „podle znaleckého

posudku, provedeného soudem prvního stupně, zopakovaného při odvolacím jednání, činí výše vypořádacího podílu žalobce 525 459 Kč a po odečtení 30 000 Kč a 495 459 Kč, které byly žalobci na vypořádací podíl zaplacený, zůstala částka 21 473 Kč. Ohledně této částky je žalobní požadavek neodstatněný.“

5. Závěrem se odvolací soud zabýval také otázkou úroků z prodlení, ke které uvedl, že je správný závěr soudu prvního stupně o počátku prodlení žalovaného dne 3. září 2001 a výši úroku z prodlení 8,5 % ročně náležející stěžovateli. Nepřisvědčil vedlejšímu účastníkovi v tom, že stěžovateli náleží úrok z prodlení po dobu od podání žaloby u věcně nepřislušného soudu do doby, kdy ji začal projednávat soud příslušný. K tomu dodal, že stěžovatel „v souvislosti s ukončením svého členství v družstvu požaduje peněžité plnění nad rámec toho, co mu bylo jako vypořádací podíl ve výši odpovídající základnímu členskému vkladu již poskytnuto, a není ani jeho povinností uplatněný nárok stipulovat, když právní posouzení uplatněného nároku je věcí soudu. Uvedené okolnosti na samotném prodlení žalovaného se splněním závazku vůči žalobci nic nemění.“

6. Souběžně s ústavní stížností podal stěžovatel proti rozsudku odvolacího soudu, konkrétně proti jeho výroku I písm. b) dovolání, které bylo usnesením ze dne 24. října 2012 sp. zn. 29 Čdo 497/2012 odmítnuto jako nepřipustné, protože dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o částce nepřevyšující 100 000 Kč. Na posouzení přípustnosti nemělo vliv, že poučení napadeného rozsudku možnost podání dovolání připoušťelo.

II. Argumentace stěžovatele

7. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 18. srpna 2011, se stěžovatel domáhal zrušení uvedených rozsudků Krajského soudu v Plzni a Vrchního soudu v Praze, neboť měl za to, že jimi byla porušena jeho základní práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, jakož i zásada podle čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), podle níž jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Ve své argumentaci předně namítal nesprávnou aplikaci zákonné úpravy při výpočtu vypořádacího podílu, a to z následujících důvodů:

a) doba členství byla v případě ostatních členů družstva počítána ke dni 31. prosince 2000, zatímco u stěžovatele ke dni 30. června 2000, v důsledku čehož byla o jeden rok menší než započítávaný počet roků členství u ostatních členů; ustanovení § 233 odst. 2 obchodního zákoníku přitom nepředpokládalo, že by se počet ukončených roků počítal rozdílně u člena, jehož členství zaniklo v průběhu roku, a u ostatních členů družstva; v případě všech členů musí být tento počet vztažen ke stejnému datu;

b) při stanovení vypořádacího podílu mělo být přihlédnuto i k částce obsažené ve „fondu restituce“, neboť ze stanov družstva nevyplývá, že by tomu tak být nemělo (§ 233 odst. 3 obchodního zákoníku);

c) k převodu zisku za rok 2010 do nedělitelného fondu a rezervního fondu došlo až rozhodnutím členské schůze ze dne 2. června 2001, a tudíž tento převod nebyl účetním případem roku 2000, ale až roku 2001; neoprávněně tak došlo ke snížení základny pro výpočet vypořádacího podílu, neboť tím byl dodatečně snížen vlastní kapitál vykázaný v rozvaze ke dni 31. prosince 2000.

8. Obsahem dalších námitek stěžovatele byla zmatečnost a nesrozumitelnost rozsudku odvolacího soudu, pokud jde o jeho měnící výrok I písm. b). Tímto výrokem se totiž žaloba ve vztahu k částce 21 473 Kč s příslušenstvím zamítá navzdory tomu, že v odůvodnění byl tento nárok odvolacím soudem uznán. Obdobného pochybení se tento soud měl dopustit i ve vztahu k jím uznanému nároku stěžovatele na zaplacení úroků z prodlení, kde navíc doslovně převzal část odůvodnění ze svého rozsudku ze dne 28. dubna 2011 č. j. 7 Cmo 249/2010-212, kterým bylo částečně vyhověno žalobě jiného žalobce v související věci. Stěžovatel má za to, že v napadeném rozsudku Vrchního soudu v Praze mohlo dojít k chybě při přepisu rozsudku z protokolu, jelikož však tento soud na jeho výzvu k opravě nereagoval, podal ústavní stížnost.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti. Krajský soud v Plzni uvedl, že ústavní stížnost nepovažuje za důvodnou, neboť se při svém posouzení řídil platnými právními předpisy. Vrchní soud v Praze se k věci nevyjádřil ani nezaslal vyžádaný spisový materiál, jenž mu byl zapůjčen soudem prvního stupně.

10. Vedlejší účastník ve svém vyjádření ze dne 3. září 2013 podrobně reagoval na námítky stěžovatele. Výpočet roků členství stěžovatele v družstvu považoval za správný a logický. Pokud jde o zmíněný „fond restituce“, ten je analytickou součástí rezervního fondu, který je určen na pokrytí nevyřízených restitučních a ostatních nároků a náhrad. Tato skutečnost byla stejně jako předmětná účetní směrnice stěžovateli známá po celou dobu jeho členství. K námitce nepřihlédnutí k zisku za rok 2000 uvedl, že účetní závěrka byla sice schvalována k 31. prosinci 2000, podléhala však schválení členskou schůzí, která se logicky musela konat až v roce 2001, kdy mohla zcela legitimně rozhodnout o převodu zisku nebo jeho části do fondů. Případné převedení částí zisku do fondu nedělitelného, či jiného fondu, má stále povahu rozdělení zisku z roku 2000 schváleného členskou schůzí, jejíž rozhodnutí nebylo nikdy napadeno pro neplatnost. K těmto prostředkům proto podle § 233 odst. 3 obchodního zákoníku nelze přihlížet.

Vedlejší účastník si je vědom určitého rozporu mezi výrokovou částí rozsudku a jeho odůvodněním, jakož i toho, že stěžovatel požádal o jeho opravu. To však nic nemění na tom, že vyhlášený výrok rozsudku je v pořádku. Z hlediska občanského soudního řádu by bylo těžko přijatelné, kdyby soud prvního stupně provedl opravu výrokové části rozsudku a zcela ji změnil, když rozpornost odůvodnění a vyhlášené výrokové části rozhodně nelze považovat za chybu v psaní nebo v počtech. Vedlejší účastník uzavírá, že nerozumí tomu, v čem by mělo spočívat tvrzené porušení práv stěžovatele, a žádá o přiznání práva na úhradu nákladů před Ústavním soudem podle § 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

11. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli pro případ, že by na něj chtěl replikovat. Ten tohoto práva ve stanovené lhůtě ani poté nevyužil.

12. Ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

IV. Věcné posouzení

13. Ústavní stížnost byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou, je přípustná a splňovala všechny zákonem o Ústavním soudu předepsané formální náležitosti. Nic tedy nebránilo jejímu věcnému projednání, v rámci něhož Ústavní soud zjistil, že je částečně důvodná.

14. Ve své ustálené judikatuře Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že není další instancí v soustavě obecných soudů a zásadně mu nepřisluší, aby v rámci řízení o ústavních stížnostech přehodnocoval skutkové a právní závěry obecných soudů nebo aby sjednocoval jejich judikaturu. Jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) totiž není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti v případech jakékoliv nezákonnosti nebo jiné nesprávnosti, nýbrž jen tehdy, byla-li jejich postupem porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

15. Z hlediska základního práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny je prostor pro uvedený zásah Ústavního soudu dán typicky v případech, kdy

- obecným soudem aplikovaná norma podústavního práva sledující určitý ústavně chráněný účel byla neopodstatněně upřednostněna před jinou normou tohoto práva sledující dosažení jiného ústavně chráněného účelu [srov. např. náleze ze dne 21. března 2002 sp. zn. III. ÚS 256/01 (N 37/25 SbNU 287) - všechna zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>],

- sice nedochází ke konkurenci možné aplikace více norem podústavního práva, jde však o řešení otázky akceptace některé z jejich možných interpretačních alternativ [srov. např. náleze ze dne 16. února 1995 sp. zn. III. ÚS 114/94 (N 9/3 SbNU 45)] nebo

- se obecný soud dopustí svévolné aplikace norem podústavního práva, již schází smysluplné odůvodnění, např. v případě existence extrémního nesouladu skutkových zjištění a provedených právních závěrů v rozhodnutí obecného soudu [srov. např. náleze ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85) nebo náleze ze dne 7. března 2012 sp. zn. I. ÚS 3523/11 (N 48/64 SbNU 599)].

16. Dále je třeba uvést, že právu na spravedlivý proces odpovídá požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí obecných soudů (resp. obecně orgánů veřejné moci) - z poslední doby srov. např. náleze ze dne 22. listopadu 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), náleze ze dne 27. března 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo náleze ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 (N 199/71 SbNU 361), tedy odůvodnění způsobem odpovídajícím kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 občanského soudního řádu [srov. náleze ze dne 11. února 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Obecné soudy se musí adekvátně, tedy co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy a argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. náleze ze dne 23. března 2006 sp. zn. III. ÚS 521/05 (N 70/40 SbNU 691) nebo náleze ze dne 16. června 2011 sp. zn. II. ÚS 207/11 (N 115/61 SbNU 689)]. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) akceptovatelná. Takovéto rozhodnutí by postrádalo nezbytnou legitimitu. Zbývá dodat, že zmíněným pojmem adekvátně se z pohledu mezi nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 odst. 1 Ústavy) rozumí požadavek přiměřeně dostatečné míry odůvodnění, tj. „rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu“ s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí „nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument“ [srov. např. usnesení ze dne 25. října 1999 sp. zn. IV. ÚS 360/99 (U 68/16 SbNU 363) nebo náleze ze dne 22. září 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565); srov. též rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. dubna 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 *Van de Hurk proti Nizozemí*, § 61, a ze dne 9. prosince 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 *Ruiz Torija proti Španělsku*, § 29].

17. Podstatou první skupiny námitek stěžovatele byl jeho odlišný názor na správnost některých právních závěrů obecných soudů ohledně posouzení výše jeho nároku na vypořádací podíl. Ústavní soud má za to, že obecné soudy se náležitě vypořádaly s otázkou počtu ukončených roků členství stěžovatele v družstvu, jakož i s otázkou, zda se při výpočtu tohoto podílu mělo přihlížet k zisku za rok 2000 převedenému do nedělitelného fondu a rezervního fondu a ke jmění na účtech vedených jako „fond restituce“ a „ostatní fond z restituce a majetku“. Jejich rozsudky jsou v tomto směru dostatečně odůvodněné a nelze je označit za svévolné nebo jakkoliv

excesivní. Ze strany Ústavního soudu přitom nebyl shledán ani jiný důvod, pro který by bylo možné usuzovat na porušení základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny toliko v důsledku předmětných právních závěrů. Pouhý nesouhlas stěžovatele za takovýto důvod považován být nemůže [srov. např. usnesení ze dne 5. srpna 2002 sp. zn. IV. ÚS 732/2000 (U 24/27 SbNU 293)]. Protože proti výroku I písm. a) rozsudku odvolacího soudu a proti výroku II rozsudku soudu prvního stupně směřovaly pouze tyto námitky, Ústavní soud považoval ústavní stížnost v této části za zjevně neopodstatněnou.

18. Pokud jde o ostatní námitky, odvolací soud sice konstatoval správnost výpočtu vypořádacího podílu podle znaleckého posudku, když odmítl jeho úpravu provedenou soudem prvního stupně (tedy zahrnutí jmění tvořícího „ostatní fond z restituce a majetku“), závěrem svého rozsudku však v rozporu s tímto závěrem uvedl právě upravenou (soudem prvního stupně zvýšenou) částku 525 459 Kč (srov. bod 4 tohoto nálezu) místo částky 503 986 Kč. Jeho následná zmínka, že „zůstala částka 21 473 Kč“, byla důsledkem této nepřesnosti. Přesto nelze přehlédnout, že ve vztahu k poslední uvedené částce byla žaloba zamítnuta, což bylo v souladu s ostatními relevantními částmi odůvodnění rozsudku odvolacího soudu, resp. s jeho celkovým vyzněním. V něm obsažené právní závěry ohledně této části žaloby proto obstojí, byť je zřejmé, že obdobné nedostatky obecně nepřispívají ke srozumitelnosti a přesvědčivosti soudních rozhodnutí. Ani tato námitka tak není důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti.

19. Nezbytnou ústavněprávní rovnu lze naopak přiznat poslední námitce stěžovatele, jež se týkala té části výroku I písm. b) napadeného rozsudku odvolacího soudu, kterým došlo k zamítnutí žaloby na zaplacení úroků z prodlení ve výši 8,5 % z částky 473 986 Kč od 3. září 2001 do 15. prosince 2009. Je namístě upřesnit, že v tomto výroku uvedená částka 495 459 Kč zahrnuje i částku 21 473 Kč, ve vztahu k níž žaloba nebyla důvodná, v důsledku čehož z ní nemohl stěžovateli vzniknout ani nárok na úrok z prodlení. Odvolací soud ale ve svém odůvodnění uznal nárok na úroky z prodlení ve zbývajících (a vedlejších účastnících nijak nerozporované, nýbrž dobrovolně zaplacené dlužné) částky 473 986 Kč (viz bod 5 tohoto nálezu), a proto není nikterak zřejmé, proč tento svůj právní závěr adekvátním způsobem nepromítl do výrokové části rozsudku. Není úkolem Ústavního soudu domýšlet, zda k pochybení došlo při formulaci výroku rozsudku nebo jeho odůvodnění. Uvedené skutečnosti znamenají, že rozsudek odvolacího soudu je ve výroku I písm. b) nepřezkoumatelným, tudíž jím došlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Bude věcí dalšího řízení, aby odvolací soud buď náležitě odůvodnil napadený zamítavý výrok, nebo aby předmětný výrok naopak přizpůsobil jeho odůvodnění.

V. Závěr

20. Ze všech těchto důvodů rozhodl Ústavní soud, že ústavní stížnost je důvodná v části, ve které směřuje proti výroku I písm. b) napadeného rozsudku odvolacího soudu, pročez jí v tomto rozsahu podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a uvedený výrok podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ve zbylé části, kterou stěžovatel brojil proti výroku I písm. a) napadeného rozsudku odvolacího soudu a výroku II rozsudku soudu prvního stupně, ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

21. Ústavní soud nevyhověl návrhu vedlejšího účastníka na přiznání náhrady nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. V této souvislosti připomíná, že náklady řízení před Ústavním soudem si hradí každý účastník nebo vedlejší účastník řízení zásadně sám (§ 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), přičemž výjimky z tohoto pravidla je třeba aplikovat restriktivně [srov. např. nález ze dne 17. února 1999 sp. zn. II. ÚS 53/97 (N 26/13 SbNU 195) nebo nález ze dne 21. června 2011 sp. zn. I. ÚS 562/11 (N 120/61 SbNU 741)]. Takovéto výjimečné důvody pro uložení povinnosti k jejich náhradě Vrchnímu soudu v Praze nebo Krajskému soudu v Plzni Ústavní soud neshledal. Stejně tak není žádný důvod ji uložit stěžovateli, který byl v dané věci částečně úspěšný.

Č. 7

K důvodům tzv. útěkové vazby

Jestliže je obviněný vzat do vazby výhradně z důvodů svědčících o nutnosti zajistit vyšetření jeho duševního stavu, jedná se o porušení čl. 8 odst. 5 Listiny, neboť namísto uvalení vazby mělo být nařízeno (pouze) jeho pozorování ve zdravotnickém ústavu dle § 116 odst. 2 trestního řádu.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida - ze dne 21. ledna 2014 sp. zn. I. ÚS 2883/13 ve věci ústavní stížnosti Miloše Rapanta, zastoupeného JUDr. Ilonou Pokornou, advokátkou, se sídlem Jakubská 1, 602 00 Brno, proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2013 č. j. 10 T 26/2012-342 a proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 To 283/2013 o vzetí stěžovatele do vazby, za účasti Městského soudu v Brně a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2013 č. j. 10 T 26/2012-342 a usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 To 283/2013 bylo porušeno základní právo stěžovatele zakotvené v čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2013 č. j. 10 T 26/2012-342 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 To 283/2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 20. 9. 2013 stěžovatel napadl usnesení Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 To 283/2013 (dále jen „usnesení městského soudu“), kterým byl podle § 68 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, z důvodů uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu vzat do vazby. Rovněž napadl usnesení Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 To 283/2013 (dále jen „usnesení krajského soudu“), jímž byla zamítnuta jeho stížnost proti usnesení městského soudu.

2. Stěžovatel připomíná, že ve smyslu ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu smí být obviněný vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stále bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

3. Jak stěžovatel uvádí, městský soud rozhodl o vazbě proto, že hlavní líčení nařízená ve věci byla opakovaně odročována, neboť na stěžovatele nebylo možné vypracovat znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, protože obžalovaný se nedostavil ke znalkyni, a dále na základě skutečnosti, že obžalovaný přestal přebírat poštu. Krajský soud pak podanou stížnost zamítl, a to přesto, že znalecký posudek již byl v mezidobí před jeho rozhodnutím zpracován a založen do spisu, přičemž uvedl, že ani zpracováním posudku důvody vazby nepominuly, neboť stěžovatel mařil probíhající trestní stíhání i tím, že si nepřebíral poštu a stal se nekontaktním.

4. Stěžovatel však prohlašuje, že se neskrýval. První hlavní líčení bylo nařízeno na den 18. 4. 2012 a stěžovatel se k němu dostavil. Další hlavní líčení se konalo dne 11. 7. 2012, dále pak 26. 9. 2012, k oběma se dostavil dobrovolně. Z odůvodnění napadeného usnesení odvolacího soudu je zřejmé, že se stěžovatel dostavil i k hlavnímu líčení, jež se mělo konat dne 21. 11. 2012. Dále byl zastížen ve svém bydlišti dne 8. 2. 2013 (předveden do psychiatrické léčebny) a doma se zdržoval i 9. 6. 2012, kdy byl zadržen a poté vzat do vazby. Občasnou nepřítomnost v místě bydliště vysvětlil stěžovatel hledáním zaměstnání. Zákonem výslovně předpokládané „konkrétní skutečnosti“ u stěžovatele zjištěny nebyly; totožnost stěžovatele je známa, má stále bydliště a nehrozí mu vysoký trest. Jediným důvodem, proč byl vzat stěžovatel do vazby, byla potřeba vypracování znaleckého posudku k jeho zdravotnímu stavu. Odůvodnění odvolacího soudu postrádá hodnocení konkrétních skutečností, které svědčí o tom, že se obviněný bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání. K požadavkům kladeným na vazební důvody stěžovatel též odkázal na náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2183/12 ze dne 22. 5. 2013 (N 91/69 SbNU 429).

5. Z uvedených důvodů je stěžovatel přesvědčen, že došlo k porušení čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

II.

6. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

7. Městský soud vyjádřil přesvědčení, že vazební důvody jsou v jeho rozhodnutí jasně vyjádřeny. Stěžovatel od začátku hlavního líčení se

soudem nijak nespolupracoval a opakovaně se snažil mařit průběh hlavního líčení. Vše vyústilo absolutní nespoluprací s ustanovenými znalkyněmi. Tyto verbálně napadal a soud musel přistoupit ke změně znalkyně. MUDr. Zimulová rezignovala na vypracování znaleckého posudku, byla ustanovena MUDr. Holanová, ani s touto však obžalovaný nespolupracoval. Tímto jednáním obžalovaný mařil průběh hlavního líčení (viz 21. 11. 2012, 28. 1. 2013). Obžalovaný přestal přebírat i poštu soudu – viz zpráva Policie České republiky. Ze všech těchto důvodů byla na obžalovaného uvalena vazba dle § 67 písm. a) trestního řádu. Ať již znalecký posudek byl vypracován či nikoli, důvody vazby byly dány jeho absolutní nespoluprací se soudem, nepřebíráním obsílek.

8. Městské státní zastupitelství v Brně uvedlo, že důvody vazby útěkové obecné soudy spatřovaly předně v přístupu stěžovatele k předmětnému trestnímu řízení. Stěžovatel, přestože si byl vědom nutnosti vypracovat znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, svým postojem a obstrukčním chováním ve vypracování posudku bránil, v důsledku čehož musela být první čtyři hlavní líčení ve věci odročena. Opakovaně se nepodařilo jej ke znalkyni za účelem vypracování znaleckého posudku předvést. Ačkoli si byl vědom probíhajícího trestního řízení, nepřebíral si poštu v místě svého bydliště, delší dobu se v něm nezdržoval a žádný fungující kontakt na sebe nezanechal. Stěžovatel tak celým svým postojem k trestnímu řízení vzbuzoval obavu, že vedle toho, že maří provedení znaleckého posudku, nemá stálé bydliště a vyvíjí snahu se trestnímu stíhání vyhnout. Nelze tedy přisvědčit jeho zásadní námitce, že jediným důvodem, proč byl vzat do vazby, je zpracování znaleckého posudku, který poté, co byl posudek znalkyní zpracován, odpadl. Vzhledem k uvedenému je závěr obecných soudů o tom, že v případě stěžovatele existovala důvodná obava, že se stěžovatel snažil před probíhajícím trestním stíháním skrýt, zcela opodstatněná. Ústavní stížnost proto považuje za zjevně neopodstatněnou.

9. Krajský soud toliko odkázal na obsah svého rozhodnutí.

10. Krajské státní zastupitelství v Brně poskytnuté možnosti k uplatnění argumentů proti podané ústavní stížnosti nevyužilo.

11. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovatele k případné replice, ten však této možnosti ve stanovené lhůtě nevyužil.

III.

12. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od městského soudu předmětný spis sp. zn. 10 T 26/2012. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud považuje za potřebné ze své ustálené judikatury nejprve připomenout, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv běžné zákonnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace jednoduchého práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti obecných soudů může jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody [§ 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.]. Ve své ustálené rozhodovací praxi Ústavní soud opakovaně vyjadřuje princip sebeomezení, který v případě posuzování ústavnosti omezení osobní svobody vazebně stíhaných umožňuje zásah Ústavního soudu pouze tehdy, když jsou závěry obecných soudů v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem nebo když rozhodnutí není odůvodněno poukazem na konkrétní skutečnosti [viz např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 161/04 ze dne 25. 5. 2004 (N 74/33 SbNU 229)].

14. Ústavnímu soudu nepřísluší pozice další instance v systému obecného soudnictví. Sama skutečnost, že obecný soud vyslovil právní názor, se kterým se stěžovatel neztotožňuje, nezakládá sama o sobě důvod k ústavní stížnosti. Výklad konkrétních skutečností odůvodňujících vazbu ve smyslu § 67 trestního řádu je především věcí obecných soudů. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, zda má znaky trestného činu, zda jsou zřejmé důvody k podezření, že daný trestný čin spáchal obviněný, zda existuje důvodná obava, že se obviněný zachová způsobem uvedeným v § 67 trestního řádu, a zda účelu vazby není možno dosáhnout jinak. Rozhodování o vazbě přitom přirozeně nelze pojímat jako rozhodování o vině a trestu obviněného. Vazba je zajišťovacím institutem, který slouží k dosažení účelu trestního řízení, a každé rozhodování o vazbě je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti – nikoli jistoty – jak ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li obviněný stíhán vazebně, tak ohledně dalšího vývoje řízení, který lze jen odhadovat.

15. V posuzované věci ovšem Ústavní soud zjistil, že rozhodnutí o stěžovatelově vazbě odůvodněna poukazem na konkrétní skutečnosti nejsou, respektive jen v nedostačující míře, kdy z odůvodnění není jasné, proč nepostačuje vůči stěžovateli užít jiných, méně invazních, institutů trestního řádu.

16. Ustanovení čl. 8 odst. 5 Listiny zní: „Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.“

17. Dle § 67 písm. a) trestního řádu smí být obviněný vzat do útěkových vazby jen tehdy, „jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava,

a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest“.

18. Zde je nutno zdůraznit, že existence určitých, byť opakujících se obstrukcí ještě sama o sobě nemusí zakládat důvodnou obavu, že obviněný se bude skrývat nebo že uprchne. Pod pojmem uprchne se rozumí vždy útěk do ciziny. Pod pojmem se bude skrývat soudní praxe rozumí ukrývání se v tuzemsku. Orgány činné v trestním řízení musejí obstrukcím aktivně čelit, nicméně užívat přitom mohou jen ty instituty trestního řádu, u kterých pro to byly naplněny nezbytné podmínky, přičemž jejich naplnění musí být z odůvodnění jejich rozhodnutí zřejmé. V případě rozhodnutí o vazbě přitom musí být seznatelné i to, proč nepostačuje užití institutů zasahujících do základních práv a svobod obviněného méně intenzivně.

19. Ústavní soud konstatuje, že usnesení městského soudu je sice poměrně podrobné a přesvědčivě dokládá, že stěžovatel se opakovaně dopouští obstrukčních jednání a nerespektuje pokyny soudu, nicméně v podstatě veškeré tyto obstrukce městský soud vztahuje k nutnosti provést vyšetření stěžovatelova duševního stavu, kdy stěžovatel odmítal spolupracovat s k tomu ustanovenými znalkyněmi. K řešení této situace však neslouží institut vazby, nýbrž právní úprava v § 116 odst. 2 trestního řádu, dle které „Nelze-li duševní stav vyšetřit jinak, může soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce nařídit, aby obviněný byl pozorován ve zdravotnickém ústavu ...“

20. Jestliže je obviněný vzat do vazby výhradně z důvodů svědčících o nutnosti zajistit vyšetření jeho duševního stavu, jedná se o porušení čl. 8 odst. 5 Listiny, neboť namísto uvalení vazby mělo být nařízeno (pouze) jeho pozorování ve zdravotnickém ústavu dle § 116 odst. 2 trestního řádu. Institut vazby a institut pozorování ve zdravotnickém ústavu nelze vzájemně zaměňovat už proto, že institut pozorování ve zdravotnickém ústavu je nutno považovat za vůči právům obviněného šetrnější, a to zejména s ohledem na podstatně kratší časové období, po jaké může být osobní svoboda obviněného na jeho základě omezena (srovnej § 117 trestního řádu). To se ostatně projevilo i v nynější věci, kdy stěžovatel byl ponechán ve vazbě i poté, co byl potřebný posudek vypracován.

21. Co se týče usnesení krajského soudu, i to se ve svém odůvodnění zabývá převážně obstrukcemi stěžovatele, kterými bránil vyšetření svého duševního stavu, tedy takovými, které z výše uvedených důvodů nelze považovat za dostatečný důvod vazby. Krajský soud sice krátce uvádí i to, že stěžovatel „nejenže záměrně mařil provedení znaleckého posudku, ale mařil i probíhající trestní stíhání tím, že si nepřebíral poštu, stal se nekontaktním“, nicméně tato okrajová zmínka bez bližšího rozboru nemůže být pro odůvodnění vazby postačující.

22. Jak již totiž Ústavní soud uvedl například ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 2183/12, na který stěžovatel zcela korektně odkazuje, obavu z toho, že stěžovatel uprchne nebo se bude skrývat, by soudy musely založit na hodnocení konkrétních skutečností, které by ve prospěch této obavy svědčily. Těmi by mohly být jednak ty zákonem výslovně předpokládané (nelze-li hned zjistit totožnost obviněného, nemá-li stále bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest), ale i skutečnosti jiné, jako např. příprava obviněného na odcestování, snaha zajistit si falešné doklady na cestu do cizího státu, delší opuštění místa bydliště a zaměstnání, zadržení obviněného na útěku přes hranice apod. (Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 467 I. dílu). Na druhou stranu pouhá nutnost zabezpečení přítomnosti obviněného na hlavním líčení ani všeobecný zájem na jeho nerušeném a plynulém průběhu nejsou samy o sobě důvodem vazby. Vzetím do vazby nelze nahrazovat jiné zákonné způsoby zabezpečení účasti obviněného [usnesení Nejvyššího soudu SSR ze dne 22. 2. 1988 sp. zn. 4 To 12/88 (R 8/1989 tr.)]. Zdržování řízení není považováno za akceptovatelný důvod ke zbavení osobní svobody rovněž ani v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (srovnej *Tymoshenko proti Ukrajině* – č. 49872/11, § 270).

23. Pouhá obstrukční jednání obviněného spočívající v tom, že si nepřebírá poštu, nebo sice přebírá, ale obdržená předvolání nerespektuje, k závěru, že se skrývá, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání, nepostačují. Vazba představuje nejzazší zajišťovací prostředek, který přichází v úvahu jen tehdy, kdy ji nelze nahradit jiným opatřením. Účast obviněného je možno zabezpečit především jeho předvedením policejním orgánem podle § 90 trestního řádu. Teprve v případě, že by obstrukcím nebylo možno zabránit jinými zákonnými prostředky, než vazbou, by teprve bylo možno zvážovat, že prostor obecného soudu je již zúžen do té míry, že jednání stěžovatele je nutno považovat za skrývání se ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu [srovnej usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 18/98 ze dne 25. 6. 1998 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

24. V tomto směru ovšem usnesení krajského soudu postrádá nezbytný rozbor, přičemž z něj vůbec není zřejmé, do jaké míry byla či nebyla možnost zajištění přítomnosti stěžovatele jeho předvedením policejním orgánem vyčerpána. Nutnost řádného odůvodnění se přitom jeví o to potřebnější, že bylo třeba vyhodnotit určité skutečnosti svědčící proti závěru o úplné nekontakovatelnosti stěžovatele, který se přinejmenším v některých případech dostal k hlavnímu líčení a rovněž přinejmenším v některých případech se v uváděném bydlišti zdržoval. Ani obsah usnesení krajského soudu tak nedostatečnost odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně nerektifikoval.

25. Závěrem Ústavní soud považuje za nutné zdůraznit, že neoprávněný zásah do práv stěžovatele shledává především od časového okamžiku, kdy bylo (ve vazbě) dokončeno vyšetření jeho duševního stavu. Pokud by byl býval stěžovatel alespoň po takovémto vyšetření z vazby bezprostředně propuštěn, bylo by snad ještě možno zvažovat, zda se jedná o pochybení intenzity vyžadující zásah Ústavního soudu, kdy podmínky pro omezení osobní svobody stěžovatele po určitou dobu, byť pomocí jiného institutu trestního řádu (pozorování ve zdravotnickém ústavu), byly dány. K takovému propuštění ovšem nedošlo a stěžovatel (vzatý do vazby dne 9. 6. 2013) byl naopak držen ve vazbě i v okamžiku podání ústavní stížnosti ačkoliv vzetí do vazby bylo odůvodněno téměř výhradně jen nutností znaleckého zkoumání, které již bylo provedeno (vyšetření ve vazební věznici znalkyně prováděla ve dnech 13. a 20. 6. 2013, znalecký posudek je datován 21. 6. 2013 a doručen městskému soudu byl dne 24. 6. 2013). Za situace, kdy z popisu stěžovatelových obstrukcí v ústavní stížnosti napadených rozhodnutí se jeví, že směřovaly především proti zkoumání jeho duševního stavu, se logicky, a to i s přihlédnutím k tomu, že k hlavnímu líčení se stěžovatel přinejmenším v několika případech na předvolání dostavil, nabízela otázka, do jaké míry bylo možno očekávat pokračování těchto obstrukcí, jestliže již byl stěžovatelův duševní stav zhodnocen. Jejím zodpovězením se ovšem orgány rozhodující o vazbě ani neobtěžovaly.

26. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona, ve znění po novele provedené zákonem č. 404/2012 Sb.) vyhověl.

Č. 8

K rozhodování o věcné příslušnosti soudu k řízení ve věci nároku na náhradu nemateriální újmy způsobené nezákonným omezením osobní svobody

Ústavní soud v minulosti dovodil, že do účinnosti novely zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“) provedené zákonem č. 160/2006 Sb. neexistovala v českém právním řádu jiná možnost pro uplatnění nároku za způsobenou nemateriální újmu a za nesprávný úřední postup či nezákonné rozhodnutí než žaloba na ochranu osobnosti [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115), z něhož vycházel v dané věci i vrchní soud]. Přijetím, resp. účinností výše citované novely zákona o odpovědnosti státu se situace zásadně mění, neboť ustanovením § 31a byl do zákona začleněn nárok na náhradu nemajetkové újmy, která vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 3439/11 ze dne 4. 3. 2013 (N 37/68 SbNU 379) dospěl Ústavní soud k závěru, že v případech uplatňování nároku na náhradu nemateriální újmy stěžovatele, vzniklého již za účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy a ustanovení § 31a a 32 zákona o odpovědnosti státu bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností výše citovaného zákona.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 22. ledna 2014 sp. zn. IV. ÚS 1302/13 ve věci ústavní stížnosti Josefa Němce, právně zastoupeného advokátem JUDr. Lubomírem Müllerem, Symfonická 1496/9, Praha 5, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. Ncp 4091-2012-33, jímž bylo vysloveno, že k projednání a rozhodnutí stěžovatelovy žaloby o náhradu nemateriální újmy způsobené nezákonným zbavením osobní svobody jsou v prvním stupni příslušné krajské soudy.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. Ncp 4091-2012-33 bylo porušeno právo stěžovatele na zákonného soudce ve smyslu ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. Ncp 4091-2012-33 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 23. 4. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení výše citovaného rozhodnutí vrchního soudu.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věci zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 8. 2011 sp. zn. 1 To 85/2011 byla vyslovena stěžovatelova účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, pro období nezákonného zbavení osobní svobody od 28. 6. 1989 do 17. 1. 1990. Dne 5. 9. 2011 požádal stěžovatel Ministerstvo spravedlnosti o odškodnění a zadostiučinění. Dne 19. 3. 2012 Ministerstvo spravedlnosti stěžovateli částečně vyhovělo, ovšem položku nemateriální újmy mu nepřiznalo. Dne 28. 3. 2012 podal stěžovatel žalobu, v níž se této položky domáhal. Dne 3. 10. 2012 sdělil Obvodní soud pro Prahu 2, že věc bude předložena k posouzení příslušnosti Vrchnímu soudu v Praze. Ústavní stížností napadeným usnesením vrchní soud vyslovil, že k projednání a rozhodnutí věci jsou v prvním stupni příslušné krajské soudy a že po právní moci tohoto usnesení bude věc postoupena k dalšímu řízení Městskému soudu v Praze. Vrchní soud vydal napadené usnesení s odkazem na nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115). Stěžovatel poukazuje na skutečnost, že uvedený nálezy byl již překonán, a to nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2006 sp. zn. I. ÚS 85/04 (N 136/42 SbNU 91), ze dne 14. 8. 2007 sp. zn. IV. ÚS 696/06 (N 129/46 SbNU 211), ze dne 23. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497) a nálezem ze dne 4. 3. 2013

sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (N 37/68 SbNU 379). Stěžovatel má za to, že náleze ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 nijak neřešil věcnou příslušnost soudů. K řízení o náhradu škody za nezákonné rozhodnutí či za nesprávný úřední postup, včetně nároků na náhradu nemateriální újmy, jsou příslušné okresní soudy. Stěžovatel se v předmětném případě nedomáhal zadostiučinění podle ustanovení § 11 až 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatel má za to, že jeho věc má posoudit okresní soud a že napadeným usnesením bylo porušeno jeho právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

III.

4. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení a náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 428/05 (viz výše). Stejně tak poukázal na nejednotnost judikatury při řešení nastíněné otázky.

IV.

5. Ústavní stížnost je důvodná.

6. V projednávaném případě považuje Ústavní soud za stěžejní posouzení věcné příslušnosti obecných soudů v případech, kdy se účastník řízení dovolává náhrady nemateriální újmy vzniklé před účinností zákona č. 160/2006 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“).

7. Ústavní soud konstatuje, že obdobnou problematikou se ve své judikatuře již zabýval v nálezu ze dne 14. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1191/08 (N 85/53 SbNU 79), případně v nálezu ze dne 1. 6. 2010 sp. zn. I. ÚS 904/08 (N 118/57 SbNU 455) nebo též v nálezu ze dne 4. 3. 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (vše dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>).

8. Ústavní soud v minulosti dovedl, že do účinnosti novely zákona o odpovědnosti státu provedené zákonem č. 160/2006 Sb. neexistovala v českém právním řádu jiná možnost pro uplatnění nároku za způsobenou nemateriální újmu a za nesprávný úřední postup či nezákonné rozhodnutí než žaloba na ochranu osobnosti (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05, z něhož vycházel v dané věci i Vrchní soud). Přijetím, resp. účinností výše citované novely zákona o odpovědnosti státu se situace zásadně mění, neboť ustanovením § 31a byl do zákona začleněn nárok na náhradu nemajetkové újmy, která vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. V nálezu

sp. zn. IV. ÚS 3439/11 dospěl Ústavní soud k závěru, že v případě uplatňování nároku na náhradu nemateriální újmy stěžovatele, vzniklého již za účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a ustanovení § 31a a 32 zákona o odpovědnosti státu bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností výše citovaného zákona.

9. V podrobnostech lze pak zcela odkázat na shora uvedený nálezn Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1191/08.

10. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. Ncp 4091-2012-33 bylo porušeno právo stěžovatele na zákonného soudce ve smyslu ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

11. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 1. 2013 č. j. Ncp 4091-2012-33 podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 9

K rozhodování obecných soudů o žalobě pro zmatečnost

Pakliže soud prvního stupně v rozporu s ustanovením § 235d písm. c) o. s. ř. zrušil žalobou pro zmatečnost napadená rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně jen ve vztahu k jednomu ze dvou účastníků předchozího řízení, ačkoli oba byli ve věcně rovnocenné pozici nositelů nedílného společného práva, ustavil pro následné řízení poměry procesního excessu, který v intencích čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny - pro absenci statusu účastníka - má i rozměr ústavněprávní. Není-li v procesních možnostech obecných soudů takový stav napravit, nezbyvá, než aby tak učinil Ústavní soud; smyslem jeho rozhodnutí je umožnit, aby řádným účastníkem nyní vedeného řízení o původním nároku před soudem prvního stupně nebyl jen jeden ze stěžovatelů, nýbrž stěžovatelé oba.

Z důvodů efektivity a procesní ekonomie není možné tuto nápravu zjednat než odstraněním ústavní stížnosti napadených rozhodnutí ve věci samé (ačkoli rozhodná ústavněprávní vada se s nimi přímo nespojuje), jakož i „souvisejícího“ předchozího rozhodnutí soudu prvního stupně, neboť jinak účastenství opomenutého stěžovatele v řízení před ním zajistit nelze.

Jestliže cíle, který sledoval ústavní stížností druhý ze stěžovatelů, již bylo dosaženo zrušením dosud vydaných rozhodnutí v řízení o žalobě pro zmatečnost a ve vztahu k němu řízení nadále probíhá, pak je ústavní stížnost v jeho části ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, nepřipustná.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jana Musila a Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) - ze dne 23. ledna 2014 sp. zn. III. ÚS 3837/11 ve věci ústavní stížnosti 1. Ing. Karla Makala a 2. Rudolfa Makala, zastoupených Mgr. Pavlem Hrtúsem, advokátem se sídlem Praha 4, Hvězdova 1716/2b, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2011 sp. zn. 26 Cdo 5012/2009, jímž bylo zamítnuto dovolání stěžovatelů, a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 2008 sp. zn. 20 Co 396/2008, kterým byl opětovně změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovaným stěžovatelům byla uložena povinnost vyklidit a předat žalobkyni nebytový prostor.

Výrok

Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2011 č. j. 26 Cdo 5012/2009-241, Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 2008 č. j. 20 Co 396/2008-187 a Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 29. 4. 2008 č. j. 20 C 31/2008-149 se ve vztahu k prvnímu stěžovateli zrušují.

Ústavní stížnost se ve vztahu ke druhému stěžovateli odmítá.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatelé navrhli, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 11 odst. 3 *a contrario* a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky – zrušil v záhlaví označená rozhodnutí obecných soudů vydaná v jejich občanskoprávní věci.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného procesního spisu se podává, že Obvodní soud pro Prahu 4 (poté, co jeho prvotní zamítavé rozhodnutí, jakož i měnící rozhodnutí Městského soudu v Praze byly zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2008 sp. zn. 28 Cdo 3888/2007) rozsudkem ze dne 29. 4. 2008 č. j. 20 C 31/2008-149 znovu zamítl žalobu vedlejší účastnice LARUE, a. s., se sídlem v Praze 4, Pod Vilami 802/7, o vyklizení jedné místnosti o velikosti 32 m² „napravo od bytu č. 1 v prvním podlaží domu č. p. XX v ulici P, P.“ a Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 20. 11. 2008 č. j. 20 Co 396/2008-187 tento rozsudek opětovně změnil tak, že žalobě o vyklizení proti oběma žalovaným stěžovatelům vyhověl. Následně dovolání stěžovatelů Nejvyšší soud ústavní stížností rovněž napadeným rozsudkem ze dne 22. 9. 2011 č. j. 26 Cdo 5012/2009-241 zamítl.

3. Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítají, že předmětná místnost byla v minulosti (v letech 1963 až 1964) „scelena“ se zbývající částí jejich bytu, což by podle jejich názoru nebylo možné, pokud by i tento prostor nebyl předem řádně změněn na bytový. Nedochovalo-li se příslušné správní rozhodnutí o změně určení těchto prostor, měly obecné soudy vzít v úvahu jejich reálné možnosti prokazovat existenci skutečností, ke kterým nutně muselo dojít v době před více než 40 lety, a poskytnout jim vyšší míru ochrany. Podstatou problémů je, že původní vlastník, kterým byl stát, k předmětným prostorám nevedl řádnou dokumentaci a vedlejší účastnice z tohoto nedostatku těží. Obecným soudům stěžovatelé vytýkají, že břemeno pochybení státu přenáší na jejich stranu, přestože současný vlastník nabyl předmětné prostory právě od něj a oni (resp. dříve jejich rodiče) sporné prostory nepřetržitě čtyřicet let v dobré víře užívali jako nájemci bytu.

II.

4. Ve vyjádření k ústavní stížnosti Nejvyšší soud odkázal na písemné odůvodnění svého rozhodnutí, ze kterého vyplývá právní zdůvodnění závěru, na jehož základě byla žaloba na vyklizení shledána důvodnou.

5. Městský soud k témuž uvedl, že v předmětné věci nelze dovodit zneužití vlastnického práva ve smyslu ustanovení čl. 11 odst. 3 Listiny ze strany žalobkyně, jestliže se domáhá vyklizení prostor užívaných stěžovateli bez právního důvodu. Stěžovatelé podle jeho názoru polemizují se závěry, které vycházejí z konstantní judikatury a jsou adekvátně opřeny o skutkové okolnosti případu, protože jejich námitky nemají ústavněprávní rozměr a jsou pouhým prostředkem k dalšímu instančnímu přezkumu.

6. Vedlejší účastnice řízení o ústavní stížnosti ve svém vyjádření zdůraznila, že považuje napadená rozhodnutí obecných soudů za správná jak po stránce skutkové, tak právní, a odkázala zejména na právní názory obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 2758/99. Odmítla, že by jakkoli zneužila svého vlastnického práva, a připomněla, že stěžovateli zdůrazňované pochybení státu jí nelze přičítat k tíži, neboť ani ona tento stav nezavinila. Žalobou pouze chránila své základní právo, které má dle ustanovení čl. 11 odst. 3 Listiny stejný zákonný obsah a požívá stejné ochrany. Vedlejší účastnice proto považuje ústavní stížnost za nedůvodnou a návrh, aby byla zamítnuta.

III.

7. Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

8. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se může každý domáhat stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Odtud sice neplatí garance rozhodnutí „správného“, pod jeho ochranou jsou však situace, kdy interpretace podústavního práva a procesní postupy, k nimž se obecné soudy uchýlily, založily porušení některého základního práva stěžovatele, anebo je výrazem zjevného ignorování příslušné kogentní normy či neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jež je

v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, případně je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

9. Podle čl. 38 odst. 2 Listiny má dále každý právo, aby jeho věc byla projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.

10. Platí též, že Ústavní soud není vázán odůvodněním ústavní stížnosti, což se v dané věci zjevuje zvláště naléhavě proto, že nemohl přehlednout následný průběh řízení v dané věci.

IV.

11. Usnesením ze dne 11. 9. 2012 č. j. 20 C 31/2008-306 Obvodní soud pro Prahu 4 sice zamítl žalobu stěžovatelů na obnovu řízení, vyhověl však žalobě pro zmatečnost druhého stěžovatele a „ve vztahu k němu“ shora označené rozsudky soudů prvního a druhého stupně zrušil, neboť zjistil, že byl (rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 30. 1. 2006 č. j. P 1702000-203, též sp. zn. P 342/2006) omezen ve způsobilosti k právním úkonům a nebyl v řízení řádně zastoupen [§ 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř.].

12. Z procesního spisu se podává, že řízení o žalobě vedlejší účastnice o vyklizení předmětné místnosti proti druhému stěžovateli dále probíhá a je skutkově soustředěno k nově předloženým důkazům, jmenovitě kolaudačnímu rozhodnutí ze dne 16. 10. 1967, rozhodnutí o sloučení „administrativně rozděleného“ bytu ze dne 13. 11. 1967 a zápisu o dohodě o odevzdání a převzetí bytu ze dne 27. 11. 1967, což jsou důkazy, jejichž absence v původním řízení byla rozhodující příčinou neúspěchu obou stěžovatelů.

V.

13. Z hlediska výše citovaných čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny je napříště určující postavení prvního stěžovatele; je totiž zjevné, že dalším vedením řízení jen proti stěžovateli druhému jsou tato základní práva v jeho osobě evidentně porušena, neboť byl jak z procesu, tak jeho budoucího výsledku vyloučen.

14. Stalo se tak coby důsledek procesního postupu obvodního soudu, který o žalobě pro zmatečnost druhého stěžovatele rozhodl v rozporu s ustanovením § 235d písm. c) o. s. ř., neboť přehlédl, že oba stěžovatelé jsou ve věcně rovnocenné pozici nositelů společného práva, a z povahy věci samé se rozhodnutí v řízení vydané musí vztahovat na „všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně“; je tomu tak již proto, že obrana stěžovatelů proti žalobnímu nároku spočívá (a nemůže tomu být jinak) na tvrzení o vzniku práva společného nájmu bytu z důvodu jeho přechodu ve smyslu ustanovení § 700 a násl., resp. § 706 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

15. Pakliže obvodní soud nezrušil ve smyslu označeného procesního ustanovení žalobou pro zmatečnost napadená rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně i ve vztahu k prvnímu stěžovateli, ustavil pro další řízení poměry podústavního excesu, který má - v intencích citovaných článků Listiny pro absenci statusu účastníka řízení - i rozměr ústavněprávní. Není-li v procesních možnostech obecných soudů, aby byl tomu odpovídající stav napraven, nezbyvá, než aby tak učinil Ústavní soud; smyslem tohoto kroku je umožnit, aby řádným účastníkem dalšího - nyní vedeného - stadia řízení o původním nároku před soudem prvního stupně byl nejen stěžovatel druhý, nýbrž stěžovatelé oba, jak je to hmotněprávně i procesně nutné (a potřebné i pro vedlejší účastníci pro případ, že by jeji žalobě bylo vyhověno).

16. Z důvodů efektivity a procesní ekonomie tak Ústavní soud učinil způsobem vyjádřeným ve výroku nálezu, byť rozhodnou ústavněprávní vadu nelze přímo spojovat s rozhodnutími, jež byla ústavní stížností napadena; Ústavní soud přistoupil ke zrušení i „souvisejícího“ předchozího rozhodnutí soudu prvního stupně, neboť jinak by účastenství prvního stěžovatele v nynějším řízení před ním neotevřel. Nastolený účinek je identický s tím, jako kdyby bylo (procesně nákladně) odstraněno rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost, což ostatně v daném okamžiku již ani není možné (§ 72 odst. 3, § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

17. Podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto Ústavní soud ve výroku označená rozhodnutí ve vztahu k prvnímu stěžovateli zrušil.

VI.

18. Jiná je situace ohledně stěžovatele druhého, neboť cíle, který sledoval předmětnou ústavní stížností, bylo již dosaženo kasačním rozhodnutím obecného soudu v řízení o žalobě pro zmatečnost a v jeho případě řízení o proti němu uplatněném nároku nadále i reálně probíhá. Zrušením dosud vydaných rozhodnutí (rozhodnutí dovolacího soudu je poté bez procesní relevance) se tak utvořil stav, kdy je ve vztahu k němu ústavní stížnost ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřipustná. Tento výsledek se za uvedených okolností nemůže jakkoliv nepříznivě projevit v jeho právní sféře, a proto Ústavní soud nevyvozoval obvyklé důsledky z toho, že založení zastoupení pro řízení o ústavní stížnosti je postiženo viditelným procesním nedostatkem.

19. V tomto „osobním“ rozsahu proto Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl.

VII.

20. K otázkám vzneseným stěžovateli v ústavní stížnosti se za popsaných okolností Ústavnímu soudu nepřisluší vyjadřovat.

Č. 10

K návrhu na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Institut rozsudku pro zmeškání (tzv. „kontumační rozsudek“) v občanském soudním řádu (§ 153b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) není sám o sobě v rozporu se zásadou rovného postavení účastníků řízení, pokud příslušný soud respektuje materiální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání, které formulovala judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu.

Materiální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání potom vyplývají z použití slovesa „může“ v § 153b odst. 1 občanského soudního řádu, který stanoví, že „[z]mešká-li žalovaný ... první jednání, které se ve věci konalo, ... může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání“. To znamená, že soud při splnění formálních podmínek uvedených v § 153b občanského soudního řádu může, ale nemusí rozsudek pro zmeškání vydat. Obecné soudy tedy mají při používání rozsudku pro zmeškání určitou diskreci, jejímž cílem je mj. právě zabránit porušení zásady rovnosti účastníků řízení (resp. zachovat rovnost jejich zbraní).

Prioritou v soudním řízení musí vždy zůstat ochrana práv účastníků soudního řízení (žalovaných), kteří na soudním řízení chtějí aktivně participovat. Hlavním posláním soudního řízení je zajišťovat spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků. Podmínky pro vydání kontumačního rozsudku musí být posuzovány uvážlivě a zdrženlivě, ve sporných a hraničních případech není jeho vydání namístě.

Před vydáním rozsudku pro zmeškání je soud povinen posuzovat, zda v konkrétním případě respektuje procesní rovnost účastníků řízení, a to zejména v případech, kdy byla žaloba nebo předvolání k jednání doručeno podle § 49 odst. 4 občanského soudního řádu (tedy na základě tzv. fikce doručení čili náhradního doručení). Další materiální podmínky kontumačního rozsudku jsou zejména absence procesní aktivity žalovaného, nutnost rozlišování mezi zmeškáním a pouhým pozděním, respektování omluvy pro nedostavení se na jednání z důvodu živelní pohromy nebo jiné neodvratné události, vyloučení zneužití práva (množstvím žalob, které ve svém kumulativním účinku představují šikanózní podání, a žalovaný zmešká jednání jen u jedné z nich) a další podobné případy. Pokud již k vyhlášení rozsudku pro zmeškání v takové situaci dojde (například v případě, že se žalovaný dostaví na jednání

s několikaminutovým zpožděním a rozsudek pro zmeškání již byl vyhlášen), je soud povinen podle § 153b odst. 4 občanského soudního řádu tento rozsudek zrušit.

Účelem oprávnění a současně i povinnosti obecného soudu předložit Ústavnímu soudu používaný zákon, dojde-li soud k závěru, že onen zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, je zachování zásady vnitřní jednoty a bezrozpornosti právního řádu. V případě závěru o rozporu zákona s ústavním pořádkem tudíž obecný soud řízení ve věci přerušit musí a má procesní povinnost věc (jako návrh na zrušení zákona) předložit Ústavnímu soudu. Ústavní soud by odmítnutím poskytnout obecnému soudu pomoc svým rozhodnutím o ústavnosti či protiústavnosti aplikovatelného zákona porušil své povinnosti plynoucí z čl. 95 odst. 2 a čl. 83 Ústavy.

Naplnění rovnosti účastníků řízení se posuzuje pomocí testu rovného zacházení, který se skládá z následujících kroků, jež zkoumají: 1. zda jde o srovnatelné jednotlivce nebo skupiny (tj. jde o účastníky řízení); 2. zda je s nimi zacházeno odlišně; 3. zda je odlišné zacházení dotčené straně sporu k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra) a 4. zda je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. a) sleduje legitimní zájem a b) je přiměřené.

Nález

pléna Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Jan Filip, Vlasta Formánková, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Jan Musil, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Kateřina Šimáčková (soudce zpravodaj), Milada Tomková, Jiří Zemánek a Michaela Židlická ze dne 28. ledna 2014 sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ve věci návrhu Okresního soudu v Děčíně podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 44/2014 Sb.).

Výrok

I. Návrh se zamítá.

II. Výklad slova „může“ v § 153b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, musí naplňovat účel právní úpravy rozsudku pro zmeškání a respektovat procesní rovnost účastníků řízení; to mimo jiné

znamená přihlédnout k těmto principům i v případě posouzení podmínek pro doručení podle § 49 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Okresní soud v Děčíně nařídil na den 8. 10. 2010 jednání, ke kterému předvolal žalobce prostřednictvím jeho právního zástupce a žalovanou postupem pro doručování stanoveným § 45 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“).

2. K jednání Okresního soudu v Děčíně se dne 8. 10. 2010 dostavila pouze strana žalobce. Žalovaná se bez jakékoliv omluvy k jednání nedostavila. Právní zástupce žalobce proto v souladu s § 153b odst. 1 o. s. ř. navrhl vydání rozsudku pro zmeškání (dále též „kontumační rozsudek“). Předvolání k jednání bylo žalované doručeno podle § 49 odst. 4 o. s. ř. (tedy tzv. náhradním doručením či doručením fikcí).

3. Okresní soud v Děčíně však rozsudkem pro zmeškání nerozhodl, ačkoliv byly podle jeho názoru splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro jeho vydání, neboť dospěl k závěru, že ustanovení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. jsou v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, a to konkrétně se zásadou rovnosti účastníků řízení. Z tohoto důvodu Okresní soud v Děčíně přerušil řízení a předložil Ústavnímu soudu návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“) na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř.

4. Ústavnímu soudu byl návrh podaný podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. doručen dne 16. 11. 2010.

II. Argumentace navrhovatele

5. Podle navrhovatele je § 153b o. s. ř. (resp. jeho odstavce 1, 4 a 5) v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení, zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“), čl. 6 odst. 1 a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též „Evropská úmluva o lidských právech“ či jen „EÚLP“) a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

6. Hlavním argumentem pro zrušení § 153b o. s. ř. je podle navrhovatele skutečnost, že rozsudek pro zmeškání lze vydat toliko ve prospěch žalobce, zatímco žalovaný této výsady nepožívá. To znamená, že pokud se za stejných podmínek k nařízenému jednání nedostaví žalobce, žalovaný

soudu nemůže navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání s tím, že tvrzení žalovaného obsažená v jeho vyjádření k žalobě (nebo přednesená při jednání) o skutkových okolnostech týkající se sporu by se pokládala za nesporná. Strana žalobce je tak procesně zvýhodněna, aniž by toto zvýhodnění bylo straně žalované v řízení jakkoliv kompenzováno. Tím je podle navrhovatele žalovaný stavěn do podstatně nevýhodnější situace než žalobce, což je v rozporu se zásadou rovnosti účastníků [Okresní soud v Děčíně zde odkazuje na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.) a nálezy sp. zn. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193)].

7. Na podporu svého návrhu vznesl navrhovatel i historický argument. Podle něj je rozsudek pro zmeškání znovuzavedený v podobě § 153b o. s. ř. do českého právního řádu k 1. 9. 1993 v rozporu s tradičním pojetím kontumačního rozsudku na našem území. Již zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění předpisů jej měnících a doplňujících do dne 31. 12. 1947, (dále též jen „c. ř. s.“) znal institut kontumačního rozsudku (rozsudek v případech zmeškání), který však rovnost účastníků řízení respektoval, neboť kontumace hrozila oběma stranám. Konkrétně § 396 c. ř. s. stanovil, že: „Zmešká-li žalobce nebo žalovaný první rok, nutno pokládati přednes dostavivši se strany o skutkových okolnostech, týkající se předmětu sporu, za pravdivý, pokud není vyvrácen předloženými důkazy, a nutno na tomto základě na návrh strany, která se dostavila, rozhodnouti o Žalobní žádosti rozsudkem pro zmeškání“ (důraz doplněn). Následující § 397 c. ř. s. pak zněl takto: „K písemným výkladům, zasláným nad stranou, jež se nedostavila, neboť přihlíženo ...“.

8. Navrhovatel dále poukázal na rakouskou a německou úpravu rozsudku pro zmeškání. V Rakousku, ač mnohokrát novelizován, je stále účinný výše zmíněný civilní řád soudní z roku 1895, a to včetně úpravy rozsudku pro zmeškání (§ 396 až 403 ÖZPO). Úpravu zmeškání obou stran obsahuje i německý civilní řád procesní (Zivilprozessordnung, dále jen „ZPO“), a to v § 330 až 347; počítá se tedy jak se zmeškáním žalovaného (Säumnis des Beklagten, § 331 ZPO), jež je upraveno obdobně jako v českém o. s. ř., tak se zmeškáním žalobce (Säumnis des Klägers, § 330 ZPO). Zde je však oproti rakouské úpravě rozdíl v tom, že nedostaví-li se žalobce k jednání nebo nejedná-li ve věci (§ 333 ZPO), ač byl řádně předvolán, je jeho žaloba bez věcného přezkumu zamítnuta.

9. Ve svém návrhu označil navrhovatel jako napadená ustanovení toliko první, čtvrtý a pátý odstavce § 153b o. s. ř., neboť jen tyto tři odstavce jsou na jím projednávanou věc sp. zn. 22 C 128/2009 bezprostředně aplikovatelné a zároveň protiústavní. Navrhovatel tedy nenapadl druhý odstavec § 153b o. s. ř., ač i ten je podle něj protiústavní, neboť tento

odstavec není na jím projednávanou věc bezprostředně aplikovatelný, tak jak podmínku „bezprostřední aplikovatelnosti“ ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy vykládá Ústavní soud [navrhovatel zde odkázal na usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 (U 39/20 SbNU 353) a usnesení sp. zn. Pl. ÚS 20/02 ze dne 28. 11. 2002 (U 42/28 SbNU 477)]. Pokud jde o třetí odstavec § 153b o. s. ř., je navrhovatel toho názoru, že tento odstavec je ústavně konformní.

III. Vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky

10. Ústavní soud podle ustanovení § 42 odst. 4 a § 69 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal předmětný návrh na zrušení napadených ustanovení Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu České republiky. V souladu s bodem 3 sdělení Ústavního soudu publikovaného pod č. 469/2012 Sb. Ústavní soud nevyzýval k vyjádření vládu České republiky ani veřejného ochránce práv ve smyslu § 69 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu.

III/a Vyjádření Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

11. Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření ze dne 30. 6. 2011, podepsaném předsedkyní Miroslavou Němcovou, zrekapitulovala proces přijetí zákona č. 171/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, jenž zavedl do českého právního řádu rozsudek pro zmeškání, a jeho tři novelizací. Poukázala přitom zejména na důvodovou zprávu k zákonu č. 171/1993 Sb., podle níž tehdejší zákonodárce dal při koncipování rozsudku pro zmeškání přednost řešení používanému na Slovensku (jež mělo oporu v uherském právu), které připouští vydání rozsudku pro zmeškání jen v případě, kdy první jednání zmešká žalovaný. Tehdejší zákonodárce to odůvodňoval tím, že připuštění rozsudku pro zmeškání žalobce i žalovaného by vytvářelo nerovné postavení účastníků, neboť zmešká-li žalovaný jednání, je mu z předem doručené žaloby znám nejen předmět řízení, ale i argumentace žalobce a to, jaké důkazy nabízí soudu k prokázání svých tvrzení. Pokud by byl připuštěn rozsudek pro zmeškání žalobce, zmeškala by strana, která stanovisko žalovaného předem nezná a neměla možnost reagovat na tvrzení, které žalovaný teprve při jednání přednese. Krom toho důvodová zpráva k zákonu č. 171/1993 Sb. v souvislosti s § 153b o. s. ř. zdůrazňovala, že i za předpokladu, že se řádně obesaný žalovaný k prvnímu jednání nedostaví a žalobce navrhne soudu, aby rozhodl rozsudkem pro zmeškání, nemusí soud tomuto návrhu vyhovět.

12. Dále Poslanecká sněmovna uvedla, že jako zákonodárny sbor jednala v přesvědčení, že přijaté zákony jsou v souladu s Ústavou a naším právním řádem, nicméně je na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost

§ 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. Poslanecká sněmovna rovněž vyslovila souhlas s upuštěním od ústního jednání.

III/b Vyjádření Senátu Parlamentu České republiky

13. Senát ve svém vyjádření ze dne 27. 6. 2011, podepsaném předsedou Milanem Štěchem, konstatoval, že Senát byl ustaven v listopadu 1996, a tudíž se k zákonu č. 171/1993 Sb., jenž zavedl do českého právního řádu rozsudek pro zmeškání, nemohl vyjádřit. Od té doby byl § 153b o. s. ř. sice třikrát novelizován, nicméně základní princip zůstal nezměněn a k problematice naznačené v podání Okresního soudu v Děčíně se Senát v rámci schvalování shora zmíněných tří novelizací § 153b o. s. ř. nevyjadřoval. Podle Senátu je tedy zcela na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost napadeného § 153b o. s. ř. v odstavcích 1, 4 a 5. Senát rovněž vyslovil souhlas s upuštěním od ústního jednání.

IV. Dikce napadeného právního předpisu

14. Ustanovení § 153b o. s. ř. zní takto (odstavce navrhovatelem výslovně napadené jsou zvýrazněny tučně):

„§ 153b

(1) Zmešká-li žalovaný, kterému byly řádně doručeny do jeho vlastních rukou (§ 49) žaloba a předvolání k jednání nejméně deset dnů před dnem, kdy se jednání má konat, a který byl o následcích nedostavení se poučen, bez důvodné a včasné omluvy první jednání, které se ve věci konalo, a navrhne-li to žalobce, který se dostavil k jednání, pokládají se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkající se sporu, za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání.

(2) Je-li v jedné věci několik žalovaných, kteří mají takové společné povinnosti, že se rozsudek musí vztahovat na všechny (§ 91 odst. 2), lze rozhodnout rozsudkem pro zmeškání jen tehdy, nedostaví-li se k jednání všichni řádně obeslaní žalovaní.

(3) Rozsudek pro zmeškání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), nebo došlo-li by takovým rozsudkem ke vzniku, změně nebo zrušení právního poměru mezi účastníky.

(4) Zmešká-li žalovaný z omluvitelných důvodů první jednání ve věci, při němž byl vynesena rozsudek pro zmeškání, soud na návrh žalovaného tento rozsudek usnesením zruší a nařídí jednání. Takový návrh může účastník podat nejpozději do dne právní moci rozsudku pro zmeškání.

(5) Pokud žalovaný kromě návrhu na zrušení rozsudku soudem prvního stupně z důvodů podle odstavce 4 podal proti rozsudku i odvolání

a návrhu na zrušení rozsudku bylo pravomocným usnesením vyhověno, k odvolání se nepřihlíží.“

15. Jak bylo zmíněno výše, navrhovatel napadá toliko odstavce 1, 4 a 5 ustanovení § 153b o. s. ř., a to s odůvodněním, že pouze tyto tři odstavce § 153b o. s. ř. jsou bezprostředně aplikovatelné na věc jím vedenou pod sp. zn. 22 C 128/2009 a zároveň protiústavní (blíže viz bod 9).

16. Ústavní soud vycházel ze znění ustanovení § 153b o. s. ř. i ustanovení § 49 odst. 4 o. s. ř. (upravujícího tzv. náhradní doručení či fikci doručení), tak jak byla zavedena zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, neboť tímto zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009 byla předmětná ustanovení novelizována naposledy a doposud platí v nezměněném znění. Jedná se o totožné znění platné jak v době podání návrhu okresním soudem, tak v době rozhodování Ústavního soudu.

V. Posouzení příslušnosti Ústavního soudu k projednání podaného návrhu a aktivní legitimace navrhovatele

17. Ústavní soud si musel nejprve zodpovědět otázku, zda mu přísluší meritorně projednávat podaný návrh. Podmínky aktivní legitimace v řízení o konkrétní kontrole norem Ústavní soud shrnul v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/10 ze dne 18. 12. 2012 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>):

„16. Předtím, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení návrhu dle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, je povinen zkoumat, zda splňuje všechny zákonem požadované náležitosti a zda jsou vůbec dány podmínky jeho projednání stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen ‚zákon o Ústavním soudu‘). Podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení je oprávněn podat též soud v souvislosti se svou rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. Podle čl. 95 odst. 2 Ústavy platí, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

17. Ústavní soud se nejprve musí zabývat otázkou, zda byla naplněna podmínka stanovená v článku 95 odst. 2 Ústavy, tj. zda navrhovatelem tvrzený rozpor s ústavním pořádkem se týká zákona, jehož má být použito při řešení věci zahájené před Krajským soudem v Hradci Králové, neboť dospěl-li by k závěru, že by tato podmínka naplněna nebyla, nebyl by navrhovatel k jeho podání aktivně legitimován, resp. návrh byl podán ‚někým zjevně neoprávněným‘, jak normuje ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

18. Ve smyslu závěrů usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 [usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 (U 39/20 SbNU 353), dostupné na <http://nalus.usoud.cz>] je podmínka návrhového oprávnění soudu vyslovená v čl. 95 odst. 2 Ústavy, aby požadavek zrušení zákona směřoval proti tomu, „jehož má být při řešení věci použito“, splněna, jedná-li se o zákon, resp. jeho jednotlivé ustanovení, jehož aplikace má být bezprostřední ...“, případně „je nezbytná jeho nevyhnutelná aplikace, a nikoli jen hypotetické použití, resp. jiné širší souvislosti ...“ [srov. též nálezy sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. Z účelu a smyslu (konkrétní) kontroly ústavnosti právních norem pak plyne, že zákon, „jehož má být při řešení věci použito“, je pouze ten (resp. jeho ustanovení), jež překáží tomu, aby bylo dosaženo žádoucího (ústavně konformního) výsledku; nebyl-li by pak odstraněn, byl by výsledek před ním probíhajícího řízení jiný.

19. Je na navrhovateli, aby jednak snesl adekvátní argumentaci, že napadený zákon (jeho jednotlivé ustanovení) je v rozporu s ústavním pořádkem (což navrhovatel učinil), ale zároveň poukázal a prokázal, že aplikace napadeného ustanovení je nevyhnutelná a jen zrušení napadeného ustanovení bude mít za následek dosažení žádoucího ústavně konformního výsledku; předpokladem takového tvrzení je i dostatečně vyjasněný skutkový stav. Naposled zmíněný požadavek však naplněn nebyl.

20. Mimo výše uvedené, na obecném soudu, který navrhuje zrušení zákona (jeho ustanovení), spočívá dále povinnost napadené ustanovení, jež má být v řízení před ním aplikováno, vyložit, a to interpretací primárně ústavně konformní; Ústavní soud dovodil, že není dán důvod ke zrušení takového ustanovení, je-li možný – případně mezi jinými – i výklad, jež tomuto požadavku (tj. ústavně konformnímu výkladu) vyhovuje [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. 3. 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.), vše dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Okolnost, že by v posuzované věci byl takový ústavně konformní výklad k dispozici, by pak implikoval eventualitu posouzení návrhu jako „zjevně neopodstatněného“, jak je tato kvalifikace vyjádřena v ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.“ Uvedené principy judikovalo plénum Ústavního soudu i v řadě dalších usnesení (např. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 23/08 ze dne 14. 8. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 34/11 ze dne 3. 4. 2012 a sp. zn. Pl. ÚS 30/09 ze dne 2. 4. 2013), a lze je tudíž považovat za součást ustálené judikatury Ústavního soudu.

18. V projednávané věci podal návrh na zrušení § 153b občanského soudního řádu obecný soud v situaci, kdy se žalovaná nedostavila

k prvnímu jednání a žalobce v reakci na to navrhl vydání rozsudku pro zmeškání. Otázka, na niž musí Ústavní soud nyní odpovědět, tedy zní, zda z hlediska zásady rovnosti účastníků řízení může soudce obecného soudu svůj návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy relevantně učinit 1. pouze v případě, kdy se jednání neúčastní žalobce a žalovaný namítne, že zatímco jeho neúčast mohla být důvodem vydání rozsudku pro zmeškání, soud nemůže obdobně procesně jednoduše reagovat i na neúčast žalobce (tato situace ve věci projednávané Okresním soudem v Děčíně nenastala), nebo 2. i v případě, kdy se k prvnímu jednání dostaví toliko žalobce, který následně navrhne vydání daného rozsudku (jak se stalo ve věci projednávané Okresním soudem v Děčíně). Pouze u první situace je zjevné, že případné zrušení napadeného ustanovení (za předpokladu jeho rozpornosti s principem rovnosti účastníků řízení) by otvíralo cestu k přijetí takové právní úpravy, jejímž výsledkem by byla možnost jak žalobce, tak žalovaného dosáhnout vydání kontumačního rozsudku. Cílem rovnosti účastníků však není vytvoření možnosti vydání kontumačního rozsudku ve prospěch obou stran sporu – zásada rovnosti účastníků by naopak byla naplněna i tehdy, pokud by zákonodárce neumožnil dosáhnout vydání kontumačního rozsudku ani jedné ze stran. Stejně tak by byla zásada rovnosti účastníků naplněna i v situaci, kdy by zákonodárce zakotvil pro případ nedostavení se jedné ze stran k jednání jinou sankci než kontumační rozsudek ve prospěch dostaví se druhé strany. Rovnost účastníků řízení je tedy neutrální k tomu, v čem si jsou strany rovny, a řeší toliko, zda si jsou rovny. Jinak řečeno, je na zákonodárci, zda umožní vydávání kontumačního rozsudku či nikoliv. Pokud jej však zakotví, musí kontumační rozsudek splňovat podmínky plynoucí ze zásady rovnosti účastníků; pokud by tomu tak nebylo, Ústavní soud je nadán pravomocí takovou úpravu kontumačního rozsudku zrušit a znovuotevřít prostor pro zákonodárce, aby se rozhodl, zda zakotví kontumační rozsudek splňující požadavek rovnosti účastníků řízení nebo se jej rozhodne znovu nezakotvit či zda zvolí zcela jiné, alternativní řešení [např. hrazení nákladů zmařeného jednání nedostaví se stranou nebo povinnost soudce (v případě doručení fikcí) rozhodnout podle stavu spisu ke dni takto zmařeného jednání].

19. Ústavní soud dále podotýká, že v obou výše naznačených případech postavení účastníků řízení nelze považovat za rovnocenné – v prvním případě proto, že žalovaný nemá k dispozici stejný procesní prostředek jako žalobce (žalovaný nemůže dělat to, co žalobce); v druhém případě proto, že žalobce má k dispozici procesní prostředek, který žalovaný k dispozici nemá (žalobce může dělat to, co žalovaný nemůže). V obou případech je použito § 153b odst. 1 o. s. ř., v obou případech jde o bezprostřední aplikaci tohoto ustanovení (tj. jeho aplikace je nevyhnutelná a nikoliv jen hypotetická) a jen zrušení napadeného ustanovení či ústavně konformní výklad vyrovnávající postavení

obou procesních stran by vedly k dosažení žádoucího ústavně konformního výsledku, neboť v opačném případě by byl Okresní soud v Děčíně povinen vynést kontumační rozsudek, který však lze vynést pouze ve prospěch žalobce (viz body 18 až 20 usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/10 ze dne 18. 12. 2012 citovaného výše).

20. Ústavní soud pak při posuzování aktivní legitimace obecného soudu k podání návrhu na zrušení zákona či jeho ustanovení vycházel z čl. 95 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu, a z § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, který zakotvuje oprávnění soudu podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení v souvislosti se svou rozhodovací činností. V nyní posuzovaném případě je nesporné, že použití napadeného ustanovení o. s. ř. žalobce navrhla a soud se jeho použitím v konkrétním případě tedy musel zabývat. Účelem oprávnění a současně i povinností obecného soudu předložit Ústavnímu soudu používaný zákon, dojde-li soud k závěru, že onen zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, je zachování zásady vnitřní jednoty a bezrozpornosti právního řádu. Jak zdůrazňuje i komentářová literatura, „[v] případě závěru o rozporu zákona s ústavním pořádkem tudíž obecný soud řízení ve věci přerušit musí a má procesní povinnost věc (jako návrh na zrušení zákona) předložit Ústavnímu soudu“ (srov. Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 365). Pokud tedy existuje pochybnost o ústavnosti ustanovení zákona a zároveň obecný soud tuto pochybnost ani nerozptýlí zvažováním jednotlivých výkladových alternativ, ani věc nepředloží k rozhodnutí Ústavnímu soudu, poruší čl. 1 odst. 1, eventuálně čl. 95 odst. 2 Ústavy. Naopak Ústavní soud by odmítnutím poskytnout obecnému soudu pomoc svým rozhodnutím o ústavnosti či protiústavnosti aplikovatelného zákona porušil své povinnosti plynoucí z citovaného čl. 95 odst. 2 i z čl. 83 Ústavy. Ostatně přílišná uzavřenost a exkluzivita ústavního soudnictví by mohla být kontraproduktivní, neboť by omezila možnosti „ústavního kultivování obecných soudů“ (srov. Kühn, Z. Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 146; k tomu více též Wagnerová, E. a kol. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha : ASPI, 2007, s. 246 a 247).

21. Na základě těchto úvah dospěl Ústavní soud k závěru, že podaný návrh umožňuje posoudit ústavnost stávající úpravy rozsudku pro zmeškání zakotvené v § 153b o. s. ř. z hlediska rovnosti účastníků řízení jak za situace, kdy se k prvnímu jednání dostaví pouze žalovaný, který nemá možnost navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání, tak za situace, kdy se k prvnímu jednání dostaví toliko žalobce, který následně navrhne vydání

takového rozsudku (jako tomu bylo i ve věci před Okresním soudem v Děčíně). V obou případech by pak Ústavní soud – pokud by shledal úpravu kontumačního rozsudku v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení – musel napadené ustanovení zrušit. Ústavní soud totiž sám za žádných okolností nemůže „dorovnat“ procesní práva žalovaného na úroveň žalobce a judikatorně zakotvit právo žalovaného navrhopat vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch nedostavivšího se žalobce, neboť není pozitivním zákonodárcem. Jedinou cestou, jak dosáhnout ústavně konformní úpravy kontumačního rozsudku by tedy bylo jeho zrušení a znovuotevření prostoru pro úpravu zákonodárcem či ústavně konformní výklad vyrovňavající postavení obou procesních stran. Jak však bylo zdůrazněno výše, taková úprava by nutně nemusela vyžadovat zakotvení možnosti dosáhnout kontumačního rozsudku pro obě strany; takové řešení je pouze jednou z alternativ (viz bod 18 tohoto nálezu *in fine*).

22. Ze shora uvedeného plyne, že návrh Okresního soudu v Děčíně splňuje všechny požadavky stanovené čl. 95 odst. 2 Ústavy, včetně požadavku aktivní legitimity navrhovatele pro řízení o kontrole norem.

VI. Ústavní konformita legislativního procesu přijetí napadených ustanovení

23. Ústavní soud konstatoval, že zákon č. 171/1993 Sb., kterým byl do občanského soudního řádu zakotven institut rozsudku pro zmeškání, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

VII. Obsahový soulad napadených zákonných ustanovení s ústavním pořádkem

24. Dříve, než Ústavní soud přistoupil k meritornímu posouzení, musel se vypořádat s rozsahem návrhu. Navrhovatel napadl toliko § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. a výslovně uvedl, že naopak nenapadá druhý a třetí odstavec téhož ustanovení. Druhý odstavec totiž podle navrhovatele není v jím projednávané věci bezprostředně aplikovatelný a třetí odstavec navrhovatel považuje za ústavně konformní.

25. Ústavní soud je však toho názoru, že § 153b o. s. ř., zakotvující úpravu rozsudku pro zmeškání, tvoří koherentní a vnitřně natolik propojený celek, že jej nelze rozdělit na jednotlivé komponenty a přezkoumat souladnost s ústavním pořádkem toliko u některých z nich (tj. odstavců prvního, čtvrtého a pátého). To platí tím spíše, že je napaden první odstavec § 153b o. s. ř., který je pro určení podmínek aplikace rozsudku pro zmeškání zcela klíčový. Pokud by Ústavní soud akceptoval rozsah návrhu, jak jej vymezil navrhovatel, a případně tomuto návrhu vyhověl, zůstal by pak v občanském soudním řádu „pahýl“ ve formě druhého a třetího odstavce § 153b

o. s. ř., který by nedával sám o sobě žádný smysl. Samostatně stojící druhý odstavec (bez zrušeného prvního odstavce) by dokonce žalovaného stavěl do ještě nevýhodnější pozice než stávající úprava, neboť po derogaci § 153b odst. 1 o. s. ř. by, striktně vzato, nebylo nutné pro vydání rozsudku pro zmeškání splnit podmínku řádného doručení žaloby a předvolání do vlastních rukou podle § 49 o. s. ř. nejméně deset dnů předem ani podmínku řádného poučení žalovaného o následcích nedostavení se a žalovaný by neměl možnost předejít vydání rozsudku pro zmeškání svou omluvou v nařízeného jednání. Z tohoto důvodu považuje Ústavní soud za nezbytné posoudit ústavnost celého § 153b o. s. ř., a nikoliv pouze jeho prvního, čtvrtého a pátého odstavce [srov. mutatis mutandis nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.), bod 35].

VII/a Obecné principy

26. Navrhovatel shledává § 153b o. s. ř. v rozporu s čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a s čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

27. Ustanovení čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky stanoví, že „[v]šichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva“. Ustanovení článku 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod obsahuje podobnou formulaci: „Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.“ Ustanovení čl. 6 odst. 1 EÚLP výslovně rovnost účastníků řízení nezmiňuje, nicméně Evropský soud pro lidská práva (dále též „ESLP“) ve své judikatuře konstatoval, že princip rovnosti zbraní je součástí práva na spravedlivé projednání věci (srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 737 až 740; a Molek, P. Právo na spravedlivý proces. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 236 až 253). Ustanovení čl. 14 EÚLP pak zakotvuje akcesorický zákaz diskriminace. Konečně čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech stanoví, že „[v]šechny osoby jsou si před soudem rovny“.

28. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že zásada rovnosti účastníků řízení je součástí práva na spravedlivý proces v širším slova smyslu. Zásadou rovnosti účastníků přitom Ústavní soud rozumí „rovnost zbraní, resp. rovnost příležitostí“ [nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.)]. To znamená, že každé procesní straně by měla být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana [nálezy sp. zn. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193)].

29. V podobném duchu Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že zásada rovnosti zbraní je jedním z prvků širšího konceptu spravedlivého

procesu; přičemž rovností zbrání ESLP rozumí požadavek, aby každá ze stran řízení mohla obhajovat svou věc za podmínek, které ji z pohledu řízení jako celku podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně (rozsudek ve věci *Nideröst-Huber proti Švýcarsku* ze dne 18. 2. 1997 č. 18990/91, § 23). To platí pro civilní řízení (srov. právě citovaný rozsudek ve věci *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, § 23; či rozsudek ve věci *Foucher proti Francii* ze dne 18. 3. 1997 č. 22209/93, § 34) i trestní řízení (srov. rozsudek ve věci *Brandstetter proti Rakousku* ze dne 28. 8. 1991 č. 11170/84 a další, § 66; rozsudek ve věci *Zahirović proti Chorvatsku* ze dne 25. 4. 2013 č. 58590/11, § 42). Cílem zásady rovnosti zbrání je pak dosažení „spravedlivé rovnováhy“ mezi stranami sporu (rozsudek ve věci *Dombo Beheer B. V. proti Nizozemsku* ze dne 27. 10. 1993 č. 14448/88, § 33).

30. Zásada rovnosti účastníků ale podle Ústavního soudu není absolutní. Procesní rovnost nelze vykládat tak, že by zákonodárce nemohl stanovit rozdílný rozsah procesních práv a povinností u různých druhů řízení; musí však respektovat stejný rozsah procesních práv a povinností v řízeních se shodným předmětem řízení [nález sp. zn. III. ÚS 202/03 ze dne 13. 11. 2003 (N 134/31 SbNU 193), nález sp. zn. II. ÚS 657/05 ze dne 21. 8. 2008 (N 146/50 SbNU 291) či nález sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.)]. Ústavní soud si je taktéž vědom, že absolutní rovnosti účastníků řízení v širším slova smyslu ani nelze dosáhnout. Tak některé úkony, kterými disponuje žalobce s předmětem řízení v civilním sporném procesu, jako je například zpětvezetí žaloby, žalovaný z povahy věci činit nemůže. Naopak soudní poplatek je povinen zásadně zaplatit toliko žalobce, a nikoliv žalovaný (na obecnosti tohoto pravidla nic nemění ani výjimky uvedené v § 2 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, které jsou formulovány velmi úzce).

31. Ostatně ani Evropský soud pro lidská práva není toho názoru, že obě strany sporu se musejí nacházet v úplně identickém postavení, a to ani v trestním řízení (viz např. rozhodnutí *Oyston proti Spojenému království* ze dne 22. 1. 2002 č. 42011/98) ani v civilním řízení (srov. rozsudek ve věci *Kenedy proti Spojenému království* ze dne 18. 5. 2010 č. 26839/05, § 184 *in fine*; či rozsudek ve věci *Batsanina proti Rusku* ze dne 26. 5. 2009 č. 3932/02, § 27). Evropský soud pro lidská práva tak například akceptoval rozdílné lhůty k výkonu některých procesních úkonů u jednotlivých stran řízení, jestliže takový rozdíl neměl žádný vliv na postavení stěžovatele (viz např. rozhodnutí ve věci *Guigue a SGEN-CFDT proti Francii* ze dne 6. 1. 2004 č. 59821/00; rozsudek ve věci *Ewert proti Lucembursku* ze dne 22. 7. 2010 č. 49375/07, § 98), osvobození od soudního poplatku pouze pro jednu ze stran (částečné rozhodnutí ve věci *Gouveia Gomes Fernandes a Freitas e Costa proti Portugalsku* ze dne 26. 5. 2009 č. 1529/08) či zahájení civilního

řízení prokurátorem v zájmu protistrany (shora citovaný rozsudek ve věci *Batsanina proti Rusku*, § 25–28).

32. Lze tedy shrnout, že Ústavní soud ani Evropský soud pro lidská práva nevyžadují absolutní rovnost mezi účastníky řízení. Toto právo je tedy právem omezitelným, neboť odlišné zacházení s účastníky řízení je za určitých okolností (k tomu viz níže) ústavně konformní, respektive souladné s Evropskou úmluvou o lidských právech.

33. Navrhovatel shledává rozsudek pro zmeškání protiústavním rovněž pro porušení čl. 14 EÚLP, který zakotvuje akcesorický zákaz diskriminace. Ústavní soud v této souvislosti konstatuje, že zásada rovnosti účastníků řízení zakotvená v čl. 37 odst. 3 Listiny představuje samostatně stojící základní právo, u něhož není třeba rozlišovat mezi akcesoritou a neakcesoritou rovnosti zbraní vůči obecnému zakazu diskriminace. Spojitost mezi rovností zbraní a zákazem diskriminace nicméně existuje. Ústavní soud je toho názoru, že zásada rovnosti účastníků řízení je *lex specialis* vůči zakazu diskriminace, a tudíž lze i na tuto zásadu aplikovat, po patřičné modifikaci odpovídající specifikům postulátu rovnosti v soudním řízení, test přímé diskriminace. Jak uvedl Ústavní soud již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/04 ze dne 26. 4. 2006 (N 92/41 SbNU 173; 419/2006 Sb.):

„60. Právo na spravedlivé projednání věci nelze oddělit od obecného požadavku rovnosti a nediskriminace. V tomto kontextu však jde o takový význam rovnosti, jenž se týká rovnosti účastníků v řízení před soudem, nacházejících se v různých, proti sobě stojících, procesních postaveních, obvykle označované jako ‚rovnost zbraní‘ ... V praktickém životě zpravidla nepůjde o absolutní, matematickou rovnost; jde o pojem relativní, zejména v tom smyslu, že nemůže zcela setřít rozdíl v procesním a zejména faktickém postavení stran vyplývající z jejich rozdílných možností. Toto nerovné postavení může být do určité míry kompenzováno dodatečnými zárukami pro slabší stranu, tzv. favor defensionis, jejímž projevem je např. úprava důkazního břemene ...“.

34. Test přímé diskriminace se skládá z následujících kroků, které lze vyjádřit formou otázek: 1. jde o srovnatelné jednotlivce nebo skupiny?; 2. je s nimi nakládáno odlišně na základě některého ze zakázaných důvodů?; 3. je odlišné zacházení stěžovateli k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?; 4. je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. a) sleduje legitimní zájem a b) je přiměřené? [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 53/04 ze dne 16. 10. 2007 (N 160/47 SbNU 111; 341/2007 Sb.), bod 29; nález sp. zn. II. ÚS 1609/08 ze dne 30. 4. 2009 (N 105/53 SbNU 313); nález sp. zn. Pl. ÚS 4/07 ze dne 1. 12. 2009 (N 249/55 SbNU 397; 10/2010 Sb.); rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *D. H. proti České republice* ze dne 13. 11. 2007 č. 57325/00, § 175; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Carson proti Spojenému království* ze dne 16. 3. 2010 č. 42184/05, § 61; Wagnierová, E. a kol. Listina

základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101; či Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1214). Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva k zákazu diskriminace pak rovněž plyne, že ospravedlnitelnost odlišného zacházení se odvíjí i od důvodu tohoto odlišného zacházení. Pro odlišné zacházení z důvodu rasy či etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, národnosti či původu dítěte je tak třeba předložit velmi pádné ospravedlnění [srov. např. rozsudek ve věci *Ponomaryov a další proti Bulharsku* ze dne 21. 6. 2011 č. 5335/05 (národnost); shora citovaný rozsudek velkého senátu ve věci *D. H. proti České republice*, § 176 (rasa); či rozsudek ve věci *Únal Tekeli proti Turecku* ze dne 16. 11. 2004 č. 29865/96, § 53 (pohlaví)], zatímco u ostatních důvodů odlišného zacházení je překzum ze strany Evropského soudu pro lidská práva méně intenzivní. Lze tak rozlišit i pátý krok testu přímé diskriminace, v němž hraje roli míra „podezřelosti“ důvodu pro odlišné zacházení, od které se posléze odvíjí intenzita přezkumu ze strany soudu.

35. Při aplikaci zmíněného testu přímé diskriminace na posuzování rovnosti účastníků v soudním řízení je však nutné přihlídnout ke specifickým zásadám rovnosti účastníků řízení a test přímé diskriminace modifikovat. V prvé řadě není třeba zkoumat v druhém kroku zakázanost důvodu (a tudíž ani jeho „podezřelost“ v pátém kroku), neboť ten je výslovně zakotven v čl. 37 odst. 3 Listiny: jakékoliv odlišné zacházení s účastníky řízení je *a priori* podezřelé. Dále pak se první krok redukuje na posouzení otázky, zda jde o účastníky řízení. Modifikovaný test přímé diskriminace bude dále pro přehlednost označován jako test rovného zacházení. Test rovného zacházení se tedy skládá z následujících kroků posuzujících: 1. jde o srovnatelné jednotlivce nebo skupiny (tj. jde o účastníky řízení)?; 2. je s nimi zacházeno odlišně?; 3. je odlišné zacházení dotčené straně sporu k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?; 4. je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. a) sleduje legitimní zájem a b) je přiměřené?

VII/b Aplikace obecných principů na projednávanou věc

36. V projednávaném případě je rovností účastníků třeba rozumět procesní rovnost stran sporu v civilním sporném řízení.

37. Rozsudek pro zmeškání je zvláštním druhem rozsudku; je to typický institut klasického civilního procesu sporného, v němž jsou vydávána rozhodnutí o právech a povinnostech, jimiž účastníci mohou volně mimo-procesně disponovat (Winterová, A. Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. Právní praxe, 1993, č. 10, s. 594).

38. Obecný soud může rozhodnout rozsudkem pro zmeškání podle § 153b o. s. ř., pokud jsou splněny následující podmínky: 1. žalovanému byla soudem doručena žaloba do vlastních rukou; 2. žalovanému bylo

doručeno do vlastních rukou předvolání k jednání nejméně 10 kalendářních dnů přede dnem, kdy se má jednání konat; 3. žalovaný byl poučen, že bude rozhodnuto v jeho neprospěch rozsudkem pro zmeškání, jestliže jednání, k němuž byl předvolán, zmešká bez důvodné ačasné omluvy; 4. žalovaný se k jednání, které bylo prvním jednáním o věci, bez omluvy nedostavil, popřípadě jeho omluva, která došla soudu před zahájením jednání, je nedůvodná; 5. žalobce se k prvnímu jednání o věci dostavil a navrhl, aby bylo rozhodnuto rozsudkem pro zmeškání žalovaného; 6. na základě tvrzení obsažených v žalobě o skutkových okolnostech sporu je možné rozhodnout v neprospěch žalovaného, neboť právní posouzení těchto tvrzených skutkových okolností odůvodňuje závěr, že žaloba je opodstatněná; 7. rozsudek pro zmeškání je přípustný a 8. nejsou splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání (Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. Občanský soudní řád - komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 703 až 704).

39. Rozsudek pro zmeškání obecný soud vydat může, ale nemusí. Zákon tak ponechává na úvaze soudu, zda i tam, kde jsou splněny všechny zákonem stanovené předpoklady, je vhodné o věci rozhodnout kontumačním rozsudkem, opačný výklad, tj. že soud musí rozsudek pro zmeškání při splnění podmínek uvedených v § 153b o. s. ř. vydat, doktrína i judikatura již zcela opustily.

40. Rozsudek pro zmeškání patří mezi instituty sloužící k urychlení řízení, k nimž se již dříve Ústavní soud vyjádřil. Obecné principy vztahující se k těmto institutům definoval ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717), kde v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání konstatoval:

„14. Soudy jsou článkem 90 Ústavy České republiky povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. To platí obecně pro kterýkoliv druh soudního řízení, tedy i pro soudnictví civilní. V souladu s vymezením civilní soudní pravomoci lze z citovaného článku Ústavy dovodit, že účelem civilního řízení soudního je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým subjektivním soukromým právům ...

15. O ochraně lze v pravém slova smyslu hovořit pouze tehdy, pokud civilní proces umožňuje prosadit skutečně existující, a nikoliv fiktivní subjektivní soukromá práva a povinnosti. V rozsahu, v jakém se civilní právo procesní od tohoto cíle vzdaluje, je popírána nejen ochranná funkce civilního práva procesního, ale též smysl soukromoprávní regulace; v konečném důsledku je potom významně narušena právní jistota. Jinak řečeno, civilní právo procesní je účinné jenom v té míře, v níž je způsobilé poskytnout ochranu skutečným subjektivním hmotným právům ...

16. Uvedený požadavek je obecný, a lze jej proto vztáhnout i na všechny instituty sloužící k urychlování civilního řízení soudního, a to včetně

rozsudků, jež reagují na zmeškání účastníka. Funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky nepříznivé tomu, vůči němuž je rozsudek pro zmeškání vynesen. Kontumační rozsudky se zakládají na tom, že procesní strana v řízení nehájí svá práva, přestože k tomu měla možnost (např. Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P. Zivilprozessrecht. 16. vydání. München : C. H. Beck, 2004, s. 704) a navzdory tomu, že jde o kontradiktorní spor ovládaný projednací zásadou, v němž má strana sama ve svém vlastním zájmu přispět k objasnění skutkového stavu, jsou-li tvrzení protistrany nepravdivá, neúplná či se jinak odchyľují od skutečnosti. Rozsudek pro zmeškání z tohoto pohledu, jak konstatuje prof. Macur (Macur, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. Bulletin advokacie, 2002, č. 2, s. 32), „není založen na nějakých »fikcích« či na pouhém úsilí o ukončení jednání za každou cenu, ale opírá se o dlouhodobě osvědčenou skutkovou domněnku, podle níž je vysoce pravděpodobné, že strana, která žádným způsobem tvrzení druhé procesní strany nezpochybňuje, ač má k tomu všechny možnosti, neučiní žádná skutková tvrzení ani důkazní návrhy a k nařizenému prvnímu ústnímu soudnímu jednání se nedostaví, nemá ve skutečnosti žádné argumenty ani důkazy proti správnosti skutkových tvrzení druhé procesní strany ... Ve všech moderních civilních soudních řádech jsou s velkou pečlivostí vyloučeny všechny nefunkční vlivy, které by mohly nežádoucím způsobem, tedy v rozporu s objektivní skutečností, ovlivnit uplatnění skutkové domněnky, resp. zkušenostní věty ... Výsledkem uplatnění domněnky je vysoce pravděpodobný závěr, hraničící s jistotou, že rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž druhá strana neodporovala, jsou pravdivá. Nejde o uplatnění fikce, ale o použití skutkové domněnky, o níž lze předpokládat, že odpovídá skutkovému stavu, který před procesem a nezávisle na něm objektivně nastal. První závěr rozsudku musí být na něm založen. Nejedná se o rozsudek pro uznání, ale o rozsudek vydaný na základě skutkového stavu, který je v souladu s vnitřním přesvědčením soudce, neboť jej vyvozuje z obecně se uplatňující skutkové domněnky (zkušenostní věty).“

41. Na základě těchto obecných principů Ústavní soud konstatoval, že institut rozsudku pro zmeškání není sám o sobě v rozporu s právem na spravedlivý proces [usnesení sp. zn. III. ÚS 370/98 ze dne 28. 1. 1999 (U 7/13 SbNU 405)], nicméně jeho aplikace musí být v souladu s účelem kontumačního rozsudku (srov. např. výše citovaný náleží sp. zn. I. ÚS 329/08, bod 17).

42. K aplikaci rozsudku pro zmeškání se Ústavní soud vyjádřil již několikrát, přičemž základní principy shrnul přehledně v náleží sp. zn. I. ÚS 2656/12 ze dne 7. 5. 2013 (N 78/69 SbNU 321):

„14. Ústavní soud již v mnoha nálezech [srov. např. náleží ze dne 10. 3. 2005 sp. zn. III. ÚS 428/04 (N 53/36 SbNU 563), náleží ze dne 23. 8. 2005

sp. zn. IV. ÚS 63/05 (N 163/38 SbNU 301), náleze ze dne 15. 1. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2785/07 (N 10/52 SbNU 103)] vyslovil zejména následující právní názory.

15. Při rozhodování o případném vydání rozsudku pro zmeškání, resp. při rozhodování o návrhu žalovaného na zrušení rozsudku pro zmeškání, by měl soud vzít v úvahu rovněž předchozí procesní aktivitu žalovaného, tedy zda se vyjádřil k podané žalobě, zda navrhl důkazy ke své obraně atd.

16. K vydání rozsudku pro zmeškání by soud měl přistupovat uvážlivě a volit tento institut zejména v případech, v nichž nezájem na straně žalovaného je zřejmý, kdy je žalovaný skutečně nečinný (což vyplývá např. z obsahu a frekvence již dříve učiněných procesních úkonů) a odmítá se aktivně podílet na soudním procesu, či úmyslně soudní řízení protahuje.

17. To proto, že rozsudek pro zmeškání je formální institut, který podstatně redukuje možnost uplatnění procesních práv žalovaného. Každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno. Ustanovení čl. 90 Ústavy stanoví, že soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

18. V případech, kdy jinak aktivní účastník neúmyslně pro svůj omyl zmešká první jednání soudu, ale je zřetelný jeho zájem účastnit se soudního řízení a bránit se, není vydání rozsudku pro zmeškání namístě. Prioritou v soudním řízení musí v takovém případě zůstat ochrana práv účastníků soudního řízení (žalovaných), kteří na soudním řízení chtějí aktivně participovat. Hlavním posláním soudního řízení je zajišťovat spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků (§ 1, 3 o. s. ř.). Podmínky vydání kontumačního rozsudku musí být posuzovány uvážlivě a zdrženlivě, ve sporných a hraničních případech není jeho vydání namístě.

19. Opakem tohoto postupu je přepjatý formalismus, jehož důsledkem je sofistikované zdůvodňování zjevné nespravedlnosti, a tím porušení smyslu § 1 a 3 o. s. ř., čl. 90 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

20. Pokud již soud prvního stupně zvolí takový kritizovaný postup (tj. vydal-li rozsudek pro zmeškání), je na soudu odvolacím, aby poskytl ochranu právům tohoto účastníka. V takovém případě je totiž třeba vzít zřetel především na účel soudního řízení, kterým je ochrana práv účastníků řízení (soudy jsou povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům).“

43. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2785/07 ze dne 15. 1. 2009 (N 10/52 SbNU 103) pak Ústavní soud zdůraznil, že obecný soud musí zkoumat nejen důvod zmeškání, ale i časový rozsah zmeškání: „Soud proto musí v každém

jednotlivém případě dříve, než přistoupí k vydání rozsudku pro zmeškání, resp. než rozhodne o návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, pečlivě uvážit, zda důvod zmeškání, stejně tak jako časový rozsah zmeškání žalovaného při prvním jednání, jsou omluvitelné. Při rozhodování o případném vydání rozsudku pro zmeškání, resp. při rozhodování o návrhu žalovaného na zrušení rozsudku pro zmeškání by měl soud vzít v úvahu rovněž předchozí procesní aktivitu žalovaného, tedy zda se vyjádřil k podané žalobě, zda navrhl důkazy ke své obraně atd. Soud by měl v každém jednotlivém případě přihlídnout rovněž k povaze předmětu sporu.“ To znamená, že v případě, kdy jinak aktivní žalovaný zmešká jednání o pět minut, není vydání rozsudku pro zmeškání namístě [srov. nález sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563)].

44. Ústavní soud se rovněž vyjádřil k aplikaci fikce doručení v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání, a to v nálezu sp. zn. II. ÚS 451/03 ze dne 16. 9. 2004 (N 131/34 SbNU 325), kde konstatoval: „Základní náležitostí požadovanou ustanovením § 46 odst. 4 o. s. ř. je, že se adresát v místě doručování zdržoval v době, kdy je toto doručování uskutečňováno. A contrario, pokud se účastník v místě doručení nezdržuje, fikce doručení nastoupit nemůže. Takto výslovně formulované pravidlo nepřipouští modifikaci, již provedl obecný soud, když zkoumal a považoval za relevantní důvody, pro něž se stěžovatelka v místě bydliště nezdržovala. S ohledem na ustanovení § 46 odst. 5 o. s. ř. bylo na stěžovatelce, aby vyvrátila, že se v místě doručení zdržovala. Je přitom zcela irrelevantní, z jakých důvodů se tak stalo. Pokud uvedenou skutečnost prokázala, pak nemohlo dojít k účinnému doručení (nemohla nastoupit fikce doručení). Ústavní soud je nucen konstatovat, že interpretace ustanovení § 46 odst. 4 a 5 obecnými soudy byla v projednávaném případě natolik extrémní, že ji nelze považovat za ústavně konformní. V důsledku této interpretace bylo stěžovatelce znemožněno domáhat se stanoveným postupem svých práv u nezávislého a nestranného soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Obecné soudy také postupovaly mimo meze, které stanoví zákon, čímž došlo i k porušení čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny.“ Z toho plyne, že pokud obecný soud uvažuje o vydání rozsudku pro zmeškání v případech, kdy byla žaloba nebo předvolání k jednání doručeno na základě tzv. fikce doručení, musí postupovat mimořádně obezřetně a zkoumat, zda byly skutečně vyčerpány všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout.

45. Z výše uvedeného rozboru dosavadní judikatury Ústavního soudu vyplývá, že Ústavní soud v minulosti řešil souladnost rozsudku pro zmeškání s právem na spravedlivý proces (srov. výše citované usnesení sp. zn. III. ÚS 370/98), přepjatý formalismus při aplikaci rozsudku pro zmeškání (srov. např. výše citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2656/12), důvodnost a včasnost omluvy účastníka řízení či právního zástupce z jednání, při kterém bylo

rozhodnuto rozsudkem pro zmeškání [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1084/08 ze dne 18. 6. 2008 (N 111/49 SbNU 599)], povinnost odvolacího soudu dát žalovanému možnost vyjádřit se k důvodnosti omluvy (srov. např. výše citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 2785/07) či rozdíl mezi zmeškáním a zpožděním (srov. např. výše citovaný nález sp. zn. III. ÚS 428/04) a povinnost vykládat „první jednání“ ústavně konformním způsobem (viz výše citovaný nález sp. zn. I. ÚS 329/08; k obecným předpokladům pro vydání rozsudku pro zmeškání tam definovaným viz bod 38 nynějšího nálezu).

46. V projednávané věci je však uplatněna argumentace nová, a to prostřednictvím argumentu opírajícího se o zásadu rovnosti účastníků řízení, zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy, čl. 37 odst. 3 Listiny, čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Proto Ústavní soud přistoupil k aplikaci testu rovného zacházení definovaného v bodě 35 tohoto nálezu.

47. Pokud jde o první krok výše naznačeného testu rovného zacházení, tj. otázku srovnatelnosti postavení porovnávaných jednotlivců, Ústavní soud konstatuje, že žalobce i žalovaný jsou v civilním sporném řízení stranami sporu. Jsou tedy účastníky řízení, jak to vyžaduje první krok.

48. Pokud jde o druhý krok testu rovného zacházení, rozsudek pro zmeškání lze podle § 153b o. s. ř. vydat toliko ve prospěch žalobce, zatímco žalovaný institutu kontumačního rozsudku využít nemůže. Z toho vyplývá, že s žalobcem na jedné straně a žalovaným na straně druhé je zacházeno odlišně.

49. Ve třetím kroku pak Ústavní soud posuzoval, zda je namítané odlišné zacházení k tíži účastníka řízení, v jehož prospěch zahájil obecný soud řízení o konkrétní kontrole norem podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. V projednávané věci se Okresní soud v Děčíně domnívá, že znevýhodněn je žalovaný. Ústavní soud s tímto závěrem souhlasí. Tím, že žalovaný nemůže navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch nedostavivšího se žalobce, mu je odepřena možnost, kterou má k dispozici žalobce. Odlišné zacházení jde tedy k tíži žalovaného, a proto Ústavní soud přistoupil k poslednímu kroku testu rovného zacházení.

50. V posledním, čtvrtém kroku Ústavní soud posuzoval, zda je odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným ve vztahu k možnosti navrhnout vydání kontumačního rozsudku ospravedlnitelné. Posouzení ospravedlnitelnosti se rozpadá do dvou částí: posouzení (a) legitimního zájmu na odlišném zacházení a (b) přiměřenosti odlišného zacházení. Jinak řečeno, Ústavní soud musel zkoumat, zda je dán legitimní zájem na tom, aby mohl vydání rozsudku pro zmeškání navrhnout toliko žalobce, a pokud takový legitimní zájem existuje, zda je toto odlišné zacházení přiměřené.

51. Při identifikaci legitimního zájmu vycházel Ústavní soud z důvodové zprávy k zákonu č. 171/1993 Sb., který do občanského soudního řádu

institut kontumačního rozsudku zakotvil. Jedním z hlavních principů této novely bylo zrychlení občanského soudního řízení (viz obecnou část důvodové zprávy k zákonu č. 171/1993 Sb.). Za tímto účelem byly do občanského soudního řádu zavedeny instituty rozsudku pro zmeškání a rozsudku pro uznání. Pokud jde o rozsudek pro zmeškání, důvodová zpráva uvádí, že koncepce rozsudku pro zmeškání v § 153b o. s. ř. sice navazuje na úpravu obsaženou v civilním soudním řádu (zákon č. 113/1895 ř. z.), která podle zákonodárce dlouhodobou aplikací osvědčila své opodstatnění, nicméně „[n]a rozdíl od této úpravy, která v českých zemích umožňovala rozhodnout rozsudkem pro zmeškání jak v případě, kdy se nedostavil k prvnímu jednání řádně obeslaný žalovaný, tak i tehdy, zmeškal-li první jednání žalobce, je navrhována úprava obdobná úpravě uherského práva, jež platila na Slovensku a která připouští vydání rozsudku pro zmeškání jen v případě, kdy první jednání zmešká žalovaný“ (viz důvodovou zprávu k zákonu č. 171/1993 Sb. k bodu 18). K odlišnému zacházení vedla zákonodárce „ta skutečnost, že připuštění rozsudku pro zmeškání žalobce i žalovaného by vytvářelo nerovné postavení účastníků. Zmešká-li žalovaný jednání, je mu z předem doručené žaloby znám nejen předmět řízení, ale i argumentace žalobce, i to, jaké důkazy nabízí soudu k prokázání svých tvrzení. Pokud by byl připuštěn rozsudek pro zmeškání žalobce, zmeškala by strana, která stanovisko žalovaného předem nezná a neměla možnost reagovat na tvrzení, které žalovaný teprve při jednání přednese“ (tamtéž).

52. Lze tedy shrnout, že cílem (znovu)zakotvení kontumačního rozsudku do českého civilního procesu bylo zefektivnění činnosti obecných soudů a zrychlení soudního řízení. Odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným zákonodárce odůvodnil tím, že žalovaný je před prvním jednáním ve výhodnější situaci, neboť zná předmět řízení i argumenty žalobce, zatímco žalobce stanovisko žalovaného před jednáním nezná (resp. nemusí znát, pokud žalovaný nezašle soudu repliku k žalobě).

53. Tato koncepce rozsudku pro zmeškání tedy vychází z toho, že žalobce již aktivitu a svůj zájem ve věci projevil a musel splnit všechny další procesní náležitosti. Tento důvod pro odlišné zacházení se žalobcem na jedné straně a žalovaným na straně druhé považuje Ústavní soud za legitimní. K tomu rovněž přistupují okolnosti předcházející přijetí zákona č. 171/1993 Sb., kdy bylo soudní řízení zbytečně protahováno primárně ze strany žalovaných (např. dlužníků). Hrozba vynesení rozsudku pro zmeškání tak měla vést k „ukáznění“ žalovaných, kteří se vyhýbali, ať už díky své liknavosti či záměrně, účasti na soudním jednání a tím velmi komplikovali výkon justice. Naopak žalobci obvykle na vydání rozsudku spěchali, a tak u soudu spíše urgovali nařízení jednání, než aby je bojkotovali. Tento faktický stav přetrvává dodnes. Je pravda, že – jak podotýká Okresní soud v Děčíně – v praxi v omezených případech docházelo a dochází

i k situacím, kdy se k prvnímu jednání nedostaví žalobce. Ústavnímu soudu je ale z úřední činnosti známo, že tyto případy byly a jsou vzácnější než nedostavení se žalovaného, přičemž ani navrhovatel nepředkládá ve svém podání žádné empirické údaje o opaku. Nic tedy nenavádí tomu, že by došlo k podstatné změně společenských podmínek od účinnosti zákona č. 171/1993 Sb., která by zpochybňovala legitimitu stávajícího řešení, které umožňuje vydat rozsudek pro zmeškání toliko ve prospěch žalobce.

54. Na závěru o legitimitě důvodu odlišného zacházení uvedeného v citované důvodové zprávě nic nemění ani historické úvahy navrhovatele. Zákodárce si byl při přijímání zákona č. 171/1993 Sb. vědom odlišné koncepce zakotvené v § 396–397 c. ř. s., podle které kontumace hrozila oběma stranám, a záměrně se od ní odchýlil (viz bod 51 tohoto nálezu) ve prospěch uherské koncepce, používané dodnes například na Slovensku [srov. § 153b zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok; (znovu)zakotvené zákonem č. 232/1995 Z. z.]. Přitom jak bylo konstatováno v předchozím bodě, zákonodárcem uvedený důvod pro odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným Ústavní soud považuje za legitimní. Odlišná úprava v civilním řádu soudním tak sama o sobě nemůže vést k závěru o protústavnosti stávající úpravy v § 153b o. s. ř.

55. To stejné platí i pro komparativní argument. Skutečnost, že v jiných zemích platí odlišná úprava, bez dalšího neznamena, že česká úprava nesleduje legitimní veřejný zájem. Navrhovatel ostatně neuvádí žádný příklad, kdy by koncepce rozsudku pro zmeškání podobná té české, tj. umožňující žádat vydání rozsudku pro zmeškání toliko ve prospěch žalobce, byla shledána protiústavní. Jinak řečeno, německá, rakouská či československá prvorepubliková koncepce kontumačního rozsudku jsou možná *de lege ferenda* vhodnější, nicméně to neznamena, že stávající česká koncepce v § 153b o. s. ř. nesleduje legitimní veřejný zájem a je protiústavní.

56. Ústavní soud tak přistoupil k posouzení přiměřenosti odlišného zacházení s žalobcem a žalovaným, které jde k tíži žalovaného. V tomto kritériu je nutné posuzovat, zda je naplněn požadavek rovnosti zbraní v její celistvosti, tj. zda každá ze stran řízení může obhajovat svou věc za podmínek, které jí, z pohledu řízení jako celku, podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně (viz body 28 až 32 tohoto nálezu). Ústavní soud v tomto kroku vzal rovněž v potaz skutečnost, že rozsudek pro zmeškání je procesní sankcí, která postihuje prodlévající stranu na jejích procesních zájmech, a nikoliv přímou sankcí, pročez by aplikace tohoto sankčního institutu civilního řízení soudního neměla být v rozporu s jeho funkcí, tj. neměla by směřovat k vydávání rozsudků, které jsou v rozporu se skutečným hmotněprávním stavem (Stavínohová, J., Lavický, P. Sankce v civilním právu procesním. Právní fórum, 2008, č. 9, s. 374). Neboli, funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení

za pomoci uplatnění skutkové domněnky, podle níž lze s vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou považovat za pravdivá rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž protistrana neodporovala, ač k tomu měla příležitost [nález sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717)].

57. Klíčovým východiskem pro Ústavní soud je pak to, jak institut rozsudku pro zmeškání aplikují obecné soudy, přičemž je třeba vzít v úvahu jak formální předpoklady pro uplatnění předmětného institutu výslovně zmíněné v § 153b o. s. ř., tak materiální podmínky pro jeho aplikaci vyplývající z jeho účelu.

58. Znevýhodnění žalovaného je v prvé řadě moderováno formálními podmínkami pro vydání rozsudku pro zmeškání, uvedenými v § 153b o. s. ř. (viz bod 38 tohoto nálezu), z nichž nejvýznamnější z hlediska rovnosti účastníků řízení jsou dvě: překzum žalobcem uplatněných nároků soudem a možnost dodatečné omluvy. Právě těmito dvěma podmínkami se rozsudek pro zmeškání odlišuje od rozsudku pro uznání podle § 153a o. s. ř. (blíže viz Šmíd, O. Institut přípravného jednání. Právní fórum, 2011, č. 1, s. 17). Pokud jde o první podmínku, tj. překzum opodstatněnosti žaloby, ta znamená, že soud nevydává rozsudek pro zmeškání automaticky jen po návrhu žalobce, nýbrž skutková tvrzení žalobce musí vést k závěru, že nárok, kterého se domáhá, je oprávněný. Pokud má soud za to, že tato tvrzení jsou neúplná a nelze z nich vyvodit závěr o oprávněnosti žalobcovu nároku, pak není možné rozhodnout rozsudkem pro zmeškání (srov. rovněž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 1998 sp. zn. 15 Co 437/94). Stejně tak platí, že neúplnost skutkových tvrzení nelze pro účely vydání rozsudku pro zmeškání zhojit během prvního jednání, neboť nelze přihlížet k doplnění skutkových tvrzení a dokazování během prvního jednání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2001 sp. zn. 20 Cdo 2498/99). Druhým omezením rovnosti mezi žalobcem a žalovaným je pak možnost omluvy ze strany žalovaného (k přípustným důvodům nedostavení se na jednání srov. Spáčil, J. Odročení soudního jednání a omluva účastníka nebo jeho zástupce. Bulletin advokacie, 2004, č. 3, s. 12).

59. Nad rámec formálních podmínek zakotvených v § 153b o. s. ř. pak Ústavní soud dodává, že rozsudek pro zmeškání přichází v úvahu toliko v jednodušších věcech; ve složitějších věcech je nutné provést přípravu jednání ve smyslu § 114c o. s. ř., u níž občanský soudní řád počítá nejen se sankcí pro případ nedostavení se žalovaného (viz § 114c odst. 6 o. s. ř.), ale i pro případ nedostavení se žalobce (viz § 114c odst. 7 o. s. ř.). Rovněž tato skutečnost tedy moderuje nerovnost mezi žalobcem a žalovaným při aplikaci rozsudku pro zmeškání.

60. Materiální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání potom vyplývají z použití slovesa „může“ v § 153b odst. 1 o. s. ř., který stanoví, že „[z]mešká-li žalovaný ... první jednání, které se ve věci konalo, ... může

soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání“. To znamená, že soud při splnění formálních podmínek uvedených v § 153b o. s. ř. může, ale nemusí rozsudek pro zmeškání vydat. Obecné soudy tedy mají při používání rozsudku pro zmeškání určitou diskreci, jejímž cílem je mj. právě zabránit porušení zásady rovnosti účastníků řízení (resp. zachovat rovnost jejich zbraní).

61. První a nejdůležitější materiální podmínkou kontumačního rozsudku je absence procesní aktivity žalovaného. Obecný soud tak rozsudek pro zmeškání nesmí vydat, pokud se na jednání nedostavil jinak procesně aktivní žalovaný (nález sp. zn. I. ÚS 2656/12 ze dne 7. 5. 2013; blíže viz body 42 až 45 tohoto nálezu). Jen tak je učiněno zásadě rovnosti účastníků řízení zadost. Jak bylo zdůrazněno již výše, funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky, podle níž lze s vysokou pravděpodobností hraničící s jistotou považovat za pravdivá rozhodná skutková tvrzení procesní strany, jimž protistrana neodporovala, ač k tomu měla příležitost. Právě předchozí procesní aktivita žalovaného, jenž se nedostavil k prvnímu jednání, proto může v konkrétním případě uplatnění této skutkové domněnky vyloučit [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717)].

62. Druhá materiální podmínka spočívá v rozlišování mezi zmeškáním a pouhým zpožděním. Pokud se tedy žalovaný dostavil na jednání jen se zpožděním několika minut, není použitím rozsudku pro zmeškání namístě [nález sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563)].

63. Rozsudek pro zmeškání je ovšem spojen i s dalšími materiálními limity. Je zjevné, že tento institut nelze aplikovat ani v situacích, kdy je obecnému soudu známo, že se žalovaný nedostavil na jednání z důvodu živelní pohromy nebo jiné neodvratné události (na tyto situace výslovně pamatoval i civilní řád soudní; viz § 402 bod 2 c. ř. s.). Ústavní soud dále považuje za protiústavní aplikaci rozsudku pro zmeškání v případech, kdy jsou na žalovaného podány desítky či stovky žalob, které ve svém kumulativním účinku představují šikanózní podání, a žalovaný zmešká jednání jen u jedné z nich; v takových případech by výjimečně mohla v úvahu připadat i aplikace konceptu zneužití práva.

64. Obecné soudy dále musí obzvláště pečlivě zvažovat aplikaci rozsudku pro zmeškání v případech, kdy byla žalovanému doručena žaloba a předvolání k jednání podle § 49 odst. 4 občanského soudního řádu, tedy na základě tzv. náhradního doručení či fikce doručení; tak jak k tomu ostatně došlo i v návrhovatelem projednávané věci sp. zn. 22 C 128/2009 (předvolání k jednání zde bylo žalované doručeno na základě tzv. fikce doručení podle § 49 odst. 4 o. s. ř.). Ústavní soud se k aplikaci fikce doručení v souvislosti s rozsudkem pro zmeškání vyjádřil již ve výše citovaném

nálezu sp. zn. II. ÚS 451/03 (viz bod 44 tohoto nálezu). Z něj plyne, že pokud soud vydává rozsudek pro zmeškání v případech, kdy byly žaloba nebo předvolání k jednání doručeny na základě tzv. fikce doručení, musí postupovat mimořádně obezřetně a zkoumat, zda byly skutečně vyčerpány všechny možnosti, jak žalovaného zastihnout. Rozsudek pro zmeškání totiž není postaven na fikci nespornosti skutkového stavu, ale na domněnce, že žalovaný velmi pravděpodobně nemá žádné argumenty proti správnosti skutkových tvrzení žalobce, s nimiž se mohl seznámit. Pokud se však žalovaný nemohl reálně s argumenty žalobce seznámit, je tato domněnka výrazně erodována (viz výše citovaný nálezu sp. zn. II. ÚS 451/03). Na tom nic nemění ani skutečnost, že je především věcí adresáta (žalovaného), aby si (řádně) přebíral soudní písemnosti na své adrese pro doručování.

65. Ústavní soud podotýká, že nicméně nelze předvídat všechny možné situace, kdy obecný soud musí upustit od vydání rozsudku pro zmeškání, ačkoli jsou splněny formální podmínky stanovené v § 153b o. s. ř. Výše uvedený výčet typových případů, kdy je vydání rozsudku pro zmeškání v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení, je tedy toliko demonstrativní. V jiných případech se obecné soudy musí řídit obecnými východisky, které formuloval Ústavní soud v tomto svém nálezu, případně v nálezu sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563): „Prioritou v soudním řízení musí v takovém případě zůstat ochrana práv účastníků soudního řízení (žalovaných), kteří na soudním řízení chtějí aktivně participovat. Hlavním posláním soudního řízení je zajišťovat spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů účastníků (§ 1 a 3 o. s. ř.). Podmínky pro vydání kontumačního rozsudku musí být posuzovány uvážlivě a zdrženlivě, ve sporných a hraničních případech není jeho vydání namístě.“

66. S ohledem na výše popsané formální a materiální podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání a na dostupné opravné prostředky proti aplikaci tohoto procesního institutu je Ústavní soud toho názoru, že z pohledu civilního sporného řízení jako celku není žalovaný existencí zkoumaného institutu podstatným způsobem znevýhodněn vůči žalobci. Zejména materiální podmínky pro aplikaci rozsudku pro zmeškání formulované Ústavním soudem a Nejvyšším soudem a posléze přejeté nižšími obecnými soudy jsou dostatečným nástrojem vedoucím k zamezení či nápravě tzv. „mylných rozsudků“ (soulasně viz Bezouška, P. Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání. Právní rozhledy, 2004, č. 1, s. 34). Odlišné zacházení s žalovaným při aplikaci rozsudku pro zmeškání je tedy přiměřené, a proto tento procesní institut v testu ústavnosti obstál.

67. Ustanovení § 153b o. s. ř. je tak možno vykládat ústavně konformním způsobem. Ústavní soud pak dal v souladu se zásadou soudcovské zdrženlivosti (*judicial self-restraint*) přednost ústavně konformnímu výkladu před zrušením napadeného zákonného ustanovení a z výše uvedených

důvodů návrhu Okresního soudu v Děčíně na zrušení institutu rozsudku pro zmeškání zakotveného v § 153b o. s. ř. nevyhověl. Tím ale nelze vyloučit, že pokud tento nálezný a jím nastíněný ústavně konformní výklad nebude obecnými soudy následován nebo bude prokázáno, že došlo k podstatné změně společenských okolností od zavedení institutu kontumačního rozsudku v roce 1993 (např. bude prokázán zvýšený počet nedostavivších se žalobců k jednání), Ústavní soud v budoucnu ke zrušení stávající podoby kontumačního rozsudku nepřistoupí.

68. Na závěr Ústavní soud zdůrazňuje, že ačkoliv jej argumenty Okresního soudu v Děčíně nepřesvědčily o protiústavnosti stávající úpravy kontumačního rozsudku v § 153b o. s. ř., neboť odlišné zacházení se žalobcem a žalovaným podle Ústavního soudu nedosahuje intenzity protiústavnosti, Ústavní soud považuje argumentaci přednesenou Okresním soudem v Děčíně za legitimní, což potvrzují i názory řady českých civilistů, již rovněž plédují pro zavedení úpravy rozsudku pro zmeškání žalobce (srov. např. Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 1. vydání. Praha : Linde, 1999, s. 268; či Bezouška, P. *Krátké zamyšlení nad rozsudky pro uznání a pro zmeškání*. *Právní rozhledy*, 2004, č. 1, s. 34). Jde však spíše o podnět ke zvážení novelizace kontumačního rozsudku; k takové změně však není příslušný Ústavní soud, nýbrž Parlament České republiky, neboť Ústavní soud není pozitivním zákonodárcem.

VIII. Shrnutí

69. Ústavní soud návrhu Okresního soudu v Děčíně na zrušení institutu rozsudku pro zmeškání zakotveného v § 153b o. s. ř. pro rozpor se zásadou rovnosti účastníků řízení, zakotvenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, nevyhověl, neboť dospěl k závěru, že § 153b o. s. ř. lze vyložit tak, aby k rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení nedošlo. Proto dal Ústavní soud přednost ústavně konformnímu výkladu před zrušením napadeného ustanovení a v souladu se zásadou soudcovské zdrženlivosti návrh Okresního soudu v Děčíně zamítl.

70. Ústavní soud ve své judikatuře totiž opakovaně [nálezný sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), nálezný sp. zn. Pl. ÚS 16/08 ze dne 29. 9. 2010 (N 203/58 SbNU 801; 310/2010 Sb.), nálezný sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007), nálezný sp. zn. Pl. ÚS 15/12 ze dne 15. 1. 2013 (N 13/68 SbNU 191; 82/2013 Sb.), nálezný sp. zn. IV. ÚS 3102/08 ze dne 12. 7. 2010 (N 142/58 SbNU 183)] vyložil, že přichází-li v úvahu možnost ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, má tento přednost před kasací napadeného ustanovení. K tomuto postupu vycházejícímu z principu minimalizace zásahu přistoupil

Ústavní soud i tentokrát a obdobně jako v předchozích výše citovaných případech doplnil interpretativní výrok, jímž obecným soudům i zákonodárci naznačil způsob interpretace napadeného ustanovení ústavně konformním postupem. Ústavní soud již v citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/02 dospěl k závěru, že: „Odlišný výklad čl. 89 odst. 2 Ústavy by u nálezů zamítajících návrhy na zrušení právních předpisů z důvodů priority ústavně konformní interpretace činil rozhodnutí Ústavního soudu právně bezobsažnými, případně i matoucími, a nutil by zároveň Ústavní soud k postupu, jenž se jeví ve svých důsledcích absurdní a neudržitelný: nespolehat na možnost ústavně konformní interpretace, opustit princip *judicial self restraint* a v případě sebemenší možnosti ústavně rozporné interpretace napadeného předpisu jej zrušit. Pro uvedené v řízení o kontrole norem v případě přijetí zamítavého výroku s interpretativní argumentací Ústavní soud z množiny nosných důvodů plynoucí základní ústavní princip zařadil do rámce výrokové části nálezu.“ Na základě své setrvalé praxe a z výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud zobecnil nosné důvody tohoto svého nálezu ohledně ústavně konformní interpretace posuzovaného ustanovení a uvedl je v interpretativním výroku tohoto nálezu.

IX. Závěr

71. Vycházejze ze všech uvedených skutečností, Ústavní soud návrh Okresního soudu v Děčíně zamítl (§ 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.) a vymezil podmínky ústavně konformního výkladu posuzovaného ustanovení zákona.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka

Hlasoval jsem proti oběma výrokům, maje za to, že návrh měl být odmítnut, a to z následujících důvodů.

Amíci, diem perdidí.

V bodu 70 odůvodnění nálezu se jasně a srozumitelně popisuje, jak Ústavní soud „opakovaně vyložil, že přichází-li v úvahu možnost ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, má tento přednost před kasací napadeného ustanovení“.

K čemu tedy povinná četba zbývajících 21 stránek, stačila-li by plně tato právní věta?

V kolika letech je malé dítě již schopno rozpoznat, že pokud něco „může“, pak to znamená, že cosi zároveň „smí“ i „nemusí“?

Dovedu si představit, že by se na gremiální poradě navrhovatele jeho civilní soudci usnesli, že nebudou bez dalšího rozhodovat rozsudkem pro zmeškání. Což jiného než nesmyslný čárový systém a téměř čtvrt století

pěstovaná mylná představa, že jediné ta nejrychlejší a nejlevnější justice je spravedlivá, by mohlo být položeno na druhou misku vah?

Připojuji se k těm, kteří mají pochybnosti o aktivní legitimaci navrhovatele, a v případě, že by aktivně legitimován byl, jeho návrh pokládán za prima vista velmi zjevně neopodstatněný.

Výrok, jímž byl návrh zamítnut, má oproti odmítnutí snad jen tu výhodu, že příštím aktivistům ve vztahu k napadenému ustanovení postavil předkážku rei iudicatae...

Přejdeme nyní k tzv. výroku interpretativnímu.

x x x

Přeložím-li si text II. výroku nálezu z „právníčiny“ do „člověčiny“, dopracuji se k tomuto znění:

„Soudče, jsi-li toho ještě schopen, buď spravedlivý a při rozhodování přemýšlej.“

Neskládal snad i soudce slib?

To, že jsem hlasoval proti tomuto výroku, arcí neznamená, že bych byl kategoricky proti všem receptům, zejména oněm nepřekonatelným z pera Magdaleny Dobromily Rettigové...

2. Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podávám odlišné stanovisko k oběma bodům výroku nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/10.

Předmětem řízení v této věci byla otázka ústavnosti úpravy rozsudku pro zmeškání v § 153b o. s. ř. Většina Ústavního soudu se přiklonila k zamítavému výroku nálezu, ačkoli procesní podmínky pro projednání návrhu nebyly ve smyslu § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 103 a násl. o. s. ř. dány. Nadále setrvávám na svém názoru [viz moje odlišné stanovisko k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 13/12 ze dne 23. 7. 2013 (N 126/70 SbNU 147; 259/2013 Sb.)], že tento výklad podmínek pro podání návrhu obecným soudem ve smyslu § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a především podle čl. 95 odst. 2 Ústavy je extenzivní a odporující účelu institutu konkrétní kontroly ústavnosti zákonů. Při vši úctě k názoru o potřebě diskursu mezi soudy a potřebě „ústavního kultivování obecných soudů“ (trocha skromnosti by Ústavnímu soudu ovšem neškodila bez ohledu na úctyhodnou úroveň vlastního odůvodnění) se domnívám, že projednávaná věc měla být rozhodnuta usnesením o odmítnutí návrhu pro zjevně chybějící aktivní legitimaci navrhovatele. Bohužel k hlasování o odmítnutí nedošlo (§ 12 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Proto považuji za potřebné uvést alespoň následující důvody, proč měl být návrh odmítnut:

1. V řízení před obecným soudem se žalovaná k jednání nedostavila; přítomný žalobce navrhl použití ustanovení o rozsudku pro zmeškání. Nastala opačná situace, kdy by se naopak přítomná žalovaná domáhala vydání takového rozhodnutí s poukazem na své nerovné postavení ve vztahu k oprávnění žalobce. Navrhující soudce přerušil řízení, když si v podstatě vykonstruoval procesní situaci pro podání návrhu na zrušení § 153b občanského soudního řádu. K tomu jej však mohla inspirovat nanejvýš teoretická diskuse vedená na toto téma po léta v právnické literatuře, nikoli konkrétní okolnosti případu; v důsledku toho rozhodnutí řeší více onen teoretický spor než onen konkrétní problém. Většina Ústavního soudu na tento jeho postup (neprospívající žalobci) přistoupila. Tím setřela rozdíl mezi ustáleným chápáním rozdílu mezi abstraktní a konkrétní kontrolou ústavnosti zákonů a v podstatě jí tak splývá obsah § 64 odst. 3 a § 64 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, nehledě na to, že tak v důsledku toho učinila z Ústavního soudu ono důrazně popírané „výkladové místo“ [viz nálezn sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.), tzv. Lisabon I, bod 75) a platformu pro autoritativní rozhodování teoretických sporů. Touto platformou však nesměl být ani v době, kdy měl kompetenci podávat výklad ústavních předpisů. Mění-li nyní Ústavní soud svůj právní názor, měl být pro to splněny podmínky § 13 zákona o Ústavním soudu.

2. Smyslem konkrétní kontroly ústavnosti zákonů je výjimečná potřeba zapojit Ústavní soud jako objektivní mezičlánek do řešení konkrétní věci neukončené v řízení před obecným soudem. Touto „věcí“ ale nemůže být samotné abstraktní ustanovení § 153b o. s. ř. (vytržené z kontextu konkrétního sporu), nýbrž konkrétní okolnosti případu projednávaného okresním soudem, a to ještě pouze za podmínky, že výklad abstraktního ustanovení (tedy právní normy) nelze s konkrétními okolnostmi pro jeho neústavnost sladit.

3. To však – jak plyne z výše uvedeného – není tento případ. Většina Ústavního soudu se spokojila s tím (viz bod 20 odůvodnění), že v posuzovaném případě je nesporné, že „použití napadeného ustanovení o. s. ř. žalobce navrhl a soud se jeho použitím v konkrétním případě tedy musel zabývat. Účelem oprávnění a současně i povinností obecného soudu předložit Ústavnímu soudu používaný zákon, dojde-li soud k závěru, že onen zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, je zachování zásady vnitřní jednoty a bezrozpornosti právního řádu.“ Právě uvedená citace z bodu 20 odůvodnění nálezu zpochybňuje základní východiska konkrétní kontroly ústavnosti. Účelem kontroly je odpověď na dotaz obecného soudu po ústavnosti zákona, který potřebuje k „řešení věci“ (znovu opakuji text Ústavy). Tento dotaz má být zodpovězen Ústavním soudem tak, že věc bude moci být obecným soudem již s vědomím ústavní konformity vyřešena. V projednávané věci však není řešena otázka nepřítomného žalobce a přítomné

žalobkyně, nýbrž je tomu přesně naopak. Po odpovědi Ústavního soudu (navíc problematizované interpretativním výrokem) proto bude obecný soud přesně tam, kde byl před třemi roky. Kam se mezitím dostal žalobce v pozici věřitele zatím marně čekajícího na ústavně garantovanou soudní ochranu, je lépe nedomýšlet.

4. Předmětem konkrétní kontroly je abstraktní norma, která má být aplikována na konkrétní skutkovou podstatu (nechci opakovat truismus o rozdílu normy a ustanovení předpisu). Proto je nutnou podmínkou aktivní legitimize obecného soudu nikoli jen odůvodnění neústavnosti abstraktní normy (viz její konstrukci v bodě 38 odůvodnění), kterou vyinterpretuje z ustanovení § 153b o. s. ř., nýbrž v konjunkci s tím i prokázání, že bez toho nebude možno ve věci rozhodnout. Právě to se nestalo. Zde připomínám, že doložit tuto okolnost je úkolem soudu a že to nemůže být nahrazeno nemístným aktivismem Ústavního soudu, který by se tak vměšoval do probíhajícího řízení. Tomuto požadavku však evidentně obecný soud nedostál a většina Ústavního soudu takový test konkrétnosti požadavku odmítla provést, ačkoli odůvodnění nálezu svědčí o tom, že testování je jinak její velkou zálibou (viz body 33 až 35, 46 až 49, 66 odůvodnění nálezu). Důvodem konkrétní kontroly je proto právě ono přerušovací usnesení obecného soudu, který v řízení nemůže pokračovat (jeho zrušení obecným soudem by mohlo být důvodem, na který cílí § 68 odst. 1 zákona o Ústavním soudu v kontextu možnosti zastavení řízení, byť jde o otevřenou otázku). V opačném případě musíme dospět k závěru, že pod „zákonem“, kterého má být použito, se začne chápat doslova „zákon“. Můžeme se tak dočkat návrhů, které s řešenou věcí nebudou mít nic společného, zejména z hlediska účelu této kontroly, kterým je odstranění neústavního pravidla bránícího ústavně konformnímu rozhodnutí obecného soudu vázaného jinak zákonem.

5. S ohledem na výše uvedené proto nepovažuji za nutné se vyjadřovat k odůvodnění nálezu (je ovšem rozdíl mezi rovností účastníků a rovností jejich procesních oprávnění). Pouze konstatuji, že je *de facto* popírán smysl civilního soudnictví, kterým je právě rozhodování o právech. V daném případě tak byl proveden ve skutečnosti pod rouškou § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu abstraktní přezkum ústavnosti § 153b o. s. ř. bez dopadu na řešenou věc. Ona „věc“ ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy, tedy spor o právo žalujícího věřitele, který se ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zatím marně domáhá své pohledávky, tak zatím zůstává nedořešená, neboť bude založena na aplikaci jiné právní normy, jejímž pramenem je rovněž § 153b o. s. ř.

6. Nemohu se ztotožnit nejen s výrokem pod bodem I, nýbrž ani s pojetím tzv. interpretativního výroku pod bodem II. Ve skutečnosti problémem ústavního dosahu v projednávané „věci“ byla otázka fiktivního doru-

čení žaloby. Jak jsem uvedl (sub 4), tuto otázku by ovšem musel otevřít obecný soud, ten však nesledoval problém „řešené věci“, nýbrž možnost kontumačního rozsudku v případě nedostavivšího se žalobce (což nebyl projednávaný případ).

7. Problém je v tom, že z hlediska ústavního práva je rozhodující, zda existuje ústavně podložená povinnost účastnit se jednání, nebo jen z povahy věci plynoucí povinnost snášet důsledek neúčasti z hlediska promarněné příležitosti uplatnit svou argumentaci, což lze spravedlivě dát k tíži žalovaného. Stejně tak není v odůvodnění řešena otázka ústavnosti rozhodnutí založeného na tvrzení pouze jedné strany (totéž by platilo i pro žalobce). V projednávané věci jde o rozvinutí procesních důsledků, které jsou s touto neúčastí spojeny a které budou vždy jiné buď na straně žalobce, nebo na straně žalovaného. Interpretativní výrok tuto otázku ovšem neřeší (na rozdíl od bodu 39 odůvodnění). Současně zamítavý nálezný vytváří možnost pro případné jiné řešení doručování (viz § 114b odst. 4 a § 114c odst. 2 o. s. ř.); naopak zde vytváří překážku *rei iudicatae*, ačkoli náhradní doručení bylo právě neuralgickým ústavním problémem celé věci.

8. Co se týče interpretativního výroku, ten na rozdíl od solidně zpracovaného materiálu, judikatury a argumentace v odůvodnění (přes výše uvedené výhrady) dokumentuje, proč nebyl obecný soud k návrhu aktivně legitimován. Není z něj navíc jednoznačně patrné (potřeba autoritativního jednoznačného výkladu opravňuje jeho vydání), zda se jedná o výrok pozitivní nebo negativní, takže právně vzato bude dotazující se obecný soud ve stejné situaci jako před více než třemi lety. Bude stejně muset vycházet z judikatury Ústavního soudu ve věci kontumačních rozsudků, která je však již přehledně zpracována právě v samotném odůvodnění a navíc se dále rozvíjí. Kladu si proto otázku, zda je konkrétní kontrola ústavnosti zákona vhodná k vyslovení zcela obecných závěrů, které obecný soud v konkrétní věci nikam neposunou; konkrétní kontrola má především řešit problém aplikace, nikoli regulace.

9. Stejně tak se nemohu ztotožnit s tím, že nerozhodnutí věci po více než tři roky má být důvodem pro to, aby o věci, která jinak zjevně splňuje podmínky § 43 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, bylo rozhodnuto meritorně. Dobou, po kterou „věc“ ležela u Ústavního soudu, se na tom nemůže nic změnit. Zatímco tedy za předmnichovské Československé republiky nebylo možno řešit věc starší než tři roky, zde naopak rozhodnutí budí dojem, že čím je věc starší, tím je důvodnější. Rovněž tak nelze důvodnost návrhu založit na množství práce spojené s důkladným zpracováním odůvodnění, jehož úroveň jinak oceňuji.

3. Odlišné stanovisko soudkyně Vlasty Formánkové

Ve věci návrhu Okresního soudu v Děčíně na zrušení ustanovení § 153b odst. 1, 4 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, nesouhlasím s rozhodnutím většiny pléna, neboť mám za to, že nebyla dána aktivní legitimace navrhovatele, a v tomto kontextu podporuji argumentaci ostatních disentujících soudců.

4. Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

I.

S většinou pléna, která hlasovala pro přijetí označeného nálezu, se neztotožňuji především proto, že nesouhlasím s tím, jak byla v dané věci posouzena otázka aktivní legitimace obecného soudu k návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky, resp. ustanovení § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Z hlediska úvahy, že platná úprava institutu rozsudku pro zmeškání v občanském soudním řádu představuje porušení zásady procesní rovnosti v neprospěch v řízení žalované tím, že obdobně nemůže dosáhnout „kontumačního“ rozsudku v případě, že se k jednání nedostaví žalobce (na nic jiném návrh nespočívá!), mohl obecný soud svůj návrh efektivně předložit Ústavnímu soudu pouze v případě, že se žalobce vskutku jednání nezúčastnil a naopak přítomná žalovaná takové procesní znevýhodnění namítla. Jen za této situace by z pohledu navrhujeícího soudu otevřelo zrušení napadených ustanovení cestu k přijetí takové právní úpravy, jejímž výsledkem by byla možnost vyvodit z neúčasti při nařízeném jednání příznivé procesní konsekvence i ve prospěch žalované (jinou změnu stávající úpravy navrhujeící soud ani objektivně sledovat nemohl).

Oproti většině jsem názoru, že k založení aktivní legitimace obecného soudu nepostačí pouhé „použití“ určitého ustanovení v konkrétním řízení, pakliže se nepromítá do jeho výsledku buď vůbec, anebo do výsledku, který je ústavněprávně nežádoucí. I kdyby kupříkladu obecný soud měl za to, že úpravou povinného zastoupení v dovolacím řízení (§ 241 o. s. ř.) nebo lhůt k procesnímu úkonu (§ 55 a násl. o. s. ř.) dochází k protiústavní zátěži, pak – jestliže se jí konkrétní účastník v řízení přizpůsobil a podle ní postupoval – prostor pro úvahy na téma ústavnosti takové právní úpravy obecný soud nemá, ačkoli ji v řízení aplikoval (resp. „použil“).

Na rozdíl od abstraktní kontroly norem (§ 64 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) je pro kontrolu konkrétní (jeho § 64 odst. 3) iniciovanou obecným soudem příznačné, že primárně nemá univerzální význam (ten nabývá až zprostředkovaně) a její vlastní účel je spojen s daným řízením, které obecný soud právě vede. Od toho se také odvíjejí podmínky jeho aktivní

legitimace; zjednodušeně řečeno, obecný soud potřebuje rozhodnutí Ústavního soudu (typicky derogační) k tomu, aby mohl vydat v dané věci ústavně konformní rozhodnutí, které by jinak přijmout nemohl, a jen tehdy (a rovněž proto) je takovou legitimací nadán. Opomenutí této podmínky implikuje stav, kdy je rozdíl mezi abstraktní a konkrétní kontrolou norem zcela setřen.

V tomto duchu ostatně Ústavní soud již judikoval.

Podle (senátního) usnesení sp. zn. Pl. ÚS 1/06 ze dne 14. 6. 2006 (ve SbNU nepublikováno, dostupné stejně jako ostatní citovaná rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>) platí, že legitimace k návrhu podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu přísluší obecnému soudu, je-li zde „souvislost“ s jeho rozhodováním, resp. – podle čl. 95 odst. 2 Ústavy – dojde-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem. Z účelu a smyslu této kontroly ústavnosti právních norem plyne, že „zákon, jehož má být při řešení věci použito“ je ten (to jeho ustanovení), „jenž překáží tomu, aby bylo dosaženo žádoucího (ústavně konformního) výsledku; nebyl-li by odstraněn, byl by výsledek sporu jiný, a tento důsledek musí být navrhovatelem tvrzen“.

Ve shodě s tím konstatuje usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 37/10 ze dne 18. 12. 2012 v bodu 19, že „(j)e na navrhovatel, aby jednak snesl adekvátní argumentaci, že napadený zákon (jeho jednotlivé ustanovení) je v rozporu s ústavním pořádkem (což navrhovatel učinil), ale zároveň poukázal a prokázal, že aplikace napadeného ustanovení je nesahatelná a jen zrušení napadeného ustanovení bude mít za následek dosažení žádoucího ústavně konformního výsledku; předpokladem takového tvrzení je i dostatečně vyjasněný skutkový stav“. Z tohoto rozhodnutí většina pléna sice cituje v bodu 17 nálezu, nijak jej však nereflektuje, a výslovně traktuje jinak, příp. i opačně (viz zejména body 19 až 21).

Jestliže se v projednávané věci jednání zúčastnil žalobce, a nikoliv žalovaná, pak odpověď na otázku, jakým způsobem by mohl obecný soud promítnout zrušení jím napadeného ustanovení ve svém řízení, je jednoznačná: totiž nijak. Nepřítomně žalované (o jejichž motivech se nic neví, resp. netuší, zda ona sama soudem tvrzenou okolnost pokládá pro sebe za ústavněprávně nesnesitelnou) by zrušení napadeného ustanovení z důvodu „nerovnosti“ a jeho následné – za účelem ústavní konformity dle navrhuje soud – doplnění o procesní oprávnění obdobné žalobcovu, nemohlo přinést ničeho, i kdyby bylo pak aplikovatelné; kritického jednání před obecným soudem se nezúčastnila, návrh proti žalobci by již proto učinit nemohla, nehledě na to, že on přítomen byl.

Z jen dílčí argumentace proti institutu rozsudku pro zmeškání, jakož i z toho, že navrhl ke zrušení nikoli všechna ustanovení, jimiž je upraven, lze dovodit, že soud rozsudek pro zmeškání jako takový za protiústavní

nepokládá. Pak ovšem měl v poměrech jím vedeného řízení k dispozici podstatně jednodušší možnosti, aby chránil ten zájem žalované, jímž motivoval návrh Ústavnímu soudu; nic mu totiž nebránilo, aby rozsudek pro zmeškání nevydal, neboť takovým způsobem rozhodnout může, nikoli však musí, jak ostatně většina pléna explicitě zaznamenává v bodech 39 a 60.

Obecný soud namísto toho, aby rozhodl konkrétní, nadto zřejmě jednoduchý a nikoli významný spor (jak je jeho prvořadým posláním), se rozhodl otevřít všeobecně „důležitou“ otázku, a to rovnou před Ústavním soudem; učinil tak ale bez toho, že důsledně uvážil, zda požadovaný výsledek jím iniciovaného řízení je způsobitelný efektivního průřezu do jeho věci.

Jestliže takový potenciál mít nemůže, jak bylo dovozeno, nedisponoval obecný soud k návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky, resp. ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, aktivní legitimaci a pro tento nedostatek měl být jeho návrh odmítnut [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

I kdyby byla „argumentace přednesená“ navrhujícím soudem „legitimní“, jak uvádí většina v bodu 68 nálezu, pak zjevně jinde, snad v tam uvedeném „Komentáři“ či „Krátkém zamyšlení...“, nikoli však zde, v návrhu na konkrétní kontrolu norem adresovaném Ústavnímu soudu.

II.

Vzhledem k uvedenému závěru již není adekvátní komentovat další věcné – úvahy většiny pléna. Přesto nemohu nevyjádřit dojem, že většina podlehla stejné svůdnosti exhibice jako v dané věci navrhuující obecný soud. Názoru, k němuž dospěla, že institut rozsudku pro zmeškání není protiústavní, nebyl dosud důvod oponovat; proč tedy tolik ústavněprávního mentorování? Jen proto, aby většina pléna shrnula dřívější a obecně známou judikaturu vlastní, jakož i judikaturu Nejvyššího soudu, jimiž byl tento institut v minulosti již aplikačně kultivován? Míni Ústavní soud tím jen doložit, jak je znalý, dynamický a aktivní?

Podle mne toho třeba nebylo. I kdybych neměl důvod k opozici v otázce aktivní legitimace navrhujíciho soudu, a navzdory tomu, že jinak věcně v podstatě souhlasím, k většině bych se proto i tak nepřipojil.

Interpretativní výrok nálezu (II) se nadto zdá být jednak zbytečný pro svoji všeobecnost (nakolik je novou či praktickou směrnicí pro aplikaci rozsudku pro zmeškání?), jednak pochybný v tom jediném konkrétním apelu – na téma doručování podle § 49 odst. 4 o. s. ř. – neboť je obtížně seznatelné, co se jím obecným soudům vlastně říká (nehledě na to, že se zcela míjí s důvody, na nichž byl návrh obecného soudu založen).

5. Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Sládečka

V souladu s ustanovením § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podávám toto nesouhlasné odlišné stanovisko k formě rozhodnutí, způsobu rozhodování, a tedy i k výrokům I a II a k (převážné části) odůvodnění, a to z následujících důvodů.

I.

Především nemohu souhlasit s formou rozhodnutí o návrhu na zrušení ustanovení zákona, tj. rozhodnutí nálezem. Podle mého přesvědčení měl být návrh odmítnut (zčásti jako podaný někým zjevně neoprávněným a zčásti jako zjevně neopodstatněný), a nikoliv zamítnut, neboť v daném případě soudce navrhuující zrušení nebyl k podání návrhu zčásti aktivně legitimován, resp. nenaplnil podmínky potřebné k podání návrhu na zrušení. Jde tedy především o posouzení otázky, zda měla být napadená ustanovení zákona při řešení věci použita (čl. 95 odst. 2 Ústavy), resp. zda byl návrh podán „v souvislosti“ s rozhodovací činností soudu (ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu).

Podle dosavadní judikatury Ústavního soudu je podmínka návrhové oprávnění soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, aby požadavek na zrušení zákona směřoval proti tomu ustanovení, „jehož má být při řešení věci použito“, splněna, „jedná-li se o zákon, resp. jeho jednotlivé ustanovení, jehož aplikace má být bezprostřední“ nebo za situace, kdy je „nezbytná jeho nevyhnutelná aplikace, a nikoli jen hypotetické použití“ [usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 ze dne 23. 10. 2000 (U 39/20 SbNU 353)].

Ze spisového materiálu je zřejmé, že se žalovaná bez jakékoliv omluvy k jednání nedostavila. Aplikace napadených ustanovení § 153b odst. 4 a 5 o. s. ř. nepřipadá v úvahu především proto, že rozsudek pro zmeškání prozatím vydán nebyl, a proto ani nebylo posuzováno, zda existují nějaké „omluvitelné důvody“ zmeškání jednání. V tomto směru jde tedy jen o hypotetické použití ustanovení, resp. o zpochybnování ústavnosti „ustanovení sice souvisejících, bezprostředně však neaplikovaných“ (usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000). V této části jde tedy o návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

Pokud jde o návrh na zrušení § 153b odst. 1 o. s. ř., především je třeba poukázat na to, že soudce nemá povinnost rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání. Existuje zde tedy pouze možnost vydat takový rozsudek. Pokud však soudce shledá nějaké závažné důvody pro nevydání rozsudku pro zmeškání (které možná v daném případě byly dány), rozsudek nevydává (a patrně odročí jednání). Lze tedy konstatovat, že ustanovení „jehož má být při řešení použito“, nepřekáží tomu, aby bylo dosaženo

žádoucího (ústavně konformního) výsledku. V této části jde tedy o návrh zjevně neopodstatněný [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

II.

Zásadní výhrady mám také vůči výroku II. Jde o tzv. interpretativní výrok, který se sice v judikatuře Ústavního soudu občas vyskytuje (cca ve dvaceti případech), podle mého názoru však těmito výroky Ústavní soud překračuje svou pravomoc, resp. porušuje zákon o Ústavním soudu. Obsah výroku nálezu o návrhu na zrušení zákona stanoví zákon o Ústavním soudu jednoznačně: „nálezem rozhodne, že takový zákon nebo jiný právní předpis nebo jejich jednotlivá ustanovení se zrušují“ (§ 70 odst. 1) nebo „návrh (nálezem) zamítne“ (§ 70 odst. 2). Nepochybně se však tento interpretativní výrok může objevit v odůvodnění rozhodnutí. Dosavadní praxe interpretativních výroků by tak podle mého názoru měla být opuštěna. Domnívám se, že Ústavní soud si takovým postupem přisvojuje pravomoc autoritativního výkladu (podústavního) práva, kterou nemá, ostatně nemá – na rozdíl od bývalého federálního Ústavního soudu – ani pravomoc samostatného judikování ve věcech interpretace ústavních zákonů. K této otázce odkazují též na odlišné stanovisko soudce JUDr. R. Suchánka, ke kterému se (v příslušné části) připojuji.

III.

Nález, kterým se zamítá návrh na zrušení napadeného ustanovení zákona, byl přijat poměrem hlasů 8 (pro) : 7 (proti). S takovým způsobem rozhodování ovšem nemohu souhlasit.

Problematickou rozhodování, resp. hlasování pléna upravují zejména § 11 až 14 zákona o Ústavním soudu. Zákon o Ústavním soudu především stanoví, že každý soudce je povinen hlasovat pro některý z návrhů na rozhodnutí (§ 12 odst. 2), platí tedy pravidlo konstruktivního hlasování. Nezávisle-li některý z návrhů potřebnou většinu, hlasování se opakuje s tím, že před započítáním hlasování se soudci, o jejichž návrzích se hlasovalo, vyjádří, zda na svých návrzích setrvávají, zároveň pak mohou předložit jiné návrhy na rozhodnutí. Pokud ani po opakovaném hlasování nedojde k přijetí rozhodnutí a byly kupř. předloženy čtyři návrhy na rozhodnutí, v souladu s ustanovením § 12 odst. 4 zákona o Ústavním soudu lze dále hlasovat pouze o dvou návrzích, které získaly nejvíce hlasů. Při rozhodování o návrhu na zrušení zákona [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy] se pak sice také předpokládá kvorum deseti soudců (§ 11 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), avšak k přijetí rozhodnutí je nutná kvalifikovaná většina devíti hlasů (§ 13 zákona o Ústavním soudu).

Zásadní se tedy jeví otázka řešení situace, jestliže žádný ze dvou návrhů nemůže získat potřebnou kvalifikovanou většinu, tj. podporu devíti

soudců. Zda je možné návrh („nemeritorně“) zamítnout, vydat „nerozhodnutí“, tj. neusnést se na rozhodnutí ve věci a formálně tento akt označit jako nález, či zda je Ústavní soud povinen rozhodnout meritorně, tedy že se nesmí vyhnout rozhodnutí, nemůže odmítnout poskytnout spravedlnost (*denegatio iustitiae*). Samotný zákon o Ústavním soudu, zdá se, nedává zcela jednoznačnou odpověď, i když lze mít jistě za to, že nerozhodnutí z důvodu překážky na straně soudu nelze akceptovat (obdobně ostatně judikuje i Ústavní soud).

Pokud se chceme dopátrat původního úmyslu zákonodárce, je vhodné se zmínit o formulaci pracovní verze návrhu zákona o Ústavním soudu (březen 1993). Danou problematiku zde řešilo ustanovení § 27, které obsahovalo prakticky identické formulace jako jednotlivé odstavce § 12 zákona, ovšem kromě dvou odlišností, resp. věci „navíc“. Jednak stanovilo, že byli předloženi pouze jeden návrh, považuje se za schválený bez hlasování; to neplatí, jestliže se rozhoduje ve věci samé nálezem (§ 27 odst. 3 návrhu). Relevantnějším se však jeví ustanovení § 27 odst. 6 návrhu, kde je *explicite* uvedeno: „Hlasování se opakuje, dokud nezíská některý z návrhů potřebnou většinu.“

Jestliže si pro srovnání povšimneme i předchozí federální úpravy ústavního soudnictví, zjistíme, že ústavní zákon č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky, ani zákon č. 491/1991 Sb., o organizaci Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky a o řízení před ním, detaily hlasování plně neřešily. Problematiku nicméně upravoval Organizační a jednací řád Ústavního soudu ČSFR (částka č. 51 Sbírký zákonů, ročník 1992) v ustanovení § 3. Zde je obsaženo prakticky totožné ustanovení jako ve zmíněném pracovním návrhu zákona: „Hlasování se opakuje, pokud nezíská některý z návrhů potřebnou většinu“ (§ 3 odst. 6).

Z neznámého důvodu, snad pro (nevhodné) zestručnění, byl inkriminovaný odstavec návrhu, který zkoumanou problematiku jednoznačně řešil, ve schválené podobě ze zákona vypuštěn. Výslovné ustanovení zavazující Ústavní soud k přijetí meritorního rozhodnutí, tj. usnesení se o nějakém návrhu (což může být i usnesení se o zamítnutí návrhu), zdá se, tak v zákoně o Ústavním soudu chybí. Nicméně se domnívám, že řešení dané otázky lze ze zákona, s podpůrnou ústavněprávní argumentací, dovodit.

V souladu s uznávanými i ústavně regulovanými principy právního státu (srov. zejm. čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy) mohou státní orgány uplatňovat státní moc jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (což pro Ústavní soud výslovně zdůrazňuje čl. 88 odst. 2 Ústavy). Výkon těchto mocenských oprávnění státním orgánem – v daném případě navíc zakotvených ústavně – je nejen jeho právem, ale taktéž (především) jeho povinností. Ústava hovoří vcelku

zřetelně i dále. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83), jehož povinností je rozhodnout (meritorně) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem [čl. 87 odst. 1 písm. a)]. Akt „rozhodnutí“ nutně implikuje i rozhodnutí o nezrušení, tj. zamítnutí návrhu; jiný výklad patrně možný není.

Závazek Ústavního soudu meritorně rozhodovat o návrhu na zrušení zákona lze dovodit dále zejména ze dvou ustanovení zákona. Ustanovení § 68 odst. 1 zákona o Ústavním soudu stanoví, že nebyl-li návrh odmítnut a nevzniknou-li v průběhu řízení důvody pro zastavení řízení, je Ústavní soud povinen návrh projednat a rozhodnout o něm i bez dalších návrhů. Způsob rozhodování pak konkretizuje ustanovení § 70 zákona o Ústavním soudu, které stanoví pouze dvě možnosti, jak může Ústavní soud rozhodnout. Buď dojde k závěru, že napadený zákon, resp. jeho část je v rozporu s ústavním zákonem, a nálezem rozhodne o jeho zrušení (§ 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), nebo rozpor nezjistí a návrh (meritorně) zamítne (§ 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). Zákon o Ústavním soudu neumožňuje Ústavnímu soudu rozhodnout jinak, tj. např. zamítnout návrh proto, že nebyla získána kvalifikovaná většina pro žádný z návrhů rozhodnutí.

K věcně stejnému závěru docházejí i autoři separátního vota (P. Holländer, V. Jurka a V. Ševčík) k nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/93 ze dne 17. 5. 1994 (N 24/1 SbNU 175; 132/1994 Sb.) a V. Ševčík opětovně v odlišném stanovisku k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 3/96 ze dne 15. 5. 1996 (N 39/5 SbNU 315; 161/1996 Sb.), přičemž argumentace disontujících soudců je výše uvedeným úvahám blízká. Především zdůrazňují, že pokud Ústavní soud meritorně nerozhodne, jde o nesprávný procesní postup, který je v rozporu s ustanoveními § 13, § 68 odst. 2 a § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, a toto rozhodnutí pak nemá charakter *rei iudicatae* (ve skutečnosti jde dokonce o postup protiústavní – srov. čl. 88 odst. 2 Ústavy).

Soudím, jak již bylo naznačeno, že se vůbec nejedná o rozhodnutí, a tím méně o *rem iudicatam*. Udržitelná také není jak teoretická úvaha o možnosti „zamítnutí“ návrhu při poměru 8 hlasů pro zrušení ku 2 proti, stejně jako skutečná praxe, kdy výsledek 8 hlasů pro zrušení ku 7 hlasům proti postačuje k „zamítnutí“ návrhu.

Můžeme sice přisvědčit názoru, že do pravomoci Parlamentu je možné zasahovat jen za ústavně stanovených, „ztížených“ podmínek (jak uvádí E. Wagnerová), to ale neznamená, že Ústavní soud disponuje oprávněním odmítnout meritorně rozhodovat. Sotva je možné akceptovat existenci sofistikovaně utajené „brzdy“ Parlamentu vůči Ústavnímu soudu spočívající v tom, že pokud by se v plénu nezískala potřebná většina k vyhovění návrhu na zrušení zákona, dochází k jeho „zamítnutí“. Navíc představa, aby taková „brzda“ – teoreticky snad možná – byla „provedena“ běžným zákonem, resp. jeho (ryze) účelovým výkladem, jenž není v souladu s dikcí Ústavy

(srov. výše), se ocitá ve flagrantním rozporu se samotným smyslem ústavního soudnictví, tj. ochranou ústavnosti.

Úkolem instituce ústavního soudnictví v systému dělby moci je právě plnit funkci brzdy proti moci zákonodárné, proti neústavním normotvorným aktivitám Parlamentu. V rámci udržování rovnováhy v této soustavě Parlament sice může ústavní soudnictví běžným zákonodárstvím regulovat, nikoliv však Ústavní soud protiústavně omezovat. Ústavní soud je povinen meritorně rozhodovat i proto, aby jeho selektivní pasivita nebyla vykládána jako podléhání určitým politickým tlakům.

Mohu tak uzavřít, že dosavadní – byť dlouhodobá – praxe rozhodování pléna při zamítání návrhů na zrušení zákonů by měla být opuštěna.

Čistě akademicky vzato (neboť Ústavnímu soudu obdobná aktivita nepřísluší) by bylo *de lege ferenda* zřejmě záhodno – pro jednoznačnost a jasnost rozhodovací praxe Ústavního soudu – začlenit výše citované, z původního návrhu zákona o Ústavním soudu vypuštěné ustanovení o tom, že hlasování se opakuje, dokud některý z návrhů nezíská potřebnou většinu, do ustanovení § 12 zákona. Nedomnívám se, že by bylo možné upravit zákon v opačném směru, totiž umožnit plénu, pokud se nezíská kvalifikovaná většina, návrh odmítnout, protože legalizace takového postupu by byla zjevně protiústavní. Řešení nespátřuji ani ve „změkčení“ či opuštění požadavku kvalifikované většiny, eventuálně i kvora, což by ovšem teoreticky (z ústavního hlediska) přípustné bylo.

Podrobněji srov. můj článek (Sládeček, V. Ještě k otázce rozhodování pléna Ústavního soudu o návrhu na zrušení zákona. Časopis pro právní vědu a praxi, 1998, č. 1, s. 99 a n.), ze kterého mé úvahy vycházejí. Obdobné závěry srov. též Šimíček, V. Poznámky k proceduře rozhodování pléna Ústavního soudu. Časopis pro právní vědu a praxi, 1997, č. 3, s. 458 a n. Opačný přístup srov. Wagnerová, E. K otázce rozhodování pléna Ústavního soudu (reakce na článek V. Šimíčka). Časopis pro právní vědu a praxi, 1997, č. 4, s. 648 a n., a Wagnerová, E. K ustanovení § 13 zákona o Ústavním soudu. Právní rozhledy, 1994, č. 8, s. 286 a n.

6. Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaujímám odlišné stanovisko, a to jak k procesnímu postupu přijetí nálezu, tak také k výkonu nálezu a rovněž k jeho odůvodnění.

K procesnímu postupu přijetí nálezu:

1. Předně nemohu akceptovat skutečnost, že při hlasování o nálezu v projednávané věci nebyl zcela dodržen procesní postup předepsaný v ustanovení § 12 odst. 2 až 4 zákona o Ústavním soudu, když nebylo

hlasováno o všech návrzích na rozhodnutí, které byly podány podle § 12 odst. 1 zákona o Ústavním soudu při poradě před zahájením hlasování. Ustanovení § 12 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu dle mého názoru presumuje ve shodě s úmyslem zákonodárce i s běžnými procesními postupy a zvyklostmi při hlasování v rozhodovacích procesech analogických orgánů, že bude hlasováno o všech takto podaných návrzích, a nepředpokládá ani neumožňuje, aby se o některém z předložených návrhů nehlasovalo proto, že se předtím pro jiný návrh již vyslovila většina pléna. Takto nebylo hlasováno o mém návrhu, aby z výrokové části nálezu byl vypuštěn výrok II (tzv. interpretativní věta), resp. aby výrok zněl pouze na zamítnutí návrhu. Nebylo hlasováno ani o návrhu předložený návrh odmítnout.

2. Zároveň je třeba konstatovat, že při rozhodování Ústavního soudu podle ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, vyžaduje ustanovení § 13 věty druhé zákona o Ústavním soudu pro přijetí platného rozhodnutí pléna dodržení požadavku nutné kvalifikované většiny hlasů, tj. aby se pro takové rozhodnutí vyslovilo alespoň devět přítomných soudců. To platí nejen za situace, kdy se návrhu vyhová a dotčený zákon nebo jeho část se ruší, ale také v případě jakéhokoliv jiného rozhodnutí ve věci samé, tedy i u tzv. negativního meritorního nálezu, tzn. nálezu, jímž se návrh zamítá. V rámci § 13 zákona o Ústavním soudu je ustanovení jeho věty druhé vůči větě první nepochybně ustanovením speciálním („Ide-li však o rozhodnutí ...“), a na jejich vzájemný poměr se proto musí uplatnit princip *lex specialis derogat legi generali*. Obecné pravidlo pro přijímání rozhodnutí pléna Ústavního soudu prostou většinou soudců obsažené v ustanovení § 13 věty první zákona o Ústavním soudu se u těchto rozhodnutí tedy vůbec neuplatní. Jelikož v dané věci šlo o řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, měl být předmětný nález přijat hlasy většiny alespoň devíti soudců, a to tím spíše, pokud se většina pléna rozhodla do nálezu zařadit i tzv. interpretativní výrok II, kterým Ústavní soud na sebe bere úlohu aktivního quasizákonodárce (sic!). Podle ustanovení § 13 se však v dané věci nepostupovalo, neboť za dostačující většinu pro přijetí nálezu byla považována prostá většina přítomných soudců ve smyslu § 13 věty první zákona o Ústavním soudu. V důsledku této skutečnosti ovšem podle mého názoru nelze tomuto nálezu přiznat účinky *rei iudicatae* ve smyslu § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. V podrobnostech odkazují na argumentaci obsaženou v minoritním votu bývalých soudců Ústavního soudu Pavla Holländera, Vladimíra Jurky a Vlastimila Ševčíka k nálezu ze dne 17. května 1994 sp. zn. Pl. ÚS 36/93 (N 24/1 SbNU 175; 132/1994 Sb.), jakož i na odlišné stanovisko soudce Vladimíra Sládečka k nynějšímu nálezu, s nimž se v názoru na potřebu kvalifikované většiny pléna Ústavního

soudu i pro případ zamítnutí návrhu podaného ve věcech uvedených v § 13 zákona o Ústavním soudu, plně ztotožňuji.

3. Na závěr k tomuto problému je snad vhodné upozornit na skutečnost, že soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni nejen ústavním pořádkem, ale rovněž zákonem upravujícím pravidla řízení před Ústavním soudem (čl. 88 Ústavy České republiky). Také z důvodu právní jistoty, legitimacy rozhodování a v neposlední řadě formování právního vědomí a veřejného mínění není možné, aby soudní orgán ochrany ústavnosti, byť v rámci svých vnitřních rozhodovacích procesů, sám vybočoval z vymezeného právního rámce pro jeho rozhodování.

K obsahu nálezu:

4. Pokud jde o vlastní obsah nálezu, nesouhlasím s jeho výrokem II (interpretativní výrok) a zčásti nesouhlasím ani s odůvodněním.

5. V souhlasu s většinou pléna jsem neshledal na straně navrhovatele (okresního soudu) nedostatek aktivní legitimace k podání návrhu na zrušení napadených ustanovení § 153b o. s. ř., neboť je splněna ústavní podmínka, že soud měl použít napadená ustanovení „při řešení věci“ (čl. 95 odst. 2 Ústavy), resp. zákonná podmínka, že navrhuující soud podává návrh „v souvislosti se svou rozhodovací činností“ (§ 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Bezprostřední souvislost s rozhodovací činností je v této věci dána přinejmenším tím, že použití napadených ustanovení navrhl soudu žalobce a v dané procesní situaci mohla být potenciální aplikace těchto ustanovení přijatelná (nešlo by o zjevný exces), byť měl soudce i možnost tato ustanovení naopak nepoužít.

6. Výrok nálezu se ale podle mého názoru měl omezit pouze na zamítnutí návrhu. Platná ústavní a zákonná úprava pravomocí Ústavního soudu a pravidel řízení před ním neobsahuje žádnou normu, na základě níž by byl Ústavní soud oprávněn v rámci abstraktní kontroly ústavnosti právních předpisů vtělovat do nálezů tzv. interpretativní výroky. Ústava zmocňuje Ústavní soud rozhodovat v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy toliko o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, nikoli však současně i o jejich závazném výkladu. Ústava zakotvením systému dělby státní moci nepřevzala koncepci pravomocí ústavního soudu, která u nás platila v době československé federace, jejíž součástí bylo také oprávnění Ústavního soudu ČSFR „dávát podněty ke zdokonalení zákonodárství“ (čl. 89 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění ústavního zákona č. 556/1990 Sb.). Nebyla převzata ani pravomoc uvedeného Ústavního soudu podávat výklad ústavních zákonů federace, je-li věc sporná (čl. 5 odst. 1 ústavního zákona č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky). Naši nyní platné ústavní úpravě odpovídá rovněž zákonná úprava pravidel řízení

před Ústavním soudem. Podle ní může Ústavní soud v závislosti na výsledku meritorního přezkumu napadené právní předpisy (resp. jejich ustanovení) nálezem buď zrušit (případně též vyslovit pozbytí platnosti prováděcích právních předpisů), nebo návrh zamítnout (§ 70 zákona o Ústavním soudu). Jiné znění výroku nálezu v tomto řízení zákon o Ústavním soudu nepřipouští. S tím souvisí ustanovení § 57 odst. 2 věty první zákona o Ústavním soudu, které pro nálezy vyhlášené ve Sbírce zákonů (§ 57 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) stanoví, že ve Sbírce zákonů se vyhláší výrok nálezu a taková část odůvodnění, ze které je zřejmé, jaký je právní názor Ústavního soudu a jaké důvody k němu vedly. Tím je Ústavnímu soudu založena rovněž legální legitimace vyjádřit se i ke vhodnosti a přiměřenosti pozitivněprávní regulace konkrétního institutu a jeho aplikační praxe. Formulace právního názoru Ústavního soudu má však své místo v odůvodnění, nikoliv ve výroku nálezu.

Praxi interpretativních výroků, která se v judikatuře Ústavního soudu ustálila (viz nálezy citované v bodu 70 nálezu), by podle mého názoru bylo vhodné opustit. Závazným interpretativním výrokem (čl. 89 odst. 2 Ústavy) totiž Ústavní soud překračuje kompetenční rámec daný mu ústavodárcem jako reprezentantem suverenity lidu a v zásadě nepřiměřeně vstupuje na pole vyhrazené ústavním pořádkem jak moci zákonodárné, tak zejména obecným soudům, čímž narušuje tradiční dělbu moci. Ústavní soud by neměl působit jako třetí komora zastupitelského sboru a aktivní zákonodárce, ale výlučně jako orgán ochrany ústavnosti. Taková role Ústavního soudu spolu s jeho úlohou sjednocovat judikaturu zůstane samozřejmě zcela zachována, jestliže bude dodrženo zákonem stanovené uvedení právního názoru v odůvodnění.

V dané věci je interpretativní výrok II nadto zcela nadbytečný a právní názor Ústavního soudu, který je v něm formulován, jednoznačně vyplývá z odůvodnění nálezu (body 60 až 65).

7. Institut rozsudku pro zmeškání byl zakotven v českém právním řádu v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, jeho novelou, a to zákonem č. 171/1993 Sb. s účinností od 1. září 1993 v rámci pokračující transformace právního řádu samostatné České republiky směrem k tradičním institutům kontinentální právní kultury. Základ meritorního soudního rozhodnutí se při rozsudku pro zmeškání nepírá o skutkový stav zjištěný dokazováním, ale o omisivní jednání žalovaného, které se projevuje úplnou absencí procesní aktivity, tzn. že žalovaný v případech, kdy nebylo nařízeno a provedeno přípravné jednání vůbec nereaguje na kvalifikované výzvy ani další úkony příslušného soudu ve věci nebo se sice zúčastní přípravného jednání, ale v obou výše uvedených situacích se bez včasné a řádné omluvy nedostaví na první jednání ve věci samé, a jsou kumulativně splněny i další, zákonem taxativně předvídané

podmínky. Jde tedy o důležitý procesní institut, který si již vzhledem k dlouhé době jeho existence v řadě evropských zemí a také k různým variantám jeho úpravy zaslouhuje zevrubný věcný přezkum ústavnosti.

Přesto se však nemohu ztotožnit s tím, jak široce Ústavní soud vymezil rozsah svého přezkumu v bodu 25 nálezu, který vede k překročení rámce petitu. Ve svém návrhu totiž navrhovatel napadl jen ustanovení § 153b odst. 1, 4 a 5 o. s. ř. s tím, že pouze tyto tři odstavce jsou na jím projednávanou věc č. j. 22 C 128/2009 bezprostředně aplikovatelné a zároveň protiústavní.

Důvody, které jsou v nálezu uvedeny pro to, proč mají být přezkumu před Ústavním soudem podrobena i ta ustanovení, jež navrhovatel nenapadl, tj. § 153b odst. 2 a 3 o. s. ř., nepovažuji za právně relevantní. Nedomnívám se, že by koherence a vnitřní propojenost ustanovení § 153b dosahovala takové intenzity, že by jej nebylo možné rozdělit na jednotlivé komponenty a přezkoumat soulad s ústavním pořádkem pouze navrhovatelem napadených norem. Naopak by bylo vhodné držet se v bodě 67 odůvodnění nálezu uvedené zásady soudcovské zdrženlivosti. Argumentace „pahýlem“, který by po případném derogačním zásahu Ústavního soudu „nedával sám o sobě žádný smysl“, posouvá Ústavní soud do role normotvůrce, která mu ovšem nepřísluší. Není totiž úkolem Ústavního soudu, aby při rušení protiústavního zákonného ustanovení současně také pozitivně „depuroval“ zákon či ustanovení, do něhož zasáhl, a dával mu tak ze svého hlediska určitý smysl – to je naopak ústavně zaručená výlučná pravomoc legislativy. K tomu, aby po derogačním zásahu Ústavního soudu nedošlo k vytvoření mezery v účinných ustanoveních zákona, slouží oprávnění Ústavního soudu odložit vykonatelnost nálezu na dobu po jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů (čl. 89 odst. 1 Ústavy, § 58 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Navíc použití v nálezu uvedeného argumentu nepřímo předjímá zrušovací rozhodnutí Ústavního soudu a zároveň v případě zamítavého rozhodnutí, které bylo přijato, znemožňuje pro překážku *rei iudicatae* možnost budoucího případného úspěšného napadení těch ustanovení, která nebyla předmětem navrhovatelova podání. Ústavně konformním postupem by tedy v dané věci bylo držet se petitu.

V této souvislosti není přesný ani argument uváděný v odůvodnění, že „(s)amostatně stojící druhý odstavec (bez zrušeného prvního odstavce) by dokonce žalovaného stavěl do ještě nevýhodnější pozice než stávající úprava ...“, protože ustanovení § 153b odst. 2 o. s. ř. se vztahuje specificky právě jen na případ více žalovaných v jedné věci, tudíž by nebyl běžně použitelný pro případy, kdy je žalovaný jen jeden.

8. Pokud jde o samotné věcné důvody pro zamítnutí návrhu obsažené v odůvodnění nálezu, jsem toho názoru, že jak navrhovatel (Okresní soud v Děčíně), tak Ústavní soud se při posuzování ústavnosti napadených

ustanovení § 153b o. s. ř. měli vyrovnat také s otázkou souladu platné právní úpravy rozsudku pro zmeškání se základním právem každého na projednání jeho věci v jeho přítomnosti, a to tak, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům (čl. 38 odst. 2 věta první Listiny základních práv a svobod). Podstatnou okolností ve věci souzené navrhujícím obecným soudem totiž bylo, že straně žalované byly žaloba i předvolání k jednání soudu doručovány vyvěšením na úřední desce soudu podle § 49 odst. 2, odst. 3 písm. a), odst. 4 o. s. ř. za užití § 50l odst. 2 o. s. ř. – poté, co doručující orgán uvedl, že žalovaná osoba nebydlí na adrese pro doručování podle § 46b písm. a) o. s. ř. Uvedený postup totiž výrazně ztěžuje možnost žalovaného k projevu vůle, resp. procesní aktivity, a právě tím vytváří překážku nerovnosti stran. Jakkoli souhlasím s názorem většiny pléna Ústavního soudu, že v dané věci byl okresní soud aktivně legitimován k podání návrhu Ústavnímu soudu podle ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy, které všem soudům ukládá povinnost předložit věc za v něm uvedených podmínek Ústavnímu soudu, jakož i podle souvisejícího ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, jež zakotvuje oprávnění soudu podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení v souvislosti se svou rozhodovací činností, (jak je rozvedeno v bodech 17 až 22 odůvodnění), přece jen měl okresní soud ve své argumentaci, a tím spíše pak Ústavní soud v odůvodnění nálezu předně přihlédnout k procesní situaci, která ve věci projednávané obecným soudem skutečně nastala, a nikoli jen k abstraktnímu posuzování principu rovnosti účastníků řízení při aplikaci napadených ustanovení o rozsudku pro zmeškání z hlediska toho aspektu, kdo vydání tohoto rozsudku může soudu navrhnout. Situace, která před okresním soudem reálně vyvstala, totiž nebyla taková, že se k prvnímu jednání dostavil pouze procesně aktivní žalovaný (který by se případně předem nebo při jednání k žalobě vyjádřil), zatímco žalobce se bez omluvy k soudu nedostavil, a žalovaný přesto nemohl vzhledem k napadené platné úpravě navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání. Ve skutečnosti tomu bylo v daném případě přesně naopak. K soudu se bez omluvy nedostavil žalovaný, zatímco strana žalobce přítomna byla. Pokud tedy v této situaci navrhl žalobce vydání rozsudku pro zmeškání, pak skutečným ústavněprávním problémem, kterým se měl okresní soud konkrétně zabývat, měla být právě skutečnost, že žalovanému bylo doručováno do vlastních rukou prostřednictvím fikce, takže se o jednání soudu v jeho věci reálně nemusel vůbec dozvědět. Namísto toho se okresní soud začal zaobírat ústavností aplikovaného ustanovení z hlediska hypotetické situace, která však v řízení před ním nenastala. Také odůvodnění nálezu se nechalo převážně svést touto hlavní argumentační linií (tedy zdůvodňováním toho, proč nemá právo navrhnout rozsudek pro zmeškání i žalovaný, popř. zda je absence tohoto oprávnění žalovanému nějak kompenzována),

namísto toho, aby více zdůraznilo, že i při platnosti napadené zákonné úpravy rozsudku pro zmeškání mají soudy další nástroje, jimiž mohou zajistit, aby poskytovaly ochranu skutečným, a nikoli fiktivním subjektivním soukromým právům, jak to požaduje náleze Ústavního soudu z 20. 6. 2011 citovaný v bodu 40 odůvodnění [sp. zn. I. ÚS 329/08 (N 118/61 SbNU), bod 15]. Patří k nim nejen diskreční oprávnění soudu opravňující jej k tomu, aby i při splnění zákonných podmínek pro vydání kontumantačního rozsudku jej nevydal, ale např. i pořádková pokuta, kterou lze uložit tomu, kdo hrubě ztěžuje postup řízení zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu (§ 53 o. s. ř.) anebo právní institut předvedení, půjde-li o potřebu výslechu (§ 52 o. s. ř.).

9. Institut rozsudku pro zmeškání náleží mezi ty formální nástroje civilního procesu, které jsou výsledkem snahy o zvýšení efektivity a hospodárnosti soudního řízení a o jeho urychlení. Tato snaha je odrazem řešení právní reality, v níž dochází ke zbytečnému protahování soudního řízení i k poškozování oprávněných zájmů účastníků tím, že druhý účastník řízení se svou liknavostí či záměrným jednáním vyhýbá účasti při soudním jednání (viz důvodovou zprávu k zákonu č. 171/1993 Sb. k bodu 18, tisk 229), a která je důsledkem divoké hospodářské a společenské transformace začátku 90. let 20. století, jež zprostředkovaně ovlivnila morální standardy, a tedy i etiku stran hmotněprávních závazků a procesních účastníků. Šlo tedy o jiné poměry, než ve kterých byl přijat a platil rakouský zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní). Nakonec i rakouský civilní řád soudní se vyvíjel, např. původně dle § 397 nebyl brán zřetel na písemná podání, která poslala zmeškaná strana. Na změněnou realitu zákonodárce v roce 1993 musel reagovat, aby co nejvíce zamezil rozdíl mezi právem psaným a reálně fungujícím (*law in books and law in action*, viz Roscoe Pound. An Introduction to the Philosophy of Law. New Haven : Yale University Press, 1922, kapitola III. The Application of Law). Jak bylo správně konstatováno a podrobněji rozvedeno v odůvodnění nálezu (body 28 až 36), nemůže být v praktickém právním životě procesní rovnost stran absolutní, už jen z povahy pozice obou stran. Důležitá z pohledu Ústavního soudu je ovšem otázka, zda a nakolik intenzita takové nerovnosti narušuje jednotlivá ústavně zaručená i zákonná procesní práva účastníků řízení.

10. V odůvodnění nálezu by v tomto ohledu bylo vhodné dále rozvést skutečnost, že by vyhovění návrhu Okresního soudu v Děčíně a následně přijetí paušalizující úpravy rozsudku pro zmeškání i pro situaci absence žalobce u prvního soudního jednání ve věci vedlo k vytvoření další nerovnosti, totiž nerovnosti právě v neprospěch žalobce. Odůvodnění správně zdůrazňuje, že Ústavní soud opakovaně [souhrnně např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 2656/12 ze dne 7. 5. 2013 (N 78/69 SbNU 321), citovaném v bodu 42

odůvodněn] judikoval, že rozsudek pro zmeškání nemá mít místo tam, kde se projevuje předchozí procesní aktivita žalovaného, tzn. že žalovaný reaguje na kvalifikované výzvy příslušného soudu ve věci (vyjádřil se k podané žalobě, navrhl důkazy ke své obraně atd.). K tomu je však třeba dodat, že vykázal-li procesní aktivitu i žalobce (to činí již podáním žaloby), mohla by způsobit „mechanická“ aplikace rozsudku pro zmeškání vůči němu při nedostavení se k prvnímu jednání soudu, opět nepřiměřenou nerovnost účastníků. Možnou a přiměřenou by byla tedy jen jiná forma postihu absence žalobce při prvním jednání soudu, a to forma s důsledkem méně intenzivním, než je postih rozsudkem pro zmeškání. Zatímní soudní praxe ukazuje, že ve většině případů je shoda v osobě dlužníka a žalovaného (tedy hmotněprávního a procesního subjektu) vysoká. V takových případech na rozdíl od věřitele/žalobce dlužník/žalovaný není v dobré víře. Jestliže osoba nesplní včas a řádně a ani v dodatečně lhůtě peněžitý závazek, logicky musí počítat s použitím příslušných právních nástrojů. Věřitel/žalobce v uvedené většině kauz naopak může legitimně očekávat, že při zachování principu neutilitární (komutativní i distributivní) *ekvity* dosáhne uspokojení svých zájmů. Rozšíření institutu kontumace by tak neznamenalo odstranění nerovnosti účastníků, ale jen její záměnu za nerovnost jinou. Tedy v podstatě nahrazení nerovnosti vyvolané distributivní spravedlností za nerovnost pramenící jen ze spravedlnosti komutativní.

11. Ani návrh, ani náleze se v odůvodnění dostatečně nevypořádaly se skutečností, že první institut zmeškání zahrnuje nejen rozsudek pro zmeškání, ale rovněž zmeškání v přípravném jednání (§ 114c odst. 7 o. s. ř.), kde je nerovnost stran běžně zakotvena. Např. německý civilní soudní řád z 30. ledna 1877 ve svém § 206 počítá s negativními dopady v přípravném jednání jen proti žalovanému, obdobně tak i rakouský civilní řád soudní. Odlišné důsledky zmeškání pro žalobce a žalovaného zná i nový švýcarský civilní soudní řád ze dne 19. prosince 2008.

12. Základní problém dle mého mínění představuje skutečnost, že jak podání navrhovatele, tak argumentace odůvodnění nálezu uvažují zejména o řešení, které by vedlo k zavedení kontumačního rozhodnutí i proti žalobci, tedy k rozšíření formalismu v rámci civilního procesu. Formalismus jako takový v zásadě vždy do určité míry limituje uplatňování zásad rovnosti a plné využití základních práv – u rozsudku pro zmeškání např. zmíněného práva dle čl. 38 odst. 2 Listiny. Ačkoliv takový formalismus má z důvodů uvedených výše své praktické odůvodnění, jde spíše o nezbytný institut. Souhlasím s odůvodněním nálezu (bod 67), že bude-li prokázáno, že došlo k podstatné změně společenských okolností, je namístě formalismus vždy omezovat. Proto se domnívám, že správnou cestou k prohlubování ústavně konformní povahy obecně závazných normativních aktů civilního řízení soudního není rozšiřování institutu procesní kontumace, ale naopak její

nahrazení ve vhodných případech postupy, jež by záměrnou neúčast účastníků řízení odbouraly a zároveň též zajistily postavení stran, jež ob stojí v testu rovnosti a současně umožní plné uplatnění ústavních práv každého. Mohlo by jít o kombinaci nástrojů se vzestupnou intenzitou od materiální motivace (peněžitá pokuta) až po povinné předvedení dotyčného.

Č. 11

**K otázkám restituce tzv. historického majetku obcí
K porušení práva na zákonného soudce Nejvyšším sou-
dem v případě nepostoupení věci velkému senátu kolegia**

Nabytí konfiskovaného majetku podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, a č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, ve znění pozdějších předpisů, je veřejnoprávní povahy a rozhodovalo se o něm pravomocným rozhodnutím pověřeného Osídlovacího úřadu a Fondu národní obnovy. Bylo to rozhodnutí přídělové. Pro nabytí vlastnického práva nebylo proto zapotřebí ani vkladu práva vlastnického do pozemkových knih (tzv. intabulací práva vlastnického neboli provedení knihovního pořádku), ani hmotného odezdání nemovitosti [srov. i nále z dne 21. října 1998 sp. zn. II. ÚS 423/97 (N 127/12 SbNU 221)].

Zjevně nesprávnou interpretací konstrukce ustanovení § 2 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů, ústící do závěru, že k restituci historického majetku obcí nestačí pouze několikadenní existence vlastnického práva, ale je zapotřebí též reálného výkonu vlastnických oprávnění, bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud navíc tím, že se odchýlil od svých dřívějších opačných závěrů, aniž by věc předložil velkému senátu kolegia, zatížil své řízení vadou nesprávného obsazení soudu, čímž porušil právo stěžovatele na zákonného soudce garantované čl. 38 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka - ze dne 28. ledna 2014 sp. zn. II. ÚS 1604/12 ve věci ústavní stížnosti hlavního města Prahy, se sídlem Mariánské náměstí 2, Praha 1, zastoupeného JUDr. Světlanou Semrádovou Zvolánkovou, advokátkou, se sídlem Karlovo náměstí 18, Praha 2, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 15 Co 572/2008-162 ze dne 17. února 2009, rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 8 C 37/2003-174 ze dne 8. června 2009, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 8 C

37/2003-216 ze dne 15. března 2010, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 15 Co 467/2009-231, 15 Co 205/2010 ze dne 31. srpna 2010 a rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 276/2011-257 ze dne 8. února 2012, vydaným ve sporu týkajícím se restituce tzv. historického majetku obcí v řízení o stěžovatelově žalobě na určení vlastnického práva k nemovitostem, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 8, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a 1. Jiřího Fexy a 2. Ing. Lenky Fexové, zastoupených JUDr. Pavlem Uhlem, advokátem, se sídlem Kořenského 15/1107, Praha 5, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 15 Co 572/2008-162 ze dne 17. února 2009, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 8 C 37/2003-174 ze dne 8. června 2009, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 8 C 37/2003-216 ze dne 15. března 2010, rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 15 Co 467/2009-231, 15 Co 205/2010 ze dne 31. srpna 2010 a rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 276/2011-257 ze dne 8. února 2012 se ruší.

Odůvodnění

Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 30. dubna 2012, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, jimiž měla být porušena jeho základní práva garantovaná čl. 11, 36, 37 a 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s čl. 95 odst. 1 a čl. 96 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 8 sp. zn. 8 C 37/2003 bylo zjištěno následující:

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 8 C 37/2003-121 ze dne 27. června 2008 bylo určeno, že stěžovatel je vlastníkem pozemků parcelních čísel X1, zastavěné plochy a nádvoří, a X2, manipulační plochy s příslušenstvím a součástmi a objektu šaten a hygienických zařízení bez čísla popisného stojících na pozemku parcelního čísla X1, zapsaných v katastru nemovitostí vedeném Katastrálním úřadem pro hlavní město Prahu, na listu vlastnictví X pro katastrální území Libeň (viz výrok I), a žaloba na určení, že stěžovatel je vlastníkem dílny, kotelny, přístřešku a skladové haly, objektů bez čísla popisného stojících na pozemku parcelního čísla X1 (popsaného ve výroku I), byla zamítnuta (viz výrok II). Dalšími výroky bylo rozhodnuto o nákladech řízení.

Napadeným usnesením Městského soudu v Praze byl na základě odvolání žalovaných (dále též „vedlejší účastníci“) rozsudek soudu prvního stupně zrušen a věc byla vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že zatím nemá podmínky pro potvrzení napadeného rozhodnutí ani pro jeho změnu, neboť závěry soudu prvního stupně vycházejí z nesprávného předpokladu o přechodu vlastnictví k předmětným pozemkům a stavbám na nich do vlastnictví stěžovatele k 24. květnu 1991, v důsledku čehož byl zjištěn neúplným způsobem skutkový stav. Odvolací soud nezpochybnil zjištěnou skutečnost, že rozhodnutím Osidlovacího úřadu ze dne 30. prosince 1949 mělo vlastnické právo přejít na hlavní město Prahu. Vyšel však z toho, že toto rozhodnutí bylo v podstatě jen formálním aktem, jehož praktický dopad byl zcela bezvýznamný, neboť ke dni 31. prosince 1949 vlastnictví obce zaniklo, a obec tak nebyla schopna výkonu jakéhokoli oprávnění vyplývajícího z institutu vlastnictví. Nejednalo se tedy o historický majetek obce ve smyslu § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Odvolací soud uvedl, že na situaci vzniklé následky této činnosti reagovala novela zákona č. 172/1991 Sb. provedená zákonem č. 114/2000 Sb. – podle nově vloženého ustanovení § 2a odst. 1 se sporné přiděly staly titulem pro obecní restituce, avšak s tím, že do vlastnictví obcí přešly nemovitosti, které byly k 1. červenci 2000 ve vlastnictví České republiky, to však až k tomuto datu. Uzavřel, že z uvedeného pohledu je proto třeba posuzovat i zažalovaný nárok.

Obvodní soud pro Prahu 8, vázán právním názorem odvolacího soudu, napadeným rozsudkem, ve spojení s oprávným usnesením, žalobu stěžovatele v celém rozsahu zamítl. Konstatoval, že pokud sporné nemovitosti nepřešly ke dni 24. května 1991 do vlastnictví obce, byly v roce 1994 ve vlastnictví státu a byly draženy podle zákona o tzv. malé privatizaci. Vydražitel a nový vlastník své vlastnické právo platně převedl v roce 2002 na žalované. Stěžovatel tedy neprokázal, že by k datu 1. července 2000 byl vlastníkem uvedených nemovitostí stát, přičemž aplikace ustanovení § 2 zákona č. 172/1991 Sb., na něž stěžovatel neustále upozorňoval, je vyloučena závazným právním názorem odvolacího soudu.

O odvolání stěžovatele rozhodl Městský soud v Praze dalším napadeným rozsudkem, jímž rozhodnutí soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil, přičemž zdůraznil, že za svým právním názorem vysloveným v předchozím kasačním rozhodnutí stojí a nevidí důvod se od něj odchýlit.

Stěžovatel podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, které Nejvyšší soud napadeným rozhodnutím jako nedůvodné zamítl, přičemž za stěžejní právní otázku označil, zda ze sporných přidělů lze uznat za naplňující podmínku tzv. historického majetku obce ty, které se uskutečnily v den či bezprostředně přede dnem zániku obecního vlastnictví

(31. prosince 1949). S odkazem na svou judikaturu uvedený přiděl z funkčních důvodů za přiděl dle § 2 zákona č. 172/1991 Sb. neuznal. Zároveň připomněl, že musí být chráněna dobrá víra vedlejších účastníků při nabytí vlastnického práva od jejich právního předchůdce. Vyjádřil se i k tvrzené neplatnosti veřejné dražby, v důsledku níž mělo trvat vlastnické právo státu k nemovitostem k datu 1. července 2000, přičemž upozornil na to, že obecné soudy nebyly oprávněny v restitučním řízení platnost tohoto aktu přezkoumávat.

Stěžovatel v první řadě upozorňuje na to, že obecné soudy vyložily klíčové ustanovení § 2 zákona č. 172/1991 Sb. způsobem neodpovídajícím přesnému znění a poškozujícím obce, neboť ve smyslu tohoto ustanovení postačovalo, pokud obce nabyly nemovitosti do svého vlastnictví dne 31. prosince 1949, přičemž zákon nehovoří o podmínce dlouhodobého nakládání či faktického hospodaření s nimi. Rozhodující je, že v daný den stěžovatel nemovitosti držel a mohl s nimi disponovat a užívat je. Stěžovatel zdůrazňuje, že současná rozhodovací praxe Nejvyššího soudu neodpovídá jeho judikatuře před rokem 2006, kdy byl výklad v podstatě opačný (viz např. usnesení sp. zn. 28 Cdo 1739/2005, sp. zn. 28 Cdo 157/2006, sp. zn. 28 Cdo 244/2003 týkající se nemovitostí stěžovatele ve stejném areálu). Tím nastal stav, kdy v jednom areálu jsou některé nemovitosti ve vlastnictví stěžovatele jako historický majetek obce dle § 2 zákona č. 172/1991 Sb., což soudy deklarovaly ve svých rozhodnutích, a v pozdějších rozhodnutích stejné soudy naopak deklarují, že stěžovatel vlastníkem není. Dle názoru stěžovatele současná judikatura nerespektuje ani rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 423/97 ze dne 21. 10. 1998 (N 127/12 SbNU 221) vyjadřující se k okamžiku nabytí konfiskovaného majetku či sp. zn. IV. ÚS 147/96 ze dne 7. 4. 1997 (N 38/7 SbNU 265) týkající se přechodu majetku do vlastnictví obcí *ex lege* a nemožnosti následného provedení privatizace takového majetku podle zákona č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovateli je známo i zmíněné ustanovení § 2a zákona č. 172/1991 Sb., které však na danou věc nedopadá, neboť naplněno bylo již ustanovení § 2 uvedeného zákona. V této souvislosti stěžovatel odkazuje na aktuální náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 255/11 ze dne 17. 1. 2012 (N 14/64 SbNU 143) a jeho závěry a znovu opakuje, že nastolený problém (změna judikatury Nejvyššího soudu) nebyl dosud řešen velkým senátem kolegia Nejvyššího soudu.

Stěžovatel má v souvislosti s chybným výkladem ustanovení § 2 zákona č. 172/1991 Sb. za to, že Nejvyšší soud, vázán námitkami stěžovatele, nebyl oprávněn posuzovat další nakládání s předmětnými nemovitostmi. Navíc nepovažuje názor Nejvyššího soudu stran veřejné dražby za správný, neboť privatizace podle zákona č. 427/1990 Sb. se týkala pouze státního

majetku. Poukazuje též na to, že vydražitelem nemovitostí byl jiný subjekt (společnost INVESTIS, a. s.), která však cenu nezaplatila, neboť potvrzení o zaplacení ceny bylo vydáno na společnost Stavebniny INVESTIS, s. r. o., která se však dražby nezúčastnila.

Ústavní soud si vyžádal podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení.

Obvodní soud pro Prahu 8 odkázal na odůvodnění svého rozsudku včetně závěrů v něm uvedených, které korespondují s názory odvolacího soudu obsaženými v kasačním rozhodnutí. Ústavněprávní aspekty podané stížnosti ponechal plně na úvaze Ústavního soudu.

Městský soud v Praze uvedl, že ve věci postupoval zcela standardně, neboť vycházel z judikatury Nejvyššího soudu. Protože své závěry řádně odůvodnil, má za to, že tvrzená základní práva stěžovatele neporušil.

Nejvyšší soud poukázal na odůvodnění svého rozsudku, které považuje za jasné a srozumitelné. Uvedl, že si je vědom toho, že část jeho důvodů neobstojí, a to s ohledem na náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 255/11 (viz výše), a v tomto ohledu stěžovateli přisvědčil. Své teze interpretující právní stav k dalšímu eventuálnímu rozhodnému datu 1. července 2000 však považuje za „nepřímou“ správné. Má za to, že bez pravomocného deklarování neplatnosti veřejné dražby ze dne 5. října 2000 však nelze oprávněně hovořit o její neplatnosti. Vlastníkem nemovitostí tak zůstala společnost Stavebniny INVESTIS, s. r. o., která je 28. 3. 2002 převedla na vedlejší účastníky. Ke dni 1. července 2000 tak nebyl vlastníkem stát a je nutno brát v úvahu právní jistotu ve vztahu k předmětným nemovitostem i dobrou viru vedlejších účastníků. Stěžovatel ostatně podal žalobu až v roce 2003, tedy 12 let po nabytí účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. Nejvyšší soud v této souvislosti poukázal na závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 (N 88/61 SbNU 359) a na navazující rozhodnutí téhož soudu.

Vedlejší účastníci ve svém obširném vyjádření především odkázali na ustálený výklad práva, dle kterého bylo nabytí majetku v poslední den existence obecního zřízení pouze formálním aktem bez věcného obsahu, přičemž toto formální nabytí nezakládá právo obce majetek restituovat podle zákona č. 172/1991 Sb. Tato judikatura Nejvyššího soudu se vedlejší účastníkům jeví jako spravedlivá. Rozhodovací činnost Ústavního soudu však nepovažují za ustálenou a mají za to, že druhý senát Ústavního soudu není vázán dosavadní judikaturou prvního senátu, protože ji nelze považovat za konstantní. V opačném případě navrhuji, aby druhý senát předložil věc plně k zaujetí stanoviska, jež by judikaturu ujednotilo. V další části vyjádření vedlejší účastníci polemizují s názorem Ústavního soudu vysloveným v nálezu sp. zn. I. ÚS 3177/11 ze dne 9. 5. 2012 (N 97/65 SbNU 305), který považují za nesprávný, neboť mají za to, že v případě „jednodenního“ vlastnictví nejsou naplněny znaky vlastnické triády a že příděl byl

vydán ke konci prosince 1949, kdy už bylo zjevné a dle tehdy platného a ještě neúčinného práva dané, že obecní zřízení bude zrušeno. Uvedený majetek tak dle názoru vedlejších účastníků rozhodně nespadá do kategorie historického majetku. Dle jejich přesvědčení nelze pominout ani důraz Nejvyššího soudu na dobrou víru. Upozorňují na to, že obec měla pořádkovou povinnost do jednoho roku zanést majetek do katastru, což neudělala, počkala si, až bude zveleben a pak se o něj začala soudit s odkazem na přídělový výměr, který nemohl být vedlejším účastníkům znám. K námitce o nejednotnosti judikatury Nejvyššího soudu uvádí, že na rozdíl od minulosti je nyní soudní judikatura v této otázce konstantní, takže není důvod pro rozhodnutí v kolegiu. S ohledem na uvedené považují vedlejší účastníci stížnost za věcně neoprávněnou a navrhují ji zamítnout nebo odmítnout.

Po zvážení stížnostních námitek a obsahu napadených rozhodnutí i příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud v minulosti mnohokrát zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecních soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Na druhé straně Ústavní soud opakovaně připustil, že interpretace právních předpisů obecními soudy může být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Listiny, a zasáhne tak do některého ústavně zaručeného základního práva. Ústavní soud shledal, že právě k takovému zásahu v projednávaném případě došlo.

Jádrem sporu před obecními soudy (i základní otázkou vznesenou v ústavní stížnosti) je posouzení podmínek pro restituci tzv. historického majetku obcí podle § 2 zákona č. 172/1991 Sb.

Zatímco obecné soudy dospěly s poukazem na svou aktuální judikaturu k závěru, že v daném případě nebyly naplněny předpoklady pro restituci nabytí majetku obcí ve smyslu § 2 zákona č. 172/1991 Sb., neboť rozhodnutí, na jehož základě měl stěžovatel nabýt v minulosti vlastnické právo, bylo vydáno 30. prosince 1949 a vzhledem k zániku obecního majetku ke dni 31. prosince 1949 nemohla být obec v tak krátké době schopna reálného výkonu svých vlastnických práv, stěžovatel setrval na svém názoru, že ve smyslu tohoto ustanovení postačovalo, pokud obec nabyly nemovitosti do svého vlastnictví ke dni 31. prosince 1949, přičemž zákon nehovoří o podmínce dlouhodobého nakládání či faktického hospodaření s nimi.

Skutkově i právně obdobnou problematikou se Ústavní soud podrobně zabýval na základě jiné ústavní stížnosti téhož stěžovatele (za účasti stejných vedlejších účastníků) v nálezu ze dne 9. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3177/11 (N 97/65 SbNU 305), dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>.

V uvedeném rozhodnutí vyšel Ústavní soud ze závěrů nálezu ze dne 17. ledna 2012 sp. zn. I. ÚS 255/11 (N 14/64 SbNU 143) a shodně s ním konstatoval, že názor obecných soudů o tom, že k restituci historického majetku obcí je zapotřebí též reálného výkonu vlastnických oprávnění, nikoli pouze jednodenní či dvoudenní formální existence vlastnického práva, je v rozporu s předchozí judikaturou Ústavního soudu, vyjádřenou zejména v nálezu ze dne 21. října 1998 sp. zn. II. ÚS 423/97 (N 127/12 SbNU 221) právní větou „nabytí konfiskovaného majetku podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, č. 28/1945 Sb., o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, a č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, ve znění pozdějších předpisů, je veřejnoprávní povahy a rozhodovalo se o něm pravomocným rozhodnutím pověřeného Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy. Bylo to rozhodnutí přidělové. Pro nabytí vlastnického práva nebylo proto zapotřebí ani vkladu práva vlastnického do pozemkových knih (tzv. intabulací práva vlastnického neboli provedení knihovního pořádku), ani hmotného odevzdání nemovitosti“. K podstatě věci Ústavní soud připomněl to, co již uvedl v nálezu ze dne 17. ledna 2012 sp. zn. I. ÚS 255/11, tedy že subjektivní vlastnické právo má abstraktní podobu, obvykle vyjádřenou do tzv. vlastnické triády, ovšem k jeho nabytí není nutný faktický výkon všech oprávnění, postačuje nabytí vlastnického práva v podobě možnosti určitého chování oprávněného subjektu - vlastníka, tj. v možnosti realizace užité hodnoty a hodnoty směnné. Restituce historického majetku byla v § 2 zákona č. 172/1991 Sb. založena právě na „pouhém“ nabytí vlastnického práva, nikoli na jeho reálném výkonu (*a contrario* konstrukci přechodu vlastnického práva podle § 1 téhož zákona). Vysvětlil též, že obecnými soudy uvažovaná možnost přechodu podle § 2a zákona č. 172/1991 Sb. je pouhým doplňkem restituce podle § 2 téhož zákona a přechodu podle § 1 (srov. výslovnou koncepci § 2a odst. 1 *in fine* „pokud jsou ve vlastnictví České republiky a nepřecházejí do vlastnictví obcí podle § 1 nebo § 2“).

Ústavní soud v uvedeném nálezu dal stěžovateli za pravdu i v tom, že dovolací soud se v napadeném rozsudku zřetelně odchýlil od dřívějších rozhodnutí, a v této souvislosti plně odkázal na svou judikaturu [náleze ze dne 18. dubna 2007 sp. zn. IV. ÚS 613/06 (N 68/45 SbNU 107), náleze ze dne 12. května 2009 sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473), náleze ze dne 11. září 2009 sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497) ve znění opravného usnesení ze dne 26. října 2009 sp. zn. IV. ÚS 738/09], podle níž: „Změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své

podstatě nežádoucím, neboť takovouto změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování. To je prioritním důvodem, proč platná právní úprava předepisuje pro soudy nejvyšších instancí i pro Ústavní soud zvláštní a závazná pravidla přijímání rozhodnutí v situacích, kdy jimi má být jejich dosavadní judikatura překonána. Dokonce i kdyby takovéto procedury nebyly pro uvedené případy pozitivním právem zakotveny, nic by to neměnilo na povinnosti soudů přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu; jeho součástí nezbytně by mělo být přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací praxi, bylo rozhodnuto jinak. Podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu. Z dokazování provedeného Ústavním soudem nevyplývá, že by byl dán důvod k vyluče z tohoto postupu dle § 20 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. Nastolený problém nebyl dosud velkým senátem kolegia Nejvyššího soudu řešen. Z vylíčení průběhu řízení, jež předcházelo vydání napadeného rozsudku, se tedy nepochybně podává, že před přijetím napadeného rozhodnutí mělo být v procesu před Nejvyšším soudem vedeným aplikováno ustanovení § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, tedy že ve věci měl rozhodující senát 28 Cdo mající jiný právní názor než v předcházejících věcech řízení přerušit a věc předložit velkému senátu kolegia. Pakliže tak neučinil a ve věci sám rozhodl, uplatnil státní moc v rozporu s čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny a zatížil řízení vadou nesprávně obsazeného soudu, jež v rovině ústavně-právní představuje porušení ústavního práva na zákonného soudce; příkaz, dle kterého „nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci“ (čl. 38 odst. 1 Listiny), vyvěrá z požadavku plnění jednoho z principů demokratického právního státu (srov. čl. 1 Ústavy); nerespektování zákona (zde zákona o soudech a soudcích) ohledně toho, v jakém složení senátu má být věc rozhodována, představuje ve svých důsledcích i porušení čl. 90 a čl. 94 odst. 1 Ústavy.“

Není pochyb o tom, že i v nyní posuzované věci soudy obou stupňů interpretovaly naplnění podmínek pro restituci tzv. historického majetku obcí podle § 2 zákona č. 172/1991 Sb. natolik extrémním způsobem, že se dostaly do rozporu s principy spravedlnosti, přičemž tím rezignovaly na svou povinnost zajistit spravedlivé řešení konkrétní restituční věci. Uvedený stav nenapravit ani soud dovolací, který se s postupem soudů nižších stupňů ztotožnil, aniž by vysvětlil, proč jeho současná rozhodovací praxe neodpovídá jeho judikatuře před rokem 2006, kdy byl výklad dané proble-

matiky v podstatě opačný, ani proč nerespektoval výše citované nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 423/97 (vyjadřující se k okamžiku nabytí konfiskovaného majetku) či sp. zn. IV. ÚS 147/96 (týkající se přechodu majetku do vlastnictví obcí *ex lege* a nemožnosti následného provedení privatizace takového majetku podle zákona č. 427/1990 Sb.) a další na ně navazující rozhodnutí Ústavního soudu.

Ústavní soud nemůže přisvědčit názoru vedlejších účastníků, že jeho judikatura vztahující se k výkladu ustanovení § 2 zákona č. 172/1991 Sb. není jednotná. V několika odmítavých usneseních [sp. zn. I. ÚS 1574/09 ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. II. ÚS 3272/10 ze dne 29. listopadu 2010 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)] sice odlišný výklad Nejvyššímu soudu toleroval, jeho náleзовá judikatura je však konzistentní, důsledně vycházející ze závěrů vyslovených v nálezech sp. zn. II. ÚS 423/97 a sp. zn. IV. ÚS 147/96 (srov. shora citované nálezy sp. zn. I. ÚS 255/11 a sp. zn. I. ÚS 3177/11). Uvedené závěry se plně uplatní i v nyní posuzované věci, přičemž druhý senát neshledal žádný důvod k tomu, aby se od nich odkláněl či aby věc předkládal plénu k zaujetí stanoviska.

Lze uzavřít, že zjevně nesprávnou interpretaci konstrukce ustanovení § 2 zákona č. 172/1991 Sb., ústící do závěru, že k restituci historického majetku obcí nestačí pouze několikadenní existence vlastnického práva, ale je zapotřebí též reálného výkonu vlastnických oprávnění, bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud navíc tím, že se odchýlil od svých dřívějších opačných závěrů, aniž by věc předložil velkému senátu kolegia, zatížil své řízení vadou nesprávného obsazení soudu, čímž porušil právo stěžovatele na zákonného soudce garantované čl. 38 odst. 1 Listiny.

Pokud Nejvyšší soud v napadeném rozsudku posuzoval otázku dobré víry a právní jistoty vedlejších účastníků ve vztahu k předmětným nemovitostem, činil tak nad rámec dovolacích námitek. Soudy obou stupňů se totiž touto otázkou nezabývaly, neboť svá zamítavá rozhodnutí založily výhradně na závěru, že se nejednalo o historický majetek obce ve smyslu § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 172/1991 Sb. Ze strany Nejvyššího soudu tak šlo o „překvapivý“ závěr, k němuž stěžovatel nedostal příležitost se vyjádřit. Bylo by proto předčasné, aby k němu zaujímal konečné stanovisko Ústavní soud.

Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud, aniž by předjímal výsledek rozhodnutí obecných soudů ve věci samé, ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí obecných soudů podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) uvedeného zákona zrušil.

Č. 12

K vydání cizince z České republiky k výkonu trestu odnětí svobody do Gruzie

I. Překážkou povolení vydání cizince k trestnímu stíhání či výkonu trestu do cizího státu je skutečnost, že osobě, o jejíž vydání jde, byla v České republice udělena mezinárodní ochrana, nebo že doposud nebylo pravomocně rozhodnuto o její žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu [převzato ze stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 ze dne 13. 8. 2013 (ST 37/70 SbNU 619; 262/2013 Sb.)].

II. V případě, že v zemi, do níž má být cizinec vydán, došlo ke změně okolností, jež dříve odůvodňovaly nepřipustnost jeho vydání, nelze automaticky konstatovat, že neexistuje reálné nebezpečí, že dotčený cizinec nebude vystaven mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu, případně nebezpečí flagrantního odepření spravedlnosti. V takové situaci je nutné analogicky s § 17 odst. 2 a s § 17a odst. 2 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, zkoumat, zda změna poměrů v cizím státě je pro vydávaného cizince v dané situaci významná a zda má trvalý charakter.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 29. ledna 2014 sp. zn. II. ÚS 1221/13 ve znění opravného usnesení sp. zn. II. ÚS 1221/13 ze dne 10. února 2014 ve věci ústavní stížnosti Z. N., zastoupeného Mgr. Janem Schýbalem, advokátem, se sídlem Praha 1, Karmelitská 18, proti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 11. 2012 č. j. 1 Nt 241/2009-1882, jimiž bylo rozhodnuto, že vydání stěžovatele k výkonu trestu do Gruzie je přípustné.

Výrok

I. Rozhodnutí ministra spravedlnosti ČR ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187 se pro rozpor s čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání ruší.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

1. Stěžovatel v roce 1994 odecestoval z Gruzínské republiky, jíž je státním příslušníkem, a to z důvodu obav vyvolaných tamější politickou a společenskou situací. Do České republiky následně přicestoval v roce 1996 a požádal zde o azyl. Zatímco s první žádostí neuspěl, řízení o jeho druhé žádosti o udělení mezinárodní ochrany podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, vedené u Ministerstva vnitra České republiky pod č. j. OAM-10227/VL-07/PO-7-R2-2001 nebylo v důsledku zrušení rozhodnutí Ministerstva vnitra o udělení mezinárodní ochrany rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 30. 11. 2010 č. j. 56 Az 1/2010-44 dosud ukončeno.

2. Po odjezdu z Gruzie byl stěžovatel v nepřítomnosti obviněn z vraždy. Rovněž v nepřítomnosti byl následně rozsudkem Městského soudu v Tbilisi ze dne 25. 3. 2008 č. j. 1-5366-07 odsouzen k trestu odnětí svobody v délce osmnácti let, a to za vraždu, jíž se dle závěrů soudu dopustil 19. 1. 1994 kolem 22. hodiny v Tbilisi na Gribojedově ulici, kde při hádce postřelil čtyři muže, z nichž jeden po převozu do nemocnice zemřel. Uložený trest byl v důsledku amnestie snižen na patnáct let. Gruzínská republika, která již v roce 1999 požádala Českou republiku o vydání stěžovatele za účelem trestního stíhání, následně požádala o jeho vydání k výkonu trestu odnětí svobody v délce patnácti let.

3. Přípustností vydání stěžovatele do Gruzie se zabýval Krajský soud v Brně a Vrchní soud v Olomouci. Krajský soud v Brně nejprve usneseními ze dne 25. 10. 2002 č. j. 1 Nt 110/99-237 a ze dne 14. 9. 2005 č. j. 1 Nt 110/99-569 označil stěžovatelovo vydání za nepřípustné, nicméně tato usnesení byla postupně zrušena usneseními Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 2. 2003 č. j. 3 To 7/2003-265 a ze dne 20. 2. 2006 č. j. 2 To 19/2006-616. Následně se Krajský soud v Brně usnesením ze dne 9. 12. 2009 č. j. 1 Nt 110/99-1081 vyslovil pro přípustnost vydání, přičemž stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byla Vrchním soudem v Olomouci zamítnuta usnesením ze dne 22. 3. 2010 č. j. 2 To 16/2010-1313. Na základě těchto usnesení tedy ministr spravedlnosti rozhodnutím ze dne 9. 8. 2010 č. j. 1400/2008-MOT-T/78 povolil stěžovatelovo vydání. K tomu ovšem nedošlo, neboť Ústavní soud nálezem sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195) usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. 12. 2009 č. j. 1 Nt 110/99-1081, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2010 č. j. 2 To 16/2010-1313 i rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne

9. 8. 2010 č. j. 1400/2008-MOT-T/78 zrušil pro jejich rozpor s čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“) a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Úmluva proti mučení“).

4. Z ústavní stížnosti, z připojených listin a z vyžádaného spisu sp. zn. 1 Nt 241/2009 Krajského soudu v Brně Ústavní soud zjistil, že k návrhu Krajského státního zastupitelství v Brně bylo řízení o stěžovatelově vydání opět zahájeno, přičemž Krajský soud v Brně toto vydání usnesením ze dne 15. 11. 2012 č. j. 1 Nt 241/2009-1882 opět označil za přípustné, a to především na základě předpokládané změny situace v zemi v důsledku vítězství opozice v podzimních parlamentních volbách, statistického šetření četnosti případů vydání osob z jiných států do Gruzie a dále na základě záruk poskytnutých ze strany gruzinských státních orgánů. Stížnost stěžovatele proti tomuto usnesení zamítl Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946, ve kterém se zcela ztotožnil se závěry Krajského soudu v Brně, jeho hodnocení důkazů označil za komplexní a námitky stěžovatele týkající se účasti zmocněnce poškozeného na jednáních v rámci extradičního řízení či souběhu extradičního a azylového řízení označil za neopodstatněné. Na základě těchto usnesení pak ministr spravedlnosti rozhodnutím ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187 stěžovatelovo vydání povolil.

II. Rekapitulace ústavní stížnosti

5. Včasnou ústavní stížností vedenou pod sp. zn. II. ÚS 1221/13 (dále také „ústavní stížnost 1“) stěžovatel navrhl zrušení usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 11. 2012 č. j. 1 Nt 241/2009-1882 s odůvodněním, že jimi byla porušena jeho základní práva zakotvená v čl. 7 odst. 2 a čl. 43 Listiny, čl. 3, 6 a 13 Úmluvy a čl. 3 Úmluvy proti mučení. Stížnost splňovala i ostatní formální náležitosti [k požadavku vyčerpání všech procesních prostředků zakotvenému v § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) srov. stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 ze dne 13. 8. 2013 (ST 37/70 SbNU 619; 262/2013 Sb.)] stanovené zákonem o Ústavním soudu a jako takovou se jí tedy Ústavní soud věcně zabýval.

6. Včasnou ústavní stížností splňující i ostatní formální náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu a vedenou pod sp. zn. III. ÚS 1352/13 (dále také „ústavní stížnost 2“) stěžovatel navrhl zrušení rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187 s odůvodněním, že jím byla porušena jeho základní práva zakotvená v čl. 7 odst. 2 a čl. 43 Listiny, čl. 3, 6 a 13 Úmluvy a čl. 3 Úmluvy proti mučení.

Současně navrhl, aby byla v souladu s § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu odložena vykonatelnost napadeného rozhodnutí, a to až do pravomocného rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti, a aby byla tato stížnost dle § 63 zákona o Ústavním soudu spojena s ústavní stížností 1 ke společnému řízení.

7. Ústavní soud návrhu na odložení vykonatelnosti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187 obsaženému v ústavní stížnosti 2 vyhověl usnesením č. j. III. ÚS 1352/13-24 ze dne 30. 4. 2013. Ústavní stížnosti 1 a 2 byly dále usnesením č. j. II. ÚS 1221/13-27 ze dne 7. 5. 2013 spojeny ke společnému řízení a byly a jsou nadále vedeny pod sp. zn. II. ÚS 1221/13. Ústavní soud pak věc v souladu s § 39 zákona o Ústavním soudu projednal přednostně, mimo pořadí.

8. Ačkoliv bylo jeho vydání usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946 a usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 15. 11. 2012 č. j. 1 Nt 241/2009-1882 označeno za přípustné a dále povoleno rozhodnutím ministra spravedlnosti ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187, stěžovatel má za to, že existují vážné důvody předpokládat, že mu po návratu do Gruzie hrozí přímé nebezpečí mučení, nelidského či ponižujícího zacházení. Stěžovatel se domnívá, že jeho obvinění bylo vykonstruované a že byl odsouzen v nespravedlivém procesu ovlivněném ze strany určitých vlivných osob vykonávajících funkce v gruzínských politických strukturách. Jako důvod uvádí předpoklad, že byl a je pro gruzínské orgány, vzhledem k informacím, které má ze svého působení ve funkci ředitele odboru na Ministerstvu obrany, osobou politicky nepohodlnou. Stěžovatel se dále obává, že by při výkonu trestu v gruzínských věznicích bylo ohroženo jeho zdraví, neboť materiální i hygienické podmínky v gruzínských věznicích jsou dlouhodobě hodnoceny jako bezútěšné, mimo jiné i Ústavním soudem [nálezy sp. zn. IV. ÚS 1755/12 ze dne 8. 1. 2013 (N 4/68 SbNU 75) a sp. zn. II. ÚS 670/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 150/66 SbNU 269)] a Evropským soudem pro lidská práva (rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ghavidze proti Gruzii* ze dne 3. 3. 2009 č. 23204/07, ve věci *Jeladze proti Gruzii* ze dne 18. 12. 2012 č. 1871/08 a ve věci *Jashi proti Gruzii* ze dne 8. 1. 2013 č. 10799/06). Stěžovatel také poukazuje na hrozící nebezpečí krevní msty ze strany rodiny zavražděného muže, jejíž členové se pravidelně účastnili jednání v rámci extradičního řízení před českými soudy.

9. Napadená rozhodnutí obecných soudů a ministra spravedlnosti pak podle stěžovatele nemohou být vydána, aniž by bylo pravomocně ukončeno řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany. V opačném postupu totiž spatřuje porušení svých práv zakotvených v čl. 43 Listiny a čl. 13 Úmluvy, neboť k jeho extradici na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti založeného na usneseních krajského soudu a vrchního soudu

o přípustnosti vydání v tomto případě může dojít, aniž by byl přezkum ve věci mezinárodní ochrany dokončen, v důsledku čehož by se řízení v této věci stalo pouze formálním a stěžovateli by již mezinárodní ochrana v důsledku jeho návratu do Gruzie nemohla být fakticky udělena.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

10. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření Krajského státního zastupitelství v Brně, Krajského soudu v Brně, Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, Vrchního soudu v Olomouci a ministra spravedlnosti. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci Ústavnímu soudu sdělilo, že svého oprávnění se ke stížnosti vyjádřit nevyužívá.

11. Krajské státní zastupitelství v Brně ve svém obsáhlém vyjádření nejprve shrnulo okolnosti a průběh extradičního řízení, přičemž odkázalo na zdůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí. Byla zdůrazněna skutečnost, že podkladem pro vydání napadeného rozhodnutí Krajského soudu v Brně byly četné zprávy mezinárodních vládních i nevládních organizací (Rady Evropy, Organizace spojených národů, Amnesty International, Human Rights Watch), stejně jako i aktuální hodnocení situace v Gruzii vypracovaná Ministerstvem zahraničních věcí České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Spojených států amerických, zprávy Organizace pro pomoc uprchlíkům a Českého helsinského výboru a výpovědi Johna Boka ze spolku Šalamoun, Hany Demeterové z organizace Pomoz jednomu člověku a JUDr. Pavla Uhla, Ph.D., který je odborníkem na politický vývoj v postsovětských zemích. Krajské státní zastupitelství v Brně dále jmenovalo záruky poskytnuté gruzínskou stranou a označilo je za dostatečné. Stěžovatelovy obavy z politického pronásledování či krevní msty byly označeny za zcela neopodstatněné. Krajské státní zastupitelství v Brně navrhlo, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

12. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého usnesení ze dne 15. 11. 2013 č. j. 1 Nt 241/2009-1882. Dále uvedl, že stěžovatel se do role pronásledovaného staví již od poloviny 90. let, a to i přesto, že se tamní režim opakovaně změnil a že výslechy osob znalých poměrů v Gruzii potvrdily, že přívrženci prvního prezidenta Gamsakhurdii jsou již jen málo početnou skupinou, které nikdo nevěnuje větší pozornost. Krajský soud v Brně také zmínil, že se mu stěžovatelova obava z krevní msty ve světle skutečnosti, že jeho manželka a děti Gruzii často navštěvují, jeví jako neodůvodněná a že stěžovateli obhájci, kteří jej zastupovali v trestním řízení vedeném proti němu v Gruzii, potvrdili nerušenost obhajoby, tj. uvedli, že disponovali veškerými nástroji obhajoby klíčovými pro prohlášení procesu z tohoto hlediska za spravedlivý. Na závěr krajský soud zdůraznil, že je třeba zkoumat, zda v konkrétním případě existuje reálná hrozba vydávanému jedinci, o čemž lze ve stěžovatelově případě důvodně

pochybovat. Z těchto důvodů navrhl stěžovatelovu ústavní stížnost zamítnout.

13. Vrchní soud v Olomouci ve svém vyjádření uvedl, že v ústavní stížnosti jsou opakovány argumenty, které stěžovatel přednesl již v řízení před obecními soudy a se kterými se tedy Vrchní soud v Olomouci vypořádal již ve svém usnesení ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946. V tomto usnesení se vypořádal i s důvody zrušení předchozích usnesení v extradičním řízení vedeném se stěžovatelem nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195). Vrchní soud v Olomouci dále zmínil, že se stěžovatel v průběhu řízení o shodných okolnostech nevyjadřoval konstantně a že opakovaně nabízel izolovaný způsob hodnocení důkazů. V závěru pak navrhl, aby byla předmětná ústavní stížnost odmítnuta.

14. Konečně ministr spravedlnosti se pak vyjádřil v tom smyslu, že vydání stěžovatele povolil na základě pečlivého zvážení všech rozhodných okolností a rozsáhlého dokazování. Dále uvedl, že předchozí rozhodnutí Ústavního soudu nelze jistě vykládat tak, že by stěžovatelovo vydání do Gruzie nebylo ani v budoucnu přípustné, neboť přípustnost vydání je nutno posuzovat dle stavu v době nového rozhodování. V této souvislosti ministr spravedlnosti prohlásil, že v daném případě nedospěl k závěru, že stěžovateli v případě vydání hrozí reálné nebezpečí z důvodu jeho politické afilace, možné krevní msty či špatných podmínek ve věznicích, pročež jeho vydání povolil. Ministr spravedlnosti navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

15. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu bylo o stížnosti rozhodnuto bez ústního jednání, neboť nebylo lze očekávat, že by v případě jeho konání došlo k dalšímu objasnění věci.

V. Právní východiska k ústavní stížnosti

16. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Důležité je také připomenout, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, a jako takový tedy není povolán k instanačnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.

17. Problematika vydávání osob za účelem trestního stíhání či výkonu trestu do ciziny je upravena zejména Evropskou úmluvou o vydávání, ve znění pozdějších protokolů, vyhlášenou pod č. 549/1992 Sb., která je pro

Českou republiku závazná od roku 1992 a pro Gruzii od roku 2001. V rámci této úmluvy se smluvní strany za určitých podmínek zavazují vzájemně si vydávat osoby, proti kterým vedou příslušné orgány dožadující strany trestní stíhání pro trestný čin, nebo které jsou vyžadovány těmito orgány k výkonu trestu nebo ochranného opatření. Povinnost osobu na základě žádosti dožadující strany vydat však není absolutní, nýbrž je omezena jinými mezinárodněprávními závazky dožadovaného státu, zvláště pak těmi, jež vyhoštění a navrácení podmiňují splněním určitých podmínek, respektive vyhoštění a navrácení za podmínek, kdy lze odůvodněně předpokládat, že takový postup vážně ohrozí základní lidská práva vydávané osoby, zakazují [k problematice přednosti závazků ze smluv o ochraně lidských práv před jinými mezinárodními závazky České republiky viz nálezn. sp. zn. I. ÚS 752/02 ze dne 15. 4. 2003 (N 54/30 SbNU 65)].

18. Podle čl. 3 Úmluvy nebo čl. 7 odst. 2 Listiny nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu [k otázce extrateritoriální aplikace čl. 3 Úmluvy viz klíčový rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Soering proti Spojenému království* ze dne 7. 7. 1989 č. 14038/88, § 91, a aktuálně pak například rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sidikovy proti Rusku* ze dne 20. 6. 2013 č. 73455/11, § 129, k aplikaci výše zmíněných ustanovení v judikatuře Ústavního soudu viz například bod 33 nálezu sp. zn. IV. ÚS 553/06 ze dne 30. 1. 2007 (N 17/44 SbNU 217)]. Vydání osoby je nepřipustné rovněž v případě, že by jí v dožadujícím státě hrozilo reálné nebezpečí flagrantního odepření spravedlnosti, tedy kdy by v důsledku vydání prokazatelně mohlo dojít k porušení samotné esence práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 6 Úmluvy [k pojmu „flagrantní odepření spravedlnosti“ viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království* ze dne 17. 1. 2012 č. 8139/09, § 259 a násl.]. Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy proti mučení pak stanoví, že žádný smluvní stát nevyprová, nevrátí či nevydá osobu jinému státu, jsou-li vážné důvody se domnívat, že by jí v něm hrozilo nebezpečí mučení, přičemž je zde třeba brát v úvahu mimo jiné i existenci trvalého hrubého, zřejmého nebo masového porušování lidských práv v daném státě. Zde je však nutné zdůraznit, že princip non-refoulement zakotvený v Úmluvě proti mučení se, na rozdíl od čl. 3 Úmluvy a čl. 7 odst. 2 Listiny, vztahuje toliko na mučení (čl. 3 Úmluvy proti mučení), a nikoliv na kruté, nelidské a ponižující zacházení či trest zakotvené v čl. 16 Úmluvy proti mučení (viz rozhodnutí Výboru proti mučení z 2. 5. 2003 ve věci *M. V. proti Nizozemí* č. 201/2002, § 6.2; či Nowak, M., McArthur, E. *The United Nations Convention against Torture: A Commentary*. Oxford : Oxford University Press, 2008, s. 569 až 575). Výjimku tvoří pouze velmi výjimečně situace, kdy by samotné vydání do země žádající o vydání cizince (tj. nikoliv až následné špatné zacházení v zemi, do níž je

cizinec vydáván) dosahovalo intenzity krutého, nelidského či ponižujícího zacházení; v takovém případě by bylo možné shledat porušení čl. 16 Úmluvy proti mučení (viz rozhodnutí Výboru proti mučení z 3. 5. 2005 ve věci *M. M. K. proti Švédsku* č. 221/2002, § 7.3; či Nowak, M. a McArthur, E. *The United Nations Convention against Torture: A Commentary*. Oxford : Oxford University Press, 2008, s. 574 až 575).

19. Při posuzování přípustnosti vydání je tedy třeba zvážit, zda existují závažné důvody domnívat se, že vydávaná osoba bude vystavena reálnému nebezpečí mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu, případně nebezpečí flagrantního odepření spravedlnosti, a pokud takové reálné nebezpečí existuje, vydání osoby musí být v extradičním řízení nutně prohlášeno za nepřipustné [k testu „reálného rizika“ viz například nálezný sp. zn. IV. ÚS 553/06 ze dne 30. 1. 2007 (N 17/44 SbNU 217)]. Jak již dříve (v souladu s ustáleným výkladem pojmu „substantial grounds test“ zavedeným v rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Soering proti Spojenému království* ze dne 7. 7. 1989 č. 14038/88, § 91) judikoval Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 26. 3. 2008 č. j. 2 Azs 71/2006-82, je pod pojmem „reálné nebezpečí“ nutno rozumět, že ve významném procentu případů obdobných situací stěžovatele dojde k nežádoucímu následku, takže stěžovatel má dobré důvody se domnívat, že takový následek může s významnou pravděpodobností postihnout i jeho. Test „reálného nebezpečí“ tedy v žádném případě nedosahuje intenzity trestního standardu „nade vši pochybnost“ ani důkazního standardu užívaného v zemích *common law* v civilních věcech [„vyšší pravděpodobnost že ano, než že ne“ (balance of probabilities)], neboť za situace, kdy by mohlo dojít k tak závažným důsledkům, jakými může být smrt či vážné fyzické nebo psychické poškození vydávané osoby, nelze požadovat, aby tato dokazovala, že k těmto důsledkům skutečně bez pochyby či s nadpoloviční pravděpodobností dojde (viz výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 Azs 71/2006-82). K pojmu flagrantního odepření spravedlnosti je pak nutno připomenout, že tento je Evropským soudem pro lidská práva vykládán jako nespravedlnost soudního procesu, která je natolik zásadní, že způsobuje naprostou destrukci práva zakotveného v čl. 6 Úmluvy, a která spočívá například v neumožnění obnovy řízení v případě, kdy je vydávaná osoba odsouzena *in absentia*, v naprostém odepření práva obhajoby, v držení ve vazbě bez možnosti o přezkum důvodů této vazby požádat nezávislý a nestranný soud či v záměrném a systematickém odepírání přístupu k právníkovi [rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království* ze dne 17. 1. 2012 č. 8139/09, § 259].

20. Při hodnocení existence reálného nebezpečí pro vydávanou osobu a obecně při posuzování přípustnosti jejího vydání mohou soudy, stejně

jako ministr spravedlnosti při povolování vydání, přihlédnout k diplomatickým zárukám ze strany státu, do něhož má být daná osoba vydána. Existence těchto záruk však sama o sobě neznamená, že zde neexistuje reálné nebezpečí mučení, nelidského či ponižujícího zacházení. Na diplomatické záruky nelze podle Evropského soudu pro lidská práva například spoléhat, pokud jde o vyhoštění do států, kde špatné zacházení je systematické a běžné (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ismailov a další proti Rusku* ze dne 26. 11. 2009 č. 33947/05), a i v ostatních situacích je vždy třeba podrobně zkoumat řadu dalších faktorů, mezi něž patří například obsah a konkrétnost záruk, to, zda byly poskytnuty smluvním státem Úmluvy a v rámci něj lidmi k tomu oprávněnými, či kontrolovatelnost záruk a aspektů, jež mají vliv na dostatečnost záruk z pohledu eliminace reálného nebezpečí porušení čl. 3 Úmluvy [úplný výčet těchto faktorů viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království* ze dne 17. 1. 2012 č. 8139/09, § 189]. Absenci reálného nebezpečí či rizika také nelze bez dalšího předpokládat v případě, kdy v zemi, do níž má být stěžovatel vydán, došlo ke změně okolností, jež dříve odůvodňovaly nepřipustnost jeho vydání. Analogicky s § 17 odst. 2 a s § 17a odst. 2 zákona o azylu je totiž nutné zkoumat, zda tato změna je pro konkrétní osobu v dané situaci významná a zda má trvalý charakter.

21. Ministr spravedlnosti, který vydání osoby, jejíž extradice byla v řízení před obecnými soudy prohlášena za přípustnou, v konečné fázi povoluje, pak kromě politických aspektů zvažuje pouze to, zda nenastala některá ze skutečností uvedených v § 399 odst. 2 a 4 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zda případně nenastala jiná skutečnost, která by představovala právní překážku povolení vydání. Rozhodnutí ministra spravedlnosti tedy není rozhodnutím o opravném prostředku, jež by měla vydávaná osoba k dispozici. Z těchto důvodů může osoba, o jejíž vydání jde, podat ústavní stížnost jak proti rozhodnutí vrchního soudu o stížnosti proti usnesení krajského soudu, kterým bylo o přípustnosti vydání rozhodnuto v prvním stupni, tak proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání (stanovisko přetá Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 ze dne 13. 8. 2013).

22. Jinou skutečností, která představuje právní překážku povolení vydání, je i skutečnost, že osobě, o jejíž vydání jde, byla v České republice udělena mezinárodní ochrana, nebo že doposud nebylo pravomocně rozhodnuto o její žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu. Zatímco tak soud nemá povinnost vyčkat skončení řízení o udělení mezinárodní ochrany a o přípustnosti vydání může rozhodnout i v jeho průběhu, neboť řízení o udělení mezinárodní ochrany a řízení extradiční jsou zákonodárcem vymezena jako dvě samostatná řízení, ministr spravedlnosti skončení tohoto řízení již vyčkat musí, neboť

v opačném případě by mohlo dojít k porušení čl. 2 a 3 Úmluvy a čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.) – viz stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 ze dne 13. 8. 2013.

23. Konečně v souvislosti s projednávanou ústavní stížností je nutné zdůraznit, že Ústavní soud při jejím posuzování vycházel z nálezu sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195), kterým byla zrušena rozhodnutí obecných soudů o přípustnosti vydání a rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání stejného stěžovatele do stejné země za účelem výkonu stejného trestu. Obecné soudy tedy byly povinny respektovat kasační účinky tohoto nálezu.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

24. Po přezkoumání napadených rozhodnutí, včetně obsáhlého spisového materiálu, ze shora zmíněných hledisek a po zhodnocení jejich souladu zvláště s čl. 7 odst. 2 Listiny, čl. 3 a 6 Úmluvy a čl. 3 Úmluvy proti mučení, Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná. Stěžovatel dále navrhoval posouzení napadených rozhodnutí z hlediska jejich souladu s čl. 43 Listiny a s čl. 13 Úmluvy. Ústavní soud však ke konstatování porušení těchto ustanovení ze strany obecných soudů či ministra spravedlnosti nenašel ve stěžovatelově argumentaci žádný důvod a oporu pro toto tvrzení pak nenašel ani v napadených rozhodnutích samotných či ve spisu Krajského soudu v Brně.

25. Ačkoliv byly stěžovatelovy ústavní stížnosti 1 a 2 usnesením č. j. II. ÚS 1221/13-27 ze dne 7. 5. 2013 spojeny ke společnému řízení, Ústavní soud se k rozhodnutím v nich napadeným v následujícím odůvodnění vyjádří zvlášť.

a) Rozhodnutí ministra spravedlnosti

26. V řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 trestního řádu, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele z České republiky do cizího státu, Ústavní soud posuzuje, zda vydání nebrání skutečnost, že osobě, o jejíž vydání jde, byla v České republice udělena mezinárodní ochrana, nebo že doposud nebylo pravomocně rozhodnuto o její žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu (viz výše uvedené stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 ze dne 13. 8. 2013; srov. rovněž Goodwin-Gill, G. S., McAdam, J. *The Refugee in International Law*. 3. vyd. Oxford : Oxford University Press, 2007, s. 257 až 262; a Sirinelli, M. *Les rapports entre extradition et asile*. *Revue Générale de Droit International Public*. 2013, č. 3/2013, s. 611 až 622). Ve stěžovatelově případě je tato překážka povolení vydání dána existencí rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 30. 11. 2010 č. j. 56 Az 1/2010-44,

kterým bylo zrušeno předchozí rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci žádosti o udělení mezinárodní ochrany a kterým byla tato věc Ministerstvu vnitra vrácena k dalšímu projednání, a skutečností, že předmětné řízení o udělení mezinárodní ochrany dosud nebylo ukončeno.

27. Tím, že ministr spravedlnosti nepočkal na výsledek řízení o udělení mezinárodní ochrany, došlo bez dalšího k zásahu do stěžovatelových základních práv zakotvených v čl. 7 odst. 2 Listiny, čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 Úmluvy proti mučení, neboť ministr spravedlnosti nevyčkal potvrzení, že ve stěžovatelově případě neexistuje reálné nebezpečí, že v případě jeho vydání bude tento vystaven mučení, nelidskému či ponižujícímu zacházení, případně že vydání stěžovatele nebude představovat porušení zásady non-refoulement.

b) Rozhodnutí obecných soudů

28. Stěžovatel nepřipustností svého vydání do Gruzie v době, kdy probíhá řízení o udělení mezinárodní ochrany, argumentuje také ve spojení s návrhem na zrušení rozhodnutí obecných soudů, tedy usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 15. 11. 2012 č. j. 1 Nt 241/2009-1882. Zde však argumentace tohoto typu není namístě, neboť, jak již bylo Ústavním soudem judikováno, řízení o udělení mezinárodní ochrany a řízení o přípustnosti vydání osoby do ciziny za účelem trestního stíhání či výkonu trestu nebo ochranného opatření jsou dvěma samostatnými řízeními, z nichž každé sleduje jiný účel a jejichž průběh se vzájemně nepodmiňuje (viz stanovisko pléna ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13).

29. Při přezkumu rozhodnutí obecných soudů o přípustnosti vydání stěžovatele se tedy Ústavní soud zabýval zvláště otázkou, zda ve věci stěžovatele existují závažné důvody domnívat se, že mu v případě jeho vydání hrozí nebezpečí mučení, krutého nebo nelidského zacházení, případně jiná forma perzekuce, jež by mohla vést k flagrantnímu odepření spravedlnosti například ve formě nepovolení obnovy řízení, tedy zda by v jeho případě neměly být před závazky České republiky vyplývajícími z Evropské úmluvy o vydávání upřednostněny závazky lidskoprávní povahy.

30. Pokud jde o stěžovatelovu obavu z krevní msty příbuzných obětí, Ústavní soud konstatuje, že k jejímu přezkumu nepřistoupil, neboť stěžovatel obavu z krevní msty vyslovil až ve své ústavní stížnosti.

31. Co se týče stěžovatelových obav z politické perzekuce, resp. tvrzení, že byl v důsledku znalosti citlivých informací získaných v rámci svého působení na Ministerstvu obrany Gruzínské republiky odsouzen ve vykonstruovaném procesu a že neexistují dostatečné záruky obnovy řízení v případě jeho vydání, Ústavní soud konstatuje, že se těmito stěžovatelovými námitkami obecné soudy zabývaly dostatečně. Z rozhodnutí a spisu

Krajského soudu v Brně vyplývá, že Krajský soud v Brně okolnosti odsouzení stěžovatele v Gruzii pečlivě posuzoval, tedy že reagoval na výtky Ústavního soudu adresované mu v souvislosti s jeho předcházejícím rozhodnutím o přípustnosti vydání stěžovatele v nálezů sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195), důkladně prostudoval spis Městského soudu v Tbilisi a kontaktoval tehdejší obhájce stěžovatele. Ze zjištěných skutečností, že obhájci nebyli stěžovateli pouze ustanoveni, nýbrž byli vybráni jeho rodinou, že s ním byli, byť v částečně nepřímém, kontaktu a že jsou přesvědčeni o zachování všech práv obhajobě náležejících, je zjevné, že námitka spočívající v obavě z flagrantního odepření spravedlnosti je za současné neexistence jiných relevantních prokazatelných skutečností nedůvodná. Co se pak týče otázky zaručenosti obnovy řízení v případě vydání stěžovatele, byla tato též náležitě posouzena. Obecné soudy zde poukázaly na diplomatické záruky v této souvislosti dané Ministerstvem spravedlnosti Gruzie a Generálním prokurátorem Gruzie, jež lze v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva [rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království* ze dne 17. 1. 2012 č. 8139/09, § 189] mimo jiné i z toho důvodu, že byly dány smluvním státem Úmluvy a že je umožněn dohled nad jejich dodržováním ze strany Velvyslanectví České republiky v Tbilisi, označit za relevantní. Zároveň také zkoumaly, zda existuje individualizované reálné nebezpečí po vydání následujícího flagrantního odepření spravedlnosti na základě možné politické perzekuce stěžovatele, přičemž konstatovaly, že stěžovatel dosud nespécifikoval, jaké informace jej vedou k přesvědčení, že by perzekvován byl, respektive svá vyjádření této otázky se týkající často měnil a nedokládal je patřičnými důkazy, a dále že se na základě svědectví i dalších důkazů již dále nelze domnívat, že by stoupence prvního gruzínského prezidenta Gamsakhurdii někdo ještě pronásledoval. Stěžovatel tedy neprokázal, že by mu s přihlédnutím k uplynulému času od jeho působení na Ministerstvu obrany Gruzínské republiky a změně politických poměrů v Gruzii hrozilo individualizované mučení, kruté či nelidské zacházení či jiná forma perzekuce kvůli jeho znalostem získaným během tohoto působení (srov. *mutatis mutandis* rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sultani proti Francii* ze dne 20. 9. 2007 č. 45223/05, § 67).

32. Ústavní soud považuje za dostatečnou i argumentaci obecných soudů ohledně možného reálného nebezpečí, že by byl stěžovatel v případě jeho vydání do Gruzie vystaven mučení, nelidskému či ponižujícímu zacházení v gruzínských věznicích v průběhu potenciální vazby a potenciálního výkonu trestu. Obecné soudy, zejména Krajský soud v Brně, pečlivě zkoumaly situaci v gruzínských věznicích a plně tím reagovaly na výtky Ústavního soudu v nálezů sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195). Závěry obecných soudů potvrzuje i Zpráva Evropského výboru

pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Výbor“) z inspekci v Gruzii, které byly provedeny ve dvou věznicích, vůči kterým směřovalo dlouhodobě nejvíce stížností [„Report to the Georgian Government on the visit to Georgia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 19 to 23 November 2012, CPT/Inf (2013) 18, Strasbourg, 31 July 2013 (dále jen „Zpráva CPT“)]. Vězni, se kterými Výbor dělal pohovory, zde uvedli, že po velké obměně ve vedení věznic došlo k výrazné změně atmosféry ve věznicích k lepšímu (viz odst. 28 Zprávy CPT), a nezmiňovali v zásadě žádné případy špatného zacházení z poslední doby. Materiální podmínky hodnotí zpráva (viz odst. 32 a násl. Zprávy CPT) v případě jedné věznice jako adekvátní, u druhé dokonce jako dobré. Pokud jde o zdravotní péči (odst. 46 a násl. Zprávy CPT), zpráva doporučuje navýšení počtu zdravotních sester a kapacity vězeňské nemocnice, nicméně celkově zdravotní péči hodnotí jako v zásadě snadno dostupnou. Rovněž dostupnost léků je hodnocena v obou věznicích jako adekvátní. Zpráva také výslovně zmiňuje, že je prováděno testování vězňů na žloutenku (viz str. 25 Zprávy CPT, poznámku pod čarou č. 56).

33. Na základě těchto informací Ústavní soud konstatuje, že co se týče reálného individualizovaného nebezpečí mučení stěžovatele v gruzínských věznicích lze shrnout, že stěžovatel ve své ústavní stížnosti nepředložil dostatečné argumenty prokazující, že existuje reálné nebezpečí, že by mohl být mučen právě on. Tuto svou domněnku zakládal pouze na přesvědčení, že bude perzekvován z politických důvodů, kteréžto však bylo již výše označeno za neopodstatněné (viz bod 31 tohoto nálezu). Pokud jde o nebezpečí, že stěžovatel bude v případě vydání vystaven ponižujícímu či nelidskému zacházení v souvislosti se svým chronickým onemocněním žloutenkou typu C, Ústavní soud konstatuje, že zdravotní stav stěžovatele je stabilizovaný a jeho onemocnění zdaleka nedosahuje takové závažnosti, aby samotným vydáním došlo u stěžovatele k takovému utrpení, které by dosáhlo intenzity čl. 3 Úmluvy (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *D. proti Spojenému království* ze dne 2. 5. 1997 č. 30240/96 a rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *N. proti Spojenému království* ze dne 27. 5. 2008 č. 26565/05, § 43). Na tomto závěru nic nemění ani skutečnost, že Evropský soud pro lidská práva v minulosti označil péči o nemocné v gruzínských věznicích za nedostatečnou (rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Jeladze proti Gruzii* ze dne 18. 12. 2012 č. 1871/08, § 47, a ve věci *Irakli Mindadze proti Gruzii* ze dne 11. 12. 2012 č. 17012/09, § 45), neboť práh pro aplikaci čl. 3 Úmluvy u vyhošťovaných nemocných osob (tzv. humanitárních kauz) je odlišný (blíže viz Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 444 až 445).

34. Ústavní soud tedy konstatuje, že Krajský soud v Brně i Vrchní soud v Olomouci napravily nedostatky v rozhodování vytknuté jim Ústavním soudem v souvislosti s předchozími rozhodnutími o přípustnosti vydání stěžovatele (Krajský soud v Brně například vyslechl nové svědky, zjistil informace o stavu vydávání osob do Gruzie z jiných členských států Evropské unie a podrobně se vyjádřil i k dalším bodům nálezu), a tudíž lze konstatovat, že obecné soudy se dostatečně vypořádaly i s argumenty stěžovatele týkajícími se reálného nebezpečí jeho vystavení z pohledu zákazu nelidského či ponižujícího zacházení nedostatečným podmínkám v gruzínských věznicích.

c) Shrnutí

35. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl jen zčásti. Při konstatování porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 7 odst. 2 Listiny, čl. 3 Úmluvy a čl. 3 Úmluvy proti mučení zrušil napadené rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187; v ostatních částech ústavní stížnost zamítl. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 13

K právu účastníka občanského soudního řízení vyjádřit se při rozhodování odvolacího soudu k tvrzením proti-strany

K rozhodování soudu o znalečném

Důvodem k zásahu Ústavního soudu je zjištění, že stěžovateli jako účastníkovi řízení nebylo doručeno vyjádření znalecké kanceláře, která vypracovala znalecký posudek, tak, aby se k němu mohl vyjádřit. Odvolací soud tímto postupem odepřel stěžovateli možnost zpochybnit argumenty obsažené v tomto vyjádření, a nedostal tak svým procesním povinnostem při rozhodování o podaném odvolání, v důsledku čehož došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 29. ledna 2014 sp. zn. IV. ÚS 3058/13 ve věci ústavní stížnosti Jaroslava Říhy, zastoupeného JUDr. Eliškou Vranou, advokátkou, se sídlem Praha 4, Na Hřebečech II, 1718/8, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 24. července 2013 č. j. 15 Co 447/2013-224, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a usnesení Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 9. dubna 2013 č. j. 1 C 172/2011-204 o přiznání znalečného znaleckému ústavu, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře a Okresního soudu v Pelhřimově jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 24. července 2013 č. j. 15 Co 447/2013-224 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 24. července 2013 č. j. 15 Co 447/2013-224 se ruší.

III. Ústavní stížnost v části, která směřuje proti usnesení Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 9. dubna 2013 č. j. 1 C 172/2011-204 se zamítá.

IV. Návrh na odklad vykonatelnosti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 24. července 2013 č. j. 15 Co 447/2013-224 a usnesení Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 9. dubna 2013 č. j. 1 C 172/2011-204 se odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 3. října 2013 a doplněnou podáním ze dne 13. listopadu 2013, se stěžovatel podle ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo zasazeno do jeho ústavně zaručených základních práv, konkrétně do práva na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve spojení s čl. 1 a 10 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a do práva na ochranu majetku podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě ve spojení s čl. 1 a 10 Ústavy. Napadená rozhodnutí jsou podle názoru stěžovatele i v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy ve vztahu k nálezové judikatuře Ústavního soudu. Ústavní stížnost spojil stěžovatel s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti vyjádřil nesouhlas s napadenými rozhodnutími a namítal, že napadené usnesení soudu prvního stupně je fakticky nepřezkoumatelné pro absenci jakéhokoliv odůvodnění. K tomu uvedl, že výši odměny znalce nebo znaleckého ústavu bezprostředně ovlivňuje věcná správnost znaleckého posudku, a proto odvolací soud nemůže na přezkoumání věcné správnosti znaleckého posudku rezignovat. Obecným soudům stěžovatel rovněž vytýkal, že vyjádření znaleckého ústavu STAVEXIS, s. r. o., (dále jen „znalecký ústav“) ke stěžovatelem podanému odvolání nebylo stěžovateli doručeno k podání repliky, a to za situace, kdy odůvodnění usnesení odvolacího soudu je z hlediska použité argumentace prakticky zcela založeno na tomto vyjádření znaleckého ústavu. Na podporu svých tvrzení stěžovatel odkázal na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 15. prosince 1994 sp. zn. III. ÚS 102/94 (N 61/2 SbNU 175), ze dne 7. prosince 2004 sp. zn. I. ÚS 157/04 (N 185/35 SbNU 445), ze dne 2. prosince 2008 sp. zn. II. ÚS 323/07 (N 210/51 SbNU 627), ze dne 13. června 2013 sp. zn. II. ÚS 2404/12 (N 108/69 SbNU 751), ze dne 15. července 2013 sp. zn. I. ÚS

2648/10 (N 117/70 SbNU 47), ze dne 16. července 2013 sp. zn. II. ÚS 200/13 (N 123/70 SbNU 127) a ze dne 22. srpna 2013 sp. zn. III. ÚS 1464/13 (N 152/70 SbNU 409).

II. Rekapitulace průběhu řízení

3. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis Okresnímu soudu v Pelhřimově sp. zn. 1 C 172/2011(dále jen „soudní spis“).

4. Z obsahu soudního spisu Ústavní soud zjistil, že žalobkyně Iveta Říhová se žalobou doručenou okresnímu soudu dne 1. prosince 2011 domáhala vůči stěžovateli zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k nemovitostem přikázáním věci za náhradu. Okresní soud usnesením ze dne 4. října 2012 č. j. 1 C 172/2011-142 znaleckému ústavu uložil přezkoumání dvou předchozích znaleckých posudků, pokud jde o určení obvyklé ceny nemovitostí, a dále znaleckému ústavu uložil, aby stanovil obvyklou, tzn. tržní cenu nemovitostí a aby posoudil možnost reálného rozdělení nemovitostí. Fakturou ze dne 4. dubna 2013 č. 13/01/00107 znalecký ústav požadoval za vypracování znaleckého posudku č. 4813-84/13 celkem 19 825 Kč. Okresní soud usnesením ze dne 9. dubna 2013 č. j. 1 C 172/2011-204, napadeným ústavní stížností, přiznal znaleckému ústavu znalečné v požadované výši.

5. Proti usnesení okresního soudu, kterým bylo znalečné přiznáno, podal stěžovatel odvolání, ve kterém uvedl své konkrétní námitky proti napadenému usnesení. Zejména napadl výši odměny a kvalitu znaleckého posudku týkající se určení peněžní hodnoty vypořádacího podílu. Okresní soud doručil odvolání stěžovatele znaleckému ústavu, který své vyjádření k námitkám v podaném odvolání o přiznání znalečného doručil okresnímu soudu dne 9. května 2013. Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře jako soud odvolací usnesením ze dne 24. července 2013 č. j. 15 Co 447/2013-224, které je rovněž napadeno ústavní stížností, usnesení soudu prvního stupně podle ustanovení § 219 o. s. ř. potvrdil.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

6. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Okresní soud v Pelhřimově a Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočku v Táboře jako účastníky řízení a Ivetu Říhovou a znalecký ústav jako vedlejší účastníky řízení, aby se k projednávané ústavní stížnosti vyjádřily. Vedlejší účastníci však této možnosti nevyužili a svého postavení se vzdali (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). Z toho důvodu Ústavní soud s vedlejšími účastníky již dále nejednal.

7. Okresní soud v Pelhřimově ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 28. listopadu 2013 sdělil, že vyúčtování znaleckého posudku akceptoval, neboť považoval za přiměřené všechny účtované hodiny a znalečné

bylo vyúčtováno v souladu s příslušnou vyhláškou. Stěžovateli byl též doručen znalecký posudek, takže mu muselo být zřejmé, jaké náklady v souvislosti se znaleckým posudkem znalecký ústav vynaložil.

8. Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že okresní soud o odměně znaleckého ústavu rozhodl usnesením, jež v souladu s ustanovením § 169 odst. 2 o. s. ř. neobsahovalo odůvodnění. Proto je nebylo možné i přes četné odvolací námitky považovat za nepřezkoumatelné. Odvolací soud pak rozhodl za situace, kdy měl k dispozici odvolání stěžovatele a vyjádření znalce k tomuto odvolání, což považoval za dostatečné, a vyjádření znalce již stěžovateli k replice nezasílal. V odůvodnění napadeného usnesení se odvolací soud vypořádal se všemi námitkami stěžovatele, na něž v podrobnostech odkazuje. Nadto odvolací soud poukázal na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 29. září 2005 sp. zn. III. ÚS 292/05 (U 23/38 SbNU 587) stran tvrzení stěžovatele, že byl dotčen na svých ústavně zaručených právech. K polemice stěžovatele k poučení o dovolání pak odvolací soud odkázal na ustanovení § 238 odst. 1 písm. g) o. s. ř. Závěrem odvolací soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

9. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení stěžovateli, který ve své replice ze dne 20. ledna 2014 v podstatě zopakoval svá tvrzení uvedená v ústavní stížnosti a dále odkázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 15. ledna 2009 sp. zn. IV. ÚS 1554/08 (N 12/52 SbNU 121), ze dne 3. září 2009 sp. zn. III. ÚS 346/09 (N 194/54 SbNU 393), ze dne 28. června 2011 sp. zn. II. ÚS 1235/11 (N 126/61 SbNU 831), ze dne 26. dubna 2012 sp. zn. I. ÚS 383/12 (N 93/65 SbNU 247) a ze dne 7. května 2013 sp. zn. I. ÚS 4184/12 (N 79/69 SbNU 329).

IV. Rozhodování bez ústního jednání

10. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony, Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Právní východiska

11. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží

posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyla porušena základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvená v Ústavě nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé. Ústavní soud pak ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce chráněných ústavním pořádkem České republiky.

12. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mimo jiné i to, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. náleze ze dne 10. ledna 2012 sp. zn. I. ÚS 1930/11 (N 5/64 SbNU 53)].

13. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézáni práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické. To však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité [srov. náleze ze dne 4. prosince 2008 sp. zn. I. ÚS 428/06 (N 215/51 SbNU 673)].

14. Ústavní soud v případech, kdy účastník řízení, resp. osoba zúčastněná na řízení neměli v důsledku postupu soudu možnost vyjádřit se ke vzneseným výhradám, precizoval svůj náhled na přezkum rozhodnutí, v nichž došlo k procesnímu vybočení charakterizovanému extrémním rozporem se zásadami spravedlnosti tak, že je povinností obecných soudů dát jim možnost uplatnit své stanovisko [srov. nálezy ze dne 17. října 2012 sp. zn. I. ÚS 2670/12 (N 176/67 SbNU 153) a ze dne 10. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 3367/12 (N 11/68 SbNU 169) ve znění opravného usnesení sp. zn. II. ÚS 3367/12 ze dne 31. ledna 2013].

VI. Posouzení ústavní stížnosti

15. V projednávané věci má Ústavní soud za to, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny a ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud shledal, že postupem

odvolacího soudu došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

16. Důvodem k zásahu Ústavního soudu je právě zjištění, že stěžovateli nebylo doručeno vyjádření znalecké kanceláře tak, aby se k němu mohl vyjádřit. Odvolací soud tímto postupem odepřel stěžovateli možnost zpochybnit argumenty znalecké kanceláře obsažené v jejím vyjádření. Znamená to, že odvolací soud nedostál svým procesním povinností při rozhodování o podaném odvolání.

17. Ústavní soud připomíná, že při vyvozování závěrů v rozhodování o znalečném a jeho výši obecnými soudy je možno analogicky aplikovat i závěry vztahující se k rozhodování o nákladech řízení. Evropský soud pro lidská práva v souvislosti s aplikací ustanovení § 150 o. s. ř. opakovaně dovořil, že o porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy se jedná i v případě, kdy význam úhrady nákladů není zanedbatelný a obecný soud, který má v úmyslu použít ustanovení § 150 o. s. ř., „nevytvorí procesní prostor“ umožňující účastníkům řízení vyjádřit své stanovisko k případnému použití tohoto ustanovení (viz rozsudek ze dne 5. září 2013 ve věci *Čepek proti České republice* stížnost č. 9815/10, § 54 a 56).

18. V části ústavní stížnosti, ve které stěžovatel navrhoval zrušení usnesení Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 9. dubna 2013 č. j. 1 C 172/2011-204, Ústavní soud ústavní stížnost zamítl, neboť v postupu tohoto soudu neshledal pochybení (srov. § 169 odst. 2 o. s. ř.).

19. Pokud jde o další námítky stěžovatele vztahující se k vlastnímu rozhodování o výši znalečného, jimi se Ústavní soud nezabýval, neboť výklad a aplikace předpisu o stanovení znalečného jsou výhradně záležitostí obecných soudů.

20. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhodl tak, že ústavní stížnosti podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl a napadené rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře zrušil. V části napadající rozhodnutí Okresního soudu v Pelhřimově pak ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítl.

21. Návrh stěžovatele na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí Ústavní soud odmítl [§ 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu], neboť napadená rozhodnutí nebyla sama o sobě spojena s hrozbou neodčinitelné újmy stěžovateli.

Č. 14

**K rozhodování obecných soudů o žalobě na obnovu občanského soudního řízení
K náležitému odůvodnění soudního rozhodnutí**

Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod, jakož i z čl. 1 Ústavy, kdy jedním z těchto principů je i povinnost soudu svůj rozsudek řádně odůvodnit. Naplnění tohoto principu nelze spatřovat v tom, že se obecný soud vypořádá s námitkou účastníka řízení tak, že pouze odkáže na jiné soudní rozhodnutí s tím, že tato argumentace stěžovatelky zde již byla vyřešena, přičemž z odkazu nevyplývá, z jakých důvodů se s ním odkazující soud ztotožnil, jakými úvahami se soud při svém rozhodování řídil a z jakých předpokladů vycházel.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 5. února 2014 sp. zn. IV. ÚS 1148/13 ve věci ústavní stížnosti FAMKO, spol. s r. o., se sídlem v Brně, Preslova 2, zastoupené Mgr. Zbyňkem Vančurou, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Brně, Čechyňská 23, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013 č. j. 32 Cdo 3422/2012-185, jímž bylo zamítnuto stěžovatelčino dovolání, a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2012 č. j. 1 Cmo 189/2008-168, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba na obnovu řízení, za účasti Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Olomouci jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva financí jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013 č. j. 32 Cdo 3422/2012-185 a usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2012 č. j. 1 Cmo 189/2008-168 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013 č. j. 32 Cdo 3422/2012-185 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2012 č. j. 1 Cmo 189/2008-168 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se svou včas podanou ústavní stížností domáhá s odvoláním na porušení práva na spravedlivý proces a práva na soudní ochranu, zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), jakož i porušení čl. 1 Ústavy zrušení shora označených rozhodnutí obecných soudů.

2. Jak se podává z ústavní stížnosti a připojeného spisového materiálu, stěžovatelka se žalobou na obnovu řízení domáhala povolení obnovy řízení vedeného pod sp. zn. 13/14 Cm 147/2000 u Krajského soudu v Brně a dále obnovy odvolacího řízení vedeného u Vrchního soudu v Olomouci pod sp. zn. 4 Cmo 190/2002. Krajský soud v Brně svým usnesením ze dne 4. 12. 2007 č. j. 19 Cm 216/2006-52, ve znění doplňujícího usnesení ze dne 1. 9. 2008 č. j. 19 Cm 216/2006-94, obnovu řízení sp. zn. 13/14 Cm 147/2000 vedeného u Krajského soudu v Brně povolil. K odvolání vedlejší účastnice Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 25. 2. 2009 č. j. 1 Cmo 189/2008-102 změnil napadená usnesení tak, že návrh na obnovu řízení zamítl. Na základě dovolání stěžovatelky Nejvyšší soud usnesením ze dne 14. 12. 2010 č. j. 32 Cdo 2586/2009-134 napadené usnesení Vrchního soudu v Olomouci zrušil, věc mu vrátil k dalšímu řízení a vyslovil závazný právní názor, že soud je vázán uplatněným důvodem obnovy řízení. Vrchní soud v Olomouci následně usnesením ze dne 30. 3. 2011 č. j. 1 Cmo 189/2008-143 usnesení Krajského soudu v Brně, kterým krajský soud povolil obnovu řízení, potvrdil. Potvrzující usnesení Vrchního soudu v Olomouci napadla vedlejší účastnice dovoláním. Usnesením ze dne 27. 9. 2011 č. j. 32 Cdo 2434/2011-157 Nejvyšší soud dovoláním napadené usnesení Vrchního soudu v Olomouci opětovně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, přičemž vyslovil závazný právní názor, že uplatněným důvodem obnovy řízení je rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 28. 6. 2006 č. j. 20 Cm 454/95-265 a stěžovatelkou podaná žaloba na obnovu řízení tak byla podána včas. Podle názoru Nejvyššího soudu se ale Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací nezabýval posouzením, zda předmětný rozsudek Krajského soudu v Brně je ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) důvodem, pro který lze obnovu řízení povolit. Současně Nejvyšší soud zdůraznil, že ve svých rozhodnutích opakovaně vyjádřil závěr, že později přijaté rozhodnutí v jiné právní věci není samo o sobě důvodem pro povolení obnovy řízení. Vrchní soud v Olomouci, jsa vázán tímto právním názorem Nejvyššího soudu, návazně usnesením ze dne 14. 3. 2012 č. j. 1 Cmo 189/2008-168 změnil usnesení Krajského soudu v Brně ve znění

doplňujícího usnesení tím způsobem, že návrh na obnovu řízení zamítl. Stěžovatelkou podané dovolání Nejvyšší soud usnesením ze dne 22. 1. 2013 č. j. 32 Cdo 3422/2012-185 zamítl.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti rekapituluje průběh původního řízení vedeného u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 13/14 Cm 147/2000, které je předmětem jejího návrhu na obnovu řízení. Vedlejší účastnice v tomto řízení uplatnila žalobní návrh na zaplacení částky 1 512 918,85 Kč s příslušenstvím stěžovatelkou. Soud prvního stupně podanou žalobu rozsudkem ze dne 25. 3. 2002 zamítl s odůvodněním, že nebylo prokázáno, že by tvrzený závazek přešel na stěžovatelku, nebo že by stěžovatelka takový závazek převzala. Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací však rozsudkem ze dne 6. 11. 2003 sp. zn. 4 Cmo 190/2002 dospěl k opačnému závěru a stěžovatelku zavázal k zaplacení nárokové částky s příslušenstvím, a to z důvodu údajného nesplacení části úvěru dle úvěrové smlouvy ze dne 28. 6. 1990 uzavřené mezi ČSAO Brno, s. p., a Komerční bankou. Následně došlo k privatizaci dlužníka s tím, že celkový úvěr (závazek dlužníka) měl být rozdělen na jednotlivé nástupce. Ve vztahu ke stěžovatelce se to však nestalo a pohledávka z úvěru byla předmětem několika po sobě jdoucích postoupení. V prosinci roku 2005 převzala stěžovatelka od bývalého statutárního zástupce svého předchůdce úvěrovou smlouvu z 29. 12. 1990 a tuto předložila jako listinný důkaz v dalším řízení vedeném u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 20 Cm 454/95, kde stěžovatelka vystupovala rovněž na straně žalovaného. Na straně žalobce sice vystupoval jiný subjekt než vedlejší účastnice, avšak pouze proto, že vedlejší účastnice postoupila část pohledávek z úvěrové smlouvy ze dne 28. 6. 1990 na jiný subjekt – na společnost Matco, s. r. o. Krajský soud v Brně po provedeném dokazování, zejména s ohledem na nově získanou úvěrovou smlouvu ze dne 29. 12. 1990, dospěl k závěru, že úvěrová smlouva ze dne 28. 6. 1990 zanikla splněním již dne 8. 1. 1991, a to výnosem střednědobého úvěru na zásoby. Nemohlo tedy dojít k postoupení pohledávky ze smlouvy ze dne 28. 6. 1990 z původního věřitele na předchůdce vedlejší účastnice, a tedy ani následně na vedlejší účastnici. Z těchto důvodů Krajský soud v Brně žalobu zamítl rozsudkem ze dne 28. 6. 2006 č. j. 20 Cm 454/95-265, který byl stěžovatelce doručen dne 19. 9. 2006, a stěžovatelka ho tak bez své viny nemohla použít v původním řízení před soudem prvního stupně, přičemž toto rozhodnutí Krajského soudu v Brně pro ni může přivodit příznivější rozhodnutí ve věci, u níž žádá o obnovu řízení [§ 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř.], a je proto důvodem obnovy řízení. Stěžovatelka tak v řízení, u něhož žádá o povolení obnovy řízení, plnila vůči vedlejší účastnici fakticky bez právního důvodu.

4. Základní námitkou vznášenou stěžovatelkou vůči napadeným rozhodnutím obecných soudů je její přesvědčení o nesprávné interpretaci a aplikaci ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. obecnými soudy, které

rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 28. 6. 2006 č. j. 20Cm 454/95-265 nepovažují za rozhodnutí způsobilé založit důvod obnovy řízení. U uvedeného rozhodnutí podle stěžovatelky ale nejde o rozhodnutí „samo o sobě v jiné právní věci“, jak argumentují obecné soudy. Předmětným rozhodnutím bylo prokázáno, že vedlejší účastnice uplatňovala v řízení, u něhož stěžovatelka navrhuje obnovu řízení, neexistující pohledávku a přitom nárok uplatněný vedlejší účastnicí zanikl splněním již v roce 1991. Daným výkladem ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. obecnými soudy a následným zamítnutím jejího návrhu na obnovu řízení je tak stěžovatelce vzata možnost nárokovat vydání bezdůvodného obohacení po vedlejší účastnici. Dle názoru stěžovatelky se u daného rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 28. 6. 2006, jímž argumentovala v návrhu na obnovu řízení, jedná o totožnou právní věc, a je tak namístě závěr, že se tedy nejedná o jinou právní věc, jak uvádí v odůvodnění napadených rozhodnutí obecné soudy. Napadená rozhodnutí tak podle názoru stěžovatelky vycházejí ze skutkového zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování. Obecné soudy tak zcela pomínují skutečný stav věci i princip obecné spravedlnosti, a tím rozhodly v rozporu se zásadou spravedlivého procesu. Napadeným rozhodnutím obecných soudů stěžovatelka dále vytýká, že za shodné skutkové i důkazní situace rozhodovaly odlišně, a i v tom stěžovatelka spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces, porušení principu právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodnutí, jakož i porušení práva na soudní ochranu. S ohledem na shora uvedená tvrzení stěžovatelka v závěru ústavní stížnosti navrhuje, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

II.

5. K posouzení ústavní stížnosti si Ústavní soud připojil spis Krajského soudu v Brně sp. zn. 19Cm 216/2006.

6. Po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti a spisového materiálu Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

7. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud opakovaně judikuje, že postup v soudním řízení, včetně interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů, je primárně záležitostí obecných soudů. Způsobilé zasáhnout do základního práva a svobody jednotlivce jsou případy porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svéole (např. nerespektováním kogentní normy), v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, nebo v důsledku uplatnění toliko jedné z možných interpretačních alternativ, která však neobstojí z hlediska ústavní konformity a souladu s principy spravedlnosti na rozdíl od interpretační alternativy jiné.

8. Základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. V extrémním rozporu s principy spravedlnosti je také přepjatě formalistická interpretace zákona.

9. Podstatou ústavní stížnosti je stěžovatelčina námitka, že jí v návrhu na obnovu řízení předložený rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 28. 6. 2006 č. j. 20 Cm 454/95-265 v řízení, ve kterém vystupovala jak stěžovatelka, tak fakticky i vedlejší účastnice, je rozhodnutím týkajícím se totožné právní věci, a naplňuje tak podmínku přípustnosti návrhu na obnovu řízení ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Stěžovatelka proto v ústavní stížnosti vyslovuje nesouhlas s výkladovým závěrem obecných soudů, že u uvedeného rozhodnutí jde o rozhodnutí v jiné právní věci, které tak není samo o sobě důvodem pro povolení obnovy řízení.

10. Obnova řízení je mimořádným opravným prostředkem, jenž představuje průlom do principu nezměnitelnosti a závaznosti vydaných rozhodnutí a jehož účelem je odstranit nedostatky ve skutkových zjištěních pravomocného rozsudku v případech, kdy tyto vady vyšly najevo až po právní moci původního rozhodnutí. V řízení o povolení obnovy soud nepřezkoumává zákonnost a odůvodněnost původního rozhodnutí, ale posuzuje otázku, zda nové skutečnosti či důkazy dříve neznámé ve spojení s důkazy již provedenými mohou odůvodnit jiné – a žalobci příznivější – rozhodnutí, než které bylo dříve vydáno. Měřítkem důvodnosti ústavní stížnosti tedy není věcná správnost žalobou na obnovu řízení napadených rozhodnutí, nýbrž toliko otázka, zda zde jsou relevantní důvody pro povolení obnovy řízení, respektive zda obecné soudy ústavně konformním způsobem odůvodnily, proč stěžovatelkou předestřené (nové) skutečnosti takovými neshledaly.

11. Ústavní soud v dané věci spatřuje primární pochybení obecných soudů v tom, že se v odůvodnění ústavní stížnosti napadených rozhodnutí obecné soudy dostatečným způsobem nevypořádaly s námitkou stěžovatelky, že rozsudek Krajského soudu v Brně, uplatněný stěžovatelkou v návrhu na obnovu řízení, se týká samotného předmětu sporu, u něhož je navrhována obnova řízení, a nejde tak o rozhodnutí v jiné právní věci. Rozhodnutí obecných soudů je tedy v této části nepřezkoumatelné. Ve své bohaté judikatuře týkající se přezkoumatelnosti rozhodnutí obecných soudů se Ústavní soud opakovaně vyjadřoval k nutnosti řádného odůvodnění soudních rozhodnutí, které je považováno za esenciální podmínku ústavně konformního rozhodnutí vylučujícího libovůli v rozhodování [srov. např. nálezy ze dne 26. 6. 1997 sp. zn. III. ÚS 94/97 (N 85/8 SbNU 287), ze dne 19. 10. 2004 sp. zn. I. ÚS 588/03 (N 147/35 SbNU 71), ze dne 30. 11. 2000 sp. zn. III. ÚS 463/2000 (N 181/20 SbNU 267), ze dne 11. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 1481/08 (N 220/51 SbNU 725), všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

12. Nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy, kdy jedním z těchto principů je i povinnost soudů své rozsudky řádně odůvodnit. Naplnění tohoto principu řádného a spravedlivého procesu však v projednávané věci absentuje, neboť odůvodnění Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu je ve vztahu k argumentaci stěžovatelky zcela nedostatečné. Pokud se totiž obecný soud vypořádá s námitkou účastníka řízení tak, že pouze odkáže na jiné soudní rozhodnutí s tím, že tato argumentace stěžovatelky zde již byla vyřešena jako irelevantní, nelze mít takový postup za souladný se zákonnými požadavky kladenými na obsah odůvodnění, kdy v konečném důsledku takové rozhodnutí zasahuje do základních práv účastníka řízení, jenž má právo na to, aby jeho věc byla spravedlivě posouzena. Z odkazu na soudní rozhodnutí, ze kterého navíc nevyplývá, zda a z jakých důvodů se s ním odkazující soud ztotožnil, není totiž zřejmé, jakými úvahami se soud při svém rozhodování řídil a z jakých předpokladů vycházel.

13. To platí tím více za situace, kdy v dané věci Krajský soud v Brně svým usnesením ze dne 4. 12. 2007 obnovu řízení sp. zn. 13/14 Cm 147/2000 povolil a Vrchní soud v Olomouci jeho rozhodnutí v pořadí svým druhým rozhodnutím potvrdil. V pořadí třetím rozhodnutím, jsa vázán právním názorem Nejvyššího soudu, pak Vrchní soud v Olomouci návrh na obnovu řízení zamítl a následně dovolání stěžovatelky zamítl i Nejvyšší soud. Oba obecné soudy přitom ve svých zamítavých rozhodnutích pouze odkázaly na usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 5. 1998 sp. zn. II. ÚS 111/98 (U 40/11 SbNU 315) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008 sp. zn. 29 Cdo 269/2008 a toliko zopakovaly, že později přijaté rozhodnutí v jiné právní věci není samo o sobě důvodem pro povolení obnovy řízení. Ústavní soud nemínil zpochybňovat zmíněnou ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu i Ústavního soudu, na kterou oba obecné soudy odkázaly a s níž se Ústavní soud ztotožňuje. Odůvodnění napadených rozhodnutí obecných soudů však postrádá argumentaci k učinění závěru, zda jde o rozhodnutí v jiné nebo téže právní věci.

14. Lze tedy uzavřít, že napadená rozhodnutí obecných soudů se pro nedostatek řádného odůvodnění učiněných právních závěrů a formalistickým odkazem na dřívější judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího soudu dostala do extrémního rozporu s principy spravedlnosti. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Olomouci bylo zasaženo do práv stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces, jež jsou garantována čl. 36 odst. 1 Listiny. S ohledem na tento závěr Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona

č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013 č. j. 32 Cdo 3422/2012-185 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2012 č. j. 1 Cmo 189/2008-168 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

15. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisového materiálu. Nekonání ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

Č. 15

K právu účastníka řízení vyjádřit se k aplikaci moderačního práva při rozhodování o nákladech občanského soudního řízení

Ačkoli Ústavní soud ve své judikatuře dává najevo svou zdrženlivost v poměru k rozhodování civilních soudů v otázkách nákladů řízení [např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 426/03 ze dne 29. 9. 2003, sp. zn. III. ÚS 259/02 ze dne 13. 8. 2002 a další (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)], v daném případě shledal důvod pro svůj zásah jednak proto, že stěžovateli – jak bylo zjištěno – nebyl dán odpovídající prostor vyjádřit se k možnému použití ustanovení § 150 o. s. ř. [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 23. 10. 2008 (N 181/51 SbNU 235) ve znění opravného usnesení sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 16. 12. 2008, náleze sp. zn. I. ÚS 4677/12 ze dne 30. 4. 2013 (N 73/69 SbNU 273) a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva č. 9815/10 ve věci *Čepek proti České republice*], ale také a především proto, že zdůvodnění aplikace uvedené normy – umožňující jen výjimečně prolomení zásady úspěchu ve věci – odvolacím soudem v napadeném rozhodnutí nepovažuje Ústavní soud ve smyslu vlastní judikatury [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 48/11 ze dne 24. 5. 2011 (N 99/61 SbNU 513), sp. zn. I. ÚS 42/11 ze dne 19. 4. 2012 (N 83/65 SbNU 115)] za dostatečné, náležitě zohledňující okolnosti daného případu ve všech jeho souvislostech.

Ustanovení § 150 o. s. ř. má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti, tedy jinými slovy, k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení. Pokud je aplikováno, aniž by všechny relevantní důvody pro takový postup byly posuzovány, jde o postup obsahující libovůli, zasahující do základního práva na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 5. února 2014 sp. zn. IV. ÚS 2259/13 ve věci ústavní stížnosti Tomáše Jarolíma, zastoupeného Mgr. MUDr. Jaroslavem Maršíkem, advokátem, se sídlem náměstí Svobody 1, Teplice, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 16. dubna 2013 č. j. 1 Co 32/2013-89 ve výročích, jimiž bylo rozhodnuto o nákladech řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 16. dubna 2013 č. j. 1 Co 32/2013-89 bylo porušeno právo na spravedlivý (řádny) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. dubna 2013 č. j. 1 Co 32/2013-89 se ve výroku pod bodem I v části týkající se nákladů řízení a ve výroku pod bodem II zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 23. července 2013, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí v jeho výrociích o nákladech řízení, a to pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

3. Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 34 C 201/2011.

4. Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15. října 2012 č. j. 34 C 201/2011-63 byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobci domáhali, aby žalovanému (v řízení před Ústavním soudem stěžovatel) byla uložena povinnost zveřejnit na své náklady omluvu v přenosu publicistického pořadu HYDE PARK v rozsudku přesně specifikovaného znění (výrok pod bodem I). Ve výroku pod bodem II byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobci domáhali, aby žalovanému byla uložena povinnost zaplatit žalobcům částku 200 000 Kč a ve výroku pod bodem III byla žalobcům uložena povinnost společně a nerozdílně zaplatit žalovanému na nákladech řízení částku 32 160 Kč. Uvedený rozsudek napadli žalobci odvoláním.

5. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 16. dubna 2013 č. j. 1 Co 32/2013-89 byl rozsudek soudu prvního stupně ve výrociích pod body I a II potvrzen (výrok pod bodem I rozsudku odvolacího soudu); ve výroku pod bodem III byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že žalovanému se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení (výrok pod bodem II rozsudku odvolacího soudu). Dále vrchní soud rozhodl, že žalovanému se nepřiznává právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok pod bodem III rozsudku odvolacího soudu).

II.

6. V ústavní stížnosti stěžovatel Vrchnímu soudu v Praze vytýká pochybení v rozhodnutí o nákladech řízení před soudy obou stupňů, neboť má za to, že v daném případě nebyly dány důvody pro aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). O jeho použití Vrchní soud v Praze rozhodl, aniž by se zabýval veškerými okolnostmi případu, aniž by postup podle tohoto ustanovení přesvědčivě odůvodnil, a konečně pochybil i v tom, že stěžovatele o záměru aplikace tohoto postupu předem nevyrozuměl a nedal mu možnost se k němu vyjádřit. Odvolací soud, uvádí stěžovatel, nijak nezvažoval, jak se jeho rozhodnutí o nepřiznání nákladů řízení dotkne majetkových poměrů stěžovatele.

7. Ústavní soud si vyžádal vyjádření Vrchního soudu v Praze, Krajského soudu v Ústí nad Labem, Josefa Maria Freimanna a ThDr. Mgr. Eugena Sigismunda Freimanna, Ph.D., k podané ústavní stížnosti.

8. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 17. října 2013 odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku.

9. Krajský soud v Ústí nad Labem ve svém přípisu Ústavnímu soudu doručeném dne 29. října 2013 uvedl, že k ústavní stížnosti se nemůže vyjádřit, protože je jí napadeno pouze rozhodnutí Vrchního soudu v Praze.

10. Protože vyjádření soudů neobsahovala žádné nové pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal je Ústavní soud ostatním účastníkům k replice a při svém rozhodování k nim nepřihlédl.

11. Josef Mario Freimann a ThDr. Mgr. Eugen Sigismund Freimann, Ph.D., se k podané ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřili ani nedoložili plnou moc k jejich zastupování před Ústavním soudem, proto s nimi Ústavní soud jako s vedlejšími účastníky dále nejednal.

III.

12. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžadaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nenařazení ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

13. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. V předmětné věci napadá stěžovatel rozsudek Vrchního soudu v Praze v části, ve které bylo rozhodováno o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

15. Ústavní soud připomíná, že není další instancí v systému všeobecného soudnictví a výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi ostatních soudů (srov. např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1216/13 ze dne 29. 5. 2013,

dostupné na <http://nalus.usoud.cz> stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná). Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti a jako takový je oprávněn do rozhodovací činnosti ostatních soudů zasahovat jen tehdy, pokud nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny.

16. Ústavní soud se ve své dřívější judikatuře opakovaně zabýval rozhodováním soudů o náhradě nákladů řízení a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces a opakovaně k otázce náhrady nákladů řízení konstatoval, že tato problematika zpravidla nemůže být předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, obvykle nedosahuje intenzity zakládající porušení jejich základních práv a svobod [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 10/98 ze dne 1. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 130/98 ze dne 27. 5. 1998, sp. zn. I. ÚS 30/02 ze dne 4. 2. 2003, sp. zn. IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (U 25/27 SbNU 307), sp. zn. III. ÚS 255/05 ze dne 13. 10. 2005].

17. Ústavní soud ve své judikatuře rovněž opakovaně konstatoval, že rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je zásadně doménou soudů; zobrazují se zde aspekty nezávislého soudního rozhodování. Ústavní soud není tudíž oprávněn v detailech přezkoumávat jednotlivá rozhodnutí soudů o nákladech řízení (srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 457/05 ze dne 24. 11. 2005). Otázka náhrady nákladů řízení by mohla dosáhnout ústavněprávní dimenze toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo nastat v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen např. prvek svévole. Případy, kdy Ústavní soud ústavní stížnost otevřel věcnému posouzení, jsou výjimečné [např. nález sp. zn. II. ÚS 598/2000 ze dne 4. 7. 2001 (N 100/23 SbNU 23), sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145), sp. zn. III. ÚS 619/2000 ze dne 24. 5. 2001 (N 79/22 SbNU 165), usnesení sp. zn. I. ÚS 633/05 ze dne 10. 1. 2006].

18. Výše uvedené závěry Ústavního soudu o omezeném přezkumu problematiky nákladů řízení potom platí o to více pro rozhodování podle ustanovení § 150 o. s. ř.; aplikace citovaného ustanovení je totiž svou podstatou výjimečná, neboť pouze zjistí-li soud existenci důvodů hodných zvláštního zřetele, nemusí výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Ustanovení § 150 o. s. ř. obsahuje zvláštní zmírňovací právo soudů, jímž je umožněno rozhodnout o náhradě nákladů řízení jinak, než by odpovídalo výsledku sporu. Toto právo však přísluší především soudům obecným, které nejlépe znají konkrétní okolnosti toho kterého případu, a proto je především jejich věcí, zda použijí možnosti dané jim uvedeným ustanovením, či nikoliv.

19. Je tedy zásadně věcí civilního soudu, který případ projednává, aby uvážil, zda dané ustanovení, jež je ustanovením použitelným pouze

ve výjimečných případech, aplikuje, či nikoliv [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 37/02 ze dne 31. 1. 2002 (U 4/25 SbNU 357)]. Vymezování obsahu tohoto neurčitého právního pojmu je tedy úlohou soudů civilních vždy v kontextu s posuzovanou konkrétní věcí. Ústavnímu soudu proto zásadně nepřísluší hodnotit, zda jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele pro použití tohoto ustanovení (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 389/05 ze dne 19. 1. 2006). Není žádných pochybností o tom, že úvaha soudu o tom, zda se v dané věci jedná o tak výjimečný případ, že jsou důvody pro aplikaci ustanovení (§ 150 o. s. ř.) naplněny, musí být v rozhodnutí soudu řádně a přesvědčivě odůvodněna, neboť jinak by šlo o soudní postup, v němž by bylo možné spatřovat prvky libovůle [srov. sp. zn. III. ÚS 727/2000 (viz výše)].

20. V souzené věci Vrchní soud v Praze v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl, že výrok pod bodem III rozsudku soudu prvního stupně změnil, neboť v dané věci shledal existenci důvodů zvláštního zřetele hodných. Důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž v řízení úspěšnému žalovanému podle ustanovení § 150 o. s. ř. odpírá právo na náhradu nákladů řízení, shledal odvolací soud v okolnostech případu, kdy žalovaný v předmětném pořadí fakticky uvedl nepravdivé údaje, z nichž jeden dokonce opakovaně. K výroku o nákladech odvolacího řízení Vrchní soud v Praze uvedl, že o náhradě nákladů odvolacího řízení rozhodl podle ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 za užití § 150 o. s. ř. z výše uvedených důvodů.

21. Ačkoli Ústavní soud ve své judikatuře dává najevo svou zdrženlivost v poměru k rozhodování civilních soudů v otázkách nákladů řízení [např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 426/03 ze dne 29. 9. 2003, sp. zn. III. ÚS 259/02 ze dne 13. 8. 2002 a další (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)], v daném případě shledal důvod pro svůj zásah jednak proto, že stěžovateli – jak bylo zjištěno – nebyl dán odpovídající prostor vyjádřit se k možnému použití ustanovení § 150 o. s. ř. [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 23. 10. 2008 (N 181/51 SbNU 235) ve znění opravného usnesení sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 4677/12 ze dne 30. 4. 2013 (N 73/69 SbNU 273) a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva č. 9815/10 ve věci *Čepek proti České republice*], ale také a především proto, že zdůvodnění aplikace uvedené normy – umožňující jen výjimečně prolomení zásady úspěchu ve věci – odvolacím soudem v napadeném rozhodnutí nepovažuje Ústavní soud ve smyslu vlastní judikatury [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 48/11 ze dne 24. 5. 2011 (N 99/61 SbNU 513), sp. zn. I. ÚS 42/11 ze dne 19. 4. 2012 (N 83/65 SbNU 115)] za dostatečné, náležitě zohledňující okolnosti daného případu ve všech jeho souvislostech.

22. Jak zdůrazňuje judikatura Ústavního soudu, ustanovení § 150 o. s. ř. má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti, tedy jinými slovy, k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení. Pokud je aplikováno, aniž by

všechny relevantní důvody pro takový postup byly posuzovány, jde o postup obsahující libovůli, zasahující do základního práva na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nálezn. sp. zn. II. ÚS 237/05 ze dne 2. 3. 2006 (N 48/40 SbNU 433)].

23. Ústavní soud má za to, že v daném případě Vrchní soud v Praze jednak pochybil, že účastníky řízení neupozornil na zamýšlený postup podle § 150 o. s. ř. a dále v napadeném rozsudku použití moderačního oprávnění podle ustanovení § 150 o. s. ř. nezdůvodnil dostatečným a přesvědčivým způsobem, jak to požaduje judikatura zdejšího soudu. Postup vrchního soudu proto Ústavní soud shledává svévolným, svou intenzitou porušujícím ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. Proto Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 16. dubna 2013 č. j. 1 Co 32/2013-89 ve výroku pod bodem I v části týkající se nákladů řízení a ve výroku pod bodem II zrušil. Ústavní soud nicméně dodává, že svým rozhodnutím nikterak nepředjímá vlastní rozhodnutí soudu o nákladech řízení.

Č. 16

K podání v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem

Městský soud chybně zhodnotil dosah zaručeného elektronického podpisu, jestliže dospěl k závěru, že se tento nevztahuje na přílohu elektronické zprávy. Při výkladu ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 42 odst. 3 věty druhé o. s. ř. nerespektoval, že smyslem a účelem příslušných ustanovení je záruka identifikace účastníka řízení a autenticity podání. Důvodem, proč mají být elektronická podání doplňována (ustanovení § 42 odst. 3 věty druhé o. s. ř.), je snaha o odstranění pochybností ohledně totožnosti osoby, která podání učinila, tj. zabránit tomu, aby jménem podatele činil bez jeho vědomí či proti jeho vůli podání někdo jiný. Elektronické podání odeslané e-mailem a opatřené zaručeným elektronickým podpisem s přílohou, která je součástí tohoto elektronického podání a obsahuje rozvedený text námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, i když není samostatně opatřena zaručeným elektronickým podpisem, splňuje podmínky ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř.

Městský soud k přezkoumání námitek předložených soudním exekutorem přistoupil přepjatě formalisticky, čímž ve svém důsledku odepřel stěžovateli právo na přístup k soudu a porušil jeho právo na spravedlivý (řádný) proces. V zájmu zajištění základního práva na přístup k soudu je přitom třeba i v případě pochybností o tom, zda je nutné podání doplnit, se přiklonit k výkladu příznivějšímu ve prospěch výkonu tohoto základního práva.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické - ze dne 12. února 2014 sp. zn. IV. ÚS 1829/13 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Jaroslava Kříže, zastoupeného Mgr. Zdeňkem Brunčíkem, advokátem, se sídlem Lidická 710/57, Brno, proti usnesení Městského soudu v Brně č. j. 79 EXE 2514/2011-46 ze dne 12. 3. 2013, kterým byly odmítnuty stěžovatelovy námítky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, a proti příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora JUDr. Miloslava Zwiefelhofera č. j. 144 EX 10632/11-80 ze dne 6. 4. 2012.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Brně č. j. 79 EXE 2514/2011-46 ze dne 12. 3. 2013 došlo k zásahu do ústavního práva stěžovatele zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Brně č. j. 79 EXE 2514/2011-46 ze dne 12. 3. 2013 se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel se s odvoláním na porušení čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení městského soudu a příkazu soudního exekutora k úhradě nákladů exekuce.

2. Z obsahu připojeného spisu Městského soudu v Brně sp. zn. 79 EXE 2514/2011 a ústavní stížnosti vyplývá, že usnesením soudního exekutora č. j. 144 EX 10632/11-61 ze dne 2. 2. 2012 byla k návrhu stěžovatele částečně zastavena exekuce nařízená usnesením Městského soudu v Brně č. j. 79 EXE 2514/2011-17 ze dne 17. 10. 2011 na majetek stěžovatele k uspokojení pohledávky společnosti AXA Česká republika, s. r. o., ve výši 37 725,33 Kč s příslušenstvím.

3. Dne 6. 4. 2012 vydal soudní exekutor příkaz k úhradě nákladů exekuce č. j. 144 EX 10632/11-80, kterým uložil stěžovateli ve výroku I uhradit náklady exekuce ve výši 7 800 Kč a ve výroku II uhradit náklady oprávněného (vedlejšího účastníka) vzniklé v souvislosti s vedením exekuce ve výši 8 952 Kč.

4. Proti příkazu k úhradě nákladů exekuce podal stěžovatel prostřednictvím svého právního zástupce dne 18. 4. 2012 námitky, a to jednak v 18.45 hodin – jak uvádí stěžovatel – z pohledu ustanovení § 42 o. s. ř. nekvalifikovaně faxem a následně téhož dne v 18.49 hodin elektronickým podáním, které obsahovalo zaručený elektronický podpis advokáta stěžovatele.

5. Podle stěžovatele se soudní exekutor námitkami nezabýval. Teprve k jeho opakované urgenci uvedl, že si přeje zaslat dosud neobdržené námitky znovu. Stěžovatel je proto dne 6. 12. 2012 opětovně zaslal do datové schránky úřadu soudního exekutora.

6. Dne 12. 3. 2013 vydal Městský soud v Brně ústavní stížnosti napadené usnesení, kterým odmítl námitky stěžovatele, přičemž své rozhodnutí odůvodnil tím, že vlastní námitky podané v elektronické podobě formou přílohy k e-mailu (se zaručeným elektronickým podpisem) neobsahovaly zaručený elektronický podpis a nebyly ve lhůtě do tří dnů doplněny písemně v souladu

s ustanovením § 42 odst. 3 o. s. ř. Dále uvedl, že námitky podané do datové schránky soudního exekutora dne 6. 12. 2012 byly podány opožděně.

7. Stěžovatel s uvedenými závěry nesouhlasí. Soudní exekutor i Městský soud v Brně zastávají zcela absurdní a zákonem nepodložené stanovisko, že nepostačuje, pokud je uznávaný elektronický podpis připojen k tělu elektronické zprávy, ale že uznávaný elektronický podpis musí obsahovat taktéž každá jednotlivá PDF příloha e mailu podepsaného uznávaným podpisem oprávněné osoby, která např. základní námitky obsažené v těle e-mailu, popř. jeho předmětu rozvíjí. Stěžovatel se domnívá, že se jedná o přepjatý nezákonný formalismus, šikanu účastníka a nesprávnou interpretaci ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř. Ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř. hovoří pouze o „elektronickém podání“, tj. jakémsi celku (a nikoliv o jednotlivých součástech, které by nutně musely být taktéž podepsány uznávaným elektronickým podpisem), jenž tvoří e-mail a jeho přílohy.

8. Soudní exekutor a soud nezákonně aplikovali na elektronické podání, které uznávaný elektronický podpis jednoznačně obsahovalo, sankci podle ustanovení § 42 odst. 3 věty druhé o. s. ř., která se však vztahuje jen a výhradně na taková elektronická podání, která vůbec neobsahují uznávaný elektronický podpis. Na podporu své argumentace uvádí rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 299/06 ze dne 19. 4. 2007 (N 71/45 SbNU 135), sp. zn. III. ÚS 169/06 ze dne 14. 8. 2008 (N 140/50 SbNU 245) a sp. zn. I. ÚS 1180/08 ze dne 31. 3. 2009 (N 78/52 SbNU 735).

9. Stěžovatel dále uvádí, že jak soudní exekutor, tak Městský soud v Brně zcela ignorovali fakt, že v těle předmětné, uznávaným elektronickým podpisem podepsané zprávy se i bez přílohy prokazatelně nachází podání povinného, jež lze podle obsahu označit za námitky minimálně v blanketním slova smyslu, přičemž i toto strohé elektronické podání naprosto vyhovuje všem požadavkům na dostatečnou určitost podání i jeho kvalifikovaný podpis podle ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř. Pokud měl soudní exekutor či následně Městský soud v Brně za to, že toto strohé podání vybavené uznávaným elektronickým podpisem vyžaduje nějaké doplnění, pak měl povinnost účastníka ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 o. s. ř. vyvat k jeho doplnění.

10. Stěžovatel rovněž namítá, že soudní exekutor stanovil vyšší odměny soudního exekutora podle § 6 ve spojení s § 11 odst. 1 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů, chybně a nedůvodně na částku 3 000 Kč, ač správně se mělo jednat o částku 1 500 Kč. Soudní exekutor tak postupoval v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu, neboť nepřihlédl k dobrovolnému plnění stěžovatele a nesnížil odměnu exekutora o 50 %. Porušení svých ústavních

práv spatřuje i v tom, že soudní exekutor stanovil oprávněnému náhradru nákladů účelně vynaložených k vymáhání nároku podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, kterou však Ústavní soud svým nálezelem sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.) z důvodu její neústavnosti zrušil.

11. Stěžovatel je dále toho názoru, že společnost AXA Česká republika, s. r. o., má dostatečné materiální a personální vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. V této souvislosti odkazuje např. na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010 (N 232/59 SbNU 365).

II.

12. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti setrval na svém stanovisku, že každá příloha zaslaná v jednom e-mailu (v jedné obálce) musí být řádně podepsána zaručeným elektronickým podpisem. Z judikatury Ústavního soudu nevyplývá, že naprosto postačuje, když elektronické podání jako celek obsahuje alespoň jeden uznávaný elektronický podpis oprávněné osoby bez ohledu na počet podání v přílohách obsažených. Exekuční soud také nesouhlasí s tím, že označení předmětu v těle e-mailu opatřeného uznávaným elektronickým podpisem je podáním obsahujícím námitky, neboť toto označení nenese žádné atributy podání.

13. Soudní exekutor ve vyjádření k ústavní stížnosti setrval na stanovisku, podle něhož bylo nutné přílohu připojenou k e-mailu doplnit ve tří denní lhůtě o originál listiny. Dále uvedl, že stěžovatel v námitkách sporoval jen výrok I, přičemž námitky nelze v ústavní stížnosti rozšiřovat.

14. Společnost AXA Česká republika, s. r. o., se k ústavní stížnosti nevyjádřila.

15. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl.

III.

16. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30

odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

17. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

18. Ústavní soud předesílá, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví ani soudem nadřízeným civilním, trestním a správním soudům, je proto oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že nesprávná aplikace podústavního práva těmito soudy zpravidla nemá za následek porušení základních práv a svobod; to může nastat až v případě, že dojde k porušení některé z norem tohoto práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus).

19. Právě naposledy zmíněnou vadou, tj. přepjatě formalistickou interpretací, jejímž důsledkem bylo porušení práva na přístup k soudu, však byl zatížen postup městského soudu a soudního exekutora v projednávané věci. Ústavní soud tak ústavní stížnost shledal důvodnou.

20. Ústavní soud z připojeného spisu ověřil, že právní zástupce stěžovatele dne 18. 4. 2012 v 18.49 hodin odeslal z oficiálního e-mailu advokáta stěžovatele Mgr. Zdeňka Brunclíka vedeného v on-line přístupné matrice České advokátní komory (brunclik@vfh.cz) na oficiální podatelnu Exekutorského úřadu pro Prahu 3 – JUDr. Miloslava Zwiefelhofera vedenou v on-line přístupné matrice Exekutorské komory České republiky (podatelna@eupha3.cz) „Námítky povinného do výroku č. I příkazu k úhradě nákladů exekuce č. j. 144 EX10632/11-80, který vydal dne 6. 4. 2012 JUDr. Miloslav Zwiefelhofer, soudní exekutor“. Zpráva obsahovala zaručený elektronický podpis. V příloze byl zaslán text, tj. rozpracované námítky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce.

21. Soudní exekutor předložil námítky soudu až dne 13. 2. 2013, neboť k námítkám doručeným e-mailem s ohledem na ustanovení § 42 odst. 3 o. s. ř. nepřihlížel a námítky podané dne 5. 12. 2012 prostřednictvím datové schránky považoval za opožděné. Městský soud v odůvodnění rozhodnutí o odmítnutí námítek uvedl, že povinný řádně ve lhůtě do 19. 4. 2012

neuplatnil námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, neboť námitky doručené faxem a elektronicky bez zaručeného elektronického podpisu (bez konverze dokumentu) v souladu s § 42 odst. 3 o. s. ř. ve lhůtě 3 dnů nedoplnil. Následně podané námitky byly do datové schránky doručeny po uplynutí zákonné osmidenní lhůty.

IV.

22. Podstatou ústavní stížnosti je posouzení otázky, zda shora specifikované elektronické podání odeslané e-mailem a opatřené zaručeným elektronickým podpisem s přílohou, která byla součástí tohoto elektronického podání a obsahovala rozvedený text námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, avšak nebyla samostatně opatřena zaručeným elektronickým podpisem, splňuje podmínky ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř.

23. Ústavní soud podotýká, že obdobnou problematikou se již zabýval ve svém nálezu ze dne 13. 5. 2013 sp. zn. IV. ÚS 4787/12 (N 82/69 SbNU 347) týkajícím se podání odporu proti platebnímu rozkazu učiněnému rovněž formou přílohy nepodepsané zaručeným elektronickým podpisem, která byla součástí e-mailu takovýmto podpisem podepsaného. V odůvodnění tohoto rozhodnutí Ústavní soud uvedl, že „za formálně bezvadný a obsahově dostatečný odpor je třeba považovat již samotné stěžovatelovo avízo (zaslané soudu elektronicky s elektronickým certifikovaným podpisem), podle něhož je odpor podáván, a to bez ohledu na skutečnost, zda byla zvlášť podepsána i příloha zprávy, obsahující mírně rozpracovanou verzi sdělení, že je odpor podáván. K tomu však Ústavní soud dodává, že i kdyby snad ‚průvodní dopis‘ shora citovanou ... formulaci neobsahoval, bylo by dokument obsažený v příloze e-mailu – jenž tvoří součást zprávy – nutno rovněž považovat za řádně podaný odpor.“

24. Stejnými východisky se Ústavní soud řídil i v nálezu ze dne 27. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 3042/12 (N 155/70 SbNU 431) týkajícím se podání dovolání učiněného formou přílohy nepodepsané zaručeným elektronickým podpisem, která byla součástí e-mailu takovýmto podpisem podepsaného. V odůvodnění mimo jiné uvedl, že i když lze připustit, že „elektronický podpis zprávy jako celku identifikuje toliko autora e-mailu a neosvědčuje již autorství odesílatele ve vztahu k přílohám, nelze ovšem přehlédnout, že autorství není, snad jen s výjimkou vlastnoručně sepsaného podání, s jistotou určitelné ani u písemného podání. Ve vztahu k přílohám je nicméně možno podpis zprávy chápat ve smyslu: ‚jsem ten, kdo vložil tyto přílohy‘, tj. potvrzuje vůli autora e-mailu odeslat do podatelny soudu připojené dokumenty, s nimiž se, implicitně vzato, ztotožňuje. Je jistě v zájmu právní jistoty účastníků řízení žádoucí, aby opatřili zaručeným elektronickým podpisem také samotné podání, a nikoliv pouze průvodní email, na druhou stranu s nedodržením tohoto postupu nelze spojovat následek spočívající v ode-

pření soudní ochrany. Pokud ze spisu nevyplývají žádné pochybnosti o tom, že skutečnou vůlí účastníka řízení bylo učinit konkrétní podání, jako je tomu v daném případě, považuje Ústavní soud postup Nejvyššího soudu za zcela nepřiměřený charakteru opomenutí osoby, jež podání učinila.“

25. Ústavní soud má za to, že právní závěry vyslovené v citovaných nálezech jsou plně aplikovatelné i na nyní projednávanou věc.

26. Z výše nastíněných okolností věci vyplývá, že stěžovatel elektronickým podáním opatřeným zaručeným elektronickým podpisem v zákonné lhůtě podal námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, a to způsobem předvídaným ustanovením § 42 odst. 5 o. s. ř. Již z vlastní zprávy obsažené v e-mailu, opatřeném zaručeným elektronickým podpisem, je přitom zřejmé, kdo námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce podává, proti jakému rozhodnutí směřují, komu a kdy byly odeslány. V příloze, která je součástí uvedeného podání, pak jsou námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce podrobně rozvedeny.

27. Ve věci přitom mezi stěžovatelem, městským soudem a soudním exekutorem není sporu o tom, že elektronicky učiněné podání odeslané v zákonné lhůtě bylo opatřeno zaručeným elektronickým podpisem a přílohu, tj. námitky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, obsahovalo. Soudnímu exekutorovi bylo tedy nesporně známo, že námitky byly podány a jejich zdůvodnění měl k dispozici (následně po jejich předložení soudu i městský soud).

28. Ústavní soud má za to, že za dané situace soudní exekutor postupoval v rozporu s ústavně konformním výkladem zákona, jestliže se nezapomínal včas podanými námitkami stěžovatele, resp. k nim nepřihlížel a nepředložil je bez zbytečného odkladu městskému soudu. Ostatně i námitky podané do datové schránky dne 5. 12. 2012 byly soudu předloženy až 13. 2. 2013. Uvedený postup ve svém důsledku s ohledem na rozhodnutí městského soudu vedl k porušení práva stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces.

29. Městský soud totiž chybně zhodnotil dosah zaručeného elektronického podpisu, jestliže dospěl k závěru, že se tento nevztahuje na přílohu elektronické zprávy. Při výkladu ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 42 odst. 3 věty druhé o. s. ř. nerespektoval, že smyslem a účelem příslušných ustanovení je záruka identifikace účastníka řízení a autenticity podání. Důvodem, proč mají být elektronická podání doplňována (ustanovení § 42 odst. 3 věty druhé o. s. ř.) je snaha o odstranění pochybností ohledně totožnosti osoby, která podání učinila, tj. zabránit tomu, aby jménem podatele činil bez jeho vědomí či proti jeho vůli podání někdo jiný. Ze souvislosti projednávané věci je přitom evidentní, že takové pochybnosti v případě předmětného podání opatřeného zaručeným elektronickým podpisem nebyly namístě.

30. Městský soud k přezkoumání námitek předložených soudním exekutorem přistoupil přepjatě formalisticky, čímž ve svém důsledku odepřel stěžovateli právo na přístup k soudu a porušil jeho právo na spravedlivý (řádný) proces. V zájmu zajištění základního práva na přístup k soudu je přitom třeba i v případě pochybností o tom, zda je nutné podání doplnit, se přiklonit k výkladu příznivějšímu ve prospěch výkonu tohoto základního práva.

31. Jak Ústavní soud uvedl např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 281/04 ze dne 25. 8. 2005 (N 165/38 SbNU 319), účelem právní úpravy týkající se formalit a podmínek řízení, jež musejí být dodrženy při podání návrhu k soudu, je zajistit řádný chod spravedlnosti a zejména respektování právní jistoty, která je jedním ze základních prvků výsadního postavení práva. Uplatněná omezení a výklad však nesmějí omezit přístup jednotlivce k soudům takovým způsobem nebo v takové míře, že by uvedené právo bylo zasaženo v samé své podstatě. I když tedy právo podat návrh podléhá zákonným podmínkám, soudy se musejí při aplikaci procesních pravidel vyhnout jak přehnanému formalismu, který by zasahoval do zásad spravedlivého procesu, tak přílišné pružnosti, která by naopak vedla k odstranění procesních podmínek stanovených zákonem.

32. Námitkami stěžovatele stran způsobu stanovení odměny soudního exekutora a nákladů oprávněného se Ústavní soud pro nadbytečnost nezabýval. Stěžovateli se totiž v návaznosti na kasační rozhodnutí Ústavního soudu vytváří procesní prostor pro nové projednání jeho oprávněného prostředku (námitek) proti příkazu k úhradě nákladů exekuce, neboť městský soud se jeho námitkami, ve kterých poukazuje i na nesouladnost napadeného příkazu k úhradě nákladů exekuce s judikaturou Ústavního soudu, teprve bude zabývat.

33. Vzhledem k tomu, že postupem Městského soudu v Brně, který vedl k vydání ústavní stížnosti napadeného usnesení, došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti proti tomuto ve výroku uvedenému usnesení vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona zrušil.

34. Z důvodu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti jen ve vztahu k napadenému rozhodnutí Městského soudu v Brně, neboť, jak je zřejmé, exekutor námitkám proti příkazu k úhradě nákladů exekuce nehodlal vyhovět a uvedený soud o nich bude na základě nálezu Ústavního soudu jednat a rozhodovat. Ústavní soud proto návrh na zrušení příkazu exekutora k úhradě nákladů exekuce specifikovaného v záhlaví rozhodnutí zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 17

K zásadě rovnosti účastníků řízení při rozhodování soudů o nařízení předběžného opatření

1. Předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv nebo svobod, neboť se jím dočasně omezují vlastnická práva, konkrétně ta jejich složka, která spočívá v dispozicích s majetkem. Nelze proto vyloučit přípustnost ústavní stížnosti proti vydání předběžného opatření, i když jde o zatímní úpravu poměrů účastníků řízení.

2. Pasivita zákonodávce při úpravě institutu předběžného opatření v souvislosti s právním názorem Ústavního soudu vysloveným v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.) nemůže být důvodem pro jeho pominutí ze strany soudů obecných. Úkolem obecných soudů je při respektování čl. 89 odst. 2 Ústavy najít v této nežádoucí situaci ústavně konformní způsob ochrany základních práv a svobod účastníků řízení, a vyplnit tak prostor legislativní mezery vzniklé derogačním nálezem Ústavního soudu.

3. Respekt k procesním ústavním pravidlům ovšem nemá bránit v tom, že Ústavní soud bude rovněž přihlížet k tomu, jaké následky by v konkrétním případě lpění na pravidlech procedurální spravedlnosti mohlo mít pro následné možné uplatnění práv dalších účastníků řízení před obecnými soudy, kdy by zrušení předběžného opatření Ústavním soudem představovalo hrozbu přímého, bezprostředního a nadále již nenapravitelného zásahu do sféry možností faktického uspokojení v řízení uplatněného nároku. Je třeba vycházet z toho, že uplatňování procesních práv účastníků řízení před soudem není samoúčelem, nýbrž jen akcesorickým prostředkem ke zjednání spravedlnosti mezi účastníky právního styku.

4. V ostatních případech, kdy nutnost takového postupu z okolností případu jednoznačně a nade vši pochybnost jako v právě uvedeném případě nevyplývá, nezbyvá Ústavnímu soudu než následovat obecně závazné závěry uvedeného plenárního nálezu a z hlediska doktríny minimalizace zásahu dát přednost průchodu uplatnění ústavních kautel práva na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 13. února 2014 sp. zn. III. ÚS 1888/13 ve věci ústavní stížnosti JIMAST, s. r. o., se sídlem ve Voticích, Husova 442, zastoupené Mgr. Stanislavem

Němcem, advokátem, se sídlem v Praze 2, Vinohradská 32, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 10. dubna 2013 č. j. 25 Co 151/2013-84, kterým bylo změněno usnesení soudu prvního stupně tak, že bylo nařízeno předběžné opatření a tím zakázáno stěžovatelce disponovat s bytovou jednotkou a od ní odvozeným spoluvlastnickým podílem, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 10. dubna 2013 č. j. 25 Co 151/2013-84 bylo porušeno stěžovatelčino ústavně zaručené právo na rovnost účastníků a spravedlivý proces ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 10. dubna 2013 č. j. 25 Co 151/2013-84 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 17. června 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že jí bylo porušeno její ústavně zaručené právo vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

2. Z obsahu napadeného usnesení Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) a příslušného spisového materiálu vyplývá, že napadeným rozhodnutím krajského soudu bylo za analogického použití § 220 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, změněno usnesení Okresního soudu v Benešově (dále jen „okresní soud“), kterým byl zamítnut návrh vedlejších účastníků na nařízení předběžného opatření. Krajský soud toto rozhodnutí změnil tak, že nařídil navrhované předběžné opatření a stěžovatelce tím zakázal disponovat s v rozhodnutí blíže specifikovanou bytovou jednotkou a od ní odvozeným spoluvlastnickým podílem. Z příslušného spisu dále vyplývá, že stěžovatelka se o řízení o návrhu na vydání předběžného opatření poprvé dozvěděla až doručením napadeného rozhodnutí krajského soudu dne 17. dubna 2013.

II. Formální předpoklady projednání návrhu

3. Dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k meritornímu projednání ústavní stížnosti, musel posoudit, zda ústavní stížnost splňuje formální náležitosti na takový návrh kladené zákonem o Ústavním soudu, přičemž shledal, že tomu tak je, neboť ústavní stížnost byla podána oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s ustanoveními § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

4. K otázce přípustnosti ústavní stížnosti, směřující proti předběžnému opatření, Ústavní soud již např. ve svém nálezu ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171) dospěl k závěru, že předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv nebo svobod, neboť se jím dočasně omezují vlastnická práva, konkrétně ta jejich složka, která spočívá v dispozicích s majetkem. Proto je ústavní stížnost proti vydání předběžného opatření zásadně přípustná, i když jde o zatímní úpravu poměrů účastníků řízení [obdobně viz např. nálezy ze dne 5. 11. 2002 sp. zn. II. ÚS 343/02 (N 140/28 SbNU 223)]. Ústavní soud proto při zhodnocení všech relevantních skutečností konstatoval, že předmětná ústavní stížnost je přípustná a včasná, podaná ve shodě s lhůtou uvedenou v ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

III. Argumentace stěžovatele a vyjádření ostatních účastníků řízení

5. Stěžovatelka namítá, že protiústavním postupem obecných soudů spočívajícím v nepřípustné analogické aplikaci ustanovení § 220 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu bylo prostřednictvím předběžného opatření nepřípustně omezeno její právo nakládat s majetkem, a to na základě zkreslených a neúplných informací ze strany vedlejších účastníků. Protiústavnost tohoto postupu spatřuje stěžovatelka zejména v tom, že ani usnesení okresního soudu o zamítnutí návrhu na vydání předběžného opatření, ani následné odvolání vedlejších účastníků proti tomuto rozhodnutí nebylo stěžovatelce doručeno, a ta tudíž pozbyla možnost se k průběhu řízení a meritu návrhu jakkoliv vyjádřit či proti výsledku tohoto řízení brojit jakýmkoliv opravným prostředkem. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že takový postup je v přímém rozporu se závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.). Zákonodárce pasivita v oblasti ochrany základních procesních práv účastníků zasažených nařízením předběžného opatření nemůže dle stěžovatelky v praxi obecných soudů vést k obcházení závazných závěrů zmíněného nálezu. Stěžovatelka rovněž namítá, že újma, kterou výše popsáním

postupem utrpěla, není v rozumném poměru s ochranou, kterou má předběžné opatření poskytnout. Z výše uvedených důvodů tedy stěžovatelka navrhl, aby Ústavní soud napadené rozhodnutí zrušil. Doplněním ústavní stížnosti pak stěžovatelka požádala o přednostní projednání podané stížnosti.

6. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení k vyjádření ve věci. Účastník řízení a vedlejší účastníci tohoto práva nevyužili.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

7. Ústavní soud dospěl po zvážení stěžovatelkou vznesených námitek, obsahu napadeného rozhodnutí a příslušného spisového materiálu k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

8. Ústavní soud předesílá, že totožnou právní otázku, kterou stěžovatelka v ústavní stížnosti otevřela, posuzoval již v nálezu ze dne 9. února 2010 ve věci sp. zn. II. ÚS 2100/08 (N 21/56 SbNU 249), resp. v souvisejícím řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (viz výše), v němž hodnotil ústavní konformitu ustanovení § 220 odst. 3 občanského soudního řádu, v tehdy účinném znění. Na tento nálezn i navazující judikaturu Ústavního soudu [např. nálezn ze dne 9. prosince 2010 sp. zn. III. ÚS 2481/10 (N 248/59 SbNU 535) a nálezn ze dne 7. června 2011 sp. zn. III. ÚS 205/11 (N 109/61 SbNU 617)]; všechna citovaná rozhodnutí jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>] lze proto v plném rozsahu odkázat.

9. S ohledem na všeobecnou závaznost nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.), resp. jeho nosných důvodů, a vzhledem ke skutečnosti, že nebyly shledány důvody pro postup dle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, se Ústavní soud omezil jen na ověření, zda stěžovatelka byla ve svých základních právech postižena za stejných okolností, z jakých vycházela uvedená rozhodovací činnost Ústavního soudu, přičemž dospěl k závěru, že se tak stalo. Současně lze konstatovat, že skutkové okolnosti případu dokládají názorně opodstatněnost obecných závěrů, k nimž Ústavní soud dospěl v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09.

10. Ze zjištěného skutkového stavu vyplývá, že stěžovatelka neměla žádnou možnost procesní obrany proti soudem uložené právní povinnosti; neměla k dispozici odvolání ani jiný procesní prostředek ochrany práva (nepočítaje v to ústavní stížnost) a neměla příležitost se k podanému návrhu před vydáním rozhodnutí vyjádřit. Stěžovatelka se tak ocitla v horším postavení, než jakého se dostává povinnému, pakliže by předběžné opatření nařídil soud prvního stupně. Tím byly naplněny právě ty předpoklady, na jejichž základě vydal Ústavní soud nálezn sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.).

11. Toliko pro úplnost lze uvést, že stěžovatelčino podání návrhu na zrušení předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 77 odst. 2 občanského soudního řádu nemá pro přípustnost ústavní stížnosti žádný význam, přestože již o něm bylo obecnými soudy rozhodnuto (srov. usnesení okresního soudu ze dne 6. září 2013 č. j. 11 C 10/2013-193). Přitom se obecné soudy dopustily Ústavním soudem vytykaného postupu zamítnutí tohoto návrhu zejména „pro nedostatečnou změnu poměrů“ [srov. bod 32 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.)]. Jakkoliv mohou mít úvahy obecných soudů a obavy vedlejších účastníků určitý racionální základ, neodůvodnily soudy v dostatečné míře nutnost jimi zvoleného postupu, který je v rozporu se závěry citovaného plenárního nálezu Ústavního soudu. Přitom Ústavní soud sám v minulosti prolomení těchto závěrů ve výjimečných a zcela odůvodněných případech připustil v usnesení sp. zn. III. ÚS 470/12 ze dne 14. 11. 2013, v němž zrušení předběžného opatření Ústavním soudem představovalo hrozbu přímého, bezprostředního a nadále již nenapravitelného zásahu do sféry možností faktického uspokojení v řízení uplatněného nároku. V ostatních případech, kdy nutnost takového postupu z okolností případu jednoznačně a nade všei pochybnost jako v právě uvedeném případě nevyplývá, nezbyvá Ústavnímu soudu než následovat obecně závazné závěry uvedeného plenárního nálezu a z hlediska doktríny minimalizace zásahu dát přednost průchodu uplatnění ústavních kautel práva na spravedlivý proces. Tento respekt k procesním ústavním pravidlům ovšem nemá bránit ani propříště v tom, že Ústavní soud bude rovněž přihlížet k tomu, jaké následky by v konkrétním případě lpění na pravidlech procedurální spravedlnosti mohlo mít pro následné možné uplatnění práv dalších účastníků řízení před obecnými soudy. Není proto nadále vyloučeno, že tato obecná zásada, vytyčená Ústavním soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 jako vodítko především pro zákonodárce (viz argumentaci ve prospěch ponechání § 76g o. s. ř. v citovaném nálezu), bude muset v konkrétním případě soudního rozhodování ustoupit spravedlivému nároku na ochranu základních práv dalších účastníků řízení (zejména žalobce) a jejich soudně uplatňovaných nároků. Je třeba vycházet z toho, že uplatňování procesních práv účastníků řízení před soudem není samoučelem, nýbrž jen akcesorickým prostředkem ke zjednání spravedlnosti mezi účastníky právního styku.

12. Jako obiter dictum se podává, že pasivita zákonodárce při úpravě institutu předběžného opatření nemůže být důvodem pro jeho pomínutí ze strany soudů obecných. Úkolem obecných soudů je při respektování čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky, v reakci na výše uvedený náález, najít v této nežádoucí situaci ústavně konformní způsob ochrany základních práv a svobod účastníků řízení, a vyplnit tak prostor legislativní mezery vzniklé derogačním nálezem Ústavního soudu. Z rozhodovací činnosti Ústavního

soudu je patrné, že právní řád České republiky poskytuje obecným soudům v tomto směru dostatek možností [srov. např. bod 18 odůvodnění nálezu sp. zn. III. ÚS 205/11 ze dne 7. 6. 2011 (N 109/61 SbNU 617) nebo usnesení sp. zn. I. ÚS 418/13 ze dne 13. 3. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

13. Z výše uvedeného vyplývá, že postupem krajského soudu bylo porušeno stěžovatelčino ústavně zaručené právo na rovnost účastníků soudního řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny. Ústavní soud tedy mimo ústní jednání z tohoto důvodu vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené usnesení krajského soudu.

14. O žádosti o přednostní projednání pak již Ústavní soud nerozhodoval, neboť jí fakticky vyhověl.

Č. 18

**K právům dítěte na projednání věci v jeho přítomnosti
a na slyšení v občanském soudním řízení, jež se ho týká
K ustanovení opatrovníka**

Pokud soud ustanovuje dítěti jako straně sporného občanskoprávního řízení opatrovníka, měl by zpravidla s ohledem na nejlepší zájem dítěte ustanovit advokáta. Zároveň ustanovení opatrovníka nezabavuje soud povinnosti dítě do řízení zapojit, pokud to není v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Soud mu musí umožnit účastnit se jednání a k věci se vyjádřit. Případné omezení těchto práv dítěte musí být vždy řádně odůvodněno právě s ohledem na nejlepší zájem dítěte.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 19. února 2014 sp. zn. I. ÚS 3304/13 ve věci ústavní stížnosti 1. F. S., zastoupeného Mgr. Přemyslem Hašlarem, advokátem, se sídlem Táborská 922, Mladá Boleslav, 2. N. S. a 3. V. S., zastoupených JUDr. Danou Musalovou, advokátkou, se sídlem náměstí Míru 14, Mladá Boleslav, proti usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 25 Co 183/2013-83 ze dne 31. 7. 2013, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, usnesení Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 2194/2012-36 ze dne 29. 1. 2013, kterým bylo zastaveno řízení o schválení právního úkonu za nezletilé stěžovatele 2 a 3, a proti rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 67/2012-93 ze dne 27. 11. 2012 vydanému v řízení o určení neúčinnosti darovací smlouvy uzavřené mezi stěžovateli, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Mladé Boleslavi jako účastníků řízení a Magistrátu města Mladá Boleslav, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, se sídlem Komenského náměstí 61, Mladá Boleslav, zastoupeného Mgr. Pavlem Motlem, advokátem, se sídlem Jaselská 1391, Mladá Boleslav, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 67/2012-93 ze dne 27. 11. 2012 byla porušena základní práva druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele garantovaná v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

II. Usnesením Krajského soudu v Praze č. j. 25 Co 183/2013-83 ze dne 31. 7. 2013 a usnesením Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 2194/2012-36 ze dne 29. 1. 2013 bylo porušeno základní právo druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Tato rozhodnutí se proto ruší.

IV. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností napadli stěžovatelé v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhli jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na ochranu obydlí, rodinného a soukromého života a na spravedlivý proces. Přitom odkázali na čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 a 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 12 Úmluvy o právech dítěte a čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

2. Napadeným rozsudkem okresní soud vyhověl žalobě MCM – IMMO, a. s., vůči druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli a rozhodl, že darovací smlouva ze dne 4. 6. 2010 mezi prvním stěžovatelem a jeho manželkou jako dárci a druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem jako obdarovanými, kterou byly na obdarované převedeny nemovitosti, je vůči žalobci právně neúčinná. Okresní soud shledal, že společnost MCM – IMMO, a. s., je věřitelem prvního stěžovatele, jehož dluh ve výši 1 256 154 Kč vznikl dne 14. 2. 2012, kdy první stěžovatel převzal ručitelský závazek za závazky jiné společnosti.

3. Předmětnou darovací smlouvou dárci převedli na své děti, druhou stěžovatelku a třetího stěžovatele, nemovitost určenou k bydlení, kde mají druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel bydliště, s přílehlými pozemky. Zároveň bylo touto smlouvou zřízeno věcné břemeno doživotního užívání nemovitostí ve prospěch dárců. Uzavření uvedené smlouvy bylo schváleno rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi sp. zn. 25 Nc 1565/2010 ze dne 16. 6. 2010. V tomto řízení byli druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel zastoupeni kolizním opatrovníkem – Magistrátem města Mladá Boleslav, orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále též jen „OSPOD“).

4. Okresní soud v napadeném rozsudku uvedl, že je sice pravda, že v době uzavření předmětné smlouvy žalobce ještě žádnou pohledávku vůči prvnímu stěžovateli neměl, nicméně podle ustálené judikatury postačuje, že odporovaným úkonem dlužník sledoval zkrácení jakékoliv pohledávky jakéhokoliv svého věřitele. Jako příklad odkázal na řízení vedené před

Okresním soudem v Mladé Boleslavi pod sp. zn. 14 C 121/2012, kde soud vyslovil, že předmětná smlouva je neúčinná vůči jinému věřiteli prvního stěžovatele, jehož pohledávka vznikla 24. 2. 2010.

5. Podle okresního soudu se dle ustálené judikatury může odpůrčí žalobě osoba dlužníkovi blízká ubránit, jen jestliže prokáže, že o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula náležitou pečlivost k poznání tohoto úmyslu dlužníka, a to s přihlédnutím k okolnostem případu a k obsahu právního úkonu dlužníka. Žalovaní však netvrdili ani neprokazovali zákonem požadované kroky svědčící o náležité pečlivosti a aktivní činnosti jich samých, resp. jejich opatrovníka v řízení o schválení úkonu - uzavření darovací smlouvy, směřující k možnosti rozpoznat úmysl povinných zkrátit napadeným právním úkonem své věřitele na jejich právech.

6. V samotném řízení vedeném před okresním soudem byli žalovaní (druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel) rovněž zastoupeni kolizním opatrovníkem - OSPOD, kterého jim okresní soud ustanovil s ohledem na jejich věk (16 let a 9 let v době rozhodování okresního soudu) a na skutečnost, že podle okresního soudu šlo v dané věci o střet zájmů mezi žalovanými a jejich rodiči. Po ustanovení opatrovníka okresní soud v daném řízení komunikoval již pouze s tímto opatrovníkem jako zástupcem žalovaných, nikoli s žalovanými přímo.

7. Na prvním jednání dne 18. 9. 2012 požádal OSPOD o odročení z důvodu složitosti věci a související nutnosti vyhledat odbornou právní pomoc. Ve svém písemném podání ze dne 5. 10. 2012 pak navrhl žalobu plně zamítnout. K dalšímu jednání konanému dne 30. 10. 2012 se zástupce opatrovníka nedostavil a pouze písemně odkázal na své podání ze dne 5. 10. 2012.

8. Na tomto jednání dne 30. 10. 2012 žalobce přednesl nový argument ohledně své aktivní legitimace. Tvrdil, že podle současné judikatury postačuje, že v době odporovatelného právního úkonu má dlužník dluh u jiného věřitele, kterého zamýšlí zkrátit. Žalobce rovněž uvedl konkrétní dlužníky, jež první stěžovatel uzavřením darovací smlouvy taktó zamýšlel zkrátit.

9. OSPOD nepodal proti rozsudku odvolání a tento nabyl právní moci dne 19. 1. 2013.

10. Proti rozsudku se však dne 7. 1. 2013 odvolali přímo druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel. Odvolání podepsali jak oni sami, tak jejich rodiče, tedy první stěžovatel a jeho manželka. Uvedli, že opatrovník jejich zájmy v řízení nijak nehájil, řízení se nezúčastňoval, neinformoval je o průběhu řízení ani o nařízených jednáních, ba dokonce ani o vydání pro ně nepříznivého rozsudku. O tomto se údajně dozvěděli náhodou dne 7. 1. 2013, načež kontaktovali opatrovníka, který odmítl podat odvolání. Z tohoto důvodu jim nezbylo, než aby podali odvolání sami. Zároveň navrhli, aby jim soud

ustanovil nového opatrovníka z řad advokátů, neboť současný byl nečinný a jejich zájmy nehájl.

11. Své odvolání druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel doplnili o odůvodnění dne 23. 1. 2013. Namítali mimo jiné, že manželka prvního stěžovatele nedala k převzetí ručitelského závazku souhlas, a proto je tento úkon podle jejich názoru neplatný, dále že závazek vznikl 18 měsíců po uzavření předmětné smlouvy, která tedy nemohla být uzavřena v úmyslu zkrátit žalobce. Odkázali na judikaturu Nejvyššího soudu, dle které může určitému dlužníkovu úkonu odporovat pouze věřitel, který měl vůči dlužníkovu pohledávku v době, kdy byl odporovaný právní úkon učiněn. Dále namítali, že okresní soud neprovedl žádné dokazování ohledně toho, zda mohli o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele vědět. Rovněž tvrdili, že byt nezletilí, byli v době řízení bezesporu schopni vyjádřit se k věci a uvést svůj názor, a bylo tedy chybou soudu, že nebyli osobně pozváni k jednání a slyšení.

12. Okresní soud zahájil z vlastní iniciativy řízení o schválení právního úkonu – podání předmětného odvolání. Pro toto řízení byl druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli ustanoven opatrovník – advokátka, která je zastupuje i v nynějším řízení před Ústavním soudem. Ta navrhla právní úkon schválit. Oproti tomu opatrovník v původním řízení, OSPOD, oznámil, že se k odvolání nepřipojuje a nesouhlasí s ním.

13. Napadeným usnesením okresní soud řízení o schválení úkonu zastavil, neboť vůbec neshledal důvody pro jeho zahájení. V řízení vedeném před okresním soudem pod sp. zn. 14 C 67/2012 existoval střet zájmů mezi rodiči a dětmi, a proto rodiče nemohli své děti zastupovat a ani za ně podat odvolání. K podání odvolání byli oprávněni pouze účastníci řízení, tedy druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel skrze svého opatrovníka, který však odvolání nepodal.

14. Napadeným usnesením krajský soud rozhodnutí soudu prvního stupně o schválení právního úkonu potvrdil. Uvedl, že OSPOD s odvoláním nesouhlasil a rodiče odvolání podat nemohli, neboť byli z možnosti zastupovat své děti v daném řízení vyloučeni.

15. Na návrh stěžovatele Ústavní soud usnesením sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 12. 11. 2013 podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, odložil vykonatelnost napadeného rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 67/2012-93 ze dne 27. 11. 2012.

II. Argumentace stran

16. Dle stěžovatelů soudy vedly řízení způsobem, který odporuje jejich právu na spravedlivý proces a v případě druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele též právu projevit v řízení, které se jich dotýká, své názory a být v tomto řízení slyšeni. V důsledku napadených rozhodnutí pak bylo nepřipustně zasazeno do soukromého a rodinného života stěžovatelů.

17. Stěžovatelé namítají, že napadený rozsudek okresního soudu je chybný. Převzetí ručitelského závazku prvním stěžovatelem bylo neplatné a žalobce nebyl ve věci aktivně legitimován, protože neměl za dlužníkem pohledávku v době, kdy byl učiněn odporovaný právní úkon.

18. Stěžovatelé dále tvrdí, že jim nebyla dána možnost se k celé věci vyjádřit, a to ani přímo, ani prostřednictvím ustanoveného opatrovníka – OSPOD. Soud nezajistil výslech nezletilých stěžovatelů, ačkoli jsou oba ve věku, kdy jsou již schopni se k věci osobně vyjádřit. Dále soud nešetřil dostatečně práva stěžovatelů, když se spokojil s tím, že jejich opatrovník vzhledem ke složitosti věci zvažoval zastoupení advokátem, a aniž by se pro další řízení skutečně nechal advokátem zastoupit, k dalšímu jednání se již nedostavil. Stěžovatelé nebyli ustanoveným opatrovníkem zastoupeni řádně, opatrovník byl ve věci zcela nečinný. Takové jednání na straně opatrovníka i soudu znamená závažné procesní pochybení a zásah do práv stěžovatelů na spravedlivý proces, jakož i do práv vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte.

19. V napadených usneseních poté okresní soud i krajský soud měly odejmout nezletilým stěžovatelům jejich právo na soudní ochranu, neboť nepřihlédly ke skutečnosti, že opatrovník nezletilých výslovně odmítl podat odvolání proti rozsudku okresního soudu, ačkoli řízení bylo postiženo zjevnými vadami, a že opatrovník ustanovený nezletilým k tomuto opatrovníckému řízení schválení právního úkonu jednoznačně doporučil.

20. Okresní soud a krajský soud ve svém vyjádření odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí.

21. OSPOD ve svém vyjádření uvedl, že si byl vědom své povinnosti hájit zájmy nezletilých a tuto povinnost dostatečně plnil. V dané věci nebyl nečinný a dostatečně hájil zájmy nezletilých dětí. Řádně se dostavil k prvnímu jednání, kde vzhledem ke složitosti věci požádal o odročení. Následně se k žalobě, včetně jejího doplnění a změny, vyjádřil podáním ze dne 5. 10. 2012, v němž závěrem žádal zamítnutí žaloby. V této fázi vedlejší účastník postupoval s vědomím, že dar byl poskytnut mezi rodiči a jejich potomky a opatrovníku nebyly známy žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že účelem daru by mohlo být jakékoli odporovatelné jednání. Darování daných nemovitostí považoval za vhodné zabezpečení dětí i pro případ smrti jejich rodičů. Doživotní užívání nemovitostí ze strany rodičů považoval opatrovník za vhodný způsob správy a údržby daných nemovitostí, což je pro nezletilé děti nanejvýš výhodné. S ohledem na složitost celé problematiky vyhledal i odbornou právní pomoc, dle které svá stanoviska formuloval. K důvodům, proč nepodal odvolání, se OSPOD ve svém stanovisku nevyjádřil.

22. Společnost MCM – IMMO, a. s., se k ústavní stížnosti nevyjádřila, a svého práva být vedlejším účastníkem se tak vzdala (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. První stěžovatel

23. Podle § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) je ústavní stížnost oprávněna podat osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.

24. První stěžovatel však nebyl účastníkem řízení vedeného u okresního soudu pod sp. zn. 14 C 67/2012, ze kterého vzešel napadený rozsudek. Jeho základní práva tedy v této věci nemohla být přímo dotčena.

25. Pokud jde o napadená usnesení okresního soudu č. j. 25 Nc 2194/2012-36 a krajského soudu č. j. 25 Co 183/2013-83, v daných řízeních první stěžovatel účastníkem byl. V uvedených rozhodnutích však první stěžovatel porušení svých základních práv nespatřuje. V ústavní stížnosti jsou tato rozhodnutí napadena pouze jako porušující právo druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na přístup k soudu.

26. Z těchto důvodů je tedy namíste stížnost prvního stěžovatele odmítnout podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

B. Druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel

27. Úvodem je nutno podotknout, že ústavní stížnost byla vedle nezletilých stěžovatelů podána také jejich zákonným zástupcem. Podle § 36 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, rodiče zastupují dítě při právních úkonech, ke kterým není plně způsobilé. Podle § 37 zákona o rodině žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem. V takovém případě ustanoví soud dítěti opatrovníka. Nový občanský zákoník, který s účinností od 1. 1. 2014 nahradil i zákon o rodině, obsahuje shodnou úpravu v § 892.

28. Vzhledem k předmětu řízení, kdy bude Ústavní soud meritorně posuzovat pouze namítané porušení základních práv nezletilých stěžovatelů, a výsledek řízení tak nemůže mít přímý dopad do práv jejich zákonných zástupců, je vyloučeno, aby v tomto řízení došlo ke střetu zájmů mezi druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem na straně jedné a jejich otcem jako zákonným zástupcem na straně druhé. Nejde o situaci, kdy by

s ohledem na předmět řízení před obecnými soudy tento konflikt hrozil, jako tomu je například v ústavních stížnostech vzešlých ze sporů mezi rodiči o děti (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 1116/13 ze dne 20. 6. 2013) či z odebrání dítěte z péče rodiče (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2546/10 ze dne 24. 3. 2011) – ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>. Ústavní soud tedy považuje ústavní stížnost za řádně podanou zákonným zástupcem druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele (zastoupeným advokátem), tj. osobou oprávněnou za ně v této věci jednat. Ústavní soud proto již nezkoumal, zda i samotní druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel jsou procesně způsobilí pro řízení před Ústavním soudem, a byli tak sami oprávněni podat ústavní stížnost.

29. Druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel namítají porušení svých práv na spravedlivý proces a na rodinný a soukromý život, neboť nebyli v řízení před okresním soudem slyšeni ani jim nebyla dána možnost se k věci vyjádřit, jakož i porušení svého práva na soudní ochranu, neboť proti rozhodnutí soudu prvního stupně nemohli podat odvolání. Ústavní soud se bude uvedenými námitkami zabývat postupně. Přitom v rámci posuzování otázky práva být slyšen (a práva na projednání věci v přítomnosti účastníka) Ústavní soud nejprve shrne obecné principy vážící se k tomuto právu, následně zhodnotí jeho aplikovatelnost na projednávaný případ a poté tento případ přezkoumá prizmatem zjištěného. Nato bude přistoupeno k přezkumu projednávané věci pohledem práva druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na soudní ochranu.

1. Právo být slyšen a právo na projednání věci v přítomnosti účastníka

a) Obecné principy

30. Podle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte stát musí zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni (myšleno vyspělosti). Podle druhého odstavce čl. 12 se za tímto účelem dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

31. Dle názoru Výboru pro práva dítěte vyjádřeného v obecné poznámce č. 12 o právu dítěte být slyšen (ze dne 20. 7. 2009, CRC/C/GC/12) je právo být slyšen jedním ze čtyř obecných principů a jednou ze základních hodnot Úmluvy o právech dítěte (§ 2). Rozsah „záležitostí, které se jej dotýkají,“ je nutno chápat široce, děti by měly být slyšeny, vždy když jejich názor

může zlepšit kvalitu rozhodnutí (§ 26 až 27). Není stanoven žádný minimální věkový limit pro to, kdy už je dítě schopno formulovat své názory. Naopak všechny státní orgány by vždy měly nejprve předpokládat, že dítě toho schopno je, a tento předpoklad eventuálně teprve poté v konkrétním případě vyvrátit (§ 20 až 21). Rozhodnutí, zda má být dítě slyšeno osobně, nebo prostřednictvím zástupce či příslušného orgánu, je na dítěti samém. Výbor pro práva dítěte doporučuje, aby dítěti byla dána příležitost k osobnímu slyšení všude, kde je to jen možné (§ 35). Pokud už je slyšení dítěte provedeno skrze zástupce, je nanejvýš důležité, aby názory dítěte byly zástupcem tlumočeny správně (§ 36). Spojení „v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství“ nelze vykládat tak, že by státu umožňovalo omezit rozebírané právo dítěte být slyšen. Naopak jde o požadavek, aby státy dodržovaly při slyšení dítěte pravidla spravedlivého procesu. Pokud dojde k porušení procesních pravidel, může to být důvodem pro zrušení daného rozhodnutí (§ 38 až 39).

32. Též Evropský soud pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) se opakovaně vyjádřil k právu dítěte být slyšen, a to zejména v kontextu rozhodování o svěření dětí do ústavní výchovy, do péče pouze jednoho z rodičů či o právu na styk v rámci čl. 8 Úmluvy. Podobně jako v rámci Úmluvy o právech dítěte by i podle ESLP měly být děti slyšeny před soudem s ohledem na svůj věk a vyspělost. Například ve věci *Havelka a ostatní proti České republice* ESLP shledal nepřipustným, že stěžovatelé, ačkoli již v dané době dosáhli věku třinácti, dvanácti a jedenácti let, nebyli soudy přímo vyslechnuti v řízení o jejich odebrání do ústavní výchovy (rozsudek ESLP ze dne 21. 6. 2007 č. 23499/06, § 62). Naopak k porušení Úmluvy nedošlo v situaci, kdy před soudem nebylo vyslechnuto pětileté dítě, avšak daný soud se takto rozhodl až po pečlivém uvážení a na základě odborného vyjádření znalce, který se s dítětem několikrát sešel a domníval se, že by jeho osobní slyšení nebylo vhodné (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Sahin proti Německu* ze dne 8. 7. 2003 č. 30943/96, § 74 až 77). I když k posuzování práva dítěte být slyšen dochází především v kontextu stížností rodičů na porušení čl. 8 Úmluvy, někteří autoři z judikatury dovozují vznikající obecné právo dětí na slyšení v civilních řízeních, která se jich dotýkají (viz Daly, A. The right of children to be heard in civil proceedings and the emerging law of the European Court of Human Rights. The International Journal of Human Rights, Volume 15, Issue 3, 2011).

33. Práva dětí v soudních řízeních obecně byla rovněž předmětem doporučení Výboru ministrů Rady Evropy formulovaných v pokynech o justici vstřícné k dětem (Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice ze dne 17. 11. 2010). Dokument nejprve zdůrazňuje pětici základních principů, mezi nimi na prvním místě princip účasti a dále principy nejlepšího zájmu dítěte, důstojnosti, ochrany před

diskriminací a vlády práva (část III). Konkrétněji pak Výbor ministrů apeluje, aby soudci respektovali právo dětí být slyšeny ve všech věcech, které se jich týkají, pokud jsou schopny dostatečně porozumět projednávané otázce. Děti mají také právo na odpovídající právní zastoupení. Jejich zástupci by je přitom měli považovat za plnohodnotné klienty a měli by jim poskytnout všechny potřebné informace a vysvětlení týkající se možných důsledků jejich postojů a názorů (část IV, odst. 37–49).

34. Ústavní soud ve své judikatuře již také opakovaně připomněl význam práva dítěte být slyšeno. Ústavní pořádek zaručuje dítěti právo, aby mohlo v řízení projevit své stanovisko k otázkám, jež se ho bezprostředně dotýkají. Obdobně jako před ESLP, bylo toto právo nejčastěji aplikováno v řízeních týkajících se péče o dítě [viz např. náleze sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59); náleze sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167); náleze sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503)], ale také například v řízení týkajícím se práva dítěte na osobní svobodu [náleze sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009 (N 80/53 SbNU 11)].

35. Častá je v judikatuře Ústavního soudu také aplikace práva být přitomen projednání své věci, které je garantované čl. 38 odst. 2 Listiny. Listina trvá na tom, aby každý účastník dostal příležitost být přitomen projednání své věci. Jestliže soud přítomnost účastníkům řízení neumožní, lze v jeho postupu spatřovat porušení ústavního práva účastníka zaručeného čl. 38 odst. 2 Listiny. Má-li být výše uvedené základní právo realizováno, musí být účastníkovi umožněno, aby se jednání mohl zúčastnit, takže účastník musí být o jeho konání též soudem vyrozuměn [viz např. náleze sp. zn. II. ÚS 2537/11 ze dne 9. 10. 2012 (N 169/67 SbNU 75), body 17 až 18].

b) Aplikovatelnost práva dítěte být slyšeno v nyní projednávané věci

36. Po představení základních obecných principů týkajících se práva dítěte být slyšeno v každém soudním řízení, které se jej dotýká, se Ústavní soud musí zabývat rovněž otázkou, zda v dané věci je vůbec čl. 12 Úmluvy o právech dítěte aplikovatelný. V nyní projednávané věci totiž nejde o záležitost, kde by byl zásadní „názor“ dítěte, jako tomu je například ve věcech péče o něj, záležitost týkající se poměrů v rodině, jeho vzdělání, v trestních a obdobných řízeních proti dítěti atd. Nejde tedy o řízení, na které primárně směřuje čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. V řízení před okresním soudem jde o právně odbornou otázku účinnosti smlouvy o převodu nemovitostí vůči žalobci. Předmětem daného řízení tedy není otázka týkající se osobních záležitostí dítěte, ale pouze odporovatelnost smlouvy. Přesto se Ústavní soud domnívá, že i na toto řízení je čl. 12 Úmluvy o právech dítěte aplikovatelný.

37. Jak vyplývá z názoru Výboru pro práva dítěte (viz bod 31 výše), spojení „záležitosti, které se děti dotýkají,“ je nutno vykládat široce. V projednávaném případě jde o majetek druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, tedy také o jejich lidské právo na ochranu majetku. I když jde v řízení před okresním soudem ve své podstatě o právně technickou otázku, druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel by v něm přinejmenším mohli vyjádřit svůj postoj, že se žalobou nesouhlasí. Již toto je dle Ústavního soudu nutno považovat za vyjádření „názoru“ ve smyslu čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

38. Ústavní soud nadto chápe právo dítěte na slyšení širěji než jako pouhou možnost vyjádření jeho názoru na projednávanou problematiku. Toto právo je nutno vykládat také v kontextu obecnějšího práva být přítomen projednávání své věci, přičemž jde o důležitou záruku, že o právech dětí není rozhodováno bez jejich účasti. Jak již uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009 (N 80/53 SbNU 11; bod 17), pro dítě je právo na slyšení důležité v tom, že mu dává pocit, že není objektem a pasivním pozorovatelem události, ale že je důležitým subjektem práva a také účastníkem řízení. Je třeba zabránit situacím, kdy je dítě považováno za pouhý objekt, o kterém rozhodují jiní. Na nepřipustnost takové praxe upozornil Českou republiku i Výbor pro práva dítěte. Ten ve svých posledních závěrečných doporučeních adresovaných České republice z roku 2011 právě v kontextu práv garantovaných v čl. 12 Úmluvy o právech dítěte vyslovil znepokojení nad tím, že „tradiční vnímání dětí jako objektů spíše než subjektů práv je velmi rozšířené“ (ze dne 4. 8. 2011, CRC/C/CZE/CO/3-4; § 34). I proto tedy pokud v daném řízení okresní soud jedná o majetku dětí, jde o „záležitost, která se jich dotýká“.

39. Takový výklad čl. 12 Úmluvy o právech dítěte je také v souladu s jejím účelem. Úmluva má za cíl zaručit uznání dětí jako plnohodnotných nositelů práv. Jedním ze tří principů deklarovaných při jejím sepsování, na kterých měla být nová smlouva založena, byla participace dětí ve společnosti na rozhodnutích, která se jich týkají [viz Detrick, S. (ed.) *The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the „Travaux Préparatoires“*. Dordrecht/Boston/London : Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 27].

40. Rovněž je při výkladu čl. 12 Úmluvy o právech dítěte nutno reflektovat, že ve finální verzi dokumentu nakonec nebylo přistoupeno k taxativnímu výčtu záležitostí, ve kterých má dítě mít právo vyjádřit svůj názor, o němž se uvažovalo během přípravných prací. Převládá totiž názor, že takový výčet by byl omezující, neboť participace dětí by měla být co nejširší a růst s přibývajícím věkem. Například zástupce Dánska uvedl, že dítě by mělo s postupujícím věkem získávat více a více odpovědnosti, aby bylo připraveno na život dospělého (ibid., s. 225). Rovněž některé státy při vyjednávání (úmluvy) prohlásily, že obrat „záležitosti, které se jej dotýkají,“ chápou

jako záležitosti, které se dotýkají práv dětí (ibid., s. 227). V projednávané věci, jak již bylo výše uvedeno, má přítom řízení před okresním soudem dopad na právo dětí vlastnit majetek.

41. Ústavní soud se tedy domnívá, že v nyní projednávané věci se prolínají dvě lidská práva druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, tedy právo být slyšen v soudním řízení, které se dotýká jejich záležitostí (v dané věci jejich majetkových práv), a zároveň právo na projednání jejich věci v jejich přítomnosti.

c) Vlastní přezkum nyní projednávané věci

42. V řízení před okresním soudem vedeném pod sp. zn. 14 C 67/2012 byl podle § 37 odst. 2 zákona o rodině druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli ustanoven opatrovník – Magistrát města Mladá Boleslav, orgán sociálně-právní ochrany dětí. Účelem ustanovování kolizního opatrovníka dítěti je obecně lepší ochrana jeho práv, čímž stát demonstruje svou odpovědnost za blaho dítěte a mimo jiné také naplňuje právo dětí a mladistvých na zvláštní ochranu zakotvené v čl. 32 odst. 1 Listiny. Obecně tedy nelze proti ustanovování kolizního opatrovníka nic namítat. Avšak skutečnost, že stát fakticky vnucuje účastníkovi řízení zástupce bez ohledu na jeho vůli a vůli jeho zákonných zástupců, má určité důsledky.

43. Především pokud stát účastníkům řízení, jako zde druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli, ustanoví bez ohledu na jejich vůli zástupce pro konkrétní řízení, byť i při sledování legitimních a obecně chválehodných cílů, přebírá odpovědnost za způsob vedení tohoto zastoupení. Z judikatury Ústavního soudu totiž vyplývá, že pokud má účastník řízení svého zvoleného zástupce, odpovídá za jeho volbu a za jeho konkrétní kroky v řízení tento účastník sám. Pokud však opatrovníka coby zástupce účastníka řízení ustanoví soud, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení [nález sp. zn. II. ÚS 194/11 ze dne 22. 11. 2012 (N 193/67 SbNU 319)]. Navíc je to vždy soud, který je odpovědný za dodržování všech aspektů práva na spravedlivý proces v řízení, které je před ním vedeno.

44. V dané věci vystupoval ustanovený kolizní opatrovník jako zástupce nezletilých stěžovatelů v probíhajícím občanskoprávním řízení o určení neúčinnosti darovací smlouvy. V momentě, kdy jim byl opatrovník pro řízení ustanoven, si již jiného právního zástupce pro dané řízení zvolit nemohli. Jejich zákonní zástupci, rodiče, kteří by za ně jinak mohli plnou moc právnímu zástupci udělit, byli z jejich zastupování v daném řízení vyloučeni.

45. Ústavní soud zde nemůže nevyjádřit svůj údiv nad skutečností, že opatrovníkem pro řízení před okresním soudem o určení neúčinnosti předmětné darovací smlouvy byl druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli ustanoven právě OSPOD, tedy orgán specializovaný na ochranu práv a zájmů dětí. Tento orgán však již nemá vlastní odborné kapacity pro právní

zastupování. To se ostatně ukázalo i v nynějším případě nezletilých stěžovatelů, v němž se OSPOD sám vyjádřil, že byl nucen vyhledat odbornou právní pomoc vzhledem k právní komplikovanosti případu. Podle názoru Ústavního soudu by tedy bylo v dané situaci mnohem vhodnější a spíše by odpovídalo sledovanému cíli účinné ochrany práv dětí, pokud by byl jako opatrovník nezletilým stěžovatelům ustanoven advokát. V této souvislosti Ústavní soud též nemohl přehlédnout změnu provedenou novým občanským zákoníkem (zákon č. 89/2012 Sb.), jehož § 892 odst. 3 na rozdíl od dříve účinného § 37 odst. 2 zákona o rodině již nijak nespécifikuje, kdo má být ustanoven kolizním opatrovníkem dítěte. To by mělo soudům umožnit větší flexibilitu, tak aby nebyl téměř automaticky opatrovníkem ustanovován orgán sociálně-právní ochrany dětí, i pokud to není v nejlepším zájmu dítěte.

46. Obecně Ústavní soud nepovažuje za nejšťastnější situaci, kdy je kumulována funkce opatrovníka hájícího (objektivně) nejlepší zájem dítěte a jeho právního zástupce. Před takovýmto slučováním funkcí ostatně varuje i Výbor ministrů Rady Evropy ve výše zmíněných pokynech o justici vstřícné k dětem, v nichž mimo jiné upozorňuje, že role opatrovníka a právního zástupce jsou rozdílné. Kolizní opatrovník má pomoci soudu definovat a chránit nejlepší zájem dítěte, kdežto právní zástupce má hájit názory a stanoviska dětí. Zájmy chráněné opatrovníkem na straně jedné a právním zástupcem na straně druhé tak nemusí být vždy shodné (viz bod 105 důvodové zprávy k pokynům o justici vstřícné k dětem). Přitom je třeba zdůraznit právě potřebu respektu k osobnosti a vlastnímu názoru dítěte, je-li již schopno si jej rozumně utvořit, neboť v závislosti na věku a vyspělosti nezletilého dítěte ho nelze vždy vyloučit z rozhodování o jeho záležitostech, byť by se jeho vlastní rozhodnutí třeba i neshodovala s těmi učiněnými případně jeho opatrovníkem – orgánem státu (OSPOD), sledujícím jeho „objektivně“ nejlepší zájem. V neposlední řadě pak lze též poukázat na zpravidla rozdílnou kvalitu právního zastoupení poskytnutého opatrovníkem se specializací na ochranu zájmů dětí, ale bez právní kvalifikace, a právně kvalifikovanou osobou.

47. V nyní projednávaném případě pak Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že OSPOD coby opatrovník (zástupce) nezletilých stěžovatelů se nedostavil na jednání okresního soudu konané dne 30. 10. 2012. Přitom na tomto jednání žalobce přednesl nové argumenty o své aktivní legitimaci, které jsou zcela zásadní pro jeho úspěch v daném sporu. Nastala tak situace, kdy druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel na tyto argumenty nemohli reagovat, protože nebyli na jednání přítomni, jelikož o jeho konání ani nebyli zpraveni, a zároveň jejich ustanovený opatrovník se jednání také neúčastnil. V konečném důsledku pak tato situace měla negativní dopad i na kontradiktornost řízení, neboť stěžovatelům byla fakticky

odepřena možnost se k nově uvedeným argumentům vyjádřit. Za takového stavu bylo povinností okresního soudu na nastalou situaci reagovat a nějakým způsobem umožnit druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli se k předneseným argumentům vyjádřit, a to například odročením jednání a pozváním na něj jak opatrovníka, tak nezletilých stěžovatelů osobně. Případně okresní soud mohl z nastalé situace též vyvodit důsledky o kvalitě zastoupení a přistoupit ke změně opatrovníka.

48. Způsob, jakým ustanovený opatrovník nezletilé stěžovatele zastupoval, legitimně vyvolává otázku, zda by na tom nebyli lépe, kdyby jim ustanoven vůbec nebyl. Ústavní soud nepochybně rozhodnutí soudů o oprávněnosti ustanovení kolizního opatrovníka, tedy o existenci kolize mezi zájmy nezletilých stěžovatelů a zájmy jejich rodičů. Tato otázka ostatně není ani předmětem projednávané stížnosti, neboť ji stěžovatelé nepochybně. Nicméně je nutno podotknout, že kolize mezi zájmy druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na straně jedné a zájmy jejich rodičů na straně druhé je v dané věci velmi subtilní. V případě neúspěchu v dané věci mohou druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel v konečném důsledku přijít i o své bydlení, čemuž se samozřejmě též jejich rodiče snaží zabránit, a to velmi aktivně, jak vyplývá z různých podání prvního stěžovatele. V tomto ohledu se tedy absence pečlivosti opatrovníka jak v samotném řízení před okresním soudem, tak i s ohledem na nevysvětlené nepodání odvolání, jak bude vloženo níže, jeví jako zvlášť problematická.

49. Ústavní soud však hlavní problém ve vztahu k právu druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele být slyšeni v soudním řízení nespatřuje ani tak v kvalitě právního zastoupení poskytnutého OSPOD, jako spíše ve způsobu tohoto zastoupení, který má obecně zásadní dopad na možnost participace nezletilých dětí na rozhodování o jejich věci.

50. V dané věci OSPOD nijak soudu nesděloval argumenty a stanoviska samotných nezletilých stěžovatelů, ba se ani nesnažil zjistit jejich názory, stejně jako – a to zejména – se je ani nesnažil informovat a vysvětlit jim povahu řízení, ani co je v daném řízení v sázce. Zdá se, že nedošlo k žádnému kontaktu mezi OSPOD a druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem. Takový kontakt nevyplývá ani ze zapůjčeného spisu okresního soudu, ani z vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení. Ústavní soud zde odkazuje na výše uvedené doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, se kterým se plně ztotožňuje, totiž že zástupci dětí by měli děti považovat za plnohodnotné klienty a měli by jim poskytnout všechny potřebné informace a vysvětlení týkající se možných důsledků jejich postojů a názorů (viz bod 33 výše). Za situace, kdy (jak je uvedeno výše) se OSPOD ocitl fakticky v postavení právního zástupce druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, bylo jeho povinností vykonávat tuto funkci s ohledem na standardy pro právní zástupce a s ohledem na právo dětí vyjádřit se k řízení vedenému

o jejich záležitostech. Ústavní soud zdůrazňuje, že pokud to není v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, je zástupce povinen poskytovat dítěti příslušné informace, objasňovat mu důsledky případného vyhovění či nevyhovění jeho názoru ze strany soudu, jakož i možné důsledky jakéhokoliv jednání učiněného zástupcem, zjišťovat názory dítěte a zprostředkovávat je soudnímu orgánu.

51. Dále se bude Ústavní soud zabývat samotným vedením řízení před okresním soudem. Právo být slyšen a právo být přítomen projednání své věci jsou především procesními právy účastníků řízení, děti nevyjímaje, a za jejich plné dodržování je odpovědný soud, před kterým se řízení vede. Jak vyplývá ze spisu zapůjčeného Ústavnímu soudu okresním soudem, tento od okamžiku ustanovení opatrovníka již komunikoval pouze s opatrovníkem. Druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel nebyli zváni k jednáním, vyzvání k vyjádřením a ani jim nebyl doručen rozsudek.

52. Ústavní soud přitom nezpochybňuje běžnou praxi vyplývající z § 50b občanského soudního řádu, v souladu s níž je-li strana občansko-právního řízení zastoupena, soud doručuje pouze zástupci a fakticky tak komunikuje pouze s ním.

53. Nicméně taková situace, jako nastala v projednávané věci, kdy druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli byl fakticky vnucen soudem vybraný právní zástupce (opatrovník), si vyžaduje odlišný postup. V takovém případě zásadně nemůže stačit, pokud soud vedoucí řízení již nadále komunikuje pouze s ustanoveným opatrovníkem. Pokud tomu tak je, soud tím fakticky zastoupenému účastníkovi upírá právo být přítomen jednání a vyjadřovat se ke své věci. Soudy se nemohou bezvýhradně spolehnout na ustanoveného opatrovníka, že bude dodržovat všechny své výše zmíněné povinnosti a intenzivně se zastupovaným komunikovat; nýbrž je třeba dodržování daných povinností ověřovat. Jde totiž o práva samotného účastníka. Není-li zástupce zvolen svobodnou vůlí účastníka, nelze bez dalšího říci, že procesní práva účastníka jsou beze zbytku garantována skrze zástupce. Proto zůstává na odpovědnosti soudu, aby zajistil též možnost zastupovaného účastníka samého, a to i dítěte, účastnit se řízení a vyjádřit svůj názor k věci, pokud to není v rozporu s jeho nejlepšími zájmy. Občanský soudní řád takový postup nevylučuje, neboť § 50b odst. 4 písm. e) umožňuje doručování i zastoupeným účastníkům, rozhodne-li tak soud.

54. V tomto ohledu lze poukázat rovněž na související judikaturu týkající se řízení o omezení způsobilosti k právním úkonům (svéprávnosti v terminologii nového občanského zákoníku). Pokud je v takovém řízení osobě, o jejíž svéprávnosti se jedná, ustanoven opatrovník a soud již danou osobu nijak do řízení nezapojuje, jde o závažné porušení práv dané osoby. Například Evropský soud pro lidská práva ve věci *Sýkora proti České republice* shledal závažné porušení práv stěžovatele plynoucí z toho, že soudy jej

při rozhodování o zbavení způsobilosti k právním úkonům nevyslechly ani ho nepozvaly na jednání, komunikovaly pouze s jeho ustanoveným opatrovníkem a ani rozsudek mu nezaslaly (rozsudek ESLP ze dne 22. 11. 2012 č. 23419/07, § 107 až 110). Obdobné principy lze nalézt i v rozhodnutích Ústavního soudu, například v nálezu sp. zn. II. ÚS 194/11 ze dne 22. 11. 2012 (N 193/67 SbNU 319), který se týkal obdobně řízení o omezení způsobilosti k právním úkonům.

55. Ústavní soud si je vědom, že předmět těchto řízení je odlišný od nyní projednávané věci a může se jevit pro účastníka jako mnohem závažnější. Avšak Ústavní soud je toho názoru, že princip, dle kterého je nepřipustné, aby o právech osob bylo rozhodováno bez toho, aby jim vůbec byla dána možnost se řízení účastnit, vyjádřit v něm svůj názor a hájit svou pozici, lze analogicky uplatnit i v nyní projednávaném případě. Jednak totiž jde o obecný princip, který je nutno vztáhnout na všechna řízení, ve kterých je rozhodováno o lidských právech osob, jako například zde o právu na ochranu vlastnictví. A jednak pak konkrétně řízení vedené před okresním soudem může mít pro druhou stěžovatelku a třetího stěžovatele závažné následky nejen vzhledem k jejich majetkovým právům, ale případně i vzhledem k jejich právům chráněným čl. 8 Úmluvy. Předmětem řízení před okresním soudem je totiž určení, zda smlouva, kterou byly na nezletilé stěžovatele převedeny nemovitosti, které užívají k bydlení, je vůči žalobci účinná, či nikoliv. Neúspěch v tomto řízení přitom v konečném důsledku může vést až k případnému postižení (prodeji) nemovitostí v rámci výkonu rozhodnutí či exekuce, což by nepochybně představovalo zásah do práv nezletilých stěžovatelů na ochranu domova.

56. Ústavní soud tedy shledává, že postupem okresního soudu bylo zasaženo do práv druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele být slyšeni v každém soudním řízení, které se jich dotýká, a na projednání jejich věci v jejich přítomnosti. Zbývá rozhodnout, zda byl tento zásah ospravedlnitelný.

57. Dle názoru Ústavního soudu právo dítěte na slyšení a na účast při jednání soudu nemůže být absolutní. Vždy je třeba přihlídnout k nejlepšímu zájmu dítěte, což je obecný princip regulující veškeré záležitosti týkající se práv dětí (viz čl. 3 Úmluvy o právech dítěte). Aplikace tohoto principu v konkrétní situaci může znamenat, že názor dítěte soudem zjišťován nebude a dítěti ani nebude umožněno, aby bylo přítomno jednání. Takový postup bude zpravidla odůvodněn velmi nízkým věkem dítěte nebo předmětem řízení pro dítě závadným. V projednávané věci však ani jeden z uvedených důvodů naplněn není.

58. Předmětem řízení před okresním soudem byla účinnost smlouvy o převodu nemovitostí na druhou stěžovatelku a třetího stěžovatele vůči žalobci. Šlo o spor majetkové povahy bez nějakých citlivých informací či vyjatých momentů, které by dětem mohly uškodit. Není tu tedy namístež

uvažovat o zvláštní ochraně dětí v situacích, kdy se obsah řízení dotýká oblasti, která může být pro děti škodlivá, jako například násilí či sexuální tematiky.

59. Pokud jde o věk dětí, tak v době rozhodování okresního soudu bylo druhé stěžovatelce 16 let a třetímu stěžovateli 9 let. Ústavní soud těžko hledá důvody, zejména u druhé stěžovatelky, proč by neměla být o řízení informována a do něj zapojena. U ní již vzhledem k jejímu věku bylo možno předpokládat plné chápání daného řízení. Pokud by žaloba byla projednávána o dva roky později, stěžovatelka by již byla účastníkem řízení bez jakékoliv ingerence státu. Je tedy neakceptovatelné, aby stěžovatelka – při neexistenci jiného důvodu pro její neúčast na řízení – nebyla o daném řízení nijak informována a do něj nijak zapojena. Dětem je třeba umožnit účast na řízení, které se jich týká, v závislosti na jejich věku a rozumové a citové vyspělosti. Jde o určité kontinuum, kdy s přibývajícím věkem a rozumovou a citovou vyspělostí se míra zapojení dítěte do řízení nutně musí zvyšovat. Věk 18 let nemůže představovat hranici, před kterou dítě do řízení není zapojeno vůbec a po které již plně.

60. Nelze také přehlédnout, že okresní soud vůbec nezkoumal ani neprovedl žádnou úvahu, zda by nezletilí stěžovatelé coby žalovaní nebyli schopni vyjádřit své názory na věc a zda by nebylo vhodné je o řízení nějak informovat a zapojit do něj. Jak ovšem uvádí i Výbor pro práva dítěte (viz bod 31 výše), soudy i další orgány musí vždy vycházet z předpokladu, že dítě je schopno svůj názor vyjádřit a na řízení participovat, a teprve s ohledem na konkrétní okolnosti lze případně dovodit, že tomu tak v daném případě není. Z uvedeného vyplývá, že případné vyloučení dětí z řízení musí být vždy pečlivě odůvodněno, k čemuž však v projednávané věci nedošlo.

61. Ústavní soud tedy uzavírá, že pokud soud ustanovuje dítěti jako straně sporného občanskoprávního řízení opatrovníka, měl by zpravidla s ohledem na nejlepší zájem dítěte ustanovit advokáta. Zároveň ustanovení opatrovníka nezbavuje soud povinnosti dítě do řízení zapojit, pokud to není v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Soud mu musí umožnit účastnit se jednání a k věci se vyjádřit. Případné omezení těchto práv dítěte musí být vždy rádně odůvodněno právě s ohledem na nejlepší zájem dítěte.

62. S odkazem na výše uvedené Ústavní soud shledává, že okresní soud v řízení vedeném pod sp. zn. 14 C 67/2012 porušil práva druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele garantovaná čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte na projednání věci v jejich přítomnosti a být slyšeni v každém soudním řízení, které se jich dotýká.

63. Nad rámec výše uvedeného Ústavní soud podotýká, že v novém řízení je okresní soud povinen nejen zajistit, aby se druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel mohli zúčastnit jednání a k věci se vyjádřit, ale také se rádně s jejich argumenty vypořádat. To platí zejména pro otázku, zda je

žalobce ve světle relevantní judikatury Nejvyššího soudu aktivně legitimován k podání dané žaloby. Na druhou stranu právo dítěte být slyšen a přítomen jednání je jeho privilegium, a pokud jej využít nechce, nelze jej k tomu nutit.

2. Právo na přístup k soudu

64. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje právo každého domáhat se svého práva u soudu. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu se právo na přístup k soudu vztahuje i na přístup k vyšším instancím, tedy na podání opravných prostředků, je-li tato možnost zakotvena v právním řádu [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 938/06 ze dne 15. 1. 2009 (N 9/52 SbNU 99), nález sp. zn. IV. ÚS 2040/12 ze dne 12. 12. 2012 (N 203/67 SbNU 599) a nález sp. zn. II. ÚS 33/13 ze dne 26. 11. 2013 (N 200/71 SbNU 369)].

65. V projednávané věci došlo k situaci, kdy státem ustanovený opatrovník nepodal za druhou stěžovatelku a třetího stěžovatele odvolání. Přitom důvody, proč tak neučinil, nejsou známé. Zároveň odvolání podané samotnými druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem přijato nebylo. Odvolání podané jejich zákonným zástupcem (prvním stěžovatelem) také nebylo přijato. V napadených usneseních okresní soud a krajský soud dospěly k závěru, že o přípustnosti odvolání podaného zákonným zástupcem druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele ani nelze rozhodnout, protože v řízení jim byl ustanoven kolizní opatrovník a bylo na něm, aby případně podal odvolání.

66. V důsledku napadených usnesení se tedy druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel dostali do neřešitelné situace. Jedinou možností bylo podání odvolání jejich státem ustanoveným kolizním opatrovníkem, který tak však z neznámých důvodů učinit odmítl. Nastalá situace se jeví jako zvlášť problematická zejména vůči druhé stěžovatelce, u níž již nelze bez dalšího předpokládat procesní nezpůsobilost k podání odvolání [srovnej usnesení sp. zn. I. ÚS 974/08 ze dne 12. 6. 2008 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), kde Ústavní soud akceptoval ústavní stížnost podanou sedmnáctiletou stěžovatelkou, neboť s ohledem na úroveň její rozumové vyspělosti, kterou bylo lze odvodit i z předchozích úkonů před obecnými soudy, dospěl k závěru, že ve vymezeném rozsahu má stěžovatelka způsobilost k právním úkonům, a proto jí ve stejném rozsahu příznal i procesní způsobilost pro řízení před Ústavním soudem].

67. Vzhledem ke zmíněným skutečnostem bylo na okresním soudu a krajském soudu, aby na otázku schválení podání odvolání nahlížely i optikou základních práv druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, konkrétně práva na přístup k odvolacímu soudu. Zde Ústavní soud připomíná svou ustálenou judikaturu, že je povinností obecných soudů interpretovat a aplikovat i podústavní právo pohledem ochrany základních práv a svobod.

V posuzované věci to znamená povinnost soudů interpretovat procesní ustanovení a principy v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod [viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 1355/13 ze dne 26. 11. 2013 (N 201/71 SbNU 377), bod 11; či nálezy sp. zn. II. ÚS 2537/11 ze dne 9. 10. 2012 (viz výše), bod 16].

68. Takto zaměřené úvahy však v napadených usneseních zcela chybí. Krajský soud se omezil na konstatování, že druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel byli v řízení zastoupeni kolizním opatrovníkem, a proto podání odvolání jejich rodičem je právně neúčinný úkon. Okresní soud přidal úvahu o existenci kolize mezi zájmy rodičů a dětí v řízení, ve kterém bylo podáno odvolání. Soudy však již vůbec nezkoumaly, zda je v nejlepším zájmu dětí podání odvolání s ohledem na samotný jeho obsah. Je nutno připomenout, že podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování. Obecné soudy pak rovněž nijak nezohlednily namítané porušení základních práv druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele v řízení před soudem prvního stupně, což je navýsost relevantní pro opodstatněnost odvolání, v řízení o němž tyto vady mohly být zhojeny.

69. Ústavní soud neshledává důvody, proč by podané odvolání bylo v rozporu se zájmy druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele. Snad lze uvažovat pouze o možných negativních finančních dopadech nákladů případného neúspěšného odvolání. Zde lze však stěžít mluvit o kolizi mezi zájmy druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na straně jedné a na straně druhé zájmy jejich rodičů, tedy i prvního stěžovatele, který za nezletilé stěžovatele odvolání podal. Lze předpokládat, že ve standardní fungující rodině to budou právě rodiče, kteří případně ponесou dopady finančních závazků svých nezletilých dětí, zvláště takových závazků, o kterých věděli a k jejichž vzniku dali souhlas jako v tomto případě, kde to byl rodič, který odvolání jménem svých dětí podal. Uvedený předpoklad pak konkrétně v projednávané věci nic nevyvrací. V každém případě nicméně ani okresní soud, ani krajský soud v napadených usneseních žádnou úvahu o nejlepším zájmu dětí neprovedly.

70. Z těchto důvodů Ústavní soud shledává, že uvedená rozhodnutí porušila právo druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na přístup k odvolacímu soudu v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

IV. Závěr

71. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil, a to pro rozpor s ústavně zaručenými právy druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele podle čl. 38 odst. 2

I. ÚS 3304/13

č. 18

Listiny a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, resp. čl. 36 odst. 1 Listiny. Nebylo již nutné zabývat se dalšími námitkami druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, zejména co se týče práva na ochranu obydlí, rodinného a soukromého života. Ústavní stížnost prvního stěžovatele byla podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu odmítnuta.

Č. 19

K náhradě nákladů právního zastoupení státu advokátem v občanském soudním řízení

Tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž je advokát, a pokud tak přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených.

Je nepochybné, že pracovněprávní vztahy jsou elementární součástí činnosti orgánu jednajícího za stát, který zaměstnává mnoho pracovníků a disponuje i samostatným právním odborem. Dává-li takový orgán svému zaměstnanci výpověď, musí být schopen tento zásadní právní úkon také sám obhájit v soudním procesu, resp. nést následky předpokládané právem, protože jde o úkon, který vyplývá z jeho činnosti jako zaměstnavatele.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 20. února 2014 sp. zn. I. ÚS 1011/12 ve věci ústavní stížnosti Ing. Štefana Suchara, zastoupeného JUDr. Markétou Vaňkovou, advokátkou, se sídlem v Praze 4, Nad Nuslemi 11, proti výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2011 č. j. 62 Co 246/2011-189 o stěžovatelově povinnosti zaplatit náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 18 900 Kč, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a České republiky – České obchodní inspekce jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2011 č. j. 62 Co 246/2011-189 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2011 č. j. 62 Co 246/2011-189 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud vyslovil, že výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2011 č. j. 62 Co 246/2011-189 o povinnosti stěžovatele zaplatit náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 18 900 Kč k rukám advokáta JUDr. Daniela Volopicha bylo zasaženo do jeho práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod, a aby proto citovaný rozsudek zrušil.

2. Městský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl citovaným rozsudkem v kauze stěžovatele jako žalobce proti žalované České republice – České obchodní inspekci (dále též jen „vedlejší účastnice řízení“, resp. „ČOI“) o neplatnosti jeho výpovědi z pracovního poměru tak, že výrokem I změnil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 11. 2010 č. j. 23C 158/2009-167 (kterým byla výpověď prohlášena za neplatnou) a žalobu zamítl. Výrokem II, který stěžovatel napadá, pak rozhodl, jak je výše uvedeno.

II.

3. Stěžovatel konstatoval, že v roce 2007 podal žalobu o určení neplatnosti výpovědi dané mu žalovanou ČOI dopisem ze dne 5. 4. 2007. Po provedeném dokazování dospěl soud k závěru, že výpověď z pracovního poměru je neplatná. Žalovaná ČOI se proti předmětnému rozsudku dále odvolala k Městskému soudu v Praze, který rozhodl ústavní stížností napadeným rozsudkem. Ačkoliv byla žaloba o určení neplatnosti skončení pracovního poměru podána v roce 2007, do vynesení rozsudku Městského soudu v Praze uplynulo 55 měsíců; rozsudek odvolacího soudu nabyl právní moci v lednu 2012. Po prvním rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2, vyhovujícím žalobě a neukládajícím žalované ČOI žádné náklady řízení, proběhla u žalované změna právního zastoupení. Byla vypovězena plná moc dosavadní advokátce Mgr. Markétě Kellerové a zastupováním byl pověřen advokát JUDr. Daniel Volopich. Městský soud v Praze jako soud druhého stupně pak ve věci vedené pod č. j. 62 Co 246/2011-189 svým rozsudkem zvrátil předchozí usnesení soudu prvního stupně a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení odůvodnil tím, že žalovaná ČOI má právo na náhradu nákladů řízení, sestávajících z nákladů právního zastoupení: odměny advokáta ve výši 7 500 Kč podle § 7 písm. c) vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek, a náhrady za jedenáct režijních paušálů po 300 Kč

podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, za zastupování žalovaného v řízení před soudem prvního stupně (pozn. stěžovatele; přičemž v řízení před soudem prvního stupně zastupovala výhradně Mgr. Kellerová), dále pak odměny advokáta ve výši 7 500 Kč podle § 7 písm. c) a § 10 odst. 3 vyhlášky č. 484/2000 Sb. a náhrady za dva režijní paušály ve výši po 300 Kč podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. za zastupování žalovaného v odvolacím řízení. JUDr. Volopich přitom zastupoval pouze v řízení před soudem druhého stupně a fakticky zajistil jediný právní úkon spočívající ve vyhotovení odvolání. Současně soud rozhodl, že náklady řízení před soudy obou stupňů různými advokáty jsou splatné k rukám advokáta žalovaného [§ 149 odst. 1 o. s. ř. za použití § 124 odst. 1 o. s. ř. (sic - pozn. red.)].

4. Dne 24. 1. 2012 stěžovatel splnil rozsudek Městského soudu v Praze a uhradil stanovené náklady řízení, nikoli však „k rukám“ advokáta žalovaného, ale - aby prý zabránil případným duplicitním platbám advokátovi, jak zmíněno v kontrolním závěru Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) č. 11/32 - uhradil částku přímo na účet žalované České republiky - České obchodní inspekce, vedený u ČNB pod číslem 829011/0710. Úhradou případných nákladů přímo na účet advokáta se podle stěžovatele umožňuje porušování rozpočtové kázně, neboť se fakticky nevykážou jako příjem státního rozpočtu, jehož příjmy se tak krátí a zkresluje se rozpočtové hospodaření státu vykazované v tzv. státním závěrečném účtu. Příznačné pro tuto situaci podle stěžovatele bylo, že přestože náklady řízení byly řádně zaplacený na účet žalované ČOI, měsíc poté, dne 27. února 2012, zaslal stěžovateli JUDr. Volopich výzvu k úhradě nákladů řízení, ve které upozornil, že „on ani jeho klient dosud platbu výše zmíněných nákladů řízení nezaznamenali“ a že pokud nebudou uhrazeny na jeho účet do 14. 3. 2012, bude nucen přistoupit k zahájení exekučního řízení.

5. Stěžovatel však v daném případě považuje za zásadní, že žalovaná je organizační složkou státu, která disponuje dostatečným počtem právníků, kteří ji mají zastupovat při jednání a posuzování věcí v rámci sjednaných pracovních povinností, jak vyplývá z interních předpisů založených ve spise, a jakožto státní organizace má dostatek možností k zajištění zastupování ve sporech. Z organizačního řádu žalované je prý přitom patrné, že má odborníky i na tuto problematiku, neboť právní odbor má výslovně stanovenou povinnost zastupovat organizaci i v pracovněprávních sporech. Stěžovatel je tak zcela přesvědčen, že v řízení o jeho žalobě vedené před Obvodním soudem pro Prahu 2 nebyl dán žádný důvod, aby žalovaná ČOI byla v tomto sporu zastoupena advokátem. ČOI disponuje právním útvarem a zaměstnává dostatečný počet odborníků, kteří jsou schopni zajišťovat obranu zájmů státu před soudy, přičemž tuto skutečnost stěžovatel

soudu doložil a prokázal. Pokud žalovaná volila cestu uzavření smluvního vztahu s externí advokátní kanceláří, pak v rámci tohoto smluvního vztahu byla se zastupující advokátní kanceláří dohodnuta smluvní odměna, vztahující se k počtu odpracovaných hodin a paušální odměně za ně. Advokátka Mgr. Kellerová (původně zastupující) měla sjednanou (paušální) odměnu ve výši 3 200 Kč/hod. za počet hodin vykázané práce, současně zastupující advokátní kancelář pak 2 600 Kč/hod. za počet hodin vykázané práce. Stěžovatel je přesvědčen, že po něm není možno spravedlivě požadovat náhradu nákladů těchto zastoupení, protože tyto náklady nelze považovat za náklady účelně vynaložené a potřebné k účelnému bránění práva ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. Stěžovatel opakuje, že žalovaná ČOI disponuje dostatečným počtem právníků ve velmi početném právním útvaru, který je schopen zastupovat a jednat jménem České republiky před soudy. Pokud by snad takovými odborníky nedisponovala, měla se obrátit na Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, který byl pro bezplatné hájení zájmů státu zřízen.

6. Stěžovatel poukázal na závazný právní názor Ústavního soudu v obdobných věcech. Považuje za zásadní, že žalovanou je de facto Česká republika, zastupovaná organizační složkou státu, která disponuje dostatečným počtem právníků, kteří ji mají zastupovat při jednání a posuzování věcí v rámci sjednaných pracovních povinností, a jakožto státní organizace má dostatek možností k zajištění zastupování ve sporech. Žalovaná ČOI plnění těchto povinností ostatně pravidelně uvádí ve výčtu svých zajišťovaných povinností i ve svých výročních zprávách, např. příloha výroční zprávy ČOI za rok 2008 na straně 47 k oddělení právnímu uvádí: „Kromě poskytování právních porad a konzultací o právních předpisech v rámci ČOI zastupovali pověřeni pracovníci organizaci v právních záležitostech, zejména v jednání před soudy, a pro tato jednání připravovali příslušná podání.“

7. Stěžovatel odkázal především na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65) a dále na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2855/10 ze dne 21. 2. 2011 (N 18/60 SbNU 191). Zdůraznil, že odbornému právnímu útvaru žalované ČOI je uložena povinnost zastupovat ji před soudy, a pokud přesto volila cestu nechat se zastupovat advokátem, nelze prý za této situace od stěžovatele férově a spravedlivě požadovat, aby jí hradil náklady řízení.

III.

8. Ve vyjádření Městského soudu v Praze k ústavní stížnosti je uvedeno, že se „v plném rozsahu odkazuje na odůvodnění napadeného rozhodnutí“. Rozsudek je prý zcela v souladu s občanským soudním řádem i judikaturou Ústavního soudu. Městský soud v Praze k tomu dále uvedl, že se ve svém rozhodnutí otázkou nákladů řízení podrobně zabýval a „nákladově

vý výrok“ prý řádně odůvodnil. Argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti stěžovatel v odvolacím řízení údajně neuplatnil a poprvé s ní přichází až právě ve své ústavní stížnosti, takže Městský soud v Praze na ni nemohl dříve reagovat. V této souvislosti soud odkázal na judikaturu Ústavního soudu, který ve svých četných rozhodnutích, např. v usnesení ze dne 27. 10. 2011 sp. zn. III. ÚS 2791/08 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) vyslovil následující závěry: „Otázkou náhrady nákladů řízení se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval a konstatoval, že tato problematika, jakkoliv se může účastníka řízení citelně dotknout, nemůže být zpravidla předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení nedosahuje zásadně intenzity představující porušení základních práv a svobod. Ústavní soud tak dal ve své judikatuře opakovaně najevo, že při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružně, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například jestliže zjistí, že došlo k vážnému porušení práva na spravedlivý proces nebo že bylo porušeno jiné základní právo.“ Městský soud v Praze proto z výše uvedených důvodů navrhl, aby ústavní stížnost byla po provedeném řízení jako nedůvodná zamítnuta.

9. Vedlejší účastnice řízení před Ústavním soudem, Česká obchodní inspekce, ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zejména uvedla, že považuje za nutné „uvést na pravou míru“ tvrzení stěžovatele, ve kterých směřuje několik skutečností. Stěžovatel především uvádí, že náklady řízení uhradil přímo na účet žalované ČOI z obavy před údajnými duplicitními platbami kritizovanými NKÚ, kterými měly být kráceny příjmy státního rozpočtu. Z rozpočtového hlediska je prý přitom lhostejné, zda přiznané náklady řízení byly poukázány nejprve na účet právního zástupce nebo na účet České obchodní inspekce. Pokud stěžovatel poukazuje na údajně duplicitní platby kritizované NKÚ, jednalo se prý o více než 3 roky starý případ, kdy byly tehdejší právní zástupkyně ČOI nesprávně uhrazeny také náklady za cestovné a náhrada za promeškaný čas, přestože tyto náklady měly být již zahrnuty ve sjednané odměně.

10. Pokud jde o výzvu právního zástupce ČOI k úhradě nákladů adresovanou stěžovateli, vedlejší účastnice řízení připustila, že v tomto případě skutečně došlo k omylu a náklady řízení byly připsány na účet ČOI, nic to však prý nemění na tom, že k prvotnímu pochybení došlo u stěžovatele, který v rozporu s rozsudkem Městského soudu v Praze částku poukázal přímo na účet ČOI.

11. Co se týče stěžejní námitky stěžovatele, že zastoupení advokátem bylo v daném případě zbytečné, neúčelné a nevhodné, je ve vyjádření uvedeno, že řešená právní problematika naprosto nesouvisí s oblastí,

kerou se ČOI zabývá. Navíc prý ČOI v souvislosti s danou věcí čelila celkem jedenácti žalobám o neplatnost rozvázání pracovního poměru zaměstnanců. Např. se prý musela vůči skupině zaměstnanců, u které soudy uzavřely, že jejich pracovní poměr byl rozvázán neplatně, domáhat vrácení vyplaceného odstupného, které tito zaměstnanci nevrátili. Vedlejší účastnice má proto za to, že náklady na právní zastoupení byly účelně vynaložené, neboť její právní útvar by údajně nebyl schopen tyto spory „adekvátně pokrýt“ bez toho, aby to nemělo negativní vliv na dozorovou činnost ČOI. Její právní odbor, ve kterém je zaměstnáno sedm právníků s vysokoškolským titulem, je úzce specializován především na oblast správního trestání, zpracovávání stanovisek k dozorové činnosti ČOI a připomínkování související legislativy. Z uvedených důvodů vedlejší účastnice řízení navrhla, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

IV.

12. Citovaná vyjádření byla zaslána stěžovateli k případné replice. Ten reagoval podáním ze dne 30. 7. 2012, ve kterém zejména odmítl námitku městského soudu, že neuplatnil argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti v odvolacím řízení. Stěžovatel totiž k nějaké argumentaci v odvolání neměl důvod, neboť u první instance soudní spor vyhrál a Obvodní soud pro Prahu 2 stěžovateli tehdy žádné náklady řízení neuložil, takže se neměl vůči čemu v nákladech odvolávat. Stěžovatel se tak mohl k jemu uloženým nákladům řízení vyjádřit teprve po vydání rozsudku Městského soudu v Praze, který rozhodl o přiznání náhrady nákladů v řízení (za zastupování advokátem JUDr. Volopichem) žalované České republiky – České obchodní inspekci, a to už pouze touto ústavní stížností. Stěžovatel však má za to, že povinností obecného soudu, tj. Městského soudu v Praze, však bylo v souladu s ústavními nálezy zkoumat a uvést, zda šlo o takový předmět sporu, kvůli němuž lze shledat postup žalované ČOI, která se nechala zastupovat advokátem, za nezbytný a účelný, a zda tedy nedošlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces.

13. Pokud jde o vyjádření vedlejší účastnice sporu, tj. České republiky – České obchodní inspekce, neodpovídají prý tvrzení, obsažené v tomto vyjádření, skutečnosti. Není prý pravda, že by ČOI čelila od srpna 2007 jedenácti žalobám o neplatnosti rozvázání pracovního poměru; ve skutečnosti šlo zpočátku pouze o jednu společnou žalobu, kterou soud teprve po delší době rozdělil na více žalob, přičemž právní zastoupení advokátem však žalovaná měla hned od počátku předmětného soudního řízení, a to na tuto jednu společnou žalobu. Předtím i potom prý navíc používala v pracovněprávních sporech bezplatně i vlastní právníky, např. Mgr. Ivo Peřinu. Co se týče dalších sporů o náhradu mzdy, o kterých vedlejší účastnice uváděla, že ji v nich musel JUDr. Volopich zastupovat, žaloby v těchto

věcech byly prý svou podstatou zcela bagatelní, protože jednání o nich bylo ihned přerušováno, vzhledem k tomu, že byly závislé na výsledku soudního řízení o neplatnosti výpovědi. V některých případech již prý také soudy respektovaly ústavní nálezy uvedené v této stížnosti a žalované České republice náklady řízení nepřiznaly vzhledem k jejich nedostatečné účelnosti (přiloženo mj. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 27 C 30/2011-35 ze dne 23. 5. 2012).

14. Stěžovatel dále poukázal na údajné porušování čl. 4 Listiny základních práv a svobod a v této souvislosti rovněž uvedl, že částka ve výši 18 900 Kč stanovená mu k úhradě není vůbec částkou zanedbatelnou. Podle uvedeného článku při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Soud je podle stěžovatele povinen zkoumat, zda zastupování advokátem bylo účelné a namístě. S ohledem na výše uvedené stěžovatel konstatoval, že je i nadále nucen trvat na podané ústavní stížnosti, neboť posuzované a vytykané skutečnosti se prý bezprostředně týkají také jeho právní jistoty v souvislosti s předvídatelností soudních rozhodnutí o nákladech řízení a jejich objektivitou. Proto nadále navrhuje, aby jeho ústavní stížnosti bylo vyhověno.

V.

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud často opakuje, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí obecných soudů a že jeho úkolem je kontrola jejich rozhodovací činnosti pouze tehdy, pokud svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud není povolán k tomu, aby detailně přezkoumával každé jednotlivé rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. To však neplatí, pokud v rozhodnutí obecného soudu dojde k procesnímu excesu, který nemá toliko povahu běžného porušení jednoduchého práva. Nezávislost rozhodování obecných soudů se totiž uskutečňuje v ústavním a zákonném procesně-právním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny i z čl. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu, vylučujícím libovůli při rozhodování je také povinnost soudů své rozsudky řádně odůvodnit. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývají, je nutno takové rozhodnutí považovat za nesouladné

s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 1 Ústavy. Tento požadavek se samozřejmě týká i odůvodnění výroku o nákladech řízení.

17. V souladu s rozhodovacími důvody uvedenými např. v nálezech Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 186/54 SbNU 303) a sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 243/55 SbNU 349) je nutno zopakovat, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti byl přenášen na soukromý subjekt, jímž je advokát, a pokud tak přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených.

18. Zastoupení státu advokátem lze tudíž akceptovat jen jako výjimku z pravidla, kterou je nutno vykládat přísně restriktivním způsobem.

19. Lze připustit, že při aplikaci uvedené zásady je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze jistě představit, že předmětem sporu, jehož účastníkem je stát, může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí zajišťovanou konkrétním státním orgánem, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, nebo problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, jazykové znalosti apod. V takových případech je však povinností soudu, který o náhradě nákladů rozhoduje, specifické okolnosti případu řádně označit a odůvodnit.

20. Ve zkoumaném případě však situace dostatečně odůvodňující zastoupení státu advokátem dle přesvědčení Ústavního soudu nenastala.

21. Z obsahu ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí, příslušného spisového materiálu, jakož i z vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení je evidentní, že ve věci se jednalo o pracovní spor o neplatnost výpovědi z pracovního poměru, který vedl stěžovatel s vedlejší účastnicí řízení. Stěžovatel, úspěšný v řízení před soudem prvního stupně, neuspěl v řízení odvolacím, neboť Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalobu zamítl. Za této situace uložil odvolací soud stěžovateli povinnost zaplatit žalované ČOI náhradu nákladů řízení s odkazem na ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. podle zásady úspěchu ve sporu. Jak přitom vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku, zmíněný soud shora nastíněné ústavněprávní otázky vůbec nevzal v úvahu a svůj výrok o náhradě nákladů řízení odůvodnil jen paušálním odkazem na ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. Otázkou, zda se skutečně jednalo o náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva, se tedy vůbec nezabýval. Tím zatížil své rozhodnutí vadou mající ústavněprávní rozměr a spočívající v porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

22. Dle přesvědčení Ústavního soudu neobstojí ani argumentace obsažená ve vyjádření vedlejší účastnice řízení, totiž že náklady na právní zastoupení byly účelně vynaložené, neboť její úzce specializovaný právní útvar by nebyl schopen předmětné spory „adekvátně pokrýt“. Dostatečným kritériem pro akceptaci zastoupení státního orgánu advokátem v soudním sporu nemůže být (bez dalšího) tvrzení, že předmětem daného řízení prý nebyla běžná agenda spadající pod působnost tohoto orgánu, resp. jeho právního odboru, kterou je prý (jak je shora uvedeno) zejména správní trestání, zpracovávání stanovisek k dozorové činnosti ČOI a připomínkování související legislativy.

23. Je nepochybné, že pracovněprávní vztahy jsou elementární součástí činnosti orgánu jednajícího za stát, který zaměstnává mnoho pracovníků a disponuje i samostatným právním odborem. Dává-li takový orgán svému zaměstnanci výpověď, musí být tento zásadní právní úkon schopen také sám obhájit v soudním procesu, resp. nést následky předpokládané právem, protože jde o úkon, který vyplývá z jeho činnosti jako zaměstnavatele. V tomto smyslu se naopak jedná o naprosto běžnou agendu spadající do jeho působnosti a bylo by s podivem, kdyby mohl dávat výpovědi, ale pracovněprávní spory z nich vyplývající by nemohl nebo neuměl „pokrýt“. V dané oblasti lze naopak jistě a zcela samozřejmě předpokládat nutný rozsah odborné erudovanosti kteréhokoli zaměstnance příslušného právního odboru. Opačný výklad by vedl k absurdnímu závěru, že nejen na pracovněprávní spory by si takový orgán veřejné moci zřejmě musel najímat externí advokáty, ale snad i na právní pomoc a poradu při dávání výpovědi zaměstnancům a asi i při jejich přijímání do pracovního poměru.

24. Ústavní soud tedy ústavní stížnosti vyhověl a napadený výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 11. 2011 č. j. 62 Co 246/2011-189 o povinnosti stěžovatele zaplatit náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 18 900 Kč k rukám advokáta JUDr. Daniela Volopicha zrušil pro porušení základního práva stěžovatele zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Č. 20

K právním následkům zrušení tzv. přísudkové vyhlášky
Ústavním soudem

Zrušení vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek, nálezem pléna Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.) má do řízení o ústavní stížnosti dopad tehdy, jestliže na jejím základě bylo ji napadené usnesení obecného soudu vydáno a jestliže stěžovatelka předtím dosáhla postavení vedlejšího účastníka řízení, v němž ke zrušení vyhlášky došlo. Znaky protiústavnosti tohoto usnesení jsou dány důvody této derogace potud, že identifikují i porušení základních práv povinného, jemuž je na jejím základě ukládána povinnost k náhradě nákladů exekuce, bylo-li tomu tak i ve věci povinné stěžovatelky.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a Jana Musila - ze dne 20. února 2014 sp. zn. III. ÚS 420/13 ve věci ústavní stížnosti Dory Drdové, zastoupené Pavlem Uhlem, advokátem, se sídlem Praha 5, Kořenského 15, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2012 č. j. 12 Co 438/2012-23, jímž byl změněn výrok III usnesení soudního exekutora o nákladech řízení, za účasti společnosti Tessile ditta, a. s., se sídlem Ve Studeném 117/5a, Praha 4 - Braník.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2012 č. j. 12 Co 438/2012-23 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podle ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon

o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá, aby Ústavní soud pro porušení jejího práva na spravedlivý proces zrušil v záhlaví označené rozhodnutí obecného soudu vydané v její exekuční věci.

2. Z ústavní stížnosti, její přílohy a vyzádaného spisu soudního exekutora Mgr. Richarda Bednáře, Exekutorského úřadu Praha 10, sp. zn. 003 EX 4617/11 se podává, že jmenovaný soudní exekutor k návrhu stěžovatelky (povinné) usnesením ze dne 11. 7. 2012 č. j. 003 EX 4617/11-15 částečně do částky 11 133 Kč zastavil exekuci nařízenou na její majetek usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 14. 5. 2012 č. j. 46 EXE 1671/2011-13 k uspokojení pohledávky oprávněné Tessile ditta, a. s., ve výši 968 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že stěžovatelka dne 17. 2. 2012 uvedenou peněžní částku oprávněně již uhradila, a následně soudní exekutor usnesením ze dne 25. 7. 2012 č. j. 003 EX 4617/11-17 zastavil exekuci i co do vymáhaných nákladů exekuce (výrok I), právo na náhradu nákladů exekuce si nepřiznal (výrok II) a oprávněnou zavázal zaplatit stěžovatelce na nákladech řízení 6 720 Kč (výrok III), neboť měl za to, že z procesního hlediska zastavení exekuce zavinila, jestliže nečinila poté, co jí povinná plnila, žádné kroky, aby exekuce nebyla nařízena, případně, aby byla zastavena.

3. Městský soud v Praze usnesením ze dne 19. 10. 2012 č. j. 12 Co 438/2012-23 posléze uvedené usnesení soudního exekutora ve výroku III (o nákladech řízení) změnil a naopak stěžovatelce uložil povinnost zaplatit oprávněně 3 420 Kč (výrok I) a o nákladech odvolacího řízení rozhodl tak, že jejich náhradu oprávněně nepřiznal (výrok II). Konstatoval, že oprávněná navrhla nařízení exekuce důvodně a byla to stěžovatelka, která „procesně zavinila, že ať již exekuce, nebo řízení před jejím nařízením by muselo být zastaveno“, neboť oprávněně plnila až potom, co návrh na nařízení exekuce podala. Co do nákladů, jež vynaložila na své advokátní zastoupení stěžovatelka (6 720 Kč), odvolací soud dospěl k závěru, že „oprávněná vznik těchto nákladů nezavinila“, jelikož je „zavinil svým postupem soudní exekutor“, protože na její informaci, že povinná svůj závazek splnila, měl adekvátně reagovat (nevyzval oprávněnou k jejímu „upřesnění ... z hlediska dalšího procesního postupu“).

4. Stěžovatelka shledává napadené usnesení městského soudu překvapivým, neboť vystihuje právní názor, který nebyl součástí argumentace procesních stran a nemohla s ním vést polemiku [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2100/08 ze dne 9. 2. 2010 (N 21/56 SbNU 249) a sp. zn. II. ÚS 1648/10 ze dne 16. 11. 2010 (N 226/59 SbNU 299)]. Soud se zabýval pouze otázkou důvodnosti podání návrhu na nařízení exekuce a pomínil okolnost, že oprávněná po skončení nalézacího řízení jí neposkytla součinnost ve smyslu sdělení, kam dlužnou částku poukázat; učinila tak až teprve na základě vlastní aktivity, avšak „podvodně“ s přičtenými náklady exekučního řízení. Stěžovatelka též považuje právní zastoupení oprávněné v exe-

kučním řízení za neúčelné už proto, že procesní pasivita zástupce ve vztahu k zastavení exekučního řízení musela být nahrazena aktivitou zástupce jejího, a proto měla při rozhodování o náhradě nákladů převážit zásada úspěchu ve věci. Konečně stěžovatelka namítá, že výše přiznané náhrady nákladů řízení je ve vztahu k souzenému sporu (rutinní vymáhání pohledávek) neúměrně vysoká, což se ještě umocňuje v exekučním řízení, v němž je obtížnost sporu nulová, neboť vypracování exekučního návrhu nevyžaduje žádnou právní službu a intelektuální vnos; redukční principy vyjádřené v judikatuře Ústavního soudu pro nalézací řízení ve věci bagatelních pohledávek a formulářových sporů lze proto tím spíše uplatnit v řízeních exekučních.

II.

5. Městský soud v Praze jako účastník řízení ani vedlejší účastnice (oprávněná) Tessile ditta, a. s., se k podané ústavní stížnosti nevyjádřily.

III.

6. Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

7. Ani ze stěžovatelkou dovolávaného čl. 36 odst. 1 Listiny neplyne garance rozhodnutí „správného“, natožpak rozhodnutí, jež za správné pokládá.

8. K otázce nákladů řízení, o niž jde v dané věci, se Ústavní soud v rozhodovací praxi opakovaně vyjadřuje rezervovaně tak, že spor o jejich náhradu, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod [usnesení sp. zn. IV. ÚS 10/98 ze dne 1. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 130/98 ze dne 27. 5. 1998, sp. zn. I. ÚS 30/02 ze dne 4. 2. 2003, sp. zn. IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (Ú 25/27 SbNU 307), sp. zn. III. ÚS 255/05 ze dne 13. 10. 2005 (dostupná stejně jako ostatní zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>)]; povaha – jen procesní – soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti povýtce způsobuje, že zde není zjevná reflexe

ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Východisko pro připouštěnou výjimku se pojí se zásadou, že o protiústavní výsledek jde tehdy, jestliže je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení z výkladového nebo aplikačního standardu, jenž je v soudní praxi obecně respektován, a představuje tím nepředvídatelnou libovůli.

IV.

9. Stěžovatelčiny námitky takto formulované podmínky úspěchu ústavní stížnosti však nezakládají. O překvapivé rozhodnutí nejde, a to bez ohledu na to, zda ten či onen soudem uplatněný názor lze vystavit kritice, či nikoli. Rozhodné okolnosti byly stěžovatelce, jakož i oprávněné známé (a povytce nesporné) a k jejich právnímu zhodnocení měla adekvátní prostor nejpozději ve vyjádření k odvolání oprávněné, jehož využila; že je „ve hře“ i oddělení „zavinění“ oprávněné od úkonů soudního exekutora, bylo tak v dané věci předjímatelné, a stejně tak nemohlo stěžovatelku překvapit, pakliže odvolací soud nepřikládal jí požadovanou váhu tvrzení, že více jak rok nebyla schopna zjistit, „kam dlužnou částku poukázat“. Z hlediska účelnosti advokátního zastoupení se nenaznačuje, že by mezi „důvodností“ zastoupení oprávněné a stěžovatelky byl rozdíl zásadní, a podobné lze dovozovat i ve vztahu ke stěžovatelkou otevřeně otázkou nákladové „účelnosti“ jednotlivých procesních úkonů; ani „redukční principy“ ve smyslu judikatury Ústavního soudu [jmenovitě nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767)] dotčeny nebyly, neboť přiznanými náklady „nepřesáhnutelnými jistinu sporu“ logicky nelze v exekučních věcech spojovat s jistinou původního nalézacího řízení, nýbrž s tím, co má být vymoženo (s výjimkou nákladů exekuce, avšak včetně nákladů nalézacího řízení).

10. I se zřetelem k dalším námitkám stěžovatelky platí, že spor je veden toliko o výklad a aplikaci procesního práva a zásadně jen z pozic podústavní správnosti, který před Ústavní soud, nemá-li být běžnou opravnou instancí, nepatří. Tím – samozřejmě – nemá být řečeno, že se Ústavní soud se stěžovatelkou oponovanými názory odvolacího soudu identifikuje, resp. že si nedovede představit i posouzení odlišná.

V.

11. Stěžovatelce přesto příznivý výsledek je důsledkem až těch procesních postupů, jež se odvíjejí od jejího akcesorického návrhu – na zrušení ustanovení § 3 odst. 1 a § 12 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva

spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek, (dále též jen „přisudková vyhláška“).

12. Na jeho základě rozhodující senát usnesením ze dne 13. 3. 2013 č. j. III. ÚS 420/13-26 řízení o ústavní stížnosti přerušil a tento návrh postoupil plénu Ústavního soudu; jím byl usnesením ze dne 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 18/13 odmítnut jako nepřipustný, neboť mu předcházela návrh skupiny senátorů na zrušení „celé“ uvedené vyhlášky, avšak stěžovatelce bylo podle aplikovaného ustanovení § 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu přiznáno postavení vedlejšího účastníka v řízení dříve zahájeném.

13. Nálezem pléna ze dne 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.) Ústavní soud vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek, zrušil dnem vyhlášení nálezů ve Sbírce zákonů.

14. Tím odpadl důvod přerušení řízení ve věci stěžovatelčiny ústavní stížnosti a usnesením ze dne 14. 11. 2013 č. j. III. ÚS 420/13-32 rozhodl senát Ústavního soudu, že se v něm pokračuje.

VI.

15. Zrušení přisudkové vyhlášky se do věci stěžovatelčiny ústavní stížnosti promítá zásadně, a to jednak proto, že na jejím základě bylo napadené usnesení odvolacího soudu vydáno, a jednak proto, že vzhledem k jejímu postavení vedlejšího účastníka v řízení, v němž se tak stalo, derogace vyhlášky dopadá přímo i do její věci [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1777/07 ze dne 18. 12. 2007 (N 228/47 SbNU 983)].

16. Logické důsledky má tato skutečnost pro výrok, který odvolací soud výslovně (pozitivně) vydal, totiž o nákladech exekuce v neprospěch stěžovatelky, a totéž se uplatní i tehdy, otevře-li si – reflexí stěžovatelčiny argumentace prezentované v ústavní stížnosti – cestu k jinému posouzení rozhodné nákladové otázky, naopak v její prospěch. Není pochyb, že po zrušení přisudkové vyhlášky napadené usnesení odvolacího soudu neobstojí, a aby tato okolnost mohla být v původní soudní věci stěžovatelky zohledněna, musí být zásahem Ústavního soudu toto rozhodnutí odstraněno.

17. Znaky jeho protiústavnosti se odvíjejí od důvodů derogace dosud aplikované vyhlášky (viz zejména body 92, 97 a 103 výše citovaného nálezů sp. zn. Pl. ÚS 25/12, na který se jinak odkazuje) potud, že identifikují i porušení základních práv povinného, jemuž je na jejím základě ukládána

povinnost k náhradě nákladů exekuce, stejně jako tomu bylo v dané věci povinné stěžovatelky.

18. Jelikož tato ústavně zaručená práva stěžovatelky byla porušena, Ústavní soud její ústavní stížnosti vyhověl a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2012 č. j. 12 Co 438/2012-23 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

VII.

19. Protože na jiných důvodech Ústavní soud toto rozhodnutí nezaložil, necítí se být oprávněn usměrňovat – z hledisek pouhé věcné správnosti – následný postup odvolacího soudu při hodnocení dalších stěžovatelčích námitek, jež se způsobilými otevřít věcný ústavněprávní přezkum nestaly.

20. Nicméně lze očekávat, že odvolací soud podrobí důsledné úvaze procesní postup oprávněné, jestliže soudnímu exekutorovi oznámila přijetí vymáhané částky, aniž by jej však doprovodila tomu odpovídajícím procesním úkonem; proto náklady vzniklé až ve stadiu zastavení exekuce bude zřejmě přílehavě hodnotit – z hlediska účelnosti jejich vynaložení – poměřením s těmi, které by vznikly, kdyby oprávněná návrh na nařízení exekuce vzala zpět předtím, než byla exekuce nařízena.

21. Podobně případné se jeví znovuotevření otázky, zda vskutku „zavinění“ oprávněné je možno vyloučit úsudkem o nedůsledném postupu, který v dané věci zvolil soudní exekutor.

22. Nelze ani vyloučit, že hledisko „kdo zavinil zastavení“ dle § 89 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, bude namísto uvážet k doplnění těmi, jež jsou vyjádřeny v ustanovení § 271 o. s. ř., a je možné odtud rovněž čerpat inspiraci ve prospěch procesních postupů, které toto ustanovení předjímá.

Č. 21

K principu subsidiarity trestní represe

Ústavní soud připomíná, že princip subsidiarity trestní represe (princip *ultima ratio*), namítaný stěžovateli v souvislosti s trestním postihem drogové kriminality, je možno chápat ve dvojitým smyslu: Předně jde o pravidlo limitující intenzitu trestní represe při definování skutkových podstat trestných činů a při stanovení dalších obecných podmínek trestní odpovědnosti. Tímto principem se vyjadřuje myšlenka, že k použití tak přísného prostředku, jakým je trestní právo, spojeného s razantními zásahy do lidských práv a svobod se má sáhnout až v případech nezbytnosti, tj. tehdy, jestliže k nápravě důsledků protiprávního jednání a k účinné ochraně společnosti nepostačují jiné, mírnější prostředky, ať již prostředky, jimiž disponují jiná právní odvětví, nebo prostředky mimoprávní. Tyto mimotrestní prostředky mají mít zásadně přednost.

V naznačeném smyslu je princip subsidiarity trestní represe kriminálně politickou směrnicí platnou pro zákonodárce a Ústavnímu soudu zásadně nepřisluší do jejího naplňování zasahovat. Ingerence Ústavního soudu by byla myslitelná toliko v roli „negativního zákonodárce“ v situaci, v níž by aktivně legitimovaný subjekt namítal protiústavnost platné právní úpravy.

Princip subsidiarity trestní represe nalézá své uplatnění také v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení při projednávání jednotlivých trestních kauz – zde je chápán jako korektiv zabraňující kvalifikaci konkrétního protiprávního jednání jako trestného činu. Je vyjádřen v § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

Jako aplikační zásada se tento princip uplatní zejména v případech trestněprávní kvalifikace určitého jednání, které má soukromoprávní základ, pokud bylo možno dostatečně efektivně situaci řešit pomocí právních norem jiných odvětví než trestního práva, nebo pokud posuzovaný skutek vzhledem ke všem (specifickým) okolnostem případu nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej bylo možno považovat za trestný čin.

Ústavní soud ve své judikatuře shledal v některých případech excesivního porušení principu *ultima ratio* rozhodnutími obecných soudů důvod ke svému kasačnímu zásahu (zpravidla s poukazem na porušení zásady *nullum crimen, nulla poena sine lege*, zakotvené v čl. 39 Listiny). V nyní posuzovaném případě však Ústavní soud žádné důvody ke zrušení napadených rozhodnutí pro porušení principu *ultima ratio* nezjistil. Obecné soudy posoudily deliktní jednání stěžovatelů jako natolik společensky škodlivé, že zasluhuje vyvození trestní odpovědnosti; navíc shledaly i okolnosti zvláště přitěžující, odůvodňující použití kvalifikované

skutkové podstaty. Těmto závěrům obecných soudů nelze z hlediska ústavnosti nic vytknout.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jana Musila (soudce zpravodaj) a Vladimíra Sládečka – ze dne 20. února 2014 sp. zn. III. ÚS 934/13 ve věci ústavní stížnosti 1. K. C. a 2. P. Š., obou právně zastoupených JUDr. Milanem Bedrošem, advokátem, se sídlem Pekárenská 12, 602 00 Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2012 č. j. 8 Tdo 1206/2012-24, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 5. 2012 sp. zn. 10 To 114/2012 a proti rozsudku Okresního soudu v Semilech ze dne 7. 3. 2012 sp. zn. 4 T 37/2012, jimiž bylo rozhodnuto v trestní věci stěžovatelů, za účasti 1. Nejvyššího soudu České republiky, 2. Krajského soudu v Hradci Králové a 3. Okresního soudu v Semilech jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností vycházející z § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť jimi měla být porušena ustanovení čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky, čl. 2 odst. 3, čl. 17 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelé (v trestním řízení „obvinění“) tvrdí, že v trestní věci vedené proti nim u Okresního soudu v Semilech (dále též „nalézací soud“) byli nezákonně odsouzeni, protože skutek, jehož se měli dopustit, není trestným činem. Obecné soudy prý inkriminovaný skutek nesprávně kvalifikovaly po právní stránce a kromě toho extrémně vadně vyhodnotily provedené důkazy. Stěžovatelé se domnívají, že měli být obžaloby zproštěni.

II.

3. Z obsahu ústavní stížnosti a z trestního spisu Okresního soudu v Semilech sp. zn. 4 T 37/2012, který si Ústavní soud vyžádal, se zjišťuje:

4. Oba stěžovatelé byli v trestní věci vedené u nalézacího soudu pod sp. zn. 4 T 37/2012 stíháni pro přečin šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku spáchaný ve spolupachatelství.

5. Trestný čin měl spočívat po skutkové stránce v tom, že (stručně řečeno) obvinění v období dvou měsíců v roce 2011 v prodejně Grow Shop v Lomnici nad Popelkou nabízeli a veřejně prezentovali tištěné materiály propagující pěstování a užívání marihuany a konopí setého a poskytující návod k pěstování různých vyšlechtěných odrůd (kultivarů) konopí setého za účelem získání co nejefektivnějšího obsahu tetrahydrocannabinolu (THC) ve vzešlých rostlinách; v těchto tiskovinách jsou kromě návodů na pěstování konopí setého popisovány i účinky užívání částí rostlin na lidský organismus a obsah THC v jednotlivých kultivarech. Semena kultivarů konopí setého byla nabízena a prodávána zákazníkům prodejny. Obviněný P. Š. byl jednatelem obchodní společnosti provozující prodejnu Grow Shop, obviněný K. C. byl v této prodejně prodavačem.

6. Rozsudkem nalézacího soudu, napadeným ústavní stížností, byli oba obvinění uznáni vinnými přečinem šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku a odsouzeni podle § 287 odst. 2 tr. zákoníku shodně k trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu osmnácti měsíců. Podle § 70 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku byl obviněnému P. Š. uložen trest propadnutí věci.

7. Rozsudek nalézacího soudu oba obvinění napadli odvoláními, směřujícími proti výrokům o vině a trestu. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové (dále jen „odvolací soud“) ze dne 31. 5. 2012 sp. zn. 10 To 114/2012 byla podaná odvolání podle § 256 tr. ř. zamítnuta jako nedůvodná.

8. Usnesení odvolacího soudu napadli oba obvinění dovoláním. Usnesením Nejvyššího soudu (dále jen „dovolací soud“) ze dne 31. 10. 2012 č. j. 8 Tdo 1206/2012-24 byla dovolání obviněných podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

9. Nad rámec shora popsání průběhu trestního řízení v dané trestní věci je namístě konstatovat, že oba odsouzení byli účastníky na amnestii prezidenta republiky z 1. ledna 2013 s důsledky z ní vyplývajícími, tj. byli jim prominuty uložené podmíněně odložené tresty odnětí svobody.

III.

10. Ústavní soud si k podané ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků. Nalézací soud ve svém vyjádření ze dne 22. května 2013, odvolací soud ve svém vyjádření ze dne 20. května 2013 a dovolací soud ve svém vyjádření ze dne 30. května 2013 shodně konstatují, že námitky uvedené v ústavní stížnosti uplatnili obvinění již v trestním řízení a obecné soudy se

s nimi ve svých rozhodnutích vypořádaly. Všechny tyto obecné soudy odkazují na odůvodnění svých rozhodnutí a navrhují odmítnutí, respektive zamítnutí ústavní stížnosti. Protože obsah těchto vyjádření nepřekračuje rámec skutečností, které byly stěžovatelům dostatečně zřetelně prezentovány v průběhu trestního řízení, a stěžovatelé se s nimi nejen seznámili, nýbrž se k nim již dříve vyjádřili ve svých řádných a mimořádných opravných prostředcích a v nyní projednávané ústavní stížnosti, nepokládal Ústavní soud za potřebné zasílat vyjádření obecných soudů stěžovatelům k replice.

11. Protože skutkový stav věci byl dostatečně zřejmý z ústavní stížnosti, z vyjádření účastníků a z obsahu trestního spisu a protože od případného ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, pokládal Ústavní soud za splněné všechny podmínky pro opuštění od ústního jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu.

IV.

12. Po zvážení všech relevantních skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů neporušila žádná ústavně zaručená práva nebo svobody.

13. Konstatuje, že napadená rozhodnutí byla vydána v řízení splňujícím ústavní kautely spravedlivého procesu. Trestní řízení probíhalo v souladu s trestním řádem a byla při něm respektována též ústavně garantovaná práva obviněných, zejména právo na obhajobu. Rozhodnutí obecných soudů jsou velmi pečlivě a zevrubně odůvodněna jak po stránce skutkové (důkazní), tak po stránce právní. Ústavní soud nemá, co by těmto rozhodnutím z ústavněprávního hlediska vytknul, a na jejich argumentaci plně odkazuje.

14. Za zásadní protiústavní vadu pokládají stěžovatelé skutečnost, že inkriminovaný skutek, jehož spáchání nepopírají, není možno kvalifikovat jako trestný čin šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku. Tvrdí, že „podstata jejich jednání spočívá v tom, že nabízeli k prodeji semena rostlin konopí, a to jako sběratelské předměty“. Namítají, že pokud obecné soudy podřadily pod znaky této skutkové podstaty „samotný prodej semen konopí“ a „šíření povolených letáků a časopisů o pěstování konopí“, byla taková subsumpce zcela excesivní, a tudíž protiústavní. Stěžovatelé se domnívají, že „dostupnost materiálů souvisejících s pěstováním konopí v jejich obchodě nemůže být hodnocena jako šíření toxikomanie v tom smyslu, že by podněcovali k samotnému zneužívání omamných látek“.

15. Ústavní soud pokládá tuto argumentaci stěžovatelů za nekorektní. Popis skutku obsažený ve skutkové větě enunciátu odsuzujícího rozsudku a blíže rozvedený v odůvodnění prvoinstančního rozsudku i v odůvodnění odvolacího a dovolacího soudu je totiž mnohem obsažnější, než

jak tvrdí stěžovatelé, a zahrnuje celý komplex různých aktů jednání, zasazených do objektivního kontextu. Nalézací soud transparentně, výstižně a dostatečně konkrétně vyjadřuje znaky trestného jednání tak, že obvinění „nabízeli v této prodejně a veřejně prezentovali materiály propagující pěstování a užívání marihuany a konopí setého a poskytující návod k pěstování různých kultivarů konopí setého za účelem získání co nejeftivnějšího obsahu THC ve vzešlých rostlinách ... přičemž v těchto tiskovinách jsou kromě návodů na pěstování konopí setého popisovány i účinky užívání částí rostlin na lidský organismus a obsah THC v jednotlivých kultivarech.“

16. Odvolací soud k popisu skutkových znaků případně dodává, že „účelem katalogů semen je seznámit zákazníka s možnostmi získání publikovaných prožitků z psychotropních účinků konkrétního druhu rostliny, dát mu vodítko k výběru těchto prožitků, což je nepochybně podněcování ke zneužívání uvedené návykové látky. V obsahu katalogů jsou propagovány pochvalným hodnocením nejen rychlost dosažení výpěstku v počtu dnů, ale např. i nenápadnost pěstování nižších rostlin a zejména pak obsah THC ve výpěstku a konkrétní účinky vypěstované drogy.“

17. Dovolací soud v odůvodnění svého odmítavého usnesení správně podtrhuje skutečnost, že „byla prodávána pouze feminizovaná semena, protože pouze z nich může vyrůst rostlina s vysokým obsahem účinné látky THC, jakož i to, že v sortimentu nabídky byly i další předměty potřebné pro aplikaci drogy“. Výstižné je i konstatování dovolacího soudu, že navíc „obsahem inkriminovaného jednání bylo šíření reklamních letáků, různých nabídkových katalogů, reklamních předmětů s logem marihuany ... nabídka různých zařízení pro pěstování konopí (hnojiva, mobilní pěstírna apod.) a jeho aplikaci v podobě inhalace (cigaretové papírky, vodní dýmky, filtry, drtičky apod.). To celkově podává obraz propagace určitého životního stylu, respektive subkultury, která je se zneužíváním návykových látek (v tomto případě marihuany) neodlučitelně spojena.“ Souhlasit lze též se závěrem dovolacího soudu, že obvinění zpřístupnili „širokému okruhu osob nejen návodné a podněcovající informace, nýbrž poskytli i morální podporu a zejména materiální zajištění pro zneužívání návykových látek“.

18. Ústavní soud shledává, že subsumpce popsaného inkriminovaného jednání pod skutkové znaky objektivní stránky trestného činu šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1 tr. zákoníku („kdo zneužívání návykové látky jinak podněcuje nebo šíří“) je správná a nelze v ní spatřovat řádný protústavní exces.

19. Za irelevantní pokládá Ústavní soud také námitku stěžovatelů, že stejné propagační materiály a časopisy týkající se pěstování konopí lze získat též z volně dostupných informačních zdrojů, zejména na internetu. Politováníhodný fakt, že analogická trestná činnost je páchána i jinými pachateli a že společnost nemá dostatek vůle a sil, jak tomu zabránit, nemůže

nijak ospravedlnit pachatele konkrétních deliktů; aplikace trestněprávní normy je plně legitimní i za situace, kdy ostatní případy kriminality zůstanou latentní a uniknou postihu.

20. Za zjevně neopodstatněné pokládá Ústavní soud také námitky stěžovatelů, že jejich odsouzení porušuje princip subsidiarity trestní represe a odporuje jejímu chápání jako prostředku *ultima ratio*. Stěžovatelé poukazují na to, že „v dané věci je rovněž významné, že případná legalizace pěstování konopí, samotné užívání látek z rostliny konopí (např. pro léčebné účely) apod. je v současné době předmětem intenzivní celospolečenské diskuze“.

21. Ústavní soud pokládá za vhodné připomenout, že princip subsidiarity trestní represe je možno chápat ve dvojm smyslu. Předně jde o pravidlo limitující intenzitu trestní represe při definování skutkových podstat trestných činů a při stanovení dalších obecných podmínek trestní odpovědnosti. Tímto principem se vyjadřuje myšlenka, že k použití tak přísného prostředku, jakým je trestní právo, spojeného s razantními zásahy do lidských práv a svobod se má sáhnout až v případech nezbytí, tj. tehdy, jestliže k nápravě důsledků protiprávního jednání a k účinné ochraně společnosti nepostačují jiné, mírnější prostředky, ať již prostředky, jimiž disponují jiná právní odvětví, nebo prostředky mimoprávní. Tyto mimotrestní prostředky mají mít zásadně přednost. Zároveň se tímto principem vyslovuje požadavek, aby zákonodárce zohledňoval tzv. příkaz tolerance vůči nekonvenčnímu nebo nekonformnímu chování. Ten připomíná, že ve společenském prostoru je třeba respektovat též určité způsoby chování, které jsou sice většinou částí společnosti hodnoceny jako „nenormální“, vzbuzují její nelibost, avšak nejsou pro ni vyloženě škodlivé. Příkaz tolerance má zabránit tomu, aby většinová část společnosti vnucovala menšině uniformní modely chování tam, kde to není nezbytně nutné. Všechny tyto úvahy jsou v posledních desetiletích předmětem odborné i laické diskuze při posuzování kriminalizace či dekriminalizace drogových deliktů a je třeba konstatovat, že v nich nebylo dosaženo společenského konsenzu.

22. Je možno uzavřít, že ve shora naznačeném smyslu je princip subsidiarity trestní represe kriminálně politickou směrnicí platnou pro zákonodárce a Ústavnímu soudu zásadně nepřisluší do jejího naplňování zasahovat. Ingerence Ústavního soudu by byla myslitelná toliko v roli „negativního zákonodárce“ v situaci, v níž by aktivně legitimovaný subjekt namítal protiústavnost platné právní úpravy. V nyní posuzovaném případě tyto podmínky pro eventuální derogační zásah Ústavního soudu nejsou dány a Ústavní soud se nehodlá k legislativnímu řešení této otázky kriminalizace šíření toxikomanie jakkoli vyjadřovat.

23. Princip subsidiarity trestní represe nalézá své uplatnění také v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení při projednávání jednot-

livých trestních kauz – zde je chápán jako korektiv zabraňující kvalifikaci konkrétního protiprávního jednání jako trestného činu. Je vyjádřen v § 12 odst. 2 tr. zákoníku: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“ Jako aplikační zásada se tento princip uplatní zejména v případech trestněprávní kvalifikace určitého jednání, které má soukromoprávní základ, pokud bylo možno dostatečně efektivně situaci řešit pomocí právních norem jiných odvětví než trestního práva, nebo pokud posuzovaný skutek vzhledem ke všem (specifickým) okolnostem případu nedosahuje ani dolní hranice společenské škodlivosti, aby jej bylo možno považovat za trestný čin.

24. Ústavní soud ve své judikatuře shledal v některých případech excesivního porušení principu *ultima ratio* rozhodnutími obecných soudů důvod ke svému kasačnímu zásahu (zpravidla s poukazem na porušení zásady *nullum crimen, nulla poena sine lege*, zakotvené v čl. 39 Listiny) – viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205), sp. zn. IV. ÚS 469/02 ze dne 29. 4. 2004 (N 61/33 SbNU 113), sp. zn. II. ÚS 372/03 ze dne 22. 12. 2004 (N 196/35 SbNU 569), sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405), sp. zn. I. ÚS 69/06 ze dne 12. 10. 2006 (N 186/43 SbNU 129), sp. zn. III. ÚS 2042/08 ze dne 26. 11. 2009 (N 247/55 SbNU 377), sp. zn. III. ÚS 722/09 ze dne 7. 1. 2010 (N 2/56 SbNU 11), sp. zn. II. ÚS 1098/10 ze dne 4. 8. 2010 (N 155/58 SbNU 321), všechny dostupné též v internetové databázi NALUS na <http://nalus.usoud.cz>.

25. V nyní posuzovaném případě však Ústavní soud žádné důvody ke zrušení napadených rozhodnutí pro porušení principu *ultima ratio* nezjistil. Obecné soudy posoudily deliktní jednání stěžovatelů jako natolik společensky škodlivé, že zasluhuje vyvození trestní odpovědnosti; navíc shledaly i okolnosti zvláště přitěžující, odůvodňující použití kvalifikované skutkové podstaty. Těmto závěrům obecných soudů nelze z hlediska ústavnosti nic vytknout.

26. Po zvážení všech výše uvedených skutečností Ústavní soud neshledal, že by rozhodnutími napadenými ústavní stížností došlo k porušení ústavně zaručených práv nebo svobod stěžovatelů. Z těchto důvodů byl Ústavní soud nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnout.

Č. 22

K přezkumu pravomoci rozhodce, který vydal exekuční titul, v exekučním řízení

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, nevylučuje, aby otázka (nedostatků) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 26. února 2014 sp. zn. IV. ÚS 2078/12 ve věci ústavní stížnosti Lenky Divíškové, právně zastoupené advokátem Mgr. Ing. Václavem Králem, Dukelská 15, Hradec Králové, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2012 č. j. 24 Co 62/2012-29, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o nařízení exekuce na stěžovatelčin majetek, spojené s návrhem na přiznání nákladů řízení a návrhem na odklad vykonatelnosti.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2012 č. j. 24 Co 62/2012-29 bylo zasaženo do práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2012 č. j. 24 Co 62/2012-29 se ruší.

III. Návrh na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem se odmítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavnímu soudu byl dne 5. 6. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí obecného soudu.

Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

Stěžovatelka, v předchozím řízení povinná, podala odvolání proti usnesení Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 13. 12. 2011 č. j. 18 EXE 4364/2011-9, kdy tímto usnesením byla nařízena exekuce na majetek stěžovatelky ve prospěch vedlejší účastnice, a to na základě exekučního titulu, kterým byl rozhodčí nález vydaný JUDr. Tomášem Sokolem ze dne 25. 7. 2011 sp. zn. H 2011/01034.

Dne 30. 3. 2012 rozhodl Krajský soud v Hradci Králové usnesením č. j. 24 Co 62/2012-29, v němž nařízení exekuce potvrdil. Odvolací soud své rozhodnutí odůvodnil tak, že neplatnost rozhodčí doložky nemůže být zkoumána v řízení o nařízení exekuce, ale až v řízení o zastavení exekuce. S tímto závěrem však stěžovatelka nesouhlasí. Již v řízení před odvolacím soudem stěžovatelka uvedla, že všeobecné obchodní podmínky a ani smlouvu o úvěru nemá k dispozici, neboť takovou smlouvu nikdy neuzavřela. Odvolací soud oproti tomu dospěl k závěru, že stěžovatelka smlouvu podepsala, a tudíž i uzavřela rozhodčí doložku. Odvolací soud nijak nezkoumal, zda v předmětném případě došlo k uzavření rozhodčí doložky, či nikoliv. Podle názoru stěžovatelky nemůže z absolutně neplatné rozhodčí smlouvy vzniknout rozhodčí pravomoc ve věci rozhodovat. Podle dotčené rozhodčí doložky má být rozhodce vybrán ze seznamu rozhodců, a to správcem tohoto seznamu. Stěžovatelka neměla možnost zjistit totožnost osoby, která měla rozhodce ze seznamu určit, neboť bližší identifikace této osoby nebyla ve všeobecných obchodních podmínkách uvedena. Určení rozhodce tak bylo zcela ponecháno na vůli třetí osoby. Pokud skutečně existuje nějaký seznam rozhodců, pak stěžovatelce nebyl nikdy předložen. Možnost vést seznam rozhodců je umožněn pouze v řízení vedeném u stálého rozhodčího soudu, nikoliv u soukromé společnosti. Tato společnost není oprávněna vydávat své statuty a řády. Uzavřená rozhodčí doložka není platnou a stěžovatelce nebyla dána rovná práva a nebylo zachováno právo na spravedlivý proces. V souvislosti s uvedeným odkazuje stěžovatelka na řadu rozhodnutí obecných soudů, komunitární právo a rovněž na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1624/12 ze dne 27. 9. 2012 (N 164/66 SbNU 433), případně na jeho usnesení sp. zn. IV. ÚS 3653/10 ze dne 9. 2. 2011 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

III.

Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého usnesení.

Vedlejší účastnice společnost Home Credit, a. s., ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedla, že rozhodčí doložka byla uzavřena dne 16. 2. 2010, tj. v době, kdy Nejvyšší soud ve své judikatuře (usnesení ze dne 13. 7. 2008 sp. zn. 32 Cdo 2282/2008) dovozoval, že i soukromé subjekty mohou

vést své seznamy rozhodců a vydávat své statuty a řády. V dalším vedlejší účastnice poukázala na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 613/06 [sic – pozn. red.: správně patrně nálezy sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107)], sp. zn. III. ÚS 117/07 ze dne 20. 6. 2007 (N 104/45 SbNU 429), sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31. 8. 2010 (N 176/58 SbNU 539) a sp. zn. III. ÚS 1275/10 ze dne 22. 12. 2010 (N 253/59 SbNU 581) ve znění opravného usnesení sp. zn. III. ÚS 1275/10 ze dne 29. 3. 2011, z nichž dovozuje, že každá změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ve své podstatě jevem nežádoucím, neboť takovouto změnou dochází zjevně k narušení principu předvídatelnosti soudního rozhodování.

Stěžovatelka využila svého práva repliky na podaná vyjádření k ústavní stížnosti a v souvislosti s uvedeným odkázala na nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2012 sp. zn. III. ÚS 1624/12 (viz výše).

IV.

Poté, co se seznámil s argumentací stěžovatelky i obecných soudů, vycházející z vlastní judikatury, Ústavní soud posoudil stížnost jako důvodnou.

Obdobnou problematikou (v souvislosti s rozhodováním obecných soudů o nařízení exekuce) se Ústavní soud již zabýval ve svých nálezech ze dne 17. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 871/11 (N 15/64 SbNU 155), ze dne 26. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 199/11 (N 21/64 SbNU 205) a ze dne 3. 4. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2735/11 (N 71/65 SbNU 9), dostupných též na <http://nalus.usoud.cz>. V prvních dvou Ústavní soud vyslovil souhlas s názorem odvolacího soudu, že v rámci odvolání proti usnesení o nařízení exekuce nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce (tj. např. vykonatelnost exekučního titulu, pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal, legitimaci účastníků nebo prekluzi práva vyplývajícího z exekučního titulu), jde-li však o posuzování otázky, zda v dané věci byl rozhodčí nálezy způsobilým exekučním titulem, vyslovil názor, že odvolací soud byl povinen zabývat se námitkami povinného dotýkajícími se otázky pravomoci rozhodce, konkrétně jeho tvrzením, že žádnou smlouvu (a tudíž jí ani nemůže být vázán) s oprávněnou nepodepsal (a tudíž jí ani nemůže být vázán). Z odůvodnění krajského soudu se podává, že povinná potvrdila v podaném odvolání, že rozhodčí doložka byla mezi ní a oprávněnou uzavřena v souvislosti s uzavřením smlouvy o úvěru. Ústavní soud si vyžádal související spis okresního soudu, přičemž z podaného odvolání se na straně dvě podává, že „Povinný VOP ani smlouvu o úvěru k dispozici nemá, neboť úvěrovou smlouvu, z níž měla údajně vzniknout vymáhaná pohledávka, nikdy neuzavřel.“ V dalším pak povinná rozvíjí svoji argumentaci stran neplatnosti rozhodčí doložky. Z odůvodnění usnesení krajského soudu není zřejmé,

na základě jakých skutečností dospěl k závěru, že mezi stěžovatelkou a vdejší účastnicí byla uzavřena úvěrová smlouva, potažmo rozhodčí doložka. Zvolený způsob argumentace tak nelze považovat za souladný s požadavky kladenými premisami spravedlivého procesu na odůvodnění rozhodnutí obecných soudů.

Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí jedním za základních atributů spravedlivého procesu [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 405/03 ze dne 23. 2. 2006 (N 45/40 SbNU 373)]. Dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli. Pakliže v rozhodnutí řádné odůvodnění chybí, je tím dána nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také protiústavnost; nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213)]. Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) pak Ústavní soud vyslovil, že: „... je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 *in fine*, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí naplňují – jako neoddělitelná součást ‚stanoveného postupu‘ – ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny)...“.

Ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. 4. 2012 (viz výše) Ústavní soud konstatoval, že v exekučním řízení soudu nepřísluší zabývat se věcí samou, neboť exekuční řízení je určeno pro faktický výkon rozhodnutí, a nikoliv pro jeho přezkum či autoritativní nalézání práva, a že v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce, zároveň však zdůraznil, že mezi ně nepochybně patří pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal, a vyslovil názor, že zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, nevylučuje, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení (body č. 14 a 16 nálezu).

Shodný názor byl Ústavním soudem zaujat a zopakován ve výše citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 1624/12 ze dne 27. 9. 2012, případně v nálezu ze dne 7. 5. 2013 sp. zn. I. ÚS 174/13 (N 80/69 SbNU 335).

Za zjištěného stavu, kdy v dané věci obecný soud s argumentací shora uvedenou odmítl posoudit stěžovatelkou zpochybňovanou platnost rozhodčí doložky, a zabývat se tak otázkou pravomoci rozhodce exekuční titul vydat, pak Ústavnímu soudu nezbyvá než s odkazem na uvedené nálezy a názory tam jím vyjádřené, které závěru obecného soudu neodpovídají, uzavřít, že napadeným rozhodnutím došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny.

K návrhu stěžovatelky na odklad vykonatelnosti Ústavní soud uvádí, že mu vyhověno nebylo, neboť v době podání ústavní stížnosti došlo toliko k nařízení výkonu exekuce, což samo o sobě nebrání tomu, aby se jí stěžovatelka dále bránila návrhem na její zastavení, jak ostatně konstatovaly i obecné soudy.

Ústavní soud stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. Jakkoli ze shora uvedeného plyne, že obecný soud při svém rozhodování nepostupoval v souladu s označenými nálezy Ústavního soudu, ustanovení § 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb. aplikováno nebylo s odkazem na jeho zcela výjimečné použití, a proto nebylo vyhověno návrhu stěžovatelky na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

Č. 23

K účinkům odporu podaného v elektronické podobě proti platebnímu rozkazu

Vydání platebního rozkazu podle § 172 občanského soudního řádu je specifickou formou rozhodování v občanskoprávních věcech, s jejímž uplatněním je – v zájmu rychlosti a efektivity soudního rozhodování – pojmově spjata potlačení práva na přístup k soudu a jednoho ze základních principů spravedlivého procesu vyjadřovaného slovy „slyšena budiž i druhá strana“, jenž je zakotven v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Zmíněné potlačení práva na přístup k soudu by ovšem nemohlo být považováno za ústavně souladné, pokud by nebylo podmíněno procesní nečinností žalovaného. S ohledem na uvedené zákonná úprava sice nezakotvuje žádný opravný prostředek k přezkoumání správnosti či zákonnosti platebního rozkazu, avšak počítá s možností podání odporu žalovaným. Využitím této možnosti je platební rozkaz bez dalšího zrušen, v důsledku čehož může žalovaný v následném řízení účinně hájit svá práva. Účinky odporu přitom nastávají bez ohledu na to, zda je odůvodněn; ke zrušení platebního rozkazu postačuje i pouhé konstatování, že je odpor podáván.

Rozhodování formou platebního rozkazu je výjimkou z ústavního pravidla garantujícího účastníkům řízení rovný přístup k soudu. Jakékoliv další umělé, formalistické či svévolné navyšování formálních či obsahových požadavků kladených na odpor proti platebnímu rozkazu je proto třeba považovat za ústavně nesouladné, neboť by představovalo vytváření zbytečných a nelegitimních překážek pro uplatňování ústavně garantovaných procesních práv. S ohledem na § 174a odst. 3 ve spojení s § 174 občanského soudního řádu se tyto závěry vztahují i na vydání elektronického platebního rozkazu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 26. února 2014 sp. zn. I. ÚS 2733/13 ve věci ústavní stížnosti AKOV METAL, a. s., IČO: 27383202, se sídlem v Kamenných Žehrovicích, Na Spáleníšti 2, zastoupené JUDr. Jindřichem Vališem, advokátem, se sídlem Praha 1, Opatovická 4, proti postupu Okresního soudu v Kladně spočívajícímu v nenařizení jednání ve věci vedené pod sp. zn. EPR 164603/2013, za účasti Okresního soudu v Kladně jako účastníka řízení.

Výrok

I. Postupem Okresního soudu v Kladně, který navzdory tomu, že podáním odporu stěžovatelkou dne 28. června 2013 proti jím vydanému elektronickému platebnímu rozkazu ze dne 17. června 2013 č. j. EPR 164603/2013-4 došlo k jeho zrušení, považoval tento elektronický platební rozkaz dále za platný a pravomocný a z tohoto důvodu nenařídil jednání ve věci vedené pod sp. zn. EPR 164603/2013, byla porušena základní práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvená v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Okresnímu soudu v Kladně se zakazuje pokračovat v porušování základních práv stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, spočívajícím v nenařizení jednání ve věci vedené pod sp. zn. EPR 164603/2013.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Dne 17. června 2013 byl stěžovatelce doručen elektronický platební rozkaz Okresního soudu v Kladně (dále též „okresní soud“) z téhož dne, vydaný pod č. j. EPR 164603/2013-4, kterým jí byla uložena povinnost zaplatit žalobkyni – obchodní společnosti ABC Českého Hospodářství, a. s., IČO: 25068695, se sídlem Praha 5, Šostakovičovo náměstí 1515/5 – částku 75 104 Kč s příslušenstvím. Součástí tohoto rozhodnutí bylo poučení o možnosti podat proti němu do 15 dnů odpor, čímž by došlo bez dalšího k jeho zrušení. Právě za tímto účelem učinila stěžovatelka dne 28. června 2013 prostřednictvím svého právního zástupce podání adresované uvedenému soudu, a to formou datové zprávy (e-mailu) opatřené platným uznávaným elektronickým podpisem. V jejím těle bylo uvedeno, že stěžovatelka ve věci předmětné žaloby „v příloze zasílá odpor proti elektronickému platebnímu rozkazu vydanému Okresním soudem v Kladně dne 17. června 2013 pod č. j. EPR 164603/2013-4“. Příslušná spisová značka se nacházela také v jejím předmětu. Datová zpráva byla v příloze doplněna jednak o kopii plné moci k zastupování stěžovatelky, jednak o dokument obsahující (patrně omylem) odpor do jiné nesouvisející věci a jménem jiné osoby. K žádné z těchto příloh nebyl připojen elektronický podpis. Dne 8. července 2013 právní zástupce stěžovatelky své podání zopakoval, a to znovu prostřednictvím datové zprávy s ověřeným podpisem. V její příloze se tentokrát již správně nacházel vedle plné moci také odpor směřující proti výše

uvedenému platebnímu rozkazu. I v tomto případě byly přílohy bez elektronického podpisu.

2. Dopisem právního zástupce žalobkyně ze dne 6. srpna 2013 byla stěžovatelka informována, že elektronický platební rozkaz nabyl právní moci dne 3. července 2013. Opakovaně proto podala stížnost proti postupu okresního soudu za účelem dosažení rozhodnutí o jejím odporu. Uvedený soud ve svém přípisu ze dne 15. srpna 2013 sp. zn. 50 St 12/2013, který byl podepsán jeho místopředsedkyní pro občanskoprávní úsek, uvedl, že nemohl přihlídnout k podání ze dne 8. července 2013, protože nebylo opatřeno elektronickým podpisem (dokument byl ve formátu, který není možné ověřit) a ve lhůtě tří dnů nebylo doplněno předložením jeho originálu ani písemným podáním shodného znění (§ 42 odst. 3 občanského soudního řádu). V následném přípisu ze dne 22. srpna 2013 sp. zn. 50 St 12/2013 dodal, že podání ze dne 28. června 2013 mělo ověřenou pouze svou obálku, nikoliv obsah (přílohy). Jejím obsahem byl navíc odpor do jiné věci, který nebylo možné považovat za včas a řádně podaný odpor do věci sp. zn. EPR 164603/2013. Žádný průvodní dopis přiložen nebyl a spisová značka byla pouze v předmětě datové zprávy. Přiložená plná moc rovněž nebyla elektronicky podepsána a zjevně šlo jen o pouhý sken písemné plné moci. Proti uvedeným přípisům podala stěžovatelka stížnost podle § 174 odst. 1 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), která však přípisem Krajského soudu v Praze ze dne 30. srpna 2013, podepsaným jeho místopředsedkyní, nebyla shledána důvodnou. Stížností se totiž nelze domáhat přezkumu správnosti postupu a rozhodování senátu.

II. Argumentace stěžovatelky

3. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 6. září 2013, se stěžovatelka domáhala potvrzení toho, že elektronický platební rozkaz vydaný Okresním soudem v Kladně dne 17. června 2013 č. j. EPR 164603/2013-4 byl zrušen jejím odporem ze dne 28. června 2013, jakož i uložení zákazu tomuto soudu pokračovat v porušování jejího základního práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) spočívajícím v nenařízení jednání ve věci vedené pod sp. zn. EPR 164603/2013. Podle jejího názoru okresní soud zcela svévolně a nesprávně nepřihlédl k jí podanému odporu a na platebním rozkazu vyznačil doložku plné moci, v důsledku čehož jí zbavil práva „řádně se hájit“ v řízení před soudem prvního stupně. Odpor byl přitom obsažen již v textu průvodního e-mailu, který byl podán elektronicky s ověřeným podpisem.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

4. Ústavní soud vyzval účastníka i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

5. Okresní soud v Kladně se ve svém vyjádření ze dne 20. září 2013, podepsaném jeho předsedou Mgr. Romanem Ladou, obsáhle vyjádřil k problematice podepisování podání umístěného buď v těle e-mailu, nebo pouze v jeho příloze prostřednictvím uznávaného elektronického podpisu. Datová zpráva je podle jeho názoru pouze nosičem, který zajišťuje přenos dat z bodu A do bodu B, a lze po ní požadovat pouze informace o těchto bodech. Je-li současně opatřena elektronickým podpisem, je jím garantována kromě těchto informací také integrita přenosu, tedy že žádné v ní obsažené dokumenty nebyly ztraceny či pozměněny, nikoliv však již také původ a integrita samotných v příloze obsažených dokumentů. Nosič totiž neodpovídá za to, jaké dokumenty mu kdo svěří k přenosu, tedy jak a u koho vznikly a v jakém stavu byly vloženy. Okresní soud se domnívá, že rozhodující pro posouzení náležitosti podání není podpis na elektronické obálce podání (datové technické nadstavbě – e-mailu), nýbrž na samotném podání (na dokumentu v příloze). Pokud podání umístěné v příloze platný uznávaný elektronický podpis podatele postrádá, a tedy podle § 42 občanského soudního řádu neobsahuje žádný podpis, jde o chybějící náležitost podání bez ohledu na to, zda a jaký elektronický podpis byl připojen k průvodnímu e-mailu.

6. K věci samotné dále potvrdil, že mu první podání stěžovatelky došlo e-mailem dne 28. června 2013, podle identifikátoru však nebyla elektronicky podepsána žádná z jeho příloh, tedy ani plná moc, ani podání, jež bylo učiněno ve zcela jiné věci. Z hlediska právních závěrů obsažených v nálezů ze dne 13. května 2013 sp. zn. IV. ÚS 4787/12 [(N 82/69 SbNU 347), všechna v tomto nálezů citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou přístupná na <http://nalus.usoud.cz>] tak bylo třeba zhodnotit, zda průvodní sdělení obsažené v e-mailu má obsahové náležitosti odporu. Okresní soud zaujal názor, že tomu tak není a že stěžovatelka pouze odkázala na nepodepsanou přílohu, která navíc podání odporu v této věci neobsahovala. Proto k jejímu podání nebylo podle § 42 občanského soudního řádu přihlédnuto. Druhé podání pak došlo dne 8. července 2013, tedy po hlutě k podání odporu, přičemž s ohledem na to, že podepsán byl opět jen průvodní e-mail, nebylo ani k tomuto podání přihlédnuto. Zvolený postup hodnotí uvedený soud jako správný a v souladu se zákonem.

7. Uvedené vyjádření účastníka řízení bylo zasláno stěžovatelce, která ve své replice ze dne 21. října 2013 sdělila, že trvá na svých skutkových i právních tvrzeních. Zopakovala, že i když bylo v příloze její datové zprávy přiloženo chybné podání, z jeho textu je patrné, komu byl odpor adresová-

ván, čeho se týká, a jsou v něm uvedeni účastníci řízení. Stěžovatelka projevila svou vůli podat odpor.

8. Obchodní společnost ABC Českého Hospodářství, a. s., zastoupená JUDr. Michaelou Burdovou, advokátkou, se sídlem Praha 1, Vodičkova 28, se vzdala postavení vedlejšího účastníka v tomto řízení.

9. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

IV. Věcné posouzení

10. Ústavní stížnost je přípustná, byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňovala také všechny zákonem předepsané formální náležitosti. Ústavní soud proto mohl přistoupit k jejímu věcnému projednání, v rámci něhož po seznámení se s argumentací stěžovatelky, dalšími vyjádřeními účastníků řízení a obsahem příslušného spisu zjistil, že je také důvodná.

11. Ve své ustálené judikatuře Ústavní soud zdůrazňuje, že není další instancí v soustavě obecných soudů a zásadně mu nepřisluší, aby v rámci řízení o ústavních stížnostech přehodnocoval skutkové a právní závěry obecných soudů nebo aby sjednocoval jejich judikaturu. Jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) totiž není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti v případech jakékoliv nezákonnosti nebo jiné nesprávnosti, nýbrž jen tehdy, byla-li jejich postupem porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody, což jsou typicky situace, kdy došlo k porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svévole anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Příkladem takového rozporu, jenž má relevanci ve vztahu k projednávané věci, je přepjatě formalistická interpretace při hodnocení podání účastníka řízení, v jejímž důsledku je mu znemožněn přístup k soudu [např. náleze ze dne 11. července 1996 sp. zn. III. ÚS 127/96 (N 68/5 SbNU 519), náleze ze dne 2. března 2000 sp. zn. III. ÚS 269/99 (N 33/17 SbNU 235), náleze ze dne 27. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 3042/12 (N 155/70 SbNU 431)].

12. Stěžovatelka spatřuje porušení svých práv v nečinnosti Okresního soudu v Kladně, který v její věci nepřiznal právní účinky jí podanému odporu proti elektronickému platebnímu rozkazu a tento rozkaz považoval za pravomocný. Vzhledem ke skutkovým okolnostem věci je zřejmé, že v zákonné lhůtě 15 dnů od doručení platebního rozkazu mohl být řádně podán odpor pouze podáním stěžovatelky ze dne 28. června 2013. K podání ze dne 8. července 2013 došlo zjevně až po jejím uplynutí. Ústavní soud se proto zabýval obsahem pouze prvního podání, a to právě a jen z toho hlediska, zda se příslušný soud při jeho hodnocení nedopustil výše

uvedeného kvalifikovaného excesu. Vycházel přitom pouze z textu obsaženého v těle datové zprávy, protože obsahem přílohy byl odpor do jiné věci a jménem jiné osoby, jímž ke zrušení předmětného elektronického platebního rozkazu v žádném případě dojít nemohlo.

13. Ve vztahu k napadenému postupu okresního soudu se podle názoru Ústavního soudu plně uplatní právní závěry obsažené v nálezu sp. zn. IV. ÚS 4787/12 ze dne 13. května 2013 (N 82/69 SbNU 347). Vydání platebního rozkazu podle § 172 občanského soudního řádu je specifickou formou rozhodování v občanskoprávních věcech, s jejímž uplatněním je – v zájmu rychlosti a efektivity soudního rozhodování – pojmově spjata potlačení práva na přístup k soudu a jednoho ze základních principů spravedlivého procesu vyjadřovaného slovy „slyšena budiž i druhá strana“, jenž je zakotven v čl. 38 odst. 2 Listiny. Zmíněné potlačení práva na přístup k soudu by ovšem nemohlo být považováno za ústavně souladné, pokud by nebylo podmíněno procesní nečinností žalovaného. S ohledem na uvedené zákonná úprava sice nezakotvuje žádný opravný prostředek k přezkoumání správnosti či zákonnosti platebního rozkazu, avšak počítá s možností podání odporu žalovaným. Využitím této možnosti je platební rozkaz bez dalšího zrušen, v důsledku čehož může žalovaný v následném řízení účinně hájit svá práva. Účinky odporu přitom nastávají bez ohledu na to, zda je odůvodněn; ke zrušení platebního rozkazu postačuje i pouhé konstatování, že je odpor podáván (nález sp. zn. IV. ÚS 4787/12, bod 16).

14. Rozhodování formou platebního rozkazu je výjimkou z ústavního pravidla garantujícího účastníkům řízení rovný přístup k soudu. Jakékoliv další umělé, formalistické či svévolné navyšování formálních či obsahových požadavků kladených na odpor proti platebnímu rozkazu je proto třeba považovat za ústavně nesouladné, neboť by představovalo vytváření zbytečných a nelegitímních překážek pro uplatňování ústavně garantovaných procesních práv (nález sp. zn. IV. ÚS 4787/12, bod 17). S ohledem na § 174a odst. 3 ve spojení s § 174 občanského soudního řádu se tyto závěry vztahují i na vydání elektronického platebního rozkazu.

15. Ústavní soud dospěl k závěru, že z vlastního textu datové zprávy, kterou právní zástupce stěžovatelky odeslal na adresu Okresního soudu v Kladně dne 28. června 2013 a která byla opatřena jeho uznávaným elektronickým podpisem, lze jednoznačně dovodit projev vůle podat odpor proti elektronickému platebnímu rozkazu uvedeného soudu ze dne 17. června 2013 č. j. EPR 164603/2013-4. Skutečnost, že stěžovatelka tento text formulovala jen jako průvodní k samostatnému dokumentu, který plánovala odeslat v jeho příloze a který měl mít rovněž obsahové náležitosti odporu proti stejnému elektronickému platebnímu rozkazu, proto za této situace nemůže být vykládána k její tíži. Za formálně bezvadný a obsahově jednoznačný odpor je třeba považovat již samotnou její datovou zprávu. Tím, že

k němu okresní soud adekvátním způsobem nepřihlédl, elektronický platební rozkaz považoval za platný a pravomocný a nenařídil v předmětném řízení jednání, porušil základní práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

16. Závěrem své argumentace Ústavní soud zdůrazňuje, že stěžovatelka podala odpor přímo prostřednictvím datové zprávy, jež byla opatřena uznávaným elektronickým podpisem, a tudíž se nebylo třeba zabývat otázkou, zda měl být elektronickým podpisem opatřen i některý z dokumentů v její příloze. Pokud tedy okresní soud požadoval zaujetí stanoviska k této otázce, lze tak učinit pouze nad rámec odůvodnění tohoto nálezu, a to poukazem na právní závěry obsažené v nálezu sp. zn. II. ÚS 3042/12 ze dne 27. 8. 2013 (N 155/70 SbNU 431), který se zabýval obdobnou problematikou.

V. Závěr

17. Ze všech těchto důvodů rozhodl Ústavní soud, že ústavní stížnost je důvodná, pročež jí podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl (výrok I) a podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu zakázal Okresnímu soudu v Kladně pokračovat v porušování ústavně zaručených práv stěžovatelky svou nečinností v řízení vedeném pod sp. zn. EPR 164603/2013 spočívající v nenařizení jednání poté, co byl v důsledku jí podaného odporu tento příkaz zrušen (výrok II).

Č. 24

K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nepřezkoumatelného soudního rozhodnutí

Napadené rozhodnutí je nepřezkoumatelné, a tudíž v rozporu s právem na spravedlivý proces, není-li z jeho odůvodnění patrný vztah mezi provedenými důkazy a předmětným skutkovým závěrem, který je významný z hlediska právního posouzení věci. To za podmínky, že nelze dospět k závěru, že by provedené, byť výslovně nehodnocené (resp. neoznačené) důkazy vylučovaly jiný skutkový závěr, než k jakému dospěl obecný soud, a nejde-li současně o pouhý formální nedostatek, kdy by případný kasační zásah Ústavního soudu měl jen akademický význam a vedl by jen ke zbytečnému prodlužování soudního řízení. Úkolem Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti však není, aby obecné soudy při potřebném důkazním zjišťování nahrazoval.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 27. února 2014 sp. zn. III. ÚS 1836/13 ve věci ústavní stížnosti L. P., zastoupeného Mgr. Danielem Tesařem, advokátem, se sídlem Jiráskovo náměstí 27, Plzeň, proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 5. března 2013 č. j. 13 Co 10/2013-210, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně o výživném nezletilého dítěte, za účasti Krajského soudu v Plzni jako účastníka řízení a a) L. P., zastoupené Mgr. Janou Volrábovou, advokátkou, se sídlem Malá 6, Plzeň, a b) nezletilé K. P., zastoupené kolizním opatrovníkem Městským úřadem Nýřany, odborem sociálních věcí a zdravotnictví, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 5. března 2013 č. j. 13 Co 10/2013-210 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností ze dne 10. 6. 2013, doručenou Ústavnímu soudu téhož dne, stěžovatel napadl v záhlaví označené soudní rozhodnutí a domáhal se jeho zrušení, přičemž tvrdil, že jím byla porušena jeho ústavně

zaručená základní práva, zejména právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

2. Rozsudkem Okresního soudu Plzeň-sever (dále jen „okresní soud“) ze dne 20. 9. 2012 č. j. 6 P 32/2008-181 bylo k návrhu matky L. P. na zvýšení výživného pro nezletilou K. P. rozhodnuto, že stěžovatel jako otec je povinen přispívat na výživu nezletilé částkou 3 000 Kč měsíčně, a to počínaje dnem 1. 9. 2012 (výrok I), že nedoplatek na výživném od 1. 9. 2012 do 30. 9. 2012 v částce 500 Kč zaplatí otec při první splátce běžného výživného (výrok II), že se tím mění rozsudek okresního soudu ze dne 25. 10. 2007 sp. zn. 6 Nc 108/2007 (výrok III) a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok IV).

3. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Plzni (dál též jen „kraj-
ský soud“) byl citovaný rozsudek okresního soudu změněn tak, že výživné, které je stěžovatel povinen platit na nezletilou v částce 2 500 Kč, se zvyšuje s účinností od 1. 9. 2010 na částku 3 000 Kč a s účinností od 1. 9. 2012 na částku 3 500 Kč, a dále jím bylo rozhodnuto, že dluh na výživném za dobu od 1. 9. 2010 do 28. 2. 2013 v částce 15 000 Kč je stěžovatel povinen zaplatit ve splátkách po 700 Kč měsíčně, že se tím mění rozsudek okresního soudu ze dne 25. 10. 2007 č. j. 6 Nc 108/2007-64 (výrok I) a žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok II).

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti stěžovatel poukazuje na to, že součástí práva na spravedlivý proces a soudní ochranu je požadavek, aby soudní rozhodnutí bylo přezkoumatelné a aby skutková zjištění soudu měla oporu v provedeném dokazování, a že těmto požadavkům napadené rozhodnutí nedostalo. Krajský soud zvýšil výživné na nezletilou dceru se zpětnou účinností od 1. 9. 2010 a uložil mu uhradit vzniklý nedoplatek, což odůvodnil tím, že došlo ke změně poměrů na jeho straně, když od roku 2010 došlo k navýšení jeho průměrného příjmu na cca 20 000 Kč čistého měsíčně a v roce 2012 na částku 21 800 Kč čistého měsíčně. Stěžovateli však není zřejmé, jak krajský soud dospěl k závěru, že příjem od roku 2010 činil částku 20 000 Kč, protože žádné dokazování ohledně jeho příjmu za roky 2010 a 2011 a částecně i za rok 2012 nebylo prováděno, ke svým příjmům za tato období se nevyjadřoval (a ani na ně nebyl dotazován), také v odůvodnění napadeného rozsudku krajský soud sám uvádí, že dokazování doplnil o zprávu zaměstnavatele, ze které zjišťoval příjem za období pouze od července do prosince 2012.

5. Z výše uvedených skutečností stěžovatel vyvozuje, že soud rozhodoval na základě skutečností, které nemají žádnou oporu v dokazování provedeném před soudy prvního a druhého stupně, rozsudek krajského

soudu je nepřezkoumatelný v části, kde mu bylo zvýšeno výživné zpětně, neboť vůbec není zřejmé, jak uvedený soud ke skutečnostem rozhodným pro rozhodnutí o zvýšení výživného dospěl. Ve vztahu k namítanému porušení práva na spravedlivý proces a soudní ochranu stěžovatel poukázal na judikaturu Ústavního soudu, konkrétně na náleze ze dne 12. 10. 1998 sp. zn. IV. ÚS 304/98 (N 120/12 SbNU 177).

III. Vyjádření účastníka a vedlejších účastníků řízení

6. Krajský soud v Plzni se k ústavní stížnosti vyjádřil tak, že ji nepovažuje za důvodnou, přičemž odkázal na odůvodnění svého rozsudku s tím, že bylo rozhodnuto na základě obsahu spisu – listinných důkazů, jakož i prohlášení stěžovatele učiněného prostřednictvím jeho zástupce k výdělkovým poměrům při jednání před soudem prvního stupně. Odmítl, že by stěžovatel odňal právo na spravedlivý proces, a navrhl ústavní stížnost jako nedůvodnou odmítnout.

7. Vedlejší účastnice L. P. uvedla, že v řízení bylo provedeno dostatečné dokazování, a proto se neztotožňuje s názorem stěžovatele, že došlo k porušení jeho základních lidských práv tím, že nebyly prokazovány jeho příjmy. Kromě toho stěžovatel v průběhu soudního řízení nevznesl další návrhy na doplnění dokazování, přestože tuto možnost měl i v rámci odvolacího řízení. Z těchto důvodů shledala ústavní stížnost nedůvodnou a navrhla, aby byla zamítnuta.

8. Vedlejší účastnice nezletilá K. P., zastoupená na základě usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2013 č. j. III. ÚS 1836/13-16 Městským úřadem Nýřany jako kolizním opatrovníkem, se vyjádřila v tom smyslu, že krajský soud využil veškerých dostupných prostředků při zkoumání návrhu na zvýšení výživného, že k žádnému pochybení nedošlo, neboť matka měla právo daný návrh podat a domáhat se zvýšení výživného zpětně, a že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů, kteréžto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.

IV. Replika stěžovatele

9. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníka řízení a vedlejších účastníků řízení stěžovateli k případné replice. Ten ve vztahu k vyjádření krajského soudu uvedl, že ve spise není jediný důkaz týkající se jeho příjmů za období let 2010 a 2011, a pokud je poukazováno na prohlášení jeho právního zástupce, ten si není vědom, že by se k výdělkovým poměrům za toto období vyjadřoval, v přípisu ze dne 19. 7. 2012 se pak zmiňoval pouze o vyšší příjmů současných. K výhradě L. P., že nevznesl návrhy na doplnění dokazování, i když tuto možnost měl i v odvolacím řízení, stěžovatel sdělil, že zpětné zvýšení výživného nenavrhoval, a tudíž neměl žádný důvod, aby zkoumání

svých minulých příjmů činil předmětem dokazování, a že danou povinnost měl odvolací soud.

V. Formální předpoklady projednání návrhu

10. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. proti rozsudku krajského soudu, jímž bylo rozhodnuto o jeho (vyživovací) povinnosti k nezletilé, již žádný opravný prostředek k dispozici nemá.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

11. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky); není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelem namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že z napadeného rozhodnutí (a ani jinak) není zřejmé, jak krajský soud dospěl ke (skutkovému) závěru o výši jeho příjmu (tj. že došlo k jeho navýšení na cca 20 000 Kč čistého měsíčně od roku 2010), na jehož základě bylo zvýšeno výživné pro nezletilou zpětně, a to za období od 1. 9. 2010 do 31. 8. 2012. S tímto tvrzením se Ústavní soud musí plně ztotožnit, neboť krajský soud žádný důkaz, z něhož v daném ohledu vycházel, nehodnotil, resp. ani nespécifikoval. Ústavní soud shledal přílehlavým rovněž stěžovatelův odkaz na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 304/98 (viz výše), podle kterého postrádá-li odůvodnění soudního rozhodnutí údaj o tom, o které důkazy soud příslušné skutkové zjištění opřel, dochází k porušení ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. a ve svých důsledcích vede k tomu, že se soudní rozhodnutí stává „nepřezkoumatelným“, přičemž tato vada pak může zakládat (a zpravidla zakládá) porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny [obdobně nálezy ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS

84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 30. 11. 2000 sp. zn. III. ÚS 463/2000 (N 181/20 SbNU 267), ze dne 8. 7. 2003 sp. zn. IV. ÚS 564/02 (N 108/30 SbNU 489), ze dne 19. 6. 2008 sp. zn. I. ÚS 244/08 (N 114/49 SbNU 627), ze dne 5. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 2771/10 (N 86/61 SbNU 337), v nichž Ústavní soud vyvodil, že z odůvodnění rozhodnutí obecného soudu musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, jinak odůvodnění nejenže nevyhovuje zákonným hlediskům, ale současně představuje porušení zákazu libovůle v soudním rozhodování, a v konečném důsledku takové rozhodnutí způsobuje porušení základního práva účastníků řízení na spravedlivý proces].

13. Tak tomu je i v nyní posuzovaném případě, neboť napadené rozhodnutí nelze přezkoumat, protože z něj není patrný vztah mezi provedenými důkazy a předmětným skutkovým závěrem. Nejde přitom o pouhý formální nedostatek, ve kterém by případný kasační zásah měl jen akademický význam ve svých důsledcích vedoucí jen ke zbytečnému prodlužování soudního řízení. Je zřejmé, že předmětný skutkový závěr byl významný z hlediska právního posouzení, konkrétně pak z hlediska interpretace § 85 odst. 2 a § 96 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a aplikace daného ustanovení na souzenou věc, přičemž nelze dospět k závěru, že by provedené, byť výslovně nezhodnocené (resp. neoznačené) důkazy ve své podstatě vylučovaly jiný skutkový závěr, než k jakému dospěl krajský soud. Není přitom úkolem Ústavního soudu, aby místo obecných soudů taková důkazní zjišťování prováděl, nýbrž jeho funkcí jako soudního orgánu ochrany ústavnosti je přezkum dodržení ústavních kautel práva na spravedlivý proces a soudní ochranu.

14. Ze soudního spisu Ústavní soud totiž zjistil, že je v něm obsaženo toliko potvrzení zaměstnavatele o průměrném příjmu stěžovatele k období 8/2008 a 7/2012, jenž byl vypočten z předchozího mzdového čtvrtletí (č. l. 144), dále pak potvrzení zaměstnavatele o příjmu stěžovatele v měsících 2 až 7/2012 (č. l. 146) a dále v měsících 1 až 6/2012 (č. l. 203) a 7 až 12/2012 (č. l. 204). Jde-li o výdělkové poměry stěžovatele, v soudním spise je dále obsaženo jeho vyjádření k návrhu matky ze dne 19. 7. 2012, kde se uvádí, že jeho měsíční příjem je 18 919 Kč a že je o cca 3 000 vyšší než v roce 2008 (č. l. 140), zpráva Městského úřadu Nýřany, odboru sociálních věcí a zdravotnictví, ze dne 23. 7. 2012, v níž se konstatuje, že otec uvedl, že jeho měsíční příjem činí přibližně 18 000 Kč (č. l. 153), a také výpověď stěžovatele na jednání před soudem prvního stupně dne 20. 9. 2012, v níž se zmiňuje čistý plat cca 20 000 Kč (č. l. 176), tutéž částku uvedl i jeho právní zástupce (viz č. l. 178).

15. Z výše uvedeného plyne, že krajský soud, jenž (na rozdíl od soudu prvního stupně) dospěl k závěru o nutnosti zvýšení výživného zpětně (od 1. 9. 2010), neměl k dispozici potvrzení zaměstnavatele o výši příjmu

otce za období od 1. 9. 2010 do 31. 12. 2011. V této souvislosti nelze přehlédnout, že krajský soud si takové potvrzení vyžádal (viz č. I. 200), stěžovatelův zaměstnavatel Schwer Fittings, s. r. o., však zaslal krajskému soudu jen výše zmíněné potvrzení za období 1 až 6/2012 (č. I. 203) a 7 až 12/2012 (č. I. 204); za této situace je ostatně překvapivé, že krajský soud, ač zjevně pokládal za potřebné uvedený listinný důkaz provést, nijak na jeho nepředložení zaměstnavatelem nereagoval, a dokonce ani stěžovatele, jak plyne z protokolu o jednání před odvolacím soudem, k dané skutečnosti nevyslechl (viz č. I. 207 a násl.). Jde-li o další, výše zmíněné důkazy či tvrzení samotného stěžovatele, tyto se týkají jeho příjmů v jiném období než od 1. 9. 2010 do 31. 12. 2011, případně z nich není zřejmé, k jakému období se informace o příjmu vážou. Dlužno dodat, že Ústavní soud spolu s ústavní stížností zaslal příslušný soudní spis krajskému soudu, aby se mohl náležitě k tvrzením stěžovatele vyjádřit, tento účastník řízení však pouze odkázal na obsah svého rozhodnutí a soudního spisu, resp. na blíže nespecifikované listinné důkazy, konkrétně pak jen na prohlášení stěžovatele učiněné prostřednictvím jeho právního zástupce před soudem prvního stupně.

16. Ústavní soud ve své judikatuře k právu na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny stojí na stanovisku, že důvodem k jeho zásahu je až stav, kdy soudy očividně a neodůvodněně vybočily ze zákonných standardů dokazování (§ 120 o. s. ř. a následující), nebo jestliže hodnocení důkazů a tomu přijaté skutkové závěry jsou výrazem zjevného faktického omylu či logického excesu (vnitřního rozporu), případně jsou založeny na zcela neúplném (nedostatečném) dokazování [srov. rozhodnutí Ústavního soudu ve věcech sp. zn. III. ÚS 84/94 (viz výše), sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255), sp. zn. II. ÚS 182/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 130/31 SbNU 165), sp. zn. II. ÚS 539/02 ze dne 28. 6. 2005 (N 131/37 SbNU 653), sp. zn. I. ÚS 585/04 ze dne 20. 7. 2005 (N 143/38 SbNU 117) a další]. Po posouzení ústavní stížnosti a spisového materiálu Ústavní soud dospěl k závěru, že taková v posledku uvedená situace v řízení před obecnými soudy nastala, a vzhledem k tomu mu nezbylo než konstatovat porušení stěžovatelova ústavně zaručeného základního práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť dospěl k názoru, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 25

K rozhodování o věcné příslušnosti soudu a k odůvodnění rozhodnutí

„S ohledem na právě uvedený význam řádného odůvodnění soudního rozhodnutí – coby jedné z klíčových složek práva na spravedlivý proces – je však nutno dovodit, že možnost neodůvodňovat usnesení dle § 104a o. s. ř. je nutno jako výjimku interpretovat restriktivně. Jinak řečeno, fakt, že toto usnesení nemusí být v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamená, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat, aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastníci ve svých vyjádřeních k věcné příslušnosti zaujmou stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků – byť stručně – vypořádal a vložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti“ [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455), obdobně též nálezy sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. září 2010 (N 183/58 SbNU 605) či nálezy sp. zn. II. ÚS 1235/11 ze dne 28. června 2011 (N 126/61 SbNU 831) a nálezy sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. prosince 2011 (N 216/63 SbNU 479)].

Usnesením, které v dané věci nebylo vůbec odůvodněno, porušil obecný soud stěžovatelovo právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 4. března 2014 sp. zn. II. ÚS 148/13 ve věci ústavní stížnosti Františka Procházky, zastoupeného Mgr. Davidem Zahumenským, advokátem, se sídlem Burešova 6, Brno, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. Ncp 1138/2012-66 ze dne 11. října 2012, jímž bylo vysloveno, že k projednání a rozhodnutí věci týkající se stěžovatelovy žaloby o přiměřené zadostiučinění za nehmotnou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem obce je příslušný krajský soud, a návrhu s ní spojeného, za účasti Vrchního soudu v Olomouci jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci č. j. Ncp 1138/2012-66 ze dne 11. října 2012 bylo zasaženo do stěžovatelova práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. Ncp 1138/2012-66 ze dne 11. října 2012 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 11. ledna 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím stěžovatel usiloval o zrušení v záhlaví označeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci, kterým bylo rozhodnuto o věcné příslušnosti Krajského soudu v Brně ve věci žaloby stěžovatele proti obci Znojmo – Městskému úřadu Znojmo o přiměřené zadostiučinění za nehmotnou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Toto rozhodnutí podle tvrzení stěžovatele zasáhlo do jeho ústavně zaručeného práva na ochranu majetku garantovaného v čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na zákonného soudce a práva na projednání věci bez zbytečných průtahů dle čl. 38 Listiny. K porušení citovaných práv mělo dojít tím, že v rozporu s právní úpravou a bez náležitého odůvodnění byla věc stěžovatele postoupena nepřislušnému soudu, pročez tento postup založil zbytečné průtahy a zásah do majetkových práv stěžovatele, neboť odnětí věci Okresnímu soudu ve Znojmě, k němuž žalobu původně podal, s sebou přináší dodatečné finanční náklady pro stěžovatele spočívající v povinnosti zaplatit soudní poplatek za řízení ve věci ochrany osobnosti a v cestovních nákladech stěžovatele k soudnímu jednání do Brna. Stěžovatel obecnému soudu vytkl nesprávné posouzení předmětného nároku jako nároku uplatněného z titulu ochrany osobnosti s tím, že podle odborné literatury i judikatury Nejvyššího soudu lze nárok na přiměřené zadostiučinění formou omluvy a uveřejnění omluvy v tisku uplatňovat rovněž v řízení o odpovědnosti obce podle zákona č. 82/1998 Sb. Stran tvrzených průtahů stěžovatel připomněl svůj vysoký věk (72 let) a v souvislosti s ním

existenci zájmu na rychlém projednání podané žaloby. Namísto toho v řízení před obecními soudy dochází k nežádoucím průtahům, dále prodlužovaným v důsledku nesprávné interpretace procesních norem. Stěžovatel i z tohoto důvodu požádal o přednostní projednání ústavní stížnosti. Vedle návrhu na zrušení napadeného usnesení Vrchního soudu v Olomouci stěžovatel rovněž žádal, aby Ústavní soud nálezem určil, že věcně příslušným k projednání žaloby podané stěžovatelem dne 7. června 2011 je Okresní soud ve Znojmě.

II.

K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil Vrchní soud v Olomouci, který v úvodu podání ze dne 29. července 2013 nejprve obsáhle zrekapituloval obsah stížnostního návrhu i předmětné žaloby stěžovatele. Dále uvedl, že při svém rozhodování vycházel ze skutkových tvrzení zahrnutých v žalobě, nikoli ze stěžovatelova právního posouzení, na základě nichž dospěl posléze k závěru, že danou žalobu nelze podřadit pod úpravu zakotvenou v zákoně č. 82/1998 Sb., nýbrž že se jedná o žalobu na ochranu osobnosti. Vrchní soud v Olomouci v závěru vyjádřil přesvědčení, že ve věci postupoval správně.

Vedlejší účastník Městský úřad Znojmo dané možnosti vyjádřit se nevyužil.

III.

Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou přípustnosti ústavní stížnosti směřující proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci o věcné příslušnosti dle § 104a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) s ohledem na zásadu subsidiarity vycházející z § 72 odst. 3 a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, v souladu s níž lze ústavní stížností zásadně napadat primárně konečná a pravomocná meritorní rozhodnutí, v nichž případnou protiústavnost nelze napravit jiným způsobem [srov. nález sp. zn. III. ÚS 62/95 ze dne 30. listopadu 1995 (N 78/4 SbNU 243)]. V tomto směru by tedy byla předložená ústavní stížnost nepřipustná, neboť směřuje proti rozhodnutí ryze procesní povahy.

Z uvedené zásady však Ústavní soud vymezil v minulosti i výjimky, a to přezkum rozhodnutí, která uzavírají určitou část řízení nebo která řeší dílčí procesní otázku, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo. Vždy však jen tehdy, jsou-li taková rozhodnutí způsobila bezprostředně a citelně zásáhnout do ústavně zaručených základních práv nebo svobod stěžovatele a pokud je námitka porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod koncentrována jen do tohoto stadia řízení a nemohla by již být v rámci dalšího řízení (např. při uplatňování procesních prostředků proti meritorním rozhodnutím) efektivně uplatněna.

Mezi taková rozhodnutí byla zařazena i rozhodnutí vrchního (Nejvyššího) soudu o věcné příslušnosti dle § 104a o. s. ř., a to pro jejich úzkou vazbu s ústavně zaručeným právem na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Též s přihlédnutím k hospodárnosti soudního řízení Ústavní soud nepovažuje „ani v nejmenším za žádoucí odkládat posouzení otázky, zda bylo porušeno právo na zákonného soudce, až do fáze řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí, jímž bylo řízení skončeno, ale je přesvědčen, že ústavní stížnost musí být přípustná již proti usnesení vrchního soudu o věcné příslušnosti podle § 104a o. s. ř.“ [viz nálezný sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455); obdobně též nálezný sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. září 2010 (N 183/58 SbNU 605)]; všechna rozhodnutí dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud tedy konstatuje, že podaná ústavní stížnost je přípustná a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem, protože lze přistoupit k jejímu meritornímu projednání.

IV.

Ze spisového materiálu, který si Ústavní soud za tím účelem vyžádal, vyplývá, že stěžovatel se žalobou podanou dne 7. června 2011 u Okresního soudu ve Znojmě domáhal přiměřeného zadostiučinění za nehmotnou újmu způsobenou mu nesprávným úředním postupem žalovaného dle zákona č. 82/1998 Sb. Žalobu stěžovatel směřoval proti postupu Městského úřadu ve Znojmě a příslušníků městské policie, kteří jej bez právního důvodu omezili na osobní svobodě, aby mu zabránili šířit informační materiály na jednání zastupitelstva. V žalobním petitu stěžovatel požadoval zaslání písemné omluvy, její uveřejnění v místních periodických Znojemský týden a Znojemsko a dále finanční zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu ve výši 50 000 Kč.

Okresní soud ve Znojmě přípisem ze dne 16. srpna 2012 účastníkům řízení sdělil, že pokud se týká žalobního návrhu na omluvu a uveřejnění omluvy v tisku, bude věc předložena Vrchnímu soudu v Olomouci, aby rozhodl o věcné příslušnosti, neboť dle § 9 odst. 2 písm. a) o. s. ř., ve znění do 31. prosince 2013, se jedná o spor náležící k rozhodování krajského soudu. Účastníci řízení byli poučeni o možnosti se k tomuto postupu soudu vyjádřit.

Stěžovatel tak učinil v podání ze dne 31. srpna 2012, v němž trval na tom, aby řízení o nárocích dle zákona č. 82/1998 Sb. bylo jako celek vedeno před Okresním soudem ve Znojmě. Poukázal přitom na přednostní aplikaci speciální úpravy obsažené v zákoně č. 82/1998 Sb. před obecnou úpravou nároků z ochrany osobnosti a na princip efektivnosti soudnictví, jemuž by odporovalo rozdělení věci do dvou separátních řízení. Svůj názor stěžovatel podpořil rovněž odkazem na konkrétní judikaturu Městského

soudu v Praze a Nejvyššího soudu, která považuje omluvu za způsobilý prostředek náhrady za nemajetkovou újmu podle § 31a odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb.

Následně Okresní soud ve Znojmě předložil spis Vrchnímu soudu v Olomouci, který napadeným usnesením č. j. Ncp 1138/2012-66 ze dne 11. října 2012 rozhodl, že k projednání a rozhodnutí věci vedené u Okresního soudu ve Znojmě pod sp. zn. 9 C 67/2011 je dle § 9 odst. 2 písm. a) o. s. ř. (pozn.: ve znění do 31. prosince 2013) příslušný krajský soud s tím, že věc bude postoupena k dalšímu řízení Krajskému soudu v Brně. Rozhodnutí neobsahuje odůvodnění, a to s odkazem na § 169 odst. 2 o. s. ř.

V.

Ústavní stížnost, v části směřující proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. Ncp 1138/2012-66 ze dne 11. října 2012, je důvodná.

Jak již Ústavní soud mnohokrát ve svých rozhodnutích konstatoval, není součástí obecné soudní soustavy, a nepřísluší mu proto právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů, tím spíše v případech takových usnesení obecných soudů, proti jejichž rozhodnutí v prvním stupni zákon nepřipouští opravný prostředek. Na druhé straně je nucen zdůraznit, že předpokladem respektování uvedené zásady je dodržení podmínky, že obecné soudy ve své činnosti postupují ve shodě s ústavními principy vyplývajícími z hlavy páté Listiny.

Jeden za základních atributů spravedlivého procesu představuje podle ustálené judikatury Ústavního soudu požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí. Dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů, vyloučit libovůli a zajistit legitimitu soudního rozhodnutí zejména v očích účastníků soudního řízení. Absence řádného odůvodnění rozhodnutí zakládá nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla též protiústavnost. Na druhou stranu jak Ústavní soud, tak Evropský soud pro lidská práva ve své praxi připouštějí, že požadavky kladené na odůvodnění se mohou lišit v závislosti na typu a povaze rozhodnutí, přičemž jsou přípustné i určité výjimky z povinnosti odůvodnění rozhodnutí [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 346/09 ze dne 3. září 2009 (N 194/54 SbNU 393) a tam citovaná další rozhodnutí].

Mezi takové výjimky, striktně nevyžadující řádné odůvodnění, patří rozhodování vrchního soudu (Nejvyššího soudu) o věcné příslušnosti soudu v občanském soudním řízení podle § 104a o. s. ř. Podle § 169 odst. 2 o. s. ř. totiž takové usnesení o věcné příslušnosti nemusí být odůvodněno. Nicméně k tomu Ústavní soud již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455) zdůraznil: „S ohledem na právě uvedený význam řádného odůvodnění soudního rozhodnutí – coby jedné z klíčových složek práva na spravedlivý proces – je však nutno dovodit, že

možnost neodůvodňovat usnesení dle § 104a o. s. ř. je nutno jako výjimku interpretovat restriktivně. Jinak řečeno, fakt, že toto usnesení nemusí být v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamená, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat, aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastníci ve svých vyjádřeních k věcné příslušnosti zaujmou stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků – byť stručně – vypořádal a vyložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti.“ [obdobně též výše citovaný nález sp. zn. II. ÚS 2193/10 či nález sp. zn. II. ÚS 1235/11 ze dne 28. června 2011 (N 126/61 SbNU 831) a nález sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. prosince 2011 (N 216/63 SbNU 479)].

V posuzovaném případě byla námitka věcné nepřislušnosti Okresního soudu ve Znojmě vznesena jmenovaným soudem v případě účastníkům řízení ze dne 16. srpna 2012, tj. nedlouho poté, co soud nařídil na den 19. září 2012 jednání ve věci (jednání se posléze neuskutečnilo). Stěžovatel s názorem Okresního soudu ve Znojmě nesouhlasil, k čemuž předložil poměrně stručnou, nicméně pro posouzení věcné příslušnosti významnou argumentaci, nadto odkazující na relevantní judikaturu. Ústavní soud nepochybuje, že právě v tomto případě nastala situace, která i při rozhodování podle § 104a o. s. ř. vyžadovala, aby rozhodnutí vrchního soudu bylo alespoň krátce odůvodněno. Namísto toho Vrchní soud v Olomouci v napačeném usnesení toliko lakonicky uvedl, že v souladu s § 169 odst. 2 o. s. ř. se pouští od odůvodnění. Na základě shora podaných úvah Ústavnímu soudu tudíž nezbyvá než uzavřít, že Vrchní soud v Olomouci svým usnesením porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Pro takto vyložené důvody Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu částečně vyhověl ústavní stížnosti a usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. Ncp 1138/2012-66 ze dne 11. října 2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Ústavní soud považuje za nutné zdůraznit, že tímto krokem nijak nepředznamenává budoucí rozhodnutí soudu o věcné příslušnosti v dané věci. Ústavní soud, též s ohledem na princip zdrženlivosti a minimalizace zásahů Ústavního soudu do pravomoci jiných orgánů, není oprávněn v této fázi řízení posuzovat, zda k projednání a rozhodnutí věci jsou příslušné okresní, či krajské soudy. Toto rozhodnutí musí učinit primárně Vrchní soud v Olomouci, a to při důkladném zohlednění argumentace obou účastníků řízení stran sporné otázky. Ústavní soud nicméně doporučuje jeho pozornosti závěry přijaté v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1191/08

ze dne 14. dubna 2009 (N 85/53 SbNU 79) či v již několikrát zmiňovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010, z něhož vyplývá, že „příměřené zadostiučinění poskytované podle zákona č. 82/1998 Sb. může mít podobu buď morální satisfakce, nebo materiální (peněžní) satisfakce. Peněžní satisfakce připadá přitom v úvahu tehdy, pokud by morální satisfakce nebyla způsobené nemajetkové újmě adekvátní. Jednou z forem morální satisfakce, kterou uvádí přímo § 31a odst. 2 citovaného zákona, je konstatování, že došlo k porušení práva; vedle toho přicházejí v úvahu samozřejmě i jiné formy, mezi něž bezpochyby lze řadit i omluvu.“

Shora řečené současně předznamenává, že stěžovateli nemůže být vyhověno v té části ústavní stížnosti, ve které se domáhá, aby Ústavní soud svým výrokem určil věcně příslušným k projednání žaloby podané stěžovatelem dne 7. června 2011 Okresní soud ve Znojmě. Při výkonu svých kompetencí musí i Ústavní soud respektovat jeden ze základních principů právního státu zakotvený v čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 Listiny, podle něhož státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který stanoví zákon. Pravomoc a působnost Ústavního soudu, které nemůže překročit, jsou přesně vymezeny v zákoně o Ústavním soudu. Oprávnění rozhodovat o věcné příslušnosti z uvedeného zákona nelze dovodit. Jinými slovy, Ústavní soud není k projednání takového návrhu příslušný. Ústavní stížnost musí být proto v dané části podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu odmítnuta.

Č. 26

K rozhodování soudu o náhradě škody způsobené nesprávným úředním postupem

Povinností obecných soudů je v řízení o náhradě škody proti státu podle občanského zákoníku žalobci nahradit škodu ve výši podle principů stanovených v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, pokud již došlo k porušení práva žalobce na ochranu majetku podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, případně by k němu došlo právě neposkytnutím náhrady škody. Obdobnou povinnost mají soudy, i pokud by postupovaly podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Při stanovování výše škody musí soudy vycházet ze skutečné tržní ceny majetku, který měl žalobce v držbě. Ta však nebude zpravidla v případě osob, které nebyly shledány vlastníky tohoto majetku, nahrazována celá. Pro stanovení spravedlivé výše škody podle konkrétních skutkových okolností případu soudy mohou použít své moderační právo zakotvené v § 2953 odst. 1 nového občanského zákoníku (dříve v § 450 občanského zákoníku). V těchto případech bude také často namíste použití § 2955 nového občanského zákoníku, podle kterého nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

Tyto úvahy dopadají i na závěry obecných soudů týkající se náhrady nákladů vydaných stěžovatelkou v řízení o určení vlastnictví. V případě, že by tímto řízením došlo k porušení práva stěžovatelky na ochranu majetku, tak by náklady byly vynaloženy ve snaze zabránit porušení Úmluvy. Proto i tyto náklady by musely být považovány za škodu ve smyslu občanského zákoníku.

Nález

Ústavního soudu – senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 5. března 2014 sp. zn. II. ÚS 3035/12 ve věci ústavní stížnosti Lesní společnosti Přimda, a. s., se sídlem Ovocný trh 8, Praha 1, zastoupené Mgr. Renatou Václavíkovou Tunklovou, advokátkou, se sídlem Františkánská 7, Plzeň, proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 20 Co 399/2011-63 ze dne 8. 3. 2012 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 30 C

17/2007-33 ze dne 14. 6. 2011, jimiž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o náhradu škody proti České republice, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatelka napadla v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhla jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces a ochranu vlastnictví. Přitom odkázala na čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Protokol“).

A. Řízení týkající se předmětných nemovitostí

2. Usnesením vlády České republiky č. 323 ze dne 29. 4. 1992 byl schválen privatizační projekt Západočeské státní lesy, s. p., číslo 3132, a to v rozsahu a za podmínek vyplývajících ze zápisu schůze Hospodářské rady vlády České republiky. Tento privatizační projekt schválilo dne 30. 4. 1992 též Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky pod č. j. 30/32/1637/92. Na základě takto schváleného projektu založil Fond národního majetku České republiky Lesní společnost Přimda, a. s., stěžovatelku, která vznikla zápisem do obchodního rejstříku dne 1. 9. 1992. Součástí privatizovaného majetku převáděného na stěžovatelku byla i nemovitost – stravovací zařízení, přístavba k domu č. p. 213 v obci Přimda. Následně dne 30. 9. 1993 Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky schválilo dodatek k privatizačnímu projektu, na základě kterého byl na stěžovatelku převeden i samotný dům č. p. 213. Stěžovatelka byla zapsána jako vlastníka těchto dvou spojených nemovitostí (dále jen „nemovitost“) v katastru nemovitostí. Hodnota nemovitosti dle schváleného privatizačního projektu aktualizovaného k 6. 4. 1993 byla 7 536 750 Kč. Podle informací z obchodního rejstříku hodnota celkového majetku, který představuje základní kapitál stěžovatelky, byla dle schváleného privatizačního projektu 81 070 000 Kč.

3. Dne 8. 12. 1995 byla obcí Přimda (dnes město Přimda) podána žaloba proti stěžovateli o určení vlastnictví k nemovitosti.

4. Okresní soud v Tachově rozsudkem č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000 žalobě po rozsáhlém dokazování vyhověl a rozhodl, že Přimda je vlastníkem nemovitosti již od 24. 5. 1991 s odkazem na § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

5. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno odvolacím soudem a nabylo právní moci 27. 9. 2002. Ten samý den byla obec Přimda zapsána v katastru nemovitostí jako vlastník nemovitosti namísto stěžovatelky a stěžovatelka budou vydalá obci.

6. Následné dovolání a ústavní stížnost stěžovatelky byly odmítnuty [usnesení sp. zn. I. ÚS 325/03 ze dne 15. 9. 2004 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako ostatní zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu)]. Stěžovatelka se proto obrátila se svou stížností na porušení práva na spravedlivý proces a ochranu majetku na Evropský soud pro lidská práva (dále též jen „ESLP“). Tento svým rozhodnutím č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010 námitku porušení práva na ochranu majetku odmítl jako předčasnou pro nevyčerpání všech účinných vnitrostátních prostředků nápravy s odkazem na probíhající řízení o náhradu škody (jehož závěr je napaden touto ústavní stížností), neboť pouze po jeho ukončení bude moci být posouzena výše škody utrpěná stěžovatelkou. ESLP v odůvodnění uvedl, že vzhledem k tomu, že stěžovatelka byla zapsána jako vlastník nemovitosti v katastru nemovitostí, jednalo se o „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu.

B. Řízení o náhradě škody

7. Dne 19. 8. 2005 stěžovatelka podala žalobu proti státu o náhradu škody, kde namítala, že v době, kdy stát převáděl na stěžovatelku nemovitost, nebyl již jejím vlastníkem. Ze strany státu tak došlo k nesprávnému úřednímu postupu, v jehož důsledku stěžovatelce vznikla škoda sestávající z hodnoty nemovitosti, kterou musela vydat obci Přimda, nákladů řízení na dvou stupních soudů ve věci žaloby o určení vlastnictví proti stěžovatelce a nákladů jí vynaložených na údržbu nemovitosti.

8. Rozhodnutím soudu byla část žaloby týkající se zaplacení nákladů na údržbu nemovitosti vyloučena k samostatnému projednávání. Tato část byla obecnými soudy zamítnuta a ústavní stížnost stěžovatelky proti těmto rozhodnutím byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná usnesením sp. zn. II. ÚS 1950/11 ze dne 15. 12. 2011. Odmítnutí žaloby soudy založily na argumentu, že stěžovatelka se měla domáhat náhrady nákladů, jež do nemovitosti vynaložila, na vlastníku, tedy obci Přimda, a nikoliv na státu, pokud zároveň neprokázala, že tyto prostředky jsou po obci nevyvadatelné.

9. Napadeným rozsudkem obvodní soud zamítl druhou část žaloby stěžovatelky, již se domáhala zaplacení ceny nemovitosti a nákladů řízení ve věci žaloby o určení vlastnictví proti stěžovateli. Na jedné straně uznal, že došlo k nesprávnému postupu státu vůči stěžovateli, neboť na stěžovatelku stát převedl majetek, který byl ve vlastnictví obce Přimda. Avšak uvedl, že zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, či nyní platný zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též „zákon o odpovědnosti státu“), není na danou situaci aplikovatelný, neboť podle ustálené judikatury stát při privatizaci nevykonával veřejnou moc, ale jednal jako vlastník majetku v rovnoprávném postavení s ostatními subjekty. Dle názoru obvodního soudu by stát mohl odpovídat za škodu pouze podle § 415 ve spojení s § 420 tehdy platného občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.). Podle jeho názoru však stěžovatelce nevznikla žádná škoda jako jedna z nezbytných podmínek vzniku odpovědnosti. Pokud jde o hodnotu nemovitosti, zde jí nemohla žádná škoda vzniknout, neboť nikdy nebyla vlastníkem této nemovitosti. Co se týče náhrady nákladů řízení, bylo pouze vinou stěžovatelky, že jí vznikly, neboť mohla uzavřít s obcí Přimda smír.

10. Napadeným rozsudkem Městský soud v Praze rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil a plně se ztotožnil s jeho závěry o odpovědnosti státu jak podle zákona o odpovědnosti státu, tak podle občanského zákoníku.

II. Argumentace stran

11. Stěžovatelka předně namítá, že rozhodnutím soudů, které určily, že není vlastníkem nemovitosti, bylo porušeno její právo na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu. Podotýká, že od roku 1993 do roku 2002 byla vedena v katastru nemovitostí jako vlastníkem nemovitosti.

12. Stěžovatelka, vedena dobrou vírou v zákonnost aktů států (bez ohledu na to, zda tyto akty byly učiněny státem coby nositelem veřejné moci nebo coby vlastníkem majetku), byla přesvědčena, že je oprávněným vlastníkem nemovitosti a že jí nabyla v souladu s právem. Tomuto přesvědčení též odpovídal postoj příslušného katastrálního úřadu, který na základě schváleného privatizačního projektu provedl záznam vlastnického práva stěžovatelky do katastru nemovitostí, a postoj obce Přimda, která deklarovala, že není vlastníkem nemovitosti. Stěžovatelka měla tedy právo na ochranu tohoto majetkového práva a právo na uplatnění nároků z něj vyplývajících. Stát svým postupem garantoval stěžovateli nabytí vlastnic-

kého práva a tato garance se ukázala nedostatečnou. Pokud byla tedy stěžovatelka svého majetkového práva následně postupem soudu zbavena, je oprávněna požadovat náhradu škody, která jí v souvislosti s tím vznikla.

13. Touto škodou je právě zůstatková cena nemovitosti, neboť kdyby stát splnil své garance, zůstala by nemovitost v jejím vlastnictví. Pochybením státu došlo k tomu, že hodnota nemovitosti byla zapsána do obchodního rejstříku jako součást základního kapitálu stěžovatelky. Pokud byla stěžovatelka později nucena vydat nemovitost jejímu skutečnému vlastníku, došlo tím bez náhrady ke zmenšení jejího majetku. Základní kapitál stěžovatelky, který se v účetnictví uvádí na straně pasiv, totiž zůstává stále stejný, avšak hodnota aktiv se zmenšila právě o cenu nemovitosti vyčíslenou k datu 30. 4. 1992, resp. 30. 9. 1993.

14. Za těchto okolností tedy nelze dle stěžovatelky bez dalšího uzavřít, že pokud právně nebyla vlastníkem nemovitosti, nemohla jí jejím odnětím vzniknout škoda. Tento závěr obecných soudů je v rozporu jak s čl. 11 odst. 1 Listiny, tak s čl. 1 Protokolu. ESLP se předběžně vyslovil, že rozsudkem Okresního soudu v Tachově č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000 skutečně došlo k neoprávněnému zásahu do majetkového práva stěžovatelky, tj. k narušení jejího legitimního očekávání majetku. ESLP však shledal stížnost předčasnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, neboť měl za to, že stěžovatelka se má náhrady za odnětí vlastnického práva domáhat nejprve u českých soudů. Stěžovatelka z tohoto důvodu uplatnila u Obvodního soudu pro Prahu 1 žalobu o náhradu škody, u které samozřejmě musí vyčerpat všechny možnosti, které jí zákon k ochraně jejích nároků umožňuje (včetně ústavní stížnosti). Pokud tedy stěžovatelka neuspěje u Ústavního soudu, bude nucena pokračovat v řízení o stížnosti před ESLP a vzhledem k zatím deklarovanému právnímu názoru lze předpokládat, že dosáhne přiměřeného zadostiučinění.

15. Stěžovatelka má dále za to, že jak řízení před soudem prvního stupně, tak řízení před odvolacím soudem trpělo takovými procesními vadami, které měly za následek porušení jejího ústavně zakotveného práva na spravedlivý proces. Stěžovatelka argumentuje tím, že soudy obou stupňů porušily § 132 a § 157 odst. 2 občanského soudního řádu.

16. Soudy obou stupňů sice shodně vyslovily závěr, že na straně stěžovatelky nebyly splněny předpoklady k úspěšnému uplatnění nároku na náhradu škody; ve vztahu k tomuto právnímu názoru však chybí jakékoliv právní úvahy soudů, na základě kterých k tomuto závěru dospěly, jakož i ustanovení právních předpisů, o která své rozhodnutí opřely. Souhrnně lze rozhodnutím soudu prvního stupně i soudu odvolacího vytknout absenci přesvědčivosti odůvodnění těchto rozhodnutí, tak jak je požadována § 157 odst. 2 občanského soudního řádu.

17. Obvodní soud pro Prahu 1 ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout, neboť stěžovatelce v důsledku jednání státu žádná škoda nevznikla.

18. Městský soud v Praze také navrhl stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou, neboť nelze dovodit vznik škody jakožto majetkové újmy ve smyslu § 420 a násl. občanského zákoníku. Stěžovatelka státu za nemovitost, zjevným omylem zařazenou do privatizačního projektu, neposkytla žádnou protihodnotu a nevznikla jí žádná majetková újma v podobě škody skutečné ani ušlého zisku.

19. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových navrhl ústavní stížnost odmítnout jako předčasnou, neboť stěžovatelka nepodala proti rozhodnutí městského soudu dovolání.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Vyčerpání všech procesních prostředků nápravy

20. Úvodem je nutno se vypořádat s námitkou Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, že stížnost je nepřipustná pro nevyčerpání všech procesních prostředků nápravy.

21. Ústavní stížnost byla podána v roce 2012, tedy ještě před účinností novely § 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Připustnost ústavní stížnosti je tak nutno posoudit podle znění tohoto ustanovení platného do 31. 12. 2012 (srovnej také přechodná ustanovení zákona č. 404/2012 Sb., čl. IV): „Ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to neplatí pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4).“

22. Je pravda, že stěžovatelka mohla podat proti rozsudku městského soudu tzv. nenárokové dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění platném do 31. 12. 2012. Avšak jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, „nenárokové dovolání“ bylo považováno za mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení [viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 121/06 ze dne 9. 8. 2007 (N 125/46 SbNU 181)]. Stěžovatelka tedy dovolání podat nemusela a námitka Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových o nevyčerpání všech procesních prostředků nápravy je nedůvodná.

B. Povinnost nahradit škodu způsobenou porušením práva na ochranu majetku

1. Obecné principy

23. Podle čl. 13 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) každý, jehož práva a svobody přiznané Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem. Úmluva vyžaduje, aby ve vnitrostátním právním řádu takový účinný prostředek obecně existoval a aby k němu měla dotčená osoba přístup. Skutečnost, že v konkrétním případě nebyla stěžovateli na základě jinak účinného prostředku nápravy poskytnuta náprava buď vůbec, nebo nikoli v míře dostatečné na to, aby jej zbavila postavení oběti porušení daného práva či svobody zaručených Úmluvou, by neměla sama o sobě vést k závěru, že stěžovateli nebyl dán k dispozici účinný prostředek nápravy porušení daného práva (viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář.* Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1202).

24. Stížnost stěžovatelky u ESLP byla odmítnuta jako předčasná právě proto, že její žaloba na náhradu škody byla projednávána českými soudy. ESLP uvedl, že pouze po ukončení tohoto řízení bude moci být posouzena výše škody utrpěná stěžovatelkou (rozhodnutí ESLP ve věci *Lesní společnost Přimda, a. s., proti České republice* č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010). ESLP tedy obecně předpokládá, že osoby, jejichž právo na ochranu majetku mělo být porušeno v obdobných situacích, jako je situace stěžovatelky, budou v řízeních o žalobě proti státu o náhradu škody odpovídajícím způsobem odškodněny (obdobně viz rozhodnutí ESLP ve věci *Orel – jednota Hranice proti České republice* č. 1002/09 ze dne 10. 9. 2013).

25. Podle ustálené judikatury ESLP má pojetí „majetku“ v první části čl. 1 Protokolu autonomní význam a není omezeno na vlastnictví fyzických statků a je nezávislé na formální klasifikaci podle vnitrostátního práva: otázkou, kterou je třeba posoudit, je to, zda lze na okolnosti projednávané věci jako celek nahlížet tak, že z nich stěžovateli vzniká nárok na věcný zájem chráněný uvedeným ustanovením. Skutečnost, že vnitrostátní právo určitého státu neuznává určitý zájem coby „právo“ nebo dokonce „vlastnické právo“, nemusí nutně bránit tomu, aby byl dotčený zájem za určitých okolností považován za „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu (viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Brosset-Triboulet a další proti Francii* č. 34078/02 ze dne 29. března 2010, § 71).

26. Úmluva tedy v rámci práva na ochranu majetku chrání i určité majetkové zájmy, které mají ekonomickou hodnotu, bez ohledu na to, zda podle vnitrostátních právních řádů mohou podléhat režimu vlastnictví. Judikatura Ústavního soudu tyto principy přebírá a vychází z nich [viz např. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 2/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.)

či usnesení sp. zn. I. ÚS 360/03 ze dne 22. 10. 2003 (U 22/31 SbNU 339)]. Obdobně jako v těchto svých rozhodnutích bude Ústavní soud postupovat i v nyní posuzovaném případě a primárně reflektovat Úmluvu a bohatou judikaturu ESLP, ze které ochrana těchto majetkových zájmů vychází.

27. V nyní projednávané věci je namítaným majetkem chráněným čl. 1 Protokolu držba a užívání nemovitosti stěžovatelkou, kterou musela vydat po neúspěchu v řízení o určení vlastnictví, ve kterém obecné soudy rozhodly, že stěžovatelka nikdy vlastníkem nemovitosti nebyla. Podle ustálené judikatury ESLP má osoba v takové a obdobných situacích skutečně majetkové právo chráněné čl. 1 Protokolu (viz bod 46 níže). Avšak judikatura ESLP se již rozchází v názoru, která věta čl. 1 Protokolu se na danou situaci vztahuje. Část judikatury aplikuje obecné pravidlo v první větě čl. 1 Protokolu (viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Beyeler proti Itálii* č. 33202/96 ze dne 5. 1. 2000, § 106, či rozsudek ESLP ve věci *Gladysheva proti Rusku* č. 7097/10 ze dne 6. 12. 2011, § 71, a ve věci *Žáková proti České republice* č. 2000/09 ze dne 3. 10. 2013, § 58). Jiná část judikatury má za to, že v případech, kdy je nabývací titul k majetku následně prohlášen za od počátku neplatný, jde o „zbavení majetku“ ve smyslu druhé věty čl. 1 Protokolu (viz *Orel – jednota Hranice proti České republice* č. 1002/09 ze dne 10. 9. 2013 a tam uvedené chorvatské případy).

28. Tato nejednotnost však není pro nyní projednávanou otázku odškodnění za zásah do práva na ochranu majetku zásadní, neboť, ať již na daný případ dopadá kterákoli věta čl. 1 Protokolu, vždy je při posuzování, zda zásah splňuje podmínku proporcionality, relevantní, jestli byl zásah nějak kompenzován, případně v jaké výši.

29. V případě aplikace druhé věty, tedy když je osoba majetku zbavena, judikatura ESLP zpravidla vyžaduje poskytnutí náhrady za zbavení majetku, která je v rozumném poměru k tržní hodnotě majetku (např. rozsudek ESLP ve věci *Pincová a Pinc proti České republice* ze dne 5. 11. 2002 č. 36548/97, § 53; či rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku* ze dne 25. 10. 2012 č. 71243/01, § 110). Výše kompenzace je poté součástí zkoumání, zda zbavení majetku bylo v souladu se zásadou proporcionality. Čili pokud by zásah do práva na majetek (zbavení) nebyl dostatečně kompenzován, tento faktor by sám o sobě mohl způsobit porušení práva na ochranu majetku (viz například sérii rozhodnutí týkajících se porušení práva na ochranu majetku osob, které jako osoby povinné musely podle restitučních zákonů vrátit nemovitosti původním vlastníkům: rozsudky ESLP ve věci *Pincová a Pinc proti České republice*, *Zvolský a Zvolská proti České republice* č. 46129/99 ze dne 12. 11. 2002 a další). Případná absence odškodnění je faktor, který ESLP bere v potaz při posuzování, zda zásah do práva na ochranu majetku byl proporcionální, respektive zda byla dosažena spravedlivá rovnováha mezi protichůdnými

zájmy, i pokud je aplikována první nebo třetí věta čl. 1 Protokolu (viz rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Brosset-Triboulet a další proti Francii* č. 34078/02 ze dne 29. března 2010, § 94, a *Beyeler proti Itálii* č. 33202/96 ze dne 28. 5. 2002, § 114).

30. V judikatuře ESLP lze vysledovat, že ESLP v některých případech vyslovuje porušení práva na ochranu majetku již tehdy, když stěžovatelé vyčerpali všechny vnitrostátní opravné prostředky týkající se samotné otázky vlastnictví daného majetku, bez ohledu na možná další řízení, kde by se mohli domáhat nějaké náhrady škody (např. výše citované rozsudky ve věci *Gladysheva proti Rusku*, § 62, či *Žáková proti České republice*). Oproti tomu v jiných případech ESLP dovedl, že stěžovatelé měli nejdříve žádat náhradu škody a vyčkat konce takového řízení (viz například věc nynější stěžovatelky - rozhodnutí ESLP *Lesní společnost Přimda, a. s., proti České republice* č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010 či *Orel - jednota Hranice proti České republice* č. 1002/09 ze dne 10. 9. 2013). Nicméně tato nejednotnost není v důsledku pro nyní posuzovaný případ zásadní.

31. Povinností českých soudů v žalobách proti státu na náhradu škody z titulu namítaného porušení majetkových práv je totiž v každém případě zvážit, zda odškodnění není nutné poskytnout právě s ohledem na práva žalobců z Úmluvy. Buď musí soudy poskytnutím odpovídající kompenzace za zásah do majetku porušení práva na ochranu majetku předejít (v situacích kdy výše kompenzace je součástí posuzování proporcionality zásahu), nebo musí v souladu s čl. 13 Úmluvy poskytnout účinný opravný prostředek proti již vzniklému porušení práva na ochranu majetku. V druhém případě musí soudy již vzniklé porušení práva na ochranu majetku odpovídajícím způsobem odškodnit, a zabránit tak, aby na danou osobu mohlo být dále nahlíženo jako na oběť porušení Úmluvy ve smyslu čl. 34 Úmluvy.

32. Podle čl. 41 Úmluvy a ustálené judikatury ESLP stěžovatelé, u nichž došlo k porušení práva na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu, mají nárok na spravedlivé zadostiučinění. To se skládá z náhrady újmy majetkové, nemajetkové a nákladů řízení, včetně nákladů vynaložených na vnitrostátní úrovni, pokud byly stěžovatelem vynaloženy ve snaze zabránit porušení Úmluvy konstatovanému ESLP nebo ho napravit (v relevantním kontextu viz např. *Beyeler proti Itálii*, rozsudek velkého senátu č. 33202/96 ze dne 28. 5. 2002). Z uvedeného vyplývá, že odškodnění, které musí podle Úmluvy osoby získat, sestává podle okolností jak z náhrady újmy nemajetkové, tak i z náhrady újmy majetkové, tedy té, kterou žádala stěžovatelka.

33. Výše náhrady škody u osob, do jejichž majetkových práv bylo zasazeno, aniž by byly vlastníky předmětného majetku, nemusí dosahovat výše hodnoty tohoto majetku. Například ve věci *Beyeler proti Itálii* stěžovatel

požadoval náhradu škody ve výši hodnoty obrazu, který mu byl odebrán na základě rozhodnutí italských soudů, že jeho nabývací titul byl neplatný. ESLP mu však přikl pouze cca 15 % požadované částky.

2. Aplikace těchto principů na nyní projednávaný případ

34. V nyní projednávané věci soudy obou stupňů žalobu stěžovatelky na náhradu škody zamítly s odůvodněním, že povinností vydat nemovitost skutečnému vlastníku nemohla stěžovatelce žádná škoda vzniknout, neboť nikdy nebyla vlastníkem nemovitosti. Takový závěr však Ústavní soud ve světle Úmluvy a výše uvedené judikatury ESLP akceptovat nemůže.

35. Ustanovení čl. 1 Protokolu chrání za určitých situací i práva osob, které nejsou a nikdy nebyly podle vnitrostátního práva vlastníky daného majetku (viz bod 46 níže). Čili názor soudů v napadených rozhodnutích, že stěžovatelka nebyla vlastníkem nemovitosti, a proto jí žádná škoda nevznikla a nemůže být nahrazena, je nedostačující. Pokud by důsledkem takového názoru mělo být, že osoba v postavení stěžovatelky nemá podle českého vnitrostátního práva za žádných okolností právo na náhradu škody, znamenalo by to, že žaloba na náhradu škody proti státu by byla obecně v těchto situacích neúčinným opravným prostředkem v rozporu s čl. 13 Úmluvy, neboť, jak bylo výše vyloženo, Úmluva za těchto okolností odškodnění vyžaduje. Případně, v situacích, kdy je odškodnění součástí posuzování přiměřenosti zásahu v rámci čl. 1 Protokolu, nebyla by v českém právním řádu možnost, jak tuto kompenzaci získat, a docházelo by tak k porušením čl. 1 Protokolu.

36. Žádné jiné řízení, kde by se stěžovatelka mohla po státu náhrady škody domáhat, totiž v úvahu nepřipadá. Nakonec i česká vláda se ve výše citovaných věcech *Lesní společnost Přimda, a. s., proti České republice, Orel - jednota Hranice proti České republice a Žáková proti České republice*, § 61, hájila tím, že žaloba na náhradu škody proti státu byla právě tím účinným opravným prostředkem, který měli stěžovatelé před podáním stížnosti k ESLP vyčerpat.

37. Ústavní soud je toho názoru, že za takové situace musí obecné soudy přistoupit k ústavně konformnímu výkladu existence škody. V opačném případě by totiž porušily právo osob v postavení stěžovatelky vyplývající z čl. 13 Úmluvy, případně přímo z čl. 1 Protokolu (viz body 30 a 31 výše).

38. Obecná povinnost soudů přistoupit k ústavně konformnímu výkladu podústavního práva již dostatečně vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu. Podle čl. 4 Ústavy jsou základní práva pod ochranou soudní moci. Pokud obecné soudy zásah do základního práva neodstraní, ačkoliv jsou k tomu postiženou osobou procesně souladným způsobem vyzvány, nedostaly tak své povinnosti poskytnout ochranu základnímu právu, jak jim ukládá čl. 4 Ústavy [viz např. nález sp. zn. Pl. ÚS 42/02 ze dne

26. 3. 2003 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.]. Soudy jsou obecně povinny vykládat právní normy ústavně konformním způsobem, tedy i s ohledem na ochranu ústavně chráněných základních práv a svobod účastníků řízení. Jednou z funkcí Ústavy České republiky, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v povinnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod [viz např. náleze sp. zn. II. ÚS 1355/13 ze dne 26. 11. 2013 (N 201/71 SbNU 377), bod 11; či náleze sp. zn. II. ÚS 2537/11 ze dne 9. 10. 2012 (N 169/67 SbNU 75), bod 16].

39. K ústavně konformnímu výkladu s ohledem na rozhodovací praxi ESLP pod čl. 1 Protokolu přistoupil nedávno i Nejvyšší soud. V sérii svých rozhodnutí (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2010 sp. zn. 28 Cdo 2202/2009; obdobně viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2013 sp. zn. 28 Cdo 2882/2012 a další) Nejvyšší soud reflektoval rozhodnutí ESLP, dle kterých vrácení kupní ceny, kterou osoba, která musela podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, navrátit nemovitost původním vlastníkům, zaplatila při koupi nemovitosti, jak stanoví § 11 zákona o mimosoudních rehabilitacích, je zpravidla nedostatečná. Nejvyšší soud tedy považoval za nutné přistoupit k „širší interpretaci textu rozhodného ustanovení, jež sice směřuje „za“ jeho doslovné znění, akcentuje však jeho účel a smysl“ a toto ustanovení vyložil tak, že pod pojem kupní ceny ve smyslu § 11 zákona č. 87/1991 Sb. je nutno zahrnout též jiné plnění vyjadřující hodnotu nemovitosti.

40. Ústavní soud tedy dovozuje, že povinností obecných soudů je v řízení o náhradě škody proti státu podle občanského zákoníku žalobci nahradit škodu ve výši podle principů stanovených v judikatuře ESLP, pokud již došlo k porušení práva žalobce na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu, případně by k němu došlo právě neposkytnutím náhrady škody. Obdobnou povinnost mají soudy, i pokud by postupovaly podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

41. Při stanovování výše škody musí soudy vycházet ze skutečné tržní ceny majetku, který měl žalobce v držbě. Ta však nebude zpravidla, v případě osob, které nebyly shledány vlastníky tohoto majetku, nahrazována celá. Pro stanovení spravedlivé výše škody podle konkrétních skutkových okolností případu soudy mohou použít své moderační právo zakotvené v § 2953

odst. 1 nového občanského zákoníku (dříve v § 450 občanského zákoníku). V těchto případech bude také často namíste použití § 2955 nového občanského zákoníku, podle kterého, nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

42. Tyto úvahy dopadají i na závěry obecných soudů týkající se náhrady nákladů vydaných stěžovatelkou v řízení o určení vlastnictví. V případě, že by tímto řízením došlo k porušení práva stěžovatelky na ochranu majetku, tak by náklady byly vynaloženy ve snaze zabránit porušení Úmluvy (viz bod 32 výše). Proto i tyto náklady by musely být považovány za škodu ve smyslu občanského zákoníku.

43. Pro posouzení, zda napadenými usneseními obecné soudy porušily práva stěžovatelky, je tedy nutno nejdříve posoudit, zda rozhodnutím Okresního soudu v Tachově č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000, které bylo potvrzeno odvolacím soudem, na základě kterého stěžovatelka musela vydat nemovitost skutečnému vlastníku, došlo k porušení jejího práva na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu, případně, zda si tento zásah vyžadoval odškodnění.

C. Právo stěžovatelky na ochranu majetku

44. Ústavní soud v prvé řadě podotýká, že se stěžovatelka mylí, pokud tvrdí, že Evropský soud pro lidská práva se předběžně vyslovil, že výše citovaným rozsudkem Okresního soudu v Tachově skutečně došlo k neoprávněnému zásahu do jejího majetkového práva. ESLP pouze ve svém rozhodnutí č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010 shledal, že nemovitost představovala pro stěžovatelku „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu, a rozhodnutí okresního soudu bylo tedy zásahem do něj. Nijak se však nevyjadřoval k tomu, zda šlo o zásah neoprávněný, tedy takový, který by právo stěžovatelky podle čl. 1 Protokolu porušil.

45. Ústavní soud nepřehlédl, že otázka oprávněnosti zásahu do majetku stěžovatelky již byla předmětem jeho rozhodování v usnesení sp. zn. I. ÚS 325/03 ze dne 15. 9. 2004 vydaném na základě předchozí ústavní stížnosti stěžovatelky, kde shledal: „Ústavní soud se rovněž neztotožnil s tvrzením stěžovatele, že bylo porušeno jeho právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť jak Ústavní soud již mnohokrát judikoval, předmětným ustanovením je chráněno vlastnické právo jako takové, tedy vlastnické právo již konstituované a existující, nikoliv pouze tvrzený nárok na ně. Z toho vyplývá, že vlastnictví, o které je veden pouze spor, ústavně chráněno není a ani být nemůže.“ Ústavní soud však z tohoto názoru vycházel nyní nemůže, neboť tento byl překonán právě uvedeným rozhodnutím ESLP, který naopak dospěl k závěru, že právo na ochranu majetku v předmětném řízení dotčeno bylo.

46. Při tomto rozhodnutí ESLP vycházel ze své výše zmíněné ustálené judikatury, podle které pojetí „majetku“ v první části čl. 1 Protokolu má autonomní význam, není omezeno na vlastnictví fyzických statků a je nezávislé na formální klasifikaci podle vnitrostátního práva (viz bod 25 výše). Z tohoto názoru musí nyní vycházet i Ústavní soud, a konstatuje tedy, že držba a užívání nemovitosti stěžovatelkou představovaly „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu.

47. Aby byl zásah do takto existujícího „majetku“ slučitelný s čl. 1 Protokolu, musí být dle ESLP zákonný, v obecném zájmu a musí být přiměřený, což znamená, že musí nastolovat „spravedlivou rovnováhu“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky na ochranu základních práv jednotlivce. Při posuzování spravedlivé rovnováhy bere ESLP v potaz povahu zásahu, jednání stěžovatelky a jednání státních orgánů (rozsudek ESLP ve věci *Žáková proti České republice* č. 2000/09 ze dne 3. 10. 2013, § 79 až 80).

48. Ústavní soud nemá v nyní posuzovaném případě pochyb o tom, že zásah, tedy rozhodnutí Okresního soudu v Tachově č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000, které bylo potvrzeno odvolacím soudem, byl zákonný a sledoval legitimní cíl ochrany vlastnických práv skutečného vlastníka. K posouzení tedy zbývá poslední krok testu a to, zda nebyla tímto rozhodnutím narušena spravedlivá rovnováha mezi protichůdnými zájmy.

49. Z judikatury ESLP vyplývá, že v případě, kdy vnitrostátní soudy shledají, že osoba nebyla nikdy vlastníkem předmětného majetku, může dojít k porušení práva na ochranu majetku pouze výjimečně. Takový zásah totiž bude zpravidla ospravedlnitelný právě s ohledem na legitimní cíl ochrany práv třetích osob, tedy skutečných vlastníků.

50. Ve výše citované věci *Beyeler proti Itálii* ESLP shledal porušení na základě nevysvětlené nečinnosti státních orgánů trvající téměř pět let, která měla za důsledek, že odškodnění, které stěžovatel dostal, bylo hluboko pod tržní cenou předmětného majetku. Zároveň vzal také v potaz neurčitost aplikovaného vnitrostátního předpisu, který dával státním orgánům, které byly za zásah do majetku stěžovatele odpovědné, příliš volnosti, a z toho vyplývající nejistotu pro stěžovatele způsobenou státem a jeho orgány (§ 119 až 121).

51. Ve věci *Moskal proti Polsku* (rozsudek ESLP č. 10373/05 ze dne 15. září 2009) ESLP aplikoval čl. 1 Protokolu na nárok na zvláštní důchod, který byl chybně přiznán, neboť stěžovatelka byla v dobré víře a příslušný orgán daný nárok v okamžiku jeho přiznání uznal. Při shledání porušení tohoto ustanovení byla pro ESLP zásadní složitá materiální situace stěžovatelky, která při revokaci práva na zvláštní důchod byla po nějakou dobu zcela bez prostředků a s ohledem na její věk a složitou situaci v jejím regionu nebylo jednoduché najít si práci (§ 74).

52. Ve výše citované věci *Gladysheva proti Rusku* ESLP vzal v potaz, že stěžovatelka koupila byt v dobré víře a následně byl její titul zneplatněn, protože předmětný byt byl předchozím vlastníkem privatizován podvodem, což měly státní orgány odhalit již při privatizaci. Stěžovatelka přišla o byt bez jakékoliv kompenzace (§ 78 až 82).

53. Ve výše citované věci *Žáková proti České republice* ESLP své rozhodnutí o porušení Úmluvy založil na zvláštních okolnostech případu, kdy velkou roli hrál historický kontext – stěžovatelka byla o majetek připravena původně komunistickým režimem; k zásahu do majetku došlo na základě rozsudku z roku 1971, který byl již na základě zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, zrušen z toho důvodu, že nebyl slučitelný s principy demokratické společnosti nastolenými k ochraně práv a svobod zaručených mezinárodními nástroji v oblasti lidských práv; a že soudy meritorně neprojednaly žalobu stěžovatelky na určení vlastnictví, a ta tedy neměla přístup k soudu ohledně svého sporu (§ 87 až 96).

54. Naopak ve výše citované věci *Brosset-Triboulet a další proti Francii* ESLP porušení neshledal ani při absenci jakéhokoli odškodnění, neboť byl toho názoru, že jednání státních orgánů nelze nic vytknout, jednaly konzistentně a stěžovatelé od počátku věděli, že jejich „majetek“ byl nejistý (§ 89, 92 a 94).

55. V nyní posuzované věci Ústavní soud bere v první řadě v potaz celkový kontext situace stěžovatelky. Jedná se o obchodní společnost, která vznikla z rozhodnutí vlády České republiky v rámci privatizace státního majetku na počátku 90. let 20. století. K privatizaci došlo formou převodu majetku státního podniku na akciovou společnost a následným převodem či prodejem majetkových účastí. Nemovitost byla součástí základního kapitálu stěžovatelky, který stát do nově vzniklé akciové společnosti vložil. Stěžovatelka tedy za nemovitost žádné prostředky nevytvořila. Tato jí byla darována při jejím vzniku (srovnej výše citované rozhodnutí *Orel – jednota Hranice proti České republice*, kde ESLP za jeden z relevantních faktorů pro shledání stížnosti zjevně neopodstatněnou považoval, že předmětnou nemovitost stěžovatel získal zdarma).

56. Hodnota nemovitosti představovala cca 9% základního kapitálu stěžovatelky. Jejím vydáním pozbyla tedy pravděpodobně pouze malou část svého majetku a nebyla uvržena do nějakých zásadních existenčních problémů, což ani netvrdí. Její postavení tedy nelze stavět na roveň případům, kde ESLP shledal porušení práva na ochranu majetku v situacích, kdy stát napravlval svá předchozí pochybení, která však měla zásadní existenční dopady pro postižené osoby – jako ztráta bydlení (*Gladysheva*) či jediného příjmu (*Moskal*).

57. Ústavní soud také bere v potaz, že stěžovatelka až do roku 2002 nemovitost používala, aniž by jí k tomu svědčil platný právní titul. Tento prospěch, který stěžovatelka z používání nemovitostí po zhruba devět let měla, je faktorem svědčícím pro zachování spravedlivé rovnováhy (obdobně jako v případě *Orel – jednota Hranice proti České republice*).

58. V případě stěžovatelky šlo o pochybení státu, k jehož nápravě bylo přistoupeno ihned, jak byla chyba zjištěna. Stěžovatelka nebyla ponechána v žádné fázi v nejistotě vinou orgánů státu. V momentě, kdy obec Přímada zjistila pochybení státu, podala žalobu proti stěžovatelce o určení vlastnictví k nemovitosti. K tomu došlo již v roce 1995, tedy pouhé dva, respektive tři roky po chybném převodu nemovitosti na stěžovatelku. Případná nejistota v průběhu soudního řízení je imanentní vlastností soudních řízení, při nichž nikdy není absolutně jisté, jak dopadnou. To nelze obecně považovat za pochybení ze strany státu. Tím by sice mohla být nadměrná délka řízení, avšak pro tyto situace měla stěžovatelka k dispozici odpovídající prostředky nápravy podle zákona o odpovědnosti státu a v rámci nich mohla žádat finanční zadostiučinění. Této možnosti nakonec podle dostupných informací využila (viz rozhodnutí ESLP ve věci *Lesní společnost Přímada, a. s., proti České republice* č. 11997/05 ze dne 8. 7. 2008).

59. Ústavní soud rovněž poznamenává, že žaloba na určení vlastnictví byla řádně projednána v řízení splňujícím všechny záruky spravedlivého procesu (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 325/03 ze dne 15. 9. 2004 a rozhodnutí ESLP *Lesní společnost Přímada, a. s., proti České republice* č. 11997/05). Stěžovatelka tedy nebyla zbavena práva na projednání své věci před soudem za plného respektování jejích procesních práv.

60. Ústavní soud tedy v případě stěžovatelky neshledal žádný z faktorů, vyplývajících z judikatury ESLP, které by svědčily pro shledání porušení čl. 1 Protokolu. Naopak řada faktorů svědčí pro závěr, že v případě stěžovatelky nedošlo k narušení spravedlivé rovnováhy mezi jejími zájmy na straně jedné a legitimním cílem – ochranou práv skutečného vlastníka na straně druhé, a to i přes absenci kompenzace za vydání nemovitosti. Přitom je také nutno vzít v potaz, že stěžovatelka měla možnost domáhat se zaplacení nákladů na údržbu nemovitosti proti vlastníkově (viz bod 8 výše).

61. Ústavní soud uzavírá, že s ohledem na výše uvedené neshledal porušení práva na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu, a tato námitka se tedy zamítá.

D. Právo stěžovatelky na spravedlivý proces

62. Stěžovatelka dále formulovala vůči napadeným rozhodnutím několik námitek v rámci práva na spravedlivý proces. Konkrétně namítala špatné hodnocení důkazů a nedostatečnost odůvodnění rozhodnutí.

63. Ústavní soud připomíná, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), tudíž ani řádnou další odvolací instancí, a proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele ústavní stížností napadenými rozhodnutími vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv. Tak tomu bude zejména v případech, kdy jejich rozhodnutí jsou projevem svévole nebo stojí v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [viz například nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73) či sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235)].

64. V dané věci však taková situace nenastala. Byť se Ústavní soud věcně s některými závěry napadených rozhodnutí plně neztotožnil (viz výše body 34 a násl.), tak musí konstatovat, že s ohledem na soudy zastávané právní názory jsou rozhodnutí logicky, srozumitelně a dostatečně odůvodněna a z hlediska respektování stěžovatelčina práva na spravedlivý proces jim nelze nic vytknout.

E. Závěr

65. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnost zamítl, neboť napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky.

Č. 27

**K novým skutečnostem v řízení o povolení obnovy řízení
K rasové perzekuci**

I. Ke splnění podmínky „rasové perzekuce“ podle § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, nedostačuje národnostní perzekuce, nýbrž je nutné, aby perzekuce, jíž se okupační orgány dopustily, byla motivována alespoň zčásti též důvody rasovými, tak jak byly zaměřeny zejména vůči Židům. Nemuselo ovšem jít ze strany okupačních orgánů o motivaci výlučnou; dostačuje, aby rasová motivace byla i jednou z motivací pro perzekuci konkrétní osoby.

II. Pokud je důkaz předložený k žalobě na obnovu řízení podle § 228 občanského soudního řádu obecnými soudy chybně posouzen a žaloba na obnovu řízení je zamítnuta, přestože při správném hodnocení důkazů by jí bylo vyhověno, jde nejen o nesprávné hodnocení důkazů, ale také o odepření spravedlnosti, rozporné s právem na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Stanislava Balíka – ze dne 5. března 2014 sp. zn. I. ÚS 2430/13 ve věci ústavní stížnosti Kristiny Colloredo-Mansfeldové, zastoupené JUDr. Tomášem Nahodilem, advokátem, se sídlem Slezská 36, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 2915/2012-129, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 6. 2012 č. j. 24 Co 326/2008-89, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a usnesení Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 19. 3. 2008 č. j. 8 C 26/2007-31, jímž byl zamítnut stěžovatelčin návrh na obnovu řízení v její restituční věci, spojené s návrhem na zrušení slova „rasové“ v ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Hradci Králové a Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou jako účastníků řízení a Národního památkového ústavu, se sídlem Valdštejnské náměstí 3, Praha 1, zastoupeného JUDr. Milošem Hoškem, advokátem, se sídlem Velflíkova 4, Praha 6, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 2915/2012-129, usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 6. 2012 č. j. 24 Co 326/2008-89 a usnesením Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 19. 3. 2008 č. j. 8 C 26/2007-31 byla porušena základní práva stěžovatelky zaručená v čl. 36 odst. 1 a v čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 2915/2012-129, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 6. 2012 č. j. 24 Co 326/2008-89 a usnesení Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 19. 3. 2008 č. j. 8 C 26/2007-31 se proto ruší.

III. Návrh na zrušení slova „rasové“ v ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, jímž byl zamítnut její návrh na obnovu řízení vedeného u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou pod sp. zn. 8 C 13/2005, a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, kterým bylo v rámci odvolacího řízení napadené usnesení okresního soudu potvrzeno.

2. Stěžovatelka si je vědoma toho, že již dříve rozhodl Ústavní soud v této její konkrétní věci nálezem sp. zn. III. ÚS 107/04 ze dne 16. 12. 2004 (N 192/35 SbNU 509; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>), v němž překvapivě úzce vyložil, že § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, možnost přezkoumávat převody majetku nastalé mimo rozhodné období omezuje toliko na nejextrémnější případy bezprávi, tedy jen na nejkriklavější formy rasismu páchané zejména formou holocaustu, nikoli však již na jiné formy perzekuce, například z důvodů národnostních nebo politických. Stěžovatelka spatřuje porušení svých základních práv v řízení před okresním i krajským soudem v tom, že jí předložené listinné důkazy o židovském původu její rodiny obecné soudy nepokládaly za způsobilé zvrátit jejich předchozí zamítavá rozhodnutí v pravomocně rozhodnutém restitučním řízení týkajícím se opočenského zámku. Stěžovatelka je přesvědčena, že názor, k němuž se v citovaném nálezu přiklonil Ústavní soud, je neudržitelný. Nesouhlasí ani s názorem vyjádřeným poté v usnesení sp. zn. II. ÚS 380/08 ze dne 10. 4. 2012 (ve SbNU nepublikováno), podle něhož

křivdy spáchané na jejím právním předchůdci nelze dnešními právními prostředky napravit. Stát podle stěžovatelky nemůže mít legální ani legitimní zájem na nenapravení křivd způsobených svým vlastním občanům. Vzhledem k tomu, že mezi stěžovatelčinými právními předchůdci a československým státem přetrvával státoobčanský svazek i po celou válečnou dobu, bylo jediné vinou československého státu, dopustil-li na svém území výkon státní moci a působení škod svým občanům nacistickým Německem. Česká republika jako nástupkyně předchozích státních útvarů restitučním zákonodárstvím sama sobě autoritativně stanovila, které křivdy, vůči komu, jakou formou a za jaké období napraví. Akt nacistické okupační moci byl faktickým zbavením vlastnických práv stěžovatelky k opočenenskému velkostatku včetně zámku, a to za mlčenlivého přihlížení československé exilové vlády. Šlo přitom o akt nelegitimní a nulitní, tedy neschopný vyvolat jakékoli právní následky, na jehož základě nebylo namístě vymazávat vlastnická práva stěžovatelčiných právních předchůdců z pozemkových knih.

3. Obecné soudy aplikovaly restriktivní výklad uložený jim Ústavním soudem, čímž stěžovatelce okleštily možnost domáhat se restituace majetku, neboť neuspěla s novým důkazem ve snaze o obnovu řízení. Pokud by se ovšem zákon o mimosoudních rehabilitacích neměl na případ opočenenského zámku vztahovat, musela by se stěžovatelka domáhat náhrady škody přímo po České republice.

4. Obecné soudy se tedy v řízení o stěžovatelčině žalobě na obnovu řízení řídily restriktivním výkladem Ústavního soudu vyřčeným v nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04, jakkoli samy restituční předpisy jsou již dosti restriktivní a podmínky v nich uvedené mají být vykládány spíše ve prospěch oprávněných osob. Žádný z obecných soudů navíc nevzal v potaz argumenty obsažené v nálezech sp. zn. I. ÚS 617/08 ze dne 24. 2. 2009 (N 33/52 SbNU 325) a sp. zn. I. ÚS 485/98 ze dne 31. 5. 1999 (N 81/14 SbNU 167), které jsou pro ni příznivější. Právě restriktivní vývoj judikatury Ústavního soudu přitom způsobil stěžovatelce újmu spočívající v tom, že jí majetek nebyl vydán, ačkoli jiným šlechtickým rodům byly jejich bývalé majetky v drtivé většině dobrovolně vydány.

5. Stěžovatelka uzavřela, že obecné soudy svým postupem a rozhodnutími porušily její právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a dále též její základní právo vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny. Z těchto důvodů stěžovatelka navrhla zrušení napadeného usnesení Krajského soudu v Hradci Králové a usnesení Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou.

6. Nejvyšší soud, Krajský soud v Hradci Králové i Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou jako účastníci řízení ve svých vyjádřeních k ústavní stížnosti toliko odkázaly na svá usnesení.

7. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil též vedlejší účastník, tedy Národní památkový ústav, který byl žalovaným v původních řízeních. Vedlejší účastník navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnosti nevyhověl. Trvá na tom, že byl majetek otci stěžovatelky zabaven Německou říší nikoli pro jeho „židovský původ“, nýbrž z jiného důvodu. Připomněl také, že křivdy spáchané na stěžovatelčině právním předchůdci lze napravit pouze při respektování věcného a časového vymezení spáchaných křivd v souladu se zákonem o mimosoudních rehabilitacích, podle něhož lze napravit výhradně křivdy spáchané v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Za demagogii vedlejší účastník pokládá stěžovatelčino tvrzení, že československý stát dopustil na svém území výkon státní moci nacistickým Německem. Stěžovatelčinu kritiku českého restitučního zákonodárství považuje vedlejší účastník za „přípravu“ na případné vedení sporu proti České republice u mezinárodního soudu. Přitom i Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ve věci *Kínský proti České republice* ze dne 9. 2. 2012 č. 42856/06 připomněl, že státy mají volnost, pokud jde o určení rozsahu restituční pomoci a stanovení podmínek, za kterých jsou ochotny obnovit majetková práva původních vlastníků. Od restitučního konceptu omezeného odškodnění přijatého československým zákonodárcem v letech 1945–1948 a v období po roce 1990 se pak žádný český soud nemůže odchýlit. Procesní postup obecných soudů byl v tomto případě souladný s § 228 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu, neboť stěžovatelka žádné nové důkazy nepředložila. Nálezy Ústavního soudu, na něž stěžovatelka odkazuje, se týkaly zcela jiných skutkových okolností. Na okraj pak vedlejší účastník připomněl, že stěžovatelčino narození bylo roku 1940 zapsáno do německé části matriky narozených, což podle něj může „navodit jiný směr úvah“. Poukázal rovněž na to, že ve prospěch stěžovatelky v řízení mluvila skutečnost, že se nepodařilo dohledat takzvaný „Fagebogen“ (pozn. soud: správně „Fragebogen“, tedy „Dotazník ke stanovení německé národní příslušnosti“) zaznamenávající snahu stěžovatelčina otce získat za okupace říšskoněmecké občanství. K intabulaci do pozemkových knih roku 1942 muselo dojít, stejně jako k následné extabulaci a intabulaci roku 1945, neboť to vyplývalo z § 8 zákona č. 95/1871 ř. z., obecný zákon o knihách pozemkových.

8. Ve své replice poté stěžovatelka doplnila své podání o návrh na předložení věci plénu Ústavního soudu za účelem zrušení slova „rasové“ v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Stěžovatelka tento návrh odůvodnila tím, že se neztotožňuje s restriktivním výkladem rasové perzekuce zastávaným Ústavním soudem. Podle něj totiž rasová perzekuce představuje jen nejkřiklavější formy rasismu páchané formou

holocaustu, a nikoliv i jiné formy perzekuce z důvodů národnostních. Stěžovatelka připomněla, že tato novější judikatura Ústavního soudu, podle níž oprávněnou osobou podle § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích nemůže být ten, koho postihla „pouze“ perzekuce národnostní, je též rozporná s předchozí judikaturou Ústavního soudu, podle níž má být zkoumáním naplnění podmínek pro restituční tituly vykládáno co možná nejpříznivěji ve prospěch restituentů. Dále stěžovatelka uvedla, že návrh na vypuštění slova „rasové“ podává přesto, že si je vědoma, že návrh na vypuštění tohoto slova již plénum Ústavního soudu posuzovalo v roce 1994 [pozn. soudu: tehdy byl návrh skupiny poslanců Poslanecké sněmovny odmítnut usnesením sp. zn. Pl. ÚS 16/94 ze dne 21. 7. 1994 (U 14/2 SbNU 227)]. Považuje však za vhodné, aby se plénum protiústavností této podmínky zabývalo opětovně, neboť s odstupem bezmála dvaceti let od vynesení tehdejšího plenárního usnesení je zřejmé, že rozhodnutí pléna o ponechání adjektiva „rasové“ v uvedeném ustanovení způsobilo v následujících dvaceti letech okleštění restitučních nároků restituentů.

9. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou sp. zn. 8 C 26/2007 Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka podala proti vedlejšímu účastníkovi žalobu na obnovu řízení pravomocně rozhodnutého rozsudkem téhož okresního soudu ze dne 13. 9. 2005 č. j. 8 C 13/2005-464, kterým byl zamítnut stěžovatelčin návrh, aby byla vedlejšímu účastníkovi uložena povinnost uzavřít s ní dohodu o vydání nemovitostí v k. ú. Opočno do jejího vlastnictví. Návrh na obnovu řízení stěžovatelka odůvodnila tím, že po právní moci rozsudku zjistila, že matka jejího otce byla Židovka, jak plyne z německého výmarského historicko-genealogického kapesního seznamu veškeré šlechty židovského původu z roku 1913. V něm je totiž uvedena také Nadine, jejíž dcera hraběnka Bertha uzavřela roku 1900 manželství s Hye-ronýmem, hrabětem Colloredo-Mansfeldem, budoucím knížetem. Pokud byla matka jejího otce Židovka, pak její otec splňoval podmínku rasové perzekuce ve smyslu novely zákona o mimosoudních rehabilitacích provedené zákonem č. 116/1994 Sb., jak požadoval Ústavní soud. Splnění této nové podmínky jí dříve nebylo známo a přitom mohlo přivodit příznivější rozhodnutí v její věci. Stěžovatelka ke své žalobě přiložila dva důkazy.

10. Prvním z těchto důkazů je rodný list stěžovatelčiny babičky Berthy Henriety Kateřiny Nadine Kolovrat Krakovské, dcery Leopolda Kolovrat Krakovského a Nadine Speranzy Kolovrat Krakovské, rozené Kalanské, a to podle knihy narození matričního úřadu Městského úřadu Janovice nad Úhlavou z roku 1890. Druhým je německá fotokopie a český překlad několika stran z německého výmarského historicko-genealogického kapesního seznamu veškeré šlechty židovského původu z roku 1913 týkající se rodu Huppmann-Balbella, kde je uvedena také stěžovatelčina prababička Nadine, která uzavřela manželství s hrabětem Leopoldem Kolovrat

Krakovským. Mezi jejich děti patřila i Bertha, provdaná za hraběte Hyeronýma Colloredo-Mansfeld.

11. Okresní soud výše uvedeným usnesením ze dne 19. 3. 2008 žalobu stěžovatelky na obnovu řízení zamítl. Okresní soud shrnul dokazování provedené v řízení, jehož obnovu stěžovatelka požadovala. Vycházel zejména z dopisu ze dne 17. 10. 1940, adresovaného Obvodní úřadovnou pro pozemkovou reformu v Hradci Králové vedoucímu komisaři pozemkového úřadu, kterým byl dán návrh na vyhlášení nucené správy na statek Opočno odůvodněný tím, že vlastník statku a zároveň otec stěžovatelky, Dr. Josef Colloredo-Mansfeld, byl činný proti národně socialistickému Německu, zvláště během svého pobytu v Rakousku. Ve zprávě Bezpečnostní služby RF SS (tzv. „Sicherheitsdienst“), pracoviště Hradec Králové ze dne 20. 3. 1940 je o otci stěžovatelky uvedeno, že je i přes německou výchovu silně česky orientován a je odjakživa velkým odpůrcem národního socialismu. Proti němu byl velmi činný i v Rakousku, po jehož začlenění do Německé říše byl také zatčen. Zpráva se zabývá celou rodinou, přičemž její mladší členové, včetně stěžovatelčina otce, se podle zprávy obracejí k „židovskému liberalismu“. Konfiskačním nařízením Tajné státní policie (tzv. „Gestapo“), velitelství Praha č. 572/41-VI ze dne 16. 2. 1942 byly veškeré majetkové hodnoty v něm uvedených osob, včetně stěžovatelčina otce, zabaveny ve prospěch Německé říše podle § 1 odst. 2 nařízení o konfiskaci majetku v protektorátu Čechy a Morava ze dne 4. 10. 1939, protože snahy daných osob byly nepřátelské Německé říši. Poté okresní soud rekapituloval, že v řízení, jehož obnovu se stěžovatelka domáhala, bylo rozhodnuto rozsudkem téhož okresního soudu ze dne 13. 9. 2005 č. j. 8 C 13/2005-464, který byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. 6. 2006 č. j. 24 Co 30/2006-517. Soudy přitom konstatovaly, že k převodu nebo přechodu práva nedošlo z důvodu rasové perzekuce, jak požaduje zákon o mimosoudních rehabilitacích, tak jak byl vyložen Ústavním soudem. K nově předloženým důkazům, které měly dle stěžovatelky odůvodnit obnovu řízení, okresní soud uvedl, že seznam šlechty židovského původu není důkazem, který by byl způsobilý přivodit v předmětné věci pro stěžovatelku příznivé rozhodnutí. Ke konfiskaci majetku stěžovatelčina otce totiž došlo z důvodu snah nepřátelských Říši a i z obsahu korespondence mezi okupačními úřady předcházející konfiskaci vyplynulo, že důvodem pro provedení konfiskace nebyl židovský původ osob, jichž se konfiskace týkala. Důvody, pro které došlo k přechodu vlastnického práva předmětných nemovitostí z vlastnictví stěžovatelčina otce na Německou říši, tedy nespočívaly v jeho příslušnosti k židovské rase, jak tento rasový původ definovaly zákony Německé říše. Stěžovatelkou nově předložený důkaz tudíž nesplňoval podmínky § 228 odst. 1 občanského soudního řádu. Okresní soud proto její žalobu na povolení obnovy řízení označil za nedůvodnou a jako takovou ji zamítl.

12. Stěžovatelka napadla toto usnesení odvoláním, v němž trvala na tom, že důkazy navrhované pro obnovu řízení ve spojení s již provedenými důkazy dostatečně prokazují, že nacistické okupační orgány měly jasnou povědomost o židovském původu rodu Colloredo-Mansfeldů. Právě ten byl důvodem pro perzekuci stěžovatelčina otce spočívající nejprve v uvěznění v Rakousku poté, co veřejně vystoupil proti jeho záboru Německou říší, a následně v konfiskaci majetku, vykázaní z Opočna do Rozběhic a totálním nasazení v závodech Škoda. Přitom ještě stěžovatelčin otec pomáhal anglickým zajatcům uprchlým z tábora. Stěžovatelka dále připomněla, že její otec měl nárok na vydání předmětných nemovitostí podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, respektive podle zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzházejících. Již dne 5. 12. 1945 byl Zemským národním výborem v Praze vydán konfiskační výměr č. j. 613/4-45III Pk, který byl zrušen až výměrem Ministerstva zemědělství ze dne 16. 12. 1948 č. j. 114637/48-IX/A-23, kterým teprve došlo k přechodu majetku na stát. Vedlejší účastník ve svém vyjádření k odvolání polemizoval s tím, jak stěžovatelka údajně nešťastně využila spojení, že se otec stěžovatelky podle zprávy „Sicherheitsdienst“ Hradec Králové ze dne 20. 3. 1940 obracel v krizích k „židovskému liberalismu“. Podle vedlejšího účastníka jde jen o využití verbální části propagandistické terminologie použité v dané listině.

13. Krajský soud v Hradci Králové potvrdil usnesení Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou usnesením ze dne 13. 6. 2012. Krajský soud vyšel zejména z judikatury Ústavního soudu, konkrétně z výše uvedeného nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04 a dále z usnesení sp. zn. II. ÚS 380/08 ze dne 10. 4. 2012, z nichž dovodil, jak Ústavní soud vykládá pojem rasové perzekuce obsažený v § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Pohledem zde vyjádřeného právního názoru krajský soud shledal, že ani při zohlednění nově předložených důkazů nelze mít za prokázané, že konfiskace majetku stěžovatelčina otce se uskutečnila z důvodu jeho židovského původu. Zmínka o „židovském liberalismu“ je totiž jediným případem, kdy je slovo „Žid“ či „židovský“ použito v dostupných listinách týkajících se projednávané věci. Z užití slova „židovský“ lze však nepochybně dovodit, že toto adjektivum nesouvisí s národnostním či rasovým původem stěžovatelčina otce. Přívlastek „židovský“ se tu vztahuje k liberalismu jakožto politickému směru nepřátelskému ideologii nacismu a má jen zvýraznit jeho zavrženíhodný charakter z pohledu okupačních orgánů, jak na to upozornil žalovaný ve svém vyjádření. I při zohlednění nově předložených důkazů tedy nelze mít za prokázané, že by byl majetek stěžovatelčina otce konfiskován pro

jeho židovský původ, ostatně jen ze spojení „židovský liberalismus“ nelze dovozovat, že okupační orgány věděly o židovských předcích stěžovatelčiny otce, naopak je zjevné, že tento jeho původ při konfiskaci majetku ve hře nebyl. Stěžovatelčin otec jistě byl obětí perzekuce, ta však neměla podobu holocaustu. Nemohlo se tedy jednat o rasovou perzekuci ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích.

14. Stěžovatelka napadla uvedené usnesení dovoláním, v němž dále dokazovala na základě již dříve shromážděného spisového materiálu, že útoky nacistické okupační správy proti její rodině byly motivovány také rasově. Dovolání bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 2915/2012-129. Nejvyšší soud postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 a odmítl dovolání podle jeho § 218 písm. c) ve vazbě na § 237 odst. 1 písm. c), neboť shledal, že důvod obnovy řízení podle § 228 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu nebyl naplněn.

II.

15. Nejprve se Ústavní soud musel vypořádat se stěžovatelčiny návrhem na zrušení slova „rasové“ v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích, připojeným k její ústavní stížnosti podle § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Procesní následky předmětného návrhu jsou předurčeny tím, že o totožném návrhu, tedy o návrhu na vypuštění téhož slova z téhož ustanovení téhož zákona již Ústavní soud rozhodoval, a to usnesením sp. zn. Pl. ÚS 16/94 ze dne 21. 7. 1994 (U 14/2 SbNU 227). Citovaným usnesením byl návrh na abstraktní přezkum ústavnosti tohoto slova odmítnut, neboť podle Ústavního soudu navrhované zrušení slova „rasové“ v textu § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích nesplňuje z formálního hlediska podmínku obsaženou v ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, jelikož nejde o „jednotlivé ustanovení“ zákona. Proto aniž by posuzoval meritorní stránku věci, dospěl Ústavní soud k závěru, že návrh je zjevně neopodstatněný.

16. V nyní projednávané věci nemůže rozhodující senát postupovat jinak, než postupovalo v právě rekapitulovaném usnesení plénum. Normativní kontext slova „rasové“ v zákoně o mimosoudních rehabilitacích se totiž nezměnil takovým způsobem, který by nyní umožňoval tvrdit, že jde o „jednotlivé ustanovení“ zákona, které by bylo možno samostatně zrušit. Návrh na zrušení slova „rasové“ v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích je proto namísto odmítnout jako zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ve vazbě na § 43 odst. 2 písm. b) téhož zákona.

17. Přijmout takové rozhodnutí přitom přísluší senátu Ústavního soudu, nikoli jeho plénu, jak vyplývá jednak z § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ve vazbě na § 43 odst. 2 písm. b) téhož zákona, jednak z toho, že nejde o věc, kterou by si k rozhodování atrahovalo plénum postupem podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu. Z článku 1 odst. 2 písm. b) rozhodnutí pléna Ústavního soudu o atrahování působnosti ze dne 30. 10. 2012 č. Org. 49/12 (364/2012 Sb.) totiž vyplývá, že si plénum Ústavního soudu vyhradilo také rozhodování o odmítnutí návrhu „ve všech ostatních řízeních, v nichž podle § 11 zákona o Ústavním soudu o návrhu rozhoduje plénum; tím není dotčeno rozhodování soudce zpravodaje, resp. senátu o odmítnutí návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu anebo jejich jednotlivých ustanovení podaného spolu s ústavní stížností podle § 74 zákona o Ústavním soudu a dosud nepostoupeného plénu podle § 78 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.“ Vzhledem k tomu, že nyní procesně posuzovaný návrh připojený k ústavní stížnosti je právě návrhem podle § 74 zákona o Ústavním soudu, přísluší jeho odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost senátu Ústavního soudu.

18. Nad tento rámeček Ústavní soud podotýká, že ústavní stížnosti je navíc vyhověno, takže pokud stěžovatelka spatřovala důvod protiústavnosti napadeného slova obsaženého v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích v tom, že jí brání v přístupu k navrácení majetku zabaveného jejímu otci, nelze s ní souhlasit. Jak totiž vyplývá z meritorního posouzení samotné ústavní stížnosti, problém netkvěl v tomto slovu, nýbrž v nepřesném pochopení toho, jak má být vykládáno a aplikováno.

III.

19. Ústavní stížnost je důvodná.

20. Stěžovatelka opírá svou ústavní stížnost o dvě úzce propojené linie argumentů. Užší námitkou vyjadřuje svůj nesouhlas s restriktivním výkladem zákona o mimosoudních rehabilitacích, který Ústavní soud zaujal dříve v její věci v nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04, který byl klíčovým důvodem, pro něž obecné soudy nevyhověly její žalobě v původním řízení, jehož obnova se domáhala v nyní přezkoumávaném řízení. Širší námitkou pak obecně brojí proti tomu, že obecné soudy neshledaly důkazy, které předložila k žalobě na obnovu řízení, dostatečnými k tomu, aby byla obnova řízení podle § 228 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu nařizena, čímž podle ní porušily její právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a zprostředkovaně též její právo vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny.

21. Užší z uvedených námitek nemůže Ústavní soud vyhovět. Ústavní soud je stejně jako jiné soudy vázán svou předchozí judikaturou, a to v zájmu naplnění ústavních principů právní jistoty a rovnosti před zákonem, z níž mimo jiné vyplývá povinnost, aby soudy v obdobných věcech

rozhodovaly obdobně. To ostatně Ústavní soud konstatoval například v nálezu sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345): „Princip předvídatelnosti práva, jakožto důležitý atribut právního státu, podstatným způsobem souvisí s principem právní jistoty a je nezbytným předpokladem obecné důvěry občanů v právo. Jak již v minulosti Ústavní soud několikrát konstatoval, neopomenutelnou komponentou principu právní jistoty je předvídatelnost práva a legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky ... Stabilitu práva, právní jistotu jednotlivce a v konečném důsledku též míru důvěry občanů v právo a v instituce právního státu jako takové proto ovlivňuje i to, jakým způsobem orgány aplikující právo, tedy především soudy, jejichž základním úkolem je poskytovat ochranu právům (čl. 90 Ústavy), přistupují k výkladu právních norem.“

22. Chce-li senát Ústavního soudu zaujmout k téže právní otázce odlišný názor, než zaujal Ústavní soud v dříve rozhodnuté věci, může to učinit pouze cestou řízení podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Podle něj platí, že jestliže senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení plénu. Stanoviskem pléna je pak senát v dalším řízení vázán. V této věci ovšem nyní rozhodující senát neshledal, že by bylo namístě překonat názor vyjádřený v nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04 a předložit jej plénu, ostatně ani stěžovatelka neuvedla důvody, které by mohly odůvodnit takový judikatorní odklon [k jeho důvodům a dopadům viz zejména nálezu sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345) či článek Kühn, Z. Ústavní soud k intertemporalitě judikatorních změn. *Jurisprudence*, 2010, č. 8, s. 32–39]. Stěžovatelka namítala toliko, že s názorem vyjádřeným v uvedeném nálezu nesouhlasí, to však není dostatečný důvod, který by přesvědčil Ústavní soud o nutnosti překonání jeho dosavadní judikatury. Jen plynutí času či například změna složení Ústavního soudu, z níž může vyplynout i eventuální změna subjektivních názorů soudců Ústavního soudu na konkrétní právní otázku, nemůže sama o sobě odůvodnit judikatorní odklon.

23. Ústavní soud tedy bude vykládat ustanovení § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích ve vazbě na jeho § 3 odst. 1 ve světle své dosavadní judikatury.

24. Citované ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích upravuje množinu oprávněných osob následovně:

„(1) Oprávněnou osobou je fyzická osoba, jejíž věc přešla do vlastnictví státu v případech uvedených v § 6 zákona, pokud je státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky.

(2) Oprávněnou osobou je též fyzická osoba, která splňuje podmínky stanovené v odstavci 1 a která v den přechodu věci na stát podle § 6 měla

na ni nárok podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, nebo podle zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících, pokud k převodu nebo přechodu vlastnického práva prohlášeným za neplatné podle těchto zvláštních předpisů došlo z důvodu rasové perzekuce a tento nárok nebyl po 25. únoru 1948 uspokojen z důvodů uvedených v § 2 odst. 1 písm. c) zákona.“

Těmito důvody podle § 2 odst. 1 písm. c) zákona jsou pak politická perzekuce nebo postup porušující obecně uznávaná lidská práva a svobody.

25. Ústavní soud i obecné soudy opakovaně aplikují citovaná ustanovení v kontextu celého zákona o mimosoudních rehabilitacích tak, že oprávněná osoba musí splňovat těchto šest podmínek [viz např. jejich rekapitulaci v narační části nálezu sp. zn. I. ÚS 254/2000 ze dne 16. 3. 2004 (N 40/32 SbNU 389)]:

1. je státním občanem České republiky,
2. na věc v den jejího přechodu na stát v rozhodném období některým ze způsobů uvedených v § 6 restitučního zákona měla nárok podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo podle zákona č. 128/1946 Sb.,
3. k převodu nebo přechodu vlastnického práva v době nesvobody (od 30. září 1938 do 4. května 1945) došlo z důvodů rasové perzekuce,
4. tento převod nebo přechod vlastnického práva byl prohlášen dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 a zákonem č. 128/1946 za neplatný,
5. nárok podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo podle zákona č. 128/1946 Sb. byl řádně uplatněn,
6. uplatněný nárok nebyl po 25. únoru 1948 uspokojen z důvodů uvedených v § 2 odst. 1 písm. c) restitučního zákona (tj. v důsledku politické perzekuce nebo postupu porušujícího obecně uznávaná lidská práva a svobody).

26. Jak vyplývá z dosud provedených řízení, u stěžovatelky je sporné toliko splnění třetí podmínky, tedy to, zda k převodu nebo přechodu vlastnického práva došlo v případě jejího otce z důvodů rasové perzekuce. Právě k prokázání jejího naplnění směřovaly důkazy, kterými chtěla stěžovatelka podpořit svou žalobu na obnovu řízení, jejíž posouzení bylo podle ústavní stížnosti rozporné s požadavky práva na spravedlivý proces. Ke splnění této podmínky se v případě stěžovatelky Ústavní soud obsáhle vyjádřil v nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04. Na základě do té doby dostupných a předložených důkazů označil danou podmínku v případě stěžovatelčina otce za nesplněnou a uvedl: „Teprve novelizací tohoto zákona, k níž došlo dne 29. 4. 1994 (zákonem č. 116/1994 Sb.), byla v novém znění § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991

Sb. připuštěna dodatečná majetková restituce u fyzických osob, které v den přechodu věci na stát měly na ni nárok podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., nebo podle zákona č. 128/1946 Sb., pokud k převodu nebo přechodu vlastnického práva v době nacistické okupace došlo z důvodu rasové perzekuce a tento nárok nebyl po 25. únoru 1948 uspokojen z důvodů uvedených v § 2 odst. 1 písm. c) zákona. Z okolností, za nichž byla tato novela v roce 1994 přijímána, je zřejmé, že k této výjimce, překračující dosah tzv. rozhodného období, sáhl český zákonodárce ve snaze odčinit do nebe volající křivdy, páchané nacistickým režimem především na Židech, kteří se stali obětí holocaustu; rozsah a intenzita těchto křivd jsou zcela mimořádné a český zákonodárce citovanou novelou restitučního zákona reagoval právě na tuto mimořádnou skutečnost ... Ústavní soud zastává názor, že pojem rasová perzekuce (obsažený v § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb.) je třeba pro účely restituční interpretovat tak, že zahrnuje pouze nejkřiklavější formy rasismu, páchané zejména formou holocaustu, nikoliv však jiné formy perzekuce z důvodů národnostních. Taková interpretace nijak narušuje ústavní princip rovnosti v právech, zakotvený v článku 1 Listiny.“

27. Do vydání citovaného nálezu považovaly obecné soudy pro zjištění, že byla splněna podmínka „rasové perzekuce“, za dostatečné, že konfiskační nařízení bylo proti otci stěžovatelky vydáno jako proti příslušníku národa českého. V nálezu se poprvé objevila myšlenka, že „rasovou perzekucí“ je míněna nikoli perzekuce z důvodů národnostních, nýbrž perzekuce „především na Židech, kteří se stali obětí holocaustu“. Je přitom třeba zdůraznit, že sám nálezu uvádí Židy, kteří se stali obětí holocaustu, toliko jako příklad rasové perzekuce, aby ji odlišil od perzekuce národnostní; jistě však nemá jít o úplné a uzavřené vymezení množiny. To ostatně vyvrací i uvození slovem „především“. Nelze se tedy domnívat, že by podmínku „rasové perzekuce“ splnili pouze ti, kdo se přímo stali obětí holocaustu, tedy byli zavražděni v rámci takzvaného konečného řešení židovské otázky; u těch lze totiž obvykle jen stěží předpokládat, že by následně řádně uplatnili své nároky podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo podle zákona č. 128/1946 Sb. Pokud by byl citovaný nálezu, který je sám o sobě zužující oproti výkladu zastávanému do jeho vydání obecnými soudy, vykládán takto úzce, pak by se ustanovení § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích stalo prakticky obsoletním, což jistě nebylo úmyslem zákonodárce ani Ústavního soudu.

28. Citovaný nálezu je proto třeba chápat tak, že odmítá, že by ke splnění třetí z výše vyjmenovaných podmínek daného ustanovení dostačovala národnostní perzekuce, a požaduje, aby perzekuce, jíž se okupační orgány dopustily, byla motivována alespoň zčásti též důvody rasovými, tak jak byly zaměřeny zejména vůči Židům. Nemuselo ovšem jít ze strany okupačních orgánů o motivaci výlučnou, jednak proto, že výlučnost rasové motivace

u pachatelů nacistických zločinů by byla z důvodu časového odstupu prakticky neprokazatelná; a jednak proto, že dějiny holocaustu ukazují, že u nacistických orgánů se rasová motivace mnohdy prolínala i s motivacemi zjištěnými a jinými (viz například obecně známý požadavek uplatňovaný německými orgány před zahájením tzv. „konečného řešení“, aby Židé, kteří se chtěli z Německé říše vystěhovat, ponechali na jejím území veškerý svůj majetek; viz Gödeke, P. Pronásledování Židů pokračuje. In 20. století – kronika. Praha : Fortuna Print, 2000, s. 535).

29. Teprve v důsledku právního názoru, který zaujal Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04, tedy pro stěžovatelku získaly novou relevanci důkazy prokazující zčásti židovský původ jejího otce coby možné oběti rasové perzekuce v úzkém slova smyslu. Je plně pochopitelné, že nalezení takových důkazů mohlo trvat poměrně dlouhý čas. Vždyť obtížné bylo i shánění důkazů k samotným událostem z doby okupace, jak dokazuje i skutečnost, že důkaz, který označoval za klíčový vedlejší účastník, totiž opakovaně zmiňovaný „Dotazník ke stanovení německé národní příslušnosti“, tedy tzv. „Fragebogen“, stěžovatelčina otce, se dosud nepodařilo najít a předložit. O to náročnější je nutně vyhledávání důkazů, které se v souladu se zrušenou ideologií antisemitismu vztahují nikoli k osobě postižené rasovou perzekucí, tedy ke stěžovatelčinu otci, nýbrž k jeho předkům, a to až do čtvrté generace.

30. Právě pro takové situace, kdy není možné včas předložit klíčový důkaz, je přitom v civilním řízení určen institut žaloby na obnovu řízení podle § 228 občanského soudního řádu, který stěžovatelka využila poté, co našla sto let starý důkaz, který má prokazovat zčásti židovský původ její rodiny.

31. Stěžovatelka se pokusila tento institut využít a důkazy, které prokazovaly, že perzekuce jejího otce byla alespoň zčásti motivována i rasově, předložila. Obecné soudy jim však takovou relevanci nepřiznaly, což stěžovatelka kritizuje ve své ústavní stížnosti druhou ze skupin svých argumentů, kterou Ústavní soud výše charakterizoval jako širší (bod 20 nálezu).

32. Touto širší námitkou stěžovatelka brojí proti tomu, že tím, jak obecné soudy posoudily jí předložené důkazy, porušily její právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

33. Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ochrany ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Samozřejmě tak není porušením práva na spravedlivý proces jakékoli pochybení při hodnocení důkazů,

nýbrž jen takové, které dosahuje ústavní relevance a které má zejména potenciálně vliv na rozhodnutí obecného soudu ve věci samé. Jak k tomu uvedl Ústavní soud v usnesení sp. zn. III. ÚS 359/05 ze dne 23. 9. 2005 (U 22/38 SbNU 579): „Vycházejíc z uvedených základních východisek, je nutno dodat, že každý proces je přirozeně třeba i v uvažovaných specifických souvislostech týkajících se zjišťování skutkového stavu pojímat jako celek (in globo). Tudíž je nezbytné zvažovat i míru relevance některého z popsáných pochybení, pokud se týče případného promítnutí jeho důsledku do vyvození konečných závěrů v meritu věci. Řečeno poněkud jiným způsobem, ne vždy musí procesní nedostatek realizace důkazního řízení vést ke kasaci ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí, nedosahuje-li, nahlíženo v kontextu celého procesu, ústavněprávní roviny ...“

34. V nyní posuzovaném případě ovšem nesprávné hodnocení důkazů ústavněprávní roviny dosahuje. Zásadnost důkazů, které stěžovatelka předložila na podporu své žaloby na obnovu řízení, vyplývala už z toho, že jimi prokazovala naplnění podmínky stanovené v judikatuře Ústavního soudu, jak bylo vyloženo výše. Šlo přitom o důkazy, které podle názoru Ústavního soudu mohou změnit odmítavý přístup, který k nárokům stěžovatelky zaujal Ústavní soud jak v nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04, tak později v usnesení sp. zn. IV. ÚS 1234/09 ze dne 3. 2. 2012, v usnesení sp. zn. II. ÚS 380/08 ze dne 10. 4. 2012 či v usnesení sp. zn. II. ÚS 475/12 ze dne 17. 5. 2012, v nichž Ústavní soud rozhodoval před tím, než stěžovatelka nalezla a předložila důkazy o rasových základech perzekuce svého otce. Uvedená usnesení tak vycházela ze zcela odlišné důkazní situace a Ústavní soud v nich nemohl rozhodnout jinak než odmítavě, jelikož neměl k dispozici žádné důkazy, které by prokazovaly rasovou perzekuci stěžovatelčina otce. V důsledku nyní předložených důkazů však aktuální situace může být zcela odlišná.

35. Z těchto důkazů, pokud je mohly mít okupační nacistické orgány k dispozici, lze opravdu nabýt dojmu, že stěžovatelčin otec mohl být židovského původu, což by spolu s jeho příklonem k „židovskému liberalismu“, uváděným ve vztahu k němu německou tajnou policií, naznačovalo, že v jeho případě nešlo „pouze“ o národnostní a politickou perzekuci, ale i o perzekuci rasovou. Ani nálezu sp. zn. III. ÚS 107/04 přitom nevyžaduje, aby motivace okupačních úřadů byla výhradně rasová. Lze se pouze domnívat, do jaké míry jim důvody rasové a politické splývaly, jak jim ostatně předepisovala nacistická ideologie vysvětlující politické jednání jednotlivce právě jeho rasovým původem, pokud byly k dispozici alespoň nějaké důkazy, které mohly okupačním orgánům „osvětlit“ politické postoje jednotlivce jeho (skutečným či domnělým) rasovým původem. Takové promítání ideologických východisek do „práva“ Německé říše ostatně Ústavní soud shrnul již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/94 ze dne 8. 3. 1995 (N 14/3 SbNU 73; 55/1995 Sb.): „Německá říše jako totalitní stát, řídicí se principem vyjádře-

ným Rosenbergovou větou – Právem je to, co slouží německé cti – vykonávala státní moc a vytvářela právní řád v zásadě již stranou jejich materiálně hodnotové báze. Tuto skutečnost snad nejlépe vystihují dva říšské zákony z roku 1935, totiž zákon o ochraně německé krve a cti a zákon o říšském občanství, v nichž se klade eminentní důraz na čistotu německé krve, jako předpokladu další existence německého lidu, a v nichž se jako říšský občan definuje pouze státní příslušník z německé nebo příbuzné krve, který dokazuje svým chováním, že je ochoten a schopen věrně sloužit německému národu a říši.“

36. Nelze proto tvrdit, že kdykoli je konfiskace odůvodněna politickými postoji, je vyloučeno, aby šlo zároveň o součást rasové perzekuce. K naplnění podmínek § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích dostačuje, pokud jsou rasové důvody v užším slova smyslu vymezeném citovaným nálezem přítomny, i kdyby působily společně s dalšími důvody zášti okupačních orgánů k perzekvované osobě. Není přitom nutné, ba v rozhodování soudních orgánů demokratického právního státu by bylo i nevhodné, aby bylo jasně prokazováno, zda stěžovatelčin otec byl židovského původu ve smyslu takzvaných norimberských zákonů, tedy oněch německých rasových zákonů, na něž v usnesení ze dne 19. 3. 2008 poukázal okresní soud. Dostačuje zjistit, zda okupační orgány mohly takového přesvědčení nabýt. Podstatné tedy je, zda okupační orgány mohly učinit úvahu, že politické postoje a aktivity stěžovatelčina otce mohly mít spojitost s jeho rasovým původem, jenž byl tvrzen v uvedeném německém výmarském historicko-genealogickém kapesním seznamu veškeré šlechty židovského původu z roku 1913, což z tohoto důkazu předloženého stěžovatelkou činí důkaz zásadní a rozhodující.

37. Jeho důležitost přitom dále narůstá, pokud je propojen s důkazy předloženými stěžovatelkou v předchozím řízení a prokazujícími příklon jejího otce k „židovskému liberalismu“. Lze se opět pouze domnívat, do jaké míry považovaly okupační orgány spojení „židovský liberalismus“ za pouze politický odsudek a do jaké míry toto „ohodnocení“ naznačovalo výše zmíněnou spojitost mezi údajným rasovým původem stěžovatelčina otce a dalších členů jeho rodiny a jejich politickými postoji. Není úkolem Ústavního soudu a není ani v dosahu jeho odbornosti, aby činil rozsáhlé závěry o ideologických obrazech používaných nacistickými orgány. Rozhodně však není namístě, aby obecné soudy možnost takové spojitosti automaticky vyloučily tak jednoduše, jako to učinil krajský soud, který se spokojil s vlastní úvahou a s úvahou převzatou od vedlejšího účastníka a uvedl na stranách 5 a 6 svého usnesení: „Z užití slova ‚židovský‘ v kontextu dané listiny lze však nepochybně dovodit, že toto adjektivum nesouvisí s národnostním či rasovým původem otce žalobkyně. Přívlastek ‚židovský‘ se zcela jistě vztahuje k ‚liberalismu‘ jakožto politickému směru nepřátelskému

ideologii nacismu a má jen zvýraznit jeho z pohledu okupačních orgánů zavrženíhodný charakter. Výstižně na to upozorňuje žalovaný ve vyjádření k odvolání a krajský soud jeho názor sdílí. “ Takovým posouzením, kterým s nečekanou lehkostí a pouze s odkazem na názor žalovaného, majícího pochopitelně opačný zájem než stěžovatelka, odmítl zásadní důkaz, který měl vyvolat znovuotevření stěžovatelčina případu, se krajský soud dopustil nejen chybného hodnocení důkazů, ale vzhledem k tomu, že díky tomuto hodnocení nebyla stěžovatelce umožněna obnova řízení, také odepření spravedlnosti.

38. Není úkolem Ústavního soudu, aby jednoznačně určoval, zda výše popsané důkazy stěžovatelkou předložené postačovaly k prokázání toho, že konfiskace majetku jejího otce byla motivována také rasovou perzekucí. Je však podle názoru Ústavního soudu zjevné, že šlo o důkazy, které k takovému přehodnocení dosavadních důkazních závěrů mohly vést. Šlo tedy o důkazy splňující podmínky § 228 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu, tedy takové, které bez své viny nemohla použít v původním řízení před soudem prvního stupně nebo za podmínek uvedených v ustanovení § 205a a 211a též před odvolacím soudem a které mohly přivodit pro ni příznivější rozhodnutí ve věci. Opačné hodnocení významu těchto důkazů provedené okresním soudem a krajským soudem Ústavní soud pokládá za neuspokojivé a rozporné s požadavky, které pro hodnocení důkazů vyplývají ze zásad spravedlivého procesu, neboť znemožnilo, aby stěžovatelčina věc byla pohledem nově předložených důkazů obecnými soudy meritorně a spravedlivě projednána.

39. Nejde přitom pouze o to, že by nesprávné hodnocení důkazů vedlo ve stěžovatelčině případě k nesprávnému rozhodnutí ve věci samé, nýbrž o to, že v důsledku jejich nesprávného hodnocení nedošlo k meritornímu rozhodnutí vůbec, neboť obnova řízení, a tedy znovuzahájení věcného posouzení obecnými soudy, nebyla vůbec připuštěna. V takovém přístupu obecných soudů je nutno spatřovat odepření spravedlnosti, které zároveň představuje porušení dalšího aspektu práva na spravedlivý proces, totiž práva na přístup k soudu. Právo na přístup k soudu se totiž nevyčerpává tím, že je jednotlivci poskytnuta možnost, aby jeho věc byla alespoň jednou soudy projednána. Jakkoli v sobě právo na spravedlivý proces neobsahuje ústavní právo na odvolání (s výjimkou práva na odvolání v trestních věcech, které je zakotveno v čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod), tak je dotčeno i v těch případech, kdy soudy svévolně vykládají splnění podmínek pro připuštění řádných či mimořádných opravných prostředků, které jsou v právním řádu zakotveny [viz např. nálezn sp. zn. I. ÚS 3143/08 ze dne 17. 3. 2009 (N 59/52 SbNU 583)].

40. Ve stěžovatelčině případě byla oním mimořádným opravným prostředkem, který se nabízel, žaloba na obnovu řízení, v níž stěžovatelka

uváděla zcela nové a dosud jí nedostupné důkazy. Nepřípuštění obnovy řízení v takovém případě znamenalo, že obecné soudy nikdy neposoudily její věc pohledem celého komplexu důkazů, který se jí podařilo nashromáždit, nýbrž jen pohledem důkazů, které nashromáždila před změnou interpretace zákona o mimosoudních rehabilitacích nálezem sp. zn. III. ÚS 107/04. V takovém přístupu, tedy v neumožnění toho, aby byla její věc posouzena pohledem všech důkazů, které stěžovatelka – inspirována k tomu navíc judikaturou Ústavního soudu – nashromáždila, nutno spatřovat porušení práva na přístup k soudu. Podle názoru Ústavního soudu totiž předložené důkazy dostatečně mění skutkovou situaci v posuzovaném případě, a proto odmítnutí obnovy řízení obecnými soudy má charakter denegationis iustitiae. Stěžovatelka má právo na to, aby její nárok doložený novými důkazy byl obecnými soudy řádně projednán v obnoveném řízení.

41. Takový postup považuje Ústavní soud za nutný jak k naplnění požadavků práva na spravedlivý proces v oblasti dokazování a v otázce práva na přístup k soudu, tak konečně i k naplnění celkového smyslu a významu napravení křivd minulosti formou restitucí.

42. Pokud totiž neprokázání skutečnosti, že v případě jejího otce šlo o rasovou perzekuci ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích, představovalo jedinou překážku toho, aby se stěžovatelka podle tohoto zákona domohla majetku, který byl její rodině ze zavrženíhodných důvodů konfiskován (o jejich zavrženíhodnosti nebylo v celém řízení sporu, ten byl veden pouze o to, zda šlo o důvody výhradně politické a národnostní či také rasové); pak důkazy, které prokazují, že šlo o perzekuci rasovou, mohou být právě tím argumentem, který překloní pomyslnou misku vah na stranu vyhovění stěžovatelčinu restitučnímu požadavku, a tedy navrácení majetku.

43. Argumenty pro oprávněnost stěžovatelčiných nároků byly totiž s argumenty pro jejich neoprávněnost velmi vyvážené po celou dobu od chvíle, kdy je začala uplatňovat, jak ukazuje množství rozhodnutí Ústavního soudu a obecných soudů, která jí dávala za pravdu, a těch, která její nároky odmítala. Není proto překvapivé, že i jeden důkaz může tento mnohaletý spor přiklonit na stranu oprávněnosti stěžovatelčina nároku. Nároky restituční je totiž z hlediska zjištěných okolností nutno posuzovat obzvláště citlivě, jak Ústavní soud připomněl například v nálezu sp. zn. I. ÚS 485/98 ze dne 31. 5. 1999 (N 81/14 SbNU 167), kde zdůraznil, „že smyslem zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích je zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd, učiněných v rozhodném období (§ 1 odst. 1). Z tohoto pohledu není možno při aplikaci tohoto zákona postupovat příliš restriktivně a formalisticky, nýbrž naopak je nutno používat jej velmi citlivě a vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu. Jak již totiž Ústavní soud judikoval dříve, ke splnění účelu a cíle restitucí je nutné,

aby všechny orgány veřejné moci vycházely ze speciální úpravy restitučních předpisů a aby zejména v duchu snahy o zmírnění některých majetkových křivd interpretovaly zákonem stanovené okolnosti, v jejichž důsledku k přechodu majetku došlo.“

44. Obecné soudy měly navíc při svém rozhodování a posuzování stěžovatelkou předložených důkazů vzít v úvahu princip favoris restitutionis, tedy povinnost výkladu zákona ve prospěch osob restituujících, akceptovaný Ústavním soudem v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013 (N 96/69 SbNU 465; 177/2013 Sb.).

IV.

45. Nad rámec výše zjištěného porušení procesních práv stěžovatelky Ústavní soud také připomíná, že smyslem restitučního zákonodárství je alespoň zčásti napravit minulé křivdy. Vyplyvá to ostatně i z preambule zákona o mimosoudních rehabilitacích, podle níž „Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky ve snaze zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd, k nimž došlo v období let 1948 až 1989, vědomo si, že tyto křivdy tím méně pak různé nespravedlnosti z období ještě vzdálenějších, včetně křivd na občanech německé a maďarské národnosti, nelze nikdy zcela napravit, chtějíc však potvrdit svoji vůli, aby k podobným křivdám už nikdy nedocházelo,“ usneslo se na předmětném zákoně. S vědomím toho, že samozřejmě nelze napravit všechny křivdy minulosti, a také toho, že náprava formou navrácení majetku může mnohdy znamenat naopak újmu nových vlastníků, kteří předmětný majetek nabýli poté, co byl ukřivděným zcizen, je namístě, aby podmínky restitučních zákonů a vymezení toho, na jaké křivdy a na které ukřivděné se má vztahovat, byly vymezeny co nejjednoznačněji.

46. Nejasnosti a hraniční situace však nelze zcela vyloučit ani při výkladu restitučních předpisů. Docházet k nim může a případ stěžovatelky, řešený českými soudy již několik desetiletí, je jedním z takových příkladů. V takových situacích je namístě vzpomenout si na hodnotové základy, na nichž je postaven právní řád demokratické České republiky, tedy zejména na primát občana před státem, jak je vyjádřen v čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy, z nichž jasně vyplývá, že stát je zde pro občany, a nikoli naopak; a dále na rovnost v důstojnosti i právech, vyjádřenou v čl. 1 Listiny. Z těchto východisek vyplývá mimo jiné i to, že restituční předpisy je nutno aplikovat vůči všem oprávněným subjektům stejně a úvahy rozhodujících orgánů, a Ústavní soud samozřejmě nesmí být výjimkou, nesmějí být „kontaminovány“ mnohdy populárním voláním po tom, aby se nevracely „příliš velké“ majetky či majetky náležející bývalé šlechtě.

47. Pokud tak interpretace restitučního předpisu vede k pochybnostem, zda na jeho základě má být minulá křivda napravena, či nikoli, je

podle názoru Ústavního soudu namístež křivdu napravit, a to zvláště za situace, kdy náklady této nápravy nese pouze stát či jeho organizační složka, například Národní památkový ústav, nikoli nositel základních práv. Pokud je totiž minulá křivda odčítována na účet státu a jeho příspěvkových organizací či obdobných složek, nevzniká tím nová křivda nositelům základních práv. V judikatuře Ústavního soudu bylo ostatně již několikrát zopakováno, že práva restituentů nelze zužovat interpretací příslušných restitučních zákonů [viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 202/99 ze dne 9. 9. 1999 (N 121/15 SbNU 157) či nálezy sp. zn. III. ÚS 206/98 ze dne 9. 7. 1998 (N 80/11 SbNU 231)]. V nálezu sp. zn. I. ÚS 274/04 ze dne 11. 3. 2008 (N 53/48 SbNU 607) pak Ústavní soud uvedl: „Ústavní soud připomíná, co v oblasti restitucí již mnohokrát vyslovil. Ke splnění účelu a cíle restitucí je zejména nutné, aby obecné soudy interpretovaly restituční zákony ve vztahu k oprávněným osobám co nejstřícněji, v duchu snahy o zmírnění některých majetkových křivd, v jejichž důsledku k odnětí majetku v minulosti došlo. Je proto nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech a jež mohou být – jako v daném případě – značně komplikované a netypické. To však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení sporu, jakkoliv se to může jevit skutkově i právně značně složitě.“

48. To samozřejmě neznamená, že by mělo být akceptováno obcházení restitučních předpisů, například způsobem, který byl vyloučen ve stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.). Ovšem tam, kde text restitučního předpisu napravení křivdy vzniklé v minulosti umožňuje, má být napravena, zvláště když je zjevné, že je její napravení v konkrétním případě souladné s účelem zákona.

49. S ním je pak jistě souladné, pokud má být napravena křivda učiněná stěžovatelčinu otci, u něhož není sporu o tom, že z důvodu jeho šlechtického původu a demokratického smýšlení nebyly vůči němu v rozhodném období podle § 1 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích, tedy v období komunistického režimu, napraveny křivdy, kterých se na něm dopustil předchozí totalitní nacistický režim. Do předložení důkazů, které stěžovatelka připojila k žalobě na obnovu řízení, vše nasvědčovalo tomu, že byl její otec pronásledován „pouze“ z důvodů národnostních a politických, takže napravení křivdy mu učiněné by jistě bylo v souladu s účelem zákona o mimosoudních rehabilitacích, nikoli však se striktní podmínkou „rasové perzekuce“ podle § 3 odst. 2 tohoto zákona. Pokud však nově předložené důkazy naznačují, že i podmínka „rasové perzekuce“ mohla být v jeho případě splněna, je možné dle textu zákona a nanejvýš vhodné dle jeho účelu křivdu spáchanou na stěžovatelčině otci alespoň zčásti napravit.

V.

50. Ústavní soud tedy rekapituluje své právní závěry vyplývající z výše provedené podrobné argumentace. Zprvce, ke splnění podmínky „rasové perzekuce“ podle § 3 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, nedostačuje národnostní perzekuce, nýbrž je nutné, aby perzekuce, již se okupační orgány dopustily, byla motivována alespoň zčásti též důvody rasovými, tak jak byly zaměřeny zejména vůči Židům. Nemuselo ovšem jít ze strany okupačních orgánů o motivaci výlučnou; dostačuje, aby rasová motivace byla i jednou z motivací pro perzekuci konkrétní osoby. Zadruhé pak, pokud je důkaz předložený k žalobě na obnovu řízení podle § 228 občanského soudního řádu obecnými soudy chybně posouzen a žaloba na obnovu řízení je zamítnuta, přestože při správném hodnocení důkazů by jí bylo vyhověno, jde nejen o nesprávné hodnocení důkazů, ale také o odepření spravedlnosti, rozporné s právem na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

51. Proto nelze než shrnout, že ústavní stížností napadenými rozhodnutími okresního soudu a krajského soudu došlo k porušení stěžovatelčích základních práv, a to jednak jejího práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť okresní soud i krajský soud odmítly důkazy, které stěžovatelka předložila spolu se svou žalobou na obnovu řízení, přičemž podcenily jejich význam a posoudily je způsobem rozporným s požadavky řádného hodnocení důkazů, který vedl k odepření spravedlnosti v jejím případě. Tím zároveň zasáhly do stěžovatelčina práva vlastnit majetek dle čl. 1 Listiny, neboť jí tím znemožnily domoci se navrácení majetku, který byl protiprávně konfiskován její rodině. Proto bylo namístě jejich usnesení zrušit.

52. Nadto shledal Ústavní soud nezbytným zrušit i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, jímž bylo odmítnuto dovolání proti usnesení krajského soudu, přestože nebylo v ústavní stížnosti výslovně napadeno, pouze k ní bylo přiloženo. Ústavní soud se nicméně rozhodl postupovat tak, aby v právním státě neexistovalo usnesení odmítající dovolání proti již zrušenému usnesení krajského soudu. Obdobný postup ostatně Ústavní soud již několikrát v minulosti aproboval (viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1755/09 ze dne 14. 7. 2011 či usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 571/11 ze dne 1. 8. 2011).

53. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že napadenými rozhodnutími okresního soudu a krajského soudu a v posledku i Nejvyššího soudu byla porušena stěžovatelčina základní práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a zrušil všechna napadená usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 28

**K právu jiné osoby nahlížet do spisu
K příkazu k domovní prohlídce**

1. Pouhý paušální odkaz na ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, které postihuje řadu různých situací, nemůže v podmínkách demokratického právního státu pro odepření nahlédnutí do spisu tzv. jinou osobou dostačovat. Pojem „jiná osoba“ dopadá na množinu subjektů, jejichž postavení se může od osoby, proti které vyšetřování směřuje, zásadním způsobem lišit.

2. Pro odepření musí i v případě tzv. „jiné osoby“ existovat legitimní důvod (např. ochrana utajovaných skutečností, dle zákona nařízená ochrana svědků, novými skutečnostmi zvýšená pravděpodobnost znovutevření trestního řízení atd.) a státní zástupce nebo policejní orgán jako orgán veřejné moci povinovaný respektem k zákonným, tím spíše pak ústavním právům nemůže bez dalšího znemožňovat podezřelým nebo podezíraným osobám jejich snahu o prosazení jejich legitimních zájmů, zejména jedná-li se o věc odloženou.

3. Žadatel musí dát státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu možnost posoudit naplnění kritéria § 65 odst. 1 trestního řádu, tedy „potřeby nahlédnutí do spisu k uplatnění svých práv“, jako nezbytné podmínky zpřístupnění jinak neveřejného spisu policejního orgánu. Stejně tak státní zástupce či policejní orgán musí odůvodnit, proč to neumožní.

4. Tato „stěžovatelova práva“ nelze omezovat jen na probíhající vyšetřování nebo možnost jeho obnovení. K zásahu do základních práv však může dojít rovněž tehdy, kdy podezřelý bude nezpřístupnění předmětného spisu pocítovat jako konkrétní újmu na své právní pozici např. v důsledku oslabení svého procesního postavení vyplývajícího z nemožnosti splnit základní procesní povinnosti (břemeno tvrzení, břemeno důkazní) při uplatňování svých práv a oprávněných zájmů.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 6. března 2014 sp. zn. III. ÚS 1956/13 ve věci ústavní stížnosti Josefa Jančíka, zastoupeného Mgr. Magdou Havlovou, advokátkou, se sídlem v Ivančicích, Týršova 21, proti příkazu k domovní prohlídce Městského soudu v Brně ze dne 29. dubna 2013 č. j. 70 Nt 1631/2013-3 a postupu orgánů činných v trestním řízení spočívajícímu v provedení domovní prohlídky

nařízené uvedeným příkazem, ve výzvě k vydání dvou mobilních telefonů a jejich neoprávněném držení a v neumožnění nahlédnutí do spisu vedeného Policií České republiky, Městským ředitelstvím policie Brno, Obvodním oddělením policie Brno-Výstaviště, sp. zn. KRPB-75702/TČ-2013-060218, za účasti Městského soudu v Brně jako účastníka řízení.

Výrok

I. Ústavní stížnost se v části směřující proti rozhodnutí policejního orgánu o odmítnutí nahlédnout do spisu vedeného Policií České republiky, Městským ředitelstvím policie Brno, Obvodním oddělením policie Brno-Výstaviště, pod č. j. KRPB-75702-4/TČ-2013-060218 zamítá.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 24. června 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Brně (dále též jen „městský soud“), neboť v jeho vydání spatřuje neoprávněný zásah do svého ústavně zaručeného práva na nedotknutelnost obydlí ve smyslu čl. 12 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a také na nedotknutelnost soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny. Stěžovatel se dále domáhal, aby Ústavní soud konstatoval, že protiprávní výzvou k vydání dvou mobilních telefonů a jejich držením byla porušena ochrana vlastnického práva dle čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny, a aby Ústavní soud konstatoval, že neumožněním nahlédnutí do spisu vedeného Policií České republiky, Městským ředitelstvím policie Brno, Obvodním oddělením policie Brno-Výstaviště, Rybářská 17 (dále jen „policejní orgán“), sp. zn. KRPB-75702/TČ-2013-060218 bylo porušeno stěžovatelovo ústavně zaručené právo na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny a dle čl. 6 odst. 3 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu napadeného příkazu a spisu vedeného policejním orgánem pod sp. zn. KRPB-75702/TČ-2013-060218, který si Ústavní soud pro posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti vyžádal, vyplývá, že stěžovatel byl dne 10. dubna 2013 předvolán k policejnímu orgánu za účelem podání vysvětlení k vyšetřovanému přečinu krádeže, spočívajícímu v neoprávněném přisvojení si šperků a peněz bývalé stěžovatelovy partnerky, resp. jejich společných dětí. Na základě vysvětlení, která byla ve věci vyžádána od řady osob, byl městským soudem na základě návrhu státního zástupce

vydán dne 29. dubna 2013 napadený příkaz k domovní prohlídce bytu stěžovatelova otce, kde toho času pobýval i stěžovatel. Městský soud ze spisového materiálu dovodil, že existuje důvodné podezření, že se v tomto bytě nacházejí věci důležité pro trestní řízení, přičemž domovní prohlídka je nutné provést jako úkon neopakovatelný a neodkladný vzhledem k tomu, že důkazy nelze zajistit jinak a existuje nebezpečí, že by mohlo dojít k jejich ukrytí. Na základě příkazu byla domovní prohlídka provedena dne 6. května 2013 od 13.30 hod. do 14.25 hod. za přítomnosti nezúčastněné osoby a byl o ní sepsán protokol.

3. Stěžovatel osobně i prostřednictvím své právní zástupkyně opakovaně žádal o nahlédnutí do spisu vedeného policejním orgánem pod sp. zn. KRPB-75702/TČ-2013-060218. Nahlédnutí mu bylo odepřeno s odkazem na ustanovení § 65 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, které vyjmenovává osoby mající v trestním řízení právo nahlížet do spisu.

4. Ke stěžovatelem podané žádosti o přezkum činnosti policejního orgánu Městské státní zastupitelství v Brně sdělilo, že domovní prohlídka byla provedena na základě příkazu Městského soudu v Brně ze dne 29. dubna 2013 sp. zn. 70 Nt 1631/2013 a proti příkazu k domovní prohlídce není přípustný opravný prostředek, a nelze jej tedy zrušit z podnětu dotčené osoby. Co se týče námítky odepření možnosti nahlížet do spisu, státní zastupitelství potvrdilo postup policejního orgánu s odkazem na ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu. K výhradě porušení vlastnického práva postupem policejního orgánu, které mělo spočívat ve vydání dvou mobilních telefonů, státní zastupitelství uvádí, že tato výzva byla odůvodněna důvodnými obavami, aby použitím mobilního telefonu ze strany podezřelého nedošlo ke zmaření účelu domovní prohlídky. Co do požadavku, aby bylo vysloveno, že je policie povinna vydat mu písemné potvrzení o výsledku domovní prohlídky, bylo stěžovatelově žádosti vyhověno.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníků řízení

5. Stěžovatel kromě výše uvedeného (sub 1) namítá, že příkaz k domovní prohlídce byl nedostatečně odůvodněn a nebylo z něj zřejmé, jaké konkrétní důvody vedly k tomu, že policejní orgán shledal stěžovatele podezřelým ze spáchání trestného činu. Dle stěžovatele je z výsledků prohlídky i z odůvodnění příkazu zjevné, že reálně nemohlo být ze spisu zjištěno nic, co by svědčilo pro důvodnost vydaného příkazu, a soud tak nesplnil svou povinnost řádného přezkumu zákonnosti a správnosti návrhu na provedení domovní prohlídky. Z tohoto důvodu nese vydaný příkaz znaky vágnosti a libovůle. Vzhledem k nedostatečnému odůvodnění napadeného příkazu a nezahájení stěžovatelova trestního stíhání je třeba označit domovní prohlídku za zcela nepřiměřenou. Nadto stěžovatel uvádí, že

chování policistů při provádění domovní prohlídky bylo nevhodné. Další skupina vznesených námitek brojí proti odepření možnosti nahlédnout do spisu, a to i po odložení celé věci. Stěžovatel je přesvědčen, že má právo zjistit, proč se stal podezřelým, a že v právní situaci, kdy má ústavní právo nahlížet do spisu obviněný, je nemyslitelné, aby jej neměl i podezřelý. Stěžovatel je přesvědčen, že odepřením možnosti nahlédnout do spisu maskuje policejní orgán své pochybení spočívající v provedení domovní prohlídky bez dostatečné skutkové opory. Stěžovatel dále brojí proti výzvě k vydání dvou mobilních telefonů a jejich zadržení policejním orgánem. K tomu dále uvádí, že policisté telefony převzali, ale nezapečetili, a stěžovatel neví, co se s nimi v následující půlhodině dělo. Ze všech výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadený příkaz zrušil a konstatoval, že výše uvedené postupy policejního orgánu byly protiústavní.

6. Na žádost Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil městský soud, dle jehož názoru je ústavní stížnost neopodstatněná. Příkaz k domovní prohlídce byl dle jeho názoru vydán důvodně, což vyplývá ze spisového materiálu, jenž byl připojen k návrhu. Příkaz k domovní prohlídce splňoval všechny zákonné náležitosti a nařízení domovní prohlídky nebylo neadekvátní ve vztahu ke způsobené škodě. S ohledem na výše uvedené městský soud navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost zamítl.

7. Stěžovatel následně využil svého práva repliky, v níž uvedl, že ani z vyjádření městského soudu nejsou zjevné skutečnosti, které vedly k jeho podezírání ze spáchání vyšetřovaného trestného činu, resp. k závěru o nutnosti provedení domovní prohlídky. Z toho důvodu stěžovatel setrval na svém návrhu.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

8. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

IV.1 Domovní prohlídka a kopie protokolu o ní, dočasné odnětí mobilních telefonů

9. Ústavní soud následně posoudil obsah projednávané ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu) v části, která se dotýká

ústavnosti provedené domovní prohlídky, s ní spojeného zásahu do soukromí a dočasného odnětí mobilních telefonů. V této části dospěl k závěru, že ústavní stížnost představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontraktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi. Zjevná neopodstatněnost ústavní stížnosti, přes její ústavněprávní dimenzi (jako v tomto případě), může rovněž vyplynout z předchozích zamítavých rozhodnutí Ústavního soudu řešících shodnou či obdobnou právní problematiku. Není pochyb o tom, že domovní prohlídka je přímo ústavně definovaným zásahem do ústavně zaručené svobody nedotknutelnosti obydlí, avšak zásahem za splnění stanovených podmínek ústavně přípustným, takže z jejího provedení nelze bez dalšího vyvozovat neústavnost takového zásahu, čili porušení této svobody. Toho si je konečně i stěžovatel zjevně vědom, a proto jádro námitek obsažených v ústavní stížnosti směřuje vůči odůvodnění nařízení domovní prohlídky a tvrzení, že provedení domovní prohlídky bylo za daných okolností nepřiměřeným zásahem do jeho ústavně zaručených práv a svobod. Nelze však přehlédnout, že právě její provedení bylo prostředním důvodem k odložení věci ve smyslu § 159a trestního řádu.

10. K takto vzneseným námitkám je třeba připomenout, že stíhání trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů je ústavně aprobovatelným veřejným zájmem, jehož podstatou je přenesení odpovědnosti za postihování nejzávažnějších porušování základních práv a svobod fyzickými a právnickými osobami na stát. Umožňuje-li trestní právo realizaci veřejného zájmu na stíhání trestné činnosti prostřednictvím robustních a osobní integritu jednotlivce omezujících nástrojů, pak jejich použití musí respektovat ústavněprávní limity, neboť s sebou nese vážné omezení základních práv a svobod jednotlivce. K omezení osobní integrity a soukromí tak může ze strany veřejné moci dojít jen výjimečně tehdy, je-li to v demokratické společnosti nezbytné a účelu sledovaného veřejným zájmem nelze dosáhnout jinak [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3038/07 ze dne 29. 2. 2008 (N 46/48 SbNU 549)].

11. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil význam, který je třeba přisuzovat ústavně garantovanému právu na nedotknutelnost obydlí. V nálezu sp. zn. III. ÚS 287/96 ze dne 22. 5. 1997 (N 62/8 SbNU 119) konstatoval, že „spolu se svobodou osobní a dalšími ústavně zaručenými základními právy dotváří osobnostní sféru jedince, jehož individuální integritu, jako zcela nezbytnou podmínku důstojné existence jedince a rozvoje lidského života vůbec, je nutno respektovat a důsledně chránit“ [obdobně srov. nález sp. zn. I. ÚS 201/01 ze dne 10. 10. 2001 (N 147/24 SbNU 59) či nález sp. zn. II. ÚS 362/06 ze dne 1. 11. 2006 (N 200/43 SbNU 239)]. Právo garantované ustanovením čl. 12 Listiny tak úzce souvisí s právy garantovanými čl. 7, 8 a 10 Listiny, která společně vytváří osobnostní (soukromou) sféru každého jednotlivce, kterou právo garantované čl. 12 Listiny prostorově vymezuje obydlím. Z jeho zařazení mezi základní práva pak vyplývá, že chrání právo jednotlivce před nechtěným vniknutím veřejné moci do soukromého prostoru a v podobě objektivního práva pak působí tak, že akty veřejné moci musí respektovat hodnotovou relevanci prostorově vymezeného soukromí.

12. Ve výše uvedené rozhodovací činnosti dospěl pak Ústavní soud k závěru, že o zvláště závažný zásah do ústavně zaručeného základního práva na domovní svobodu jde v případě, kdy má domovní prohlídka v konkrétní věci charakter neodkladného úkonu ve smyslu ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu. Rozhodnutí, na jehož základě má být takový úkon proveden, musí být i z tohoto hlediska zvláštní závažnosti přiměřeně a dostatečně zdůvodněno. Rozhodující obecný soud proto musí být před vydáním příslušného příkazu nejen zárukou toho, zda v té které věci jsou pro nařízení domovní prohlídky splněny všechny zákonné podmínky, ale také dostatečného odůvodnění příslušného příkazu, který je často jediným dokumentem, jímž je postižená osoba o domovní prohlídce zpravena [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 362/06 (viz výše), sp. zn. I. ÚS 536/06 ze dne 28. 4. 2009 (N 100/53 SbNU 263) či sp. zn. II. ÚS 1940/10 ze dne 11. 11. 2010 (N 222/59 SbNU 207), všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Jestliže byl tedy příkaz k domovní prohlídce vydán ve stadiu prověřování podezřelého, nikoli ve stadiu trestního stíhání stěžovatele, musí být vydán příkaz k provedení domovní prohlídky s odůvodněním, že jde o úkon neodkladný nebo neopakovatelný [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 1780/07 ze dne 25. 8. 2008 (N 147/50 SbNU 297) či nález sp. zn. II. ÚS 3073/10 ze dne 10. 3. 2011 (N 41/60 SbNU 483)]. Z hlediska naplnění principu proporcionality je třeba, aby v příkazu k domovní prohlídce bylo co možná nej přesněji vymezeno to, po čem je pátráno. Pro posouzení přiměřenosti zásahu bude dále důležité vyhodnocení zájmu (závažnost deliktu, pro který je vedeno trestní řízení), který koliduje se svobodou v podobě prostorové dimenze soukromí, jakož i zhodnocení relevance toho, co je hledáno.

13. Současně Ústavní soud již v minulosti deklaroval, že tyto uvedené závěry nelze v praxi chápat jako lpění na přepjatě formalizovaných postupech ve fázi trestního řízení před zahájením trestního stíhání. Např. v usnesení sp. zn. III. ÚS 231/05 ze dne 15. 3. 2006 (ve SbNU nepublikováno) Ústavní soud uvedl, že „nadměrné formalizování počáteční etapy vyšetřování, v níž se k provádění neodkladných úkonů nejčastěji přikračuje, a požadavek detailní dokumentace a detailního formulování důvodů pro neodkladnost či neopakovatelnost postupu by neúměrně komplikovaly počáteční fázi vyšetřování a v řadě případů by znemožňovaly dosáhnout cíle trestního řízení.“ Je proto namístě stanovisko, podle kterého by měl být Ústavní soud, který otázku neodkladnosti či neopakovatelnosti vyšetřovacích úkonů posuzuje ex post (někdy se značným časovým odstupem a zpravidla pouze ze spisového materiálu), ve své aktivitě ohledně přezkoumávání neodkladnosti vyšetřovacích úkonů zdrženlivý, nejde-li o extrémní případy zjevného zneužití tohoto institutu. Takové vybočení však shledáno nebylo.

14. S ohledem na výše uvedené proto nemůže Ústavní soud přisvědčit stěžovatelovým námitkám stran (ne)dostatečnosti odůvodnění napadeného příkazu k domovní prohlídce. Toto odůvodnění lze označit za stručné, avšak jasné a srozumitelné. Skutek, pro který je vedeno trestní řízení, jakož i předměty, které mají být domovní prohlídkou nalezeny, jsou v napadeném příkazu dostatečně specificky uvedeny. Nutnost provedení prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu byla v příkazu rovněž stručně a logicky odůvodněna. Komplexní soupis důkazních prostředků, které soud bral v potaz, vydávaný příkaz obsahovat nemusí. Lze tak uzavřít, že odůvodnění příkazu k domovní prohlídce bylo dostatečné, a nedošlo tak k zásahu do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, jakož i souvisejícího práva na ochranu nedotknutelnosti obydlí. Námitky stěžovatele v této části stížnosti (sub 5) jsou založeny na výsledku domovní prohlídky, nikoli na okolnostech, které předcházejí jejímu nařízení a ze kterých vycházely orgány činné v trestním řízení.

15. Ústavní soud tedy přistoupil k přezkumu napadeného příkazu z hlediska námitky nepřiměřenosti nařízení domovní prohlídky, a ani v tomto směru neshledal porušení stěžovatelových základních práv a svobod. Ústavní soud již mnohokrát uvedl, že základní práva chráněná čl. 12 odst. 1, 2 Listiny a čl. 7 odst. 1 Listiny nejsou právy neomezenými a stát do nich může za podmínek stanovených danými články zasáhnout. Těmito podmínkami jsou obecně soulad se zákonem, sledování legitimního cíle a nezbytnost v demokratické společnosti. Důvody uvedené k ospravedlnění domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor musí být relevantní a dostatečné a musí být dodržen princip proporcionality mezi sledovaným cílem a použitými prostředky. Vždy je nutné posoudit zvláštní okolnosti

případu z hlediska přiměřenosti daného zásahu ke sledovanému účelu, přičemž hodnotící kritéria zahrnují např. závažnost trestného činu, v souvislosti s jehož objasňováním byla provedena prohlídka prostor a zajištěny věci, okolnosti, za nichž byl příkaz k prohlídce vydán, dostupnost jiných důkazů, obsah a rozsah příkazu, povaha prohledávaných prostor a rozsah možných dopadů na pověst osoby dotčené příkazem k prohlídce [srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 1802/12 ze dne 3. 9. 2012 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

16. V projednávané věci podmínku nejen ústavnosti (čl. 12 odst. 2 Listiny), nýbrž i zákonitosti domovní prohlídky považuje Ústavní soud za splněnou. Z napadeného příkazu i příslušného spisového materiálu vyplývá, že prohlídka byla nařízena v souladu s ustanovením § 82 a 83 trestního řádu a stejně tak byly dodrženy podmínky ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu. Za stejně splněnou je třeba považovat i druhou z uvedených podmínek. Ústavní soud má za to, že trestní řízení a domovní prohlídka jako institut trestního řízení představující zásah do základních práv sledují legitimní cíl ochrany před trestnými činy, tedy zejména ochrany základních práv a svobod trestnými činy postižených osob. Za naplněnou považuje pak Ústavní soud i poslední podmínku nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti. Policejní orgán provedl většinu do úvahy přicházejících vyšetřovacích úkonů (zejména výslechů svědků), které by mohly celou věc vyjasnit bez uvedeného zásahu. Ze spisového materiálu vyplývá, že na základě těchto úkonů mohl dospět k závěru, že stěžovatel může být shledán důvodně podezřelým ze spáchání vyšetřovaného trestného činu krádeže předmětů nemalé hodnoty. V takovém okamžiku se provedení domovní prohlídky jeví i pohledem Ústavního soudu jako přiměřený a nezbytný zásah. Lze tedy uzavřít, že všechny tři podmínky v testu přiměřenosti byly splněny a napadený příkaz k domovní prohlídce tedy ob stojí i v tomto směru. Námitka nepřiměřenosti neobstojí z hlediska naplnění znaků trestného činu ve výši cca 22 000 Kč, když jediným vodítkem při vyšetřování trestné činnosti nemůže být navíc pouze způsobená újma (náš právní řád bagatelnost domovní prohlídky nezná).

17. Jak již vyplývá z předloženého spisového materiálu, námitku nevydání kopie protokolu o provedení domovní prohlídky řešila již příslušná státní zástupkyně, která shledala porušení § 85 odst. 4 trestního řádu (č. I. 74 policejního spisu) a uložila policejnímu orgánu tento nedostatek napravit bez ohledu na skutečnost, že opis protokolu byl vyhotoven dodatečně a stěžovatel o něj nepožádal. V tomto směru již proto není pro zásah Ústavního soudu důvod.

18. Stran hodnocení zásahu v podobě výzvy k odevzdání mobilních telefonů dospěl Ústavní soud k totožnému závěru, když ve smyslu omezení základního práva ochrany majetku obsažených v čl. 11 Listiny posoudil

idem), byť v projednávané věci stěžovatel dospěl k závěru, že další žádost by byla bezpředmětná s ohledem na přístup policejního orgánu.

21. V obecné rovině je možné konstatovat, že i podezřelému či podezřelému (k těmto pojmům viz Šámal, P. a kol. Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 195), do jehož základních práv a svobod bylo v průběhu trestního řízení významným způsobem zasaženo (např. zde domovní prohlídkou), náleží zásadně právo bránit se proti nezákonným či nesprávným rozhodnutím a podkladům k nim, které vedly ke zmíněnému zásahu do základních práv a svobod. To bude nejčastěji v praxi představovat právo být seznámen alespoň po skončení tohoto řízení, nevyústí-li pochopitelně toto v obvinění podezřelé osoby, s podstatným obsahem spisu, v němž jsou shromážděny skutečnosti, jež byly podkladem pro takový zásah do základních práv a svobod podezřelého. Po odložení trestní věci, z důvodu nezjištění skutečností vedoucích k zahájení trestního stíhání, nelze totiž zásadně předpokládat existenci konkrétního legitimního cíle odůvodňujícího neposkytnutí informací obsažených ve vyšetřovacím spisu. V daném případě taková situace nastala dne 21. 5. 2013, kdy byla podle § 159a odst. 5 trestního řádu trestní věc odložena.

22. V případě osoby, u níž došlo k zásahu do jejich základních práv a svobod (např. domovní prohlídkou nebo zadržením věci jako v projednávaném případě), potenciálně i neoprávněnému či protiprávně podloženému (např. křivou výpovědí), takový legitimní zájem bezpochyby existuje. Taková osoba může mít zájem na podání např. občanskoprávní žaloby či trestního oznámení pro křivé obvinění proti osobě, která např. trestní řízení iniciovala, nebo žaloby na náhradu újmy způsobené na věcech či osobnostních právech činností orgánů činných v trestním řízení. Úspěšnost žádného z takových právních kroků pak dle názoru Ústavního soudu nelze a priori vyloučit, tím méně toliko odkazem na zákonnost a přiměřenost příkazu nařizujícího domovní prohlídku. Zároveň však po takové osobě nelze spravedlivě požadovat, aby unesla potřebné břemeno tvrzení a břemeno důkazní, nemá-li přístup ke spisu, v němž jsou skutečnosti vedoucí k provedení významnému zásahu do jejich základních práv a svobod zjevně uvedeny. I v zákonném ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, které vyjmenovává okruh osob oprávněných nahlížet do spisu, pamatoval zákonodárce na všechny osoby, které mohou mít na nahlédnutí do spisu evidentní právní zájem, jako např. ochranu svých osobnostních práv (srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 706).

23. Takové „jiné“ osoby však potřebují k nahlédnutí do spisu souhlas státního zástupce nebo policejního orgánu, což však nelze brát jako zakotvení jeho ničím neomezeného uvážení, nýbrž toliko jako záruku zajištění účelu trestního řízení (srov. ustanovení § 1 trestního řádu). Pro odepření

možnosti nahlédnout do příslušného spisu musí i v takovém případě existovat legitimní důvod (např. ochrana utajovaných skutečností, dle zákona nařízená ochrana svědků, novými skutečnostmi zvýšená pravděpodobnost znovuotevření trestního řízení atd.) a státní zástupce jako orgán veřejné moci povinovaný respektem k zákonným, tím spíše pak ústavním právům nemůže bez dalšího znemožňovat podezřelým osobám snahu o prosazení jejich legitimních zájmů, zejména v situaci, kdy se jedná o věc odloženou, byť je stěžovatel stále veden jako podezřelý. Postavení podezřelého či podezíraného však nemusí být dostačujícím důvodem pro odmítnutí nahlédnutí do spisu nebo jeho části ani důvodem pro to, aby nahlédnutí bylo bez dalšího umožněno. Tak jak žadatel coby „jiná osoba“ musí prokázat oprávněný zájem na nahlédnutí, tak státní zástupce či policejní orgán musí odůvodnit, proč to neumožní. To se v daném případě stalo pouhým odkazem na § 65 odst. 1 trestního řádu s tím, že stěžovatel ve věci nadále „figuruje“ jako osoba podezřelá. Uvedené platí tím spíše, že toto ustanovené („jiná osoba“) dopadá na množinu subjektů, jejichž postavení se od osoby, proti které vyšetřování směřuje, může zásadním způsobem lišit. Např. jiných práv se v takové situaci může dovolávat např. orgán sociálně-právní ochrany dětí, jiných věřitel, manžel, zákonný zástupce apod. Pouhý paušální odkaz na ustanovení, které postihuje řadu různých situací, proto nemůže v podmínkách demokratického právního státu dostačovat, nehledě na to, že takové usnesení je v podstatě nepřezkoumatelné.

24. To je podstatné pro důvodnost návrhu v této části. Stejně jako nebyl shledán konformním postup orgánů činných v trestním řízení (odůvodnění odmítnutí), nebyl ve světle výše uvedeného shledán dostatečným postup stěžovatele, který neunesl v řízení o ústavní stížnosti břemeno tvrzení v otázce „potřeby nahlédnutí do spisu k uplatnění svých práv“ (srov. ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu). Zásahem zde byla domovní prohlídka a zadržení mobilních telefonů (k tomu viz výše uvedené závěry sub IV.1); k zásahu do osobní svobody stěžovatele nedošlo. Z hlediska principu proporcionality zásahu proto veřejná moc využila jen těch nejnutnějších omezení. Navíc se sluší dodat, že z žádného místa příslušného spisu policejního orgánu nevyplývá, že by stěžovatel existenci takové potřeby kvalifikovaně namítal před příslušnými orgány činnými v trestním řízení. Jelikož státní zástupce nebo policejní orgán nemůže v takové situaci posoudit naplnění kritéria § 65 odst. 1 trestního řádu, tedy „potřeby nahlédnutí do spisu k uplatnění stěžovatelových práv“ jako nezbytné podmínky zpřístupnění jinak neveřejného spisu policejního orgánu, je v případě neodůvodněné (nikoli nedůvodné) žádosti (neprokázání potřeby) o nahlédnutí do spisu ústavně přijatelné i odmítnutí takové žádosti. Stěžovatelova práva podle § 65 odst. 1 trestního řádu nelze omezovat jen na probíhající vyšetřování nebo možnost jeho obnovení. K zásahu do stěžovatelových základních

práv může dojít v situaci, kdy bude legitimně pocítovat konkrétní újmu, zasahující negativně jeho právní sféru. Tím může být např. ohrožení jeho nároku v důsledku oslabení procesního postavení vyplývajícího z nemožnosti splnit základní procesní povinnosti (břemeno tvrzení, břemeno důkazní) jako přímého důsledku nezpřístupnění předmětného spisu. Teprve v takovém momentě, kdy bude postupem orgánů činných v trestním řízení ohrožen některý ze stěžovatelových konkrétních legitimních zájmů, bude Ústavní soud oprávněn, ba dokonce povinen do jejich činnosti z důvodu nedodržení výše uvedených závěrů zasáhnout.

25. Důvod pro posouzení ústavnosti § 65 odst. 1 a 2 trestního řádu postupem podle § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu přitom nebyl s ohledem na skutkové okolnosti případu shledán. Je proto věcí zákonodárce, zda zváží vložení pozitivních či negativních podmínek pro umožnění nahlížení do spisu právě v případě jiných osob, a to při respektování poslání trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 trestního řádu.

26. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost, mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, v části uvedené sub IV.2 podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl a v části uvedené sub IV.1 podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 29

K podmínkám aplikace moderačního práva soudu při rozhodování o nákladech občanského soudního řízení

Právo vyjádřit se k průběhu řízení a právo na předvídatelné rozhodnutí náleží k základním atributům práva na spravedlivý proces (§ 1, 5, 6, § 18 odst. 1, § 123 o. s. ř.), zejména jde-li o kontradiktorní řízení. Uvedené se přirozeně týká i rozhodování o nákladech řízení, zejména má-li být použito výjimečné ustanovení § 150 o. s. ř., podle něhož jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele, nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Pro naplnění práva na spravedlivý proces je nezbytné, aby odvolací soud poučil účastníky o možném použití moderačního práva podle § 150 o. s. ř., a v souladu s judikaturou Ústavního soudu tak poskytl žalovanému prostor, aby se k eventuality aplikace citovaného ustanovení vyjádřil.

Tento prostor nelze vnímat výhradně extenzivně a zobecnit vzniklý procesní stav tak, že by obecné soudy měly vždy za účelem „poskytnutí prostoru“ umožnit účastníkům po svém poučení písemně vyjádření. Je zajisté nezbytné strany poučit o možnosti aplikace § 150 o. s. ř. a umožnit jim vyjádření, ale má se tak dít obvykle při jednání. V opačném případě by nebyla respektována zásada procesní ekonomie a z ní plynoucí zákonný požadavek, že má být pokud možno rozhodnuto při jediném jednání (§ 115 odst. 1, § 119 odst. 1 o. s. ř.).

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z místopředsedy soudu Jaroslava Fenyka a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida (soudce zpravodaj), Vlasty Formánkové, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické – ze dne 11. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS 46/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Zdeňka Čepka, právně zastoupeného Mgr. Petrem Řehákem, advokátem, se sídlem Újezd 19, Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. 2. 2009 č. j. 36 Co 114/2008-137 ve výroku o nákladech řízení (III), za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Státního fondu životního prostředí jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 12. 2. 2009 č. j. 36 Co 114/2008-137, výrokem o nákladech řízení (III), bylo porušeno

stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 2. 2009 č. j. 36 Co 114/2008-137 se proto ve výroku o nákladech řízení (III) ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 19. 6. 2009 se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí městského soudu, a to pro porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a porušení ústavně zaručeného práva na rovnost účastníků dle čl. 37 odst. 3 Listiny.

II. Průběh řízení před obecnými soudy a Ústavním soudem

2. Stěžovatel byl jednatelem společnosti Suprex, spol. s r. o., které Státní fond životního prostředí České republiky, státní organizace, (dále též jen „Fond“) poskytl půjčku ve výši 37 500 000 Kč. Stěžovatel se za splacení této částky zaručil zástavní smlouvou ze dne 26. 6. 1995, kterou se zavázal, že veškeré pohledávky zástavního věřitele uspokojí, jestliže je neuspokojí dlužník, a k zajištění tohoto závazku zastavil ve prospěch zástavního věřitele nemovitosti ve smlouvě uvedené. V roce 1998 bylo se společností Suprex, spol. s r. o., zahájeno konkursní řízení. Fond se pokusil vymoci v rámci konkursního řízení splacení půjčky (včetně úroků) v celkové výši 49 943 791,66 Kč. Z pohledávky pak na základě rozvrhu zpeněženého majetku obdržel částku 4 339 707,16 Kč.

3. Žalobou podanou u Okresního soudu v Mladé Boleslavi se Fond domáhal vůči stěžovateli uhrazení částky 33 160 292,84 Kč s úrokem z prodlení a penále za každý den prodlení z částky v žalobě specifikované, a to z titulu ručitelského prohlášení k zástavní smlouvě, kterým stěžovatel ručil za splnění závazku společnosti Suprex, spol. s r. o. Po vyslovení místní nepřislušnosti Okresního soudu v Mladé Boleslavi byla žaloba postoupena Obvodnímu soudu pro Prahu 1, který dne 14. 6. 2005 platebním rozkazem uložil stěžovateli zaplatit žalobci částku 33 160 292,84 Kč s příslušenstvím. Na základě odporu podaného stěžovatelem bylo řízení u Obvodního soudu pro Prahu 1 ukončeno rozsudkem ze dne 30. 4. 2007 č. j. 20 C 103/2005-74, kterým byla stěžovateli uložena povinnost zaplatit žalobci částku 33 144 542,84 Kč s příslušenstvím a soudní poplatek ve výši 1 000 000 Kč na účet Obvodního soudu pro Prahu 1. K odvolání stěžovatele pak Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 12. 2. 2009 č. j. 36 Co 114/2008-137 změnil

rozsudek soudu prvního stupně tak, že ve vyhovujícím výroku (ad I) žalobu zamítl (z důvodu promlčení nároku), v nákladovém výroku (ad II) povinnost k zaplacení soudního poplatku stěžovateli neuložil a konečně nepřiznal stěžovateli náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (ad III).

4. Odvolací soud o nákladech řízení rozhodl za použití § 150 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), tedy odchylně od obecného pravidla uvedeného v § 142 odst. 1 o. s. ř. Postup podle § 150 o. s. ř. odůvodnil odvolací soud takto: „Jakkoli žalovaný byl ve výsledku řízení úspěšný a ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. by mu náleželo právo na náhradu nákladů řízení, odvolací soud je toho názoru, že s ohledem na personální propojení osoby žalovaného se společností Suprex, spol. s r. o., tj. dlužníkem, jsou zde důvody zvláštního zřetele hodné, pro které lze procesně úspěšnému žalovanému podle § 150 a § 224 odst. 1 o. s. ř. právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů nepřiznat. Za situace, kdy dluh společností, jejímž byl žalovaný statutárním orgánem, představuje vůči žalobci několik desítek milionů korun a v konkursním řízení došlo k uspokojení žalobce jen v minimálním rozsahu, bylo by přiznání nákladů řízení žalovanému v předmětném řízení nepochybně v rozporu s dobrými mravy.“ Učinil tak bez toho, že by při jednání či snad před ním poučil účastníky o možnosti použití moderačního práva podle § 150 o. s. ř.

5. Stěžovatel podal proti rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení ústavní stížnost. Dovolával se práva na spravedlivý proces a zásady rovnosti stran a zpochybnil názor odvolacího soudu, pokud jde o existenci důvodů hodných zvláštního zřetele ve smyslu § 150 o. s. ř. S poukazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 828/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 26/44 SbNU 309), sp. zn. III. ÚS 1378/07 ze dne 31. 10. 2007 (N 176/47 SbNU 347) a sp. zn. IV. ÚS 215/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 44/52 SbNU 443) si výslovně stěžoval, že mu odvolací soud předem neumožnil vyjádřit se k použití ustanovení § 150 o. s. ř. a možnosti využití moderačního práva.

6. Usnesením sp. zn. I. ÚS 1589/09 ze dne 13. 8. 2009 (ve SbNU nepublikováno, dostupné stejně jako ostatní rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele pro zjevnou neopodstatněnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), neboť neshledal porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny. Ústavní soud ve věci zaujal názor, že „v projednávaném případě však nelze dovodit, že by Městský soud v Praze o použití § 150 o. s. ř. rozhodl, aniž by se zabýval veškerými okolnostmi případu. V rámci své úvahy posuzoval jak celkovou výši nákladů řízení, tak i majetkové poměry účastníků řízení a možný dopad přiznání či naopak nepřiznání náhrady nákladů řízení u toho kterého účastníka. Jeho postup je též dostatečně přesvědčivě odůvodněn, přičemž

z odůvodnění jeho rozsudku srozumitelně vyplývá, jakými úvahami se při svém rozhodování řídil. Jeho závěru, že přiznání náhrady nákladů řízení stěžovateli v situaci, kdy jako tehdejší statutární orgán společnosti Suprex, spol. s r. o., získal od žalobce mnohamilionovou částku, splacenou pouze z minimální části v rámci konkursního řízení, by odporovalo dobrým mravům, nelze z hlediska výše uvedeného (okolností souvisejících s předprocesním stadiem sporu, které vedly k soudnímu uplatnění nároku) z ústavněprávního hlediska cokoli upřít.“

III. Řízení před mezinárodním soudem a jeho závěry

7. Ve stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“) stěžovatel namítal, že na něj byla podána žaloba ze strany státního orgánu, který ho označil za odpovědného za dluhy třetí osoby, i když tato žaloba byla od samého počátku odsouzena k neúspěchu z důvodu promlčení. Dále se domníval, že odvolací soud neměl použít § 150 o. s. ř., jehož aplikace je podle něj omezena jen na výjimečné případy. Stěžovatel zdůraznil zejména skutečnost, že přestože soud znal jeho majetkové poměry, pro něž byl osvobozen od velké části nákladů odvolacího řízení, neval je v úvahu, čímž své rozhodnutí zatížil prvky svévole. Stěžovatel rovněž namítal, že on sám ani jeho právní zástupce nemohli předpokládat, že soud v této věci použije ustanovení § 150 o. s. ř., a proto neměli ani možnost se k této otázce jakkoli vyjádřit. Za vyjádření nelze považovat požadavek na náhradu nákladů zastoupení stěžovatele, předložený na jednání dne 12. února 2009. Stěžovatel se domníval, že jeho právo na spravedlivý proces nebylo odvolacím soudem respektováno a že toto pochybení nemohlo být napraveno v rámci řízení před Ústavním soudem, neboť ten není příslušný bezprostředně rozhodovat o nákladech řízení.

8. Evropský soud rozsudkem ve věci *Čeppek proti České republice* ze dne 5. září 2013 č. 9815/10 rozhodl, že došlo k porušení základního práva stěžovatele zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

9. V uvedeném rozsudku Evropský soud konstatoval, že podle § 142 odst. 1 o. s. ř. platí náklady řízení úspěšné strany obvykle neúspěšný účastník. Ustanovení § 150 o. s. ř. opravňuje soudy učinit z tohoto pravidla výjimku, když existují důvody hodné zvláštního zřetele. Podle výkladu tohoto ustanovení mohou vnitrostátní soudy, které rozhodují ve věci nákladů řízení, zohlednit zejména dopad rozhodnutí na majetkovou, sociální a osobní situaci účastníků řízení, vzít v úvahu okolnosti vedoucí k zahájení řízení nebo chování účastníků během řízení a následně tomu přizpůsobit své rozhodnutí. Na základě tohoto ustanovení rozhodl odvolací soud v projednávané věci tak, že stěžovateli nepřizná právo na náhradu nákladů řízení před oběma instancemi, aniž mu umožnil se k této otázce vyjádřit.

10. Evropský soud dále uvedl, že není sporu o tom, že odvolací soud měl pravomoc použít z moci úřední ustanovení § 150 o. s. ř. Otázkou není ani to, zda z pohledu práva na kontradiktorní řízení soud postupoval svévolně nebo zjevně nerozumně [viz k ustanovení podobnému § 150 o. s. ř. *Pyrobotys, A. S. v reštrukturalizácii proti Slovensku* (rozh.), č. 40050/06, § 65, 3. listopadu 2011]. Z hlediska práva na kontradiktorní řízení je jediným sporným bodem skutečnost, že účastníci řízení nebyli informováni o tom, že odvolací soud má v úmyslu použít ustanovení § 150 o. s. ř.

11. Charakteristickým znakem § 150 o. s. ř. je oprávnění dané soudou umožňující učinit výjimku z obecné zásady, podle níž neúspěšný účastník hradí náklady úspěšného účastníka, stanovené v § 142 odst. 1 o. s. ř. Aplikace ustanovení § 150 o. s. ř. je za splnění zákonných podmínek plně v diskréční pravomoci soudu.

12. Podle názoru Evropského soudu je třeba zohlednit skutečnost, že v souladu s judikaturou Ústavního soudu je soud, který má v úmyslu použít ustanovení § 150 o. s. ř., povinen „vytvořit procesní prostor“ umožňující účastníkům řízení vyjádřit své stanovisko k případnému použití tohoto ustanovení. I když zkušební právní zástupce ví o tom, že soud může použít ustanovení § 150 o. s. ř., a může kdykoli z vlastního popudu sdělit stanovisko svého klienta k této otázce, lze nicméně na základě výše uvedené judikatury v této záležitosti očekávat, že účastník (jeho zástupce) bude výslovně vyzván, aby se k této otázce vyjádřil. Nelze tedy vytýkat účastníkovi, v daném případě stěžovateli, že jen požaduje použití obecného pravidla pro náhradu nákladů řízení v případě úspěchu ve sporu, stanoveného v § 142 odst. 1 o. s. ř.

13. Při odůvodnění použití ustanovení § 150 o. s. ř. v neprospěch stěžovatele odvolací soud odkázal na skutečnost, že stěžovatel byl členem statutárního orgánu dlužníka protistrany. Uvedl: „Za situace, kdy dluh společnosti, jejímž byl žalovaný statutárním orgánem, představuje vůči žalobci několik desítek milionů korun a v konkursním řízení došlo k uspokojení žalobce jen v minimálním rozsahu, bylo by přiznání nákladů řízení žalovanému v předmětném řízení nepochybně v rozporu s dobrými mravy.“

14. Evropský soud je však toho názoru, že stěžovatel nemusel nutně předpokládat, že tato skutková okolnost bude mít při rozhodování o nákladech řízení určující význam. Domnívá se rovněž, že stěžovatel nemusel nutně očekávat, že proti němu bude použita argumentace o výkonu práva v rozporu s dobrými mravy v řízení, které nezahájil a v němž žalobce neuspěl z objektivního důvodu promlčení.

15. Podle Evropského soudu nebyl taktéž význam náhrady nákladů řízení zanedbatelný. Náklady řízení vynaložené stěžovatelem podle něj celkem činily 2 954 360 Kč (přibližně 113 700 €). Kdyby soud býval použil obecné pravidlo podle ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., stěžovatel by odhrzl

náhradu této částky. Z důvodu použití ustanovení § 150 o. s. ř. nese tyto náklady stěžovatel.

16. Vzhledem k zákonným ustanovením k otázce nákladů řízení, k judikatuře Ústavního soudu v oblasti dodržování práva na spravedlivý proces, k povaze okolností, na jejichž základě odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení a vzhledem k významu této věci pro stěžovatele se Evropský soud domnívá, že z práva na kontradiktorní řízení v této věci vyplývá, že stěžovatel měl právo být výslovně vyzván, aby ve vhodném okamžiku vyjádřil své stanovisko ohledně případného použití ustanovení § 150 o. s. ř.

17. Na tomto základě s použitím ustanovení § 119 zákona o Ústavním soudu podal stěžovatel návrh na obnovu řízení. Ústavní soud konstatoval, že byly splněny podmínky pro projednání takového návrhu, a rozhodl o něm usnesením ze dne 21. 1. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 46/13 tak, že obnovu řízení ve věci ústavní stížnosti stěžovatele rozhodnuté pod sp. zn. I. ÚS 1589/09 povolil (výrok I), své usnesení ze dne 13. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 1589/09 zrušil (výrok II) a rozhodl, že ve věci původně rozhodnuté pod sp. zn. I. ÚS 1589/09 bude pokračováno pod sp. zn. Pl. ÚS 46/13 (výrok III).

IV. Námitky stěžovatele obsažené v ústavní stížnosti

18. V ústavní stížnosti původně projednávané pod sp. zn. I. ÚS 1589/09 stěžovatel namítal, že dle ustáleného doktrinárního výkladu soudy při posuzování existence důvodů zvláštního zřetele hodných přihlíží zejména k majetkovým, sociálním, osobním a dalším poměrům všech účastníků řízení (je třeba vzít zřetel nejen na poměry toho, kdo by měl hradit náklady řízení, ale také uvážit, jak by se takové rozhodnutí dotklo majetkových poměrů oprávněného účastníka), k okolnostem, které vedly k soudnímu uplatnění nároku, k postojům účastníků v průběhu řízení apod.

19. Pak podle něj nelze než konstatovat, že osobní a majetkové poměry vedlejšího účastníka, tj. státní instituce, která disponuje značnými finančními prostředky, nemohou v žádném případě založit důvody zvláštního zřetele hodné, stejně jako je nemohou založit osobní a majetkové poměry stěžovatele, neboť ten musel vynaložit v rámci své procesní obrany značné prostředky k uplatnění svých práv, a to vše kvůli zjevně bezúspěšnému žalobnímu návrhu vedlejšího účastníka. Nejsou zde proto důvody zvláštního zřetele hodné ani s ohledem na okolnosti, které vedly k soudnímu sporu, ani s ohledem na postoje účastníků. Odvolací soud neposoudil všechny okolnosti, ze kterých by bylo možné usuzovat na existenci důvodů zvláštního zřetele hodných podle ustanovení § 150 o. s. ř., ani jím shledanou existenci důvodů zvláštního zřetele hodných řádně a přesvědčivě neodůvodnil.

20. Nadto lze podle názoru stěžovatele dodat, že odvolací soud nedal stěžovateli jakýkoliv procesní nástroj, aby se k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle ustanovení § 150 o. s. ř. vyjádřil a aby mohl uvádět tvrzení a navrhnout důkazy, které mohly názor odvolacího soudu při aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. ovlivnit (viz např. výše uvedené nálezy sp. zn. II. ÚS 828/06 nebo sp. zn. III. ÚS 1378/07). Takový požadavek vyplývá v obecné rovině z práva na spravedlivý proces a k takovému postupu obecný soud zavazuje i ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř., podle kterého má soud v případě jiného právního názoru, než je právní názor účastníka řízení, poučit jej a vyzvat k vylíčení rozhodných skutečností, které jsou relevantní pro úvahy soudu. Tato povinnost je ještě naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň v odvolání. Takový postup pak nutně vede k situaci, kdy je účastníkovi řízení poprvé umožněno vznést jeho námitky nejprve v řízení před Ústavním soudem, které je ovšem zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. (viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 215/09 nebo sp. zn. III. ÚS 1378/07).

21. Stěžovatel dále v napadeném rozsudku spatřuje porušení ústavně zaručeného práva na rovnost účastníků dle čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť odvolací soud porušil tuto ústavně zakotvenou zásadu tím, že při plném úspěchu stěžovatele ve věci mu nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení proti účastníkovi, který neměl ve věci úspěch a je ze zákona osvobozen od soudních poplatků. Stalo se tak navíc za situace, kdy žalobní návrh byl podán zcela zjevně bezúspěšně, na což byl vedlejší účastník upozorňován, a stěžovatel musel platit soudní poplatek za odvolací řízení. Rovnost účastníků řízení zde byla porušena též co do povinnosti uhradit soudní poplatek, který stěžovatel při plném úspěchu ve věci způsobil ztrátu ve výši 300 000 Kč, utrpěnou v důsledku uplatnění jeho zákonného práva.

V. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

22. Ústavní soud si k obsahu ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení. Státní fond životního prostředí ve svém vyjádření ze dne 6. 2. 2014 odkázal na vyjádření podané k návrhu na obnovu řízení. V něm konstatoval, že poskytl v roce 1995 obchodní společnosti Suprex, spol. s r. o., půjčku ve výši 37 500 000 Kč (s roční úrokovou sazbou 8%) na rekonstrukci a výstavbu závodu na výrobu přírodních extraktů a esencí. Součástí zajištění pohledávek Fondu bylo ručení obou jednatelů. Společnosti Suprex, spol. s r. o., se projekt nezdařil, půjčku nesplácela a 21. ledna 1998 byla vyzvána k vrácení půjčky. Ručitelé byli k plnění svých ručitelských závazků vyzváni v červenci 1998. V březnu 1998 byl na majetek společnosti prohlášen konkurs. Konkurs byl po splnění rozvrhového

usnesení pravomocně zrušen (červen 2003), z jeho výtěžku obdržel Fond pouze malou část své pohledávky. Úhrady zbytku pohledávky se Fond domáhal po ručitelích. Pokud jde o pohledávku za Ing. Zdeňkem Čepkem, rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 z dubna 2007 byla Fondu přiznána její podstatná část. S námitkou žalovaného, že pohledávka je promlčena, se soud vypořádal odkazem na ustanovení § 20 odst. 8 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, v tehdy platném znění, podle kterého přihlášení pohledávky má pro běh promlčecí lhůty stejné účinky jako uplatnění práva u soudu, což znamená, že od podání přihlášky do ukončení konkursu došlo ke stavění běhu promlčecí lhůty. Po odvolání žalovaného zaujal Městský soud v Praze opačné stanovisko a v rozsudku z února 2009 žalobu Fondu zamítl. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že z důvodu přihlášení pohledávky v konkursu nedošlo k stavění běhu promlčecí lhůty a promlčecí lhůta skončila rok po zrušení konkursu. Fond akceptoval zřejmý posun v soudním výkladu příslušných zákonných ustanovení a dovolání nepodal. Stěžovatel jako společník a jednatel obchodní společnosti zapřičinil významnou měrou velkou ztrátu Fondu, kterému bylo z půjčených 37 500 000 Kč vráceno pouze 147 000 Kč na splátkách půjčky a 4 339 707,16 Kč v rámci konkursu. Vedlejší účastník zcela souhlasí s rozhodnutím obecného soudu o nákladech řízení. Městský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 12. 2. 2014 pouze odkázal na ústavní stížností napadené rozhodnutí.

VI. Právní posouzení Ústavním soudem

23. Ustanovení § 119b odst. 3 zákona o Ústavním soudu tento soud zavazuje v novém nálezu vycházet z právního názoru Evropského soudu. V projednávaném případě byl tento právní názor obsažen v § 43 až 61 shora citovaného rozsudku Evropského soudu.

24. Ústavní soud s ohledem na svou dosavadní judikaturu, zejména pak na nálezy sp. zn. II. ÚS 828/06, sp. zn. IV. ÚS 215/09 a sp. zn. III. ÚS 1378/07, konstatuje, že ústavní stížnost je důvodná.

25. V nálezu sp. zn. II. ÚS 828/06 Ústavní soud uvedl: „Součástí práva na spravedlivý proces je vytvoření prostoru pro to, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobily ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Tento požadavek (vyplývající v obecné rovině z práva na fair proces) je třeba uplatnit též při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení, které je integrální součástí soudního řízení jako celku. Jinak řečeno, z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili i k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle § 150 občanského soudního řádu, pokud obecný soud takový postup případně zvažuje, a vznášeli případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit. Tato povinnost je

naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň ex post v odvolání. Takový postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 občanského soudního řádu, a z jiných hledisek, než jsou hlediska jednoduchého práva.“

26. Obdobně v nálezu sp. zn. IV. ÚS 215/09 Ústavní soud zdůraznil, že „jak je patrné z obsahu spisu Okresního soudu v Jihlavě sp. zn. 5 C 243/2008, krajský soud nedal nijak najevo před svým rozhodnutím, že uvažuje o použití možnosti dané ustanovením § 150 občanského soudního řádu, a nevyvořil tak procesní prostor k tomu, aby se účastníci mohli vyjádřit k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle uvedeného ustanovení.“

27. Právo vyjádřit se k průběhu řízení a právo na předvídatelné rozhodnutí náleží k základním atributům práva na spravedlivý proces (§ 1, 5, 6, § 18 odst. 1, § 123 o. s. ř.), zejména jde-li o kontradiktorní řízení. Uvedené se týká i rozhodování o nákladech řízení, má-li být použito výjimečné ustanovení § 150 o. s. ř., podle něhož jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele, nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat.

28. V dané věci odvolací soud odůvodnil výrok o nepřiznání náhrady nákladů řízení úspěšnému stěžovateli „personálním propojením“ stěžovatele s dlužníkem (statutární orgán dlužníka) s tím, že pokud byl dluh žalobce (půjčka ve výši 37,5 mil. Kč) již dříve uspokojen v konkursním řízení jen v minimálním rozsahu (v částce přibližně 4,3 mil. Kč) a žalobce nebyl v civilním řízení úspěšný, bylo by přiznání nákladů řízení žalovanému (stěžovateli) v rozporu s dobrými mravy.

29. Vzhledem k výši nepřiznaných nákladů řízení, které podle tvrzení stěžovatele měly činit celkem 2 954 360 Kč, a procesní situaci (změna rozsudku soudu prvního stupně v meritu věci) však bylo pro naplnění práva na spravedlivý proces nezbytné, aby odvolací soud poučil žalovaného (stěžovatele) o možném použití moderačního práva podle § 150 o. s. ř., a v souladu s výše uvedenou judikaturou Ústavního soudu tak poskytl žalovanému prostor (jak žádá i Evropský soud), aby se k eventualitě aplikace citovaného ustanovení vyjádřil.

30. Je však třeba poukázat na to, že tento prostor nelze vnímat výhradně extenzivně a zobecnit vzniklý procesní stav tak, že by obecné soudy měly vždy za účelem „poskytnutí prostoru“ umožnit účastníkům po svém poučení písemně vyjádření. Je zajisté nezbytné strany poučit o možnosti aplikace § 150 o. s. ř. a umožnit jim vyjádření, ale má se tak dít při jednání vůči přítomnému účastníkovi. V opačném případě by nebyla respektována

zásada procesní ekonomie a z ní plynoucí zákonný požadavek, že má být pokud možno rozhodnuto při jediném jednání (§ 115 odst. 1, § 119 odst. 1 o. s. ř.).

31. V případě nyní posuzovaném je pouze na okraj třeba doplnit, že stěžovatel coby žalovaný podal odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně a současně požádal o osvobození od soudních poplatků. Obecnými soudy mu bylo přiznáno osvobození od soudního poplatku v rozsahu 7/10, neboť po zjištění majetkových a výdělkových možností a schopností stěžovatele soudy dospěly k závěru, že zde nejsou dány důvody pro plné osvobození. Podle soudů je stěžovatel vlastníkem řady nemovitostí, což svědčí o jeho příznivých majetkových možnostech, čemuž nasvědčují též jeho zjištěné bytové, výdělkové poměry a podnikatelské aktivity (viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. 6. 2006 č. j. 36 Co 40/2008-124).

32. Na základě zrušujícího nálezu Ústavního soudu tedy bude ve věci nákladů řízení opětovně rozhodovat Městský soud v Praze jako soud odvolací. Tento soud je povinen postupovat podle závazného právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v tomto nálezu a vycházejícího z rozsudku Evropského soudu. Pokud odvolací soud shledá, že existují důvody hodné zvláštního zřetele pro využití moderačního práva soudu podle § 150 o. s. ř., vytvoří stěžovateli procesní prostor k vyjádření se k jeho eventuální aplikaci. Teprve poté zváží, zda ustanovení § 150 o. s. ř. v dané věci aplikovat, či nikoliv.

33. Pro úplnost je třeba uvést, že Ústavní soud dospěl k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

34. Jak již Ústavní soud uvedl výše, po povolené obnově řízení vychází v novém rozhodnutí Ústavní soud z právního názoru Evropského soudu. Ústavní soud dospěl k závěru, že podmínky pro postup podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) ve spojení s ustanovením § 119b odst. 2 až 5 zákona o Ústavním soudu byly splněny, v obnoveném řízení je třeba ústavní stížnosti vyhovět a napadené rozhodnutí Městského soudu v Praze ve výroku III, aniž by byl předjímán výsledek dalšího řízení, zrušit, a to pro porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Č. 30

K odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím

K principu dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci

Podstatou uplatňování veřejné moci v demokratickém právním státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) je princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochrana dobré víry v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci, ať už v individuálním případě plynou přímo z normativního právního aktu nebo z aktu aplikace práva. Princip dobré víry působí bezprostředně v rovině subjektivního základního práva jako jeho ochrana, v rovině objektivní se pak projevuje jako princip presumpce správnosti aktu veřejné moci [viz např. nálezn sp. zn. IV. ÚS 42/09 ze dne 29. 12. 2009 (N 260/55 SbNU 509)].

Způsobit škodu za určitých okolností může i nezákonné rozhodnutí orgánu veřejné moci, které bylo vydáno *in favorem* poškozeného účastníka a které bylo dodatečně jako nezákonné zrušeno, ač k tomu došlo nezávisle na jeho procesní aktivitě. Totiž u takových rozhodnutí je logicky vyloučeno, aby se poškozený účastník domáhal jejich formálního zrušení (leda v případě, že mu bylo vyhověno jen zčásti a opravným prostředkem sleduje dosažení plného uspokojení, což se ale se smyslem a účelem zrušení rozhodnutí pro nezákonnost přirozeně míjí), když jejich samotné vydání ještě škodu v majetkové či imateriální sféře tohoto účastníka nepůsobí.

Nikdo nemůže být nucen uplatňovat v právním řízení svá procesní práva způsobem, který vede nebo může vést ke zhoršení jeho postavení, pod podmínkou řádného nárokování jiných subjektivních práv, ať už hmotných, nebo procesních, popřípadě podávat opravné prostředky, které *per se* nemohou vést k účinné nápravě. Jiný přístup představuje porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i popření smyslu základního práva na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem orgánu veřejné moci, jak je zachycuje Listina v čl. 36 odst. 3. Z toho také vyplývá, že požadavek odvolacího soudu, aby bylo rozhodnutí jako nezákonné zrušeno na základě opravného prostředku podaného poškozeným účastníkem, resp. že splnění podmínky existence nezákonného rozhodnutí jako jednoho ze tří předpokladů, které musejí být kumulativně splněny, aby byla dána objektivní odpovědnost státu za nezákonné rozhodnutí nebo nesprávný úřední postup v rámci výkonu veřejné

moci, vyžaduje vždy příslušnou procesní aktivitu poškozeného účastníka, nemůže obstát.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 11. března 2014 sp. zn. II. ÚS 1667/12 ve věci ústavní stížnosti Ing. Helyny Bínové, Ph.D., zastoupené JUDr. Petrem Tomanem, advokátem, se sídlem Trojanova 12, 120 00 Praha 2, proti rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 2828/2011-126 ze dne 28. 2. 2012, jímž bylo částečně odmítnuto stěžovatelčino dovolání, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 39 Co 396/2010-92 ze dne 6. 4. 2011, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 15 C 98/2010-65 ze dne 2. 9. 2010 o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby, již se po vedlejším účastníkovi domáhala zaplacení částky 3 589 368 Kč s příslušenstvím, a to z titulu náhrady škody a nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem v řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 6, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 2828/2011-126 ze dne 28. 2. 2012 se v rozsahu, kterým bylo dovolání odmítnuto, ruší.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 39 Co 396/2010-92 ze dne 6. 4. 2011 se v rozsahu, v němž nebyl dotčen rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 2828/2011-126 ze dne 28. 2. 2012, ruší.

III. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 15 C 98/2010-65 ze dne 2. 9. 2010 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která splňuje formální náležitosti § 34 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí (resp. jejich částí), jimiž měla být porušena ustanovení čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatelka spatřuje porušení svých základních práv zejména ve skutečnosti, že obecné soudy při posuzování nároku na náhradu škody způsobené stěžovatelce nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem postupovaly striktně formalisticky a argumentačně se dostatečně nevypořádaly s jejími podstatnými tvrzeními. Soudy svoji argumentaci na všech stupních omezily dle jejího názoru pouze na konstatování, že kdyby stěžovatelka smluvní pokutu byla zaplatila ihned, k žádnému soudnímu řízení by nebylo vůbec došlo. Toto je podle stěžovatelky naprosto zjednodušující úvaha, která, pokud by byla přijata za pravdivou, vedla by k naprosto absurdním situacím. Stěžovatelka téměř osm let neplatila plnou výši smluvní pokuty v důvěře ve správnost pravomocného soudního rozhodnutí, jež moderovalo výši smluvní pokuty a které bylo jako nezákonné zrušeno až *ex post* po mnoha letech trvajícího právního stavu. Stěžovatelka poukázala na to, že za respektování soudního rozhodnutí byla dle svých slov následně tvrdě potrestána tím, že musela za osm let zpětně doplatit úrok z prodlení. Pokud by soudy stěžovatelku neuvedly v omyl, nikdy by dle ní uvedená škoda nevznikla. Přehlížením této skutečnosti pak obecné soudy porušily její právo na spravedlivý proces. Tuto svoji argumentaci stěžovatelka v ústavní stížnosti podrobně rozvedla. Závěrem navrhla, aby Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí v požadovaném rozsahu zrušil.

II.

3. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2, vedený pod sp. zn. 15 C 98/2010, z něhož, jakož i obsahu napadených rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

4. Městský soud v Praze v záhlaví uvedeným rozsudkem potvrdil shora citovaný rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2, jímž byla zamítnuta žaloba stěžovatelky, již se po vedlejších účastníkovi domáhala zaplacení částky 3 589 368 Kč s příslušenstvím, a sice z titulu náhrady škody a nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem v řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 6 C 56/2000.

5. Stěžovatelka se konkrétně domáhala částky 1 000 000 Kč za nemajetkovou újmu vzniklou v důsledku nepřiměřené délky řízení a zbývající částky ve výši 1 795 030 Kč jako škody spočívající v úrocích z prodlení, jež byla nucena zaplatit v důsledku nezákonných rozhodnutí navíc, a 794 338 Kč jako nákladů vynaložených za celé soudní řízení. V rámci předběžného projednání nároku nebylo stěžovatelce vyhověno. Vedlejší účastník dospěl k závěru, že k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v nepřiměřené délce řízení v posuzované věci nedošlo, ve vztahu k nároku na náhradu škody pak uvedl, že sice došlo k vydání nezákonného

rozhodnutí, avšak to nebylo v příčinné souvislosti se škodou, která stěžovatelce v podobě povinnosti zaplatit úroky z prodlení vznikla, a jako nedůvodný shledal rovněž nárok na náhradu vynaložených nákladů řízení.

6. K dovolání stěžovatelky rozhodl Nejvyšší soud v záhlaví citovaným rozsudkem tak, že rozsudek odvolacího soudu v rozsahu, v němž byl potvrzen rozsudek obvodního soudu, pokud jím byla zamítnuta žaloba o odškodnění vzniklé nemajetkové újmy, jakož i v nákladovém výroku pod bodem II zrušil podle § 243b odst. 2 části věty za středníkem občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), v rozhodném znění, a věc v tomto rozsahu podle § 243b odst. 3 věty první téhož předpisu vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení. Ve zbyvajících částech dovolání stěžovatelky dle § 243b odst. 5 ve spojení s § 218 písm. c) o. s. ř. odmítl.

7. Předmětem řízení vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 6 C 56/2000 (dále též „posuzované řízení“) byla žaloba, jíž se žalobci K. Marvan a J. Marvanová po stěžovatelce domáhali zaplacení částky ve výši 4 151 788,50 Kč s příslušenstvím, a to s tvrzením, že uzavřeli se stěžovatelkou jako zhotovitelkou smlouvu o dílo na vybudování obytného podkroví, od níž z důvodu prodlení ze strany stěžovatelky odstoupili, a požadovali uhrazení náhrady škody, vydání bezdůvodného obohacení, náhrady nákladů znaleckého posudku a smluvní pokuty ve výši 3 097 600 Kč (6 400 Kč *per diem*) se 17% p. a. úrokem z prodlení z celé částky ode dne podání žaloby do zaplacení. Posuzované řízení bylo zahájeno dne 30. 6. 2000.

8. Dne 10. 3. 2004 byl vyhlášen rozsudek soudu prvního stupně, který využil moderačního práva soudu podle § 301 obchodního zákoníku a výši smluvní pokuty snížil na polovinu, tj. co do částky 1 584 788 Kč se 17% úrokem z prodlení nárok žalobců vůči stěžovatelce zamítl. Proti tomuto rozsudku podaly obě strany odvolání, o němž rozhodl Městský soud v Praze rozsudkem č. j. 62 Co 457/2004-284 ze dne 1. 6. 2005 tak, že rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Toto rozhodnutí nabylo ve vztahu ke stěžovatelce právní moci dne 1. 8. 2005, kdy jí bylo doručeno. Stěžovatelka poté moderovanou smluvní pokutu, jakož i další částky z titulu prodlení se zhotovením díla včetně úroků z prodlení (celkem ve výši 5 291 352 Kč) zaplatila.

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání. Předtím než však mohl Nejvyšší soud dovolání řádně projednat, zemřel žalobce K. Marvan a bylo třeba rozhodovat o jeho procesním nástupnictví. Následně podala dovolání i žalobkyně, jež se zároveň stala procesní nástupkyní zemřelého žalobce. Rozsudkem ze dne 27. 9. 2007 sp. zn. 32 Cdo 2926/2007 Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl a na základě dovolání žalobkyně rozsudky soudů obou stupňů v rozsahu zamítnutí poloviny smluvní pokuty zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

10. Dne 26. 3. 2008 bylo rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 v řízení vedeném u něj pod sp. zn. 6 C 142/2007 stěžovatelce uloženo zaplatit zbývající polovinu smluvní pokuty včetně 17% úroku od 30. 6. 2000 do zaplacení. Stěžovatelka následně tento zbývající nárok žalobkyňě uhradila.

III.

11. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší soud, Městský soud v Praze a Obvodní soud pro Prahu 2 jako účastníky a Českou republiku - Ministerstvo spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

12. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 3. 5. 2013 zdůraznil, že stěžovatelčino dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu mohlo být přípustné pouze podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. ve znění platném do 31. 12. 2012, tedy pro řešení otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. Dovolací přezkum je zde dle Nejvyššího soudu „předpokládán zásadně pro posouzení otázek právních, zatímco k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a odst. 3 o. s. ř. dovolací soud v případě dovolání přípustného podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.)“.

13. Nejvyšší soud dále uvedl, že judikatura Nejvyššího soudu stojí pevně na závěrech, že otázka příčinné souvislosti není otázkou právní, ale otázkou skutkovou, jež nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech (pokud se v řízení zjišťuje, zda škodní událost - nesprávný úřední postup či nezákonné rozhodnutí - a vznik škody na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku), „a proto sama o sobě přípustnost dovolání založit nemůže (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2002 sp. zn. 21 Cdo 300/2001 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2010 sp. zn. 25 Cdo 1870/2009)“. Právní posouzení příčinné souvislosti může dle Nejvyššího soudu spočívat toliko ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována, případně určení, zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit, přičemž příkladmo odkázal na svůj rozsudek ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. 28 Cdo 4887/2010. Pakliže stěžovatelka namítla nesprávné posouzení otázky příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a škodou spočívající v navíc zaplacených úrocích z prodlení, brojila dle něj proti skutkovým zjištěním odvolacího soudu ve smyslu dovolacího důvodu podle § 241a odst. 3 o. s. ř., k nimž nemohl při zkoumání přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přihlídnout.

14. Nejvyšší soud vyjádřil své přesvědčení o tom, že jím vydaným rozhodnutím nebylo nepřipustně zasaženo žádné ústavním pořádkem České republiky nebo příslušnými mezinárodními právními dokumenty chráněné

právo stěžovatelky. Závěrem navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta jako nedůvodná.

15. Městský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 29. 4. 2013 uvedl, že žalobkyně v ústavní stížnosti nesouhlasí s právním hodnocením věci provedeným soudem prvního stupně a soudem odvolacím, přičemž sám „na svých závěrech uvedených ve svých rozhodnutích trvá a zdůrazňuje, že ohledně náhrady škody za příslušenství správnost názoru potvrdil i Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 28. 2. 2012 č. j. 30 Cdo 2828/2011-126“. V přijatých názorech odvolací soud dle svých slov nic protiústavního neshledává, a ústavní stížnost proto považuje za nedůvodnou.

16. Obvodní soud pro Prahu 2 ve svém přípisu ze dne 24. 4. 2013 v plném rozsahu odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

17. Ministerstvo spravedlnosti ve svém vyjádření ze dne 26. 4. 2013 uvedlo, že považuje rozhodnutí soudů, napadená ústavní stížnosti, za zcela správná a plně se ztotožňuje s učiněnými právními závěry, které považuje za správné, spravedlivé a souladné s dotčenými právními předpisy. Dle jeho názoru stěžovatelka ve své stížnosti netvrdí porušení svých ústavním pořádkem zaručených práv, nýbrž základním motivem ústavní stížnosti je nesouhlas s rozhodnutím soudů po obsahové stránce. Vedlejší účastník má za to, že ústavní stížností napadená rozhodnutí netrpí vytýkanými vadami, a považuje napadené rozsudky za zcela správné a plně se ztotožňuje s právními závěry soudů uvedenými v předmětných rozsudcích.

18. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud současně nezasílal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení k replice stěžovatelce, jelikož v nich argumentačně setrvali na svých pozicích, jak je vyjádřili v napadených rozhodnutích, resp. jak je zastávali v průběhu řízení, protože by replika nemohla vést k obohacení o další poznatky; ve svém důsledku by se jednalo o zbytečné prodlužování řízení. Nadto nejde o případ, kdy by Ústavní soud na základě těchto vyjádření přistoupil k odmítnutí či zamítnutí ústavní stížnosti, byť i zčásti [srov. např. bod 19 nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4754/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 193/71 SbNU 301)].

IV.

19. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, účastníků i vedlejšího účastníka řízení, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu

a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévolé nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévolé se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451) in fine, sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

21. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistota, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

22. Ústavní soud však současně ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. náleze ze dne 10. 10. 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně přiléhavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

23. Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistického odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůraznil přitom, *inter alia*, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. náleze sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo náleze sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [náleze ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 1648/10 (N 226/59 SbNU 299)].

24. V dalším je třeba připomenout, že rozhodováním obecných soudů o nárocích plynoucích z čl. 36 odst. 3 Listiny, potažmo ze zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (srov. čl. 36 odst. 4 Listiny), se Ústavní soud zabývá opakovaně a zcela respektuje, že je zcela v jejich pravomoci posoudit existenci podmínek pro vznik odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem (srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 2190/12 ze dne 6. 11. 2012, dostupné v on-line databázi rozhodnutí Ústavního soudu na adrese <http://nalus.usoud.cz>). Současně pak v zamítavém nálezu ze dne 9. 12. 2010 sp. zn. III. ÚS 1320/10 (N 247/59

SbNU 515) Ústavní soud uvedl, že „do samotného zhodnocení konkrétních okolností případu, z pohledu zmíněných zákonných kritérií obecnými soudy, Ústavní soud zásadně není oprávněn vstupovat, ledaže by příslušné závěry bylo možno označit za skutečně ‚extrémní‘, vymykající se zcela smyslu a účelu dané právní úpravy. Pak totiž by takový postup mohl být shledán jako rozporný s ústavně zaručeným základním právem účastníka řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. ‚Pouhý‘ nesouhlas s tím, jak obecný soud zhodnotil tu kterou okolnost, resp. s tím, že některé z hodnocených skutečností přisoudil menší či naopak větší váhu než skutečnosti jiné, věc (ústavní stížnost) do ústavní roviny posunout zásadně nemůže.“ Podle Ústavního soudu [nález sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008 (N 108/49 SbNU 567)] též platí, že ve sféře regulace následků výkonu veřejné moci a deliktů odpovědnosti státu za způsobenou materiální a nemateriální škodu „je třeba hledat mnohem větší sepětí s ústavním právem, než je tomu u jiných druhů soukromoprávní regulace“, a to proto, že „daná oblast právní regulace řeší důsledky vztahu, v němž stát a jednotlivec vystupovali v nerovném, vrchnostenském postavení“.

25. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že obecné soudy se ve světle okolností předmětné věci dopustily ústavně nekonformní interpretace a aplikace zákonných norem v otázce posouzení odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí soudu, čímž zasáhly do práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny.

26. Obecné soudy v dané věci vycházely z názoru, že nesplněním předpokladem objektivní odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím je jednak skutečnost, že vzpomínané pravomocné rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 1. 6. 2005 bylo, společně s prvoinstančním rozsudkem trpícím stejným defektem, pro nezákonnost zrušeno na základě dovolání podaného tehdejší žalobkyní (resp. původně podaného žalobcem), a nikoli k dovolání stěžovatelky, které dovolací soud naopak odmítl (srov. str. 6 in fine napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, str. 5 napadeného rozsudku Nejvyššího soudu). Jde o první moment, při jehož posouzení obecné soudy z níže vyložených důvodů pochybily.

27. Druhé a ještě závažnější pochybení, kterého se obecné soudy dopustily a které každý z nich jednoznačně v odůvodnění svého rozhodnutí akcentoval, lze spatřovat v závěru obecných soudů o absenci příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem škody, tj. v absenci kauzálního nexu, na niž soudy usoudily z toho, že povinnost uhradit protistraně plnou výši smluvní pokuty se odvíjela od vlastního smluvního závazku, a nikoli až od (pravomocného) rozhodnutí soudu o její moderaci (srov.

str. 7 in fine rozsudku soudu prvního stupně, str. 6 rozsudku soudu odvolacího a konečně též opět str. 5 rozsudku dovolacího soudu). Též o něm bude podrobněji pojednáno dále.

28. Pokud jde o prvně uvedený a vytýkaný ústavněprávní deficit, je nutno nejprve konstatovat, že ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. stanoví, že nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Ustanovení § 8 odst. 3 téhož zákona pak uvádí, že nejde-li o případy zvláštního zřetele hodné, lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím přiznat pouze tehdy, pokud poškozený využil v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje; takovým prostředkem se rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, výjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení, nebo návrh na zastavení exekuce. Odtud je dobře patrné, že zákon sám připouští, aby nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím byl oprávněn uplatnit i ten, kdo z důvodů zvláštního zřetele hodných takové procesní prostředky neuplatnil, popřípadě z různých důvodů objektivně uplatnit nemohl, ač se mu v tom kterém případě nabízely.

29. Jak plyne z důvodové zprávy k zákonu č. 82/1998 Sb., „podání řádného opravného prostředku lze považovat za postup, kterým je možno odvrátit vznik škody a který je plně v rukou (zvýrazněno pro účely citace – pozn. Ústavního soudu) účastníka řízení, proto jeho nepoužití půjde k tíži účastníka. V případech zvláštního zřetele hodných bude možno k nesplnění této podmínky nepřihlížet“ (srov. sněmovní tisk č. 292/0 druhého volebního období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, dostupný na adrese www.psp.cz; <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t029200a.htm>). I když je v zásadě třeba trvat na tom, aby poškozený jemu dostupné procesní prostředky vyčerpal, nelze přehlédnout, že v praxi se mohou vyskytnout případy, kdy tyto prostředky nebude možno využít z objektivních důvodů, přesněji řečeno, kdy jejich využití sice bude pro poškozeného účastníka co do jejich zákonné přípustnosti (použitelnosti) možné, ale z hlediska jejich smyslu, obsahu a právní povahy i funkce neefektivní, či dokonce vyloučené, čili kdy takový postup, řečeno výrazivem citované důvodové zprávy, není plně v rukou poškozeného účastníka. Právě na tyto případy zákonodárce myslel v antecedentu právní normy zachycené v ustanovení § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb.

30. Posuzovaná věc je relativně specifická v tom, že do majetkové sféry stěžovatelky bylo negativně zasaženo rozhodnutím, jež pro ni v důsledku moderační smluvní pokuty dle § 301 obchodního zákoníku znamenalo

částečný úspěch, neboť žaloba byla po 50% snížení žalované výše pokuty ve zbývajících částech zamítnuta, a které současně bylo jakožto nezákonné rozhodnutí zrušeno až Nejvyšším soudem na základě dovolání podaného protistranou, což vedlo k situaci, kdy se stěžovatelka náhle a po relativně dlouhé době ocitla *ex post* v prodlení s plněním původně moderovaného nároku, posléze – s přihlédnutím k závaznému právnímu názoru vyslovenému Nejvyšším soudem – protistraně přiznaného v plné výši. Měly-li být pak za této situace respektovány imperativy odškodnění nastíněné výše, bylo nezbytné si primárně položit otázku, zda stěžovatelka měla reálnou možnost – v podobě autonomního a účinného opravného prostředku – dosáhnout kvalifikovaného odstranění (formálního „zrušení“) takového rozhodnutí, jak to zejména odvolací soud v předmětném řízení požadoval. V nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1774/08 ze dne 9. 7. 2009 (N 155/54 SbNU 17) pak byl vysloven závěr, že při splnění podmínek odpovědnosti státu v materiálním slova smyslu je potřeba se vyvarovat takové formalistické interpretace § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., jež by odpovědnost státu fakticky (a neoprávněně) vyloučila.

31. Je naprosto pochopitelné, že stěžovatelka za takových okolností dosáhnout zrušení soudních rozhodnutí (v první řadě rozsudku městského soudu), jimiž byla smluvní pokuta moderována, nemohla, protože po ní nebylo lze požadovat, aby se domáhala zrušení rozhodnutí v části pro ni (nikoli zanedbatelně) příznivé ve svůj neprospěch, *expressis verbis*, aby v následném dovolání proti vzpomínanému rozsudku odvolacího soudu napadla výrok I rozsudku odvolacího soudu v rozsahu potvrzujícím výrok rozsudku nalézacího soudu o částečném zamítnutí žaloby a brojila proti moderaci smluvní pokuty, fakticky požadujíc, aby byl nárok protistraně přiznán v plné výši. Právě v tomto duchu se totiž výtky soudu druhého stupně na adresu stěžovatelky nesou (srov. formulaci zvolenou jím na str. 6 napadeného rozsudku – „jestliže k dovolání žalobkyně nebyl původní rozsudek z nalézacího řízení zrušen nebo změněn, nemohla v souvislosti s tím žádné náklady vynaložit, proto jí ani z tohoto důvodu žádnou náhradu škody přiznat nelze“).

32. Tu je třeba zdůraznit, že nikdo nemůže být nucen uplatňovat v právním řízení svá procesní práva způsobem, který vede nebo může vést ke zhoršení jeho postavení, pod podmínkou řádného nárokování jiných subjektivních práv, ať už hmotných nebo procesních, popřípadě podávat opravné prostředky, které *per se* nemohou vést k účinné nápravě. Jiný přístup představuje porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i popření smyslu základního práva na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem orgánu veřejné moci, jak je zachycuje Listina v čl. 36 odst. 3. Z toho také vyplývá, že požadavek odvolacího soudu, aby bylo rozhodnutí jako

nezákonně zrušeno na základě opravného prostředku podaného poškozeným účastníkem, resp. že splnění podmínky existence nezákonného rozhodnutí jako jednoho ze tří předpokladů, které musejí být kumulativně splněny, aby byla dána objektivní odpovědnost státu za nezákonné rozhodnutí nebo nesprávný úřední postup v rámci výkonu veřejné moci, vyžaduje vždy příslušnou procesní aktivitu poškozeného účastníka, nemůže obstat.

33. Ostatně Ústavní soud ve své judikatuře takové situace vzal v potaz [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2201/10 ze dne 11. 4. 2013 (N 53/69 SbNU 73) a zejména pak náleží Ústavního soudu vztahující se k otázce nároku na náhradu škody způsobené zahájením trestního stíhání v případě nevyužití opravného prostředku proti němu – kupř. náleží sp. zn. IV. ÚS 3193/10 ze dne 10. 3. 2011 (N 42/60 SbNU 491), sp. zn. I. ÚS 1066/11 ze dne 3. 8. 2011 (N 140/62 SbNU 185), sp. zn. II. ÚS 662/10 ze dne 12. 1. 2012 (N 10/64 SbNU 105) aj.]. Ani judikatura Nejvyššího soudu zde nezůstala stranou pozornosti. Kupř. v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 443/2013 ze dne 24. 7. 2013 (dostupný, jako další zde citované judikáty Nejvyššího soudu, na jeho oficiálních internetových stránkách www.n soud.cz) Nejvyšší soud dokonce vyzdvihl, že „závěr soudu prvního stupně potvrzený soudem odvolacím, že v takovém případě je již z důvodu nezrušení napadeného rozhodnutí vyloučena odpovědnost státu, by však byl příliš zjednodušující a v rozporu s judikaturou Ústavního i Nejvyššího soudu“. K tomu pak dovolací soud doplnil, že „v souladu s tímto rozhodnutím postupoval Nejvyšší soud v usnesení ze dne 13. 7. 2011 sp. zn. 28 Cdo 4158/2009, ve kterém uvedl, že trvání na formálním zrušení (změně) nezákonného rozhodnutí v daném případě přehlíží cíl právní úpravy odpovědnosti státu za škodu, a odkázal na náleží Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 1774/08“.

34. Způsobit škodu tak za určitých okolností může i nezákonné rozhodnutí orgánu veřejné moci, které bylo vydáno *in favore* poškozeného účastníka a které bylo dodatečně jako nezákonné zrušeno, ač k tomu došlo nezávisle na jeho procesní aktivitě. Totiž u takových rozhodnutí je logicky vyloučeno, aby se poškozený účastník domáhal jejich formálního zrušení (leda v případě, že mu bylo vyhověno jen zčásti a opravným prostředkem sleduje dosažení plného uspokojení, což se ale se smyslem a účelem zrušení rozhodnutí pro nezákonnost přirozeně míjí), když jejich samotné vydání ještě škodu v majetkové či imateriální sféře tohoto účastníka nepůsobí, jak správně uzavřel Nejvyšší soud v napadeném rozsudku (str. 5), ba naopak, ale ke škodě dojde právě až v posledku jejich dodatečného zrušení, což v souzené věci obecné soudy již pominuly, resp. odmítly náležitě zohlednit.

35. Proto výhrady Nejvyššího soudu ohledně skutečnosti, že stěžovatelka „v posuzované věci napadla rozsudek odvolacího soudu v plném rozsahu dovoláním mimo jiné s tvrzením, že ujednání o smluvním penále nelze vykládat jako dohodu o smluvní pokutě. Z jednání žalobkyně tedy

vyplývá, že zaplacení smluvní pokuty včetně úroků z prodlení, byť v poloviční výši, do rozhodnutí dovolacího soudu odmítala“ (str. 5), jsou liché, poněvadž případ, kdy poškozenému účastníkovi bylo vyhověno jen zčásti, přičemž opravným prostředkem sleduje dosažení plného uspokojení, lhotejno přitom, jakou formu obrany či procesní taktiky zaujme, se přirozeně zcela míjí se smyslem a účelem zrušení rozhodnutí pro nezákonnost. Stěžovatelka nemohla rozhodnutí soudů o moderaci smluvní pokuty subjektivně, tj. co do samého snížení její výše, cítit jako nezákonné, a proto neměla důvod proti nim brojit. Stěžovatelka naproti tomu podáním dovolání sledovala jiný cíl, a sice neuznání nároku na smluvní pokutu jako takového, tedy zlepšení svého postavení co do výsledku celé pře. Že k tomu zvolila poněkud formalisticky založenou argumentaci, jí však nemůže ve světle hodnocení splnění požadavku na zrušení rozhodnutí pro nezákonnost, stanoveného zákonem č. 82/1998 Sb., jít k tíži (k tíži jí tato skutečnost šla v posuzovaném řízení v tom směru, že její argumenty byly dovolacím soudem odmítnuty).

36. Pokud jde o druhé vytýkané pochybení, je Ústavní soud nucen konstatovat, že závěr obecných soudů o tom, že povinnost stěžovatelky uhradit protistraně plnou výši smluvní pokuty se odvíjela od vlastního smluvního závazku, a nikoli až od (pravomocného) rozhodnutí soudu o její moderaci, a proto zde abscentuje příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem škody, zakládá zcela nepřijatelné konsekvence jak v rovině práva podústavního, tak i (zejména) v rovině ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces *lato sensu*.

37. Nejprve je Ústavní soud nucen korigovat úvahu soudů, že stěžovatelka byla od počátku srozuměna s povinností platit případnou smluvní pokutu včetně případných úroků z prodlení a rozhodnutí obecných soudů o moderaci smluvní pokuty „jí žádnou povinnost nekonstituovalo ani nedeclarovalo“ (str. 5 rozsudku Nejvyššího soudu). Stěžovatelka si nepochybně musela být vědoma případných sankcí vyplývajících z předmětného smluvního závazku (potud jsou úvahy soudů přiléhavé), avšak nelze se již ztotožnit s citovaným úsudkem, že rozhodnutí soudů o moderaci smluvní pokuty jí žádná povinnost ani nezaložila, ani neurčila. Zde je třeba přisvědčit argumentaci stěžovatelky, že rozhodnutí o snížení smluvní pokuty „jsou dle dostupné judikatury a právní literatury jednoznačně konstitutivní, s působností *ex nunc*, tedy působící právní následky od okamžiku jejich vydání, resp. od nabytí právní moci. Rozhodnutí o snížení smluvní pokuty založil[a] novou právní situaci, čímž konstitutivně zasáhl[a] do soukromoprávního vztahu“ (str. 4 ústavní stížnosti). V tomto ohledu je tedy zejména rozsudek nalézacího soudu zjevně nesprávný (srov. str. 7 in fine rozsudku obvodního soudu); tuto chybu pak napravil až odvolací soud.

38. Oproti soudu odvolacímu však Nejvyšší soud dospěl k poněkud překvapivému závěru, výše citovanému, že dané rozhodnutí stěžovatelce žádnou povinnost nekonstitovalo ani nedeklarovalo. I zde musí Ústavní soud přitakat námitce stěžovatelky, že „každé soudní rozhodnutí je svojí povahou buď deklaratorní (konstatující existenci subjektivních práv a povinností), nebo konstitutivní (zakládající novou právní situaci – jako tomu je právě v případě rozhodnutí soudu o snížení smluvní pokuty)“ (str. 5 ústavní stížnosti), tedy meritorní výrok nalézacích rozhodnutí nemůže, obrazně řečeno, ze dvou alternativ zvolit třetí, jelikož takovou možnost vylučuje samotná povaha soudních rozhodnutí. Rozhodnutí obecných soudů o moderaci smluvní pokuty konstitovala stěžovatelce novou povinností v podobě závazku zaplatit žalující straně smluvní pokutu ve snížené výši (o 50 %). Nejvyšší soud měl tímto poněkud nešťastným obratem zřejmě na mysli, že daný výrok – co do vlastního snížení, moderace smluvní pokuty – negativně nezasáhl majetkovou sféru stěžovatelky. Ale právě tento moment je (paradoxně) příčinou škody, jak je o tom pojednáno dále.

39. S předchozím závěrem o konstitutivním rozhodnutí obecných soudů stran moderace smluvní pokuty totiž úzce souvisí i další a daleko důležitější právní otázka týkající se přímo práva na legitimní očekávání, právní jistoty a některých dalších relativně samostatných komponent širěji koncipovaného práva na spravedlivý proces, a to otázka právní moci soudního rozhodnutí a prvku autoritativnosti rozhodování soudů.

40. Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že obecné soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům (čl. 90 Ústavy České republiky), a to nejen základním. Poskytování takové ochrany odpovídá autoritativní charakter jejich rozhodování. Nelze proto akceptovat úvahy obecných soudů vyznívající tak, že rozhodnutí soudů moderovat smluvní pokutu nebylo pro povinnost stěžovatelky plnit tento závazek včetně úroků z prodlení, která byla smluvně ujednána, rozhodující (srov. str. 6 rozsudku odvolacího soudu: „Povinnost zaplatit smluvní pokutu a příslušenství se tak odvíjí od smlouvy a ze zákona, nikoli od rozhodnutí soudu“), poněvadž tyto názory zcela odhlíží od toho, že soudy svým rozhodnutím autoritativně vstoupily do tohoto smluvního vztahu (zasáhly, ingerovaly do něj) a ten v příslušné podobě a v souladu se zákonem (§ 301 někdejšího obchodního zákoníku) modifikovaly. Výsledek této modifikace byl pro účastníky řízení coby smluvní aktéry po nabytí právní moci potvrzujícího rozsudku městského soudu závazný, jak správně tvrdí stěžovatelka v ústavní stížnosti.

41. Ústavní soud dále mnohokrát judikoval [a tento svůj postoj zdůraznil i ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10 ze dne 22. 2. 2011 (N 21/60 SbNU 215), na který se stěžovatelka v průběhu řízení také odvolávala], že důvěra jednotlivce v rozhodovací činnost orgánů státu, ať už jde o rozhodo-

vání orgánů moci zákonodárné, výkonné či soudní, je jedním ze základních atributů právního státu. Snaha o nastolení stavu, kdy jednotlivce může důvěřovat aktům státu a jejich věcné správnosti, je základním předpokladem fungování materiálního právního státu. Jinak řečeno, podstatou uplatňování veřejné moci v demokratickém právním státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) je princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochrana dobré víry v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci, ať už v individuálním případě plynou přímo z normativního právního aktu, nebo z aktu aplikace práva. Princip dobré víry působí bezprostředně v rovině subjektivního základního práva jako jeho ochrana, v rovině objektivní se pak projevuje jako princip presumpce správnosti aktu veřejné moci [viz např. nálezn. sp. zn. IV. ÚS 42/09 ze dne 29. 12. 2009 (N 260/55 SbNU 509)].

42. Ve světle právě nastiněných postulátů je třeba pohlížet i na onen pravomocný rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 1. 6. 2005, jímž byl potvrzen rozsudek nalézacího soudu moderující smluvní pokutu. Účastníci řízení byli okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí srozuměni s tím, jaké práva a povinnosti ze soudních rozhodnutí vyplývají. Stěžovatelka poté, co jí byl doručen uvedený rozsudek odvolacího soudu, zaplatila protistraně, krom dalšího, též soudem prvního stupně moderovanou smluvní pokutu a úroky z prodlení; tato okolnost v soudním řízení o náhradu škody ostatně ani nebyla nikým zpochybněna. Stěžovatelka neměla žádný důvod plnit více, když smluvní závazek byl v otázce smluvní pokuty soudy pozměněn zčásti ve prospěch stěžovatelky a protistrana musela být srozuměna s vyšší taktó pravomocně přiznané částky, tedy věděla, co lze po stěžovateli v případném exekučním či vykonávacím řízení požadovat. To, že nebyla s moderací smluvní pokuty smířena a dovoláním se domáhala zrušení moderace, je již jinou věcí.

43. Pakliže bylo pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu (a s ním i rozhodnutí nalézacího soudu) zrušeno pro nezákonnost právě v otázce moderace smluvní pokuty, je vyloučeno tvrzení, že stěžovatelka žádnou újmu neutrpěla, když se v důsledku prolomení právní moci kasačním zásahem Nejvyššího soudu, a tím i své právní jistoty stran správnosti rozhodnutí městského soudu, náhle a po dlouhé době ocitla bez své viny v prodlení s plněním nyní již opět modifikovaného závazku, kdy autoritativním zásahem došlo k anulaci původní moderace, k níž soudy přistoupily v rozporu s hmotným právem [srov. str. 4–5 rozsudku Nejvyššího soudu vydaného v posuzovaném řízení (č. j. 32 Cdo 2926/2007-334 ze dne 27. 9. 2007)], a to zpětně ke dni podání žaloby v roce 2000. Kdyby obecné soudy smluvní pokutu s ohledem na tehdy již existující a konstantní judikaturu Nejvyššího soudu nebyly moderovaly, stěžovatelka by již po vynesení potvrzujícího rozsudku městského soudu byla věděla, k čemu je pravomocnými rozsudky soudů povinována, tedy co, v jaké výši, resp. v jakém rozsahu je třeba

protistraně uhradit, jakož i nutně srozuměna s tím, jaké následky jí nesplnění povinností stanovených těmito rozhodnutími hrozí. Především by jí tato situace reálně umožnila předejít dalšímu prodlení, v němž se po zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu ocitla s odstupem více jak dvou let od doručení vzpomínaného pravomocného rozsudku městského soudu.

44. Z argumentace obecných soudů, výše citované, implicitně vyvěrá i jakýsi požadavek na plné uspokojení žalovaných nároků stěžovatelkou bez ohledu na soudní změnu obsahu smluvního závazku. Taková konstrukce přirozeně nemůže jako ústavně konformní vůbec obstát, a to hned z několika důvodů. Předně je třeba poukázat na to, že by tím došlo k nepřipustnému zásahu do vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny, neboť takový požadavek nemá žádný zákonný podklad. Dále se sluší uvést, že jakékoli plnění nad rámec soudem přiznaného nároku, ač by se tomu tak stalo z obavy, jakkoli prozíravé, před případným zvrácením pravomocných soudních rozhodnutí na základě mimořádných opravných prostředků, je třeba pokládat za bezdůvodné obohacení, když se jedná o plnění bez právního důvodu. Jako takové je lze vymáhat soudní cestou na základě příslušné žaloby (nic na tom nemění ani teoretická možnost přerušení řízení o takové žalobě do doby rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku v předmětném řízení). Konečně za povšimnutí v tomto ohledu stojí i to, že realizace zmíněného požadavku by oba účastníky, nejen opatřením dotčeného, uvrhla do stavu právní nejistoty, poněvadž ke zrušení pravomocných soudních rozhodnutí nemusí dojít jen na základě mimořádných opravných prostředků, ale též na základě jiných procesních prostředků, které právní řád naší země předvídá, konkrétně ústavní stížnosti. *Ad absurdum* si je možno představit i (nikoli nereálnou) situaci, kdy k prolomení právní moci soudních rozhodnutí dojde až na základě přijetí vyhovujícího rozhodnutí Ústavního soudu o návrhu na obnovu řízení podle § 119 a násl. zákona o Ústavním soudu. Uvážíme-li dobu rozhodování jednotlivých orgánů (dovolací soud, Ústavní soud, Evropský soud pro lidská práva, poté znovu Ústavní soud), je zřejmé, že k prolomení právní moci posléze dále naříkaných soudních rozhodnutí může v takových případech dojít s odstupem až mnoha let. Takové břímě by bylo *ipsa affectione* nesnesitelné a bezesporu excesivně poškozující oba účastníky sporu. Snad jako pomyslnou tečku na závěr by bylo možno ohodnotit skutečnost, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení by byl v mezidobí téměř jistě promlčen; ostatní otázky související s těmito hypotetickými situacemi, jako případný rozpor námitky promlčení s dobrými mravy v řízení o vydání bezdůvodného obohacení, se již opravdu pohybují v rovině akademických úvah, pročez se jimi dále pro účely souzené věci zabývat netřeba.

45. Závěrem je ještě nutno reagovat na argumentaci Nejvyššího soudu předestřenou v jeho rozsudku o tom, že „z jednání žalobkyně tedy

vyplývá, že zaplacení smluvní pokuty včetně úroků z prodlení, byť v poloviční výši, do rozhodnutí dovolacího soudu odmítala. Lze tedy stěžít uzavřít, že jednala v souladu s pravomocnými rozhodnutími ...“ (op. cit. str. 5). Ústavní soud již v minulosti deklaroval, že „obecné soudy nemohou rozhodovat na základě sice zdánlivě snadno se nabízejícího formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsoucího v rozporu s obsahem spisu“ [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2061/08 ze dne 7. 4. 2011 (N 63/61 SbNU 29)]. Jak již bylo řečeno, stěžovatelka, i když nebyla po právní stránce ztotožněna se smluvní pokutou jako takovou, její zaplacení v poloviční výši neodmítala, tuto povinnost po doručení rozhodnutí odvolacího soudu splnila, protože z tohoto hlediska v souladu s pravomocnými soudními rozhodnutími i jednala. Ačkoliv v daném případě nejde ze strany soudu poslední instance o argument vyložený formalistický, přesto se jedná o argument náležitě nezohledňující stěžovatelčino jednání po vydání rozsudku soudem druhého stupně.

46. Ze všech výše vyložených důvodů tudíž Ústavní soud přistoupil ke § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení rozporovaných soudních aktů. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci jsou obecné soudy vázány právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 31

**K náležitému odůvodnění soudního rozhodnutí
K nákladům vzniklým bytovému družstvu v souvislosti
s převodem členských práv a povinností**

Neúplné a nedostatečné odůvodnění rozhodnutí obecného soudu je zásahem do účastníkovy práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Jedná-li se o majetkový spor, je v důsledku porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod porušeno i právo účastníka garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 11. března 2014 sp. zn. II. ÚS 1457/13 ve věci ústavní stížnosti Václava Mrázka, zastoupeného Mgr. Martinem Zvoničkem, advokátem, se sídlem Zlín, Lešetín VI/671, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 7. 2. 2013 č. j. 1 Cm 116/2012-69 o zamítnutí stěžovatelovy žaloby na zaplacení částky 10 000 Kč s úrokem z prodlení z titulu bezdůvodného obohacení vedlejšího účastníka řízení vzniklého v souvislosti s převodem práv a povinností spojených s členstvím v družstvu na stěžovatele, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Bytového družstva Podlesí, se sídlem nám. Míru 12, Zlín, zastoupeného Mgr. Markétou Vojtáškovou, advokátkou, se sídlem Kvítková 124, Zlín, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 2. 2013 č. j. 1 Cm 116/2012-69 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozsudku obecného soudu vydaného v jeho věci, a to pro porušení práva na soudní ochranu vyplývajícího z čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II.

2. Z ústavní stížnosti, její přílohy a vyžádaného spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 1 Cm 116/2012 zjistil Ústavní soud, že stěžovatel se žalobou domáhal po žalovaném Bytovém družstvu Podlesí (dále též „družstvo“) zaplacení částky 10 000 Kč s úrokem z prodlení z titulu bezdůvodného obohacení žalovaného vzniklého zaplacením žalované částky stěžovatelem žalovanému bez právního důvodu v souvislosti s převodem práv a povinností spojených s členstvím v družstvu na stěžovatele. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 7. 2. 2013 č. j. 1 Cm 116/2012-69 žalobu zamítl. Vysvětlil, že stěžovatel předložil žalovanému smlouvu o převodu členských práv a povinností, která byla neplatná z důvodu absence údaje, zda se jedná o úplatný nebo bezúplatný převod, a proto náklady, které žalovaný uhradil za posouzení platnosti této smlouvy ve výši 13 000 Kč advokátce Mgr. Markétě Vojtáškové na základě faktury č. 10121 ze dne 11. 5. 2010, byly vynaloženy účelně, neboť po žalovaném nelze spravedlivě požadovat, aby hradil veškeré náklady vzniklé předložením neplatné smlouvy stěžovatelem.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že závěr krajského soudu o absenci ujednání o úplatnosti či bezúplatnosti smlouvy je v rozporu s rozhodnutími Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 271/2010 a sp. zn. 29 Cdo 2288/2010, podle kterých v případech ujednání, že účastníci provedli vzájemné majetkové vypořádání, je soud povinen zkoumat, zda dohoda o výši úplaty či způsobu jejího určení zakládající úplatnost smlouvy byla provedena ústně. Stěžovatel soudu vytýká, že své rozhodnutí blíže neodůvodnil ohledně aplikované právní normy a nezabýval se zjištěním předpokladů pro vznik povinnosti stěžovatele k náhradě škody, tedy zejména vznikem škody, existencí jednání zakládajícího porušení právní povinnosti a příčinné souvislosti. Upozorňuje, že soud se nezabýval rozporem mezi žalovanou částkou a fakturovanou úplatou za právní rozborů JUDr. Milana Holomka a JUDr. Tomáše Philipphiho v celkové výši 6 160 Kč, které byly výslovně uvedeny v usnesení představenstva žalovaného ze dne 23. 3. 2010, na základě kterého žalovaný původně požadoval zaplacení žalované částky. Soudu také vytýká, že se nezabýval skutečností, že předložená smlouva byla sepsána na formuláři doporučeném na webových stránkách žalovaného a že pokyny žalovaného k převodu členských práv byly přijaty a publikovány až po předložení smlouvy.

III.

4. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníka řízení a vedlejšího účastníka.

5. Samosoudce Krajského soudu v Brně ve vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na písemné vyhotovení napadeného rozsudku.

6. Vedlejší účastník Bytové družstvo Podlesí navrhl odmítnutí ústavní stížnosti, neboť ta představuje pouhou polemiku se závěry obecného soudu ohledně otázky platnosti smlouvy o převodu členských práv a posouzení nároku na náhradu nákladů uhrazených stěžovatelem vedlejšímu účastníkovi, přičemž posouzení takových otázek Ústavnímu soudu nepřísluší, ledaže by právní závěry krajského soudu byly v extrémním rozporu s provedenými skutkovými zjištěními anebo by z nich nevyplývaly; to však není stěžovatelův případ. Vedlejší účastník je přesvědčen, že krajský soud dostatečně objasnil skutkový stav a ústavně konformním způsobem aplikoval relevantní ustanovení jednoduchého práva, přičemž platnost smlouvy o převodu členských práv posoudil v souladu s rozhodnutím velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 19. 10. 2011 sp. zn. 31 Cdo 271/2010. Vedlejší účastník podotýká, že jednoznačně prokázal skutečnost, že náklady vynaložené na právní služby výrazně převyšovaly částku posléze požadovanou po stěžovateli, a současně stěžovatel neprokázal, že jím uzavřená smlouva odpovídala formuláři uveřejněnému vedlejšímu účastníkem. Považuje za absurdní, že stěžovatel nejprve zaslal vedlejšímu účastníkovi několik smluv o převodu členských práv, čímž vytvářel stav právní nejistoty, následně zcela bezdůvodně odmítl předloženou smlouvu upravit za součinnosti vedlejšího účastníka tak, aby byla platná, a konečně k výzvě vedlejšího účastníka bez předchozích výhrad nahradil požadované náklady, a to i za jiný subjekt, přičemž následně se domáhal jejich vrácení. Upozornil také, že spor je veden o bagatelní částku.

7. Stěžovatel repliku k vyjádření účastníka řízení a vedlejšího účastníka nezaslal.

IV.

8. Dříve, než může Ústavní soud přikročit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek její projednatelnosti. V dané věci zjistil Ústavní soud, že formálně bezvadnou a přípustnou ústavní stížnost předložil včas k podání ústavní stížnosti oprávněný a advokátem zastoupený stěžovatel; současně jde o návrh, k jehož projednání je Ústavní soud příslušný. Po zvážení okolností předložené věci dospěl Ústavní soud též k závěru, že podaná ústavní stížnost je důvodná.

9. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Jestliže je ústavní stížnost vedena proti rozhodnutí obecného soudu, není povinnost ústavněprávní argumentace naplněna, je-li namítána toliko věcná nesprávnost či nerespektování podústavního práva,

neboť takovou argumentací je Ústavní soud stavěn do role pouhé další instance v soustavě obecných soudů, jíž však není. Pravomoc Ústavního soudu je totiž založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé.

10. S ohledem na výši žalované částky považuje Ústavní soud za vhodné připomenout, že rozhodnutími obecných soudů o věcech tzv. objektivně bagatelního významu se ve své rozhodovací praxi zabývá dlouhodobě. V řadě svých rozhodnutí dal zřetelně najevo, že jednostupňové soudnictví o těchto věcech nevybočuje z ústavních mezí a že i hodnotové omezení přípustnosti opravného prostředku nepředstavuje denegationem iustitiae, nýbrž jde o promítnutí celospolečenského konsenzu o bagatelnosti takových sporů do výkladu základních práv, resp. do jejich hranic [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 101/01 ze dne 18. 6. 2001 (U 22/22 SbNU 387) či usnesení sp. zn. IV. ÚS 336/02 ze dne 30. 9. 2002, sp. zn. III. ÚS 2097/08 ze dne 26. 3. 2009 a sp. zn. II. ÚS 2538/09 ze dne 7. 10. 2009 a další, ve SbNU nepublikována, dostupná stejně jako řada dále citovaných rozhodnutí v elektronické podobě na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutím o bagatelní částce proto Ústavní soud odmítal z důvodu jejich zanedbatelnosti, resp. zanedbatelného zásahu do subjektivních práv jednotlivce, které není již z kvalitativního hlediska obecně schopno založit porušení základních práv a svobod (srov. např. usnesení ze dne 26. 8. 1998 sp. zn. IV. ÚS 185/98).

11. S těmito východisky koresponduje i názor, že při vyloučení přezkumu takových rozhodnutí ve druhé instanci obecného soudu, by bylo nelogické připustit automatický posun jejich přezkumu do roviny soudnictví ústavního; Ústavní soud opakovaně též zdůraznil, že úspěšné uplatnění ústavní stížnosti, jež nevychází z ničeho jiného než z tvrzení, že bylo porušeno ústavně garantované právo na spravedlivý proces, resp. soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), předpokládá splnění vskutku přísně kladených podmínek; opodstatněnost ústavní stížnosti v takové věci přichází v úvahu zpravidla jen v případech extrémního vybočení ze standardů, jež jsou pro postupy zjišťování skutkového základu sporu a pro jeho právní posouzení esenciální (srov. usnesení ze dne 5. 6. 2008 sp. zn. III. ÚS 2612/07 a další rozhodnutí v něm citovaná), např. v případech, kdy by se obecné soudy při interpretaci ustanovení právního předpisu dopustily svévole, tj. např. své rozhodnutí by vůbec neodůvodnily, nebo by se takové odůvodnění přičilo pravidlům logiky, bylo by výrazem přepjatého formalismu či jiného extrémního vybočení z obecných principů spravedlnosti. O tom, že taková, byť výjimečná situace může nastat, svědčí nálezy, kterými Ústavní soud věc meritorně projednal [např. nález sp. zn. III. ÚS 173/02 ze dne 10. 10. 2002

(N 127/28 SbNU 95), náleží sp. zn. III. ÚS 150/03 ze dne 6. 11. 2003 (N 128/31 SbNU 149), náleží sp. zn. I. ÚS 3143/08 ze dne 17. 3. 2009 (N 59/52 SbNU 583), náleží sp. zn. I. ÚS 1980/08 ze dne 6. 1. 2009 (N 1/52 SbNU 3), náleží sp. zn. I. ÚS 1744/10 ze dne 6. 9. 2010 (N 184/58 SbNU 613)].

12. Taková situace nastala i v projednávané věci, poněvadž rozhodnutí krajského soudu je založeno jak na skutkovém závěru, který nevyplývá z provedených důkazů, tak na nesprávném právním posouzení, jehož odůvodnění nadto pro svou kusost činí napadené rozhodnutí v této části stěžít přezkoumatelným. Uvedené vady napadeného rozhodnutí jsou natolik markantní, že dosahují ústavněprávní roviny.

13. Krajský soud částku ve výši 10 000 Kč, kterou stěžovatel zaplatil družstvu a jejíž vydání se domáhal, kvalifikoval jako náklady vynaložené v souvislosti s předložením neplatné smlouvy o převodu členských práv a povinností, jejichž hrazení nelze po družstvu spravedlivě požadovat, avšak detailnější rozbor svého právního názoru v odůvodnění napadeného rozhodnutí nepředložil. Převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu nepodléhá souhlasu orgánů družstva, protože členská práva a povinnosti spojené s členstvím přecházejí na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě (srov. ustanovení § 230 obchodního zákoníku). Pokud by vnitrodružstevní předpisy zakotvovaly jakoukoliv konstrukci ingerence orgánů družstva do dispozičního oprávnění člena družstva, šlo by o rozpor se zákonem; na druhé straně je třeba vztít v úvahu, že bytové družstvo čítající stovky nebo i tisíce členů musí snášet náklady spojené s administrativní náročností své činnosti (včetně důsledků spojených s úkony členů). Pro takové případy není vyloučeno, aby družstvo – v souladu s principy vnitrodružstevní demokracie – vymezilo soubor úkonů, za které bude účtovat členům náhradu nákladů, včetně jejich výše (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 2414/07 ze dne 12. 12. 2007 a usnesení sp. zn. II. ÚS 2801/07 ze dne 12. 3. 2008, ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Družstvo je tedy oprávněno za činnost, kterou v souvislosti s převodem (nikoli tedy jako podmínku převodu) provádí, účtovat tomu podle jeho názoru odpovídající manipulační poplatek, avšak takovou povinnost musí ve stanovách jasně zakotvit a specifikovat (srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 525/04 ze dne 7. 12. 2005).

14. Družstvu také nelze zakazovat přezkum jemu předložené smlouvy o převodu členských práv a povinností z hlediska její platnosti, neboť je i jeho povinností předcházet škodě, která by mohla vzniknout v důsledku neplatnosti této smlouvy. Je věcí družstva, jakým způsobem si tuto záležitost obstará, tedy zda prostřednictvím svých členů či externě, a jak bude financována. Jestliže se družstvo rozhodne požadovat po převodci a nabyvateli náklady vynaložené na posouzení takové smlouvy, nemůže se splnění

této povinnosti domáhat bez jakékoli zákonné či smluvní opory. Pokud obchodní zákoník k otázce úhrady těchto nákladů mlčí, je nutno takovou povinnost ukotvit předem ve stanovách družstva nebo v jeho vnitřním předpise či dát ve známost jiným způsobem tak, aby její existence byla předvídatelná, případně v zájmu mimosoudního řešení sporu mezi převodcem a nabyvatelem na straně jedné a družstvem na straně druhé uzavřít dohodu o tom, že strany sporu požádají advokáta o posouzení smlouvy; tato dohoda by pak měla rovněž obsahovat ujednání, jakým způsobem budou uhrazeny náklady na zpracování posudku. To se však v projednávané věci nestalo, protože stanovy družstva žádné relevantní ustanovení neobsahují a uzavření dohody se stěžovatelem také prokázáno nebylo; naopak zaplacení nákladů bylo po stěžovateli žádáno na základě pozdějšího a nepředvídatelného usnesení družstva ze dne 23. 3. 2010 (srov. přílohu A procesního spisu), tedy nepřipustným způsobem. Kromě toho z bodu 4 pravidel pro převod členských práv a povinností vyvěšených na webových stránkách družstva dne 8. 2. 2007 (srov. přílohu 2 spisu) vyplývá, že nabyvatel členských práv a povinností je povinen zaplatit „poplatky za převod“ ve výši 2 000 Kč, z čehož je patrné, že družstvo počítá s tím, že nabyvatel ponese náklady převodu, přičemž jde k tíži družstva, pokud tento poplatek nestanovilo tak, aby pokrylo veškeré náklady s tím spojené.

15. Krajský soud v napadeném rozsudku v rámci právního posouzení věci citoval též ustanovení § 420 odst. 1 občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů) a ustanovení § 373 a 757 obchodního zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů) upravující odpovědnost za škodu vzniklou porušením právní povinnosti, resp. povinnosti plynoucí ze závazkového vztahu nebo obchodního zákoníku, avšak nijak blíže nezkoumal naplnění podmínek pro vznik odpovědnosti za škodu na straně stěžovatele, případně povinnosti k úhradě nákladů vzniklých odvrácením škody hrozící v důsledku neplatnosti smlouvy ve smyslu ustanovení § 419 občanského zákoníku. Napadený rozsudek trpí vadou nedostatku odůvodnění, neboť v něm absentuje jakákoli úvaha v tomto směru.

16. Kromě toho je třeba stěžovateli přisvědčit v tvrzení, že požadovaná výše úhrady nákladů vynaložených na právní posouzení smlouvy neodpovídá předloženým fakturám, tedy že krajský soud na základě provedeného dokazování učinil nesprávný skutkový závěr o výši nákladů vynaložených družstvem. Družstvo dopisem ze dne 25. 3. 2010 vyzvalo stěžovatele k zaplacení „nákladů - škody“ vzniklých předložením neplatné smlouvy o převodu členských práv a povinností (srov. č. 1. 14 spisu), přičemž k tomuto dopisu bylo přiloženo právní posouzení vypracované JUDr. Tomášem Philippem a JUDr. Milanem Holomkem, jakož i faktury vystavené těmito advokáty dne 17. 2. 2010, resp. 22. 2. 2010 za poskytnutí právní služby ve výši

4 000 Kč, resp. 2 160 Kč (srov. č. 1. 12 a 13 spisu); stěžovatel požadovanou částku 10 000 Kč zaplatil dne 6. 4. 2010 (srov. č. 1. 15 spisu). Krajský soud však svůj závěr o oprávněnosti a výši nároku družstva na zaplacení nákladů na právní posouzení smlouvy opřel o právní rozbor advokátky Mgr. Markéty Vojtáškové (srov. přílohu 3) objednaný předsedou představenstva družstva dne 15. 4. 2010 (srov. přílohu 4) a fakturovaný ve výši 13 000 Kč fakturou vystavenou dne 11. 5. 2010. Je tedy evidentní, že v době objednání vypracování posudku u Mgr. Vojtáškové toho nebylo třeba, protože požadovaná částka již byla zaplacena a o neplatnosti smlouvy nebylo mezi stěžovatelem a družstvem sporu, který by si žádal další právní posudek; žádost o vydání bezdůvodného obohacení ve výši zaplacené částky stěžovatel zaslal družstvu teprve dne 6. 5. 2011. Jestliže se družstvo vystavilo takovým nákladům, nečinilo tak účelně ve vztahu k záležitosti stěžovatele a nemůže jejich zaplacení po stěžovateli žádat. Je taktéž sporné, zda k posouzení platnosti smlouvy bylo třeba dvou posudků, tj. posudku JUDr. Philippiho a JUDr. Holomka.

17. Lze tedy shrnout, že krajský soud napadeným rozhodnutím, v němž se nedostatečně zabýval oprávněním družstva přijmout částku 10 000 Kč, jakož i výši a účelností nákladů vynaložených na posouzení platnosti smlouvy o převodu členských práv a povinností, porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a v důsledku toho i stěžovatelovo vlastnické právo zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny.

18. Z výše vyložených důvodů shledal Ústavní soud podanou ústavní stížnost důvodnou a napadený rozsudek Krajského soudu v Brně zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Č. 32

K podmínkám zpětvzetí dovolání v trestním řízení

„Obecné soudy nemohou rozhodovat na základě sice zdánlivě snadno se nabízejícího formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsoucího v rozporu s obsahem spisu“ [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2061/08 ze dne 7. 4. 2011 (N 63/61 SbNU 29)].

Výslovné vyjádření obviněného o zpětvzetí dovolání nemůže nahradit či jinak zaměnit ani obecné ustanovení plné moci udělené advokátovi (obhájci), podle kterého je advokát oprávněn využívat opravných prostředků a současně i vzdávat se jich, poněvadž připuštění takového výkladu vede k popření povahy dispozice s dovoláním ze strany obviněného a je i v rozporu se samotným smyslem požadavku výslovného prohlášení zpětvzetí dovolání, jasně artikulovaným v ustanovení § 265g odst. 1 tr. ř. a v ústavněprávní rovině vede k porušení práva obviněného na spravedlivý proces garantovaného v čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 11. března 2014 sp. zn. II. ÚS 2427/13 ve věci ústavní stížnosti J. V., zastoupeného JUDr. Vladimírem Vaňkem, advokátem, se sídlem Karlovo nám. 28/559, 120 00 Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 482/2013-38 ze dne 29. 5. 2013, jímž bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání jako podané osobou, která je znovu podala, přestože je předtím výslovně vzala zpět, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 482/2013-38 ze dne 29. 5. 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

I. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která splňuje formální náležitosti § 34 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, jímž měla být porušena

ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatel spatřuje porušení shora označeného základního práva zejména v neoprávněném rozhodnutí o odmítnutí dovolání, kdy v důsledku nesprávné aplikace ustanovení § 265i odst. 1 písm. c) trestního řádu (dále též „tr. ř.“) došlo k odepření projednání dovolání a rozhodnutí ve věci samé. Stěžovatel je přesvědčen, že dovolání bylo v souladu s ustanovením § 265d odst. 2 tr. ř. podáno tolikou jednou prostřednictvím jeho právního zástupce, tehdy advokáta Mgr. Richarda Langa, a sice dne 3. 5. 2012. Stěžovatel uvádí, že v důsledku počátku běhu nové dvouměsíční lhůty k podání dovolání od doručení usnesení odvolacího soudu stěžovateli nemohlo být prohlášení o zpětvzetí dovolání učiněné jeho zástupcem před tímto doručením vzato na vědomí. Stěžovatel dále tvrdí, že prostřednictvím reakce na výzvu předsedkyně senátu Městského soudu v Praze využil možnosti nadále na zpětvzetí dovolání netrvat a žádat věcné projednání dovolání podaného dne 3. 5. 2012. Jestliže pak mělo být zpětvzetí dovolání stěžovatele bráno na vědomí, mělo tak být v souladu s ustanovením § 265g odst. 2 tr. ř. učiněno předsedkyní senátu Městského soudu v Praze, jakožto soudu prvního stupně, jelikož do dne zpětvzetí dovolání nebyla věc Nejvyššímu soudu postoupena. Ve spojitosti s tím stěžovatel polemizuje s příslušností Nejvyššího soudu o zpětvzetí dovolání rozhodovat a odmítnout je na neveřejném zasedání dle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř.

II.

3. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. 48 T 9/2011, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

4. Stěžovatel byl rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 2011 sp. zn. 48 T 9/2011 uznán vinným ze spáchání trestného činu vraždy dle ustanovení § 140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Za to mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání 12 let dle ustanovení § 140 odst. 2 trestního zákoníku, pro jehož výkon byl dle § 56 odst. 3 téhož předpisu zařazen do věznice s ostrahou. Dle ustanovení § 70 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku uložil soud prvního stupně stěžovateli rovněž trest propadnutí věci, a sice samonabíjecí pistole spolu se zásobníkem a devatenácti náboji. Stěžovateli byla rovněž uložena povinnost nahradit škodu poškozeným v souladu s ustanovením § 228 odst. 1 tr. ř.

5. K odvolání stěžovatele proti uvedenému rozsudku městského soudu rozhodl Vrchní soud v Praze tak, že je svým usnesením ze dne 25. ledna 2012 sp. zn. 8 To 5/2012 jako nedůvodné dle ustanovení § 256 tr. ř. zamítl. Toto rozhodnutí bylo stěžovateli doručeno dne 7. 11. 2012 [č. l. 493; datum doručení rozhodnutí soudu druhého stupně stěžovateli uváděné v předklá-

dacích zprávách Nejvyššímu soudu na č. l. 663, 676 a 679 (kde je zaznamenán údaj 7. 9. 2012), z něhož posléze dovolací soud i vyšel (č. l. 677), je chybné, neboť zde došlo ke zjevné nesprávnosti spočívající v záměně římské číslice XI, označující měsíc doručení a nacházející se na příslušné doručence, na IX, přičemž z dalších údajů na doručence není pochyb o tom, že jde vskutku o měsíc listopad (viz razítko v části týkající se prohlášení doručujícího orgánu)] a jeho právnímu zástupci dne 21. 2. 2012 [č. l. 493; ani toto datum však není v předkládacích zprávách uvedeno správně (29. 2. 2012), neboť je advokát stěžovatele obdržel prostřednictvím datové schránky právě již dne 21. 2. 2012; soud tu patrně vycházel z doručanky vztahující se k zaslání dané písemnosti prostřednictvím doručujícího orgánu; tento rozdíl však nemá žádný vliv na procesní úkony stěžovatele, resp. jeho obhájce].

6. Dne 3. 5. 2012 podal stěžovatel proti shora uvedenému rozhodnutí Vrchního soudu v Praze dovolání prostřednictvím svého právního zástupce Mgr. Richarda Langa (č. l. 518). Dovolání bylo následně tímto zástupcem výslovně vzato zpět dne 13. 9. 2012 (č. l. 601). Dne 23. 10. 2012 byl stěžovatel zatčen (č. l. 620) a dodán do výkonu trestu odnětí svobody do Vazební věznice v Brně, přičemž mu bylo doručeno shora uvedené usnesení odvolacího soudu. V návaznosti na to předsedkyně senátu městského soudu rozhodující v předmětné věci vyzvala právního zástupce stěžovatele ke sdělení, zda spolu se stěžovatelem nadále trvají na zpětvzetí dovolání učiněném dne 13. 9. 2012 (č. l. 628, resp. následující neočíslovaný list). Následně, 5. 11. 2012, byl prostřednictvím právního zástupce stěžovatele k městskému soudu podán přípis, jímž bylo soudu sděleno, že na zpětvzetí dovolání nadále právní zástupce spolu se stěžovatelem netrvají a žádají o řádné projednání dovolání podaného dne 3. 5. 2012 (č. l. 630).

7. Z přípisů Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2013 (č. l. 665) a 12. 4. 2013 (č. l. 677), jimiž reagoval na předkládací zprávy předsedkyně senátu Městského soudu v Praze, je patrné, že o dovolání rozhodoval až po jeho třetím předložení. Nejvyšší soud tak zohlednil skutečnost, že v případě prvních dvou předložení dovolání nebyl splněn předpoklad pro tento postup dle § 265h odst. 2 tr. ř., jelikož neuplynula lhůta k podání dovolání všem oprávněným osobám. Při třetím předložení dovolání Nejvyšší soud přistoupil k jeho odmítnutí ve smyslu ustanovení § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř. jako podané osobou, která je znovu podala, když je předtím výslovně vzala zpět.

8. Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že je nezbytné trvat na tom, že úkon, jímž bylo podání vzato zpět, splňuje požadavek jednoznačné vůle oprávněné osoby s odkazem na generální plnou moc ze dne 10. 2. 2012 (založenou v předmětném spise na č. l. 501), jež osvědčuje právní vztah zastoupení mezi stěžovatelem a advokátem Mgr. Richardem Langem. Z předmětné plné moci dle dovolacího soudu výslovně plyne, že stěžovatel zmocnil advokáta k zastupování a výkonu veškerých úkonů,

uplatňování opravných prostředků nebo námitek, jakož i ke vzdávání se jich. Na základě této plné moci odvodil Nejvyšší soud oprávnění právního zástupce stěžovatele nejen dovolání podat, ale také jej vzít zpět, a to bez zvláštního zmocnění. I když bylo dovolání opětovně podáno ve lhůtě dle § 265e tr. ř., není dle jeho názoru s ohledem na neodvolatelnost takto kvalifikovaného zpětvzetí, přijatelné.

III.

9. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší soud jako účastníka řízení a Nejvyšší státní zastupitelství jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

10. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 18. 9. 2013 k námitce stěžovatele, že předseda senátu Nejvyššího soudu neměl zákonem dané zmocnění rozhodnout o vzetí na vědomí zpětvzetí dovolání stěžovatele učiněné jeho obhájcem, uvedl, že takové rozhodnutí předseda senátu Nejvyššího soudu neučinil. K další námitce stěžovatele, že mu není známo, že by jím bylo znovu podáno dovolání, podotkl, že je-li po zpětvzetí dovolání učiněn další projev vůle svědčící o podání dovolání, odmítne jej Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř., přičemž odkázal na komentář k trestnímu řádu (Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, str. 2060, bod 3). K tomu dodal, že podání, kterým stěžovatel a jeho obhájce žádají, aby dovolání bylo projednáno a bylo o něm rozhodnuto, takovým projevem vůle bezesporu je. Závěrem navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

11. Nejvyšší státní zastupitelství na výzvu Ústavního soudu nezareagovalo, a proto ve vztahu k němu nastal stav předvídaný ustanovením § 101 odst. 4 občanského soudního řádu (ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu), s jehož důsledky bylo Nejvyšší státní zastupitelství v předmětné výzvě náležitě seznámeno, a Ústavní soud tak s ním jako vedlejším účastníkem dále nejednal (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

12. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud vyjádření Nejvyššího soudu již nezasílal k replice stěžovateli, poněvadž v nich v zásadě setrval na své argumentaci tak, jak ji vyjádřil v napadeném rozhodnutí. Replika stěžovatele by tak za daných okolností nemohla splnit svůj smysl a účel. Současně nejde o situaci, kdy by na základě podaného vyjádření Ústavní soud dospěl k závěru svědčícímu v neprospekch stěžovatele [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4754/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 193/71 SbNU 301), bod 19].

IV.

13. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, Nejvyššího soudu, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegézí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451) in fine, sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

15. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn.

Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349, 37/2007 Sb.), bod 36)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

16. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatele bez věcného projednání pro zpětvzetí a následné podání dovolání, aniž pro to byly splněny zákonné podmínky. Tím zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Předně je třeba konstatovat, že v rámci trestního řízení se rozhodnutí odvolacího soudu doručuje, krom dalších subjektů trestního procesu, jak obviněnému, tak i jeho obhájci, a proto lhůta k podání dovolání počíná dle § 265e odst. 2 tr. ř. běžet od toho doručení, které bylo učiněno nejpozději. V posuzovaném případě bylo prostřednictvím právního zástupce stěžovatele rozhodnutí odvolacího soudu napadeno dovoláním dne 3. 5. 2012 a následně, 13. 9. 2012, bylo vzato zpět, pročež lhůta k podání dovolání počala běžet od doručení dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu stěžovateli 7. 11. 2012. Ze znění ustanovení § 265g odst. 2 tr. ř. dále plyne, že zpětvzetí dovolání je způsobilé vyvolat účinky, jen není-li překážka, která by bránila vzít prohlášení o zpětvzetí dovolání na vědomí. Za takovou překážku je nezbytné označit rovněž „okolnost, že chybí výslovné vyjádření obviněného o zpětvzetí dovolání, bylo-li zpětvzetí učiněno jen obhájcem obviněného [dovolání podává vždy obviněný, proto ho také jen on sám může vzít zpět a obhájce je zde pouze prostředníkem – viz § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 věta první tr. ř.]“ (Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 2. díl. § 157 až 314s. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3232).

18. Rozhodující předsedkyně senátu Městského soudu v Praze tedy postupovala správně, pakliže zpětvzetí dovolání nevzala na vědomí ve smyslu výše citovaného ustanovení trestního řádu a právního zástupce stěžovatele Mgr. Langa vyzvala, aby doložil výslovné zmocnění ke zpětvzetí ze strany stěžovatele, neboť výslovné vyjádření stěžovatele zde evidentně schází (č. l. 608a; ačkoli termín „zmocnění“ použitý předsedkyní senátu není striktně vzato správný, je nepochybné, co jeho prostřednictvím sledovala). Na tuto výzvu však zástupce stěžovatele nereagoval, přičemž teprve na další žádost předsedkyně senátu Městského soudu v Praze o sdělení, zda po zatčení stěžovatele a jeho dodání do výkonu trestu odnětí svobody do Vazební věznice v Brně, jakož i po doručení rozhodnutí odvolacího soudu stěžovateli trvá na zpětvzetí dovolání, obhájce sdělil, že na něm nadále

spolu se stěžovatelem netrvá, a naopak žádají, aby Nejvyšší soud o dovolání rozhodl. Sluší se rovněž připomenout, že proti stěžovateli bylo v době zpětvzetí dovolání, učiněného obhájcem 13. 9. 2012, trestní řízení vedeno jako proti uprchlému (srov. usnesení Městského soudu v Praze č. j. 48 T 9/2011-605 ze dne 19. 9. 2012, jakož i následující evropský zatýkácí rozkaz na č. l. 610); teprve dne 23. 10. 2012 byl stěžovatel zatčen a dodán do výkonu trestu odnětí svobody. Tato skutečnost, ve spojení s vyjádřením stěžovatele, prezentovaným v ústavní stížnosti, o tom, že „v odůvodnění zpětvzetí nepravdivě, bez souhlasu stěžovatele, výslovně uvedl, že odsouzený nadále nemá zájem na projednání dovolání a rozhodnutí o něm“, pak spíše svědčí pro závěr, že tehdejší obhájce stěžovatele jednal sám bez jeho vědomí, byť to samozřejmě nelze spolehlivě vyloučit. Nicméně zodpovězení této otázky nemá a ani nemůže mít vliv na fakt, že výslovné prohlášení v případě zmíněného zpětvzetí dovolání absentovalo.

19. K tomu je potřeba poznamenat, že výslovné vyjádření obviněného o zpětvzetí dovolání nemůže nahradit či jinak zaměnit ani obecné ustanovení plné moci udělené advokátovi (obhájci), podle kterého je advokát oprávněn využívat opravných prostředků a současně i vzdávat se jich, kterážto formulace byla zvolena i v případě vzpomínané plné moci ze dne 10. 2. 2012, poněvadž připuštění takového výkladu vede k popření povahy dispozice s dovoláním ze strany obviněného a je i v rozporu se samotným smyslem požadavku výslovného prohlášení zpětvzetí dovolání, jasně artikulovaným v ustanovení § 265g odst. 1 tr. ř. Je proto třeba odmítnout závěr dovolacího soudu o tom, že: „Co se týká ‚výslovného prohlášení‘, dle názoru Nejvyššího soudu lze toto dovodit ze znění zpětvzetí dovolání a z textu plné moci ze dne 10. 2. 2012“ (str. 4 napadeného rozhodnutí dovolacího soudu), neboť vede k nežádoucím konsekvencím nejen v rovině trestního řádu, ale též k nepřijatelným důsledkům v otázce ochrany práva na spravedlivý proces.

20. Nejvyšší soud současně svým rozhodnutím o dovolání popřel svoji dosavadní judikaturu, ze které je zřejmý právě důraz na výslovné prohlášení, resp. souhlas obviněného se zpětvzetím dovolání – srov. kupř. usnesení Nejvyššího soudu č. j. 8 Tdo 401/2013-16 ze dne 14. 5. 2013, v němž je akcentováno připojení výslovného prohlášení obviněného o zpětvzetí dovolání, a zejména pak usnesení téhož soudu č. j. 7 Tdo 527/2012-52 ze dne 12. 7. 2012, ve kterém Nejvyšší soud výslovně uvádí: „Poté, co věc byla dne 27. 4. 2012 předložena Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o podaném dovolání, obviněná vzala podáním její obhájce, doručeným Nejvyššímu soudu dne 11. 6. 2012 (adresováno Obvodnímu soudu pro Prahu 4), dovolání zpět. Vzhledem k ustanovení § 265g odst. 1 tr. ř., které vyžaduje, aby dovolání vzala zpět výslovným prohlášením přímo osoba, která jej podala, a nikoliv pouze její obhájce, bylo na žádost předsedy senátu Nejvyššího soudu dne

11. 7. 2012 doručeno Nejvyššímu soudu výslovné prohlášení obviněné o zpětvzetí dovolání.“

21. Ústavní soud také již v minulosti deklaroval, že „obecné soudy nemohou rozhodovat na základě sice zdánlivě snadno se nabízejícího formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsoucího v rozporu s obsahem spisu“ [srov. nálezn. zn. I. ÚS 2061/08 ze dne 7. 4. 2011 (N 63/61 SbNU 29), dostupný stejně jako další zde citovaná rozhodnutí v on-line databázi rozhodnutí Ústavního soudu na adrese <http://nalus.usoud.cz>]. Nejvyšší soud v projednávané věci postupoval v rozporu s takto deklarovaným požadavkem, neboť bez dalšího rozhodl o nepřipustnosti dovolání z důvodu neodvolatelnosti zpětvzetí podání, aniž by jakkoli reflektoval shora popsané okolnosti tohoto konkrétního případu.

22. Protože se stěžovateli podařilo zpochybnit ústavní konformitu rozporovaného soudního rozhodnutí, Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu k jeho zrušení. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci je Nejvyšší soud vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 33

K náhradě nákladů řízení a odměně advokáta v případě tzv. formulářových žalob

Výše přiznané náhrady nákladů má obecně kompenzovat účelně vynaložené náklady účastníka řízení při úspěšném uplatnění či bránění práva. V řízeních o formulářových žalobách jsou tyto náklady podstatně nižší než u běžných žalob, neboť úkony právní služby jsou poskytnuty v zásadě jen při podání první formulářové žaloby. Obecné soudy by tak měly určit výši odměny za zastupování advokátem s ohledem na princip proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhradou nákladů.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ludvíka Davida a Ivany Janů – ze dne 13. března 2014 sp. zn. I. ÚS 1956/12 ve věci ústavní stížnosti Jaroslava Fišera, zastoupeného Mgr. Tomášem Radou, advokátem, se sídlem Na Sadech 2017/13, České Budějovice, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 3. 2012 č. j. 5 Co 630/2012-34, jímž byl potvrzen výrok elektronického platební rozkazu o nákladech řízení, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 4. 2012 č. j. 5 Co 630/2012-34 bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění**I. Předchozí průběh řízení**

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto nálezu uvedené rozhodnutí a navrhl jeho zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces, zaručeným čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Okresní soud ve Strakonících elektronickým platebním rozkazem ze dne 28. 11. 2011 č. j. 7 EC 479/2011-19 uložil žalovanému (stěžovateli),

aby zaplatil žalobkyni Capital Recovery Trust, a. s., částku ve výši 968 Kč (přepravné a přírážka) a aby žalobkyni zaplatil náhradu nákladů řízení ve výši 6 920 Kč.

3. Proti elektronickému platebnímu rozkazu podal stěžovatel odvolání ve výroku o náhradě nákladů řízení, ve kterém navrhoval snížení výše náhrady nákladů řízení z důvodů zvláštního zřetele hodných dle ustanovení § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“). Argumentoval především tím, že mu bylo vedlejším účastníkem úmyslně zabráněno pohledávku včas a bez soudního jednání zaplatit. Krátce po vzniku pohledávky se stěžovatel dostal do dlouhodobé pracovní neschopnosti, proto ji nemohl včas uhradit osobně u původního věřitele. Číslo účtu věřitele mu nebylo poskytnuto. Když po skončení pracovní neschopnosti pohledávku uhradit chtěl, bylo mu sděleno, že již byla postoupena. V dopise, ve kterém mu bylo postoupení pohledávky následovně oznámeno, nebylo uvedeno místo, kde by mohla být pohledávka postupníkovi uhrazena. Postupník pak dále postoupil pohledávku vedlejšímu účastníku řízení, který podal návrh na vydání elektronického platebního rozkazu. Z toho teprve stěžovatel zjistil číslo účtu, na který mohl pohledávku uhradit, což také učinil.

4. Odvolací soud napadeným usnesením elektronický platební rozkaz ve výroku o nákladech řízení potvrdil, neboť námitku stěžovatele neshledal opodstatněnou. Příčina vzniku sporu totiž měla ležet výhradně na straně stěžovatele. Ode dne vzniku pohledávky 18. března 2011 až do dne 25. března 2011, kdy se stal stěžovatel práce neschopným, mohl svůj dluh uhradit. Totéž platí pro dobu po 30. červnu, kdy stěžovatelova pracovní neschopnost skončila, neboť k prvnímu postoupení pohledávky došlo až dne 15. září 2011. Odvolací soud dodal, že stěžovatel mohl navíc zmocnit třetí osobu a pověřit ji úhradou dluhu, nebo jej mohl uhradit poštovní poukázkou na adresu věřitele. Důvodná podle něj není navíc ani námitka, že nebyl vyzván žalobcem či jeho předchůdci k zaplacení dluhu, neboť si byl po celou dobu existence dluhu vědom. Z těchto důvodů nebylo možné aplikovat ustanovení § 150 o. s. ř.

II. Argumentace stran

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti zopakoval argumentaci, kterou použil v odvolacím řízení. Nadto předložil Ústavnímu soudu usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 4. 2012 č. j. 5 Co 304/2012-58, ve kterém odvolací soud rozhodoval o obsahově totožném odvolání stěžovatele (žalovaného) proti elektronickému platebnímu rozkazu ve výroku o nákladech řízení. Návrh na jeho vydání podal taktéž vedlejší účastník a shoduje se jak ve výši přiznané pohledávky a důvodu jejího vzniku, tak v přiznané náhradě nákladů řízení. V tomto usnesení odvolací soud změnil

výrok o nákladech řízení tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 968 Kč, tj. ve výši jednonásobku žalované částky. Své rozhodnutí odůvodnil především zohledněním nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), ve kterém se Ústavní soud vyjádřil k výši náhrady nákladů řízení v případech tzv. formulářových žalob. Stěžovatel proto konstatuje, že rozhodování odvolacího soudu je nejednotné a napadené usnesení je v rozporu s judikaturou Ústavního soudu. Shodně jako ve zmíněném nálezu ani v posuzovaném případě neměl žalobce téměř žádné náklady, neboť se jednalo o tzv. formulářovou žalobu, což měly obecné soudy při rozhodování zohlednit.

6. Krajský soud v Českých Budějovicích ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že s námitkami týkajícími se užití ustanovení § 150 o. s. ř. se v odůvodnění dostatečně vypořádal. K argumentaci zmíněným nálezem pak poukazuje na to, že byl vyhlášen až dne 29. 3. 2012, tedy až po vydání napadeného usnesení, přičemž od jeho vyhlášení krajský soud právní názor v něm vyjádřený respektuje. Tím odůvodňuje i namítaný rozpor v rozhodování téhož senátu, případně soudu, a navrhuje stížnost zamítnout.

7. Vedlejší účastník, společnost Capital Recovery Trust, a. s., nevyužil svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti, a vzdal se tak svého postavení jako vedlejšího účastníka v řízení.

III. Hodnocení Ústavního soudu

8. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížností napadené rozhodnutí a došel k závěru, že stížnost je důvodná.

9. Ústavní soud se v nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767) vyjádřil k výši náhrady nákladů řízení v případě tzv. formulářových žalob. Ty jsou návrhem majícím podobu využitého vzoru, od kterého se odlišují jen natolik, aby mohly být co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizovány. Právní argumentace, její stylizace a formální vyjádření jsou však totožné, nebo vykazují jen drobné odchylky (bod 28). Jedná se typicky o „bagatelní“ pohledávky ze spotřebitelských smluv, při nichž je spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si je s jiným obsahem (bod 27). Výše přiznané náhrady nákladů má obecně kompenzovat účelně vynaložené náklady účastníka řízení při úspěšném uplatnění či bránění práva. V řízeních o formulářových žalobách jsou tyto náklady podstatně nižší než u běžných žalob, neboť úkony právní služby jsou poskytnuty v zásadě jen při podání první formulářové žaloby. Obecné soudy by tak měly určit výši odměny za zastupování advokátem s ohledem na princip proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhradou nákladů. Náhradu nákladů ve výši jednonásobku vymáhané jistiny Ústavní soud považoval za odpovídající (bod 31).

10. Výše zmíněné principy byly následně aplikovány v řadě rozhodnutí Ústavního soudu [viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012 (N 132/66 SbNU 61), usnesení sp. zn. II. ÚS 2979/12 ze dne 7. 5. 2013 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), nálezy sp. zn. IV. ÚS 3678/12 ze dne 18. 12. 2013 (N 218/71 SbNU 557)].

11. Je zřejmé, že návrh na zahájení řízení o vydání elektronického platebního rozkazu, proti jehož výroku o náhradě nákladů řízení podal stěžovatel odvolání a o kterém bylo rozhodnuto usnesením napadeným projednávanou ústavní stížností, splňuje podmínky nastíněné výše. Byl podán v podobě formulářové žaloby a jednalo se o pohledávku ze smlouvy o přepravě, tedy spotřebitelské smlouvy. O náhradě nákladů řízení, jejíž výše převyšuje vymáhanou částku více než sedmkrát, pak bylo rozhodnuto pouze na základě skutečnosti, že žalobce měl úspěch ve věci, aniž by bylo přihlíženo ke kontextu jednání žalobce, tedy ke skutečně vynaloženým nákladům řízení. Totéž se vztahuje na odvolací řízení, ve kterém bylo přihlíženo pouze k důvodům hodným zvláštního zřetele dle ustanovení § 150 o. s. ř., tedy ke konkrétním okolnostem případu, nikoli však ke kontextu jednání žalobce. Soudy tak při rozhodování nepříhledly k výše zmíněným principům a v důsledku toho porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

12. Ústavní soud si je vědom, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu bylo vydáno dne 2. března 2012, a odvolací soud tak neměl k dispozici zmíněný nálezy sp. zn. I. ÚS 3923/11 vydaný až 29. 3. 2012. Tato skutečnost však nezakládá neopodstatněnost projednávané ústavní stížnosti. Závěry předmětného nálezu jsou totiž založeny na obecných principech vyplývajících z Listiny, a to především z práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny, které jsou v nálezu pouze vytyčeny v rámci odůvodnění rozhodnutí. Nezakládají tedy nové pravidlo či pravidla, u kterých by bylo třeba zohledňovat časovou působnost jako v případě nálezů zrušujících normativní právní akty, a proto se vztahují jak na řízení vedené 17 dnů před jeho vydáním, tak na řízení vedené po něm. Zejména s ohledem na princip právní jistoty je proto nepřipustné, aby bylo ve dvou v podstatě totožných případech rozhodnuto diametrálně odlišně pouze z toho důvodu, že soud rozhodnul o jednom z nich o několik dní či týdnů dříve. Princip právní jistoty však není „zpětnou působností“ zmíněného nálezu ohrožen, neboť de facto byla jeho „zpětná působnost“ omezena šedesátidenní lhůtou pro podání ústavní stížnosti, stanovenou v ustanovení § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. V novém rozhodnutí bude muset odvolací soud principy uvedené výše a ve zmíněné ustálené judikatuře Ústavního soudu zohlednit.

I. ÚS 1956/12

č. 33

13. Vzhledem k výše uvedené argumentaci tak Ústavní soud shledal, že napadeným usnesením bylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele, a podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadené rozhodnutí zrušil.

Č. 34

K proporcionalitě omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody podle § 74a trestního řádu

1. Intenzita zásahu do sféry osobní svobody v důsledku uplatněných omezení dle § 74a trestního řádu je na rozdíl od „standardní“ vazby záležitostí závisující na konkrétní situaci odsouzeného jedince, toho, co je mu kladeno za vinu, a na postupu státního zástupce a soudu, když není výslovně uvedeno, jaká omezení mají být konkrétně uložena.

2. Ustanovení § 74a odst. 3 in fine trestního řádu je proto třeba vykládat ve vazbě na kautely práva na spravedlivý proces tak, že se může týkat jen procesního postupu orgánů činných v trestním řízení v případech, kdy nejsou požadavky na slyšení potřebné s ohledem na závažnost zásahu do základních práv a svobod osoby, která je již omezena v důsledku výkonu trestu odnětí svobody.

3. Povinností soudu, který o takovém návrhu státního zástupce rozhoduje, je proto ve smyslu čl. 4 Ústavy České republiky posoudit, zda zásah, ke kterému v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody dojde uložením dalších dočasných omezení osobě ve výkonu trestu, nepřekročí hranice, u nichž je v případě vazebního rozhodování vyžadováno slyšení dotčené osoby. Dalším podstatným ústavním aspektem je v rámci principu proporcionality sledování, zda jsou navržená omezení (kromě dalšího významného omezení osobní svobody) nutná, vhodná a účelná k dosažení cílů, kterým má § 74a trestního řádu sloužit (např. sociální služby, zdravotní péče, duchovní služby, kde může rovněž dojít k nadměrnému zásahu).

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 13. března 2014 sp. zn. III. ÚS 1884/13 ve věci ústavní stížnosti M. S., zastoupeného Mgr. Přemyslem Hokem, advokátem, se sídlem v Praze 4, Doudlebská 1046/8, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 9. května 2013 č. j. 14 To 222/2013-28, usnesení Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 16. dubna 2013 č. j. KZV 39/2013-33 a usnesení Policie České republiky, Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování v Praze, ze dne 3. dubna 2013 č. j. ÚOOZ-2306/TČ-2012-290010, jimiž bylo zahájeno stěžovatelovo trestní stíhání a v souvislosti s ním bylo poté obecnými soudy rozhodnuto, že proti stěžovateli budou ve smyslu § 74a trestního řádu uplatněna státním zástupcem navržená omezení ve výkonu trestu odnětí svobody, za účasti Krajského soudu

v Praze jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Praze a Policie České republiky, Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování v Praze, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Ústavní stížnost v části směřující proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 9. května 2013 č. j. 14 To 222/2013-28 se zamítá.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 15. června 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí orgánů veřejné moci, jimiž bylo zahájeno stěžovatelovo trestní stíhání a v souvislosti s ním bylo poté obecnými soudy rozhodnuto, že proti stěžovateli budou ve smyslu ustanovení § 74a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, uplatněna státním zástupcem navržená omezení ve výkonu trestu odnětí svobody.

2. Policie České republiky, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, Služba kriminální policie a vyšetřování v Praze, (dále jen „policejní orgán“), zahájila napadeným usnesením trestní stíhání stěžovatele pro několik skutků, které dle policejního orgánu naplňují mimo jiné skutkovou podstatu trestného činu vydírání ve smyslu ustanovení § 235 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel včasnou stížnost, kterou státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Praze (dále jen „krajský státní zástupce“) zamítl jako nedůvodnou, neboť napadené usnesení policejního orgánu dle jeho názoru splňovalo všechny zákonné náležitosti. Okresní soud v Kladně (dále jen „okresní soud“) rozhodl na základě návrhu krajského státního zástupce usnesením ze dne 9. dubna 2013 č. j. 6 Nt 751/2013-6 o tom, že vůči stěžovateli mají být uplatněna omezení ve výkonu trestu odnětí svobody ve smyslu ustanovení § 74a trestního řádu, jelikož vzhledem k okolnostem trestního stíhání byly shledány důvody pro uvalení tzv. koluzní a předstížné vazby ve smyslu ustanovení § 67 písm. b) a c) trestního řádu. Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) na základě stěžovatelem podané stížnosti zrušil usnesení okresního soudu a sám nově rozhodl tak, že se proti stěžovateli uplatní mírnější omezení, spočívající v kontrole stěžovatele

lovy korespondence orgány činnými v trestním řízení, přítomnosti orgánů činného v trestním řízení v průběhu stěžovatelových návštěv, zákazu vycházek mimo objekt věznice a zákazu telefonování.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření ostatních účastníků řízení

3. Stěžovatel orgánům činným v trestním řízení vytýká, že jejich rozhodnutí nerespektují celou řadu ústavních principů, což vyústilo v neoprávněný zásah do jeho ústavně garantovaného práva na ochranu osobní svobody ve smyslu čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“), práva na nedotknutelnost korespondence dle čl. 13 Listiny a práva na spravedlivý proces zaručeného hlavou pátou Listiny a čl. 6 Úmluvy, jakož i práv vyplývajících z čl. 10, 90 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a z čl. 2 odst. 2 a čl. 4 Listiny. Ve veškeré činnosti orgánů činných v trestním řízení vidí stěžovatel zjevné nerespektování základních práv a svobod, v důsledku čehož je jejich ochrana v České republice do značné míry iluzorní.

4. V souvislosti se soudním řízením, v němž bylo rozhodováno o omezeních stěžovatele, který je ve výkonu trestu odnětí svobody, spatřuje stěžovatel zásadní pochybení ve skutečnosti, že ani on, ani jeho obhájkyň nebyli seznámeni s původním návrhem krajského státního zástupce, načež stěžovatel nebyl v řízení před soudem slyšen, a nemohl se tak k tomuto návrhu předem vyjádřit. V důsledku uplatněných omezení pak stěžovatel nemohl ani zatelefonovat své právní zástupkyni, čímž byla výrazně omezena i jeho možnost následně obhajoby před stížnostním soudem. Stěžovatel rovněž zpochybňuje samotnou odůvodněnost zmíněných omezení, neboť k jejich uložení došlo v důsledku skutků několik let starých, jež byly v minulosti opakovaně prošetřovány, přičemž řízení o nich bylo odloženo. Soud navíc vůbec nevzal v úvahu, že potenciální svědci, které by stěžovatel měl dle státního zástupce ovlivňovat, jsou buď v programu ochrany svědků, nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. S takovým časovým odstupem a s ním související klesající vypovídací hodnotou svědeckých výpovědí nelze dovodit reálné riziko z ohrožení účelu trestního řízení. Takováto omezení po tak dlouhé době hraničí dle stěžovatele s principy policejního státu, v němž neexistuje efektivní dohled soudní moci nad činností vyšetřovatelů. Soudní rozhodnutí dále nesplňují náležitosti stanovené ustálenou judikaturou Ústavního soudu, zejména nejsou odůvodněna skutkovými okolnostmi konkrétního stěžovatelova případu. Vyšetřující policejní orgán pak *de facto* vyhrožoval stěžovateli uvalením vazby pro případ možnosti jeho podmíněného propuštění, v důsledku čehož stěžovatel svou žádost o podmíněné propuštění vzal zpět, ačkoliv splňuje pro takové propuštění všechny podmínky. Výkonem uplatněných omezení pak došlo k neoprávněnému

zásahu do stěžovatelových základních práv způsobem, který ani české právo neumožňuje, neboť žádné z omezení dle § 74a trestního řádu nesmí být jakkoli horším než samotný výkon trestu, k čemuž ve stěžovatelově případě došlo, když se z režimu výkonu trestu ve věznici s dohledem, kam byl stěžovatel za dobré chování přeřazen, náhle ocitl ve faktické samovazbě bez možnosti jakýchkoliv vycházek. Možnost uplatnění omezení není navíc nijak časově ohraničena.

5. Usnesení, kterým bylo zahájeno stěžovatelovo trestní stížání, trpí dle stěžovatele vadou nepřezkoumatelnosti a nekonkrétnosti. Jak policejní orgán, tak státní zástupce odůvodnili napadená rozhodnutí toliko obecnými frázemi a vůbec se nezabývali konkrétními stěžovatelovými námitkami. Samotné usnesení je nedostatečně a nepřesvědčivě odůvodněno a není z něj zřejmé, z jakého důvodu je trestní stížání zahájeno až po několikaletem časovém odstupu. Celý postup orgánů činných v trestním řízení tak vyvolává pochybnosti o jejich nestrannosti, neboť dozorcující státní zástupce figuroval již v jiném trestním řízení vedeném proti stěžovateli a některá vyjádření členů policejního orgánu stran uvalení vazby v případě stěžovatelova podmíněného propuštění svědčí o jejich podjatosti, a nikoliv „ultra-ortodoxní nestrannosti“. U rozhodujícího soudce okresního soudu pak pochyby o jeho nepodjatosti vyvolává jeho přítomnost u provádění jednoho tzv. neodkladného úkonu v podobě výslechu svědka. Vzhledem k nerovnému postavení stran v trestním řízení tak ve stěžovatelově případě dochází k soudy posvěcené policejní zvlí, porušující stěžovatelova základní práva a svobody. Z toho důvodu stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud všechna napadená rozhodnutí zrušil, přičemž stěžovatel požádal o přednostní projednání své ústavní stížnosti.

6. K ústavní stížnosti se na výzvu Ústavního soudu vyjádřil okresní soud. Uvedl, že při rozhodování o uložení omezení ve výkonu trestu odnětí svobody postupoval zcela v souladu s trestním řádem, jenž soudy umožňuje obviněnou osobu v řízení o omezeních dle § 74a trestního řádu nevyšlechnout. Rovněž tak přítomnost rozhodujícího soudce u dříve provedeného neodkladného úkonu nezpochybňuje dle okresního soudu jeho nepodjatost. S ohledem na výše uvedené tedy okresní soud považuje ústavní stížnost za nedůvodnou.

7. Na výzvu Ústavního soudu zaslal své vyjádření i krajský soud, přičemž plně odkázal na odůvodnění svých rozhodnutí a navrhl ústavní stížnost odmítnout.

8. Stěžovatel následně využil práva repliky, v níž v podstatě zopakoval dříve uvedené argumenty a poukázal na skutečnost, že neoprávněný zásah do jeho základních práv a svobod nadále trvá, a proto je třeba ústavní stížnosti vyhovět, přičemž stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud nařídil pro objasnění sporných skutkových okolností ústní jednání.

stěžovatelova procesní práva zaručená hlavou pátou Listiny, a to především v otázce práva být slyšen v řízení, v němž se rozhoduje o stěžovatelově omezení osobní svobody s ohledem na to, jaký význam je třeba této svobodě (a jejímu propojení na další práva a svobody) přikládat. Teprve poté by bylo možno dospět k závěru o potřebě přerušit řízení ve smyslu § 78 odst. 2 zákona o Ústavním soudu a o případném předložení návrhu na zrušení ustanovení § 74a trestního řádu, které je v tomto směru námitkám nejvíce vystaveno, tzn. ustanovení, podle kterého „Ustanovení o vazebním zasedání se neužijí.“

IV.a Obecné principy spravedlnosti řízení o omezeních dle § 74a trestního řádu

13. Ústavní soud v první řadě připomíná závěry své ustálené a obecně známé judikatury k otázce povinnosti soudu vyslechnout osobu, o jejímž vazebním stíhání soud rozhoduje, ohledně skutečností podporujících její ponechání na svobodě [za všechna rozhodnutí lze jmenovat např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.) nebo nálezy sp. zn. II. ÚS 1681/08 ze dne 24. 11. 2009 (N 240/55 SbNU 325)]. Tyto závěry nebyly v rozhodovací činnosti Ústavního soudu ani Evropského soudu pro lidská práva doposud překonány a Ústavní soud neshledal žádný důvod se od nich odchýlit v projednávané věci. Za nespornou bere Ústavní soud rovněž skutečnost, že mezi institutem vazby dle ustanovení § 67 a násl. trestního řádu a institutem omezení ve výkonu trestu odnětí svobody ve smyslu ustanovení § 74a trestního řádu existuje vztah určité „přibuznosti“, dané společným smyslem a účelem obou uvedených institutů, jakož i samotným zněním zákona (srov. zejména ustanovení § 74a odst. 3 trestního řádu).

14. V této souvislosti je možno poukázat rovněž na závěry, které v jiných okolnostech a v době platnosti jiné právní úpravy učinil Ústavní soud s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v nálezu sp. zn. IV. ÚS 57/99 ze dne 31. 3. 1999 (N 51/13 SbNU 363), kde konstatoval, že rozhodnutí o vazbě osoby odpykávající si trest odnětí svobody, k níž má dojít teprve v budoucnu, je evidentně protiústavní, neboť ve své podstatě představuje zneužití faktu, že obviněný, jenž při propouštění z výkonu trestu by jinak musel být zadržen a na bázi tohoto zadržení by se mohl dovolávat práv příslušejících obviněnému ve smyslu ustanovení § 75 a 77 trestního řádu, tedy mimo jiné i práva být vyslechnut, je, bez dalšího již konstatovaným rozhodnutím „o budoucí vazbě“, však těchto práv zbaven. Má-li tedy být osoba, která je propouštěna z výkonu trestu v situaci, kdy je proti ní vedeno trestní řízení pro další trestný čin, vzata do vazby, může se tak stát jedině při splnění podmínek uvedených v citovaných ustanoveních trestního řádu, neboť jiný postup by představoval nejen její diskriminaci,

ale současně i porušení jejich ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 8 odst. 2, 3 Listiny, jakož i čl. 5 odst. 1, 3 Úmluvy.

15. Dále při tomto hodnocení hraje významnou roli skutečnost, že výkon trestu odnětí svobody představuje již sám o sobě významný zásah do osobní svobody každého jednotlivce [viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 749/02 ze dne 24. 2. 2003 (v SbNU nepublikováno, dostupné jako všechna uvedená rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>)]. Na druhou stranu musel Ústavní soud vzít rovněž v potaz ten fakt, že pojem „výkon trestu odnětí svobody“ ve smyslu ustanovení § 74a trestního řádu zahrnuje celou řadu fakticky velice rozličných režimů výkonu trestu v různých typech institucí [srov. zejména ustanovení § 8 a souvisejících zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o výkonu trestu odnětí svobody“)]. Přitom, jak stěžovatel důvodně poukazuje, instituty zmírňující režim výkonu trestu odnětí svobody představují především motivační nástroje, kterými se státní moc co možná neefektivněji pokouší přispět k úspěšné resocializaci odsouzených osob, jejichž bezpečný návrat do běžného života je v demokratickém právním státě konečným smyslem trestu.

16. Jelikož je nutnost dodržení obecně uznávaných procesních záruk spravedlnosti vazebního řízení, mezi něž patří i právo obviněného být slyšen, dovozována především ze závažnosti dopadů vazebního rozhodnutí do osobní svobody jednotlivce, které jsou v tomto případě dále zostřeny, musel Ústavní soud v první řadě posoudit, zda se výše uvedená „přibuznost“ obou jmenovaných institutů projevuje i v potenciálně srovnatelných důsledcích jejich uplatnění. Bylo tedy nejprve nutné zodpovědět v obecné rovině otázku, zda omezení uplatněná v souladu s § 74a trestního řádu mohou svými důsledky pro osobu obviněnou ve výkonu trestu odnětí svobody představovat kvalitativně srovnatelný zásah do její osobní svobody se zásahem v podobě vazebního stíhání osoby obviněné na svobodě, které zde představuje *tertium comparationis*. V tomto ohledu dospěl Ústavní soud k závěru, že při aplikaci § 74a trestního řádu došlo s ohledem na právní pozici stěžovatele k zásahu do jeho osobní svobody (viz sub 4 – z režimu výkonu trestu ve věznicích s dohledem, kam byl stěžovatel za dobré chování přerázen, se náhle ocitl ve faktické samovazbě bez možnosti jakýchkoliv vycházek. Možnost uplatnění omezení není navíc nijak časově ohraničena.). Tento zásah však byl časově omezen do zrušovacího rozhodnutí krajského soudu (viz dále). Bylo proto třeba návrh projednat meritorně, avšak se závěrem, že je nedůvodný.

17. Ústavní soud tak činí s vědomím závěrů tradiční teorie, která určité omezení základních práv vyvozuje již ze zvláštního postavení jejich nositele (např. postavení žáka či studenta, vojáka, policisty, vězně, mnicha, řádové sestry atd.), kdy se nositel základních práv nachází ve zvláštních

podmínkách ve srovnání s obvyklou situací. Ačkoli není třeba blíže tuto problematiku obecně rozvádět (z obsáhlé literatury např. Peine, F.-J. Grundrechtsbeschränkungen in Sonderstatusverhältnissen. In: Handbuch der Grundrechte. III. Bd., § 65. Heidelberg 2009), není pochyb o tom, že v projednávaném případě se jedná o status osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, ze kterého již z povahy věci plynou určitá omezení základních práv krytá ochranou veřejného zájmu na potrestání pachatelů trestné činnosti a předvídaná např. čl. 39 Listiny. Proto se Ústavní soud především zaměřil na to, zda v této situaci, ve vztahu k stávající právní pozici stěžovatele, nedošlo k „dalšímu významnému“ (z hlediska zachování stavu základních práv v pozici výkonu trestu odnětí svobody) zásahu do jeho základních práv, který lze označit jako jejich porušení z hlediska principu proporcionality, když není pochyb o tom, že k omezení dochází na základě zákona, a to jednak právně, s ohledem na onen tradiční pojem zvláštního statusu (Sonderstatusverhältnis), jak z něj konečně vychází § 27 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, tak s ohledem na potřebu ochrany veřejného zájmu a zajištění účelu trestního řízení ve smyslu § 1 trestního řádu.

18. Intenzita zásahu do sféry osobní svobody v důsledku uplatněných omezení dle § 74a trestního řádu je na rozdíl od „standardní“ vazby záležitostí závisející na konkrétní situaci odsouzeného jedince, toho, co je mu kladeno za vinu, a na postupu státního zástupce a soudu, když není výslovně uvedeno, jaká omezení mají být konkrétně uložena. Z pojmu „omezení“ v marginální rubrice předmětného ustanovení především plyne, že omezit lze něco, na co má stěžovatel právo, tedy práva, která vyplývají pro osoby ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody ze zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, (hlava III „Práva a povinnosti obviněných“) a ze zákona o výkonu trestu odnětí svobody (do úvahy přichází zejména některá ustanovení hlavy II dílu 2). Tím je vymezen okruh možných omezení z hlediska jejich předmětu. Co se týče intenzity zásahu, který takové omezení způsobí, trestní řád v § 74a odst. 1 a 2 stanoví pouze to, že se musí jednat o opatření nezbytná a nesmějí být závažnější než ta, kterým by byl obviněný (současně ve výkonu trestu) podroben ve vazbě, což znamená postup podle § 67 písm. a) až c) trestního řádu. Jako možný zásah do základních práv zde přichází v rámci samotných omezení (navíc též procedura jejich uložení – viz sub 20), např. zákaz návštěv (možnost zásahu do práv např. dle čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kontrola korespondence (čl. 13 Listiny), zákaz styku s jinými osobami, popř. přítomnost při takovém styku (čl. 7 odst. 1 Listiny), zákaz volného pohybu mimo věznici (čl. 1, 8 Listiny, čl. 5 Úmluvy), přičemž část těchto omezení může vést k zásahu i do jiných základních práv a svobod (např. z hlediska spojení s obhájcem). Naproti tomu např. nezařazení obviněné-

ho do práce nelze jako zásah do základních práv (čl. 9 Listiny *a contrario*) bez dalšího hodnotit.

19. Pro zodpovězení výše položené otázky proto není obecně platné řešení; v každém konkrétním případě je třeba zkoumat, zda státním zástupcem navržená omezení nemohou svými důsledky představovat pro odsouzenou osobu to, co by bylo možno z hlediska ústavnosti označit jako další významný zásah do její osobní svobody, „nabyté“ v průběhu výkonu trestu. Jsou-li pak odsouzené osobě, navíc ve formě odměny za dobré chování a úspěšně probíhající resocializaci, poskytnuta taková „privilegia“, jež zahrnují povolení opustit dočasně věznici v souvislosti s návštěvou nebo rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity (srov. ustanovení § 45 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody), je dle názoru Ústavního soudu možné vyhodnotit uplatnění omezení dle § 74a trestního řádu, rovnající se např. uvalení režimu na úrovni standardní koluzní vazby, jako ve svém důsledku poměrně intenzivní zásah do sféry osobní svobody takto dotčené osoby. Dle Ústavního soudu nelze tedy předem vyloučit, že uplatněním omezení dle § 74a trestního řádu nedojde k dalšímu významnému zásahu do sféry osobní svobody odsouzeného jedince, který dosahuje roviny ústavnosti bez ohledu na to, že k zásahu dochází ve zvláštním právním postavení dotčené osoby, kdy jsou její základní práva omezena již z povahy věci samé [obdobně body 26 až 28 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010 (N 204/58 SbNU 809; 341/2010 Sb.)]. Proto třetí senát Ústavního soudu dospěl k závěru, že lze ochranu základních práv zajistit v rovíně ústavně konformního výkladu § 74a odst. 3 trestního řádu *in fine*, a neobrátil se proto na plénum Ústavního soudu s návrhem na zrušení tohoto ustanovení. Bude otázkou dalšího vývoje, zda tento závěr bude postačující.

20. Výše uvedené závěry pak mají relevantní procesní důsledky. Ústavní soud i Evropský soud pro lidská práva dovozují přímo z příslušných ustanovení Listiny a Úmluvy právo být v rozumných intervalech slyšen pro účely soudního řízení, v němž je rozhodováno o omezení osobní svobody formou vazby. Ústavní soud pak neshledává žádný racionální a legitimní důvod, pro který by mohl považovat za přijatelné, aby v soudních řízeních podle § 74a trestního řádu, jejichž předmět může svými důsledky představovat významný zásah do osobní svobody jednotlivce, docházelo oproti „standardnímu“ vazebnímu řízení ke krácení procesních záruk spravedlnosti soudního rozhodování. Z toho pak logicky vyplývá, že obecné soudy jakožto garanti účinné ochrany osobní svobody dle čl. 8 Listiny musí posoudit, zda uplatněním podle § 74a trestního řádu navrhovaných omezení nedojde k dalšímu zesílení již existujícího významného zásahu do osobní svobody obviněného. Rozhodující soud musí pak tyto úvahy srozumitelným a přezkoumatelným způsobem vtělit do odůvodnění svého rozhodnutí.

Dospěje-li přitom k závěru, že státním zástupcem navrhovaná omezení mohou dosáhnout intenzity významného zásahu do osobní svobody obviněné osoby, je povinen při svém rozhodování zachovat veškeré procesní záručky spravedlnosti řízení o takovém zásahu, mezi které náleží i právo obviněného být slyšen ke všem pro omezení osobní svobody relevantním okolnostem. Tato povinnost soudu rozhodujícího o omezení osobní svobody vyplývá přímo z čl. 4 Ústavy, bez ohledu na znění poslední věty ustanovení § 74a odst. 3 trestního řádu, jež soudům rozhodujícím o omezeních ve výkonu trestu odnětí svobody umožňuje nekonat vazební zasedání.

21. Ústavní soud již v minulosti mnohokrát konstatoval, že soudce nesmí slepě následovat gramatický výklad zákonných ustanovení, nýbrž se od nich smí a musí odchýlit, vyžaduje-li to v konkrétním soudním řízení např. zachování ústavních hodnot, zejména základních práv a svobod účastníků řízení [viz např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.)]. To platí tím spíše, je-li současně ve hře přímo aplikovatelné ustanovení Listiny. Dojde-li soud k závěru, že mezi ustanovením obvyčejného práva a ústavně zaručeným subjektivním právem dochází k rozporu, je povinen postupovat podle čl. 25 odst. 2 Ústavy. Proto nelze vykládat § 74a odst. 3 trestního řádu *in fine*, tedy že „ustanovení o vazebním zasedání se neužijí“, jen jako nějaká ulehčení v rámci rozhodování o omezujících opatřeních, kde je třeba s ohledem na slyšení dotčené osoby provádět další opatření (spisy, eskortování, bezpečnostní opatření apod.). Je třeba je pojímat jako vyjádření zásady, že zpravidla situace, ve které se obviněný ve smyslu § 74a odst. 1 trestního řádu nachází, nebude již dále významně ztížena. Jinak řečeno, významné ztížení je možné, ale za dodržení podmínky, že obviněnému bude zajištěno, tak jako obecně ve vazebních věcech ve smyslu výše uvedené judikatury, slyšení před soudem.

22. V takové situaci potom nemůže obstát ani argumentace, že k reálnému zásahu do práv obviněných osob nemůže dojít v situaci, když se obecné soudy v dostatečné míře vypořádají s relevantními námitkami uplatněnými dotčenou osobou v písemných podáních. Jak vyplývá z výše zmíněných závěrů judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, náleží právo být slyšen v řízení, v němž se rozhoduje o zásahu do osobní svobody, srovnatelným svými důsledky s odsuzujícím trestním rozsudkem, k osvědčeným procesním zárukám spravedlnosti, které charakterizují demokratický právní stát [v tomto ohledu relevantní judikatura je shrnuta např. ve výše zmíněném nálezu sp. zn. II. ÚS 1681/08 ze dne 24. 11. 2009 (N 240/55 SbNU 325)]. Tato garance slouží jednak k účinné soudní kontrole činnosti represivních složek moci výkonné, a rovněž tak předchází nebezpečnému trendu „byrokratizace“ trestní spravedlnosti v demokratických zemích. „Stírání tváří“ státní moci dotčených osob, tedy jejich postavení do pozice, kdy nemohou vykonavatele státní moci,

rozhodujícího o jejich osudu, oslovit přímo, je obecně považováno za jeden z typických průvodních znaků byrokratické justice totalitních systémů minulosti (viz např. Bauman, Z. *Modernita a holocaust*. 2. vydání. Praha : Sociologické nakladatelství, 2010, s. 290). Vyslechnutí obviněné osoby rozhodujícím soudem tak není samoučelnou formalitou, ale podstatným předpokladem pro spravedlivé rozhodnutí, jehož předmětem je další významný zásah do již existujícího omezení osobní svobody jakožto jedné z nejdůležitějších hodnot garantovaných v demokratickém právním státě každému jednotlivci.

23. Toto ustanovení § 74a odst. 3 trestního řádu proto nelze aplikovat jako pravidlo (bezvýjimečně) libovolně bez respektování řádu ústavně zaručených práv a svobod. Povinností soudu, který o takovém návrhu státního zástupce rozhoduje, je proto ve smyslu čl. 4 Ústavy posoudit, zda zásah, ke kterému v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody dojde uložením dalších dočasných omezení osobě ve výkonu trestu, nepřekročí hranice, u nichž je v případě vazebního rozhodování vyžadováno slyšení dotčené osoby. Dalším podstatným ústavním aspektem je v rámci principu proporcionality sledování, zda navržená omezení (kromě dalšího významného omezení osobní svobody) jsou nutná, vhodná a účelná k dosažení cílů, kterým má § 74a trestního řádu sloužit (např. sociální služby, zdravotní péče, duchovní služby, kde může rovněž dojít k nadměrnému zásahu, ale to není aktuální pro projednávaný případ).

24. Ustanovení § 74a odst. 3 trestního řádu *in fine* je proto třeba ve vazbě na kautely práva na spravedlivý proces vykládat tak, že se může týkat jen procesního postupu orgánů činných v trestním řízení v případech, kdy nejsou požadavky na slyšení potřebné s ohledem na závažnost zásahu do základních práv a svobod osoby, která je již omezena v důsledku výkonu trestu odnětí svobody (např. nezařazování do práce nelze považovat samo o sobě za zásah do základních práv, a proto není slyšení třeba, totéž se týká omezení korespondence, návštěv, užívání telefonu, přijetí balíčku, neboť to plyne z odlišného obsahu vazebního rozhodování). Do úvahy zde v rámci hodnocení možné neústavnosti tohoto ustanovení o nepoužití ustanovení o vazebním zasedání přichází především vazba tohoto odkazu na § 73d až 73g trestního řádu. Je však třeba poukázat na bezprostřední závaznost ustanovení Listiny pro orgány činné v trestním řízení v tomto případě. Není zde třeba prováděcího zákona, který by mohl teprve umožnit ochranu základních práv (byť to např. § 26 a 27 zákona o výkonu trestu odnětí svobody předvídají). Ta platí vždy a všude, nejsou-li omezena ústavně předepsaným způsobem (čl. 4 odst. 2 až 4 Listiny).

25. Toliko jako obiter dictum Ústavní soud na tomto místě poznamenává (viz též sub 21), že ze znění zákona není navíc zřejmý smysl a účel zmíněné poslední věty ustanovení § 74a odst. 3 trestního řádu, jež zní:

„Na rozhodování o omezeních, jejich trvání a o žádostech o zrušení omezení se přiměřeně užijí ustanovení § 68 odst. 1, § 71, 71a, 72, 72a a 74. Proti rozhodnutí podle odstavce 1 je přípustná stížnost. Ustanovení o vazebním zasedání se neužijí.“ Tato věta byla do předmětného ustanovení vložena zákonem č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, přičemž smysl této věty nevyplývá ani z důvodové zprávy k tomuto zákonu [srov. část k bodu 32 (§ 74a odst. 3) v důvodové zprávě k sněmovnímu tisku 335/0 v VI. volebním období Poslanecké sněmovny. Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0>]. Tím je dle Ústavního soudu nutnost účinné soudní ochrany osobní svobody dle čl. 8 Listiny a čl. 5 odst. 1 písm. e) a odst. 4 Úmluvy ještě naléhavější.

IV.b Aplikace obecných principů na projednávanou ústavní stížnost

26. Z napadeného rozhodnutí krajského soudu ani z příslušného spisu okresního soudu nevyplývá nic, z čeho by bylo možné usuzovat, že obecné soudy věnovaly dostatečnou pozornost otázce intenzity zásahu do stěžovatelovy osobní svobody ani související otázce nutnosti dodržení procesních garancí spravedlnosti řízení, v němž se rozhoduje o omezení osobní svobody. Z výše shrnutého vyjádření okresního soudu naopak jasně vyplývá, že tento soud nepovažuje tuto otázku, s odkazem na úpravu obsaženou v trestním řádu, za relevantní. Krajský soud se v napadeném rozhodnutí k této otázce vyjádřil pouze tak, že řízení před okresním soudem považoval za bezvadné a správné. Stěžovatel přitom ve své stížnosti proti rozhodnutí okresního soudu namítal, že soud prvního stupně měl povinnost stěžovatele vyslechnout. Lze tedy uzavřít, že okresní soud nedodržel při svém rozhodování ústavní záruky spravedlnosti řízení, jehož předmětem je (resp. mohl být) významný zásah do stěžovatelovy osobní svobody. Krajský soud následně proti této vadě řízení před okresním soudem nezasáhl ani toto procesní pochybení soudu prvního stupně sám nenapravit, čímž mohlo dojít k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces vyplývajícího z čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

27. Podstatné však pro závěr o důvodnosti ústavní stížnosti je, že usnesení okresního soudu bylo krajským soudem zrušeno, čímž byl nejen *de iure* neústavní stav (právo být slyšen v jádru vazebních věcí) v této fázi řízení napraven a zásah Ústavního soudu ve vztahu k tomuto usnesení nepřichází do úvahy (nejde o konečné rozhodnutí). Významné je, že krajský soud navíc jako omezení směřující proti stěžovateli ponechal přítomnost orgánu činného v trestním řízení v průběhu návštěv a zákaz telefonování, zatímco omezení v podobě informace o podání žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zrušil a zbývající omezení již „omezil“ a upřesnil tak, aby to z jeho pohledu odpovídalo § 74a odst. 2 trestního

řádu. Především se to týká úpravy zákazu vycházek, který stěžovatel charakterizoval jako faktickou samotku a který byl změněn na zákaz vycházet mimo objekt věznice, v níž stěžovatel vykonává trest odnětí svobody. Lze tak konstatovat, že v tomto směru došlo k nápravě v rámci soustavy obecných soudů, jak to Ústavní soud ve své judikatuře k rozhodování v jednotlivých stádiích trestního řízení vyžaduje (viz též sub 29).

28. Za situace, kdy byl shledán zásah, nikoli však porušení základních práv stěžovatele, resp. jejich náprava v rámci soustavy obecných soudů, již Ústavní soud nad rámec výše uvedeného toliko konstatuje, že žádné ze soudy uplatněných omezení není možné *a priori* označit za protiústavní, neboť všechny lze za určitých podmínek považovat za plně souladné s principy spravedlivého trestního řízení a sledování jeho účelu ve smyslu § 1 odst. 1 trestního řádu. To lze konečně dovodit i z usnesení krajského soudu, který sice v duchu problematické formulace § 74a odst. 3 trestního řádu nezvažoval otázku konání vazebního zasedání, ač se jej stěžovatel dožadoval (č. l. 17 soudního spisu). Co se však týče aplikace principu proporcionality ve smyslu čl. 4 odst. 4 Listiny, uložení každého omezení krajský soud rádně a nepřeháňavě odůvodnil.

29. Ve zbývajících částech pak Ústavní soud odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost. Co se týče napadeného usnesení o zahájení trestního stíhání, jedná se o úkon, ač způsobil negativně zasáhnout osobní sféru obviněného, nemající povahu rozhodnutí, jež by nenapravitelným způsobem zasahovalo do stěžovatelových základních práv a svobod. Důvodnost vyřčeného obvinění je předmětem hodnocení orgánů činných v trestním řízení po celou dobu tohoto řízení, přičemž nedostatky takového obvinění pak musí samozřejmě jít plně k tíži veřejné žaloby. Obviněný má v průběhu trestního řízení k ochraně svých zájmů v dispozici celou řadu právních prostředků, kterými se může obrátit na orgány veřejné moci, primárně příslušné k posouzení zákonnosti jednotlivých aspektů postupu a rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Zásadně teprve po vyčerpání takových prostředků má stěžovatel možnost obrátit se na Ústavní soud [srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 2449/12 ze dne 26. 7. 2012 (v SbNU nepublikováno)]. Před skončením trestního řízení by mohl Ústavní soud zasáhnout toliko v případech zjevné svévole, spočívající např. v úplné absenci odůvodnění napadeného rozhodnutí nebo ve stíhání obviněné osoby pro čin, který zjevně z právních či skutkových důvodů nemůže být trestným, a již pouhým vznesením obvinění by osobní sféra takového stěžovatele byla zasazena ústavně nepřijatelným způsobem. Takové pochybení však Ústavní soud v napadených usneseních policejního orgánu a krajského státního zástupce neshledal. Usnesení policejního orgánu i rozhodnutí o stížnosti brojící proti němu obsahují v ústavně akceptovatelné míře z hlediska přezkoumatelnosti, úplnosti a logiky jak popis skutků, z nichž je stěžovatel

viněn, tak i důkazních prostředků, kterými je orgány činnými v trestním řízení vytvořená konstrukce o stěžovatelově vině podporována. Z toho důvodu je třeba stěžovatelovy námitky napadající v záhlaví uvedená rozhodnutí policejního orgánu a státního zastupitelství odmítnout. S ohledem na zrušení usnesení okresního soudu již v předchozím řízení před krajským soudem se Ústavní soud rovněž nevyjadřuje k námitce přítomnosti rozhodujícího soudce u dříve provedeného neodkladného úkonu (sub 6), neboť tuto námitku bude možné uplatnit i v dalších fázích řízení.

30. Ústavní soud tedy mimo ústní jednání z výše uvedených důvodů ústavní stížnost zčásti podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl. Ve zbývající části pak Ústavní soud ústavní stížnost odmítl dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

31. Ústavní soud si přitom byl vědom toho, že jeho možnost zjednat nápravu je v řízení o těchto otázkách dosti omezená. Nápravu, z hlediska nadměrného zásahu do již omezené svobody pohybu (upřesnění zákazu vycházek) ve vazbě na právo být slyšen ve vazebních věcech, zjednal zrušující usnesení krajského soudu, a nález v této věci má proto hlavně význam z hlediska tzv. objektivní funkce ústavní stížnosti, v dané věci z hlediska posouzení jednotlivých ústavních aspektů aplikace § 74a odst. 3 trestního řádu. O žádosti o přednostní projednání ústavní stížnosti Ústavní soud pak již nerozhodoval, jelikož z hlediska výše uvedeného k tomu neshledal důvod.

Č. 35

K náhradě nákladů právního zastoupení statutárního města

Vzhledem k tomu, že Městský soud v Praze vydaje související se zastupováním vedlejšího účastníka advokátem v soudním řízení neposoudil z hlediska jejich potřebnosti k účelnému uplatňování nebo bránění práva, jak dovozuje konstantní judikatura Ústavního soudu, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovateli s poukazem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Pokud stěžovateli uložil povinnost k peněžitému plnění z jeho majetku, zasáhl současně do jeho vlastnického práva garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny. Na uvedeném nemůže nic změnit ani tvrzení vedlejšího účastníka, že se jedná o spor o ochranu osobnosti, který zaměstnanci úřadu městské části v rámci své agendy standardně neřeší. Ústavní soud se domnívá, že pokud vedlejší účastník zaměstnává pracovníky s vysokoškolským právním vzděláním, lze mít za to, že tito zaměstnanci by měli být schopni řešit právní záležitosti týkající se činnosti vedlejšího účastníka včetně jeho zastupování před soudem v těchto záležitostech.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida – ze dne 13. března 2014 sp. zn. I. ÚS 2310/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jiřího Bělohávk, zastoupeného JUDr. Josefem Petrem, advokátem, se sídlem Slezská 949/32, Praha 2, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 24. 10. 2011 č. j. 12 C 24/2008-131, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2012 č. j. 70 Co 142/2012-176 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 3381/2012-333, jimiž bylo rozhodnuto o stěžovatelově žalobě na náhradu škody za ztížení společenského uplatnění v částce 300 000 Kč a bolestné v částce 700 000 Kč, která mu měla vzniknout v důsledku nevyhovujícího stavu bytu, jehož je nájemcem, a jimiž bylo rozhodnuto o nákladech řízení, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 3, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Městské části Praha 3, se sídlem Havlíčkovo náměstí 700/9, Praha, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2012 č. j. 70 Co 142/2012-176 bylo porušeno základní právo stěžovatele

na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 a právo na ochranu majetku zakotvené v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2012 č. j. 70 Co 142/2012-176 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

IV. Náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem se stěžovateli nepřiznává.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 7. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, neboť jimi došlo k zásahu do jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

2. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že v řízení před soudem prvního stupně byla porušena jeho procesní práva, zejména právo klást otázku svědkovi doc. dr. Evženu Hrnčířovi, CSc., (dále také jen „svědek“) a pořizovat si zvukový záznam z jednání soudu. Soud prvního stupně se taktéž náležitě nevypořádal s návrhem stěžovatele na opravu protokolace. Stěžovatel v ústavní stížnosti poukazuje na skutečnost, že závěry soudu ohledně zdravotního stavu stěžovatele jsou v rozporu se závěry doc. dr. Evžena Hrnčíře, CSc., jehož výpověď soud „zcela deformoval“, a nevypořádal se s otázkou neustáleného zdravotního stavu stěžovatele, jak byl zachycen ve znaleckém posudku. Stěžovatel rovněž nesouhlasí s tím, že mu odvolací soud uložil nahradit Městské části Praha 3 náklady odvolacího řízení spočívající v nákladech jejího právního zastoupení. Stěžovatel má za to, že tyto náklady vedlejšímu účastníkovi přiznány být neměly, neboť vedlejší účastník má vlastní právní aparát, a proto nelze náklady na externí právní zastoupení považovat v dané věci za účelně vynaložené. V této souvislosti poukazuje stěžovatel na náleží Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008 sp. zn. I. ÚS 2929/07 (N 167/51 SbNU 65).

3. Podle § 42 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud účastníkům řízení a vedlejšímu účastníkovi, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

4. Obvodní soud pro Prahu 3 ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že stěžovatel svým přístupem ztěžoval postup soudu, opakovaně vznášel námítky podjatosti soudce a osočoval i ustanoveného zástupce, což vedlo k tomu, že ustanovený zástupce byl odvolacím soudem funkce zproštěn. Pokud se týká zvukových záznamů, soud postupoval zcela v souladu s § 6

zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), stěžovatel však záznamy, až na výjimky, kdy soudu jejich pořizování oznámil, pořizoval skrytě bez vědomí soudu.

5. Městský soud v Praze v plném rozsahu odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí.

6. Nejvyšší soud se vyjádřil v tom smyslu, že stěžovatel nezpochybňuje úsudek, že rozhodnutí odvolacího soudu, které dovoláním napadl, není zásadního významu po právní stránce. Nejvyšší soud dovozuje, že dovolací námitky stěžovatele (jež opakuje i v ústavní stížnosti) směřují proti závěrům skutkovým, které zásadní význam rozhodnutí ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. nezakládají, stejně tak jako námitky směřující proti postupu soudů prvního a druhého stupně.

7. Městská část Praha 3 uvedla, že nadále setrvává na svých závěrech prezentovaných v předcházejícím řízení prostřednictvím advokáta, jehož si zvolila pro zastupování a kvalifikovanou obranu v nikoliv bagatelním sporu ve specializované právní oblasti (ochrana osobnosti), kterou zaměstnanci úřadu městské části v rámci své agendy standardně neřeší. Ústavní stížnosti napadaná soudní rozhodnutí Městská část Praha 3 považuje za správná a spravedlivá.

8. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření stěžovateli, který ve své replice k nim opětovně vyjádřil svůj nesouhlas se skutkovými i právními závěry učiněnými obecnými soudy. Stěžovatel taktéž připomíná nerovný přístup předsedkyně senátu soudu prvního stupně k stěžovateli oproti přístupu k vedlejšímu účastníkovi. Závěrem stěžovatel opakuje důvody, které jej vedou k přesvědčení, že bylo postupem obecných soudů zasaženo do jeho práva na spravedlivý proces.

9. Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 12 C 24/2008, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 24. 10. 2011 č. j. 12 C 24/2008-131 byla zamítnuta žaloba stěžovatele, kterou se domáhal po vedlejšímu účastníkovi náhrady za ztížení společenského uplatnění v částce 300 000 Kč a bolestného v částce 700 000 Kč, která mu měla vzniknout v důsledku nevyhovujícího stavu bytu, jehož je nájemcem. Soud dále rozhodl, že je stěžovatel povinen zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení v částce 118 560 Kč. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 5. 2012 č. j. 17 Co 142/2012-176 zrušil rozsudek prvního stupně v rozsahu, v němž vzal stěžovatel v rámci podaného odvolání žalobu zpět, a řízení v tomto rozsahu zastavil; jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil v zamítavém výroku o věci samé a změnil výrok o náhradě nákladů řízení tak, že se vedlejšímu účastníkovi právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně nepřiznává. Soud dále rozhodl, že je

stěžovatel povinen zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady odvolacího řízení v částce 69 480 Kč. Rozsudek odvolacího soudu napadl stěžovatel dovoláním, které bylo Nejvyšším soudem jako nepřipustné odmítnuto.

10. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele zakotvené v ústavních zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

11. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného soudního spisu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

12. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

13. Ústavní soud se nejdříve zabýval námitkami stěžovatele týkajícími se procesních pochybení soudu prvního stupně, tyto námitky však neshledal důvodnými.

14. Stěžovatel v ústavní stížnosti zejména namítal, že mu nebylo umožněno klást otázky svědkovi, pořizovat si zvukový záznam z jednání soudu a činit návrhy ohledně nesprávně zaprotokolovaného průběhu jednání před soudem prvního stupně.

15. Ústavní soud na tomto místě zdůrazňuje, že není jeho úkolem zjišťovat, měnit či napravovat případná ať již tvrzená, či skutečná procesní pochybení obecných soudů, spočívající v oblasti podústavního práva, ale posoudit řízení jako celek a zjistit, zda nedošlo k zásahu takové intenzity, která již zakládá porušení základních práv nebo svobod účastníka řízení. Důvodem k zásahu Ústavního soudu tedy nemůže být sama skutečnost, že v řízení před obecnými soudy došlo k určitému pochybení, aniž by zároveň bylo možno dospět k závěru, že toto pochybení mělo, či alespoň mohlo mít, vliv na výsledek daného řízení ve vztahu ke stěžovateli. Jinými slovy, existence určité vady v řízení automaticky nemusí vést k závěru o porušení ústavně zaručených práv a svobod účastníka řízení. Naopak, každý případ je nutno posuzovat individuálně, s ohledem na jeho konkrétní okolnosti.

16. Podáním ze dne 10. 11. 2008 učiněným k Obvodnímu soudu pro Prahu 3 stěžovatel namítá, že v protokolu z ústního jednání ze dne 3. 9. 2008 není zachycen jeho návrh na ustanovení znalce, dále namítá jeho „nepěkné oslovování“ soudkyní – pane Bělohávkou, zatímco zástupce protistrany byl titulován „pane doktore“ atd. Po prostudování vyžádaného soudního spisu Ústavní soud konstatuje, že v předmětném protokolu o ústním jednání založeném na č. l. 25 spisu je na poslední straně protokolu uvedeno, že stěžovatel navrhuje provedení znaleckého zkoumání svého zdravotního stavu. K námitkám stěžovatele ze dne 10. 11. 2008 ohledně nedostatečných poučení ze strany soudu, které se ukázaly jako liché, se vyjádřila předsedkyně senátu přípisem ze dne 12. 11. 2008. Taktéž na stížnosti stěžovatele ze dne 22. 11. 2008, 1. 12. 2008, 1. 11. 2011 a 16. 7. 2012 bylo Obvodním soudem pro Prahu 3 řádně reagováno. Jakkoli Ústavní soud nemůže vyloučit možné nedostatky protokolace, nebylo zjištěno, že tato skutečnost nebo případná další procesní pochybení předsedkyně senátu, na která stěžovatel opakovaně upozorňoval, by měla vliv na výsledek ve věci samé. Z vyžádaného soudního spisu ani nevyplývá, že by stěžovateli bylo jakkoli bráněno v porizování zvukových záznamů z jednání soudu. Ústavní soud má tedy za to, že ve věci stěžovatele nedošlo stěžovatelem namítaným postupem Obvodního soudu pro Prahu 3, který prováděl vedení a protokolaci soudních jednání způsobem, se kterým se stěžovatel neztotožňuje, k zásahu do jeho ústavně zaručených práv.

17. To platí taktéž pro zásadní námitku, kterou stěžovatel uplatňuje v průběhu celého soudního řízení, že mu nebylo umožněno klást otázky svědkovi doc. dr. Evženu Hrnčířovi, CSc. Zde Ústavní soud vychází z obsahu protokolu o jednání ze dne 26. 9. 2011, ze kterého vyplývá, že „poté, co byly strany tázány, zda mají doplňující dotazy na svědka, skutečnost, že žalobce chce klást dotazy, nebyla soudu sdělena. Toto bylo sděleno až poté, co byl svědek z jednací síně propuštěn.“ Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatel uplatnil své námitky proti protokolaci až dne 2. 11. 2011, tedy po vyhlášení pro něj nepříznivého rozhodnutí ve věci, měl je Obvodní soud pro Prahu 3 za účelové.

18. Ústavní soud nepřehlédl, že svědek doc. dr. Evžen Hrnčíř, CSc., při předmětném jednání před soudem prvního stupně dne 26. 9. 2011 vypověděl, že zdravotní stav stěžovatele ustálen není, současně ale svědek vzápětí uvedl, že je to dáno typem onemocnění, které se neustále vyvíjí a že „ustálenost nemoci bude až v okamžiku úmrtí“. Pokud se tedy stěžovatel snaží prokázat, že jeho onemocnění v rozhodné době ustáleno nebylo, a nelze tudíž dovozovat promlčení jeho nároku, nemůže Ústavní soud než přisvědčit závěrům Městského soudu v Praze, který se v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že okamžik rozhodný pro běh lhůty pro podání žaloby není shodný s okamžikem, kdy

bylo onemocnění u stěžovatele diagnostikováno, neboť v té době stěžovatel neměl k dispozici informace týkající se možnosti odškodnění tohoto onemocnění z pohledu bolestného a ztížení společenského uplatnění, které s sebou toto onemocnění nese, avšak nepochybně měl tyto informace v době, kdy získal znalecký posudek doc. dr. Evžena Hrnčíře, CSc., ze dne 27. 2. 2004. Jak uvedl Městský soud v Praze, bolestné bylo stěžovateli soudně přiznáno, nárok na odškodnění ztížení společenského uplatnění však stěžovatel dříve než žalobou podanou dne 16. 1. 2008 neuplatnil. Dvouletá promlčecí lhůta ve smyslu § 106 občanského zákoníku však uplynula dle odvolacího soudu již v roce 2006, proto je nárok stěžovatele promlčen, byť později, než se domníval soud prvního stupně.

19. Ústavní soud tedy nemůže přisvědčit námitce stěžovatele, že se obecné soudy nevypořádaly se závěrem znalce, podle něhož není zdravotní stav stěžovatele ustálen. Nejedná se ani o „extrémní zkreslení výsledků dokazování“, kterého se měly obecné soudy nerespektováním znaleckých závěrů dopustit. Ohledně hodnocení důkazů poukazuje Ústavní soud na svoji konstantní judikaturu, podle které z ústavního principu nezávislosti soudů vyplývá zásada volného hodnocení důkazů, která je obsažená v § 132 o. s. ř. Do volného uvážení obecného soudu Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat, zjišťuje však, zda rozhodnutí soudu je přezkoumatelné z hlediska identifikace rámce, v němž se volná úvaha soudu pohybovala. Hodnocení důkazů a závěry o pravdivosti či nepravdivosti tvrzených skutečností jsou přitom věcí vnitřního přesvědčení soudce a jeho logického myšlenkového postupu. Ústavnímu soudu zpravidla nepřisluší ani přehodnocování dokazování prováděného obecnými soudy, a to ani tehdy, pokud by se s ním sám neztotožňoval. Ústavní soud by mohl do tohoto procesu zasáhnout pouze tehdy, pokud by obecné soudy překročily hranice dané zásadou volného hodnocení důkazů, popř. pokud by bylo možno konstatovat tzv. extrémní rozpor mezi zjištěným skutkovým stavem a vyvozenými skutkovými či právními závěry. Pak by byl jeho zásah odůvodněn, neboť takové rozhodnutí by bylo třeba považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)]. Takový stav však v posuzované věci shledán nebyl.

20. Ústavní soud se však ztotožnil s námitkou stěžovatele, která směřuje do výroku rozsudku Městského soudu v Praze o náhradě nákladů odvolacího řízení.

21. Nesprávnost citovaného výroku o náhradě nákladů řízení odůvodňuje stěžovatel mimo jiné nálezem Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008 sp. zn. I. ÚS 2929/07 [(N 167/51 SbNU 65), dostupným stejně jako ostatní citovaná rozhodnutí Ústavního soudu též na <http://nalus.usoud.cz>], ve kterém Ústavní soud konstatoval, že je všeobecně známo, že ústřední orgány státní správy mají zřízeny k výkonu právních agend příslušné právní (legis-

lativní) odbory, zaměstnávající dostatečný počet odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajišťovat ochranu zájmů České republiky před soudy. Podle názoru Ústavního soudu vyjádřeného v citovaném nálezu nebyl tedy důvod, aby za těchto okolností žalovanou stranu zastupoval, byť už jen v odvolacím řízení, advokát. Pokud se tak stalo, nelze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil žalované straně náklady řízení takto vzniklé, protože tyto náklady nelze považovat za „náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“ ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř.

22. Obdobně konstatoval Ústavní soud v zmíněném nálezu ze dne 13. 8. 2012 sp. zn. II. ÚS 2396/09 (N 137/66 SbNU 115), že u statutárních měst a jejich městských částí lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem nákladem účelně vynaloženým [viz též nálezy sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. 11. 2010 (N 232/59 SbNU 365)]. Ústavní soud v citovaném rozhodnutí, ve kterém, jako v nyní projednávané věci, figurovala jako vedlejší účastník Městská část Praha 3, dospěl k závěru, že „vedlejší účastník má k plnění svých pravomocí, jakož i výkonu jiných (zejména majetkových) práv specializované orgány a odborný aparát; tuto skutečnost považuje soud za notorietu (§ 121 o. s. ř.)“.

23. Ústavní soud ve svých rozhodnutích týkajících se otázky zastupování advokátem orgánů státní správy, ale i právnických osob zřízených státem, současně upozorňoval, že při aplikaci uvedeného stanoviska je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je Česká republika) může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, který se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Nicméně i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů specifické okolnosti případu řádně odůvodnit [nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2010 sp. zn. II. ÚS 3246/09 (N 104/57 SbNU 357), srovnej také nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011 sp. zn. I. ÚS 195/11 (N 215/63 SbNU 473)].

24. O takový případ však v nyní projednávané věci nešlo. Jak vyplývá z obsahu vyžádaného soudního spisu, k zastupování v dané věci byl vedlejším účastníkem zmocněn na základě plné moci založené u Obvodního soudu pro Prahu 3 JUDr. František Veselý, advokát, který podal k výzvě

soudu k věci jednostránkové vyjádření, ve kterém zejména popírá souvislost mezi stavem bytu a zdravotním stavem stěžovatele a vyslovuje námitku promlčení nároku. Plnou mocí ze dne 28. 4. 2008 zmocnil JUDr. František Veselý k zastupování v této věci JUDr. Josefa Holuba, advokáta. JUDr. Josef Holub vystavil dne 9. 7. 2008 k zastupování plnou moc JUDr. Janu Holubovi, advokátovi, který při jednání soudu dne 3. 9. 2008 uvedl skutečnosti uvedené ve vyjádření k žalobě, totéž uvedl i při jednání dne 12. 10. 2009. Podstata sporu tedy nebyla nikterak složitá, stejně tak bylo zřejmé, o jaká ustanovení zákona je nárok opřen, přičemž ze zákona vyplývalo, v jakých lhůtách bylo třeba nárok uplatnit. K zamítnutí žaloby došlo na základě promlčení stěžovatelem žalovaného nároku. Za této situace nelze považovat za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva výdaje související se zastupováním vedlejšího účastníka advokátem v soudním řízení, a nelze tudíž spravedlivě žádat po stěžovateli, aby takto vzniklé náklady vedlejšího účastníka s poukazem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. hradil. Tento závěr přitom pochopitelně dopadá na celý průběh soudního řízení, tedy i řízení před odvolacím soudem.

25. Pokud tedy odvolací soud dovodil, že stěžovatel, který trval na žalobě a podal ve věci odvolání, i když mu soud prvního stupně vysvětlil v odůvodnění svého rozhodnutí podstatu promlčení nároku, je nucen nést jako procesně neúspěšný účastník náklady řízení, Ústavní soud na základě shora uvedeného dodává, že za takové účelně vynaložené náklady nelze v nyní projednávané věci považovat náklady právního zastoupení vedlejšího účastníka.

26. Na uvedeném nemůže nic změnit ani tvrzení vedlejšího účastníka, že se jedná o spor o ochranu osobnosti, který zaměstnanci úřadu městské části v rámci své agendy standardně neřeší. Ústavní soud se domnívá, že pokud vedlejší účastník zaměstnává pracovníky s vysokoškolským právním vzděláním, lze mít za to, že tito zaměstnanci by měli být schopni řešit právní záležitosti týkající se činnosti vedlejšího účastníka včetně jeho zastupování před soudem v těchto záležitostech.

27. Vzhledem k tomu, že Městský soud v Praze výdaje související se zastupováním vedlejšího účastníka advokátem v soudním řízení neposoudil z hlediska jejich potřebnosti k účelnému uplatňování nebo bránění práva, jak dovozuje konstantní judikatura Ústavního soudu, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovateli s poukazem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Pokud stěžovateli uložil povinnost k peněžitému plnění z jeho majetku, zasáhl současně do jeho vlastnického práva garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny.

28. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele zčásti vyhověl a výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne

17. 5. 2012 č. j. 70 Co 142/2012-176 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Ohledně rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 24. 10. 2011 č. j. 12 C 24/2008-131 ve znění výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2012 č. j. 70 Co 142/2012-176 je třeba považovat ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť právní názor, na němž obecné soudy založily své rozhodnutí ve věci, je výsledkem ústavně konformní aplikace podústavního práva obecnými soudy. Taktéž napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu, proti kterému stěžovatel nevznáší v ústavní stížnosti žádné námitky, a který se věci meritorně nemohl zabývat z důvodu nepřipustnosti dovolání ze zákonného důvodu, nebylo právo stěžovatele na spravedlivý proces porušeno.

29. K návrhu stěžovatele na odklad vykonatelnosti napadeného rozsudku Ústavní soud konstatuje, že užití tohoto institutu přichází v úvahu za situace, lze-li očekávat delší čas do vydání konečného rozhodnutí. V daném případě taková situace nenastala a návrh na odklad vykonatelnosti akcesoricky sdílí osud ústavní stížnosti.

30. Stěžovatel uplatnil v ústavní stížnosti též požadavek na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem. Podle ustálené rozhodovací činnosti Ústavního soudu je přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem spíše výjimečné, přicházející v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to zejména okolnosti případu, přičemž úspěch ve sporu není jediným kritériem [srov. nález sp. zn. I. ÚS 687/05 ze dne 31. 1. 2007 (N 18/44 SbNU 235) aj.]. V dané věci Ústavní soud důvody pro přiznání náhrady nákladů řízení neshledal, a proto ji podle § 62 odst. 4 *a contrario* zákona o Ústavním soudu stěžovateli nepřiznal.

Č. 36

K rozhodování obecných soudů o místní příslušnosti

K omezení dispozičního práva žalobců představujícím porušení základního práva na zákonného soudce chráněného čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod dojde postupem obecných soudů, které na sebe atrahují právo rozhodovat o místní příslušnosti, a to bez náležitých tvrzení strany žalující, která by je k tomu opravňovala.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Ivany Janů - ze dne 18. března 2014 sp. zn. I. ÚS 3026/10 ve věci ústavních stížností Pavla Gregůrka, Mileny Gregůrkové, Milana Gregůrka a Kamily Gregůrkové, zastoupených JUDr. Václavem Hochmannem, advokátem, se sídlem Rašínova 68, Zlín, proti usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 30. 8. 2010 č. j. 60 Co 297/2010-119, proti usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 24. 6. 2010 č. j. 40 C 166/2010-107, proti usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 29. 9. 2010 č. j. 59 Co 369/2010-135 a proti usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 30. 6. 2010 č. j. 39 C 171/2008-120, jimiž byla vyslovena místní nepřislušnost soudu v řízeních o žalobách stěžovatelů na vydání bezdůvodného obohacení za užívání jejich pozemků vedlejší účastníci bez právního důvodu, za účasti Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně a Okresního soudu ve Zlíně jako účastníků řízení a České republiky - Ministerstva dopravy, se sídlem nábřeží Ludvíka Svobody 1222/12, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 30. 8. 2010 č. j. 60 Co 297/2010-119, usnesením Okresního soudu ve Zlíně ze dne 24. 6. 2010 č. j. 40 C 166/2010-107, usnesením Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 29. 9. 2010 č. j. 59 Co 369/2010-135 a usnesením Okresního soudu ve Zlíně ze dne 30. 6. 2010 č. j. 39 C 171/2008-120 bylo porušeno právo stěžovatelů na zákonného soudce - katovené v čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 30. 8. 2010 č. j. 60 Co 297/2010-119, usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 24. 6. 2010 č. j. 40 C 166/2010-107, usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně ze dne 29. 9. 2010 č. j. 59 Co 369/2010-135 a usnesení

Okresního soudu ve Zlíně ze dne 30. 6. 2010 č. j. 39 C 171/2008-120 se zrušují.

Odůvodnění

1. Stěžovatelé společnou ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 22. 10. 2010 napadli usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně (dále též jen „krajský soud“) ze dne 30. 8. 2010 č. j. 60 Co 297/2010-119 a usnesení Okresního soudu ve Zlíně (dále též jen „okresní soud“) ze dne 24. 6. 2010 č. j. 40 C 166/2010-107; ústavní stížnost byla vedena pod sp. zn. I. ÚS 3026/10. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 21. 12. 2010, obsahově velmi podobnou předchozí, napadli stěžovatelé usnesení krajského soudu ze dne 29. 9. 2010 č. j. 59 Co 369/2010-135 a usnesení okresního soudu ze dne 30. 6. 2010 č. j. 39 C 171/2008-120; ústavní stížnost byla vedena pod sp. zn. II. ÚS 3633/10. Na základě návrhu stěžovatelů rozhodl Ústavní soud usnesením ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. I. ÚS 3026/10, II. ÚS 3633/10 o spojení řízení o obou ústavních stížnostech a o tom, že budou nadále vedeny pod sp. zn. I. ÚS 3026/10.

2. Z popisu skutkového vývoje obou případů vyplývá, že stěžovatelé se žalobami u okresního soudu domáhají vůči žalovanému vydání bezdůvodného obohacení za užívání jejich pozemků bez právního důvodu, kdy žalovaného označili jako Česká republika – Ředitelství silnic a dálnic České republiky (dále též jen „ŘSD ČR“). Ve chronologicky dřívější věci (vedené u okresního soudu pod sp. zn. 39 C 171/2008 na základě žaloby podané 5. 12. 2008) vyzval okresní soud Ředitelství silnic a dálnic k vyjádření k žalobě, které nijak nezpochybnilo místní příslušnost okresního soudu ani svoje oprávnění jednat za Českou republiku. Poté okresní soud vyslovil napadeným usnesením svoji místní nepřislušnost, protože dospěl k závěru, že za Českou republiku by mělo v soudním řízení jednat Ministerstvo dopravy (aniž by dal stěžovatelům prostor pro to, aby tomuto závěru mohli před vydáním usnesení oponovat). Prvostupňové usnesení napadli stěžovatelé odvoláním, krajský soud usnesení soudu prvního stupně potvrdil. V pozdější věci (vedené u okresního soudu pod sp. zn. 40 C 166/2010 na základě žaloby podané 1. 6. 2010) bylo stěžovatelům sděleno, že jejich žaloba je neurčitá, na výzvu reagovali, okresní soud poté vydal usnesení, kterým vyslovil místní nepřislušnost na základě závěru, že za Českou republiku by mělo v soudním řízení jednat Ministerstvo dopravy.

3. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že napadenými rozhodnutími obecných soudů byla porušena jejich práva garantovaná Ústavou České republiky (dále jen „Ústava“), Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“), Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech

(dále jen „Pakt“). Konkrétně mělo dojít k porušení jejich práva na řádný zákonný proces garantovaného čl. 90 větou první Ústavy, práva na spravedlivé soudní řízení garantovaného čl. 36 a 38 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 14 odst. 1 Paktu a dále práva na zákonného soudce garantovaného čl. 38 odst. 1 Listiny. Stěžovatelé též zastávají názor, že obecné soudy porušily i princip tzv. legitimního očekávání, které na jejich straně existovalo. V závěru této partie argumentují přípustností ústavní stížnosti proti usnesením procesní povahy [s odkazem na závěry Ústavního soudu formulované v nálezu sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. 9. 2010 (N 183/58 SbNU 605)].

4. Dále jsou stěžovatelé přesvědčeni, že oba soudy nesprávně interpretovaly a aplikovaly občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“) - zejména ustanovení o vystupování za stát před soudem a o místní příslušnosti ve sporu o vydání bezdůvodného obohacení za užívání cizí nemovitosti, čímž zasáhly do ústavně zaručených práv stěžovatelů. Obecným soudům stěžovatelé vytýkají (konkrétně okresnímu soudu), že nemohli účinně oponovat zaujatému názoru na to, kdo má jednat za Českou republiku, protože se ho dozvěděli až z usnesení, kterými byla v obou sporech vyslovena místní nepřislušnost, proto svoji argumentaci zařadili až do odvolání proti nim, avšak krajský soud se s ní nijak nevypořádal. Přístup krajského soudu se částečně odlišil, v prvním případě stručně odkázal na odůvodnění usnesení okresního soudu a připomenul, že posuzování místní příslušnosti před zahájením řízení je jedna z prvotních procesních povinností (k tomu stěžovatelé upozorňují, že okresní soud vyslovil svoji místní nepřislušnost až za rok a půl po podání žaloby a poté, co již nepochybně začal ve věci jednat, neboť vyzval Ředitelství silnic a dálnic České republiky k vyjádření k žalobě). Ve druhém sporu krajský soud uvedl, že s odvolacími námitkami se v podstatě vyrovnal soud prvního stupně v odůvodnění napadeného usnesení, a odkázal na ně (k čemuž stěžovatelé namítají, že se s jejich námitkami nemohl okresní soud vypořádat, protože byly zařazeny až do odvolání).

5. Podle stěžovatelů měl jejich spory projednat místně příslušný Okresní soud ve Zlíně a za Českou republiku mělo vystupovat Ředitelství silnic a dálnic České republiky. Ke svému názoru snášejí argumenty vyplývající z vlastnictví stavby dálnice a silnice I. třídy (dle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů), z předmětu činnosti státní příspěvkové organizace Ředitelství silnic a dálnic České republiky (výkon vlastnických práv státu k nemovitostem tvořícím dálnice a silnice I. třídy - hospodaření s nimi včetně souvisejících práv a závazků), z údajů obsažených v katastru nemovitostí (u konkrétních nemovitostí je zapsáno vlastnické právo České republiky s právem hospodaření pro Ředitelství silnic a dálnic České republiky, nikoliv pro Ministerstvo dopravy), z faktu, že ve sporu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k pozemkům zastavěným dálnicí D5 ve všech třech instancích vystupovalo

za Českou republiku Ředitelství silnic a dálnic České republiky, podobně jako v předchozích jejich sporech, že již Ředitelství silnic a dálnic České republiky již částečně plnilo. Připomínají i zásadu rychlosti a hospodárnosti řízení (např. v návaznosti na sídlo Správy Zlín, Ředitelství silnic a dálnic České republiky, na umístění předmětných pozemků) a polemizují se závěry Nejvyššího soudu vyjádřenými v usnesení sp. zn. 33 Odo 1207/2005 ohledně neuplatnění výlučné zvláštní místní příslušnosti ve sporech o vydání bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním nemovitosti bez právního důvodu. Řadou odkazů na nálezy Ústavního soudu stěžovatelé dokládají odnětí jejich zákonnému soudci, kterým je v tomto případě na prvním stupni Okresní soud ve Zlíně.

6. Z uvedených důvodů stěžovatelé navrhli, aby napadená usnesení obecných soudů Ústavní soud zrušil.

7. Relevantní znění příslušného článku Listiny upravujícího základní práva, jehož porušení, kromě jiných, stěžovatelé namítají, je následující:

Ústavení čl. 38 odst. 1 Listiny:

Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.

8. Podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“) si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení. Tato vyjádření žádal Ústavní soud v době před spojením obou ústavních stížností, proto účastníci obdrželi pouze návrh ve věci vedené před spojením pod sp. zn. I. ÚS 3026/11. Po spojení řízení o obou ústavních stížnostech nepovažoval Ústavní soud za nutné vyzývat shodné účastníky k dalšímu vyjádření, neboť obě stížnosti jsou obsahově shodné. V pozici vedlejšího účastníka oslovil Ústavní soud Ministerstvo dopravy, neboť s touto organizační složkou jednaly obecné soudy v době, kdy byla vydána napadená rozhodnutí.

9. Krajský soud lapidárně sdělil, že setrvává na stanovisku vyjádřeném v odůvodnění svého rozhodnutí.

10. Okresní soud odvětil, že se ke stížnosti nemůže vyjádřit, neboť spis byl postoupen Obvodnímu soudu pro Prahu 1.

11. Vedlejší účastník se zaměřil na otázku příslušnosti v dané věci jednat a vystupovat za Českou republiku a tím na svoji případnou žalobní legitimaci. Obsáhle citoval z judikatorních závěrů Ústavního soudu [nález sp. zn. I. ÚS 1877/10 ze dne 16. 9. 2010 (N 200/58 SbNU 779)] a Nejvyššího soudu (rozsudek sp. zn. 28 Cdo 3035/2008, rozsudek sp. zn. 22 Cdo 2913/2005). Ve sporech o vydání bezdůvodného obohacení je třeba žalovat vlastníka komunikace, v tomto případě stát, tj. Ministerstvo dopravy. I přes uvedené skutečnosti ponechává na soudu, jak otázku posoudí.

12. Ze souboru listin předložených stěžovateli zjistil Ústavní soud následující relevantní skutečnosti.

13. Stěžovatelé se žalobami u okresního soudu domáhají vydání bezdůvodného obohacení (vždy za určité období), které vzniká vedlejší účastníci užíváním pozemků v katastrálním území Kvítkovice u Otrokovic v důsledku jejich zastavení silnicí I. třídy. Předmětné pozemky byly stěžovatelům původně vyvlastněny rozhodnutím Městského úřadu Otrokovice, stavebního úřadu, toto rozhodnutí bylo potvrzeno rozhodnutím Krajského úřadu Zlínského kraje, později bylo Krajským soudem v Brně rozhodnutí Krajského úřadu Zlínského kraje zrušeno pro vady řízení a v roce 2008 bylo vyvlastňovací řízení zastaveno. V obou žalobách označili za žalovaného Českou republiku – Ředitelství silnic a dálnic České republiky. Okresní soud v obou sporech vycházel z toho, že žalovanou stranou je Česká republika, a s ohledem na § 21a občanského soudního řádu, podle kterého za stát před soudem vystupuje, kromě jiného, organizační složka státu, tj. Ministerstvo dopravy, vyslovil místní nepříslušnost. V odůvodnění obou usnesení okresní soud konstatoval, že není možné při určení místní příslušnosti postupovat podle § 88 písm. i) občanského soudního řádu, podle kterého je namísto obecného soudu k řízení příslušný soud, v jehož obvodu je nemovitost, týká-li se řízení práva k ní, k čemuž dodal (v jednom případě s obecným odkazem na judikaturu), že předmětem řízení musí být samotná existence práva k nemovitosti, nikoliv pouze práva a povinnosti vyplývající z jejího vlastnictví. Na základě odvolání stěžovatelů krajský soud napadená usnesení soudu prvního stupně potvrdil, přičemž se ztotožnil s jeho závěry.

14. Po provedeném dokazování Ústavní soud zjistil, že návrh stěžovatelů je opodstatněný. Přitom opodstatněností ústavní stížnosti je v řízení před Ústavním soudem třeba – v obecné rovině – rozumět podmínku, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno základní právo nebo svoboda stěžovatele.

15. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy) a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Ústavní soud se proto ústavní stížností zabýval v rozsahu stěžovateli namítaných porušení jejich základních práv a z tohoto zorného úhlu Ústavní soud konstatuje, že v řízení před obecnými soudy bylo porušeno základní právo stěžovatelů na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny.

16. Z obsahu ústavní stížnosti je zřejmé, že stěžovatelé koncentrují svoje námitky do dvou oblastí:

- a) oprávnění jednat za Českou republiku,
- b) určení místně příslušného okresního soudu.

Je tedy evidentní, že námitky stěžovatelů vůči rozhodnutím obecných soudů jsou zaměřeny na interpretaci podústavního práva obecnými soudy, v tomto případě, navíc, procesního předpisu. Ač Ústavní soud zásadně není

povolán ani k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva, přesto tak může učinit, avšak jen tehdy, jestliže současně shledá porušení některých ústavních kautel. Jak Ústavní soud opakovaně judikuje, základní práva a svobody působí jako regulativní ideje, na něž obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva; současně tyto ideje determinují výklad právních norem. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá „porušení základního práva a svobody“ [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235), nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)].

17. Především je nutné konstatovat, že za procesního stavu, kdy došlo ze strany stěžovatelů (žalobců v civilním sporu) k uplatnění peněžního nároku z titulu bezdůvodného obohacení vzniklého neoprávněným užíváním nemovitosti, odpadla pro obecné soudy alternativa rozhodování o vylučné místní příslušnosti podle § 88 písm. i) občanského soudního řádu. Interpretace tohoto ustanovení, podle něhož je k řízení vylučně příslušný soud, v jehož obvodu je nemovitost, týká-li se řízení práva k ní, je v konstantní judikatuře obecných soudů dlouhodobě ustálená. Soud polohy nemovitosti (*forum rei sitae*) je vylučně příslušný [s výjimkou rozhodování rozvodového soudu podle § 88 písm. b) o. s. ř.] jen tehdy, jde-li v řízení o samotnou existenci práva k nemovitosti, jeho trvání a zánik, nikoliv pouze o práva a povinnosti z toho plynoucí (podrobněji např. Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 574). Z řečeného vyplývá, že označení soudu, u něhož má být věc projednávána, zůstalo – ať již v rámci označení obecného soudu nebo soudu na výběr daného – pouze v dispozici žalobců.

18. V žalobě o zaplacení bezdůvodného obohacení je podle dostupných údajů žalovaný označen jako Česká republika – Ředitelství silnic a dálnic České republiky, se sídlem Na Pankráci 56, Praha 4, korespondenční adresa ŘSD ČR, Správa Zlín, Fügnerovo nábřeží 5476 (zkráceně).

19. Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, obsahuje v ustanovení § 3 odst. 1 vymezení organizačních složek státu, jimiž jsou ministerstva a jiné správní úřady, jakož i další instituce vypočtené tamtéž; Ředitelství silnic a dálnic České republiky mezi nimi není uvedeno. Podle § 3 odst. 2 téhož předpisu není organizační složka státu právníčkou osobou, čímž není dotčena její působnost nebo výkon předmětu činnosti podle zvláštních právních předpisů a její jednání v těchto případech je jednáním státu.

20. Zákon č. 219/2000 Sb. dále v ustanovení § 54 odst. 1 uvádí, že státní příspěvkové organizace zřízené, popřípadě řízené podle dosavadních předpisů mj. ústředními orgány, které (sc. organizace) ve vztahu k majetku

státu dosud vykonávaly právo hospodaření, jsou právníckými osobami a nadále hospodaří se státním majetkem. Ředitelství silnic a dálnic České republiky je státní příspěvkovou organizací a právníckou osobou, založenou Ministerstvem dopravy České republiky. Není tedy organizační složkou státu ve smyslu výše citovaných ustanovení § 3 zmiňovaného zákona.

21. Označila-li tedy strana žalující v civilním sporu o bezdůvodné obohacení jako žalovaného současně Českou republiku i samostatnou právníckou osobu, bylo nezbytné považovat takové označení za neurčité a soud prvního stupně měl ve věci postupovat v intencích § 43 odst. 1, 2 o. s. ř. Podle toho, jak by po výzvě soudu upřesnili označení účastníka žalobci, by přicházely v úvahu dvě varianty.

22. Jestliže by žalobci trvali na tom, že žalují Českou republiku, pak by reálně přicházelo v úvahu označení Ministerstva dopravy jako organizační složky státu. V takovém případě by věc projednával a rozhodoval obecný soud státu podle § 85 odst. 5 o. s. ř., tedy vzhledem k sídlu ministerstva Obvodní soud pro Prahu 1.

23. Žalobci se mohli rozhodnout též pro druhou variantu, již by bylo označení (pouze) Ředitelství silnic a dálnic České republiky jako právního subjektu, který žalují. Zde by vzhledem k sídlu tohoto právního subjektu (Na Pankráci 56, Praha 4), nastoupil jako soud příslušný obecný soud podle sídla právnícké osoby (§ 85 odst. 3 o. s. ř.), tedy Obvodní soud pro Prahu 4. Jinou (zbylou) možností by bylo označení Správy Zlín, ŘSD ČR, jako organizační složky právnícké osoby, která je žalovaná, týká-li se spor této složky [§ 87 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. Tomuto záměru žalobců nasvědčuje obsah ústavní stížnosti, podle něhož (str. 11) bylo soudní řízení zahájeno u Okresního soudu ve Zlíně, v jehož obvodu bydlí stěžovatelé, má v něm sídlo příslušná správa a nachází se tam pozemky ve vlastnictví stěžovatelů, které vedlejší účastnice užívá bez právního důvodu.

24. Namísto taktó popsaného postupu na sebe obecné soudy (zejména soud prvního stupně a přisvědčil tomu soud odvolací) „atrahovaly“ právo rozhodovat o místní příslušnosti, a to bez náležitých tvrzení strany žalující, která by je k tomu opravňovala. Tímto postupem omezily flagrantním způsobem dispoziční právo žalobců (stěžovatelů) a v důsledcích též právo na zákonného soudce, resp. zákonný soud podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

25. Ústavní soud již výše deklaroval svou zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů, a jde navíc o procesní stav nastalý během řízení (nikoli o napadené meritorní rozhodnutí). Odnětí možnosti jednat s účastníkem řízení, jehož procesní status je odvislý od vůle žalobce, vedoucí v důsledku k nepodložené změně místně příslušného soudu a soudce, je však v kontextu konkrétních okolností případu zásahem do základního práva účastníků vykazujícím intenzitu dosahující ústavněprávní roviny [srov. nález sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000

(N 33/17 SbNU 235)]. V tomto ohledu přisvědčuje Ústavní soud také tvrzení stěžovatelů, že se jim vzhledem k překvapivosti rozhodnutí soudu prvního stupně, jenž dovedl svou místní nepřislušnost, nedostalo náležitého prostoru, aby se mohli k otázce odůvodnění místní příslušnosti soudu, který zvolili, náležitě vyjádřit; tento prostor jim bude po zrušení obou usnesení obecných soudů poskytnut.

26. Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhověl a napadená usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně a usnesení Okresního soudu ve Zlíně podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Č. 37

K formálním požadavkům kladeným na rozhodnutí o dalším trvání vazby

Městský soud v Praze shledal důvod vazby dle § 67 písm. c) tr. řádu v okolnostech, které mohly mít relevanci při vzetí stěžovatele do vazby Obvodním soudem pro Prahu 4. Tento důvod vazby byl však u stěžovatele zrušen usnesením stížnostního soudu a po celou další dobu trvání vazby již byl shledáván pouze tzv. útěkový důvod vazby dle § 67 písm. a) tr. řádu. K tomu, aby bylo možno po více než ročním trvání vazby stěžovatele uvažovat o rozšíření vazebních důvodů o tzv. důvod předstížený, bylo by nutno v jeho dosavadním jednání nebo v jiných konkrétních skutečnostech shledat důvodnou obavu z opakování trestné činnosti, přičemž toto nebezpečí další trestné činnosti musí hrozit bezprostředně, jinými slovy, musí hrozit akutní, časově naléhavé nebezpečí další trestné činnosti.

Městský soud v Praze při rozhodování o dalším trvání vazby stěžovatele a dalších spoluobviněných nijak nezohlednil ve vztahu ke stěžovateli rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4, kterým tento soud rozhodl v přípravném řízení o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu za současného přijetí peněžitě záruky a dalších institutů k nahrazení vazby. Nesplnění povinnosti soudem, rozhodujícím o vazbě stěžovatele po podání obžaloby, k tomuto procesnímu stavu přihlídnout a řádně se vypořádat s argumentací uvedenou v usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 znamená zásah do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Ivany Janů – ze dne 18. března 2014 sp. zn. I. ÚS 3109/13 ve věci ústavní stížnosti Nguyen Xuan Quan, právně zastoupeného JUDr. Milanem Strnadem, advokátem, se sídlem Malá Štěpánská 3, Praha 2, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 8. 2013 č. j. 11 To 113/2013-7621 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2013 sp. zn. 4 T 13/2013, jimiž bylo rozhodnuto o ponechání stěžovatele ve vazbě, za účasti 1. Vrchního soudu v Praze a 2. Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 8. 2013 č. j. 11 To 113/2013-7621 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2013 sp. zn. 4 T 13/2013 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na osobní svobodu zaručené čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 8. 2013 č. j. 11 To 113/2013-7621 a usnesení Městského soudu ze dne 2. 7. 2013 sp. zn. 4 T 13/2013 se proto ve vztahu k osobě stěžovatele ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu

1. Ústavnímu soudu byl dne 9. 10. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení shora uvedeného rozhodnutí s odůvodněním, že jím byla porušena jeho ústavně zaručená práva, zejména pak právo na osobní svobodu zaručené čl. 8 a právo na soudní a jinou právní ochranu zaručené čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Dne 25. 3. 2013 podal stěžovatel prostřednictvím svého obhájce k Městskému státnímu zastupitelství v Praze ke sp. zn. 1 KZV 131/2012 žádost o propuštění z vazby na svobodu, jejíž součástí byla žádost o nahrazení důvodu vazby dle § 67 písm. a) tr. řádu peněžitou zárukou ve výši 1 000 000 Kč, zárukou blízké osoby stěžovatele za jeho další chování, písemným slibem stěžovatele a dohledem probačního úředníka. Žádosti Městské státní zastupitelství v Praze nevyhovělo a postoupilo ji Obvodnímu soudu pro Prahu 4, který usnesením ze dne 15. 4. 2013 sp. zn. 0 Nt 8509/201 rozhodl podle § 73a odst. 2 tr. řádu, že přijetí peněžitě záruky v náhradu vazebního důvodu podle § 67 písm. a) tr. řádu je přípustné a její výše se stanovuje na částku 1 000 000 Kč, jež bude převedena na bankovní účet Obvodního soudu pro Prahu 4.

3. Proti tomuto usnesení podala státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze dne 18. 4. 2013 stížnost, která byla usnesením Městského soudu v Praze ze dne 20. 5. 2013 sp. zn. 44 To 267/2013 podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu zamítnuta jako nedůvodná. Městský soud v Praze se zcela přiklonil k argumentaci Obvodního soudu pro Prahu 4 a zdůraznil i dlouhodobost vazby obžalovaného.

4. V návaznosti na právní moc rozhodnutí o přípustnosti nahrazení důvodu vazby podle § 67 písm. a) tr. řádu peněžitou zárukou složila družka stěžovatele dne 23. 5. 2013 na bankovní účet Obvodního soudu pro Prahu 4 částku ve výši 1 000 000 Kč. Dne 30. 5. 2013 vydal Obvodní soud pro Prahu 4 pod sp. zn. 0 Nt 8509/2013 usnesení, jímž bylo rozhodnuto podle § 73a odst. 1 tr. řádu o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu za současného nahrazení vazby všemi stěžovatelem nabídnutými instituty, včetně peněžitě záruky, a za stanovení omezení podle § 73 odst. 3 tr. řádu.

5. Proti rozhodnutí o propuštění stěžovatele z vazby podala státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze dne 3. 6. 2013 stížnost.

6. Spis Obvodního soudu pro Prahu 4 0 Nt 8509/2013 byl se stížností státní zástupkyně odeslán Městskému soudu v Praze a byl předložen stížnostnímu senátu 44 To, který v této věci rozhodoval celé přípravné řízení. Tento senát však o stížnosti nerozhodl a přípisem ze dne 17. 6. 2013 sp. zn. 44 To 319/2013 vyrozuměl obhájce stěžovatele, že s ohledem na podání obžaloby u Městského soudu v Praze dne 4. 6. 2013 již jeho senát, rozhodující v přípravném řízení (44 To), není příslušný rozhodovat o stížnosti státní zástupkyně. Spis Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 0 Nt 8509/2013 byl proto postoupen senátu Městského soudu v Praze příslušnému k projednání obžaloby pod sp. zn. 4 T 13/2013, a to s upozorněním, že peněžitá záruka již byla složena na účet Obvodního soudu pro Prahu 4 a tuto situaci je nezbytné zohlednit při dalším rozhodování soudu o vazbě a s touto skutečností se vypořádat.

7. Vzhledem k povinnosti soudu prvního stupně přezkoumat důvody trvání vazby podle ustanovení § 72 odst. 3 tr. řádu ve lhůtě 30 dnů od podání obžaloby uskutečnilo se dne 2. 7. 2013 vazební zasedání. Výsledkem tohoto zasedání bylo vydání usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 4 T 13/2013, jímž bylo rozhodnuto o ponechání stěžovatele ve vazbě, a to z důvodů podle § 67 písm. a) a c) tr. řádu. Toto usnesení napadl stěžovatel v zákonné lhůtě stížností.

8. O jeho stížnosti bylo rozhodnuto v neveřejném zasedání usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 8. 2013 č. j. 11 To 113/2013-7621 (rozhodnutí napadené ústavní stížností), jímž byla zamítnuta jako nedůvodná. Vrchní soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že „napadené rozhodnutí je správné po formální stránce a vady, které mu lze vytýkat, ho nečiní nezákonným tak, aby na tyto nedostatky musel vrchní soud reagovat“. Vrchní soud v Praze mimo jiné konstatoval, že si je vědom skutečnosti, že městský soud měl o stížnosti o propuštění stěžovatele z vazby rozhodnout jako soud stížnostní, na druhé straně však konstatoval, že řízení po podání obžaloby je řízením odlišným od řízení před podáním obžaloby, a tedy soud prvního stupně nepochybil, když sám rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě z důvodů vazby dle § 67 písm. a), c) tr. řádu, kdy vazební

důvod dle § 67 písm. c) tr. řádu, při právní kvalifikaci skutků, pro niž je stěžovatel stíhán, vylučuje nahrazení důvodu vazby peněžitou zárukou.

II. Námitky obsažené v ústavní stížnosti

9. V ústavní stížnosti stěžovatel uvedl, že Vrchní soud v Praze, jenž svým rozhodnutím fakticky posvětil postup Městského soudu v Praze, přičemž mu zároveň vytkl procesní nedostatky, svým rozhodnutím postavil procesní postup v trestním řízení nad základní lidské právo na osobní svobodu a právo na spravedlivý proces, kdy zcela jednoznačně nebyly v daném případě důvody ponechání stěžovatele ve vazbě hodnoceny restriktivním způsobem, jak zdůrazňuje Ústavní soud ve své ustálené judikatuře. Stěžovatel poukazuje na skutečnost, že byl vzat do vazby na základě usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 20. 6. 2012 sp. zn. 0 Nt 4365/2012, a to z důvodu dle § 67 písm. a), c) tr. řádu. Toto rozhodnutí však bylo Městským soudem v Praze usnesením ze dne 31. 7. 2012 sp. zn. 44 To 432/2012 zrušeno a bylo rozhodnuto o vzetí stěžovatele do vazby pouze dle § 67 písm. a) tr. řádu. S názorem Městského soudu v Praze se následně ztotožnil i Obvodní soud pro Prahu 4 ve všech následujících přezkumech důvodů pro ponechání stěžovatele ve vazbě, a to až do doby žádosti stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu ze dne 25. 3. 2013, kterou bylo zahájeno řízení, jehož výsledkem bylo usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 0 Nt 8509/2013, jímž bylo rozhodnuto o propuštění z vazby za současného přijetí peněžitě záruky ve výši 1 000 000 Kč, písemného slibu stěžovatele, záruky ze strany družky stěžovatele a stanovení probačního dohledu nad stěžovatelem. Navzdory tomuto zahájenému procesu postupovaly Městský soud v Praze a Vrchní soud v Praze zcela v rozporu se zásadou předvídatelnosti rozhodnutí, kdy jednak řízení o žádosti stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu nebylo žádným zákonným způsobem ukončeno, jednak Městský soud v Praze svým rozhodnutím po podání obžaloby ještě rozšířil důvody vazby o tzv. předstížnou vazbu, která při právní kvalifikaci skutku popsaneho v obžalobě podané proti stěžovateli vylučuje procesní postup, se kterým se ztotožnil Obvodní soud pro Prahu 4 společně se stížnostním Městským soudem v Praze v řízení před podáním obžaloby.

III. Vyjádření účastníků řízení

10. K obsahu ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření pouze uvedl, že nemá k napadenému usnesení co dodat. Městský soud v Praze pak zcela odkázal na stěžovatelem napadené rozhodnutí. Vedlejší účastník Městské státní zastupitelství v Praze se ve stanovené lhůtě nevyjádřil, Vrchní státní zastupitelství v Praze se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

IV. Právní posouzení Ústavním soudem

11. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Tomu koresponduje ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, podle něhož je fyzická nebo právnická osoba oprávněna podat ústavní stížnost, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavním pořádkem.

12. Jestliže ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

13. V dané věci, vzhledem k obsahu ústavní stížnosti, jde o to, zda podaný výklad a aplikace trestněprávních ustanovení upravujících rozhodování o omezení stěžovatelovy svobody, jmenovitě rozhodování o ponechání ve vazbě trvajících z důvodu podle § 67 písm. a) a c) tr. řádu, nezakládá nepřijatelné ústavněprávní konsekvence, tj. zda nepředstavuje nepřijatelný zásah do právního postavení stěžovatele v té rovině, již je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, zejména Listinou a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), včetně práva na soudní ochranu (spravedlivý proces). Přitom platí, že výklad a aplikace předpisů obecného práva jsou protiústavní, jestliže nepřijatelně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně conformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jež je v soudní praxi respektován (a představují tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), resp. jsou v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

14. Ačkoli, jak bylo řečeno, kategorie „správnosti“ sama o sobě není referenčním kritériem ústavněprávního přezkumu, požadavek respektu k principům zakotveným v čl. 8 odst. 5 Listiny (a čl. 5 odst. 3 větě druhé Úmluvy) je zde úzce spjat s dodržением pravidel, jež jsou právě k jejich ochraně stanovena v citovaných ustanoveních trestního řádu. Kasační pravomoc Ústavního soudu se může uplatnit teprve tehdy, byly-li v řízení

porušený ústavní procesní principy či jsou-li závěry obecných soudů v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem.

15. Po posouzení ústavní stížnosti a přezkoumání napadeného rozhodnutí optikou shora uvedených zásad dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Zásadní námitky stěžovatele obsažené v ústavní stížnosti se týkají 1. nesprávného procesního postupu obecných soudů ve věci rozhodování o vazbě a 2. absence důvodů pro ponechání stěžovatele ve vazbě.

17. V prvně uvedené námitce se stěžovatel domnívá, že částečnou nečinností Městského soudu v Praze došlo k opomenutí předcházejícího řízení, v němž bylo rozhodnuto Obvodním soudem pro Prahu 4 dne 30. 5. 2013 sp. zn. 0 Nt 8509/2013 o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu a proti němuž podala státní zástupkyně stížnost. Podle stěžovatele zůstalo řízení o jeho žádosti o propuštění z vazby na svobodu neukončeno, neboť nebylo pravomocně rozhodnuto o složené peněžité záruce a dalších institutech k nahrazení vazby ani o stížnosti státní zástupkyně.

18. Obdobnou problematikou se Ústavní soud již zabýval v některých svých usneseních [např. sp. zn. III. ÚS 451/03 ze dne 3. 3. 2004, sp. zn. III. ÚS 920/07 ze dne 16. 8. 2007 nebo sp. zn. IV. ÚS 872/07 ze dne 18. 4. 2007 (ve SbNU nepublikována, všechna rozhodnutí jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)].

19. S ohledem na shora uvedená rozhodnutí lze i v této věci konstatovat, že po podání obžaloby se orgánem příslušným k rozhodnutí o vazbě (§ 72 odst. 3, § 73b tr. řádu) stal Městský soud v Praze, konkrétně jeho senát 4 T (§ 17 tr. řádu), stížnostním soudem se tudíž stal Vrchní soud v Praze [§ 146 odst. 2 písm. c) tr. řádu]. Z uvedeného lze učinit závěr, že po podání obžaloby dne 4. 6. 2013 již v dané věci Městský soud v Praze, přesněji jeho senát 4 To, jako soud stížnostní nebyl oprávněn rozhodovat. Z hlediska procesního bylo tedy postupováno správně tak, že o stížnosti státní zástupkyně proti rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4 o propuštění stěžovatele z vazby již tento soud nerozhodoval.

20. Vzhledem ke skutečnosti, že trestní řád pro takové případy neobsahuje výslovnou úpravu, nastává z procesního hlediska poměrně složitá situace, protože není zřejmé, jak s takovou stížností naložit.

21. Dle názoru Ústavního soudu uvedená řešení (viz shora citovaná usnesení Ústavního soudu), resp. následně vzniklý stav, sám o sobě nemusí obecně představovat porušení ústavně zaručených práv dotčených subjektů, protože ta jsou chráněna tím, že soud po podání obžaloby je podle § 71 odst. 5 tr. řádu povinen o vazbě rozhodnout, přičemž o nevyřízené žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu může, vzhledem k principu procesní ekonomie, rozhodovat společně s rozhodováním o jeho ponechání ve vazbě, jak uvedl Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 15. 10. 2003

sp. zn. IV. ÚS 253/03 (N 121/31 SbNU 91), příp. při tomto svém rozhodování *ex officio* zohlední i (věcně) nevyřízenou stížnost obviněného.

22. V dané věci tedy rozhodoval o ponechání stěžovatele ve vazbě již příslušný soud, a to senát Městského soudu v Praze, příslušný rozhodovat o podané obžalobě. Z jeho rozhodnutí (sp. zn. 4 T 13/2013 ze dne 2. 7. 2013) je zřejmé, že mu byl předchozí procesní stav znám (zejména pak to, že stěžovatel již složil peněžitou záruku a byl nepravomocným rozhodnutím obvodního soudu propuštěn z vazby na svobodu). Rozhodoval tedy s plným vědomím nastalé procesní situace a měl povinnost k ní ve svém rozhodování přihlídnout, zejména pak řádně odůvodnit, z jakých důvodů má na propuštění stěžovatele z vazby na svobodu jiný názor nežli Obvodní soud pro Prahu 4.

23. Ústavní soud po přezkoumání napadeného usnesení Vrchního soudu v Praze a jemu předcházejícího usnesení Městského soudu v Praze musí konstatovat, že ani jeden z těchto soudů povinnosti řádně odůvodnit své rozhodnutí nedostál. Zejména pak v usnesení Městského soudu v Praze nelze shledat důvody pro nově uvedený důvod vazby dle § 67 písm. c) tr. řádu, tedy tzv. vazby předstížené.

24. Z chronologie celého případu vyplývá, že stěžovatel byl vzat do vazby rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 20. 6. 2012, a to z důvodů dle § 67 písm. a) a c) tr. řádu. Toto rozhodnutí zrušil Městský soud v Praze již dne 31. 7. 2012 a sám rozhodl znovu tak, že se stěžovatel bere do vazby pouze z důvodu dle § 67 písm. a) tr. řádu. Svě rozhodnutí odůvodnil tím, že „obviněný sice nemá žádný dlouhodobý legální zdroj příjmů, ze spisového materiálu však nevyplývá, že by v minulosti byl pro obdobnou trestnou činnost stíhán. Žádnou konkrétní skutečnost, která by odůvodňovala obavu z opakování trestné činnosti, stížnostní soud nespatřuje. Pouze hypotetická možnost návratu obviněného k protiprávnímu jednání sama o sobě nemůže vazební důvod uvedený v § 67 písm. c) tr. řádu odůvodnit. Městský soud v Praze má za to, že opakování trestné činnosti je v současné době v podstatě vyloučeno, a to v důsledku akcí Policie České republiky, která zamezila v dalším pokračování činnosti odhalených pěstíren.“

25. Od té doby (31. 7. 2012) byl při každém dalším projednávání vazby stěžovatele u něj vždy shledán pouze tzv. útekový důvod vazby. Uvedené pak vyvrcholilo nepravomocným rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 4 o přijetí peněžité záruky (a dalších institutů nahrazujících vazbu) a propuštění stěžovatele z vazby na svobodu.

26. V usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2013 tento soud konstatoval, že „podle § 72 odst. 3 tr. řádu se obžalovaní Hoang Tien Thuc, Nguyen Xuan Quan, Do Hong Diep, Dao Van Tien, Bui Duy Minh, Do Van Dam, Nguyen Van Nam ponechávají ve vazbě z důvodu vazby podle § 67 písm. a), c) tr. řádu, neboť vazební důvody nadále trvají“. V textu

odůvodnění poté nesprávně uvedl, že „Obžalovaní byli vzati do vazby rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 18. 6. 2012 z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b), c) tr. ř. V mezidobí bylo v zákonných lhůtách rozhodováno o dalším trvání vazby. Zdejšímu soudu obžaloba napadla dne 4. 6. 2013.“ V případě stěžovatele však platí, že o jeho vzetí do vazby bylo rozhodnuto usnesením nikoli Obvodního soudu pro Prahu 10, ale Obvodního soudu pro Prahu 4, nikoli dne 18. 6. 2012, nýbrž dne 20. 6. 2012, s tím, že se vazba započítává ode dne 18. 6. 2012 od 04.15 hodin, a nikoli z důvodů dle § 67 písm. a), b), c) tr. řádu, ale pouze z důvodu dle § 67 písm. a) tr. řádu (po korekci stížnostním soudem).

27. Jak soud dále v odůvodnění uvedl, u všech obžalovaných shledal důvody vazby dle § 67 písm. a), c) tr. řádu. Důvody vazby ve smyslu ustanovení § 67 písm. a) tr. řádu jsou podle něho dány zejména tím, že nelze u obžalovaných, kteří jsou občany Vietnamu, vyloučit, že by se dalšímu trestnímu řízení z obavy před hrozícím trestem vyhýbali tím, že by území České republiky opustili. Obžalovaní, v případě uznání viny, jsou ohroženi přísnými tresty odnětí svobody v rozmezí 8 až 12 let a obava před hrozícími tresty by u obžalovaných mohla být důvodem k opuštění České republiky, v čemž by jim, jako občanům jiného státu, nešlo zabránit. Důvody uváděné v ustanovení § 67 písm. c) tr. řádu soud spatřuje v obavě, že obžalovaní by v trestném jednání pokračovali, neboť jak vyplývá ze spisu, v době páchání trestné činnosti žádný prokazatelný příjem neměli a lze se důvodně domnívat, že zdroje příjmů měli z trestné činnosti.

28. Ustanovení § 67 písm. a) a c) tr. řádu, o která jde v dané věci, poskytují soudu relativně široký prostor pro individuální uvážení; vyložit klíčové pojmy (viz jmenovitě pojem „důvodné obavy“) nelze zpravidla zcela abstraktně a úplně, resp. objektivně verifikovatelně. Příznačné je pak vymezení pomocí demonstrativního výčtu konkrétních znaků, nebo i znaků obecných, leč v neuzavřeném výčtu, apod. Pro úsudek o nesprávnosti odtud vycházejícího právního závěru (ve smyslu stanovení, zda se obviněný ve vazbě ponechává, či nikoli) je pak mimo jiné určující, zda pro něj coby rozhodné nebyly použity znaky, jež mu jsou objektivně irelevantní nebo mu dokonce obsahem či účelem protičečí, anebo že ty, jež byly použity, jsou ve svém souhrnu neúplné a jiné, rovněž relevantní, byly opomenuty, případně že byl jejich význam zjevně vadně poměřen.

29. Obecně platí, že posoudit konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu se zřetelem na učiněná skutková zjištění náleží obecným soudům, což je výrazem jejich nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 Ústavy), a totéž platí ohledně hodnocení těchto zjištění pro potřeby jejich podřazení pod ustanovení § 67 písm. a) a c) tr. řádu. Naopak, jak bylo výše předznačeno, Ústavnímu soudu do této působnosti obecných soudů zasahovat zásadně nepřísluší, stejně jako mu nepřísluší podávat výklad

podústavního práva. Jeho možnosti jsou pak specificky zúženy v režimu tzv. uvážení (diskrece), jenž se právě v dané věci prosazuje; důvodem k zásahu Ústavního soudu je tu až stav, kdy příslušnými orgány přijaté právní závěry jsou výrazem zjevného faktického omylu či excessu logického (vnitřního rozporu), a tím vybočují ze zásad spravedlivého procesu; teprve tehdy lze mít za to, že bylo dosaženo ústavněprávní roviny problému, neboť takové závěry ignorují předvídatelné judikatorní standardy a zakládají stav nepřipustné svévole, resp. libovůle.

30. Dle § 67 písm. c) tr. řádu smí být obviněný vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Důvody vazby vyjádřené v § 67 písm. c) tr. řádu jsou stanoveny jednak alternativně, jednak se jedná, odlišně od úpravy v písmenech a) a b) téhož ustanovení, o taxativní výčet.

31. Ústavní soud se i v tomto případě zaměřil na posouzení toho, zda byl v dané věci dodržen zákonný imperativ naplnění pojmu „konkrétní skutečnosti“, na základě kterého by byla založena důvodná obava, že stěžovatel bude jednat způsobem předpokládaným v § 67 písm. c) tr. řádu. V dané věci je z obsahu rozhodnutí Městského soudu v Praze zřejmé, že se s dalším ponecháním stěžovatele ve vazbě vypořádal pouze paušálně, kdy rozhodoval o všech spoluobžalovaných společně a jejich postavení v souzeném případu nijak neindividualizoval, o čemž svědčí zejména nesprávná konstatování v rozhodnutí, na která již bylo poukázáno v bodě 26 tohoto nálezu.

32. V rámci důvodu vazby předstižné se pojem „opakování trestné činnosti“ může vztahovat jen na tu trestnou činnost, pro kterou je obviněný stíhán [dikce § 67 písm. c) tr. řádu: „že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán ...“], a nelze proto pod § 67 písm. c) tr. řádu subsumovat opakování jakékoli trestné činnosti. Důvodem předstižné vazby tak nemůže být toliko obecně pojaté nebezpečí z opakování blíže neurčené trestné činnosti. Přitom městský soud ve svém rozhodnutí pouze uvedl, že je namístě úvaha o pokračování trestné činnosti obžalovaných. I kdyby se však tento soud byl vypořádal s touto dílčí otázkou ve výše uvedeném smyslu, musel by reflektovat – při úvaze o existenci důvodné obavy o opakování trestné činnosti stěžovatele, pro niž je stíhán – charakter trestné činnosti stěžovatele (§ 67 tr. řádu „... a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením“). Nelze totiž přehlédnout, jak sám městský soud uvádí, že trestná činnost stěžovatele byla páchána v organizované skupině s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením jednotlivých funkcí a dělbou činností, přičemž spoluobviněných osob, jež jsou současně ve vazbě, je v dané věci celkem sedm.

33. V této souvislosti Ústavní soud konstatuje ve vztahu k předstížené vazbě, že nebezpečí opakování trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, musí být aktuální, přičemž obviněný musí být vůbec schopen (způsobily) takovou trestnou činnost opakovat. V dané věci je v tomto kontextu třeba brát v úvahu zásadní skutečnost spočívající v páchání trestné činnosti ve formě organizované skupiny, což vede k nepochybnému závěru, že trestná činnost stěžovatele byla závislá na trestné činnosti dalších spoluobviněných (každý spoluobviněný měl mít svou funkci v rámci dělby činnosti v organizační struktuře skupiny). K tomu, aby stěžovatel mohl dále opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, by tedy byla nutná součinnost dalších spoluobviněných a nezáleželo by tudíž pouze na stěžovateli, zda se takovou trestnou činnost rozhodne opakovat, či ne. Z této skutečnosti potom vyplynul požadavek důsledné a pečlivé analýzy v dané věci, jež by svědčila pro praktickou možnost opakování trestné činnosti stěžovatelem, pro niž je stíhán (zda by vůbec „technicky“ mohl opakovat svou trestnou činnost – s ohledem na nutnou součinnost ostatních spoluobviněných). Bez této konkrétní analýzy a konkrétní argumentace nebylo možné dovozovat existenci důvodné obavy z jednání stěžovatele předvídané v § 67 písm. c) tr. řádu. V rozhodnutí městského soudu však tato analýza chybí, byť podle ustálené judikatury Ústavního soudu pouhé domněnky a obavy pro uložení vazby nepostačují.

34. Ústavní soud musí v dané věci rovněž poukázat na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), v níž konstatoval nutnost existence tzv. zesilujících důvodů [např. rozsudek ze dne 26. 6. 1991 ve věci *Letellier proti Francii*, rozsudek ze dne 7. 4. 2005 ve věci *Rokhlina proti Rusku*. Obdobě se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (N 89/57 SbNU 167; 163/2010 Sb.)].

35. Z judikatury Ústavního soudu se podává restriktivní interpretace důvodů vazby, neboť vazba má závažné negativní důsledky sociální a psychologické. Vazba izoluje obviněného od jeho rodinného a sociálního prostředí a může sloužit i jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání [nález sp. zn. Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 (N 89/57 SbNU 167; 163/2010 Sb.)]. Z toho plyne též požadavek přísné proporcionality ve vztahu ke sledovanému cíli (viz Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 239 a 240).

36. Aby byl zajištěn respekt a ochrana základního práva na osobní svobodu, musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétně vzato, trvání podezření je podmínkou *sine qua non*

pro zákonnost pokračování vazby, ale po určité době samo o sobě nepostačuje. V takových případech musí soud zjistit, zda existují jiné relevantní a dostačující důvody předložené orgány činnými v trestním řízení, které by ospravedlnily toto pokračující odnětí svobody (viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005 ve věci *Rokhlina proti Rusku*, stížnost č. 54071/00).

37. Opakované používání stereotypních formulací v rozhodnutích soudů o prodloužení vazby vzbuzuje podezření, že se rozhodující orgány dostatečně nezabývaly konkrétními okolnostmi a nereagovaly na argumenty obviněného (rozsudek ESLP ze dne 9. 4. 2009 ve věci *Kondratyev proti Rusku*, stížnost č. 2450/04; rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2007 ve věci *Lind proti Rusku*, stížnost č. 25664/05). Soudy rozhodující o vazbě sice nejsou povinny se ve svých rozhodnutích vypořádat jednotlivě s každým argumentem uplatněným obviněným nebo jeho obhájcem, měly by však reagovat adekvátním způsobem na všechna tvrzení, která jsou způsobila zpochybnit oprávněnost dalšího trvání vazby (rozsudek ESLP ze dne 8. 2. 2011 ve věci *Ignatenko proti Moldavsku*, stížnost č. 36988/07; rozsudek ESLP ze dne 21. 12. 2010 ve věci *Michalko proti Slovensku*, stížnost č. 35377/05).

38. Nesplnění formálních požadavků kladených na rozhodnutí o dalším trvání vazby je samo o sobě dostatečné k tomu, aby bylo konstatováno porušení čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, resp. čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy. Pro upřesnění lze uvést, že takové pochybení může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné (z rozsudku ESLP ze dne 4. 11. 2008 ve věci *Janulis proti Polsku*, stížnost č. 20251/04).

39. Jak vyplývá z odůvodnění usnesení Městského soudu v Praze, tento shledal důvod vazby dle § 67 písm. c) tr. řádu v okolnostech, které mohly mít relevanci při vzetí stěžovatele do vazby (usnesení ze dne 20. 6. 2012). Tento důvod vazby byl však u stěžovatele zrušen usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 2012 a po celou další dobu trvání vazby již byl shledáván pouze tzv. útěkový důvod vazby dle § 67 písm. a) tr. řádu. K tomu, aby bylo možno po více než ročním trvání vazby stěžovatele uvažovat o rozšíření vazebních důvodů o tzv. důvod předstížný, bylo by nutno v jeho dosadném jednání nebo v jiných konkrétních skutečnostech shledat důvodnou obavu z opakování trestné činnosti, přičemž toto nebezpečí další trestné činnosti musí hrozit bezprostředně, jinými slovy, musí hrozit akutní, časově naléhavé nebezpečí další trestné činnosti. Nic takového však v odůvodnění usnesení Městského soudu v Praze shledat nelze.

40. Pokud jde o útěkový důvod vazby ve smyslu ustanovení § 67 písm. a) tr. řádu, ten Městský soud u stěžovatele, jakož i ostatních spoluobviněných shledal ve skutečnosti, že jsou občany Vietnamu, a nelze proto vyloučit, že by se dalšímu trestnímu řízení z obavy před hrozícím trestem vyhýbali tím, že

by území České republiky opustili. Obžalovaní, v případě uznání viny, jsou ohroženi přísnými tresty odnětí svobody v rozmezí 8 až 12 let a obava před hrozcími tresty by u obžalovaných mohla být důvodem k opuštění České republiky, v čemž by jim jako občanům jiného státu nešlo zabránit.

41. Městský soud však shora konstatovanými důvody pro vazbu útěkovou, paušálně se vztahujícími na všechny spoluobviněné, nijak nezohlednil ve vztahu ke stěžovateli rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 0 Nt 85/2013, kterým tento soud rozhodl o propuštění stěžovatele z vazby na svobodu za současného přijetí peněžitě záruky a dalších institutů k nahrazení vazby. Povinnost k tomuto procesnímu stavu přihlídnout, případně se vypořádat s argumentací uvedenou v usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4, Ústavní soud konstatuje v bodech 21 a 22 tohoto nálezu.

42. Vrchní soud v Praze jako soud stížnostní, jehož usnesení je napadeno ústavní stížností, nedostatky vytýkané Městskému soudu v Praze žádným způsobem nenapravit. V napadeném usnesení pouze zopakoval, že souhlasí s tím, že byl dovozen i vazební důvod dle § 67 písm. c) tr. řádu, když obžalovaní si prostředky k živobytí v kritické době obstarávali právě trestnou činností. K procesnímu postupu tohoto soudu pak pouze uvedl, že si je vědom toho, že „napadené usnesení (myšleno Městského soudu v Praze) do jisté míry zkomplikovalo rozhodování o peněžitě záruce, neboť deklarovalo i vazební důvod uvedený v § 67 písm. c) tr. řádu, který při právní kvalifikaci jednání obžalovaného Nguyeny vylučuje možnost přijetí peněžitě záruky“. Lze tedy konstatovat, že nedostal své roli přezkumného orgánu a že jeho rozhodnutí je tak zatíženo vadou, která ve vztahu ke stěžovateli znamená porušení jeho základních práv zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny.

43. Ze všech výše uvedených důvodů proto Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a při konstatování porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 8. 2013 č. j. 11 To 113/2013-7621 [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Z důvodu procesní ekonomie a z důvodu závažnosti zásahu do základních práv stěžovatele již jemu předcházejícím usnesením Městského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2013 sp. zn. 4 T 13/2013, proti němuž v převážné míře směřují námítky stěžovatele, Ústavní soud zrušil i toto usnesení.

44. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Pro úplnost ještě Ústavní soud dodává, že formálně nerozhodoval o návrhu stěžovatele na postup dle § 39 zákona o Ústavním soudu, neboť i bez toho postupoval ve věci s maximálním urychlením.

Č. 38

K výkladu § 150 občanského soudního řádu

Pokud jde o pojem „důvodů hodných zvláštního zřetele“, nevyplývají z dikce ustanovení § 150 občanského soudního řádu žádná omezení co do rozsahu skutečností, které lze takto zohlednit. Za důvod hodný zvláštního zřetele tedy lze považovat i podíl třetí osoby na vzniku sporu. Jestliže účastník řízení takovou okolnost namítal, je soud povinen se s jeho argumentací věcně vypořádat. Pokud tak neučinil, porušil ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 19. března 2014 sp. zn. IV. ÚS 500/12 ve věci ústavní stížnosti Lubomíra Mrštného, zastoupeného JUDr. Blankou Schöblovou, advokátkou, se sídlem Jaseňská 205, Brno, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 22 Co 457/2011-278 ze dne 22. 11. 2011, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, byl změněn výrok o nákladech řízení tak, že stěžovateli byla uložena povinnost nahradit vedlejší účastníci náklady řízení ve výši 89 403 Kč, a jímž byl stěžovatel zavázán k úhradě nákladů odvolacího řízení ve výši 960 Kč, a návrhu na odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí.

Výrok

I. Výrokem I rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 22 Co 457/2011-278 ze dne 22. 11. 2011 v části, v níž byl změněn výrok II rozsudku Okresního soudu ve Svitavách č. j. 10 C 222/2007-239 ze dne 8. 3. 2011, a výrokem II rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 22 Co 457/2011-278 ze dne 22. 11. 2011 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 6. 6. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích (dále jen „krajský soud“) pro jeho rozpor s čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 90 Ústavy České republiky.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a ze spisu Okresního soudu ve Svitavách (dále jen „okresní soud“), který si Ústavní soud vyžádal, bylo zjištěno, že Česká kancelář pojistitelů (dále jen „vedlejší účastnice“) podala dne 26. 9. 2007 u okresního soudu žalobu, v níž požadovala uhrazení částky 34 995 Kč s příslušenstvím; jednalo se o částku, kterou vedlejší účastnice vyplatila dle § 24 odst. 2 písm. b) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, jako odškodnění za škodu způsobenou provozem vozidla, za kterou odpovídá osoba bez pojištění odpovědnosti. Tuto částku poté vedlejší účastnice vymáhala po stěžovateli, který dopravní nehodu způsobil.

3. Obecné soudy vycházely z následujících skutkových zjištění: stěžovatel uzavřel dne 12. 8. 2003 s pojišťovnou Kooperativa, a. s., (dále jen „pojišťovna“) smlouvu o pojištění za škodu způsobenou provozem vozidla (povinné ručení), ve které se zavázal k placení ročního pojistného ve výši 3 420 Kč. Jelikož se s dílčí platbou ve výši 837 Kč dostal do prodlení, zaslala mu pojišťovna upomínku ze dne 16. 7. 2004 s tím, že nedojde-li k úhradě do jednoho měsíce, pojištění zanikne dle § 12 zákona č. 168/1999 Sb. Stěžovatel se dne 10. 9. 2004, tedy po marném uplynutí lhůty pro dodatečné uhrazení dlužné částky, dostavil do pobočky pojišťovny, zde zaplatil požadovanou částku a současně i pojistné na následující rok. Zaměstnankyně pojišťovny peníze přijala a vystavila stěžovateli potvrzení o zaplacení. Stěžovatel se na základě jednání pracovnice pojišťovny domníval, že jeho pojištění trvá, a toto jeho přesvědčení bylo dále upevněno tím, že od pojišťovny obdržel tzv. zelenou kartu pro období od 12. 8. 2004 do 11. 8. 2005. Dne 9. 10. 2004 stěžovatel zavinil dopravní nehodu, kterou způsobil škodu ve výši 34 995 Kč. Pojišťovna se stěžovatelem zpočátku jednala jako se svým pojištěncem, například když obhlídku vozidla prováděl likvidátor pojišťovny, nicméně dne 9. 2. 2005 stěžovateli písemně oznámila, že jeho pojištění zaniklo ke dni 17. 8. 2004, neboť včas neuhradil nedoplatek na pojistném.

Odškodnění proto poškozenému poskytla z garančního fondu vedlejší účastnice, která následně příslušnou částku, jak již bylo uvedeno, vymáhala prostřednictvím žaloby po stěžovateli.

4. Okresní soud nejprve žalobu vedlejší účastnice zamítl rozsudkem č. j. 10 C 222/2007-85 ze dne 29. 5. 2008. Soud sice vzal za prokázané, že formálně k zániku pojištění došlo, nicméně uplatněný nárok posoudil jako odporující dobrým mravům; stěžovatel sice formálně nebyl pojištěn, nicméně tento stav do značné míry zavinila pojišťovna, neboť kdyby od něj nepřevzala peníze, stěžovatel by nepochybně uzavřel pojistnou smlouvu novou a nárok vedlejší účastnice by tak nevznikl. Krajský soud k odvolání vedlejší účastnice rozsudkem č. j. 22 Co 439/2008-102 ze dne 26. 2. 2009 rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, neboť dospěl k závěru, že vedlejší účastnice by měla mít právo na uspokojení svého zákonného nároku, jelikož to nebyla ona, ale třetí osoba (pojišťovna), kdo jednal vůči stěžovateli v rozporu s dobrými mravy. Okresní soud poté rozsudkem č. j. 10 C 222/2007-196 ze dne 19. 11. 2009 žalobu zamítl s tím, že se vedlejší účastnici nepodařilo prokázat, že obsahem zásilky zaslane pojišťovnou stěžovateli byla i zmíněná upomínka, a že tedy doručením zásilky počala běžet lhůta, jejímž marným uplynutím zaniklo pojištění stěžovatele. I proti tomuto rozsudku podala vedlejší účastnice odvolání, kterému krajský soud rozsudkem č. j. 22 Co 244/2010-215 ze dne 21. 9. 2010 vyhověl, opět rozsudek okresního soudu zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení. I krajský soud se zabýval otázkou doručení upomínky o nezaplacení pojistného a na základě provedených důkazů, mimo jiné také výpovědi samotného stěžovatele při prvním jednání před okresním soudem, dospěl k závěru, že se vedlejší účastnici její tvrzení o doručení upomínky prokázat podařilo.

5. Okresní soud, v pořadí třetím, rozsudkem č. j. 10 C 222/2007-239 ze dne 8. 3. 2011 žalobě vyhověl a uložil stěžovateli povinnost zaplatit vedlejší účastnici celkem 34 995 Kč s příslušenstvím. Okresní soud konstatoval, že byly splněny veškeré podmínky pro úspěšné uplatnění nároku, tzn. že stěžovatel odpovídal za způsobenou škodu dle § 427 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, že neměl v rozhodné době osobní automobil, kterým škodu způsobil, pojištěn a že vedlejší účastnice vyplatila poškozenému z garančního fondu částku odpovídající způsobené škodě. Ve vztahu k nákladům řízení aplikoval okresní soud ustanovení § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“) a nepřiznal náhradu nákladů řízení žádné ze stran s odůvodněním, že vznik soudního sporu nezavinil v podstatě ani stěžovatel, ani vedlejší účastnice, ale pojišťovna. Proti tomuto rozsudku podala odvolání jak vedlejší účastnice (do výroku o nákladech řízení), tak i stěžovatel (do všech výroků). Krajský soud

posléze rozsudkem č. j. 22 Co 457/2011-278 ze dne 22. 11. 2011 rozhodnutí soudu ve věci samé potvrdil a ve výroku o nákladech řízení jej změnil tak, že stěžovateli uložil povinnost nahradit vedlejší účastníci náklady řízení ve výši 89 403 Kč (výrok I). Současně stěžovatele zavázal k úhradě nákladů odvolacího řízení ve výši 960 Kč (výrok II). Krajský soud ve vztahu k nákladovému výroku uvedl, že postup pojišťovny sice nebyl zcela korektní, nicméně tuto okolnost, tj. jednání třetí osoby stojící vně vztahu účastníků tohoto řízení, nelze promítnout do jejich procesního vztahu v otázce náhrady nákladů řízení, potažmo ji hodnotit v neprospěch úspěšné vedlejší účastnice, která neměla možnost ovlivnit jednání pojistitele a při uplatnění svého postížeňního práva postupovala zcela v intencích zákona.

6. Stěžovatel napadl posledně uvedený rozsudek krajského soudu ústavní stížností, v níž namítal, že rozhodnutím o nákladech řízení dle zásady úspěchu ve věci ve smyslu § 142 odst. 1 občanského soudního řádu došlo v jeho případě k porušení práva na soudní ochranu a spravedlivý proces. Stěžovatel odkázal na rozsudek č. j. 10 C 222/2007-239 ze dne 8. 3. 2011, v němž okresní soud rozhodl o nákladech řízení dle § 150 občanského soudního řádu, čímž se dle přesvědčení stěžovatele ústavně konformním způsobem vyrovnal s nerovností postavení účastníků, kdy proti sobě stojí na jedné straně fyzická osoba a na straně druhé zákonem zřízená profesní organizace. Vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, kdy úspěch ve věci závisel na chování třetí strany a kdy výkon práva na náhradu nákladů řízení ze strany vedlejší účastnice by byl v rozporu s dobrými mravy, okresní soud správně rozhodl, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení. Stěžovatel poukázal na skutečnost, že jednání vedlejší účastnice se řídí zákonem č. 168/1999 Sb. a je vystavěno na objektivních skutečnostech. Jestliže byla poškozenému způsobena škoda provozem vozidla, za kterou odpovídá konkrétní osoba, a k tomuto vozidlu nebylo, lhostejno z jakého důvodu, uzavřeno povinné zákonné smluvní pojištění odpovědnosti, je vedlejší účastnice povinna poškozenému škodu uhradit z garančního fondu a okamžikem, kdy tak učiní, jí vzniká nárok na to, aby jí bylo toto plnění uhrazeno. Jedná se tedy o standardní nárok, který vzniká ze zákona. Výrok soudu, jímž bylo vedlejší účastnici, osobě veřejného práva, přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, které nebyly vzhledem k materiálnímu a personálnímu vybavení zákonem zřízené instituce účelnými a důvodně vynaloženými náklady, představuje dle stěžovatele významné porušení principu rovnosti účastníků řízení. Výkon práva vedlejší účastnice nekorigovaný ustanoveními § 3 občanského zákoníku ani § 150 občanského soudního řádu pak dle stěžovatele představuje rovněž citelný neoprávněný zásah do jeho majetkové sféry. Z těchto důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud rozhodl, jak je výše uvedeno, tzn. aby napadené rozhodnutí svým náležením zrušil.

II.

7. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala i další formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k jejímu věcnému projednání. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

8. Krajský soud vyjádřil přesvědčení, že k neoprávněnému zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele nedošlo, a navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta. V podrobnostech odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Na rozhodnutí krajského soudu odkázal ve svém vyjádření i okresní soud s tím, že nemá, co by dále dodal. S názorem, že nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, se ztotožnila i vedlejší účastnice, která měla za to, že ústavní stížnost by měla být jako zjevně nepodstatná odmítnuta. Vedlejší účastnice zdůraznila, že sám Ústavní soud judikuje, že není oprávněn detailně přezkoumávat rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. Za situace, kdy krajský soud řádně zdůvodnil, proč nepovažoval za vhodné aplikovat ustanovení § 150 občanského soudního řádu, nepřísluší Ústavnímu soudu tyto jeho úvahy přehodnocovat. Pokud jde o účelnost nákladů vynaložených ze strany vedlejší účastnice na zastoupení advokátem, pak je třeba zdůraznit, že vedlejší účastnice není osobou veřejného práva a ani rozsah její činnosti nemá veřejnoprávní charakter. Vedlejší účastnice není napojena na státní rozpočet, ne hospodář s veřejnými prostředky, ani není vybavena mocenskou nadřazeností či donucovací pravomocí. Z tohoto důvodu nelze některá rozhodnutí, v nichž se Ústavní soud zabýval postavením Pozemkového fondu České republiky, České televize, fakultní nemocnice či statutárního města, vztáhnout na vedlejší účastnici.

9. Ústavní soud zaslal předmětná vyjádření stěžovateli k replice, nicméně ten svého práva vyjádřit se k jejich obsahu nevyužil.

III.

10. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012 č. Org. 72/12, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absence souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání.

11. Stěžovatel sice napadl rozhodnutí krajského soudu jako celek (*en bloc*), nicméně jeho námitky se týkaly výlučně výroku o nákladech řízení. Ústavní soud proto v první řadě přezkoumal tuto část napadeného rozhodnutí.

12. Ústavní soud se ve své judikatuře otázkou náhrady nákladů řízení a její reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces opakovaně zabýval. Přitom na jedné straně vyslovil názor, že rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku [srov. např. nálezn sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 69/33 SbNU 189)], a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu. Na straně druhé však Ústavní soud podotýká, že problematika nákladů řízení zpravidla nebude předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv a svobod. Otázka náhrady nákladů řízení by mohla nabýt ústavně-právní dimenzi toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo v dané věci nastat pouze za situace, kdy by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany obecných soudů byl obsažen prvek svévole, a to např. v důsledku nerespektování jednoznačně kogentní normy, v důsledku přepjatého formalismu nebo tehdy, jestliže by příslušné závěry obecného soudu nebyly odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně [srov. např. nálezn Ústavního soudu ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17) nebo nálezn Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001 sp. zn. II. ÚS 444/01 (N 163/24 SbNU 197)].

13. V nyní projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že krajský soud vyložil ustanovení § 150 občanského soudního řádu nepřiměřeně restriktivním způsobem, a jeho výklad proto nemůže z hlediska principu spravedlivého procesu, který zahrnuje i zákaz svévolného výkladu právních norem, obstát. Krajský soud přezkoumával mimo jiné výrok II rozhodnutí okresního soudu týkající se nákladů řízení, jímž okresní soud v důsledku aplikace ustanovení § 150 občanského soudního řádu nepřiznal žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení s odůvodněním, že vznik soudního sporu nezavinil v podstatě ani stěžovatel, ani vedlejší účastnice, ale pojišťovna. Krajský soud uvedený výrok změnil, přičemž toto své rozhodnutí odůvodnil tím, že „nelze tuto okolnost, tj. jednání třetí osoby stojící vně vztahu účastníků tohoto řízení, promítnout do jejich procesního vztahu v otázce náhrady nákladů řízení, potažmo ji hodnotit v neprospěch úspěšného žalobce, který neměl možnost ovlivnit jednání pojistitele a při uplatnění svého postižního práva postupoval zcela v intencích zákona“ (str. 5 rozsudku krajského soudu).

14. Ústavní soud ustáleně judikuje, že ustanovení § 150 občanského soudního řádu má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti, tedy jinými slovy, k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 237/05 ze dne 2. 3. 2006 (N 48/40 SbNU 433)]. Z dikce ustanovení § 150 občanského soudního řádu přitom, pokud jde o pojem „důvodů hodných zvláštního zřetele“, nevyplývají žádná omezení co do rozsahu skutečností, které lze takto zohlednit. Ústavní soud má, vzhledem k výše vymezenému účelu předmětného ustanovení, za to, že pod pojem „důvodů hodných zvláštního zřetele“ je třeba jednoznačně podřadit i podíl třetí osoby na vzniku sporu. „Paušální“ závěr krajského soudu, že tato skutečnost není způsobilá být důvodem hodným zvláštního zřetele ve smyslu § 150 občanského soudního řádu, tedy neobstojí, a to ani v rovině obecné, ani v rovině této konkrétní věci.

15. Je ovšem namístě zdůraznit, že výše řečené nic nemění na tom, že ustanovení § 150 občanského soudního řádu představuje co do povahy mimořádný procesní institut, jehož aplikace bude výjimkou, a nikoliv pravidlem. Jestliže však účastník namítá okolnost, že vznik sporu byl zapříčiněn chováním třetí osoby, je třeba, aby se soud s takovým argumentem věcně vyrovnal, což v nyní projednávané věci neučinil.

16. S ohledem na shora uvedené dospěl Ústavní soud k závěru, že rozsudkem krajského soudu č. j. 22 Co 457/2011-278 ze dne 22. 11. 2011 bylo částí výroku I, jímž byl změněn výrok II rozsudku okresního soudu č. j. 10 C 222/2007-239 ze dne 8. 3. 2011, a výrokem II porušeno stěžovatelovo ústavně zaručené právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a ve smyslu ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu v tomto rozsahu napadené rozhodnutí zrušil.

17. Ve zbytku napadeného rozhodnutí, tzn. v části výroku I, jímž byl potvrzen výrok I rozsudku okresního soudu č. j. 10 C 222/2007-239 ze dne 8. 3. 2011, Ústavní soud žádné pochybení, jež by zakládalo zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele, neshledal a stěžovatel k této části ani nepředložil žádnou relevantní argumentaci. Ústavnímu soudu proto nezbylo než ústavní stížnost v této části odmítnout jako zjevně neopodstatněnou dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

18. Návrh na odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí Ústavní soud rovněž odmítl jako zjevně neopodstatněný [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu], neboť ve své rozhodovací praxi odkládá vykonatelnost zpravidla tehdy, pokud by měl výkon napadeného rozhodnutí nezvratné důsledky osobní, vylučující i reparační funkci právní odpovědnosti. O takový případ se však v projednávané věci dle přesvědčení Ústavního soudu nejednalo.

Č. 39

K návrhu na zrušení vyhlášky č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost

I. Stanovení podmínek, které vymezují obsah práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění, vyhrazuje druhá věta čl. 31 Listiny základních práv a svobod zákonu, v důsledku čehož je vyloučeno, aby zákonodárce za tímto účelem zplnomocnil orgán moci výkonné k vydání podzákonného právního předpisu nižší právní síly než zákon. Mezi tyto podmínky patří také rozsah zdravotní péče, na jejíž poskytnutí toto právo zakládá nárok, a způsob jejího poskytování.

II. Omezení délky léčebného pobytu a možnosti jeho prodloužení nebo opakování, jakož i omezení časového období, dokdy musí pacient tento pobyt nastoupit, resp. dokdy musí nastoupit případný opakovaný pobyt, které stanoví vyhláška č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost, nelze považovat za pouhou konkretizaci podmínek obsažených v § 13 odst. 1 a § 33 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“), jež musí být splněny, má-li být zdravotní péče poskytnuta bezplatně na základě veřejného zdravotního pojištění, a jež mají povahu ryze odborných kritérií, k jejichž posouzení je povolán ošetřující lékař, příp. také revizní lékař. Jejich účelem je totiž dosažení takové regulace poskytování této péče, která umožní nalézt rovnováhu mezi požadavky jednak na účinnost léčby, tedy aby hrazený pobyt v lázeňském zařízení skutečně plnil svou předpokládanou léčebnou funkci, jednak na její efektivnost a ekonomickou únosnost, a to s ohledem na jiné dostupné možnosti léčby a celkový objem finančních prostředků ve zdravotnictví. Ačkoliv je zájem na nalezení této rovnováhy plně legitimní, její dosažení vyžaduje poměrování nejen medicínských, ale také ekonomických hledisek, jemuž je třeba přiznat povahu politického rozhodování, v jehož rámci je posuzována účelnost jednotlivých v úvahu přicházejících variant řešení za účelem výběru jedné z nich. Jedná se tedy o jiné meze práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného zdravotního pojištění (přesněji řečeno, o meze stanovené za jiným účelem) než ty, jež vyplývají z výše uvedených ustanovení zákona o veřejném zdravotním pojištění. K jejich stanovení proto může dojít v souladu s výhradou zákona podle čl. 31 Listiny základních práv a svobod pouze na základě

rozhodnutí Parlamentu České republiky, což napadená vyhláška nerespektuje.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické ze dne 25. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS 43/13 ve věci návrhu skupiny 21 senátorů Senátu Parlamentu České republiky, zastoupených JUDr. Milanem Čichoněm, advokátem, se sídlem v Ostravě-Porubě, Hlavní třída 1196, na zrušení vyhlášky č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost, eventuálně na zrušení § 2 odst. 2 uvedené vyhlášky, za účasti Ministerstva zdravotnictví jako účastníka řízení a Mgr. Anny Šabatové, Ph.D., veřejné ochránčyně práv, jako vedlejší účastnice řízení, (nález byl vyhlášen pod č. 77/2014 Sb.).

Výrok

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost, se ruší uplynutím dne 31. prosince 2014.

Odůvodnění

I. Shrnutí návrhu

1. Dne 23. srpna 2013 byl Ústavnímu soudu doručen návrh skupiny 21 senátorů (dále jen „navrhovatel“), za kterou jedná senátor MUDr. Mgr. Vladimír Plaček, na zrušení vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost, (dále jen „napadená vyhláška“), eventuálně na zrušení § 2 odst. 2 napadené vyhlášky.

2. Navrhovatel má za to, že Indikační seznam pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost (dále též jen „indikační seznam“) měl být upraven zákonem, resp. formou přílohy zákona. Poskytování lázeňské léčebně rehabilitační péče totiž spadá do rámce práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného zdravotního pojištění ve smyslu čl. 31 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), z něhož vyplývá, že stanovení rozsahu, v jakém je tato péče hrazena z veřejného zdravotního pojištění, je vyhrazeno zákonu, schvalovanému v rámci parlamentní

demokratické debaty, a nemůže být předmětem toliko podzákoného právního předpisu.

3. Ve vztahu k ustanovení § 2 odst. 2 napadené vyhlášky, podle které se poslední léčebný pobyt ve vymezeném období před nabytím účinnosti této vyhlášky považuje za základní léčebný pobyt, a tudíž všechny další léčebné pobyty odpovídající stejné indikaci za pobyt opakovaný, navrhovatel namítá nesoulad nejen s čl. 79 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), ale také se zásadami předvídatelnosti práva, legitimního očekávání a právní jistoty. Je přesvědčen, že napadené ustanovení upravuje právní vztahy vzniklé před jeho účinností ústavně nekonformním způsobem, neboť zasahuje do legitimního očekávání pacientů, u kterých dochází k dalšímu, resp. opakovanému, léčebnému pobytu. Ti se jim nemohou spolehnout na to, že jim tento pobyt bude hrazen z veřejného zdravotního pojištění, a jsou nuceni si jej hradit z vlastních zdrojů, což se nutně promítá do jejich majetkové sféry.

4. Výrazné omezení zejména možnosti opakované léčby, k němuž došlo v důsledku napadené vyhlášky, je podle navrhovatele příčinou poklesu využitelnosti lázeňských zařízení a s tím spojeného snížení kvality lázeňské péče. Tento stav přitom může mít negativní vliv na zdraví občanů, neboť pozitivní efekt mají léčebné procedury právě až s odstupem času při dlouhodobé a opakované aplikaci. Z tohoto důvodu se domnívá, že napadená vyhláška se svou úpravou dotýká samotné existence nebo skutečné realizace (esenciálního obsahu) práva na ochranu zdraví a práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění, protože je v rozporu s čl. 4 odst. 4 ve spojení s čl. 31 Listiny. Je přesvědčen, že předmětné omezení tohoto základního práva neobstojí z hlediska zásady proporcionality a že mu lze přiznat diskriminační charakter. Porušení zároveň konstatuje i ve vztahu k právu na podnikání podle čl. 26 Listiny.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud podle § 69 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal návrh Ministerstvu zdravotnictví (dále též „ministerstvo“) jako účastníkovi řízení a veřejnému ochránci práv, který je oprávněn vstoupit do řízení jako vedlejší účastník řízení.

II./a Vyjádření Ministerstva zdravotnictví

6. Z vyjádření ministra zdravotnictví MUDr. Martina Holcáta, MBA, ze dne 3. října 2013 se podává, že Ministerstvo zdravotnictví vydalo napadenou vyhlášku podle čl. 79 odst. 3 Ústavy na základě § 33 odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 369/2011 Sb., (dále jen

„zákon o veřejném zdravotním pojištění“). Možnost poskytnutí lázeňské péče jakožto hrazené služby plyne již z uvedeného zákonného ustanovení, přičemž napadená vyhláška určuje pouze její indikační předpoklady, jež jsou odborně medicínské povahy. Samotná vyhláška ale nestanoví meze základních práv a svobod. Netýká se bezprostředně práva na ochranu zdraví, nijak nereguluje podmínky, za nichž lze získat oprávnění k poskytování zdravotních služeb, ani nebrání poskytovatelům tyto služby nabízet, ať už jde o služby hrazené, nebo nehrazené z veřejného zdravotního pojištění. V případě, že zdravotní stav pojištěnce vyžaduje poskytnutí lázeňské péče, je mu na tuto péči vystaven návrh, přičemž až poté, co jej revizní lékař příslušné zdravotní pojišťovny potvrdí, je možné ji hradit ze zdravotního pojištění. Vzhledem k průběhu přípravy a schvalování napadené vyhlášky, včetně příslušného připomínkového řízení, které ministr podrobně shrnul, by nemělo obstatí tvrzení, že její přijetí provázela absence demokratické debaty.

7. K námitce retroaktivity ministr uvedl, že napadená vyhláška nově rozlišuje mezi základním a opakovaným léčebným pobytem, přičemž pacient musí absolvovat nejprve základní pobyt a teprve poté případný pobyt opakovaný, resp. opakované pobyty. Protože předchozí vyhláška č. 58/1997 Sb., kterou se stanoví indikační seznam pro lázeňskou péči o dospělé, děti a dorost, tyto pojmy neznala, bylo nezbytné zajistit kontinuitu rozhodování o návrzích na lázeňskou léčebně rehabilitační péči. Právě za tímto účelem tak přechodné ustanovení § 2 odst. 2 napadené vyhlášky, jehož zrušení se navrholatel domáhá svým eventuálním petitem, definovalo základní léčebný pobyt již ve vztahu k dříve absolvovaným pobytům. Skutečnost, že se toto ustanovení vztahuje na období let 2009 až 2012, má přitom reflektovat nejdelší lhůtu stanovenou v indikačním seznamu jako podmínku pro nástup na opakovaný pobyt, kterou je v indikaci I/1 (zhoubné nádory) lhůta 36 měsíců. Pacient, který protinádorovou léčbu ukončil např. v roce 2010 a následně absolvoval lázeňskou léčbu podle dřívějších předpisů, tak bude moci absolvovat i opakovaný pobyt, protože jeho předchozí pobyt se na základě uvedeného ustanovení bude považovat za základní podle nové vyhlášky. Pokud by toto ustanovení bylo naopak zrušeno, resp. by ve vyhlášce ani dříve nebylo obsaženo, musel by tento pacient nejprve naplnit podmínky stanovené pro základní pobyt, včetně nástupu na léčbu do 12 měsíců po ukončení komplexní protinádorové léčby, což by však s ohledem na vzniklý časový odstup již nemuselo být možné. V takovém případě by byl pacient novou vyhláškou poškozen. Ministr dodává, že použití právně-technický způsob, resp. legislativně-technická reflexe postavení pojištěnce podle nové právní úpravy, není v českém právním řádu něčím neobvyklým [srov. např. § 98 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), nebo § 59

zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii], přičemž jeho smyslem je posílení principu právní jistoty v rámci úhradových vztahů v systému veřejného zdravotního pojištění. Nejde o porušení zákazu pravé retroaktivity.

8. Indikační seznam představuje důležitý odborný prvek pro poskytovatele zdravotních služeb při předepisování lázeňské péče pojištěncům, přičemž důvody pro jeho přijetí byly ryze odborné. Smyslem nové úpravy, jež nahradila předchozí vyhlášku č. 58/1997 Sb., bylo zejména promítnutí současných medicínských poznatků a postupů, včetně možností farmakoterapie, dále zajištění efektivního poskytování lázeňské léčebně rehabilitační péče, efektivní využívání financí z prostředků zdravotního pojištění, vyhrazení finančních prostředků pro léčení těch pojištěnců, kde je předpoklad výrazného přínosu pro zlepšení či udržení zdraví, vymezení rozsahu komplexní lázeňské léčebně rehabilitační péče na stavy po závažných úrazech, operacích a léčení závažných onemocnění a rozšíření péče příspěvkové. V akutní péči jsou dnes k dispozici miniinvasivní operační postupy šetrné pro pacienta, řadu onemocnění lze včas zachytit pomocí moderních diagnostických technologií a následně také včas léčit, případně jejich rozvinutí brání moderní farmaka. Potřeba následné lázeňské léčebně rehabilitační péče se tak u řady onemocnění změnila, a to jak z hlediska délky léčení, tak opakování léčebných pobytů.

9. Ministr dále podotýká, že napadená vyhláška byla zpracována na principu stanovení jednotných podmínek pro poskytování lázeňské léčebně rehabilitační péče. Ve vymezených lázeňských místech je k dispozici místní příslušný přírodní léčivý zdroj, který má určité chemické a fyzikální vlastnosti, díky nimž má příznivé účinky na léčbu onemocnění s konkrétní diagnózou. Všechna místa, kde je k dispozici osvědčený zdroj s danými léčivými vlastnostmi a u nichž ministerstvo vydalo povolení k užívání zdroje podle zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou v indikačním seznamu zařazena. Tím se má docílit objektivního, rovného a transparentního přístupu k poskytování zdravotních služeb. V řadě míst byl navíc rozšířen okruh onemocnění, která se zde mohou léčit. Ve svém vyjádření ministr vysvětluje důvody odborné povahy, jež vedly ke stanovení základní doby léčebného pobytu u dospělých právě na 21 dnů, a upozorňuje na možnost jejího prodloužení k návrhu lékaře a s ohledem na zdravotní stav pacienta v případě většiny indikačních podskupin. Je tedy dána možnost individuálního stanovení délky léčebného pobytu pacienta s ohledem na jeho konkrétní zdravotní stav, a tím rovněž účelného vynakládání finančních prostředků na jeho adekvátní léčbu. V případě opakovaného léčebného pobytu byla jeho délka stanovena na 14 až 21 dnů. Tento pobyt je poskytován v návaznosti na pobyt základní

s tím, že se nejedná již o závažné stavy, například přímo navazující na akutní lůžkovou péči. V případě dětských pacientů je minimální doba léčebné pohybu stanovena na 28 dnů.

10. Argument o nenaplněných lázeňských zařízeních nepovažuje ministr za relevantní z toho důvodu, že účelem indikačního seznamu není jejich naplňování, ale odborné definování předpokladů a podmínek pro poskytnutí lázeňské péče hrazené ze systému veřejného zdravotního pojištění. Úbytek počtu pacientů je ovlivněn více nezpochybnitelnými faktory, mezi něž patří platební schopnost obyvatel, vliv pracovního trhu, který výdělečně činným skupinám neumožňuje vždy absolvovat dlouhý lázeňský pobyt v rámci pracovní neschopnosti nebo dovolené, a posílení prvku efektivity léčby při schvalování návrhů ze strany zdravotních pojišťoven. K jeho vzniku docházelo postupně již v minulých letech, přičemž je věcí všech zúčastněných subjektů (včetně zdravotních pojišťoven, lékařů, kteří lázeňskou léčebně rehabilitační péči navrhují, a samotných jejich poskytovatelů), aby na něj reagovaly. Navzdory uvedenému je předmětná péče i nadále dostupná všem pacientům, kterým byla léčba navržena a schválena. Ministerstvo nemá žádné signály, že by se tito pacienti do lázně „nedostali“ nebo že by na ně museli čekat. Nelze zároveň přehlédnout, že rehabilitační péče je poskytována i mimo lázeňství, např. v odborných léčebných ústavech nebo formou ambulantní péče u specialistů. Je na ošetřujícím lékaři, jakou formu péče pro pacienta navrhne vzhledem k jeho aktuálnímu a celkovému zdravotnímu stavu. Vždy je zásadní individuální přístup ke konkrétnímu pacientovi. Závěrem svého vyjádření ministr odmítl diskriminační povahu napadené vyhlášky. Těm, kdo spadají do stejné indikační skupiny či podskupiny, je poskytnuta stejná péče. Z návrhu není nijak zřejmé ani to, v čem má spočívat porušení čl. 26 Listiny.

II./b Vyjádření veřejného ochránce práv

11. Dne 12. září 2013, tedy ve stanovené desetidenní lhůtě, obdržel Ústavní soud sdělení tehdejšího veřejného ochránce práv JUDr. Pavla Varvažovského, že podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu vstupuje do tohoto řízení jako vedlejší účastník. Ve svém následném vyjádření ze dne 30. září 2013 pak uvedl, že se ztotožňuje s argumentací navrhovatele. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu nemůže podzákonný právní předpis zasahovat do věcí vyhrazených zákonu, tedy stanovit primární práva a povinnosti, což však napadená vyhláška nerespektuje. Tím, že stanoví, co se považuje za péči hrazenou a co nikoliv, přesahuje rámec podzákonného předpisu. Pokud jde o její § 2 odst. 2, veřejný ochránce práv zastává názor, že toto ustanovení upravuje právní vztahy vzniklé před účinností napadené vyhlášky, tudíž mu lze přiznat nepřipustnou zpětnou účinnost. Nejenže je v rozporu se zásadami předvídatelnosti práva a právní jistoty, ale v případě

prvního čerpání léčebného pobytu za účinnosti nové vyhlášky, které však není prvním v pořadí, dochází na jeho základě také k zásahu do legitimního očekávání pojištěnců, kterým již lázeňská léčebně rehabilitační péče není hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Z těchto důvodů navrhuje, aby Ústavní soud napadenou vyhlášku zrušil.

II./c Replika navrhovatele

12. Uvedená vyjádření byla zaslána navrhovateli, který na ně reagoval svou replikou ze dne 29. října 2013. Předně uvedl, že na svém návrhu nadále trvá a považuje ho za důvodný. Podle jeho názoru nelze systém základního a opakovaného léčebného pobytu označit za výhodný pro občany. Vyhláška sice umožňuje prodloužení pobytu, ovšem tato možnost je v praxi revizními lékaři využívána jen ve velmi malém rozsahu. Skutečnost, že v oblasti léčebných postupů dochází k neustálému vylepšování, nemění nic na tom, že lázeňský léčebně rehabilitační pobyt má efekt právě při opakované a dlouhodobé aplikaci. K té však nemůže dojít při citelném úbytku pacientů ohrožujícím další fungování lázeňských zařízení, jehož příčinou je podle vyjádření těchto zařízení publikovaných v médiích právě napadená vyhláška. Kromě toho dochází v jejím důsledku také k prolomení zásady legitimního očekávání občanů, protože ti se v rámci nově zavedeného systému základního a opakovaného léčebného pobytu nemohou spolehnout na to, že jejich léčba bude hrazena ze zdravotního pojištění. Ministerstvo mělo tento systém zavést tak, aby se nedotýkal právních vztahů zpětně. To je základní a stěžejní faktor v celé věci. Jeho argumentace, že zrušením přechodných ustanovení dojde k poškození práv stávajících pacientů, kteří bez stanovení základního léčebného pobytu nebudou moci absolvovat opakované léčebné pobyty, je vlastně potvrzením retroaktivního působení napadené vyhlášky. Navrhovatel se domnívá, že zrušení uvedeného ustanovení nebude vést k porušení práv pacientů, neboť zákon o Ústavním soudu umožňuje odložit vykonatelnost případného vyhovujícího nálezu. Ministerstvo tak bude mít čas zpracovat právní předpis nebo jeho část takovým způsobem, aby byl ústavně konformní. V závěrečné části svého vyjádření navrhovatel zopakoval své tvrzení, že napadená vyhláška omezuje právo na ochranu zdraví ve smyslu čl. 31 Listiny a že indikační seznam měl být součástí přílohy zákona a neměl být součástí pouze prováděcího právního předpisu.

13. Podáním ze dne 23. prosince 2013 doplnil navrhovatel svou argumentaci o memorandum Sdružení lázeňských míst České republiky a Svazu léčebných lázní České republiky, které podle jeho názoru prokazuje jím tvrzené skutečnosti.

II./d Ústní jednání

14. Ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

III. Posouzení, zda byla vyhláška vydána na základě a v mezích zákona

15. Ústavní soud konstatuje, že je příslušný k projednání předmětného návrhu, který byl podán k tomu oprávněným navrhovatelem [§ 64 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu], je přípustný a splňuje všechny zákonem stanovené náležitosti. Mohl tedy přistoupit k věcnému přezkumu napadené vyhlášky, přičemž v souladu s § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu se nejdříve zabýval otázkou, zda byla přijata a vydána ústavně konformním způsobem a v mezích Ústavou stanovené kompetence.

16. Ustanovení čl. 79 odst. 3 Ústavy svěřuje ministerstvům a jiným správním úřadům pravomoc k vydávání podzákoných právních předpisů, k jejichž realizaci však může dojít jen na základě a v mezích zákona, jsou-li k tomu zákonem zmocněny. Uvedené ustanovení je třeba vykládat restriktivně v tom smyslu, že toto zmocnění musí být konkrétní, jednoznačné a jasné [srov. náleze ze dne 21. června 2000 sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 (N 93/18 SbNU 287; 231/2000 Sb.)]. Pakliže tomu tak je, Ústavní soud zkoumá, zda byl podzákoný právní předpis vydán státním orgánem k tomu oprávněným a v mezích jeho kompetence, tedy zda se při výkonu této pravomoci pohyboval v mezích a na základě zákona (*secundum et intra legem*), a nikoliv mimo zákon (*preater legem*). Zjednodušeně řečeno, jde o to, aby v případě, kdy má být podle zákona X, tento předpis nestanovil, že má být Y, ale že má být X1, X2, X3. Ze zmocňovacího ustanovení musí být zřejmá vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard. Ani v takovém případě však podzákoný právní předpis nesmí zasahovat do věci vyhrazených k regulaci toliko zákonem (tzv. výhrada zákona) [srov. náleze ze dne 18. srpna 2004 sp. zn. Pl. ÚS 7/03 (N 113/34 SbNU 165; 512/2004 Sb.), náleze ze dne 22. října 2013 sp. zn. Pl. ÚS 19/13 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.)].

III./a Zákonné zmocnění podle § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění

17. Z úvodní věty napadené vyhlášky vyplývá, že byla vydána na základě § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, který zmocňuje Ministerstvo zdravotnictví stanovit vyhláškou indikační seznam pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči, tedy nemoci, u nichž lze lázeňskou léčebně rehabilitační péči poskytnout, indikační předpoklady, odborná kritéria pro poskytnutí komplexní nebo příspěvkové lázeňské léčebně rehabilitační péče u jednotlivých nemocí, délku léčebného pobytu a indikační zaměřenosti lázeňských míst.

18. Smyslem indikačního seznamu je podrobně vymežit, za jakých podmínek a v jakém rozsahu je lázeňská léčebně rehabilitační péče zdravotní službou hrazenou z veřejného zdravotního pojištění [§ 13 odst. 2 písm. a) zákona o veřejném zdravotním pojištění]. Jde o doplnění (rámcové) zákonné úpravy obsažené v § 33 zákona o veřejném zdravotním pojištění, podle jehož odstavce 1 je tato péče hrazenou službou v případě, že je poskytována jako nezbytná součást léčebného procesu a že její poskytnutí doporučil ošetřující lékař pacienta a potvrdil revizní lékař příslušné zdravotní pojišťovny.

19. Lázeňská léčebně rehabilitační péče se podle § 33 odst. 3 zákona o veřejném zdravotním pojištění poskytuje a hradí jako komplexní nebo příspěvková. Komplexní lázeňská léčebně rehabilitační péče je definována v odstavci 4 jako navazující na lůžkovou péči nebo specializovanou ambulanci zdravotní péči, přičemž je zaměřena na doléčení, zabránění vzniku invalidity a nesoběstačnosti nebo na minimalizaci rozsahu invalidity. Je plně hrazena zdravotní pojišťovnou. K jejímu nástupu předvolá pojištěnec na návrh lékaře registrujícího poskytovatele nebo při hospitalizaci ošetřujícího lékaře zařízení lázeňské péče podle pořadí naléhavosti. Pojištěnec v prvním pořadí naléhavosti je k nástupu předvolán nejpozději do jednoho měsíce od data vystavení návrhu, případně po dohodě ošetřujícího, revizního a lázeňského lékaře je přeložen do zdravotnického zařízení poskytovatele lázeňské léčebně rehabilitační péče přímo ze zdravotnického zařízení poskytovatele lůžkové péče. V druhém pořadí naléhavosti je pacient předvolán nejpozději do tří měsíců, děti a dorost do šesti měsíců ode dne vystavení návrhu. Příspěvkovou lázeňskou léčebně rehabilitační péči vymezuje odstavec 5, podle něhož je poskytována především pojištěncům s chronickým onemocněním, nejsou-li splněny podmínky uvedené v odstavci 4, tedy pro poskytnutí komplexní lázeňské léčebně rehabilitační péče. V případě této příspěvkové lázeňské léčebně rehabilitační péče je z veřejného zdravotního pojištění hrazeno pouze vyšetření a léčení pojištěnce, nikoliv však další náklady, tedy ubytování a stravování pacienta v lázeňském zařízení. Poskytnuta může být jednou za dva roky, nerozhodne-li revizní lékař jinak. Dětem a dorostu do 18 let se lázeňská léčebně rehabilitační péče poskytuje podle odstavce 4, pokud není na žádost rodičů poskytována podle odstavce 5. U nemocí z povolání a jiných poškození na zdraví z práce se tato péče poskytuje podle odstavce 4, jestliže ji doporučil nebo indikaci potvrdil příslušný odborník pro nemoci z povolání.

20. Pro posouzení toho, zda napadená vyhláška nevybočila z mezí zákonného zmocnění, je žádoucí shrnout její obsah, aniž by současně muselo být citováno celé její rozsáhlé znění. Indikační seznam pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči, jenž je obsažen v její příloze, je tvořen obecnou částí (část I přílohy) a dvěma dílčími indikačními seznamy, z nichž první se

týká péče o dospělé (část II přílohy) a druhý péče o děti a dorost (část III přílohy). Oba se člení do jedenácti indikačních skupin a ty zase do indikačních podskupin, které fakticky tvoří určitý uzavřený seznam nemocí (kupř. skupina nemocí onkologické obsahuje podskupinu zhoubné nádory; skupina nemoci oběhového ústrojí zase sestává z více podskupin, mezi které patří symptomatická ischemická choroba srdeční nebo stav po infarktu myokardu). Prostřednictvím jednotlivých podskupin je tak stanoven výčet nemocí, k jejichž léčbě lze pacientům poskytnout lázeňskou léčebně rehabilitační péči hrazenou z veřejného zdravotního pojištění.

21. Napadená vyhláška rozlišuje mezi základním a opakovaným léčebným pobytem. Ačkoliv tyto pojmy dále nedefinuje, ze způsobu, jakým je používá, lze vyvodit, že jejich smyslem je odlišení prvního a případných dalších léčebných pobytů při stejné indikaci, a to z důvodu stanovení rozdílných podmínek, za nichž budou tyto pobyty hrazeny. K nástupu pacienta na základní léčebný pobyt musí dojít v časovém období odvíjejícím se typicky od stanovení příslušné diagnózy, provedení zákroku či ukončení léčby ve zdravotnickém zařízení. V případě opakovaného léčebného pobytu je pak nezbytné, aby se nástup uskutečnil ve stanovené lhůtě od ukončení základního pobytu nebo opakovaného lázeňského pobytu. Pro úplnost je třeba dodat, že v některých případech není tato lhůta stanovena, což znamená, že indikační seznam podmiňuje léčebný pobyt pouze trváním předmětné indikace.

22. Základní i opakovaný léčebný pobyt mohou mít formu komplexní lázeňské léčebně rehabilitační péče (v napadené vyhlášce označované jako K) nebo příspěvkové lázeňské léčebně rehabilitační péče (v napadené vyhlášce označované jako P). Napadená vyhláška ve svých obecných ustanoveních (část I přílohy bod 2) stanoví, že délka základního léčebného pobytu činí u dospělých 21 dnů a u dětí a dorostu 28 dnů, přičemž je-li lázeňská léčebně rehabilitační péče při konkrétní indikaci poskytnuta jako komplexní, může vedoucí lékař zdravotnického zařízení poskytovatele této péče u indikací vyznačených v indikačním seznamu podle konkrétního stavu pojištěnce navrhnout její prodloužení. Prodloužení i jeho délka podléhají souhlasu revizního lékaře příslušné zdravotní pojišťovny. Délka opakovaného léčebného pobytu formou komplexní lázeňské léčebně rehabilitační péče je stanovena stejným způsobem jako v případě základního léčebného pobytu, včetně možnosti prodloužení (část I přílohy bod 3). Má-li však opakovaný léčebný pobyt formu příspěvkové lázeňské léčebně rehabilitační péče, je jeho délka stanovena podle návrhu lékaře, který péči doporučuje, na 14 nebo 21 dnů. Je-li poskytnuta v délce 14 dnů, může vedoucí lékař zdravotnického zařízení poskytovatele lázeňské léčebně rehabilitační péče podle konkrétního stavu pojištěnce navrhnout její prodloužení na 21 dnů. Toto prodloužení podléhá souhlasu revizního lékaře příslušné zdravotní pojišťovny.

23. Z uvedeného vyplývá, že indikační seznam v případě každé indikační podskupiny určuje, zda bude základní nebo opakovaný léčebný pobyt pojištěnce hrazen z veřejného zdravotního pojištění v rozsahu komplexní nebo příspěvkové lázeňské léčebně rehabilitační péče (tedy zda bude hrazen pobyt jako celek nebo toliko vyšetření a léčení), kdy musí za tímto účelem být tento pobyt nastoupen, jaká má být jeho délka a zda může dojít k jejímu prodloužení. Tím se ale v něm obsažená právní úprava nevyčerpává. Jako další podmínky, na jejichž splnění závisí úhrada lázeňské léčebně rehabilitační péče z veřejného zdravotního pojištění, napadená vyhláška ve vztahu k jednotlivým indikačním skupinám nebo podskupinám stanoví, jaké vyšetření má předcházet vystavení návrhu na léčebný pobyt, jakož i další odborná kritéria pro poskytnutí lázeňské léčebně rehabilitační péče (specializace ošetřujícího lékaře, který péči doporučuje, a zabezpečení zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení poskytovatele lázeňské léčebně rehabilitační péče). Ty jsou přitom vymezeny i negativně prostřednictvím kontraindikací, výčtem stavů pacienta nebo jiných okolností, které vylučují efektivní poskytnutí příslušné péče (jejich obecné vymezení je obsaženo v části I bodu 7). Pro jednotlivé indikační skupiny stanoví indikační seznam přírodní léčivé zdroje a určuje vhodné lázeňské místo. Napadená vyhláška nakonec upravuje i náležitosti návrhu na lázeňskou léčebně rehabilitační péči (část I bod 6 indikačního seznamu), což souvisí právě s tím, že rozsah v něm obsažených údajů se odvíjí právě od podmínek stanovených v indikačním seznamu.

24. Ústavní soud na základě uvedených zjištění dospěl k závěru, že k vydání napadené vyhlášky došlo na základě a v mezích zákonného zmocnění obsaženého v § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Je zřejmé, že stanovení seznamu nemocí, u nichž se poskytnutá lázeňská léčebně rehabilitační péče hradí z veřejného zdravotního pojištění, včetně dalších podmínek, jež k nároku na tuto úhradu musí být splněny, a jejího rozsahu, spadá pod obsah indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči, resp. pod jednotlivé položky, které jsou výslovně uvedeny v předmětném zmocňovacím ustanovení. Tato skutečnost nebyla nijak rozporována ani ze strany navrhovatele. Uvedený závěr ovšem ještě neznamená, že napadená vyhláška byla vydána v souladu s čl. 79 odst. 3 Ústavy. Za meze stanovené zákonem je totiž nezbytné považovat i případnou výhradu zákona vyplývající přímo z ústavního pořádku, která brání tomu, aby některé právní vztahy byly předmětem podzákonné právní úpravy.

III./b Výhrada zákona podle čl. 31 Listiny

25. Podle druhé věty čl. 31 Listiny mají občané na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon. Jde o základní právo mající povahu

práva sociálního, což znamená, že smyslem jeho ústavního zakotvení není vymezení prostoru svobody jednotlivce, do kterého veřejná moc není oprávněna zasahovat, nýbrž naopak garance, že stát bude v určitých případech aktivně jednat, aby zajistil podmínky pro jeho důstojný život a rovnost šancí. Ústavně zaručená sociální práva nepůsobí bezprostředně ve vztahu k jednotlivcům. Jejich obsahem je povinnost státu, aby na úrovni podústavního práva upravil efektivní prostředky k dosažení určitého účelu, který tvoří podstatu a smysl (neboli esenciální obsah) sociálního práva, a následně jej prostřednictvím svých orgánů také realizoval. Je to až podústavní právní úprava, která ve skutečnosti dává odpověď na otázku, čeho a za jakých podmínek se může jednotlivec na základě tohoto základního práva domáhat, tedy jaké jsou meze tohoto základního práva. Tomuto závěru přitom odpovídá i znění čl. 41 odst. 1 Listiny, podle něhož se lze některých základních práv obsažených v hlavě čtvrté Listiny (tj. hospodářská, sociální a kulturní práva), mezi nimi i práva podle jejího čl. 31, domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Jiné řešení by s ohledem na jejich obecnou povahu ani nebylo možné.

26. Z ustanovení čl. 4 odst. 2 Listiny vyplývá, že meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem. Účelem takto formulovaného výlučného zmocnění zákonodárce je znemožnit výkonné moci „realizaci vlastních představ o tom, jak a jak mnoho lze omezit základní práva. Tím, že toto oprávnění bylo uděleno demokraticky legitimovanému parlamentu, má být zajištěno, že k omezení základních práv dojde až po demokratickém parlamentním diskursu, a navíc získává omezení základního práva i následnou demokratickou zpětnou vazbu“ (Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 128). I v případě sociálních práv je tak právě zákonodárce povolán stanovit, čeho se na jejich základě může jednotlivec domoci. Jeho uvážení však v tomto směru není bezbřehé, protože jeho meze vyplývají již ze samotného ústavního vymezení sociálních práv, kterým jsou definovány jejich podstata a smysl, jichž musí být zákonem šetřeno (čl. 4 odst. 4 Listiny). Zákon nesmí toto právo popřít nebo vyprázdnit. Jakýkoliv zásah do samotné podstaty sociálního práva musí obstat z hlediska principu proporcionality.

27. Výhrada zákona podle čl. 4 odst. 2 Listiny nevylučuje, aby zákonem provedené vymezení sociálního práva, v jehož rámci se jej může jednotlivec domáhat, bylo dále upraveno podzákonným právním předpisem podle čl. 78 Ústavy nebo na základě zákonného zmocnění podle čl. 79 odst. 3 Ústavy. Tímto způsobem však nemůže dojít k zúžení nebo rozšíření jeho ze zákonné úpravy vyplývajícího obsahu. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 16. října 2001 sp. zn. Pl. ÚS 5/01 (N 149/24 SbNU 79; 410/2001 Sb.) vyslovil, že se nejedná o porušení výhrady zákona podle čl. 4 odst. 1 a 2

Listiny, pokud podzákoný právní předpis „konkretizuje problematiku upravenou v základních rysech již samotným zákonem. Opačný závěr, který by požadoval stanovení jakékoliv povinnosti přímo a výhradně zákonem, by zjevně vedl k absurdním důsledkům, a to k popření smyslu sekundární (a v některých případech i primární) normotvorby, jelikož pojmovou součástí každé právní normy je vymezení určitých práv a povinností adresátů normy.“ Co se rozumí těmito základními rysy, závisí stejně jako míra přípustnosti takovéto konkretizace na povaze předmětné povinnosti, resp. jí odpovídajícího práva. Ústavodárce nadto v některých případech stanovil pro určení mezi základního práva zvláštní výhradu zákona, kterou buď zpřísnil uvedená obecná pravidla pro úpravu mezi základních práv podzákoným právním předpisem, nebo takovouto jejich úpravu dokonce vyloučil [srov. např. nález ze dne 23. července 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12 (N 126/70 SbNU 147; 259/2013 Sb.), body 27 a 28].

28. Podstatou ústavně zaručeného práva na bezplatnou zdravotní péči je povinnost státu vytvořit systém veřejného zdravotního pojištění a jeho prostřednictvím zajistit občanům spravedlivý, tedy i vznik možných nerovností vylučující způsob přístupu ke zdravotní péči přiměřené kvality [srov. usnesení ze dne 5. května 1999 sp. zn. Pl. ÚS 23/98 (U 33/14 SbNU 319)]. Všichni pojištěnci by na základě tohoto systému měli mít nárok na taková ošetření a léčby, jež odpovídají objektivně zjištěným potřebám a požadavkům náležité úrovně a lékařské etiky [srov. nález ze dne 4. června 2003 sp. zn. Pl. ÚS 14/02 (N 82/30 SbNU 263; 207/2003 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 52].

29. Stanovení podmínek, které vymezují obsah práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění, vyhrazuje druhá věta čl. 31 Listiny zákonu, v důsledku čehož je vyloučeno, aby zákonodárce za tímto účelem zplnomocnil orgán moci výkonné k vydání podzákonného právního předpisu nižší právní síly než zákon. Jak přitom Ústavní soud v minulosti opakovaně uvedl, mezi tyto podmínky patří také rozsah zdravotní péče, na jejíž poskytnutí toto právo zakládá nárok, a způsob jejího poskytování [srov. nález ze dne 10. července 1996 sp. zn. Pl. ÚS 35/95 (N 64/5 SbNU 487; 206/1996 Sb.), nález ze dne 20. června 2013 sp. zn. Pl. ÚS 36/11 (N 111/69 SbNU 765; 238/2013 Sb.)].

30. Lázeňská léčebně rehabilitační péče je jednou z forem zdravotní péče [§ 13 odst. 2 písm. a) zákona o veřejném zdravotním pojištění], a tudíž právo na její poskytnutí spadá do rámce druhé věty čl. 31 Listiny. I v jejím případě by proto odpověď na otázku, zda má občan nárok na její poskytnutí bezplatně na základě veřejného zdravotního pojištění nebo zda si ji musí hradit sám, měl dát po zjištění příslušného skutkového stavu (zejména zdravotního stavu pojištěnce) přímo prováděcí zákon. Podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění

některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, lze tuto péči považovat za hrazenou službu v případě, že

- odpovídá zdravotnímu stavu pojištěnce a účelu, jehož má být jejím poskytnutím dosaženo, tedy doléčení, zabránění vzniku invalidity a nesoběstačnosti nebo minimalizace rozsahu invalidity, a je pro pojištěnce dostatečně bezpečná [§ 13 odst. 1 písm. a), § 33 odst. 4],
 - je v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy [§ 13 odst. 1 písm. b)],
 - existují důkazy o její účinnosti vzhledem k účelu jejího poskytování [§ 13 odst. 1 písm. c)]
 - a jde o nezbytnou součást léčebného procesu (§ 33 odst. 1),
- což jsou všechno podmínky, jejichž posouzení závisí na odborném lékařském posouzení a jež z praktického hlediska vyžadují další upřesnění. Výhrada zákona podle čl. 31 Listiny samozřejmě nebrání tomu, aby právě za tímto účelem podzákoný právní předpis blíže konkretizoval situace, kdy lze považovat uvedené podmínky za splněné, a tím umožnil dosáhnout mezi účastníky souvisejících právních vztahů, tedy pacienty, lázeňskými zařízeními a zdravotními pojišťovnami, větší jistoty ohledně rozsahu bezplatně poskytované lázeňské léčebně rehabilitační péče. Zmocnění podle § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění jde ovšem v některých směrech dál a opravňuje Ministerstvo zdravotnictví stanovit podzákoným právním předpisem další podmínky realizace předmětného ústavně zaručeného sociálního práva, které ve srovnání se zákonnou úpravou tento rozsah dále zužují. Ve výsledku tak musí být k tomu, aby byla lázeňská léčebně rehabilitační péče hrazena z veřejného zdravotního pojištění, splněny nejen podmínky stanovené zákonem, nýbrž také ty, které nad jejich rámec, byť na základě a v mezích zákonného zmocnění, stanoví vyhláška.

31. Do posledně uvedené skupiny podmínek jednoznačně spadá omezení délky léčebného pobytu a možnosti jeho prodloužení nebo opakování, jakož i omezení časového období, dokdy musí pacient tento pobyt nastoupit, resp. dokdy musí nastoupit případný opakovaný pobyt. Tato omezení jsou upravena zvláště pro každou indikační podskupinu a jejich důsledkem je, že léčebný pobyt není v rozsahu, který překračuje uvedené parametry, hrazen veřejnou zdravotní pojišťovnou. Nestanoví-li přitom vyhláška jinak, nelze lázeňskou léčebně rehabilitační péči bezplatně poskytnout nad tento rozsah, a to bez ohledu na názor ošetřujícího nebo revizního lékaře, zda jsou splněny obecné zákonné podmínky podle § 13 odst. 1 a § 33 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Stejný důsledek má také nenastoupení základního nebo opakovaného léčebného pobytu ve stanovené lhůtě.

32. Zmíněná časová omezení nelze zcela zjevně považovat za pouhou konkretizaci podmínek obsažených v § 13 odst. 1 a § 33 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jež musí být splněny, má-li být zdravotní péče poskytnuta bezplatně na základě veřejného zdravotního pojištění, a jež mají povahu ryze odborných kritérií, k jejichž posouzení je povolán ošetřující lékař, příp. také revizní lékař. Jejich účelem je totiž dosažení takové regulace poskytování této péče, která umožní nalézt rovnováhu mezi požadavky jednak na účinnost léčby, tedy aby hrazený pobyt v lázeňském zařízení skutečně plnil svou předpokládanou léčebnou funkci, jednak na její efektivnost a ekonomickou únosnost, a to s ohledem na jiné dostupné možnosti léčby a celkový objem finančních prostředků ve zdravotnictví. Ústavní soud zdůrazňuje, že zájem na nalezení této rovnováhy je plně legitimní. Její dosažení však vyžaduje poměřování nejen medicínských, ale také ekonomických hledisek, jemuž je třeba přiznat povahu politického rozhodování, v jehož rámci je posuzována účelnost jednotlivých v úvahu přicházejících variant řešení za účelem výběru jedné z nich. Jedná se tedy o jiné meze práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného zdravotního pojištění (přesněji řečeno o meze stanovené za jiným účelem) než ty, jež vyplývají z výše uvedených ustanovení zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů. K jejich stanovení proto může dojít v souladu s výhradou zákona podle čl. 31 Listiny pouze na základě rozhodnutí Parlamentu České republiky, což napadená vyhláška nerespektuje.

33. Skutečnost, že Ministerstvo zdravotnictví při stanovení délky léčebného pobytu a možnosti jeho nastoupení učinilo právě predmetně politické rozhodnutí ohledně rozsahu bezplatně poskytované lázeňské péče, lze názorně ilustrovat na tom, že přijetím napadené vyhlášky došlo bez jakékoliv změny zákonné úpravy k výraznému zkrácení základní délky léčebného pobytu z 28 na 21 dnů. V době rozhodování Ústavního soudu v projednávané věci zase ministerstvo uvažovalo o návratu k původní délce lázeňského pobytu, přičemž jako jeden z veřejně prezentovaných důvodů tohoto kroku uvádělo skutečnost, že lázně jsou významným regionálním zaměstnavatelem a ponechání stavu podle napadené vyhlášky by eskalovalo nárůstem nezaměstnanosti (Vláda premiéra Sobotky přijme opatření pro záchranu českého lázeňství, tisková zpráva vlády ze dne 21. února 2014, zveřejněná na www.vlada.cz). Ohlášená změna podmínek hrazení lázeňské léčebné rehabilitační péče by tedy měla zohledňovat účely, jejichž dosažení prostřednictvím podzákoné normotvorby zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vůbec nepředpokládá.

34. Z těchto důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadená vyhláška stanoví nad rámec zákona meze, v jakých se lze domáhat základního práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění,

v důsledku čehož je v rozporu s výhradou zákona podle čl. 31 Listiny a současně se zmocněním podle čl. 79 odst. 3 Ústavy. Zjištěný derogační důvod je přitom třeba vztáhnout na celé její znění, neboť části, na které se vztahuje, nelze oddělit od ostatních částí vyhlášky bez toho, aby tím Ústavní soud změnil podmínky pro uplatnění práva na bezplatnou zdravotní péči.

35. Kromě opodstatněnosti návrhu shledal Ústavní soud také důvod pro odklad vykonatelnosti svého nálezu. V případě okamžitého zrušení napadené vyhlášky by zanikly v ní obsažené ekonomické nástroje regulace poskytování lázeňské léčebně rehabilitační péče, což by se mohlo nepředvídatelným způsobem promítnout do souvisejících požadavků na prostředky z veřejného zdravotního pojištění a v extrémním případě vést i k destabilizaci tohoto sektoru zdravotní péče. Zároveň by se významně snížila míra právní jistoty ohledně rozsahu, v jakém je poskytování této péče hrazeno z veřejného zdravotního pojištění. Za situace, kdy zákonodárce v § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění zjevně vyjádřil vůli k tomu, aby takováto další regulace existovala, považuje Ústavní soud za žádoucí vytvořit mu k její nové úpravě přiměřený prostor. Odklad vykonatelnosti do 31. prosince 2014 lze považovat za dostatečný k tomu, aby Parlament mohl reagovat na právní závěry uvedené v tomto nálezu a aby případně ve standardních lhůtách projednal návrh zákona, který by pro meze základního práva stanovené napadenou vyhláškou, budou-li jím tyto nadále shledány účelnými, vytvořil v souladu s čl. 31 Listiny adekvátní právní základ. Tento závěr samozřejmě platí i pro případná jiná omezení rozsahu bezplatně poskytované lázeňské léčebně rehabilitační péče, která by vylučovala její hrazení z veřejného zdravotního pojištění navzdory tomu, že by k tomu jinak (podle odborného lékařského posouzení) byly splněny obecné zákonné podmínky podle § 13 odst. 1 a § 33 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Pokud by přitom zákonodárce dospěl k závěru o potřebě nového vymezení zmocnění podle § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, bylo by žádoucí, aby si za účelem předejití případnému nesouladu s čl. 31 Listiny vyžádal, nebude-li předložen spolu s návrhem zákona, také návrh prováděcího předpisu (§ 86 odst. 4 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny).

36. Odklad vykonatelnosti nelze interpretovat v tom smyslu, že po dobu jeho trvání není dán nesoulad napadené vyhlášky s ústavním pořádkem; tato skutečnost však nemá vliv na její další aplikaci, neboť její vyloučení by z hlediska povinnosti státu naplnit účel základního práva na bezplatnou zdravotní péči podle čl. 31 Listiny vedlo ke stavu, který by byl ve svém celku pro pacienty méně příznivý, než je tomu podle současné právní úpravy. Ústavní soud si je vědom, že tento náleze se nijak nedotýká platnosti zmocňovacího ustanovení § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, a tedy nelze vyloučit, že vyhláškou Ministerstva zdravot-

nictví dojde ještě přede dnem vykonatelnosti tohoto nálezu ke změně nebo nahrazení napadené vyhlášky. K tomu nakonec mohou existovat podstatné a legitimní důvody. Jestliže by však k takovému kroku došlo, nelze předpokládat, že by Ústavní soud v případném novém řízení rozhodl o odkladu vykonatelnosti automaticky stejným způsobem. Zejména by tak nemusel učinit za situace, kdy by nová vyhláška stanovila meze uvedeného základního práva přísněji než ta dosavadní.

37. Protože v důsledku odkladu vykonatelnosti tohoto nálezu zůstává napadená vyhláška po přechodnou dobu účinnou, Ústavní soud přistoupil také k projednání dalších námitek navrhovatele, jež směřovaly proti jejímu obsahu. Případné zjištění dalšího derogačního důvodu by totiž v závislosti na jeho povaze mohlo vést k tomu, že by se odklad vykonatelnosti v případě některých částí napadené vyhlášky neuplatnil [srov. nálezy ze dne 19. dubna 2011 sp. zn. Pl. ÚS 53/10 (N 75/61 SbNU 137; 119/2011 Sb.)].

IV. Námitka nesouladu § 2 odst. 2 napadené vyhlášky se zákazem retroaktivity a ochranou legitimního očekávání

38. Navrhovatel se domáhá zrušení přechodného ustanovení § 2 odst. 2 napadené vyhlášky, neboť jej považuje za jsooucí v rozporu se zákazem retroaktivity a ochranou legitimního očekávání. Toto ustanovení zní:

„Poslední léčebný pobyt pojištěnce uskutečněný podle dosavadních právních předpisů v období od 1. října 2009 do dne nabytí účinnosti této vyhlášky se považuje za základní léčebný pobyt podle této vyhlášky. Další léčebný pobyt odpovídající indikaci, na základě které byl uskutečněn léčebný pobyt podle věty první, se považuje za pobyt opakovaný podle této vyhlášky.“

39. Citované ustanovení určuje pravidla pro klasifikaci léčebného pobytu, který se uskutečnil na základě návrhu vystaveného za účinnosti předchozí vyhlášky č. 58/1997 Sb., jako základního nebo opakovaného léčebného pobytu ve smyslu části I bodů 2 a 3 přílohy napadené vyhlášky. Tato klasifikace, kterou předchozí vyhláška neznala, je ve vztahu k již uskutečněným pobytům žádoucí (nebo dokonce nezbytná), neboť umožňuje odvíjet lhůtu pro nastoupení opakovaného pobytu od posledního léčebného pobytu při stejné indikaci bez ohledu na to, zda se uskutečnil podle předchozí nebo napadené vyhlášky. Nemůže tedy nastat situace, kdy se k tomuto pobytu nepřihlíží, což pro velký počet pojištěnců, kteří v minulosti léčebný pobyt nastoupili, znamená, že se na ně nevztahuje z jejich hlediska nesplnitelná dodatečná podmínka, aby další léčebný pobyt nastoupili ve lhůtě pro základní pobyt podle napadené vyhlášky, typicky se odvíjející již od stanovení příslušné diagnózy, provedení zákroku či ukončení léčby ve zdravotnickém zařízení. Lze proto souhlasit s argumentací Ministerstva zdravotnictví, že absence předmětného přechodného ustanovení by v řadě

případů znamenala ztížení nebo dokonce znemožnění přístupu pacientů k lázeňské léčebně rehabilitační péči.

40. Zákaz retroaktivity (zpětné účinnosti) právních norem i zásada právní jistoty jsou pojmovou součástí principu právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy [srov. náleze ze dne 8. června 1995 sp. zn. IV. ÚS 215/94 (N 30/3 SbNU 227), náleze Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky ze dne 10. prosince 1992 sp. zn. Pl. ÚS 78/92 (náleze č. 15, Sbírka usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR, Praha : Linde Praha, 2011, s. 92)]. Ústavní soud ve svých dosavadních rozhodnutích definoval rozdíl mezi pojmy pravé a nepravé retroaktivity a v obecné rovině vymezil podmínky, za nichž lze zpětné působení určité právní normy považovat za přípustné. V případě pravé retroaktivity působí právní norma vznik právních vztahů před její účinností za podmínek, které teprve dodatečně stanovila, nebo zakládá změnu právních vztahů vzniklých podle staré právní úpravy, a to ještě před účinností nového právního předpisu. Nepravá retroaktivita naopak předpokládá, že nový zákon právní následky pro minulost nezakládá, v minulosti nastalé skutečnosti však právně kvalifikuje jako podmínku budoucího právního následku nebo pro budoucnost modifikuje právní následky založené podle dřívějších předpisů [k vymezení těchto pojmů srov. zejména náleze ze dne 4. února 1997 sp. zn. Pl. ÚS 21/96 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.), náleze ze dne 12. března 2002 sp. zn. Pl. ÚS 33/01 (N 28/25 SbNU 215; 145/2002 Sb.) nebo náleze ze dne 19. dubna 2011 sp. zn. Pl. ÚS 53/10 (N 75/61 SbNU 137; 119/2011 Sb.), body 144 až 149; dále také Tilsch, E. Občanské právo. Všeobecná část. Praha : Všehrad, 1925, s. 72–79, Procházka, A. Základy práva intertemporálního se zřetelem k § 5 obč. zák. Brno : Barvič & Novotný, 1928, s. 70].

41. Ústavní soud konstatuje, že § 2 odst. 2 napadené vyhlášky nezakládá ani nemění se zpětnou účinností právní vztahy vzniklé v minulosti v souvislosti s poskytováním lázeňské léčebně rehabilitační péče. Právní fikce, že se v minulosti uskutečnění léčebný pobyt považuje za základní nebo opakovaný ve smyslu nového zákona, má právní význam pouze do budoucna, a to pro hodnocení nároku na bezplatné poskytnutí této péče na základě návrhu vystaveného za účinnosti napadené vyhlášky. Z tohoto důvodu se v případě předmětného ustanovení o pravou retroaktivitu zcela zjevně nejedná.

42. Pokud jde o retroaktivitu nepravou, je třeba uvést, že přechodné ustanovení § 2 odst. 2 napadené vyhlášky nijak nevymezuje rozsah lázeňské léčebně rehabilitační péče, na kterou mají pojištěnci nově nárok, což znamená, že na jeho základě nemohlo dojít ani ke změně souvisejících právních vztahů. Lze-li proto uvažovat o účincích nepravé retroaktivity, nelze je spojovat s tímto ustanovením, ale s novým indikačním seznamem jako celkem, respektive s jednotlivými v něm uvedenými položkami, které

vedly v případě celé řady indikací ke změně (resp. k zúžení) rozsahu hrazené péče. Ani v jejím případě by však námitka navrhovatele nemohla být považována za důvodnou.

43. Na rozdíl od pravé retroaktivity, která je za předpokladu, že je s ní současně spojen zásah do principů důvěry v právo, právní jistoty, resp. ochrany nabytých práv, zásadně nepřipustná, [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/96, nález ze dne 13. března 2001 sp. zn. Pl. ÚS 51/2000 (N 42/21 SbNU 369; 128/2001 Sb.), nález ze dne 6. února 2007 sp. zn. Pl. ÚS 38/06 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.)], lze v případě nepravé retroaktivity konstatovat její obecnou, byť nikoliv bezvýjimečnou, přípustnost [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 53/10, bod 147, nález ze dne 15. května 2012 sp. zn. Pl. ÚS 17/11 (N 102/65 SbNU 367; 220/2012 Sb.), bod 53]. Její soulad se zásadou ochrany důvěry v právo je přitom dán vždy tehdy, pokud je vhodná a potřebná k dosažení zákonem sledovaného cíle a při celkovém poměřování „zklamané“ důvěry a významu a naléhavosti důvodů právní změny bude zachována hranice únosnosti (srov. rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 7. července 2010 sp. zn. 2 BvL 14/02, bod 58). Podle názoru Ústavního soudu jsou tyto podmínky nepochybně splněny i v případě napadené vyhlášky. Nárok na poskytnutí lázeňské léčebně rehabilitační péče pojištěncům totiž vyplývá z jejich povinné účasti na veřejném zdravotním pojištění a co do rozsahu se vždy odvíjí od platné právní úpravy. Jednotliví pojištěnci si proto museli být vědomi, že v budoucnu může ze strany příslušného normotvůrce (ať zákonodárce, nebo ministerstva) dojít k jeho změně, v důsledku čehož nemohli mít ani legitimní očekávání ohledně trvání předmětného nároku v nezměněné podobě, ani důvěru v zachování dosavadní právní úpravy.

V. Námitka nepřipustného zásahu do samotné podstaty práv podle čl. 31 a čl. 26 odst. 1 Listiny

44. Ostatní námitky navrhovatele lze stručně shrnout v tom smyslu, že významné omezení hrazené lázeňské léčebně rehabilitační péče, k němuž došlo na základě napadené vyhlášky, se z ekonomického hlediska negativně (nebo dokonce existenčně) dotýká poskytovatelů lázeňské péče, a tím také samotné možnosti realizace práva na bezplatné poskytování zdravotní péče. Z tohoto důvodu tak mělo být nepřipustným způsobem zasaheno do esenciálního obsahu základních práv podle čl. 26 a 31 Listiny.

45. Ústavní soud předně konstatuje, že napadená vyhláška přinesla oproti předchozí vyhlášce č. 58/1997 Sb. v mnoha směrech snížení rozsahu lázeňské léčebně rehabilitační péče, která je hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Za zásadní změnu lze označit především snížení základní délky lázeňského pobytu z 28 na 21 dnů, jakož i omezení časových intervalů, v jejichž rámci je možné nastoupit opakovaný lázeňský pobyt. Přesto je třeba zdůraznit, že uvedené změny samy o sobě nezakládají nesoulad

s právem na bezplatnou zdravotní péči ve smyslu čl. 31 Listiny nebo právem na podnikání podle čl. 26 Listiny. Těchto práv se lze totiž domáhat pouze v mezích zákonů, které je provádějí, přičemž zákonodárce má při nich relativně širokou dispozici pro konkrétní vymezení obsahu a způsobu realizace, včetně možnosti jejich změn (srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 49).

46. V rámci posouzení, zda byla porušena uvedená práva, Ústavní soud standardně aplikuje tzv. test rozumnosti [k tomuto testu srov. náleze ze dne 5. října 2006 sp. zn. Pl. ÚS 61/04 (N 181/43 SbNU 57; 16/2007 Sb.), náleze ze dne 12. března 2008 sp. zn. Pl. ÚS 83/06 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.), náleze ze dne 24. dubna 2012 sp. zn. Pl. ÚS 54/10 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.), bod 48, nebo náleze sp. zn. Pl. ÚS 19/13, body 50 a 51], v jehož prvních dvou krocích zkoumá, zda nedošlo k zásahu do jejich podstaty neboli esenciálního obsahu. Důvody pro takovéto konstatování v projednávané věci nicméně neshledal, neboť předmětné snížení rozsahu lázeňské léčebně rehabilitační péče, která se hradí z veřejného zdravotního pojištění, ani neznemožňuje podnikání v oblasti poskytování lázeňské péče, ani nečiní přístup k ní pacientům nedostupným. Skutečnost, že se tato změna projevila ve vztahu k jednotlivým lázeňským zařízením v různé intenzitě, na uvedeném závěru nic nemění. Žádné konkrétní tvrzení opodstatňující opačný závěr neuvedl ani navrhovatel. Napadená vyhláška zároveň sledovala cíl přehodnocení rozsahu bezplatně poskytované lázeňské léčebně rehabilitační péče s ohledem na současné medicínské poznatky a postupy a efektivnější využívání financí z prostředků zdravotního pojištění, tedy cíl, jež nelze z hlediska uvedených základních práv považovat za nelegitimní (byť k takovémuto přehodnocení nemůže docházet formou podzákoného právního předpisu, aniž by pro něj byly vytvořeny zákonné podmínky), a protože v ní obsaženou úpravu nelze označit za nerozumnou, obstála také ve třetím a čtvrtém kroku testu rozumnosti.

47. Zákonodárce je v rámci svého uvážení oprávněn rozšířit nebo zúžit rozsah, v jakém mají občané na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči ve smyslu čl. 31 Listiny, lázeňskou péči nevyjímaje (srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 14/02), přičemž stejně tak může změnit i podmínky pro podnikání v oblasti jejího poskytování, k čemuž v důsledku omezení rozsahu hrazené lázeňské péče nepochybně došlo. Uvedená práva proto nelze vykládat tak, že z nich vyplývá garance zachování sítě lázeňských zařízení v její současné podobě a že postupem času nemůže docházet k nahrazování lázeňské péče jinými odbornými metodami, které se ukáží být z hlediska žádaných účinků efektivnější. Zbývá dodat, že existence důvodů pro takovouto změnu, jakož i naopak pro větší podporu lázeňských zařízení, mezi které může patřit např. tradice lázeňství, rozvoj cestovního ruchu nebo zaměstnanost v příslušném regionu, představuje

otázku politickou, protože je k jejímu zodpovězení příslušný v první řadě Parlament České republiky a vláda, a nikoliv Ústavní soud, jenž není oprávněn z těchto hledisek přehodnocovat jejich rozhodnutí.

VI. Závěr

48. Ústavní soud závěrem podotýká, že jím provedený přezkum obsahu napadené vyhlášky se vedle otázky jejich případných retroaktivních účinků (čl. 1 odst. 1 Ústavy) omezil na posouzení jejího souladu se základními právy podle čl. 26 a 31 Listiny, a to výlučně z hlediska navrhovatelem uplatněné obecné námitky. Výše uvedené závěry proto nelze vykládat v tom smyslu, že do budoucna vylučují možnost úspěšného uplatnění případných námitek jiných, které by byly způsobilé odůvodnit její rozpor s posledně uvedenými ustanoveními.

49. Vzhledem k tomu, že napadená vyhláška byla vydána v rozporu s čl. 79 odst. 3 Ústavy a čl. 31 Listiny, vyhověl Ústavní soud podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu předmětnému návrhu a rozhodl, že se tato vyhláška ruší uplynutím dne 31. prosince 2014.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka

Moje odlišné stanovisko směřuje do výroku i odůvodnění nálezu.

Marně jsem zprvu doporučoval, aby Ústavní soud i tentokrát posečkal a otevřel tím prostor pro mimosoudní vyřízení věci, až posléze, když jsem v tomto směru neuspěl, jsem navrhoval, aby návrh byl zamítnut, to vše z následujících důvodů.

x x x

I v průběhu tohoto řízení jsem si obrazně kladl otázku, zda Ústavní soud má být věčně nerudným a mentorujícím dědem Nevědem, či naopak moudrým, téměř pohádkovým dědečkem, který se raduje z každého šikovného a přemýšlivého kroku svého vnoučka.

Tradičně se mi více líbí onen moudrý dědeček, a navíc jsem dokázal udržet v čerstvé paměti uvážlivý odstavec z usnesení Ústavního soudu z 12. 11. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 9/13 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), který zní:

„Je příléhavé dodat, že Ústavní soud v dané věci nepovažoval za účelné přistoupit k rozhodnutí poté, co seznal, že zákonodárce i vláda připravují novelizaci napadeného zákona. Připomínaje dodnes již nespočetněkrát ve své judikatuře ve věcech řízení o ústavních stížnostech princip subsidiarity, dospěl k závěru, že tento princip lze v zásadě podle okolností konkrétního případu vzít v úvahu i při kontrole norem. Zde je tedy významné, že zákonodárce se na revizi a novelizaci napadené právní úpravy

po podání návrhu na její derogaci k Ústavnímu soudu aktivně podílel, a ponechání možnosti zákonodárci, aby se sám vypořádal i s námitkami, které vznesli navrhovatelé v tomto řízení, se jeví být v plném souladu se zásadami procesní ekonomie.“

Nestálo třeba tentokrát za dotaz, zda je pravda, co se všeobecně tuší, že totiž napadenou vyhláškou upravovaná problematika má být předmětem jednání vlády o opatření k záchraně českého lázeňství, respektive jakou hodlá vláda v tomto směru iniciovat budoucí právní úpravu?

Pokládá snad Ústavní soud vládu a zákonodárce za *a priori* nedostatečně potentní k tomu, aby se sami pokusili vypořádat s námitkami navrhovatelů?

Přiměřeně podle občanského soudního řádu:

Který soudce obecného soudu nevede účastníky ke smíru?

Který soudce obecného soudu, byv účastníky řízení požádán o poskytnutí lhůty pro pokus o mimosoudní řešení věci, by neodročil jednání?

Vzpomeňme si na zbytečnou a pracnou ukvapenost v této věci, až zase uslyšíme kňourání nad přetížeností Ústavního soudu...

x x x

Fiat iustitia, pereat mundus.

Od časů královny Koloběžky I. [srov. náleze Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 55/10 (N 27/60 SbNU 279; 80/2011 Sb.)] se stalo módním rušit právní předpisy z důvodů formálních, nehledě přitom na to, že jejich obsah je ústavně konformní.

V souzené věci tak lze shrnout, že

- byla zrušena vyhláška, která obsahově plně obstála v testu rozumnosti,
- předpis, protiústavní toliko z důvodu formy, byl ponechán v platnosti až do 31. prosince 2014, poněvadž bylo shledáno nerozumným jej zrušit ihned a vyvolat tím evidentně chaos.

Vyplyvá mi z toho jedině.

Sbohem, rozume!

Což si případný soudce obecného soudu nepamatuje, že i jen protizákonnou vyhláškou není vázán?

Zkusme si domyslet, jak to bude po dobu do 31. prosince 2014 se soudcovým, ba i lékařovým subjektivním pocitem vázanosti napadenou vyhláškou, která bude od vyhlášení nálezu otevřeně shledána protiústavní?

x x x

Sleduji stoupající tendenci rušení podzákoných předpisů pod záminkou speciální výhrady zákona.

Soudce Jan Musil ve svém odlišném stanovisku k nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 7. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12 (N 126/70 SbNU 147; 259/2013 Sb.) mimo jiné trefně uvedl:

„Jsem si vědom toho, že v tak delikátní oblasti společenských vztahů, jako je otázka tolerance či naopak kriminalizace drog, mohou vzniknout obavy, že výkonná moc (v daném případě vláda) by mohla svým zásahem ovlivňovat kriminální politiku (ať již zpřísněním, nebo liberalizací konzumace drog). Takový zásah, pokud by se děl proti vůli parlamentu, je ovšem dobře napravitelný obvyklými prostředky parlamentní kontroly vůči vládě a hlavně tím, že zákonodárci zůstává stále k dispozici změna či zrušení zákonného zmocnění obsaženého v § 289 TZ.“

Souhlasím plně s Janem Musilem.

Sám jsem v odlišném stanovisku k nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 36/11 (N 111/69 SbNU 765; 238/2013 Sb.) napsal: „jak v jakémkoliv systému zdravotnictví vždy v konkrétním případě záleží na profesní etice lékařově a důvěře pacientově.“

Mým východiskem není skepse, podezíravost k lékařům a zdravotnickým zařízením, představa, že ve zdravotnictví jde o nekalý byznys. Osobně i z okruhu rodiny a přátel mám s českým zdravotnictvím jen ty nejlepší zkušenosti.

Pomůže k odstranění věčné nedůvěry změna formy právního předpisu?

Bude 281 zákonodárců kvalifikovaně číst v odborných lékařských časopisech, aby mohli hlasovat o variantách zdravotních služeb?

Ad absurdum – nebylo by nejpřesvědčivější, kdybychom o variantách rozhodovali v referendu?

Vždy to ve skutečnosti začne a skončí u skutečných odborníků. Jejich návrhu nezbude než přikývnout, protože laickou neznalost bude třeba doplnit důvěrou.

Nezůstala by zákonodárci – pokud by bývala zůstala nezrušena posuzovaná právní úprava – možnost „přebít“ zákonem případnou zjevnou libovůli či exces projevené v právním předpisu nižší právní síly?“

Dnes tedy do třetice marně...

Záhy se třeba výhrada zákona stane evergreenem a některý aktivistický diplomant si dá práci s tím, aby sestavil úplný seznam prováděcích předpisů, které by stálo za pokus napadnout návrhem u Ústavního soudu. Doufám jen, že poněkud zvětšeným písmem upozorní potenciální navrhovatele, aby neudělali onu školáckou chybu a petitem napříště napadli i zmocňovací ustanovení, neboť v opačném případě svedou Ústavní soud k tomu, aby v rámci poslušné horlivosti zapomněl na svoji jinak velmi oblíbenou petilogii.

Nedočkáme se pak konečně třeba formulací typu „Ústavní soud připomíná princip priority ústavně konformní interpretace před derogací, ke kterému se přihlásil v řadě svých rozhodnutí [např. nález sp. zn. Pl. ÚS 5/96 ze dne 8. 10. 1996 (N 98/6 SbNU 203; 286/1996 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 15/98 ze dne 31. 3. 1999 (N 48/13 SbNU 341; 83/1999 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 4/99 ze dne 16. 6. 1999 (N 93/14 SbNU 263; 192/1999 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 10/99 ze dne 27. 10. 1999 (N 150/16 SbNU 115; 290/1999 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), usnesení sp. zn. Pl. ÚS 92/06 ze dne 3. 4. 2007 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Z mnoha myslitelných výkladů zákona je tedy třeba v každém případě použít pouze takový výklad, který respektuje ústavní principy (je-li takový výklad možný), a ke zrušení ustanovení zákona pro neústavnost přistoupit teprve tehdy, nelze-li dotčené ustanovení použít, aniž by byla ústavnost porušena (princip minimalizace zásahu do pravomoci jiných orgánů veřejné moci). Ústavní soud je na základě shora uvedeného přesvědčen, že prostor pro ústavně konformní interpretaci napadeného zmocňovacího ustanovení je v tomto zkoumaném případě dán“?

A propos, vskutku všechna ustanovení napadené vyhlášky porušují onu poněkud apologeticky vykonstruovanou zvláštní výhradu zákona?

x x x

Málem bych zapomněl.

Vždyť jde přece o lázeňství!

Ve věcech souvisejících se zdravotnictvím Ústavní soud již dávno od principu minimalizace zásahu dospěl k nauce o maximalizaci zásahu.

Osud napadené vyhlášky, která není v dané oblasti historicky prvním podzákonným předpisem, ukazuje, že Ústavní soud v zájmu právní jistoty záhy přistoupí k nové zásadě tohoto znění:

„Quod licet Ministro, non licet ministro.“

Vybavujete si také, jak Ústavní soud v nálezu ze dne 20. 6. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 36/11 rovněž stanovil delší legisvakanční lhůtu?

„Současně byla stanovena legisvakanční lhůta do konce roku 2013, neboť poplatek za lůžkovou péči je aktuálně nikoliv nevýznamným příjmem poskytovatelů zdravotních služeb a jeho okamžitý výpadek by je bezdůvodně a nespravedlivě ekonomicky postihl. Zákonodárci je tímto vytvořen časový prostor, aby mohl nastavit parametry platby v intencích tohoto nálezu.“

Neslušela by i Ústavnímu soudu jistá míra sebereflexe?

x x x

Moudrý dědeček, o němž byla již řeč shora, by jistě četl vnučkovi rozšafné Werichovo Fimfárum. V pohádce o Palečkovi by pak spolu narazili na napomenutí, které uštědřil vůdce lupičů František Jizva svému druhovi Krvežíznivému poté, kdy tento na Palečkovu adresu chroptil:

„Měli jsme ho rozmačkat, rozdrtit, rozmáznout!“

Fulltextová odpověď (srov. Werich, Jan. Fimfárum. Praha : Albatros, 1997, s. 102) budiž nedílnou součástí tohoto odlišného stanoviska...

2. Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

Důvody, pro které jsem nehlasoval s většinou pléna pro derogacní nálezy, mají základ v nesouhlasu s klíčovým závěrem, formulovaným v bodu 34, že napadená vyhláška č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost, (dále jen „vyhláška“) stanoví „nad rámec zákona meze, v jakých se lze domáhat základního práva na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění“ a v důsledku toho je v rozporu s „výhradou zákona“ podle čl. 31 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Předně jsem názoru, že taková kolize v dané věci nenastala, neboť zákonnou úpravu vyžadovanou čl. 31 Listiny představuje zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“), a to jmenovitě v ustanoveních § 13 odst. 1 písm. a) až c), odst. 2 písm. a) a § 33 odst. 1; rozhodnutí o poskytnutí (hrazené) lázeňské péče je svěřeno příslušnému lékaři, který se rozhoduje podle hledisek vyslovených v ustanoveních § 13 odst. 1 písm. a) až c) a přihlíží dále k tomu, zda jde „o léčebně rehabilitační péči, poskytovanou jako nezbytnou součást léčebného procesu“ ve smyslu § 33 odst. 1 zákona o veřejném zdravotním pojištění. S tou odlišností spočívající v tom, že jeho rozhodnutí musí ještě potvrdit lékař další, revizní, je tomu tedy jako v každém případě rozhodování o hrazených službách jakékoli jiné podoby zdravotní péče. Z tohoto hlediska vyhláška, vydaná na základě zmocnění dle § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, plní roli pouhého výkladového odborného usměrnění k zajištění rozhodovací jednoty, a přísně vzato by jí (jinak) ani třeba nebylo (srov. konkrétní metodiku léčby jednotlivých onemocnění; jestliže se lékař rozhoduje pro léčebný výkon pouze na základě „dostupných poznatků lékařské vědy“, výhradou zákona ohrožen bezpochyby není, a klade se tak otázka, proč by měl být v případě úsudku, že lázeňská péče je či není součástí léčebného procesu).

Vycházejí z toho, co většina pléna v bodu 30 uznává, že „výhrada zákona podle čl. 31 Listiny samozřejmě nebrání tomu, aby právě za tímto účelem podzákonný právní předpis blíže konkretizoval situace, kdy lze považovat uvedené podmínky za splněné, a tím umožnil dosáhnout mezi účastníky souvisejících právních vztahů, tedy pacienty, lázeňskými zařízeními a zdravotními pojišťovnami, větší právní jistoty ohledně rozsahu bezplatně poskytované lázeňské léčebné rehabilitační péče“ [srov. též shovívavý názor Ústavního soudu vyjádřený v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. 10. 2001 (N 149/24 SbNU 79; 410/2001 Sb.)], jsem - nadto - (oproti většině) mínění, že o taková konkréta v případech posuzované vyhlášky šlo.

Nesdílím totiž názor, že vybočení z možné „konkretizace“ představuje „omezení délky léčebného pobytu a možnosti jeho prodloužení nebo opakování, jakož i omezení časového období, dokdy musí pacient tento pobyt nastoupit, resp. dokdy musí nastoupit případný opakovaný pobyt“, jak se uvádí v bodu 31. Klíčový argument ve prospěch tohoto závěru většina pléna spatřuje v tom, že v těchto aspektech vyhláška přesahuje jinak přípustné meze úpravy otázek odborných, jmenovitě účinnosti léčby, a nabývá rozměru nalézání rovnováhy ve vztahu k „ekonomické únosnosti“, čemuž je třeba „přiznat povahu politického rozhodování“ (bod 32). Proti tomu však lze klást rovnocenně silné tvrzení, že i zde jde zásadně o rozhodování (příslušného lékaře) primárně odborné, jako je tomu ve všech ostatních případech rozhodování o konkrétním výkonu zdravotní služby ve smyslu § 13 odst. 1 zákona o veřejném zdravotním pojištění, neboť i zde je „ekonomičnost“ léčby ve hře. Těžko nalézt určující rozlišení mezi stanovením kupříkladu pooperační hospitalizace v délce 21 dnů na jedné straně a stanovením téže doby léčebné rehabilitačního pobytu na straně druhé; rovněž v prvním případě musí lékař vzít v úvahu i ty okolnosti, jimž většina pléna přisuzuje znaky rozhodování „politického“, a tu i tam má lékař možnost původně stanovený „léčebný pobyt“ (podle konkrétní situace) prodloužit či rozhodnout o jeho opakování. Pravda je, že v případě léčebné rehabilitační péče mu vyhláška poskytuje jisté vodítko, nicméně není žádného důvodu k podezření, že sama nevychází z odborných hledisek.

Co do určení „časového období, dokdy musí pacient tento pobyt nastoupit, resp. dokdy musí nastoupit případný opakovaný pobyt“, platí očividně totéž, a má souvislost s (odborným) požadavkem, aby rehabilitační léčba byla efektivní.

Výhrada zákona se tedy ani z výchozích pozic argumentace většiny neuplatní.

Stojí za to dodat, že ústředně vytýkané „omezení délky léčebného pobytu“ z 28 na 21 dnů základní doby (očividný motiv derogačního návrhu) je samo o sobě pojem nepřipadný potud, že je vztahován k vyhlášce předtím účinné, jež však nejen logicky trpí stejnými ústavněprávními deficity

(dovozenými většinou pléna) jako stávající, nýbrž – z věcného hlediska a především – z ní bez dalšího nemůže plynout, že jí stanovená (delší) doba byla dobou určenou (odborně) „správně“, resp. že ob stojí i ve vztahu k později rozvinutým metodám léčení. Přísně vzato tedy nejde primárně o „restriktci“, nýbrž o nové (jiné) její určení.

A to dokonce určení takové, které většina pléna uznala jako ústavně konformní, jež „nesoulad s právem na bezplatnou zdravotní péči ve smyslu čl. 31 Listiny“, stejně jako „s právem na podnikání podle čl. 26 Listiny“, nezakládá (bod 45), neboť „snížení rozsahu lázeňské léčebně rehabilitační péče, která se hradí z veřejného zdravotního pojištění, ani neznemožňuje podnikání v oblasti poskytování lázeňské péče, ani nečiní přístup k ní pacientům nedostupným“ (bod 46).

Jestliže většina pléna současně v nález konstatuje (bod 46), že napadená úprava vyhlášky „sledovala cíl přehodnocení rozsahu bezplatně poskytované lázeňské léčebně rehabilitační péče s ohledem na současné medicínské poznatky a postupy a efektivnější využívání financí z prostředků zdravotního pojištění, tedy cíl, jež nelze z hlediska uvedených základních práv (pozn.: dle čl. 31 a 26 Listiny) považovat za nelegitimní“, klade se i otázka, čeho tím bylo dosaženo (triviálněji: kdyby navrhuující senátoři věděli toto předem, zda by zrušení vyhlášky navrhli). Na základě přijatého nález se totiž nemusí věcně stát nic – jen „překlopit“ vyhlášku do zákona...

Návrh skupiny senátorů měl být podle mého názoru zamítnut.

3. *Odlíšné stanovisko soudkyně Michaely Židlické*

Nález ve věci sp. zn. Pl. ÚS 43/13 vychází při interpretaci výhrady zákona dle čl. 31 Listiny z nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 ze dne 20. 6. 2013 (N 111/69 SbNU 765; 238/2013 Sb.) ve věci zdravotnických nadstandardů, k němuž jsem zaujala disentanční stanovisko. Vyjádřila jsem v něm mimo jiné přesvědčení, že mimořádný rozvoj lékařské vědy, k němuž v posledních dvaceti letech došlo (a tento trend pokračuje i nadále), představuje kvantitativní novum vyžadující nový pohled na financování zdravotní péče. Mám za to, že tento náhled je relevantní i v nyní projednávané věci.

Jedním z důsledků zavádění nových a účinnějších metod léčby je mimo jiné i zkracování časů potřebných k vyléčení pacientů. Z hlediska práva na ochranu zdraví dle čl. 31 Listiny by přitom měl být rozhodný právě výsledek, tzn. zlepšení zdravotního stavu pacienta, nikoliv prostředek, tzn. nárok na to, aby byl po určité stanovenou dobu léčen. Změnil-li se tedy technické možnosti natolik, že stejného výsledku lze u pacienta dosáhnout za kratší dobu, pak napadená právní úprava fakticky žádnou „změnu rozsahu“ hrazené lázeňské péče nepředstavuje, neboť ke zlepšení zdravotního stavu pacienta dojde ve stejném rozsahu, jako tomu bylo dříve. Naopak

ponecháním lázeňské péče ve stávajícím rozsahu by docházelo k rozšiřování léčby nad rámec dříve stanovený. Je-li tedy změna v rozsahu poskytované lázeňské péče odůvodněna vyšší účinností léčby, nejedná se o politické rozhodnutí v tom smyslu, že má být pacientům poskytováno méně či více, nýbrž jde naopak o opatření směřující k zachování stávající úrovně péče. Za těchto okolností nepovažuji, na rozdíl od většinového stanoviska, regulaci této otázky prostřednictvím podzákonného právního předpisu za protiústavní. Co se týče ekonomického dopadu příslušného opatření, jímž rovněž většinové stanovisko argumentuje, pak se nedomnívám, že by z kteréhokoliv ustanovení ústavního pořádku plynula státu povinnost garantovat provozovatelům lázeňských zařízení určitou úroveň zisku. Napadená právní úprava by přece zákonodárci nijak nebránila přijmout opatření směřující ke zvýšení rozsahu lázeňské péče, pokud by to z politického hlediska považoval za potřebné.

Domnívám se, že Ústavní soud se měl v nyní projednávané věci přiklonit spíše k sebeomezujícímu principu a více zvážit, zda je derogace napadené podzákonné normy skutečně jedinou a nezbytnou cestou, jak dosáhnout deklarovaných cílů.

4. Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa k odůvodnění nálezu

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, podávám odlišné stanovisko k odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 43/13.

Předmětem řízení v této věci bylo posouzení souladu vyhlášky č. 267/2012 Sb., o stanovení Indikačního seznamu pro lázeňskou léčebně rehabilitační péči o dospělé, děti a dorost, se zmocňovacím ustanovením § 33 odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“). Zrušující nález považuji za souladný s dosavadní judikaturou Ústavního soudu ve věcech výhrady zákona v oblasti vymezení podmínek pro poskytování bezplatné zdravotní péče; odůvodnění však „léčí“ právní cestou spíše podnikatelské neudhy našeho lázeňství, aniž by dávalo dostatečný návod pro ústavně či zákonně konformní postup při vydávání vyhlášky nové.

1. Domnívám se, že v odůvodnění nálezu mělo být zaujato jasné stanovisko k pozadí návrhu, který nebyl motivován snahou odstranit neústavní stav, nýbrž snahou prostřednictvím takového návrhu řešit otázku poklesu vytíženosti (a tím prosperity) lázeňských zařízení a hrozící likvidaci některých z nich. Z návrhu na zrušení vyhlášky je až příliš patrné, že navrhovatelům by vůbec nevadilo, kdyby daná problematika byla i nadále upravena vyhláškou, a to za podmínky, že délka hrazeného léčebného pobytu nebude snížena ve srovnání s dosavadním stavem o 7 dnů (tedy fakticky

o 25 %). Ačkoli by bylo neústavním stavem zakotvení např. 35 dnů hrazeného pobytu, nepochybně by navrhovatel takový návrh nepředložil. Tím spíše, bude-li vrácen původní rozsah (délka hrazeného pobytu), neústavnost již vadit navrhovatelům nebude. Ke stejnému řešení by konečně vedlo též např. vytvoření vhodných (např. vízových) podmínek pro získání klientely ze zahraničí (arabské státy, Ruská federace), ačkoli se vůbec o problematiku ústavnosti vyhlášky jednat nebude, o vytíženost lázní však ano.

2. Přitom představa, že naplněním výhrady zákona bude věc ústavně vyřešena (body 25 a následující), dává jen částečnou odpověď (pokud vůbec) na danou otázku, která se točí právě kolem délky pobytu. To není jen záležitostí ústavnosti, nýbrž medicínského posouzení a hospodárnosti a rentability lázeňského provozu. K tomu, aby Ústavní soud mohl posoudit možnosti omezení (bod 26 odůvodnění) nároků na lázeňskou péči v obou variantách, musel by nejdříve vysvětlit, co se omezuje a co se podmiňuje. Zmiňovaný čl. 4 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) je přece zaměřen na možnosti omezování samovykonatelných práv a svobod pozitivovaných Listinou, zatímco v případě čl. 41 odst. 1 Listiny jde o otázku mezi jiné povahy. Odkaz na provedení tzv. testu racionality (na rozdíl od testu proporcionality) tento rozdíl postihuje (bod 46 odůvodnění) jen částečně; lze jej uplatnit ve vztahu k obsahu, méně již k formě regulace. Není možné zde blíže rozebírat základy koncepce pojetí základních práv a svobod z hlediska toho, zda je součástí jejich obsahu i určení jejich mezí. Podle tzv. vnitřní teorie právo nebo svoboda sahá jen tam (*für sich*), kam sahají jejich společensky přijatelné a definované meze (pak by základním právem léčebného pobytu bylo 21 dnů). Podle tzv. vnější teorie obsahu existuje nějaké právo či svoboda o sobě (*an sich*), kdežto meze jsou něco daného z vnějšku (např. právě ekonomické možnosti společnosti), co o jejich rozsahu nerozhoduje (pak by základním právem léčebného pobytu byla doba potřebná k rehabilitaci odpovídající zdravotnímu stavu nemocného a možnostem lékařské vědy v kontextu lidské důstojnosti). Nicméně právě na tuto otázku bude stále naráženo, neboť právě u práv vymezených v čl. 41 odst. 1 Listiny je tento problém nejvýraznější. Jde tak v prvé řadě o vymezení toho, co je standardem [viz již nález sp. zn. Pl. ÚS 36/11 ze dne 20. 6. 2013 (N 111/69 SbNU 765; 238/2013 Sb.) k tzv. nadstandardům]. Bez toho nelze korektně dospět k závěru o mezích omezení lázeňské léčebné rehabilitační péče podle § 13 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění.

3. Listina vyžaduje zákon pro úpravu podmínek poskytování zdravotní péče, kterou je nepochybně i rehabilitační lázeňská péče. Nehovoří však již o jejím rozsahu a podmínce jejího vymezení zákonem, neboť to je věc, která jistě musí být z mnoha ohledů právně upravena v zájmu regulérnosti jejího poskytování, ale těžko z pozic ústavnosti či zákonnosti zodpovězena. Tu do hry vnáší až § 13 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění.

Východiskový nález sp. zn. Pl. ÚS 35/95 ze dne 10. 7. 1996 (N 64/5 SbNU 487; 206/1996 Sb.) sice uvedl, že definovat zákonné vymezení obsahu a rozsahu podmínek a způsob uplatnění práva občana na bezplatnou zdravotní péči je možné jen zákonem, avšak to nic nemůže měnit na tom, že mezi podmínkou poskytnutí péče a rozsahem této péče je prostě rozdíl. Jedná se o otázku politickou (tzv. political question doctrine) či medicínskou [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 5/04 ze dne 25. 9. 2007 (N 147/46 SbNU 443), bod 45, k problematice zajištění lékařské pohotovostní služby]. Na tu v podstatě nemůže dát odpověď ani vyhláška, ani zákon, protože je to věcí právě odborného lékařského posouzení (tak to staví § 33 odst. 1 zákona o veřejném zdravotním pojištění – doporučení lékaře a potvrzení revizního lékaře) a ekonomických možností zdravotních pojišťoven, nikoli odvozování možností cestou od právního předpisu vyšší právní síly k nižším patrům právního řádu. Není pochyb o tom, že v rámci hospodaření s finančními prostředky je to právě zákonodárce (a ještě předtím volič), kdo rozhodne o tom, jaké prostředky zde v této oblasti vynaložit, zatímco prováděcí předpis se již může jen pohybovat v mezích zákonodárcem (tedy politicky) určených.

4. Konečně nelze nevidět, že čl. 31 druhá věta Listiny hovoří o podmínkách poskytování bezplatné zdravotní péče. Odůvodnění nálezu však nedává odpověď na otázku, zda za takovou podmínku lze vůbec délku hrazeného či příspěvkového lázeňského pobytu považovat. Podmínkou podle mého názoru mohou být ostatní kautely uvedené ve zmocňovacím ustanovení § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění – tedy vymezení nemocí, u nichž lze lázeňskou léčebně rehabilitační péči poskytnout, indikační předpoklady, odborná kritéria pro poskytnutí lázeňské léčebně rehabilitační péče u jednotlivých nemocí a indikační zaměření lázeňských míst. Každá z nich má své medicínské ratio, kdežto právě ona nešťastná délka pobytu vrací do hry kritéria ekonomická (tedy i politická) a medicínská, nikoli však ústavněprávní. Přitom jak již bylo zdůrazněno, nejde o podmínku, kterou pro zákonnou úpravu vyhrazuje čl. 31 Listiny, nýbrž o rozsah, který však stanoví až návětí § 13 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, které je se zmocňovacím ustanovením § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění bezprostředně spojeno. Ústavní soud také konstatuje v bodě 45 odůvodnění, že došlo ke snížení právě rozsahu lázeňské péče, ten je však na základě zmocňovacího ustanovení určován právě prováděcím předpisem. Protože odůvodnění nezaújalo stanovisko k problému samotného zmocnění, tedy zda může správní úřad vycházet jen z ustanovení § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění, nebo zda může z hlediska svých mezí přihlížet i k jeho zbyvajícimu obsahu (což by mělo platit pro vládu).

5. Ačkoli zákon stanoví, že vymezí nejen podmínky, nýbrž i rozsah péče, ve skutečnosti v případě délky léčebného pobytu na stanovení

takového rozsahu rezignuje. Přenechává to prováděcímu předpisu, aniž stanoví kritéria, kterými se má ministerstvo při stanovení délky pobytu řídit. To neplatí jen z výslovného pokynu legislativních pravidel vlády, nýbrž přímo z čl. 79 odst. 3 Ústavy České republiky. Navíc není jednoznačně rozlišeno, zda se pod rozsahem nerozumí zčásti i ony podmínky. Novinové titulky *á la* „Ústavní soud stanovil délku lázeňského pobytu na 28 dnů“ budou proto jen názornou ilustrací celého problému obdobné úrovně jako zavádějící informace o tom, že Ústavní soud zrušil poplatek za pobyt v nemocnici.

6. Kladu si otázku, jaký smysl má potom posuzování těchto návrhů pouze s odkazem na výhradu zákona, která navíc nesměřuje k rozsahu, nýbrž podmínkám poskytování bezplatné péče, když se ve skutečnosti řeší otázka zcela jiné (neprávní) povahy, což vlastně Ústavnímu soudu ani nepřislouší. Základní problém spočívající v tom, že navrhovatel nechal stranou samotné zmocňovací ustanovení, pak značí, že i nová vyhláška na základě ústavně sporného textu § 33 odst. 2 zákona o veřejném zdravotním pojištění způsobí další problém.

7. Konečně se sluší poznamenat, že ministr zdravotnictví ve svém vyjádření nabídl řadu argumentů pro posouzení onoho rozsahu. Ty rozhodně nelze srovnávat s pověstnými efektivními metodami zkracování léčebného pobytu simulantů v garnizoně v podání doktora Grünsteina, který nechtěl nikoho při nástupu na válečné pole zdržet ani o jediný den. Jestliže se odůvodnění věnuje i otázkám ekonomickým, mělo by se i k jeho argumentaci vyjádřit, a to již proto, že dospívá k závěru (bod 45 odůvodnění), že oproti předchozí vyhlášce č. 58/1997 Sb., kterou se stanoví indikační seznam pro lázeňskou péči o dospělé, děti a dorost, došlo v mnoha směrech ke snížení rozsahu lázeňské léčebné rehabilitační péče. Byla tedy předchozí úprava oním standardem? Bylo pak třeba zmiňovat test racionality, když ten je na posouzení zvolené nebo předepsané formy právní regulace stejně krátký? Jak bylo uvedeno výše, i 35 dnů by bylo neústavním řešením, a to nikoli s ohledem na porušení § 13 odst. 1 zákona o veřejném zdravotním pojištění, nýbrž právě s ohledem na zvolenou formu podzákonného předpisu.

Č. 40

K náležitému odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu

Nejvyšší soud tím, že v odůvodnění svého rozhodnutí nijak nereagoval na námitky dovolatelky, které měly ústavní rozměr, nedostál své ústavní povinnosti poskytovat ochranu základním právům stěžovatelky (čl. 4 Ústavy), a sám tak porušil základní právo stěžovatelky na přístup k soudu, které je součástí širšího komplexu práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 25. března 2014 sp. zn. II. ÚS 3142/12 ve věci ústavní stížnosti obce Skryje, se sídlem Skryje u Rakovníka, IČO: 00244392, zastoupené prof. JUDr. Alešem Gerlochem, CSc., advokátem, se sídlem Botičská 4, Praha 2, proti rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 27 Co 275/2011-584 ze dne 10. listopadu 2011 a rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1162/2012-642 ze dne 31. května 2012 vydaným ve sporu o určení vlastnického práva k nemovitostem, za účasti Krajského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení, hlavního města Prahy, zastoupeného JUDr. Světlanou Semrádovou Zvolánkovou, advokátkou, se sídlem Karlovo náměstí 18, Praha 2, a České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1162/2012-642 ze dne 31. května 2012 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1162/2012-642 ze dne 31. května 2012 se ruší.

III. Ve zbývajících částí se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 16. srpna 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“),

jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů s odůvodněním, že jimi bylo porušeno její ústavně zaručené právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v důsledku toho též její právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny.

Jelikož ústavní stížnost byla podána včas a splňovala i veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo možné přistoupit k jejímu věcnému přezkumu.

Ze spisu Okresního soudu v Rakovníku sp. zn. 6 C 104/2007, který si za tím účelem Ústavní soud vyžádal, vyplynulo, že Krajský soud v Praze v předmětné věci rozhodoval o odvolání žalobce – hlavního města Prahy, o odvolání první žalované – stěžovatelky a o odvolání vedlejšího účastníka řízení na straně žalobce – Domu dětí a mládeže – Hobby centrum proti rozsudku Okresního soudu v Rakovníku č. j. 6 C 104/2007-529 ze dne 6. dubna 2011, jímž nalézací soud určil, že druhá žalovaná – Česká republika je vlastníkem budovy č. p. 100 postavené na pozemku parc. č. st. 122/1 o výměře 417 m² nacházející se v katastrálním území Skryje nad Berounekou a že příslušnost hospodařit s touto budovou náleží Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Druhým výrokem rozsudku soudu prvního stupně byl zamítnut návrh žalobce na určení jeho vlastnictví ke stavbám a pozemkům v katastrálním území Skryje nad Berounekou včetně jejich součástí a příslušenství, v žalobě blíže specifikovaných, jakož i vzájemný návrh stěžovatelky na určení vlastnictví ke stejným nemovitým věcem. Ve výroku III soud rozhodl, že České republice – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových se náhrada nákladů řízení vůči ostatním účastníkům řízení nepřiznává.

Krajský soud v Praze napadeným rozsudkem č. j. 27 Co 275/2011-584 ze dne 10. listopadu 2011 změnil rozhodnutí soudu prvního stupně a nově určil, že žalobce je vlastníkem budovy č. p. 100 na parcele st. 122/1, pozemku parc. č. st. 122/2, parc. č. st. 283 a st. 284, vše v katastrálním území Skryje nad Berounekou, zapsáno na listu vlastnictví č. 461 u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, katastrální pracoviště Rakovník, jakož i vlastníkem oplocení na pozemcích parc. č. 997, 244/1, 244/2, st. 122/2, studny na pozemku parc. č. 122/2, přípojky vody na pozemku parc. č. 997, st. 122/2, přípojky kanalizace na pozemku parc. č. 997, čistírny odpadních vod na pozemku parc. č. 997, zpevněné plochy na pozemku parc. č. 979, 244/1 a st. 122/2, trafostanice, kabeláže na pozemku parc. č. 241/1 a bazény na pozemku č. 244/1, st. 122/2, vše v katastrálním území Skryje nad Berounekou. Rozsudek nalézacího soudu byl změněn i tak, že se zamítá vzájemný návrh druhé žalované České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových na určení, že je vlastníkem budovy č. p. 100 na parcele st. 122/1, jinak byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen.

Ve výrocích II a III odvolací soud rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů, přičemž uložil žalovaným zaplatit žalobci částku 110 600 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku a dále rozhodl, že vedlejší účastník a žalovaní nemají navzájem právo na náhradu nákladů řízení.

Krajský soud v Praze oproti soudu nalézacímu dospěl k závěru, že došlo k přechodu sporných nemovitých věcí do vlastnictví žalobce, a to na základě rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 34008/2000-14 ze dne 1. ledna 2001, vydaného dle § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, jehož věcnou správnost nebyl odvolací soud dle svého názoru příslušen přezkoumávat. Krajský soud v Praze se současně ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o tom, že nebyly splněny předpoklady podle § 1 či § 2 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů, pro přechod sporných nemovitostí na stěžovatelku. Ve vztahu k tvrzení stěžovatelky, podle něhož vlastnictví k předmětným nemovitostem nabyla vydržením, odvolací soud zvažoval, který z nabývacích titulů, žalobcův či stěžovatelky, ve vzájemné konkurenci lépe obstojí a je právně účinný. Těmto podmínkám podle Krajského soudu v Praze vyhovoval lépe nabývací titul žalobce, tj. právně účinné a závazné rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 1. ledna 2001, který z hlediska časové posloupnosti předcházel okamžiku vydržení vlastnictví stěžovatelkou k datu 24. května 2001, eventuálně 5. března 2003. Odvolací soud proto rozhodl, jak je shora uvedeno.

Následně podané dovolání stěžovatelky (vedle ní i České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových) bylo zamítnuto rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1162/2012-642 ze dne 31. května 2012. Dovolací soud shledal dovolání stěžovatelky přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění do 31. prosince 2012, (dále též „o. s. ř.“), nicméně nedůvodným.

Stěžovatelka se v dalším obrátila na Ústavní soud, jsouc přesvědčena o porušení svého práva na spravedlivý proces ze strany Nejvyššího soudu, který své rozhodnutí řádně, v souladu s požadavky vyslovenými judikaturou Ústavního soudu, neodůvodnil, čímž založil jeho nepřezkoumatelnost. V rozsáhlém dovolání stěžovatelka podle svých slov rozebrala jednotlivé argumenty Krajského soudu v Praze a vysvětlila, v čem považuje závěry soudu za nesprávné, přičemž odkázala na dle jejího názoru relevantní judikaturu Nejvyššího soudu. Žádnou z námitek stěžovatelky se však dovolací soud věcně nezabýval a pouze vágně konstatoval absenci vad v napadeném rozsudku odvolacího soudu. Popsané pochybení Nejvyššího soudu stěžovatelka považovala za obzvlášť závažné ve světle toho, že přípustnost dovolání v dané věci vyplývala z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a ona

v něm reagovala na zcela novou skutkovou a právní argumentaci obsaženou v rozsudku odvolacího soudu.

Krajský soud v Praze svým rozhodnutím podle stěžovatelky pro změnu porušil její právo vlastnit majetek garantované čl. 11 Listiny, neboť ji zbavil vlastnického práva k předmětu řízení, aniž by pro to existovala jakákoliv opora v zákoně. Protiústavnost postupu Krajského soudu v Praze stěžovatelka spatřovala jednak v nesprávném hodnocení obsahu rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 2001, resp. jeho příloh, které podle jejího mínění nezahrnovalo řádné označení sporných nemovitostí, tudíž nebylo způsobilé založit vlastnické právo žalobce k nim. Stěžovatelka dále zpochybnila právní závěry odvolacího soudu týkající se otázky vydržení, konkrétně mu vytkla rozpory v jeho závěrech, kdy na jednu stranu přisvědčil oprávněnosti stěžovatelčiny držby, současně však upřednostnil rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 2001, a to aniž by bylo prokázáno, že stěžovatelka se o jeho vydání v průběhu vydržecí doby dověděla, případně aniž by bylo prokázáno, že ke zpochybnění dobré víry stěžovatelky došlo jinak. Stěžovatelka v této souvislosti opakovaně zdůraznila, že nejméně od roku 1993 do roku 2007 byla vedena v katastru jako vlastník sporných nemovitostí, starala se o ně a investovala do nich, přičemž po celou dobu neučinily orgány České republiky či jiné orgány veřejné moci žádný patrný krok, jímž by její vlastnictví ve vztahu k těmto nemovitostem zpochybnily.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení a vedlejší účastníky, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Krajský soud v Praze v podání ze dne 16. prosince 2013 vyjádřil názor, že k zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na spravedlivý proces v posuzované věci nedošlo. Odkázal zcela na odůvodnění napadeného rozsudku, jehož závěry ve stručnosti zrekapituloval, přičemž vyslovil nesouhlas s tvrzením stěžovatelky, že na rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nelze pohlížet jinak, než jako na protiústavní vyvlastňovací akt. Odvolací soud dále dodal, že pro nabytí vlastnictví vydržením stěžovatelkou nebyla splněna základní podmínka dle ustanovení § 130 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to vydržecí lhůta.

Za Nejvyšší soud se vyjádřil příslušný senát, který sdělil, že rozsudek sp. zn. 28 Čdo 1162/2012 ze dne 31. května 2012 se podle něj opírá nejen o citaci obecných ustanovení občanského zákoníku, občanského soudního řádu a zákona č. 172/1991 Sb., nýbrž také o ustálenou judikaturu dovolacího soudu. Nejednalo se přitom o případ odůvodňující výjimku z aplikace

uvedených ustanovení právních předpisů ani o případ, který by si vyžádal jiné řešení právní otázky ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. než to řešení, k němuž dovolací soud při výkladu a aplikaci tohoto ustanovení již dospěl. Ústavní stížnost Nejvyšší soud proto nepovažoval za opodstatněnou.

Vedlejší účastník hlavní město Praha prostřednictvím svého právního zástupce označil ústavní stížnost stěžovatelky za nedůvodnou. Úvodem poznamenal, že soudy všech stupňů vždy srozumitelně uvedly, jaké důvody je vedly k vydání napadených rozhodnutí, jejich rozhodnutí nejsou svévolná ani excesivní a jimi provedená interpretace podústavního práva nepředstavuje porušení principů spravedlivého procesu. Dle mínění vedlejšího účastníka odvolací soud dospěl k odlišným skutkovým závěrům než soud nalézací v souladu s občanským soudním řádem, pročež následně vč z právního hlediska i správně posoudil. Vedlejší účastník se neztotožnil s tvrzením stěžovatelky, podle něhož odvolací soud údajně přisvědčil oprávněnosti její držby. Odvolací soud tak učinit nemohl, neboť v případě stěžovatelky nebyly naplněny podmínky dle ustanovení § 1 a 2 zákona č. 172/1991 Sb., od nichž odvozovala své vlastnické právo. V tomto směru vedlejší účastník poukázal na spor vedený pod sp. zn. 4 C 493/92 u Okresního soudu v Rakovníku, v rámci něhož bylo v minulosti stěžovatelčino vlastnické právo zpochybňováno, což vylučuje existenci její dobré víry. Co se týče rozsudku Nejvyššího soudu, jeho rozsah čítající 9 stran nesvědčí podle vedlejšího účastníka o nedostatku řádného zdůvodnění. V závěru svého vyjádření pak vedlejší účastník konstatoval, že pro soudní spor není podstatné, jakou hodnotu mají předmětné nemovitosti a zda tvoří ucelený areál. Z hlediska vlastnického o celistvosti stejně nelze hovořit, neboť v dotčeném areálu se nacházejí i nemovitosti, které nejsou předmětem tohoto soudního sporu a jejichž vlastníkem je vedlejší účastník. Tento současně popřel, že by bylo ze strany stěžovatelky do nemovitostí v areálu investováno, neboť nic takového nebylo prokázáno.

V replice, doručené Ústavnímu soudu dne 27. února 2014, stěžovatelka setrvala na své dřívější argumentaci, že rozhodnutí Nejvyššího soudu je nepřezkoumatelné, neboť v relevantních pasážích vztahujících se k vlastnímu dovolacímu přezkumu obsahuje pouze citace zákonných ustanovení bez jakéhokoliv vztahu k uplatněným námitkám stěžovatelky. Tvrdí-li Nejvyšší soud ve svém vyjádření opak, přičemž neuvádí blíže, v čem na dovolací argumentaci stěžovatelky konkrétně reagoval, dává tak podle stěžovatelky nepřímou za pravdu jí samotné. Stěžovatelka též nesdílela názor dovolacího soudu, že jemu předložené právní otázky byly již v judikatuře Nejvyššího soudu řešeny, neboť, jak uvedla, nedohledala žádná rozhodnutí Nejvyššího soudu, která by se vztahovala k podmínkám aplikace zákona č. 157/2000 Sb., ani rozhodnutí zabývající se za obdobných či stejných podmínek potenciální konkurencí nabývacích titulů.

III.

Ústavní soud, jsa vázán hranicemi svých pravomocí dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), není soudem nadřízeným soudům obecným, a proto mu nepřísluší posuzovat celkovou zákonost či správnost jejich rozhodnutí. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění (a současně povinnost) zjišťovat, zda těmito rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatele.

V mezích takto limitovaného přezkumu Ústavní soud posoudil naříkané soudní akty, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná v části směřující proti rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1162/2012 ze dne 31. května 2012.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti podrobila kritice způsob, jakým Nejvyšší soud rozhodl o jejím dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 10. listopadu 2011, *in concreto* mu vytkla absenci řádného odůvodnění.

Ústavní soud v této souvislosti připomíná svou judikaturu [viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. září 2002 (N 109/27 SbNU 213), nálezy sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. března 2006 (N 70/40 SbNU 691), nálezy sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. července 2006 (N 132/42 SbNU 57) či nálezy sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. října 2006 (N 175/43 SbNU 17)], kde vyslovil maximum, dle níž právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat se všemi rozhodujícími skutečnostmi a námitkami účastníků řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pakliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí a zpravidla tak i jejich protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, přičemž zásada právního státu libovůli v rozhodování orgánů veřejné moci zakazuje. Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. února 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) pak Ústavní soud vyslovil názor, že: „... je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritů věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 *in fine*, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí naplňují – jako neoddělitelná součást ‚stanoveného postupu‘ – ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí.“

Ústavnímu soudu primárně nepřísluší skutkově a právně objasňovat věci patřící do pravomoci obecných soudů, pokud se při tom pohybují v mezích ústavnosti. Je však nezbytné, aby obecné soudy myšlenkové konstrukce, které je k přijetí jejich rozhodnutí vedly, adekvátně objasnily. Zmíněnému pojmu adekvátně potom ve smyslu judikatury Ústavního soudu nutno z pohledu mezí nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 odst. 1 Ústavy) rozumět tak, že se požaduje přiměřeně dostatečná míra odůvodnění, tj. „rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu“ s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí „nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument“ [kupř. nálezy sp. zn. IV. ÚS 201/04 ze dne 5. ledna 2005 (N 3/36 SbNU 19), sp. zn. I. ÚS 729/2000 ze dne 8. prosince 2005 (N 224/39 SbNU 369), sp. zn. I. ÚS 116/05 ze dne 30. května 2006 (N 108/41 SbNU 349) a sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. září 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Rozsah reakce na konkrétní námitky je tedy co do šíře odůvodnění spjat s otázkou hledání míry, případně (za podmínek tomu přiměřeného kontextu) i s akceptací odpovědi implicitní, resp. i s otázkou případů hraničních, když nutno reflektovat, že lze požadovat pouze takovou míru přesnosti, jakou povaha předmětu úvahy připouští.

Z uvedeného plyne, že je úkolem Ústavního soudu dle specifických okolností konkrétního případu posoudit, dosahuje-li absence reakce obecného soudu na argumentační tvrzení účastníků řízení intenzity svévole.

V právní věci stěžovatelky dospěl Ústavní soud k závěru, že pod aspektem naznačených kautel napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu v konfrontaci s dílčími argumenty konkrétních námitek stěžovatelky co do náležitého obsahu odůvodnění neobstojí, když vypořádání se s jejími argumenty – tak jak je jednotlivě vymezila – hned v několika ohledech absentuje. Nejvyšší soud sice v poměrně obsáhlém odůvodnění svého rozsudku rozebral (ustanovení za ustanovením) platnou právní úpravu vztahující se k projednávanému případu, nicméně následně se omezil toliko na konstatování absence naplnění dovolacích důvodů dle § 241a odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř. Lze přisvědčit stěžovatelce, že na její námitky, které měly ústavní rozměr, dovolací soud nijak nereagoval. Excesivní povaha tohoto pochybení je navíc umocňována skutečností, že dovolání stěžovatelky směřovalo proti měnícímu rozsudku odvolacího soudu, tj. bylo přípustné dle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Nejvyšší soud shora popsáním postupem nedostal své ústavní povinnosti poskytovat ochranu základním právům stěžovatelky (čl. 4 Ústavy), a sám tak porušil základní právo stěžovatelky na přístup k soudu, které je součástí širšího komplexu práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny.

Na podkladě řečeného Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu částečně vyhověl ústavní stížnosti a napadený rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1162/2012-642 ze dne 31. května 2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Veden doktrínou minimalizace svých zásahů do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci Ústavní soud neshledal důvod pro zrušení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, neboť jak již judikoval ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 582/02 ze dne 1. března 2004 (N 30/32 SbNU 277), je věcí (a povinností) Nejvyššího soudu, aby především on judikaturu soudů nižších stupňů sjednocoval a kultivoval, k čemuž především slouží institut dovolání a k tomu by mělo i sloužit odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku. Teprve poté, až Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky řádně posoudí, bude možné rozhodnutí soudu odvolacího podrobit eventuálnímu ústavněprávnímu přezkumu.

Za současného stavu Ústavnímu soudu tedy nezbylo než ústavní stížnost v části směřující proti rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 27 Co 275/2011-584 ze dne 10. listopadu 2011 podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítnout jako návrh nepřijatelný.

Č. 41

K odůvodňování rozhodnutí o věcné příslušnosti soudu

„S ohledem na právě uvedený význam řádného odůvodnění soudního rozhodnutí - coby jedné z klíčových složek práva na spravedlivý proces - je však nutno dovodit, že možnost neodůvodňovat usnesení dle § 104a o. s. ř. je nutno jako výjimku interpretovat restriktivně. Jinak řečeno, fakt, že toto usnesení nemusí být v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamená, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat, aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastníci ve svých vyjádřeních k věcné příslušnosti zaujmou stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků - byť stručně - vypořádal a vložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti.“ [srov. nález sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455), nález sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. září 2010 (N 183/58 SbNU 605) či nález sp. zn. II. ÚS 1235/11 ze dne 28. června 2011 (N 126/61 SbNU 831) a nález sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. prosince 2011 (N 216/63 SbNU 479)].

Pokud se obecný soud bude chtít odchýlit od rozhodovací praxe, musí dostát požadavku předvídatelnosti práva a právní jistoty, tj. musí tento odchýlný postup náležitě zdůvodnit. Jestliže obecný soud ve svém rozhodnutí nejen nedostál požadavku ústavně konformního výkladu ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř., ale současně se v otázce určení věcné příslušnosti dostal mimo rámec dosavadní vlastní rozhodovací činnosti, aniž by svůj postup jakkoliv odůvodnil, je jeho rozhodnutí svévolné, navíc v rozporu s ústavně chráněným principem právní jistoty a zasahuje do práva stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka - ze dne 25. března 2014 sp. zn. II. ÚS 885/13 ve věci ústavní stížnosti obce Krabčice, se sídlem Rovné 67, Krabčice, zastoupené JUDr. Jiřím Rajchlem, advokátem, se sídlem Jungmannova 1010, Roudnice nad Labem, proti usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. Ncp 1341/2012-37 ze dne 7. listopadu 2012 vydanému v řízení o žalobě stěžovatelky na zaplacení částky 1 375 000 Kč s příslušenstvím z titulu smlouvy o převodu obchodního podílu, jímž bylo rozhodnuto, že k projednání a rozhodnutí věci jsou v prvním stupni příslušné okresní soudy a dále že věc bude postoupena k dalšímu řízení Obvodnímu soudu

pro Prahu 10, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a Martina Maličkého, zastoupeného Mgr. Petrem Sikorou, advokátem, se sídlem Fügnerovo náměstí 1808/3, Praha 2, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze č. j. Ncp 1341/2012-37 ze dne 7. listopadu 2012 bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces garantovaného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. Ncp 1341/2012-37 ze dne 7. listopadu 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 12. března 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označeného usnesení Vrchního soudu v Praze vydaného v řízení o žalobě stěžovatelky proti žalovanému Martinovi Maličkému (dále též „vedlejší účastník“) na zaplacení částky 1 375 000 Kč s příslušenstvím z titulu smlouvy o převodu obchodního podílu. Dle přesvědčení stěžovatelky bylo postupem Vrchního soudu v Praze, který se nijak nevypořádal s její argumentací ohledně věcné příslušnosti a neodůvodněným usnesením vyslovil, že k projednání a rozhodnutí věci jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy, porušeno její ústavně zaručené právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). V této souvislosti stěžovatelka poukázala na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455), sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. září 2010 (N 183/58 SbNU 605) a sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. prosince 2011 (N 216/63 SbNU 479). Závěrem dodala, že před Krajským soudem v Ústí nad Labem je pod sp. zn. 20 Cm 55/2011 veden mezi totožnými účastníky řízení další spor týkající se úhrady ceny za převod obchodního podílu ve stejné obchodní společnosti. I v tomto řízení se Krajský soud v Ústí nad Labem domníval, že není věcně příslušným soudem k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni, a věc proto předložil Vrchnímu soudu v Praze, jenž usnesením č. j. Ncp 3333/2011-22 ze dne 1. června 2012 rozhodl tak, že k projednání a rozhodnutí věci jsou v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy, přičemž toto usnesení řádně odůvodnil. Stěžovatelka podle svých slov legitimně očekávala, že i v projednávané věci budou rozhodovat

v prvním stupni krajské soudy, konkrétně Krajský soud v Ústí nad Labem. Nyní však nastala situace, kdy v jednom případě rozhoduje v prvním stupni krajský soud a v případě druhém by měl rozhodovat podle ústavní stížnosti napadeného usnesení Vrchního soudu v Praze v prvním stupni okresní soud.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Vrchní soud v Praze v podání ze dne 23. října 2013 označil ústavní stížnost za nedůvodnou. Poukázal přitom na ustanovení § 169 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „o. s. ř.“), podle něhož nemusí usnesení vydané dle § 104a o. s. ř. obsahovat odůvodnění. Takové usnesení je považováno za ústavně konformní i ze strany Ústavního soudu. V dané věci má však Vrchní soud v Praze za to, že rozhodnutí o věcné příslušnosti odůvodněno je, byť stručně, ve výroku I, v němž je odkazováno na ustanovení § 9 odst. 1 o. s. ř. a v souladu s nímž je dovozována příslušnost okresních soudů. Tímto způsobem měl Vrchní soud v Praze, ve shodě s obvyklou praxí, sdělit účastníkům řízení, že nenalézá v § 9 odst. 2 až 5 o. s. ř. žádné ustanovení, které by v posuzovaném případě zakládalo příslušnost krajských soudů. K tomu Vrchní soud v Praze dodal, že podle jeho názoru stěžovatelka brojí spíše proti rozhodnutí samotnému, tj. ve skutečnosti je nespokojena s přikázáním věci Obvodnímu soudu pro Prahu 10.

Vedlejší účastník zaslal Ústavnímu soudu vyjádření k věci samé, v němž se odvolával na žalobu vedenou u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 20 Cm 55/2011.

V replice, doručené Ústavnímu soudu dne 6. března 2014, stěžovatelka reagovala především na vyjádření Vrchního soudu v Praze. Projevila jednak nesouhlas s jeho názorem, že v podstatě postačuje odkaz na paragrafované znění ve výroku rozhodnutí, který lze považovat za odůvodnění. Takový postup účastníka řízení pokládala stěžovatelka za rozporný se základními principy občanského soudního řádu a s nároky kladenými na obsah odůvodnění rozhodnutí. K tvrzení Vrchního soudu v Praze o tom, že brojí proti rozhodnutí samému, stěžovatelka poznamenala, že v ústavní stížnosti toliko poukázala na nejednotné rozhodování soudu o věcné příslušnosti ve dvou obdobných sporech vedených účastníky řízení. K vyjádření vedlejšího účastníka řízení stěžovatelka uvedla, že není relevantní, neboť vedlejší účastník v něm věnoval pozornost pouze hmotné stránce sporu, a nikoliv procesní záležitosti věcné příslušnosti soudu.

III.

Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou přípustnosti ústavní stížnosti směřující proti usnesení Vrchního soudu v Praze o věcné příslušnosti dle § 104a o. s. ř. s ohledem na zásadu subsidiarity vycházející z § 72 odst. 3 a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, v souladu s níž lze ústavní stížností zásadně napadat primárně konečná a pravomocná meritorní rozhodnutí, v nichž případnou protiústavnost nelze napravit jiným způsobem [srov. nálezn sp. zn. III. ÚS 62/95 ze dne 30. listopadu 1995 (N 78/4 SbNU 243)]. V tomto směru by tedy byla předložená ústavní stížnost nepřipustná, neboť směřuje proti rozhodnutí ryze procesní povahy.

Z uvedené zásady však Ústavní soud vymezil v minulosti i výjimky, a to přezkum rozhodnutí, která uzavírají určitou část řízení nebo která řeší dílčí procesní otázku, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo. Vždy však jen tehdy, jsou-li taková rozhodnutí způsobila bezprostředně a citelně zasáhnout do ústavně zaručených základních práv nebo svobod stěžovatele, a pokud je námitka porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod koncentrována jen do tohoto stadia řízení a nemohla by již být v rámci dalšího řízení (např. při uplatňování procesních prostředků proti meritorním rozhodnutím) efektivně uplatněna.

Mezi taková rozhodnutí byla zařazena i rozhodnutí vrchního (Nejvyššího) soudu o věcné příslušnosti dle § 104a o. s. ř., a to pro jeho úzkou vazbu s ústavně zaručeným právem na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Též s přihlédnutím k hospodárnosti soudního řízení Ústavní soud nepovažuje „ani v nejmenším za žádoucí odkládat posouzení otázky, zda bylo porušeno právo na zákonného soudce až do fáze řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí, jímž bylo řízení skončeno, ale je přesvědčen, že ústavní stížnost již musí být přípustná proti usnesení vrchního soudu o věcné příslušnosti podle § 104a o. s. ř.“ [viz nálezn sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455); obdobně nálezn sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. září 2010 (N 183/58 SbNU 605); všechna rozhodnutí dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud tedy konstatuje, že podaná ústavní stížnost je přípustná a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem, přičemž lze přistoupit k jejímu meritornímu projednání.

IV.

Ze spisového materiálu, který si Ústavní soud za tím účelem vyžádal, vyplývá, že stěžovatelka se žalobou podanou dne 8. prosince 2011 u Krajského soudu v Ústí nad Labem domáhala proti žalovanému Martinovi Malíčkému zaplacení částky 1 375 000 Kč s příslušenstvím, představující doplatek ceny za převod obchodního podílu ve společnosti Místní podnik služeb, s. r. o., IČO: 27333582.

Krajský soud v Ústí nad Labem přípisem ze dne 12. března 2012 účastníkům řízení sdělil, že se necítí být věcně příslušný k projednání případu s ohledem na skutečnost, že žalovaný je fyzická osoba a předmět sporu netkví v podnikatelské činnosti, tudíž nelze užít pro věcnou příslušnost soudu prvního stupně ustanovení § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř., ve znění do 31. prosince 2013. Účastníci řízení byli vyzváni, aby se k tomuto postupu soudu, dříve než věc bude předložena Vrchnímu soudu v Praze k rozhodnutí o věcné příslušnosti, vyjádřili.

Stěžovatelka tak učinila v podání ze dne 29. března 2012, v němž poukázala na ustanovení § 9 odst. 3 písm. g) o. s. ř., které Krajský soud v Ústí nad Labem při posuzování věcné příslušnosti pominul. Citované ustanovení přitom mimo jiné stanoví, že krajské soudy rozhodují v obchodních věcech jako soudy prvního stupně, jde-li o vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka. Žalobou uplatněný nárok, který vyplývá ze smlouvy o převodu obchodního podílu, tudíž zcela jistě náleží do věcné i místní kompetence Krajského soudu v Ústí nad Labem ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 písm. g) o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 200e odst. 1 o. s. ř. Podle míněné stěžovatelky bylo nutné vzít v úvahu též skutečnost, že obchodním zákoníkem se řídí za určitých podmínek závazkové vztahy, které nevznikají mezi podnikateli, a proto i tyto vztahy jsou jako obchodní věci rozhodovány krajskými soudy v prvním stupni jako soudy věcně příslušnými.

Následně Krajský soud v Ústí nad Labem předložil spis Vrchnímu soudu v Praze, který napadeným usnesením č. j. Ncp 1341/2012-37 ze dne 7. listopadu 2012 rozhodl, že k projednání a rozhodnutí předmětné věci jsou dle § 9 odst. 1 o. s. ř. v prvním stupni příslušné okresní soudy, a věc bude tedy postoupena k dalšímu řízení Obvodnímu soudu pro Prahu 10. Rozhodnutí neobsahuje odůvodnění.

Ze spisu Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 20Cm 55/2011, jenž si Ústavní soud rovněž vyžádal, bylo zjištěno, že Vrchní soud v Praze rozhodoval o věcné příslušnosti soudu i ve věci žaloby Martina Maličkého proti stěžovatelce o zaplacení částky 1 000 000 Kč s příslušenstvím. Vedlejší účastník se touto cestou domáhal vrácení již uhrazené části kupní ceny za převod obchodního podílu ve společnosti Místní podnik služeb, s. r. o., IČO: 27333582. I v tomto případě se Krajský soud v Ústí nad Labem nepovažoval za věcně příslušný k projednání věci s odvoláním na to, že předmětem řízení není spor mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti [ustanovení § 9 odst. 3 písm. r) o. s. ř.], k čemuž stěžovatelka jako žalovaná strana ve svém vyjádření ze dne 24. listopadu 2011 uplatnila argumenty totožné s těmi, které posléze zahrнула do podání ze dne 29. března 2012. Vrchní soud v Praze poté usnesením č. j. Ncp 3333/2011-22 ze dne 1. června 2012 rozhodl tak, že k projednání a rozhodnutí věci jsou v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy. V připojeném odůvodnění soud odkázal

na obsah žaloby, v níž se žalobce jako (bývalý) společník domáhá po žalované vypořádání po odstoupení od smlouvy o převodu obchodního podílu ve společnosti Místní podnik služeb, s. r. o., uzavřené mezi žalobcem a žalovanou obcí (pozn. stěžovatelkou). Dále soud konstatoval, že ve sporech mezi společníky navzájem, jde-li o vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka, jsou v prvním stupni věcně příslušné krajské soudy podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. g) o. s. ř., ve znění účinném do 31. prosince 2013, přičemž není podstatné, zda společníci, tedy účastníci takovýchto sporů, jsou či nejsou podnikateli.

V.

Ústavní stížnost je důvodná.

Jak již Ústavní soud mnohokrát ve svých rozhodnutích konstatoval, není součástí obecné soudní soustavy, a nepřísluší mu proto právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů, tím spíše v případech takových usnesení obecných soudů, proti jejichž rozhodnutí v prvním stupni zákon nepřipouští opravný prostředek. Na druhé straně je nucen zdůraznit, že předpokladem respektování uvedené zásady je dodržení podmínky, že obecné soudy ve své činnosti postupují ve shodě s ústavními principy vyplývajícími z hlavy páté Listiny.

Jeden za základních atributů spravedlivého procesu představuje podle ustálené judikatury Ústavního soudu požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí. Dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů, vyloučit libovůli a zajistit legitimitu soudního rozhodnutí zejména v očích účastníků soudního řízení. Absence řádného odůvodnění rozhodnutí zakládá nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla též protiústavnost. Na druhou stranu jak Ústavní soud, tak Evropský soud pro lidská práva ve své praxi připouštějí, že požadavky kladené na odůvodnění se mohou lišit v závislosti na typu a povaze rozhodnutí, přičemž jsou přípustné i určité výjimky z povinnosti odůvodnění rozhodnutí [srov. nález sp. zn. III. ÚS 346/09 ze dne 3. září 2009 (N 194/54 SbNU 393) a tam citovaná další rozhodnutí].

Mezi takové výjimky, striktně nevyžadující řádné odůvodnění, patří rozhodování vrchního soudu (Nejvyššího soudu) o věcné příslušnosti soudu v občanském soudním řízení podle § 104a o. s. ř. Podle § 169 odst. 2 o. s. ř. totiž takové usnesení o věcné příslušnosti nemusí být odůvodněno. Nicméně k tomu Ústavní soud již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. června 2010 (N 118/57 SbNU 455) zdůraznil: „S ohledem na právě uvedené význam řádného odůvodnění soudního rozhodnutí – coby jedné z klíčových složek práva na spravedlivý proces – je však nutno dovést, že možnost neodůvodňovat usnesení dle § 104a o. s. ř. je nutno jako výjimku interpretovat restriktivně. Jinak řečeno, fakt, že toto usnesení nemusí být

v obecné rovině vždy odůvodněno, ještě neznamená, že konkrétní okolnosti případu si nebudou žádat, aby soud své rozhodnutí odůvodnil. Pod tyto okolnosti konkrétního případu lze podřadit i situaci, kdy účastníci ve svých vyjádřeních k věcné příslušnosti zaujmou stanovisko, s nímž nebude vrchní soud rozhodující o této otázce srozuměn. V takovém případě lze legitimně požadovat, aby se v odůvodnění svého usnesení s argumentací účastníků – byť stručně – vypořádal a vložil důvody svého závěru o věcné příslušnosti.“ [obdobně též výše citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 2193/10 či nálezn sp. zn. II. ÚS 1235/11 ze dne 28. června 2011 (N 126/61 SbNU 831) a nálezn sp. zn. I. ÚS 59/11 ze dne 19. prosince 2011 (N 216/63 SbNU 479)].

V nyní projednávané věci námitku věcné nepříslušnosti Krajského soudu v Ústí nad Labem vznesl samotný soud v přípise účastníkům řízení ze dne 12. března 2012. Stěžovatelka s názorem soudu nesouhlasila, a naopak podrobně zdůvodnila, proč se domnívá, že Krajský soud v Ústí nad Labem je soudem věcně příslušným. Vrchní soud v Praze se však s tímto stanoviskem stěžovatelky nijak nevypořádal a své rozhodnutí neodůvodnil, navzdory tomu, že tak v souladu se shora podanými úvahami měl učinit.

Popsané pochybení Vrchního soudu v Praze nabývá na intenzitě ve světle jiného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, vydaného nedlouho předtím, a to usnesení č. j. Ncp 3333/2011-22 ze dne 1. června 2012, jímž byla ve sporu vedeném mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem, vystupujícími toliko v opačném procesním postavení, který se týkal úhrady (vrácení) kupní ceny za převod obchodního podílu ve stejné obchodní společnosti, určena věcná příslušnost krajského soudu s odůvodněním odkazujícím na ustanovení § 9 odst. 3 písm. g) o. s. ř., ve znění účinném do 31. prosince 2013. Vrchní soud v Praze, resp. jeho příslušný senát v téměř identickém složení, tak rozhodl v prakticky totožných případech na-prosto rozdílně.

Jak již Ústavní soud v minulosti několikrát konstatoval [např. nálezn Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2070/07 ze dne 13. prosince 2007 (N 223/47 SbNU 935)], ke znakům právního státu patří zásada právní jistoty. Její nezbytnou součástí je jak předvídatelnost práva, tak i legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky. Tato předvídatelnost je vyjádřením postulátu, podle kterého se lze v demokratickém právním státě spolehnout na to, že ve své důvěře v platné právo nebude nikdo zklamán. Pouze takto předvídatelné chování naplňuje v praxi fungování materiálně chápaného demokratického právního státu a vylučuje prostor pro případnou svévoli. Ústavní soud k tomu dodává, že vložení zásady je nutno zvlášť důsledně dodržovat, dotýká-li se změna rozhodovací praxe určení příslušnosti soudu, a tedy principu zákonného soudce.

Obecně platí, že pokud se obecný soud bude chtít odchýlit od rozhodovací praxe, musí dostát požadavku předvídatelnosti práva a právní jistoty, tj. musí tento odchylný postup náležitě zdůvodnit; to se však v dané věci nestalo. V konečném důsledku tedy Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí nejen nedostál požadavku ústavně konformního výkladu ustanovení § 169 odst. 2 o. s. ř., ale současně se v otázce určení věcné příslušnosti dostal mimo rámec dosavadní vlastní rozhodovací činnosti, aniž by svůj postup jakkoliv odůvodnil. Z tohoto pohledu se tedy jedná o rozhodnutí svévolné, které je navíc v rozporu s ústavně chráněným principem právní jistoty a zasahuje do práva stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Pro takto vyložené důvody Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. Ncp 1341/2012-37 ze dne 7. listopadu 2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 42

K rozhodování Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání v trestní věci

Pokud Nejvyšší soud svůj úsudek o nemožnosti dovolání zásadním způsobem ovlivnit postavení stěžovatele v postavení dovolatele založil na mylné domněnce (patrně zapříčiněné přehlédnutím či záměnou písmen kvalifikované skutkové podstaty třetího odstavce), že stěžovatel byl za prvý skutek odsouzen mj. taktéž podle § 248 odst. 3 písm. c) trestního zákona, což je ovšem v rozporu se skutečnou právní kvalifikací zvolenou krajským soudem v napadeném rozsudku, porušil svým rozhodnutím právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Obsahuje-li určitá kvalifikovaná skutková podstata více znaků, pak je třeba vážit, zda obviněný svým jednáním naplnil pouze jeden takový znak, anebo více takových znaků, popřípadě všechny. Totiž, ačkoliv zjištění této skutečnosti nemá vliv na samotné rozpětí trestní sazby, může bezpochyby mít svůj význam při ukládání nejen výše trestu, ale též i jeho druhu, připouští-li jich zákon více. Naplnění všech nebo jen jediného z více znaků takové kvalifikované skutkové podstaty má zde své implikace v tom směru, že naplnění více či všech těchto znaků může soud vést k úvaze o uložení vyšší trestní sazby v rámci zákonem dovoleného jejího rozpětí a naopak (přirozeně s přihlédnutím k dalším faktorům majícím vliv na rozhodování o druhu a výši trestu).

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka - ze dne 25. března 2014 sp. zn. II. ÚS 3758/13 ve věci ústavní stížnosti F. Š., zastoupeného Mgr. Pavlem Dvořákem, advokátem, se sídlem Strojírenská 2269, 591 01 Žďár nad Sázavou, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 896/2013-26 ze dne 17. 9. 2013, rozsudku Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě sp. zn. 42 To 341/2012 ze dne 17. 4. 2013 a rozsudku Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou č. j. 1 T 5/2011-1360 ze dne 21. 8. 2012 vydaným v jeho trestní věci, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 896/2013-26 ze dne 17. 9. 2013 se ruší.

II. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která splňuje formální náležitosti § 34 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, jimiž měla být porušena ustanovení čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatel spatřuje porušení svých základních práv zejména ve skutečnosti, že ačkoliv dovolací soud konstatoval, že napadený rozsudek odvolacího soudu je nesprávný co do právní kvalifikace, současně dovolání odmítl s poukazem na ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) trestního řádu (dále též „tr. ř.“), podle něhož projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu. Stěžovatel v této souvislosti zejména poukázal na to, že Nejvyšší soud přehlíží zákonem stanovená hlediska, k nimž jsou soudy při úvaze o druhu a výši ukládaného trestu povinny přihlídnout, konkrétně ustanovení § 23 a 31 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „tr. zákon“). Závažnost a povaha spáchaného činu je dle názoru stěžovatele mimo jiné dána i právní kvalifikací jednání, a pakliže obecné soudy použily nesprávnou právní kvalifikaci, pro stěžovatele nepříznivou a přísnější, jde o skutečnost, která by měla být procesním a náležitým způsobem při úvaze o druhu a výši ukládaného trestu zohledněna, nikoliv jako nevýznamná pominuta dovolacím soudem. Stěžovatel namítá, že napadeným rozhodnutím dovolacího soudu byl zbaven možnosti, aby při existenci závazného právního názoru Nejvyššího soudu v části týkající se právní kvalifikace tvrzeného protiprávního jednání měly obecné soudy zachovanou možnost nově rozhodnout o vině a trestu, neboť právě ty plní nalézací funkci a výlučně jim toto právo náleží.

3. Stěžovatel dále dovolacímu soudu vytkl, že nevěnoval žádnou pozornost vytkaným vadám týkajícím se procesní čistoty celého trestního řízení, v jehož průběhu „byly vydány dva zcela nepřezkoumatelné rozsudky soudu prvního stupně, rozsudek soudu odvolacího zavazujícího nezákonně soud prvního stupně závazným právním názorem, který však již v dalším řízení před odvolacím soudem přestal platit, kdy odvolací soud svým postupem porušil zásadu dvojinstančnosti řízení, neboť fakticky soud

prvního stupně jako soud nalézací a procesní byl vyřazen ze své zákonné role, a v neposlední řadě, kdy byla porušena zásada předvídatelnosti soudního rozhodnutí (náhlé změny právního názoru odvolacím soudem, nepoučení o možné změně právní kvalifikace)“. I v tomto směru považuje stěžovatel postupy obecných soudů za kolidující se základními pravidly, která jsou součástí práva obviněného na řádný a spravedlivý proces, který prý v jeho případě těmto parametrům rozhodně z výše uvedených důvodů vyhovo- vat nemohl a nemůže. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí zrušil.

II.

4. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou vedený pod sp. zn. 1 T 5/2011, z něhož, jakož i obsahu napadených rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

5. Shora označeným rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou byl stěžovatel uznán vinným přečinem porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) trestního zákoníku (dále též „tr. zákoník“), kterého se dopustil jednáním blíže specifikovaným ve skutkové větě citovaného rozsudku nalézacího soudu. Za uvedené jednání byl stěžovatel podle § 220 odst. 2 tr. zákoníku za použití § 67 odst. 1, 3 a § 68 odst. 1 téhož předpisu odsouzen k peněžitému trestu ve výměře padesáti denních sazeb. Podle § 68 odst. 2 tr. zákoníku denní sazba činí 2 000 Kč, tj. celkem 100 000 Kč. Podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku byl dále stěžovateli pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán, stanoven náhradní trest odnětí svobody na pět měsíců a podle § 229 odst. 1 trestního řádu byla poškozená společnost VFS Trading, s. r. o., odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občansko-právních.

6. Proti rozsudku okresního soudu podali odvolání stěžovatel, státní zástupce Okresního státního zastupitelství ve Žďáru nad Sázavou a poškozená společnost VFS Trading, s. r. o. O podaných odvoláních rozhodl Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě v záhlaví citovaným rozsudkem tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil a podle § 259 odst. 3 písm. b), odst. 4 téhož zákona nově rozhodl tak, že stěžovatele uznal vinným trestným činem zpronevěry podle § 248 odst. 1, 2, odst. 3 písm. a) tr. zákona a trestným činem zpronevěry podle § 248 odst. 1, odst. 3 písm. a) a c), kterých se dopustil jednáním blíže specifikovaným v rozsudku krajského soudu. Za popsané jednání byl stěžovatel podle § 248 odst. 3 tr. zákona za použití § 35 odst. 1 tr. zákona odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let a podle § 58 odst. 1, § 59 odst. 1 tr. zákona mu byl výkon uloženého trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let. Podle § 53 odst. 1, § 54 odst. 1, 2

tr. zákona byl stěžovateli současně uložen peněžitý trest ve výši 100 000 Kč a podle § 54 odst. 3 tr. zákona byl pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání pěti měsíců. Odvolání obviněného a poškozené společnosti VFS Trading, s. r. o., byla citovaným rozsudkem odvolacího soudu zamítnuta podle § 256 tr. ř. jako nedůvodná.

7. Rozsudek odvolacího soudu následně napadl stěžovatel dovoláním, které Nejvyšší soud v záhlaví označeným usnesením odmítl podle ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) trestního řádu, neboť dospěl k závěru, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení stěžovatele a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního právního významu.

III.

8. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší soud, Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě a Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou jako účastníky a Nejvyšší státní zastupitelství i Krajské státní zastupitelství v Brně jako vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 5. 3. 2014 zdůraznil, že námítky stěžovatele jsou svou povahou převážně vyjádřením nesouhlasu neúspěšného účastníka řízení s průběhem řízení před soudy obou stupňů a se skutkovými zjištěními, ze kterých soudy vycházely. Stěžovatel dle Nejvyššího soudu předkládá na tomto základě vlastní skutkové závěry a výklad práva, od nichž odvíjí možnosti odlišného právního posouzení týkající se ve vztahu k rozhodnutí Nejvyššího soudu uložení jiného druhu a výměry trestu. Obsah námitek směřujících proti rozhodnutí Nejvyššího soudu pak dle něj „neumožňuje přisvědčit námitce stěžovatele, že napadené rozhodnutí má ústavněprávní přesah“. Předpokladem pro závěr o porušení Ústavou zaručených práv a svobod nemůže být podle mínění odvolacího soudu sám o sobě odlišný právní názor stěžovatele na výklad pozitivního práva a z toho se odvíjející závěry, že v posuzovaném případě byl zákon nesprávně vyložen. Nejvyšší soud podotkl, že v ústavní stížnosti naznačená problematika se týká výkladových otázek procesního právního předpisu, který mj. upravuje i možnosti a způsoby rozhodování odvolacího soudu, což stěžovatel zpochybňuje, které však nemají ústavní přesah v podobě zásahu do ústavních práv a svobod. Protože nelze mít za to, že napadeným usnesením Nejvyššího soudu mohla být porušena práva stěžovatele, resp. že by soud postupoval v rozporu s hlavou pátou Listiny, není prý přezkoumání usnesení Nejvyššího soudu z hlediska správnosti v něm vysloveného právního názoru přípustné. Závěrem Nejvyšší soud navrhl, aby byla ústavní stížnost usnesením odmítnuta, neboť je zjevně neopodstatněná.

10. Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě ve svém vyjádření ze dne 3. 3. 2014 zcela odkázal na obsah napadeného rozsudku.

11. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou ve svém vyjádření ze dne 25. 2. 2014 uvedl, že v průběhu trestního řízení nedošlo k žádnému procesnímu pochybení a celé trestní řízení proběhlo v souladu s trestním řádem a v tomto směru nebyly vzneseny žádné námitky. Jak dle okresního soudu vyplývá z příloženého spisu a zvláště v něm založených rozhodnutí, soud prvního stupně „zaujal určitý právní názor, později jako správný potvrzen Nejvyšším soudem ČR, a v souladu s ním následně i rozhodnul v pořadí 1. rozsudkem č. j. 1 T 5/2011-1299 ze dne 13. 12. 2011, který byl k odvolání státního zástupce zrušen, a odvolací soud zrušovacím usnesením zavázal soud prvního stupně svým právním názorem, kterým byl značně korigován jeho původní právní názor“. Okresní soud dále upozornil, že po doplnění dokazování soud prvního stupně vynesl v pořadí druhý rozsudek č. j. 1 T 5/2011-1360 ze dne 21. 8. 2012, který byl odvolacím soudem zrušen a bylo nově rozhodnuto o vině a trestu, kdy následovalo ještě dovolání k Nejvyššímu soudu. K podané ústavní stížnosti je dle názoru okresního soudu nutno obecně uvést, že je zcela nedůvodná, nekorespondující se závěry nalézacího soudu, odvolacího soudu i Nejvyššího soudu a uváděné skutečnosti ne-reflektují objektivně zjištěné skutečnosti, které jsou prezentovány a vykládány účelově výhradně ve prospěch odsouzeného, který je stavěn do pozice oběti ne zcela schopných orgánů činných v trestním řízení.

12. Krajské státní zastupitelství v Brně – pobočka v Jihlavě ve svém vyjádření ze dne 24. 2. 2014 uvedlo, že se postavení vedlejšího účastníka vzdává. Za daných okolností s ním Ústavní soud dále nejednal (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). Nejvyšší státní zastupitelství v Brně svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti v poskytnuté lhůtě nevyužilo, a proto ve vztahu k němu nastal stav předvídaný ustanovením § 101 odst. 4 občanského soudního řádu ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu, tudíž ani s ním Ústavní soud dále nejednal.

13. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud současně nezaslal vyjádření účastníků řízení k replice stěžovatelů, jelikož ti buď odkázali na své rozhodnutí (v případě krajského soudu), anebo v nich argumentačně v zásadě setrvali na svých pozicích, jak je vyjádřili v napadených rozhodnutích, pročež by replika nemohla vést k obohacení o další poznatky, a ve svém důsledku by se tak jednalo o zbytečné prodlužování řízení. Nadto nejde o případ, kdy by Ústavní soud na základě těchto vyjádření přistoupil k odmítnutí či zamítnutí ústavní stížnosti, byť i zčásti [srov. např. bod 19 nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4754/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 193/71 SbNU 301) či bod 13 nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 407/13 ze dne 7. 10. 2013 (N 174/71 SbNU 57); odmítnutí ústavní

stížnosti ve vztahu k rozhodnutím okresního soudu a krajského soudu má jiné důvody - viz dále].

IV.

14. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, účastníků řízení, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud považuje na prvé místo za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházel napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

16. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti

Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

17. Ústavní soud však současně ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. náleží ze dne 10. 10. 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

18. Ústavní soud takéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistického odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůraznil přitom, *inter alia*, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. náleží sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo náleží sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [náleží ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 1648/10 (N 226/59 SbNU 299)].

19. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že Nejvyšší soud pochybil, pakliže odmítl

dovolání stěžovatele podle ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř., když usoudil, že projednání dovolání nemohlo zásadně ovlivnit postavení stěžovatele, aniž však pro takový závěr byly splněny podmínky plynoucí mimo jiné i ze závazné judikatury Ústavního soudu, čímž Nejvyšší soud zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

20. Ústavní soud se ve své judikatuře opakovaně zabýval ústavněprávními aspekty odmítnutí dovolání dle citovaného ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) trestního řádu. Již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 639/03 ze dne 21. 7. 2004 (N 102/34 SbNU 79) Ústavní soud v této souvislosti vyzdvihl, že „řízení o mimořádných opravných prostředcích je řízením, v němž jsou přezkoumávána rozhodnutí pravomocná. Proto je pochopitelné, že zákonodárce výslovně umožnil, aby i v situacích, kdy je v přezkoumávaných rozhodnutích zjištěna právní vada, nemělo takové zjištění za následek zrušení přezkoumávaného rozhodnutí. To však nic nemění na povinnosti dovolacího soudu transparentně a přesvědčivě (byť stručně) vyložit, že nastala zákonem předvídaná situace. Tato povinnost vyplývá z požadavků na výkon soudní moci v liberálně demokratickém právním státě, tak jak byly rozvedeny v ústavních zásadách spravedlivého procesu, jež se opírají o čl. 36 a násl. Listiny, čl. 6 Úmluvy, jakož i čl. 1 odst. 1 Ústavy. Teprve na základě přezkoumání takového odůvodnění by mohl Ústavní soud dospět k závěru, že nedošlo k porušení čl. 39 a čl. 8 Listiny v důsledku nerespektování pravidel spravedlivého procesu.“

21. Ústavní soud v témže nálezu také ozřejmil, že „změna právní kvalifikace vždy přináší potenciální povinnost doplnit dokazování. Pokud soud stojí na stanovisku, že dalších důkazů není třeba, musí svůj závěr, byť stručně, odůvodnit. Nutnost vypořádat se v odůvodnění rozhodnutí o odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. s tím, proč by ani další dokazování nemohlo zlepšit postavení dovolatele, připomíná i odborná literatura (srov. Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha : C. H. Beck, 2002, str. 1671–2, bod 10). Z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu vyplývá, že i Nejvyšší soud si je této povinnosti jinak vědom (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003 sp. zn. 5 Tdo 536/2003 zveřejněné na www.nsoud.cz/rozhod.php). Literatura rovněž upozorňuje, že vymezení stíhaného jednání, které ovlivňuje směr dokazování, má význam pro zajištění řádné obhajoby zahrnující právo vyjadřovat se k důkazům, resp. důkazy navrhopvat – tedy možnosti účinně se bránit proti skutkovým a právním tvrzením obžaloby (srov. Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha : C. H. Beck, 2002, str. 28–29, bod 40; str. 30–31, bod 42).“

22. Ve svém pozdějším nálezu sp. zn. II. ÚS 205/03 ze dne 11. 5. 2005 (N 102/37 SbNU 371) Ústavní soud přiblížil, že „sama okolnost, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném

nesprávném hmotněprávním posouzení ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, na rozdíl od jiných dovolacích důvodů uvedených v § 265b odst. 1 trestního řádu, v zásadě vylučuje možnost, že by projednání dovolání nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, jak má na mysli ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) trestního řádu, neboť nesprávná aplikace kogentní normy je svévolí, která vždy znamená zásah do práv na spravedlivý proces. Poukaz Nejvyššího soudu na § 265i odst. 1 písm. f) trestního řádu v případě zjištění dovolacího důvodu ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu nemůže být proto v souzené věci shledán ústavně konformním.“

23. Konečně v nálezu sp. zn. I. ÚS 407/13 ze dne 7. 10. 2013 (viz výše) Ústavní soud zdůraznil, že „Ústavní soud považuje za potřebné zdůraznit, že principiálně nijak nezpochybňuje možnost odmítnutí dovolání na základě kritéria definovaného v § 265i písm. f) trestního řádu tak, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného. Není vskutku smyslem, aby orgán provádějící řízení o opravném prostředku perfekcionistaicky přezkoumával veškerá možná a tvrzená pochybení, ale je naopak správné, aby se zaměřoval na pochybení nejzávažnější, jejichž přezkum by mohl vést k takovému výsledku, že by se situace obviněného ve věci podstatně změnila. Ústavní soud tak nevylučuje, že by dovolání mohlo být dle uvedeného písmene odmítnuto například v některých případech nepřesného vymezení skutku, byť v neprospěch obviněného, pokud by alespoň tato nepřesnost neměla vliv na závěr o tom, zda byly či nebyly naplněny podmínky pro určitou trestněprávní kvalifikaci dle zvláštní části trestního zákoníku ... Dle přesvědčení Ústavního soudu je přitom hranicí toho, co je nutno považovat za zásadní ovlivnění postavení obviněného, nutno hledat právě v tom, jestli nad obviněným bylo správně vysloveno, zda naplnil skutkovou podstatu určitého trestného činu a zda mu byl uložen právě takový trest, jaký mu zákonně uložen být měl. Jestliže v projednávané věci Nejvyšší soud dospěl k závěru, že stěžovatel byl uznán vinným určitým trestným činem, ač neměl, nehledě k tomu, že tato skutečnost zřejmě měla i nějaký, byť nevelký, vliv na výši uloženého trestu, nebylo již možné, aby dovolání odmítl s tím, že by to ve smyslu § 265i písm. f) trestního řádu nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného“ (srov. bod 30 citovaného nálezu).

24. V témže nálezu Ústavní soud současně připomněl, že „posouzení, zda může být zásadně ovlivněno postavení obviněného, nelze zúžit, s ohledem na význam samotného výroku o tom, že spáchal určitý trestný čin, jen na problematiku jemu stanoveného trestu ... I bez následného výroku o trestu je sám výrok o tom, že určitá osoba naplnila skutkovou podstatu určitého trestného činu, tak dle přesvědčení Ústavního soudu v širokém chápání vlastně (být nikoliv oficiálně) již určitým trestem v podobě

formálně učiněného odsudku jednání pachatele. Tento závěr dokládá i to, že odsudek je vyhlášen veřejně a je možné, že se takto o jeho obsahu dozví okolí odsouzeného a v tomto směru jej odsouzený bude i bez ohledu na uložený trest ve své sféře reálně pocívat. S určitým působením na pachatele i bez uložení konkrétního trestu ostatně i trestní zákoník přímo počítá, jak lze dovést z úpravy institutu upuštění od potrestání dle jeho § 46 odst. 1, která předpokládá, že již pouhé projednání věci bez potrestání může v některých případech postačit k nápravě. Bez významu také samozřejmě není, že odsouzení pro určitý trestný čin bez ohledu na stanovený trest bude evidováno v evidenci Rejstříku trestů, kdy kupříkladu opis z něj by byl bezpochyby prováděn jako důkaz v případných dalších trestních řízeních, která by v budoucnu mohla být vůči obviněnému vedena. Z těchto důvodů má závěr o spáchání určitého trestného činu pro obviněného význam již sám o sobě, a ne jen až v návaznosti na výrok o trestu“ (bod 27).

25. Z právě citovaných právních závěrů Ústavního soudu vztahujících se k otázce zásadního ovlivnění postavení obviněného ve smyslu § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. plyne, že samotná konstrukce odmítnutí dovolání na základě tohoto kritéria nepůsobí protiústavnost takových rozhodnutí dovolacího soudu, resp. bez dalšího nezakládá nepřijatelné ústavněprávní konsekvence pro jeho adresáty, a v tomto směru nevyvolává pochybnosti stran ústavní konformity zmíněného zákonného ustanovení, nicméně aplikace tohoto důvodu pro odmítnutí dovolání musí být založena na přesvědčivém odůvodnění takové situace, včetně vypořádání se s otázkou potenciálního doplnění dokazování, tj. proč by ani další dokazování nemohlo zlepšit postavení dovolatele. Z dalších judikатурních požadavků plyne, že byl-li náležitým způsobem uplatněn dovolací důvod uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (tj. alespoň část dovolacích námitek tento formálně uplatněný dovolací důvod obsahově vskutku naplňuje), pak je aplikace ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. v zásadě vyloučena, byť si lze představit i situace, kdy takové odmítnutí bude namístě. Tak tomu bude kupříkladu tehdy, když nalézací nebo odvolací soud jednání obviněného posoudí správně co do vlastní kvalifikované skutkové podstaty, ovšem v jejím rámci jednání obviněného subsumuje pod nesprávný znak této skutkové podstaty [např. dovodí, že obviněný se dopustil trestného činu lichvy dle § 218 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku za stavu ohrožení státu, ač ve skutečnosti bylo třeba takové jednání posoudit dle téhož ustanovení, jen s rozdílem, že šlo o „jinou událost vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“, a nikoli o stav ohrožení státu dle čl. 7 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky].

26. V posuzované věci je třeba sice uznat, že Nejvyšší soud se otázkou zásadního ovlivnění postavení stěžovatele ve smyslu § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. co do rozsahu dostatečně zabýval, když přesvědčivým způsobem

odůvodnil, proč se postavení stěžovatele nemohlo změnit tím, že ač se podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu nemohl dopustit trestného činu zpronevěry dle § 248 odst. 3 písm. a) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, jako osoba, která měla zvlášť uloženu povinnost hájit zájmy poškozené společnosti, postavení stěžovatele by se ani při zpřesněné právní kvalifikaci nezměnilo, protože by se jednalo o tutéž kvalifikovanou skutkovou podstatu jmenovaného trestného činu, založenou znakem značné škody, vyjádřeným pod písmenem c) uvedeného ustanovení trestního zákona, kterou stěžovatel svým jednáním způsobil.

27. Nejvyšší soud ovšem při tomto svém hodnocení opomněl či spíše přehlédl dva stěžejní momenty. Tím prvním a nejzávažnějším je skutečnost, že stěžovatel byl krajským soudem odsouzen za první skutek toliko podle ustanovení § 248 odst. 1, 2 a odst. 3 písm. a) trestního zákona, a nikoli též dle písmene c) třetího odstavce, tedy znak značné škody v tomto skutku absentoval. Podle obou písmen [a) i c)] třetího odstavce byl totiž stěžovatel odsouzen jen za druhý skutek, tj. za jednání uvedené ve skutkové větě pod bodem 2 výrokové části rozsudku odvolacího soudu. Pakliže Nejvyšší soud dospěl k závěru o absenci zákonného znaku stanoveného v § 248 odst. 3 písm. a) trestního zákona, tedy že daný trestný čin stěžovatel nemohl na základě judikatury dovolacího soudu spáchat jako osoba, která měla zvlášť uloženu povinnost hájit zájmy poškozené společnosti, vyprázdnil tím současně množinu v úvahu přicházejících znaků kvalifikované skutkové podstaty v § 248 odst. 3 trestního zákona, protože první skutek mohl být poměřován jen prizmatem základní skutkové podstaty (odst. 1) a kvalifikované skutkové podstaty v odstavci druhém, když škoda byla vyčíslena peněžitou hodnotou ve výši nejméně 35 291 Kč, jež naplňuje zákonný znak škody nikoli malé (§ 89 odst. 11 trestního zákona), nedosahuje však výše škody značné.

28. Přitom mezi kvalifikovanými skutkovými podstatami podle druhého a třetího odstavce je značný rozdíl co do druhu i výměry trestu, jelikož zatímco za trestný čin spáchaný podle § 248 odst. 2 trestního zákona lze uložit trest odnětí svobody v rozpětí od 6 měsíců do 3 let nebo trest zákazu činnosti nebo peněžitý trest, to u jednání subsumovaného pod kvalifikovanou skutkovou podstatu zakotvenou v odstavci třetím přichází v úvahu jen trest odnětí svobody, a to v rozpětí od 2 do 8 let. Nejvyšší soud tedy svůj úsudek o nemožnosti dovolání zásadním způsobem ovlivnit postavení stěžovatele v postavení dovolatele založil na mylné domněnce (patrně zapříčiněné přehlédnutím či záměnou písmen kvalifikované skutkové podstaty třetího odstavce), že stěžovatel byl za první skutek odsouzen mj. taktéž podle § 248 odst. 3 písm. c) trestního zákona (srov. str. 9 nahoře napadeného usnesení dovolacího soudu), což je ovšem v rozporu se skutečnou právní kvalifikací, zvolenou krajským soudem v napadeném rozsudku (viz

č. 1. 1408). Z řečeného pak jednoznačně plyne, že již z tohoto důvodu je vyloučen závěr o nemožnosti dovolání stěžovatele zásadním způsobem ovlivnit jeho postavení, poněvadž už jen posouzení druhu a výměry trestu za vytýkané jednání tu nutně vychází ze zcela jiných kritérií.

29. Druhý moment, který Nejvyšší soud při svém rozhodování o dovolání stěžovatele nevzal v potaz, spočívá v tom, že obsahuje-li určitá kvalifikovaná skutková podstata více znaků, pak je třeba vážit, zda obviněný (v nynějším případě stěžovatel) svým jednáním naplnil pouze jeden takový znak, anebo více takových znaků, popřípadě všechny. Totiž, ačkoliv zjištění této skutečnosti nemá vliv na samotné rozpětí trestní sazby, může bezpochyby mít svůj význam při ukládání nejen výše trestu, ale též i jeho druhu, připouští-li jich zákon více. Naplnění všech nebo jen jediného z více znaků takové kvalifikované skutkové podstaty má zde své implikace v tom směru, že naplnění více či všech těchto znaků může soud vést k úvaze o uložení vyšší trestní sazby v rámci zákonem dovoleného jejího rozpětí a naopak (přirozeně s přihlédnutím k dalším faktorům majícím vliv na rozhodování o druhu a výši trestu). *Expressis verbis*, naplnění všech nebo jen jediného z více znaků kvalifikované skutkové podstaty se v úvaze soudu může promítnout na druhu a především pak na výši ukládané trestní sankce. V posuzované věci to konkrétně znamená, že Krajskému soudu v Brně – pobočce v Jihlavě bude třeba v tomto ohledu poskytnout prostor pro přihlédnutí ke skutečnosti, že stěžovatel se druhého skutku nemohl dopustit jako osoba, která měla zvlášť uloženu povinnost hájit zájmy poškozené společnosti, neboť jen (obecný) soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy (čl. 90 Ústavy České republiky, čl. 40 odst. 1 Listiny). Též z tohoto důvodu a ve spojení s prvním nemohl Ústavní soud přisvědčit Nejvyššímu soudu v tom, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení stěžovatele.

30. Ze všech výše vyložených důvodů tudíž Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení rozporovaného usnesení Nejvyššího soudu. Za situace, kdy ústavní stížností napadený rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou byl v celém svém rozsahu zrušen napadeným rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě, nelze než uzavřít, že rozhodnutí nalézacího soudu právně neexistuje, a nemůže se tedy stát předmětem ústavního přezkumu. Ústavní soud tedy ústavní stížnost směřující proti neexistujícímu rozhodnutí posoudil jako nepřipustnou za analogické aplikace § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a proto ji v této části podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl. Ve vztahu k napadenému rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě Ústavní soud ústavní stížnost v této části odmítl, protože v důsledku kasačního zásahu Ústavního soudu ve vztahu k napadenému usnesení Nejvyššího soudu je nejprve třeba posledně jmenovanému poskytnout prostor k tomu, aby dovolací námítky podrobil nále-

žitému přezkumu, jakož i s ohledem na Ústavním soudem proklamovanou doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci na pozadí čl. 4 a 90 Ústavy i zásadu subsidiarity ústavní stížnosti, její formální i materiální dimenzi.

31. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci jsou obecné soudy, jakož i všechny orgány veřejné moci a osoby vázány právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 43

K účelnosti nákladů na právní zastoupení účastníka, jenž sám vykonává činnost advokáta

Z čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod plyne právo každého, tj. i osoby s právníkem vzděláním vykonávající advokátní činnost, na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení, a je garantována též rovnost všech účastníků před zákonem.

Prostřednictvím termínu „účelně“ vynaložené náklady nelze vymezovat kategorií osob, která by tak z hlediska právního zastoupení měla odlišné postavení, a tak jí *de facto* její právo upírat a vůči ostatním ji diskriminovat. Účastníka nelze sankcionovat tím, že mu nebude přiznána část nákladů odpovídající výši odměny advokáta s odůvodněním, že se mohl bránit sám.

Je třeba důsledně rozlišovat, zda je právní zastoupení advokátem využitím ústavně zaručeného práva na právní pomoc, či se již jedná spíše o jeho zneužití na úkor protistrany za účelem pouhého zvýšení nákladů řízení.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Ivany Janů – ze dne 25. března 2014 sp. zn. I. ÚS 3819/13 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Josefa Svobody, právně zastoupeného JUDr. Renatou Dobývalovou, advokátkou, se sídlem Karla Tomana 42/14, Hradec Králové, proti výrokům III a IV rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 10. 2013 č. j. 21 Co 454/2013-178, jimiž bylo rozhodnuto o nákladech řízení, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníka řízení a Jana Petiry, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 10. 2013 č. j. 21 Co 454/2013-178, výroky III a IV, bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na právní pomoc zaručené čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 10. 2013 č. j. 21 Co 454/2013-178 se proto ve výrocích III a IV ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu

1. Ústavnímu soudu byl dne 16. 12. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení shora uvedeného rozhodnutí s odůvodněním, že jím byla porušena jeho ústavně zaručená práva, zejména pak právo na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

2. Pravomocným rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 10. 2013 č. j. 21 Co 454/2013-178 byl výrokem I potvrzen rozsudek Okresního soudu v Náchodě ze dne 8. 7. 2013 č. j. 6 C 184/2012-108 v částce 63 074,40 Kč se 7,75% úrokem z prodlení od 24. 11. 2011 do zaplacení, výrokem II byl ve zbývající částce přiznané okresním soudem, tedy pro částku 1 785,60 Kč s příslušenstvím, nárok zamítnut. Dále byl rozsudkem krajského soudu změněn výrok o náhradě nákladů řízení před okresním soudem (povinnost k náhradě nákladů řízení 34 881,50 Kč) tak, že žalovaný (vedlejší účastník) byl uznán povinným na náhradě nákladů uhradit žalobci (stěžovateli) pouze částku 3 240 Kč, spočívající toliko v zaplacení soudního poplatku (výrok III). Konečně pak bylo rozsudkem krajského soudu rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok IV).

3. Jak vyplývá z obsahu napadeného rozhodnutí, stěžovatel se jako žalobce po žalovaném (dále jen „vedlejší účastník“) domáhal plnění z titulu smlouvy o právní pomoci, na základě které zastoupil vedlejšího účastníka v právní věci o vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Řízení probíhalo u Okresního soudu v Náchodě pod sp. zn. 6 C 71/2009 a usnesením ze dne 2. 2. 2011 soud schválil smír účastníků a rozhodl o nákladech řízení. Stěžovatel jako advokát vyúčtoval vedlejšímu účastníkovi náklady za jeho právní zastupování fakturou č. 1431532011, splatnou dne 23. 11. 2011 na celkovou částku 79 860 Kč, od níž pak odečetl již zaplacenou zálohu ve výši 15 000 Kč. Způsob výpočtu odměny vysvětlil stěžovatel vedlejšímu účastníkovi v dopise nazvaném vyúčtování právní pomoci a zaslání faktury. Při vyúčtování právní služby vycházel z uzavřené smlouvy o právní pomoci ze dne 14. 4. 2009, když tento postup byl pro vedlejšího účastníka výhodnější. Pokud by advokát účtoval jednotlivé úkony podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, činila by odměna 161 280 Kč. Pro stanovení tarifní hodnoty dle ustanovení § 8 odst. 6 advokátního tarifu vycházel z poloviny hodnoty všech jednotlivých věcí, pohledávek a závazků, které strany učinily předmětem vypořádání. Za účelem

zjednodušení věci tedy stěžovatel vycházel pouze z nesporných položek, kdy tato hodnota činí 6 900 000 Kč po zaokrouhlení směrem dolů. Polovina této částky pak činí 3 450 000 Kč. Paušální sazba odměny dle smlouvy o právní pomoci činí 106 300 Kč + 20 % DPH, tj. 12 560 Kč, 6 režijních paušálů po 300 Kč a 20 % DPH, tj. 2 160 Kč, celkem tedy 129 720 Kč. Z částky přesahující 30 000 Kč byla dohodnuta sleva ve výši 50 %, takže stěžovatel celkem účtoval částku 79 860 Kč. Od této částky odečetl již zaplacenou zálohu 15 000 Kč a vyúčtoval tak uvedenou fakturou zaplacení částky 64 860 Kč. Vedlejší účastník však vyúčtovanou odměnu stěžovateli neuhradil.

4. Ve věci bylo nejprve rozhodnuto platebním rozkazem. Po odporu podaném vedlejším účastníkem byl platební rozkaz zrušen a ve věci proběhlo jednání u Okresního soudu v Náchodě. Okresní soud jako soud prvního stupně dospěl k závěru, že vedlejší účastník neprokázal, že by byla uzavřena mezi účastníky dohoda, na jejímž základě by vyplacení odměny bylo čímkoli podmíněno. Nebylo prokázáno, že by stěžovatel jako advokát porušil nějakou povinnost. Právní službu poskytl a vedlejší účastník má povinnost za tuto službu zaplatit, a to i v případě, že by nebylo dosaženo výsledku, jaký žádal. S ohledem na výsledek sporu přiznal soud prvního stupně stěžovateli náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 1 o. s. ř. ve výši 34 881,50 Kč.

5. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal vedlejší účastník odvolání. Na jeho základě krajský soud mírně korigoval stěžovateli přiznanou částku (nepřiznal částku ve výši 1 785,60 Kč) a rozhodl, že vedlejší účastník je povinen nahradit stěžovateli náklady řízení před okresním soudem ve výši 3 240 Kč, rovnající se výši zaplaceného soudního poplatku. Právo na náhradu nákladů za odvolací řízení nepřiznal krajský soud žádnému z účastníků.

6. Náklady právního zastoupení procesně úspěšné strany řízení odvolací soud nepovažoval na rozdíl od soudu prvního stupně za účelně vynaložené, neboť „žalobce je advokát a v tomto řízení uplatnil nárok na úhradu odměny a nákladů za služby, které poskytl žalovanému v rámci své podnikatelské činnosti. Tedy uplatnil nárok, který zcela běžně uplatňuje vůči svým klientům, veškerou problematiku s tím spojenou proto musí velmi dobře znát. Odvolacímu soudu se proto jeví zcela neekonomické a tudíž neúčelné, pokud pro tento předmět sporu žalobce zvolil právní zastoupení.“

II. Námitky obsažené v ústavní stížnosti

7. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že právo na právní zastoupení je základním procesním oprávněním účastníka řízení, které je zakotveno jak v čl. 37 odst. 2 Listiny, tak v čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který judikatura Evropského soudu pro lidská práva vztahuje i na občanskoprávní spory. Úspěšný účastník řízení

by tedy měl mít právo na náhradu nákladů, které na právní zastoupení vynaložil, a to již od počátku řízení. Tím spíše je tento závěr odůvodněný v případě, že daná problematika byla otázkou značně složitou a důkazně náročnou, jak se mimo jiné potvrdilo v řízení před soudem prvního stupně i soudem odvolacím (určení výše tarifní hodnoty). Podle názoru stěžovatele není možné, aby soud takto paušalizoval, které osoby mají a které nemají nárok na náhradu právního zastoupení s odůvodněním, že stěžovatel veškerou problematiku spojenou s předmětnou žalobou musel velmi dobře znát. Stěžovatel tuto problematiku sice znal, na druhou stranu se ovšem týkala výhradně jeho činnosti a jeho finančních prostředků. Za této situace pak není možné, aby své zájmy (které se ukázaly být oprávněné) byl nucen hájit sám (nebo na své náklady, které by činily téměř polovinu žalovaného nároku). Stejně tak jako dle principu, že „lékař nemůže být sám sobě lékařem“, se nemůže ani advokát zcela nezaujatě a objektivně povznést nad to, že se daný spor týká bytostně jeho samotného, jeho nároku a jeho obživy. S absencí tohoto objektivního nezaujatého pohledu na věc (byť s přebytkem znalostí skutkových) není možné rovnocenně hájit své zájmy, neboť na provedené důkazy bude účastník sám sebe hájící (byť advokát) hledět vždy zaujatě, což účinnosti dosažení rovnocenného procesního postavení může být na škodu. Advokát nehájí zájmy svých klientů pouze proto, že je k tomu svým vzděláním a zkušenostmi kvalifikovanější než jeho klient, ale i proto, že advokát na tento spor může hledět objektivně, bez subjektivních pocitů apod. Upřením této možnosti pro skupinu účastníků řízení – advokáty dochází podle přesvědčení stěžovatele k porušení rovnosti účastníků řízení a práva na právní pomoc.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. K obsahu ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení. Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření pouze uvedl, že nemá k napadenému rozsudku co dodat. Vedlejší účastník se ve stanovené lhůtě nevyjádřil.

IV. Právní posouzení Ústavním soudem

9. Po přezkoumání ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí a prostudování připojeného soudního spisu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Tomu koresponduje ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, podle něhož je fyzická nebo

právnícká osoba oprávněna podat ústavní stížnost, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavním pořádkem.

11. Jestliže ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku, chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

12. Ústavní soud se již v minulosti zabýval rozhodováním obecných soudů o náhradě nákladů řízení a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces, přičemž pro rozhodování o nákladech řízení formuloval určité ústavněprávní limity. Konstatoval, že rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku a doménou obecných soudů, do nichž mu zásadně nepřislouží zasahovat. Samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, většinou nedosahuje intenzity způsobitelné porušení základní práva a svobody. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud zpravidla oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem České republiky. Obdobně bude soud chránit základní práva a svobody, pokud by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excessu, který by neměl toliko povahu běžného porušení podústavního práva – jehož náprava není úkolem Ústavního soudu, nýbrž toto vybočení by naopak mělo charakter zřejmého rozporu s principy spravedlnosti, zejména pak v důsledku extrémního nerespektování pravidel upravujících řízení [viz nález sp. zn. II. ÚS 198/07 ze dne 3. 5. 2007 (N 74/45 SbNU 171), nález sp. zn. I. ÚS 1671/08 ze dne 5. 11. 2008 (N 191/51 SbNU 321), nález sp. zn. IV. ÚS 323/05 ze dne 11. 7. 2006 (N 131/42 SbNU 45), nález sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. 11. 2007 (N 206/47 SbNU 647), nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 69/33 SbNU 189), dostupné in <http://nalus.usoud.cz>].

13. Jde-li o výklad a aplikaci předpisů podústavního práva provedené obecnými soudy, lze je hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a dochází tím k nepředvídatelné interpretační libovůli. Obdobně to platí i pro

rozporu mezi závěry o skutkovém stavu a provedenými důkazy nutnými k jeho zjištění.

14. Základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu, je zásada úspěchu ve věci vyjádřená v § 142 odst. 1 o. s. ř. V této zásadě se promítá myšlenka, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti účelně vynaložil, proti účastníku, jež do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval. Právo úspěšné procesní strany vůči neúspěšné straně řízení na náhradu nákladů vychází ze základního strukturního principu, který se v civilním sporném procesu uplatňuje, tj. ze systému dvou stran v kontradiktorním postavení, v rámci něhož účastníci řízení vystupují jako vzájemní oponenti, uplatňující v řízení protichůdné zájmy. Úspěch jedné procesní strany je tak zároveň neúspěchem jejího procesního odpůrce, přičemž každá strana se v mezích daných občanským soudním řádem snaží pomocí přípustných prostředků docílit vlastního vítězství a prohry protistrany. Je-li procesní strana úspěšná, měl by jí její odpůrce nahradit náklady, které při tom účelně vynaložila, neboť by bylo v rozporu s ochrannou funkcí civilního práva procesního, pokud by civilní proces neumožňoval odstranit zmenšení majetkové sféry účastníka způsobené jenom tím, že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval.

15. V případě rozhodování o náhradě nákladů řízení je třeba přihlížet ke všem okolnostem věci, které mohou mít vliv na stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení, jež účastník vynaložil k uplatňování nebo bránění práva. Úkolem obecného soudu proto není pouze mechanicky rozhodnout o náhradě podle výsledku sporu, nýbrž vážit, zda tu neexistují další rozhodující okolnosti mající podstatný vliv na přiznání či nepřiznání náhrady vynaložených nákladů, a to včetně zvážení jejich účelnosti. Jinak řečeno, jestliže zvítězivší účastník skutečně nějaké náklady potřebné k uplatňování nebo bránění práva vynaložil, pak je přisouzení náhrady vynaložených nákladů řízení ve sporném řízení pravidlem, z něhož však existují výjimky, které Ústavní soud ve své judikatuře již ustáleně akcentuje (např. moderační právo podle § 150 o. s. ř., právní zastoupení státních orgánů, statutárních měst či hledisko „účelnosti“ vynaložených nákladů).

16. V dané věci odvolací soud posoudil účelnost vynaložených nákladů stěžovatele na jeho právní zastoupení odlišně od soudu prvního stupně. Za účelně vynaložené náklady označil pouze zaplacený soudní poplatek za žalobu ve výši 3 240 Kč. Ostatní náklady stěžovatele, odpovídající odměně jeho právního zastoupení, soud nepovažoval za účelně vynaložené, neboť stěžovatel je sám advokát a veškerou problematiku spojenou s vymáháním odměny a nákladů za služby, jež poskytl vedlejšímu účastníkovi v rámci své podnikatelské činnosti, musí velmi dobře znát. Jinými slovy,

soud stěžovateli vytknul, že se jako advokát v daném sporu sám nechal zastoupit advokátkou na základě plné moci.

17. Z čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny plyne právo každého, tj. i osoby s právnickým vzděláním vykonávající advokátní činnost, na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení, a je garantována též rovnost všech účastníků před zákonem [obdobně srov. náleží Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2007 sp. zn. II. ÚS 187/06 (N 99/45 SbNU 397)].

18. Ústavně garantované právo na právní pomoc zahrnuje (zásadně, vyjma řízení, pro něž je předepsáno obligatorní zastoupení) právo účastníka zvolit si, zda se nechá či nenechá zastoupit a případně též kým. Právní zastoupení je tak ponecháno (s uvedenou výjimkou) zcela na vůli účastníka, a to bez ohledu na to, zda by toho byl jinak schopen sám. Důvody tohoto kroku nelze spatřovat jen v nedostatku příslušného právního vzdělání, jak by se podávalo z napadeného rozhodnutí, ale např. i ve vyšší míře objektivitě zástupce, jeho konkrétní specializaci na daný problém apod. Účastník si musí být vědom toho, že v případě neúspěchu ponese náklady řízení, a to případně i náklady právního zastoupení protistrany. Na druhou stranu mu však příslušné procesní předpisy garantují, že jeho náklady řízení budou v případě úspěchu nahrazeny.

19. Odvolací soud svou interpretací odvíjel od pojmu „účelně“ vynaložené náklady. Ústavní soud se ovšem domnívá, že se svou interpretací ocitl mimo meze ústavnosti. Pojem „účelný“ v aplikovaném ustanovení (§ 142 odst. 1 o. s. ř.) je nutno chápat jako určitou pojistku před hrazením nákladů nesouvisejících s řízením, před nadbytečnými či nadměrnými náklady. Vzhledem k ústavně zaručenému právu na právní pomoc nelze prostřednictvím uvedeného termínu vymezovat kategorii osob, která by tak z hlediska právního zastoupení měla odlišné postavení, a tak jí *de facto* její právo upírat a vůči ostatním ji diskriminovat. Účastníka nelze sankcionovat tím, že mu nebude přiznána část nákladů odpovídající výši odměny advokáta s odůvodněním, že se mohl bránit sám (viz shora citovaný náleží Ústavního soudu).

20. V dané věci, jak Ústavní soud ověřil z vyžádaného soudního spisu, se nejednalo o věc zcela právně jednoduchou, o čemž svědčí zejména čtyři jednání před soudem prvního stupně, na nichž probíhalo dokazování. Nelze než souhlasit s argumentací stěžovatele v ústavní stížnosti, že i právně vzdělaná osoba, v daném případě advokát, má v jistých případech k věci zřetelně subjektivní vztah, což by mu samotnému mohlo být v hájení jeho subjektivních práv (v dané věci vymožení odměny za právní zastoupení od svého klienta) spíše na překážku. Je třeba důsledně rozlišovat, zda je právní zastoupení advokátem v obdobných případech, jako je nyní projednáváný, využitím ústavně zaručeného práva na právní pomoc, či se již jedná

spíše o jeho zneužití na úkor protistrany (např. zvolený zástupce „z opačného konce republiky“, prodlužování řízení žádostmi o odročování, zastoupení ve zcela banální věci či zcela zřejmá snaha zvýšit náklady řízení protistraně apod.).

21. V nyní projednávaném případě však podle přesvědčení Ústavního soudu žádné okolnosti zneužití práva na právní pomoc ze strany stěžovatele nenasvědčují. Naopak z celkového průběhu řízení vyplývá, že se stěžovatel snažil od počátku ve věci postupovat mimosoudně, a tedy bez zbytečných nákladů. O tom svědčí i pokus o smír ze dne 5. 3. 2012, přičemž žaloba byla podána až dne 17. 12. 2012. Vedlejšímu účastníkovi muselo být již z návrhu na smír zřejmé, že právní zastoupení stěžovatele převzala advokátka na základě udělené plné moci a že náklady řízení, které eventuálně v případě jeho neúspěchu bude muset hradit stěžovatel, budou obsahovat rovněž odměnu za jeho právní zastoupení. Na žádné okolnosti, které by nasvědčovaly tomu, že se ze strany stěžovatele jednalo o zastoupení účelové, vedené snahou pouze zvýšit protistraně náklady řízení, nepoukázal v napadeném rozsudku ani odvolací soud, čímž se jeho odůvodnění stává zcela paušálním a zobecňujícím, dostávajícím se do rozporu s ústavně zaručenými právy stěžovatele.

V. Závěr

22. Na základě shora uvedených skutečností proto Ústavní soud konstatuje, že Krajský soud v Hradci Králové interpretoval aplikovaná ustanovení o nákladech řízení způsobem, který popírá princip rovnosti účastníků řízení, čímž porušil nejen právo stěžovatele na spravedlivý proces, ale přímo zasáhl též do jeho práva na právní pomoc.

23. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a při konstatování porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod zrušil napadené výroky III a IV rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 44

K právu účastníka řízení vyjádřit se k provedeným důkazům

Ani u tzv. bagatelních věcí nelze slevit ze základních principů, na nichž je založen spravedlivý proces. Postupem soudu, který přehlédl omluvu právního zástupce stěžovatele a jednal v nepřítomnosti strany žalující, byla porušena zásada *audiatur et altera pars*, a tedy i ústavně zaručené právo účastníka na projednání věci v jeho přítomnosti a právo vyjádřit se ke všem rozhodným důkazům a skutečnostem ve smyslu čl. 38 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 26. března 2014 sp. zn. IV. ÚS 4546/12 ve věci ústavní stížnosti Jiřího Potužníka, zastoupeného Mgr. Danielou Hnídkovou, advokátkou, se sídlem Podhorská 434/6, Jablonec nad Nisou, proti rozsudku Okresního soudu v Prachaticích č. j. 20 C 215/2012-35 ze dne 28. 8. 2012, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o zaplacení částky 7 200 Kč s příslušenstvím a kterým byla stěžovateli uložena povinnost uhradit žalovanému náklady řízení ve výši 10 542 Kč.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Prachaticích č. j. 20 C 215/2012-35 ze dne 28. 8. 2012 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na projednání věci v jeho přítomnosti dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 30. 11. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení rozsudku Okresního soudu v Prachaticích (dále jen „okresní soud“) č. j. 20 C 215/2012-35 ze dne

28. 8. 2012 pro rozpor s čl. 1, 2, 3, 4, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1, 2, 4, čl. 82 odst. 1 a čl. 90 Ústavy České republiky.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces, zejména pak práva na rovnost účastníků řízení, práva na projednání věci ve své přítomnosti a práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Porušení těchto svých ústavně zaručených práv spatřoval stěžovatel především v tom, že soud neodročil nařízené jednání, a to i navzdory jeho písemné žádosti, z níž bylo jednoznačně patrné, že z jednání omlouvá nejenom sebe, ale i svého právního zástupce. Soud nadto výrok svého rozhodnutí založil převážně na námitce, kterou vedlejší účastník vznesl v nepřítomnosti řádně omluveného stěžovatele a jeho právního zástupce, přičemž stěžovateli ani neposkytl požadovanou lhůtu k tomu, aby se mohl proti této námitce bránit či navrhnout nové důkazy (například znalecký posudek z oboru písmoznalectví). Tím bylo dle stěžovatele porušeno jeho právo na projednání věci v jeho přítomnosti a právo vyjádřit se k prováděným důkazům. Stěžovatel okresnímu soudu dále vytýkal, že soudkyně, která spor rozhodovala, byla podjatá a měla se ihned po přidělení věci sama vyloučit, jelikož v letech 2008 až 2010 měla poměr s právním zástupcem vedlejšího účastníka, což se projevilo i při ústním jednání, na kterém byl přítomen pouze tento právní zástupce a kde dle stěžovatele soudkyně zcela evidentně stranila vedlejšímu účastníkovi ve snaze přisoudit mu náhradu nákladů řízení.

II.

3. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální a obsahové náležitosti vyžadované zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k přezkumu napadeného rozhodnutí. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal spis okresního soudu sp. zn. 20 C 215/2012 a vyjádření účastníků řízení.

4. Z předmětného spisu Ústavní soud zjistil, že se stěžovatel žalobou ze dne 15. 4. 2012 domáhal po žalovaném Zdeňkovi Novotném (dále jen „žalovaný“) zaplacení částky 7 200 Kč s příslušenstvím. Tato pohledávka byla stěžovateli postoupena původní věřitelkou, advokátkou, a měla představovat náklady právního zastoupení za zastupování žalovaného v soudním řízení. Jelikož vedlejší účastník náklady právního zastoupení původní věřitelce neuhradil, domáhal se této částky stěžovatel jako postupník.

5. Okresní soud vydal nejprve platební rozkaz č. j. 20 C 215/2012-14 ze dne 12. 6. 2012, proti němuž však podal žalovaný včasný odpor. Platební rozkaz byl tedy zrušen a okresní soud nařídil jednání na den 28. 8. 2012. Přípisem ze dne 23. 8. 2012, doručeným okresnímu soudu dne 27. 8. 2012,

se stěžovatel z jednání omluvil ze zdravotních důvodů a současně výslovně omluvil i svého právního zástupce JUDr. Jana Kačera, a to z pracovních důvodů. Stěžovatel požádal o odročení jednání, přičemž pro případ, že by soud žádosti nevyhověl a jednání se konalo i v nepřítomnosti stěžovatele, žádal o poskytnutí lhůty tří týdnů k vyjádření, pokud by žalovaný uváděl nějaké skutečnosti proti žalobě.

6. Okresní soud jednání neodročil, přičemž svůj procesní postup odůvodnil tím, že se z jednání omluvil pouze stěžovatel, ale nikoliv již jeho právní zástupce. Pokud byl stěžovatel právně zastoupen, bylo možno jednat i v jeho nepřítomnosti. Jestliže se právní zástupce stěžovatele k jednání bez omluvy nedostavil, není to důvodem pro odročení jednání. Jednání tedy proběhlo dne 28. 8. 2012 pouze za přítomnosti právního zástupce žalovaného, který vznesl proti žalobě novou námitku, a sice že podpis na plné moci, která měla být podkladem pro vznik právního zastoupení mezi původní věřitelkou a žalovaným, a tím i podkladem pro vznik žalované pohledávky, nepatřil žalovanému. Následně bylo dokazování prohlášeno za ukončené a po přerušení byl okresním soudem vyhlášen rozsudek.

7. Rozsudkem okresního soudu č. j. 20 C 215/2012-35 ze dne 28. 8. 2012 byla žaloba stěžovatele zamítnuta a stěžovateli byla uložena povinnost uhradit žalovanému na nákladech řízení 10 542 Kč. Stěžejním důvodem pro zamítnutí žaloby bylo tvrzení žalovaného o nepravosti jeho podpisu na předmětných listinách vznesené v průběhu jednání v nepřítomnosti stěžovatele i jeho právního zástupce. Okresní soud dospěl k závěru, že po vznesení této námitky bylo na stěžovateli, aby prokázal opak, tedy že se o podpis žalovaného skutečně jedná. Stěžovatel však toto, s ohledem na svou nepřítomnost, neprokázal, což vedlo k zamítnutí žaloby.

8. Žalovaný ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že celá kauza vznikla v důsledku nekorektního jednání původní věřitelky, která šikanuje své současné i bývalé klienty a ve sporech s nimi se nechává právně zastupovat další advokátkou či své údajné pohledávky účelově postupuje dalším osobám za účelem získání prostředků skrze náklady řízení. Žalovaný označil za nepochopitelné, že stěžovatel omlouval z jednání i svého advokáta, a zdůraznil, že okresní soud dle jeho názoru rozhodl správně a spravedlivě. Postavení vedlejšího účastníka řízení o ústavní stížnosti se nicméně žalovaný výslovně vzdal. Okresní soud se k ústavní stížnosti přes výzvu Ústavního soudu nevyjádřil.

9. Ústavní soud zaslal vyjádření žalovaného stěžovateli na vědomí a ten na něj reagoval replikou, v níž obsáhle vyvracel jednotlivá tvrzení o šikanózním postupu původní věřitelky. Současně stěžovatel uvedl, že se domnívá, že soudkyně okresního soudu ve skutečnosti nevyhověla jeho žádosti o odročení z toho důvodu, že chtěla vydat rozsudek ve prospěch

žalovaného, aby jeho právní zástupce, jehož partnerkou v minulosti byla, získal plnou náhradu nákladů řízení.

10. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absence souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání.

III.

11. Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí z pohledu tvrzeného porušení ústavně zaručených práv a shledal, že předmětná ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud předně konstatuje, že k tzv. bagatelním věcem, tj. věcem, u nichž peněžité plnění nepřevyšuje částku 10 000 Kč, přistupuje zásadně zdrženlivě, když již v minulosti mnohokrát judikoval, že způsobilost porušit základní práva a svobody je třeba posuzovat rovněž materiálně v kontextu aktuálních sociálních a ekonomických poměrů ve společnosti [srov. např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2538/09 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Nicméně současně platí, že ani u bagatelních věcí nelze slevit ze základních principů, na nichž je založen spravedlivý proces [srov. náleží sp. zn. II. ÚS 3679/12 ze dne 16. 4. 2013 (N 57/69 SbNU 109), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

13. Takovým základním principem je i zásada *audiatur et altera pars* (budiž vyslechnuta i druhá strana), jež je chápána jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkům řízení možnost účinně uplatňovat námítky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit jeho rozhodování a s nimiž se musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajišťuje ochranu základních práv, která je z hlediska spravedlivého procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1106/08 ze dne 10. 3. 2009 (N 52/52 SbNU 519) či náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3)]. O tom, že právo vyjádřit se k projednávané věci je nezbytnou součástí řízení i ve věcech bagatelních, v nichž není přípustné odvolání,

svědčí také skutečnost, že zákonodárce novelou zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“), účinnou od 1. 1. 2013 (tedy až po vydání napadeného rozsudku), připustil možnost žaloby pro zmatečnost, jestliže byla účastníkovi v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem, a to také pokud se jedná o pravomocný rozsudek soudu prvního stupně, proti němuž není odvolání přípustné podle § 202 odst. 2 občanského soudního řádu (peněžitě plnění nepřevyšující 10 000 Kč).

14. Pochybení okresního soudu, který přehlédl omluvu právního zástupce stěžovatele z jednání obsaženou v přípisě stěžovatele ze dne 23. 8. 2012, je v tomto kontextu nutno považovat za zásadní. Okresní soud dospěl v jeho důsledku k nesprávnému závěru, že se právní zástupce nedostavil bez omluvy, a proto nebylo jednání odročeno. To pak mělo za následek, že se stěžovatel ani jeho právní zástupce nemohli vyjádřit k nové námitce, kterou vznesl vedlejší účastník, a to ani v průběhu jednání konaného dne 28. 8. 2012, ani v žádné dodatečné lhůtě, jelikož okresní soud vynesl rozsudek ihned po přeručení jednání. Byla to přitom právě námitka vznesená v průběhu neodročeného jednání, která byla stěžejní pro závěr o zamítnutí žaloby: „Žalovaný v řízení tvrdil, že se nejedná o jeho podpis na těchto listinách. V tomto případě pak bylo na žalobci, aby prokázal, že se jedná o podpis žalovaného ... Toto však žalobce v řízení neprokázal.“ (str. 4 rozsudku). Stěžovatel však uvedenou skutečnost v řízení prokázat nemohl, jelikož mu k tomu okresní soud nedal prostor.

15. Nezbyvá proto než konstatovat, že postupem okresního soudu došlo k porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na projednání věci v jeho přítomnosti a práva vyjádřit se ke všem rozhodným důkazům a skutečnostem ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny, potažmo k porušení práva na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí zrušil.

Č. 45

K uložení pořádkové pokuty

1. Výrok a jeho odůvodnění (které může být různě argumentačně založeno) jsou vzájemně provázané části soudního rozhodnutí, teprve ze kterých lze dojít k závěru o správnosti či férovosti soudního řízení. Proto vady v odůvodnění jinak bezvadného výroku nemohou zůstat stranou pozornosti hodnocení rozhodnutí jako celku.

2. Obecný soud nemůže hodnotit dosažení účinku uložené sankce, tj. pořádkové pokuty podle § 53 odst. 1 o. s. ř., ve vazbě na chování, jehož se trestaná osoba dopustila ještě před jejím uložení. Potřeba zásahu Ústavního soudu nastává teprve tehdy, vede-li takový vadný postup ke změně jinak nezávadného rozhodnutí nalézacího soudu, které bylo předmětem odvolacího řízení.

3. Převzetí částí textu odůvodnění soudního rozhodnutí z odůvodnění rozhodnutí v jiném řízení samo o sobě nepředstavuje neoprávněný zásah do práva na spravedlivý proces. Je třeba odlišovat „koncepování“ textu právního aktu (např. textu zákona nebo vyhlášky legislativcem, rozsudku či správního aktu úředníkem) a uplatnění zákonem či Ústavou svěřené pravomoci takový právní akt vydat s účinky, které s tím právo spojuje.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 27. března 2014 sp. zn. III. ÚS 1489/13 ve věci ústavní stížnosti A. Ž., zastoupeného Mgr. Petrou Hruškovou, advokátkou, se sídlem v Praze 1, Hybernská 24, proti výroku III usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. února 2013 č. j. 20 Co 38/2013-139 a výroku II usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 17. prosince 2012 č. j. 22 C 207/2007-129, jimiž byla stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč za bezdůvodné opakování hrubě urážlivých výroků na adresu některých soudních úředníků, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení.

Výrok

I. Ústavní stížnost se v části, ve které směřuje proti výroku III usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. února 2013 č. j. 20 Co 38/2013-139, zamítá.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 9. května 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, jimiž dle jeho tvrzení došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i práv vyplývajících z čl. 4, čl. 82 odst. 1, čl. 90 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. Z obsahu napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu, který si Ústavní soud vyzádal pro posouzení opodstatněnosti podané ústavní stížnosti, vyplývá, že stěžovatel podal v rámci řízení vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) pod sp. zn. 22 C 207/2007 dne 24. dubna 2012 písemné vyjádření (viz č. l. 115 soudního spisu), v němž namítal podjatost všech „úředníků – tzv. asistentů soudců“, přičemž některé z nich jmenovitě v demonstrativním výčtu uvedl a označil je mimo jiné jako „prokazatelné lháře“ a „státem zkorumpované úředníky“. Obvodní soud neshledal napadeným usnesením námitku podjatosti odůvodněnou (výrok I) a uložil stěžovateli pořádkovou pokutu ve výši 10 000 Kč (výrok II) za bezdůvodné opakování hrubě urážlivých výroků na adresu některých soudních úředníků. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel odvolání, které Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) zamítl, přičemž ve výroku III svého rozhodnutí potvrdil závěry obvodního soudu v otázce uložení pořádkové pokuty jako správné. Přitom mimo jiné zdůraznil, že stanovená výše pokuty je přiměřená s ohledem na to, že za podobný delikt byla stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 5 000 Kč usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. srpna 2012 č. j. 22 C 220/2011-53, která tak nesplnila předvídaný účinek spočívající v odrazení stěžovatele od dalších urážek zaměstnanců soudu.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření ostatních účastníků řízení

3. V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně je v některých odstavcích částečně shodné s jiným usnesením téhož soudu, a očividně jej tedy psal asistent soudce JUDr. Trojánek, a nikoliv podepsaný soudce. V důsledku této skutečnosti stěžovatel namítá, že odůvodnění takového rozhodnutí postrádá přesvědčivost ve smyslu § 157 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“). Stěžovatel rovněž upozorňuje na skutečnost, že dle ustanovení § 53 o. s. ř. může pořádkovou pokutu uložit pouze předseda senátu, a nikoliv asistent soudce. V tomto ohledu stěžovatel

odkazuje na argumentaci v jiné ústavní stížnosti, kterou se domáhal zrušení rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. srpna 2012 č. j. 22 C 220/2011-53, které vydal zmíněný asistent soudce a kterým byla stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 5 000 Kč. Dále stěžovatel namítá, že předmětné výroky, za které mu byla uložena pořádková pokuta, jsou pravdivé, což dokládá obsáhlým popisem předchozího průběhu řízení. Na závěr ústavní stížnosti stěžovatel zpochybňuje závěr odvolacího soudu o přiměřenosti uložené pořádkové pokuty. Ta má podle obecných soudů plnit preventivní charakter, a předejít tak budoucímu opakování nežádoucího chování ze strany účastníků řízení. Stěžovatel v tomto ohledu namítá, že pokuta byla shledána přiměřenou s ohledem na neefektivnost pořádkové pokuty uložené dne 20. srpna 2012 v jiném řízení u téhož soudu. Nicméně časová kontinuita dle stěžovatele vylučuje úvahy městského soudu o přiměřenosti uložené pokuty, neboť městský soud posuzoval pořádkovou pokutu uloženou za výroky učiněné v podání ze dne 24. dubna 2012, a tudíž jeho argumentace, poukazující na neefektivnost jiné pořádkové pokuty uložené 20. srpna 2012, postrádá logiku. To potvrzuje i skutečnost, že stěžovatel se od uložení první pořádkové pokuty žádných dalších urážlivých výroků vůči soudu nedopustil. Ze všech výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud zrušil napadená rozhodnutí obecných soudů v záhlaví uvedených výrocích.

4. Na výzvu Ústavního soudu se k podané stížnosti vyjádřil městský soud, který uvedl, že argumentaci stěžovatele neshledal významnou, neboť jde o spekulativní domněnky a směšování pořádkových pokut z různých řízení. Z důvodu absence ústavněprávního rozměru stěžovatelovy argumentace navrhl městský soud odmítnutí, příp. zamítnutí ústavní stížnosti. Stěžovatel pak svého práva repliky nevyužil.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

5. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

6. Po posouzení všech okolností případu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je nedůvodná v části, ve které směřuje proti výroku III usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. února 2013 č. j. 20 Co

38/2013-139, neboť Ústavní soud ve své judikatuře zastává názor, že výrok a jeho odůvodnění (které může být různě argumentačně založeno) jsou vzájemně provázané části soudního rozhodnutí, teprve ze kterých lze dojít k závěru o správnosti či férovosti soudního řízení. Proto vady v odůvodnění jinak bezvadného výroku nemohou zůstat stranou pozornosti hodnocení rozhodnutí jako celku.

7. Z uvedených skutečností a ze spisového materiálu je zřejmé, že námitka stěžovatele poukazující na zásadní nedostatek odůvodnění městského soudu při posouzení přiměřenosti pořádkové pokuty má racionální základ a v této části by nemohl výrok v bodě III obstát, to ovšem za podmínky, že by byl založen výlučně na námitkách stěžovatele. Dle spisového materiálu zjištěný skutkový stav v této části odpovídá tvrzení stěžovatele. Citované stěžovatelovy výroky (např. v podáních na č. l. 115, 121, 123 směřujících jak k obvodnímu soudu, tak Nejvyššímu soudu) jsou z podání, která předcházela uložení první pořádkové pokuty usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. srpna 2012 č. j. 22 C 220/2011-53, které bylo předmětem ústavní stížnosti stěžovatele v řízení vedeném před Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 136/13 (obsah odmítavého usnesení je stěžovateli znám). Odůvodnění v usnesení Městského soudu je v této části založeno na tvrzení, že uložení pořádkové pokuty 5 000 Kč usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. 8. 2012 č. j. 22 C 220/2011-53 „nemělo předvídaný účinek“ a nezabránilo spáchání stejného deliktu ze dne 24. 4. 2012. Rozhodnutí odvolacího soudu zde postrádá logicky přesvědčivé odůvodnění, což v této souvislosti představuje libovůli, která je v právním státě nepřipustná. Ze spisového materiálu přitom nijak zjevně nevyplývá, že by stěžovatel pokračoval ve vulgárním a hrubě urážlivém tónu i po 20. 8. 2012 (srov. podání stěžovatele ze dne 26. 4. 2013 na č. l. 169), kdy mu byla uložena první ze zmíněných pořádkových pokut. Z napadeného usnesení není rovněž patrné, zda odvolací soud přihlížel k dalším, následným stěžovatelovým podáním, jako např. úkon nazvaný „Odvolání proti zmatečnému usnesení ze dne 17. 12. 2012“. V každém případě takové rozhodnutí nespĺňuje požadavky čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení se zákazem libovůle při vrchnostenském vystupování veřejné moci podle čl. 2 odst. 2 Listiny. Z logiky věci a obecné spravedlnosti vyplývá, že obecný soud nemůže hodnotit dosažení účinku uložené sankce, tj. pořádkové pokuty podle § 53 odst. 1 o. s. ř., ve vazbě na chování, jehož se trestaná osoba dopustila ještě před jejím uložení. Třeba však poznamenat, že ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu by mohlo dojít teprve tehdy, kdyby takový vadný postup vedl ke změně jinak nezávadného rozhodnutí nalézacího soudu, které bylo předmětem odvolacího řízení.

8. Nicméně, jak bylo již shora naznačeno, stěžovatelovy vývody směřují pouze vůči určité pasáži odůvodnění odvolacího soudu. Odvolací soud

jen pořádkovou pokutu potvrdil, což značí, že nezměnil hodnocení urážlivého jednání stěžovatele a důvod pro její uložení, kterým byly podle obvodního soudu bezdůvodně opakované hrubě urážlivé výroky na adresu některých soudních úředníků. Tato napadená část rozhodnutí byla jen nadbytečným a excesivním pokusem podložit potvrzovaný závěr obvodního soudu, a nemohla proto zpochybnit uložení pořádkové pokuty obvodním soudem. Proto Ústavní soud dospěl k závěru, že k zásahu do práva na spravedlivý proces v řízení před odvolacím soudem došlo, avšak bez vlivu na vlastní výsledek řízení, kterým bylo hodnocení uložení pořádkové pokuty nalézacím soudem jak co do výše, tak i základu.

9. Ústavní soud v této souvislosti dále poznamenává, že s ohledem na konkrétní okolnosti projednávané věci již nebylo třeba zaujmout stanovisko k tomu, zda výraz „postup řízení“ v § 53 o. s. ř. má být vykládán striktně pro jediné řízení vedené pod jednou spisovou značkou v jedné věci před jedním zákonným soudcem, nebo zda je pořádkovou pokutu možné aplikovat jako obecný prostředek ochrany soudní moci v podobě aplikace asperační či adiční zásady (s ohledem na možnost opakovaného ukládání, jde o ochranu úcty k soudu, takže soudce rozhoduje ve věci řádného výkonu soudnictví, ne ve vlastní věci) ve vztahu k jednomu delikventovi ve více souběžně nebo po sobě vedených řízeních. Není však pochyb o tom, že zastaralá úprava dobře nerozlišuje mezi prostředky vynucování procesních povinností účastníků řízení z hlediska „postupu řízení“ v konkrétní věci a obecné sankční prostředky k zajištění důstojnosti jednání a zejména ochrany výkonu soudnictví tam, kde útok nedosahuje intenzity z pohledu trestního zákoníku (např. § 336), nebo se vymyká hypotézám zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, (§ 49). Je proto rozdíl mezi hodnocením okolností např. „nedostavení se bez vážného důvodu“ a mezi útoky na soud a soudní osoby snižující jejich vážnost nebo je urážející.

10. Ve zbývající části pak Ústavní soud shledal ústavní stížnost zjevně neopodstatněnou. Námitka stěžovatele o částečné shodnosti rozhodnutí obvodního soudu s jiným rozhodnutím téhož soudu postrádá ústavněprávní relevanci. Ze shody částí usnesení v různých řízeních nelze v žádném případě dovozovat u vrchnostenského jednání státu něco na způsob „faktického autorství“, které navíc nehraje samo o sobě žádnou roli v ochraně základních práv a svobod účastníků řízení. Shodnost odstavců a vět v různých rozhodnutích lze akceptovat, pokud takový postup neohrožuje srozumitelnost, přesvědčivost a věcnou správnost odůvodnění rozhodnutí (např. rozhodnutí řešící tzv. sériová podání). Tento požadavek je bezpochyby naplněn, pokud jsou rozhodnutí shodná v částech popisujících např. smysl vybraných zákonných ustanovení či institutů, jakož i v části rekapitulující např. majetkové poměry účastníka řízení. Bylo by naopak absurdním

požadavkem, aby každá část odůvodnění rozhodnutí byla za všech okolností jedinečná, týká-li se konkrétních okolností případu. Převzetí části textu odůvodnění soudního rozhodnutí tak samo o sobě nepředstavuje neoprávněný zásah do práva na spravedlivý proces. Z toho důvodu ztrácí relevanci i námitka, že pokutu stěžovateli fakticky uložil asistent soudce, a nikoliv předseda senátu. Ústavní soud neshledal žádný důvod domnívat se, že rozhodnutí ve své písemné podobě neodpovídalo vůli příslušného předsedy senátu (č. l. 131 soudního spisu s jeho vlastnoručním podpisem), přičemž je zcela nerozhodné, zda byl text tohoto rozhodnutí koncipován přímo „rukou“ předsedy senátu, nebo někým jiným. Je třeba odlišovat „koncipování“ textu právního aktu (např. textu zákona nebo vyhlášky legislativcem, rozsudku či správního aktu úředníkem) a uplatnění zákonem či Ústavou svěřené pravomoci takový právní akt vydat s účinky, které s tím právo spojuje.

11. S ohledem na výše uvedené již Ústavní soud nepřistoupil k přezkumu nenaplnění podmínky hrubé urážlivosti stěžovatelových výroků, za něž mu byla soudy vyměřena předmětná pořádková pokuta, neboť takto směřované námitky v projednávané věci neobstojí s ohledem na to, že zde nebyl zjištěn exces. Zde je možno odkázat na závěry Evropského soudu pro lidská práva a na ně reagující nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/06 ze dne 8. 7. 2008 (N 126/50 SbNU 97) k excesivní výši pořádkové pokuty a potřebě určité profesionální tolerance vůči tomu, kdo urážlivým způsobem jedná. Nelze pominout, že obvodní soud právě na tomto požadavku tolerance své rozhodnutí rovněž založil. Úkolem Ústavního soudu konečně ani takové přehodnocování hodnocení obsažených v rozhodnutí obecných soudů není. Jeho posláním coby soudního orgánu ochrany ústavnosti ve smyslu čl. 83 Ústavy je dbát na dodržení ústavních kautel soudního řízení, ve kterém takové hodnocení probíhá. V projednávané věci, jak bylo shora uvedeno, nebyl shledán důvod pro kasační zásah. Proto Ústavní soud stížnosti stěžovatele nevyhověl a mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení ve smyslu ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu ji v části směřující proti výroku III usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. února 2013 č. j. 20 Co 38/2013-139 jako nedůvodnou zamítl. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 46

**K právu na spravedlivý proces
K odepření práva uplatnit námitku podjatosti**

1. Důležitým prvkem a hodnotou aktů veřejné (a zvláště soudní) moci je jejich důvěryhodnost. Proto je povinností orgánů veřejné moci přihlížet k tomu, jaká očekávání svým postupem a činností vyvolaly.

2. Porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod spočívá zejména v rozhodování věci soudem, jehož složení není předem známo, popř. není v souladu s požadavky zákona, nikoli v tom, že soud, jehož složení nebylo řádně zpochybněno, rozhodl dříve, než uplynula v akceptačním dopise stanovená lhůta k vznesení námítky proti jeho složení.

3. Zašle-li soud takový akceptační dopis, je jeho povinností v něm stanovenou lhůtu k vyjádření respektovat, jinak dojde k zásahu do práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, popř. na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 27. března 2014 sp. zn. III. ÚS 1570/13 ve věci ústavní stížnosti Lukáše Koudeleho, zastoupeného Mgr. Barborou Kubinovou, advokátkou, se sídlem v Praze 3, Milešovská 6, proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 16. dubna 2013 č. j. Aprk 25/2013-51, jímž byl zamítnut stěžovatelův návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu ve smyslu ustanovení § 174a zákona o soudech a soudcích, spojené s návrhem na náhradu nákladů řízení, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení.

Výrok

I. Ústavní stížnost se v části směřující proti předčasnosti vydání usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 16. dubna 2013 č. j. Aprk 25/2013-51 zamítá.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost spolu s návrhem s ní spojeným odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 16. května 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označeného usnesení Nejvyššího správního soudu, jímž byl zamítnut stěžovatelův návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu ve smyslu ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

2. Tímto návrhem, podaným dne 30. ledna 2013, se stěžovatel domáhal vyhlášení konečného rozhodnutí Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) v řízení vedeném pod sp. zn. 9 A 94/2012. Toto rozhodnutí bylo dne 6. února 2013 vydáno a stěžovatel podáním ze dne 11. března 2013 označeným jako „Prohlášení o trvání na návrhu a zpětvzetí návrhu“ dle názoru Nejvyššího správního soudu prohlásil, že na návrhu ze dne 30. ledna 2013 trvá (srov. § 174a odst. 3 zákona o soudech a soudcích). Nejvyšší správní soud jej tedy věcně projednal a po zvážení všech okolností tento návrh zamítl jako nedůvodný, protože stěžovateli nepřiznal náhradu nákladů řízení (srov. § 174a odst. 8 zákona o soudech a soudcích).

II. Formální předpoklady projednání návrhu

3. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

III. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že napadeným rozhodnutím došlo k neoprávněnému zásahu do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), práva na zákonného soudce garantovaného čl. 38 odst. 1 Listiny a práva na projednání věci bez zbytečných průtahů ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny, jakož i práv vyplývajících z čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky a čl. 3 odst. 3 Listiny.

5. Napadené usnesení považuje stěžovatel v první řadě za nepřezkoumatelné, neboť Nejvyšší správní soud se nelyžoval se stěžovatelovými námitkami buď vůbec, anebo tak povšechně, že nelze zjistit konkrétní důvody neoprávněnosti stěžovatelova návrhu, a navíc z odůvodnění napadeného usnesení nelze rozlišit mezi úvahami Nejvyššího správního soudu a argumentací městského soudu. Nejvyšší správní soud se rovněž dopustil libovůle při hodnocení stěžovatelova podání nazvaného „Prohlášení o trvání na návrhu a zpětvzetí návrhu“, neboť tento úkon vyhodnotil i přes podrobnou stěžovatelovu argumentaci po svém, tedy nikoliv podle vůle stěžovatele, a neuvedl důvody, které jej k tomu vedly. Nejvyšší správní soud vyhodnotil zmíněný úkon jako trvání na věcném projednání podaného návrhu, a tím stěžovateli odebral možnost disponovat s předmětem řízení, čímž jej v konečném důsledku připravil o možnost domáhat se náhrady nákladů řízení. Skutečnost, že navrhovatel trvá na projednání návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu, nelze brát jako formální vzdání se práva disponovat s předmětem řízení a možnosti vzít podaný návrh zpět. Pokud Nejvyšší správní soud stěžovatelovo podání vyhodnotil jako nesrozumitelné, měl zákonnou povinnost vyzvat jej k odstranění této vady podání. Nejvyšší správní soud se navíc při svévolném meritorním projednání omezil toliko na přezkum délky řízení před městským soudem, čímž nepřipustně omezil předmět řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu, a vůbec se tak skutečným předmětem tohoto řízení nezabýval. K hodnocení délky předmětného řízení pak Nejvyšší správní soud použil tzv. souhrnná skutková zjištění, jejichž využití jsou dle judikatury Ústavního soudu nepřipustná. Vše výše uvedené zakládá dle stěžovatele mimo jiné nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí.

6. V řízení došlo dle stěžovatele rovněž k porušení práva na zákonného soudce, neboť dle rozvrhu práce Nejvyššího správního soudu již od roku 2009 rozhoduje o všech návrzích na určení lhůty k provedení procesního úkonu trojice stejných soudců. Takový systém je dle stěžovatele protiústavní, neboť neúměrně ohrožuje soudní nezávislost. Lze-li dopředu zjistit, který soudce bude o podaném návrhu rozhodovat, je nezávislost soudního rozhodování významně ohrožena, a to zvláště u rozhodování, které nelze přezkoumat žádným standardním opravným prostředkem a v němž je v roli žalovaného vždy stát, který soudce správních soudů do jejich funkce dosazuje. Rozvrh práce Nejvyššího správního soudu tak nezaručuje nezávislé a nestranné rozhodování. Dále pak bylo právo na zákonného soudce porušeno tím, že stěžovatel neměl faktickou možnost uplatnit námitku podjatosti, neboť poučení o složení senátu a možnosti uplatnit námitku podjatosti bylo stěžovateli doručeno dne 15. dubna 2013, přičemž lhůta pro vznesení námítky byla stanovena na jeden týden. Přesto však již následující den, tedy 16. dubna 2013, Nejvyšší správní soud o stěžovatelově návrhu

meritorně rozhodl, čímž stěžovateli určenou lhůtu zkrátil na jediný den, a fakticky mu tak odebral jeho procesní právo namítat podjatost rozhodujících soudců.

7. Další pochybení je ústavní stížností spatřováno v extrémním rozporu mezi skutkovými zjištěními popsány v odůvodnění napadeného usnesení a důkazy v řízení provedenými. Při posuzování délky předmětného řízení vycházel Nejvyšší správní soud ze skutečnosti, že rozsudek městského soudu byl vydán dne 6. února 2013, přestože lze ze spisu dovodit, že byl vydán až 6. března 2013, přičemž k chybě došlo zřejmě v důsledku překlepu. Tím bylo řízení o měsíc delší, což se však v hodnocení délky řízení Nejvyšším správním soudem nijak neprojevalo. K samotnému meritu věci stěžovatel poukazuje na řadu dílčích pochybení městského soudu v původním řízení a jejich nezohlednění Nejvyšším správním soudem v řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu, čímž došlo k porušení stěžovatelova práva na soudní projednání jeho věci bez zbytečných průtahů dle čl. 38 odst. 2 Listiny. Ze všech výše uvedených důvodů tak stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadené usnesení zrušil a uložil Nejvyššímu správnímu soudu povinnost uhradit stěžovateli náklady řízení před Ústavním soudem.

IV. Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatele

8. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost Nejvyššímu správnímu soudu spolu s výzvou k vyjádření stran jejího obsahu. Ve vyjádření došlém Ústavnímu soudu dne 7. června 2013 Nejvyšší správní soud uvedl, že k porušení práva na spravedlivý proces dle jeho mínění nedošlo, neboť soud o podaném návrhu rozhodl v mezích zákona a řádně uvedl důvody výroku napadeného rozhodnutí. Rozhodnutí tak dle názoru Nejvyššího správního soudu nelze považovat za nepřezkoumatelné. K námitce týkající se složení rozhodujícího senátu Nejvyšší správní soud poznamenal, že stěžovatel byl se složením senátu obeznámen dopisem dodaným do datové schránky zástupkyně stěžovatele dne 9. dubna 2013, a stěžovatel tak měl dostatek času pro vyjádření námitek ke složení senátu. Samotný důvod údajné podjatosti soudců pak stěžovatel dle Nejvyššího správního soudu neuvádí ani v ústavní stížnosti a lze se domnívat, že tato „podjatost“ souvisí toliko s předchozí rozhodovací činností příslušného senátu. K námitce chybného vyhodnocení úkonu nazvaného „Prohlášení o trvání na návrhu a zpětvzetí návrhu“ Nejvyšší správní soud konstatuje, že se po doručení tohoto vnitřně rozporného úkonu rozhodl návrh meritorně přezkoumat, čímž poskytl stěžovateli větší ochranu jeho práv než v případě zastavení řízení. Z obsahu ústavní stížnosti je pak dle Nejvyššího správního soudu zjevné, že účelem celého řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu je snaha stěžovatele domoci se náhrady nákladů řízení, což je oblast práva, do které

Ústavní soud zásadně nezasahuje. S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud Ústavnímu soudu navrhl, aby ústavní stížnost jako zjevně nepodstatněný návrh odmítl, nebo ji náležen zamítl.

9. Stěžovatel následně využil svého práva reagovat na vyjádření Nejvyššího správního soudu a ve svém obsáhlém podání, doručeném Ústavnímu soudu dne 19. července 2013, opakuje řadu již dříve uvedených argumentů a především konstatuje, že Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření uvádí toliko obecné fráze a na žádné konkrétní vznesené námítky v podstatě nereaguje. Následně pak stěžovatel rozporuje závěry obsažené v jednotlivých odstavcích vyjádření Nejvyššího správního soudu. Nad rámec dříve uvedené argumentace stěžovatel zdůraznil judikaturou Ústavního soudu potvrzený závěr, že povinnost dodržovat právo na spravedlivý proces nekončí projednáním a rozhodnutím věci, ale klade rovněž určité požadavky na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Vyjádření Nejvyššího správního soudu pak dle stěžovatele uvádí záměrně matoucí odkaz na datum odeslání tzv. akceptačního dopisu, obsahujícího lhůtu k podání námitek podjatosti, přičemž jediný právně relevantní čas je doba doručení tohoto dokumentu. Stěžovatel rovněž zpochybňuje část vyjádření, dle níž by mělo v řízení o ústavní stížnosti hrát roli, zda její odůvodnění obsahuje konkrétní námítky podjatosti rozhodujících soudců. Taková námítka nemůže v řízení o ústavní stížnosti hrát žádnou roli, neboť předmětem tohoto řízení není podjatost rozhodujících soudců, nýbrž postup Nejvyššího správního soudu, kterým bylo stěžovateli odepřeno právo námítku podjatosti uplatnit. Pro úplnost pak stěžovatel odkázal na řízení vedené u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. Nao 35/2013, kde podrobně uvádí konkrétní skutečnosti svědčící o podjatosti rozhodujících soudců. Za nepřipadnou považuje stěžovatel část vyjádření uvádějící názor Nejvyššího správního soudu, že celé řízení bylo vedeno stěžovatelovou snahou domoci se náhrady nákladů řízení. Nic takového dle stěžovatele z ústavní stížnosti nevyplývá, neboť je v ní namítáno porušení procesních ústavně zaručených práv. Nicméně ani při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze dle judikatury Ústavního soudu porušit základní principy spravedlivého procesu. Stěžovatel na závěr své repliky poukazuje na objektivní neefektivnost rozhodování o návrzích na určení lhůty k provedení procesního úkonu v řízeních, v nichž krajské soudy zdlouhavě rozhodují o žalobách proti nečinnosti správních orgánů. V tomto ohledu tedy dle stěžovatele musí zasáhnout Ústavní soud, neboť Nejvyšší správní soud, či spíše tři jeho konkrétní soudci, tolerují systematické a neobhájitelné porušování práva na rozhodnutí bez průtahů zakotveného v čl. 38 odst. 2 Listiny.

V. Posouzení důvodnosti a opodstatněnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud posoudil argumentaci obsaženou v odůvodněné ústavní stížnosti, obsah napadeného rozhodnutí a příslušného spisu městského soudu, který si za účelem posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti vyžádal, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost zčásti směřuje proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, které je zásahem do základních práv stěžovatele. Proto bylo též třeba posoudit její důvodnost.

11. Ústavní soud v minulosti mnohokrát zdůraznil, že není součástí soustavy obecných soudů, a zásadně mu proto nepřisluší přezkoumávat zákonost jejich rozhodnutí. Pouze tehdy, jestliže by došlo k neoprávněnému zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele, byl by Ústavní soud povolán k jejich ochraně zasáhnout. Posuzování ústavnosti rozhodovací činnosti obecných soudů se v řízení o ústavní stížnosti skládá obvykle ze tří komponentů. Nejprve je Ústavní soud ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu povinen posoudit otázku ústavnosti aplikovaných ustanovení právních předpisů. Teprve po vyřešení této otázky Ústavní soud posoudí, zda v řízení byla dodržena ústavně zaručená procesní práva, a konečně hodnotí ústavně konformní interpretaci a aplikaci práva hmotného [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. června 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 11. prosince 1997 sp. zn. III. ÚS 205/97 (N 159/9 SbNU 375)].

12. Ústavní soud v projednávané věci neshledal, že by kterékoliv aplikované ustanovení podústavního práva bylo v rozporu s ústavním zákonem. Proto přistoupil k posouzení toho, zda v předmětném řízení byla dostatečným způsobem chráněna stěžovatelova procesní práva zaručená hlavou pátou Listiny, a to zejména v otázce, zda Nejvyšší správní soud neznemožnil stěžovateli svévolným postupem v případě nevyčkání uplynutí lhůty stanovené v akceptačním dopisu realizaci jeho procesních práv. Dospěl přitom na základě ústavní stížnosti, vyjádření účastníků a vyžádaného soudního spisu k závěru, že došlo k zásahu, nikoli však k porušení základních práv a svobod stěžovatele.

13. Vydání napadeného usnesení ze dne 16. dubna 2013 předcházelo zaslání tzv. akceptačního dopisu ze dne 8. dubna 2013, kterým byl stěžovatel mimo jiné poučen o složení rozhodujícího senátu, o právu vznést námitku podjatosti kteréhokoliv soudce a o lhůtě k uplatnění takové námítky, přičemž tato lhůta byla stanovena na jeden týden od doručení akceptačního dopisu (srov. č. 1. 49 příslušného spisu městského soudu). Tento dopis byl zástupkyní stěžovatele doručen do datové schránky dne 15. dubna 2013 odpoledne a kontrola tohoto doručení byla provedena dne 16. dubna 2013 v dopoledních hodinách (viz doručenkou připojenou k listu č. 49 příslušného spisu městského soudu). Tentýž den pak Nejvyšší správní soud vydal napadené usnesení. Z toho je zjevné, že stanovená týdenní lhůta nebyla

dodržena, což mohl Nejvyšší správní soud snadno zjistit pouhým nahlédnutím do spisu. V této souvislosti Ústavní soud zdůrazňuje, že důležitým prvkem a hodnotou aktů veřejné (a zvláště soudní) moci je jejich důvěryhodnost, kterou Ústavní soud ustáleně označuje za ústavně chráněný princip právního státu a funkční podmínku výkonu demokratické veřejné moci [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2003 sp. zn. IV. ÚS 525/02 (N 131/31 SbNU 173), ze dne 24. února 2004 sp. zn. I. ÚS 654/03 (N 27/32 SbNU 255) a ze dne 3. prosince 2007 sp. zn. I. ÚS 544/06 (N 217/47 SbNU 855)]. Z toho pak Ústavní soud dovodil povinnost všech orgánů veřejné moci poskytnout tomuto principu právní ochranu [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2012 sp. zn. IV. ÚS 3476/11 (N 25/64 SbNU 269) nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 2. listopadu 2009 sp. zn. II. ÚS 2048/09 (N 232/55 SbNU 181)]. Z výše uvedeného principu mimo jiné vyplývá jasný imperativ, dle něhož musí orgány veřejné moci přihlížet k tomu, jaká očekávání svým postupem a činností vyvolaly [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 27. srpna 2004 sp. zn. I. ÚS 647/02 (N 120/34 SbNU 245)]. Výše uvedené teze platí obzvláště pro orgány moci soudní, a to zejména v oblasti obsazení soudu a jeho nezávislosti, v níž soudy nesmějí dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva připustit žádnou legitimní pochybnost o nezávislém a nestranném rozhodování (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Gautrin a další proti Francii* ze dne 20. května 1998, § 58).

14. Zmíněné závěry neplatí jen pro samotnou rozhodovací činnost soudů, ale i pro postup, jímž je řízení ze strany příslušného soudu vedeno. Sám postup, jímž dojde k časovému omezení realizace určitých procesních práv, není pochopitelně překážkou, nýbrž důležitým legitimním nástrojem pro dosažení včasného, efektivního a spravedlivého výsledku soudního řízení. Principy spravedlivého, a tedy srozumitelně, důvěryhodně a racionálně vedeného procesu však nepřipouští, aby soud po stanovení časového omezení pro realizaci procesních práv účastníků řízení postupoval bez ohledu na běh jím stanovených lhůt v řízení dále (resp. dokonce věcně rozhodl), a tím de facto zcela znemožnil uplatnění původně přiměřeně omezených práv. Ústavní soud musí konstatovat, že k zásahu do kautel spravedlivého procesu v projednávaném případě došlo, neboť Nejvyšší správní soud fakticky zkrátil lhůtu k vznesení námítky podjatosti rozhodujících soudců na jeden den, byť jej sám na možnost uplatnění takové námítky ve lhůtě sedmi dnů upozornil.

15. Stěžovatel na tomto základě namítl, že v tomto případě došlo k porušení práva na zákonného soudce, jak je zakotvuje čl. 38 odst. 1 Listiny. S tímto názorem se však vzhledem ke konkrétním okolnostem případu nemohl Ústavní soud ztotožnit. Předně je třeba uvést, že tzv. akceptační dopis je určitým nadstandardem, který souvisí s možností soudu rozhodnout bez

nařízení ústního jednání, není však povinností, kterou by zákon bezpodmínečně vyžadoval. Porušení práva na zákonného soudce spočívá v rozhodování věci soudem, jehož složení zejména není předem známo, popř. není v souladu s požadavky zákona, nikoli v tom, že soud, jehož složení nebylo zpochybněno, rozhodl dříve, než uplynula lhůta stanovená v akceptačním dopise k vznesení námítky proti jeho složení, jako v daném případě. Jestliže však některé soudy takovými akceptačními dopisy zasílají, je jejich povinností v něm stanovenou lhůtu k vyjádření respektovat. V tomto směru je třeba námítkám stěžovatele přisvědčit. Podstatné pro závěr o důvodnosti návrhu v této části však je, že sám stěžovatel zdůrazňuje (viz sub 9), že předmětem jeho námitek není podjatost rozhodujících soudců, nýbrž postup Nejvyššího správního soudu, kterým bylo stěžovateli odepřeno právo námítku podjatosti uplatnit. V takovém případě nejde o zásah o práva na zákonného soudce, nýbrž o zásah o práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, popř. na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, byť v souvislosti s možností vznést námítku podjatosti.

16. V projednávané věci však Ústavní soud neshledal, s ohledem na okolnosti případu, postup Nejvyššího správního soudu jako porušení uvedených základních práv, které by si vyžádalo zrušení výsledku takového řízení a jeho nové provedení. Taková situace by nastala tehdy, kdyby v důsledku tohoto procesního pochybení Nejvyššího správního soudu bylo stěžovateli znemožněno uplatnit jeho právo na zpochybnění složení příslušného senátu Nejvyššího správního soudu v podobě podložených námitek vůči složení rozhodovacího senátu Nejvyššího správního soudu. To se však nestalo a námítka v obecné rovině nemohla obstát. Konkrétní námítky stěžovatel ani v ústavní stížnosti neuvedl. Stěžovatel v tomto řízení před Ústavním soudem mohl prokázat, že porušení jeho práva z čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 36 odst. 4 Listiny mu znemožnilo, aby prokázal, že rozhodoval soud, jehož složení, popř. další aspekty jeho rozhodovací činnosti odporovaly požadavkům zákona, jak to vyžaduje čl. 38 odst. 1 Listiny. Stěžovatel pouze odkázal na jiné řízení, které ve věci podjatosti tohoto senátu Nejvyššího správního soudu právě vede a ve kterém takové námítky uplatnil. Toto řízení pod sp. zn. Nao 35/2013 sice není součástí tohoto řízení, jeho výsledek je však Ústavnímu soudu znám, přičemž stěžovatel v něm nebyl úspěšný (usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Nao 35/2013-157 je dostupné na www.nssoud.cz). Ústavní soud dodává, že neshledal ani porušení jiných kautel práva na zákonného soudce jako např. nečekané změny složení senátu [viz nálezh sp. zn. I. ÚS 182/05 ze dne 6. 4. 2006 (N 79/41 SbNU 39)], neboť stěžovatel naopak namítá skutečnost, že v těchto otázkách rozhoduje stále stejně složený senát Nejvyššího správního soudu. Proto Ústavní soud dospěl k závěru, že se v této části jedná o návrh nedůvodný, a ústavní stížnost zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

17. Co se týče zbývajících námitek obsažených v ústavní stížnosti (viz sub 5 až 7), Ústavní soud konstatuje, že v jejich případě k neústavnímu zásahu do základních práv stěžovatele nedošlo. Důvody zamítnutí návrhu stěžovatele ze dne 11. 3. 2013 na určení lhůty k provedení procesního úkolu (viz blíže sub 2) byly v napadeném usnesení Nejvyššího správního soudu přílehlavě vloženy. Ústavní soud považuje za potřebné na ně odkázat s tím, že mu nepřísluší přehodnocovat závěry obecných soudů z hlediska jim náležející kompetence provádět hodnocení důkazů a výklad podústavního práva (zde zejména § 174a odst. 3 zákona o soudech a soudcích), *nota bene* v případě, kdy se jedná o námitky směřující ve svém důsledku pouze k řešení otázky přiznání nákladů řízení. K otázce náhrady nákladů řízení Ústavní soud připomíná s ohledem na svou rozhodovací praxi [viz kupříkladu usnesení sp. zn. IV. ÚS 10/98 ze dne 1. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 130/98 ze dne 27. 5. 1998, sp. zn. I. ÚS 30/02 ze dne 4. 2. 2003, sp. zn. IV. ÚS 303/02 ze dne 5. 8. 2002 (U 25/27 SbNU 307), sp. zn. III. ÚS 255/05 ze dne 13. 10. 2005 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)], že procesní povaha soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti, způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Východisko pro připouštěnou výjimku se proto odvíjí od požadavku, aby vady nákladového výroku dosáhly specifické kvality a značné intenzity, má-li být dosaženo ústavněprávní roviny problému, a silněji než jinde se uplatňuje zásada, že pouhá nesprávnost není referenčním hlediskem ústavněprávního přezkumu. V projednávané věci nic takového shledáno nebylo. Ústavní soud se navíc podrobně s v zásadě totožnou stěžovatelovou argumentací vypořádal v usnesení sp. zn. III. ÚS 1552/13 ze dne 27. března 2014 (dostupném na <http://nalus.usoud.cz>), pročez na tomto místě na jeho odůvodnění pro podrobnosti plně odkazuje.

18. Konečně i v samotném řízení před Ústavním soudem stěžovatel uplatnil požadavek na náhradu nákladů tohoto řízení. Podle ustálené rozhodovací činnosti Ústavního soudu je přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem spíše výjimečné, přicházející v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to zejména okolnosti případu, přičemž úspěch ve sporu není jediným kritériem [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2007 sp. zn. I. ÚS 687/05 (N 18/44 SbNU 235) nebo náleží Ústavního soudu ze dne 23. srpna 2012 sp. zn. II. ÚS 3335/11 (N 143/66 SbNU 183)]. Stěžovatel tento svůj návrh nijak nezdůvodnil a Ústavní soud sám výjimečné důvody pro přiznání náhrady nákladů řízení neshledal, a proto ji stěžovateli nepřiznal, byť byla jeho ústavní stížnost odmítnuta jen zčásti.

Č. 47

**K právu na přístup k soudu
K okruhu osob oprávněných zvolit obviněnému obhájce**

1. Je na státu, aby jednoznačně vymezil skutkové podstaty trestných činů i postup při zjišťování, zda a kým byl trestný čin spáchán. Pokud tak neučiní, musí jít tato jeho nedůslednost k jeho tíži. Nabízí-li se výklad výhodný pro stát a další výhodný pro adresáty právní regulace, je třeba dát přednost výkladu ve prospěch adresátů právní regulace.

2. Při výběru z více možností výkladu je úkolem soudce posoudit, zda případný interpretační závěr získaný argumentem *a contrario* nezákládá bezdůvodnou diferenciaci, která může odporovat principu bezrozpornosti právního řádu a principu rovnosti, neboť tyto principy jsou legitimacním důvodem pro dotváření práva cestou analogie legis (za pomoci argumentu *a simili* či *a fortiori*). V takovém případě nejde o tvorbu práva, nýbrž o jeho dotváření, kdy soudce domýšlí existující právní řád do důsledků a přitom zůstává na půdě platného práva na základě předpokladu existence konstrukce tzv. racionálního zákonodárce.

3. Není-li opuštění společné domácnosti výrazem rozkolu vzájemné blízkosti (ale např. vynucené pobytem v zahraničí, výkonem ochranného léčení či trestu odnětí svobody), nelze apriorně vyloučit naplnění zákonného pojmu „druh“. Osobou oprávněnou zvolit obviněnému obhájce podle § 37 odst. 1 věty první tr. ř. je proto na základě analogie i jiná osoba v poměru rodinném či obdobném, která by újmu obviněného právem pocítovala jako újmu vlastní. Nelze proto předem vyloučit, že bývalí manželé budou ve vztahu k sobě osobami v poměru rodinném či obdobném, které by újmu toho druhého právem pocítovaly jako újmu vlastní.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 27. března 2014 sp. zn. III. ÚS 2264/13 ve znění opravného usnesení ze dne 6. srpna 2014 sp. zn. III. ÚS 2264/13 ve věci ústavní stížnosti M. K., zastoupeného Mgr. Jiřím Douskem, advokátem, se sídlem Chrastavská 273/30, Liberec II, proti rozsudku Okresního soudu v Liberci ze dne 15. ledna 2010 č. j. 5 T 36/2009-2425, jímž byl stěžovatel uznán vinným trestným činem krádeže, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 14. září 2010 č. j. 55 To 218/2010-2499, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo odvolání jako nedůvodné, a sdělení Nejvyššího soudu ze dne

27. března 2013, podle kterého Nejvyšší soud nemůže o podání ze dne 9. ledna 2013 ve věci sp. zn. 7 Tdo 228/2013 nazvaném jako dovolání rozhodovat, protože toto podání nebylo učiněno prostřednictvím obhájce zvoleného v souladu s § 37 odst. 1 trestního řádu, za účasti Okresního soudu v Liberci, Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Nejvyšší soud svým sdělením ze dne 27. března 2013 sp. zn. 7 Tdo 228/2013, v němž vyslovil, že nemůže o podání ze dne 9. ledna 2013 ve věci sp. zn. 7 Tdo 228/2013 nazvaném dovolání rozhodovat, protože nedošlo ke zvolení obhájce stěžovateli v souladu s § 37 odst. 1 trestního řádu, a že proto toto podání nebylo učiněno prostřednictvím obhájce, zasáhl do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces, konkrétně do práva na přístup k soudu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Nejvyššímu soudu se ukládá, aby v tomto zásahu nepokračoval a podání ze dne 9. ledna 2013 ve věci sp. zn. 7 Tdo 228/2013 projednal.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Obsah napadených rozhodnutí a zásahu

1. Ústavní stížností (podanou k poštovní přepravě dne 22. 7. 2013) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí a současně konstatování toho, že tato rozhodnutí soudů a postup Nejvyššího soudu porušily základní svobody stěžovatele podle čl. 8, 36 a 37 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným rozsudkem okresního soudu byl stěžovatel uznán vinným trestným činem krádeže podle § 247 odst. 1 písm. b), odst. 3 písm. b) tr. zákona a trestným činem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku. Byl mu uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání čtyř roků a šesti měsíců, trest propadnutí věci a byl uznán povinným uhradit škodu. Krajský soud odvolání stěžovatele zamítl jako nedůvodné. V otevřené lhůtě k podání dovolání udělila jeho bývalá manželka D. K. plnou moc advokátovi v tomto znění (č. l. 2561): „Já níže podepsaná D. K. ... zmocňuji Mgr. Jiřího Douska ... aby právně zastupoval, resp. obhajoval mého bývalého manžela a otce našich nezletilých dětí M. K. ..., t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Rýnovice ...“.

3. Na jím podané dovolání reagoval Nejvyšší soud tak, že stěžovateli byl zaslán přípis předsedy senátu Nejvyššího soudu, ve kterém mu bylo sděleno, že mu D. K. zvolila obhájce, který podal dovolání. Podle Nejvyššího soudu však nedošlo ke zvolení tohoto obhájce v souladu s § 37 odst. 1 tr. ř. a dovolání proto nebylo podáno prostřednictvím obhájce, jak to vyžaduje § 265d odst. 2 věta první tr. ř. Stěžovatel a D. K. byli v době sepsání plné moci patrně pravomocně rozvedeni a stejně tak byl zřejmě vyloučen jejich druhovský poměr pro to, že stěžovatel v té době vykonával trest odnětí svobody. Nejvyšší soud okresnímu soudu uložil, aby mu znovu nepředkládal trestní spis s dovoláním, což okresní soud respektoval.

4. Soudy ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázaly na rozhodnutí, resp. přípis.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že jeho bývalá manželka byla v době podání dovolání jeho družkou a stále jí je. Stěžovatel s ní udržoval blízký vztah i v době výkonu trestu odnětí svobody, byl jí a společnými dětmi často navštěvován a udržoval s nimi pravidelný korespondenční a telefonický styk. D. K. zmocnila advokáta k podání dovolání se souhlasem stěžovatele, neboť nebylo možné ve lhůtě pro podání dovolání zajistit plnou moc přímo od stěžovatele.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

6. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem coby odsouzeným a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), jak bude vyloženo též níže.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

A) Obecná východiska

7. Ústavní soud vytyčuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Protiústavní je i výklad (a aplikace práva), který se v daných souvislostech jeví příliš formalistický, takže jej objektivně není možné akceptovat [viz např. náleze ze dne 4. 5. 2006 sp. zn. I. ÚS 17/05 (N 95/41 SbNU 259)]. Doslovné lpění na splnění procesních podmínek a předpokladů příslušných úkonů nesmí ve svém důsledku vést k nadměrnému formalismu, a tedy i k vytváření neústavních překážek, bránících přístupu k soudům [viz např. náleze ze dne 21. 5. 2002 sp. zn. I. ÚS 89/02 (N 60/26 SbNU 135)]. V takových případech jde o porušení základního

práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). K tomu srov. např. náleze ze dne 22. 6. 1999 sp. zn. II. ÚS 217/98 (N 95/14 SbNU 283) nebo náleze sp. zn. III. ÚS 133/03 ze dne 29. 1. 2004 (N 14/32 SbNU 123), podle kterého nedůvodné ukončení řízení bez meritorního vyřízení věci představuje samo o sobě závažný zásah do uvedeného práva.

8. I když právo podat opravný prostředek podléhá zákonným podmínkám, podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva se soudy musí při aplikaci procesních pravidel vyhnout jak přehnanému formalismu, který by zasahoval do zásad spravedlivého procesu, tak i přílišné pružnosti, která by naopak vedla k odstranění procesních podmínek stanovených zákonem. Postup soudů České republiky byl přitom v minulosti opakovaně podroben kritice ze strany Evropského soudu pro lidská práva, z důvodu nadměrného formalismu při aplikaci formálních podmínek pro zahájení řízení před soudem, tedy v otázce přístupu k soudu [viz např. rozsudek senátu ze dne 20. 4. 2004 ve věci *Bulena proti České republice*, stížnost č. 57567/00; rozsudek ve věci *Janýr a ostatní proti České republice* ze dne 13. 10. 2011, stížnosti č. 12579/06, 19007/10 a 34812/10, k tomu i usnesení pléna Ústavního soudu ze dne 2. 7. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 19/12 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Doslovné lpění na splnění procesních podmínek a předpokladů příslušných úkonů nesmí ve svém důsledku vést k nadměrnému formalismu, a tedy i k vytváření neústavních překážek bránících přístupu k soudům (srov. např. výše citovaný náleze ze dne 21. 5. 2002 sp. zn. I. ÚS 89/02). V takových případech jde o porušení základního práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy [srov. např. náleze ze dne 22. 6. 1999 sp. zn. II. ÚS 217/98 (viz výše)].

B) Ústavně souladný výklad zákonného termínu „druh“

9. Podle § 37 odst. 1 věty první tr. ř. platí: „Neužije-li obviněný práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, jakož i zúčastněná osoba.“ Nejvyšší soud přitom *a priori* nevyloučil, že by stěžovatel a jeho bývalá manželka mohli být ve vzájemném vztahu druh a družka. V konkrétní věci tomu tak ale být nemělo, protože podle Nejvyššího soudu stěžovatel – v době udělení plné moci ze strany bývalé manželky stěžovatele advokátovi k podání dovolání – vykonával trest odnětí svobody. Nejvyšší soud tak vyšel z premisy, že pojmovým znakem citovaného termínu druh je – vždy (za všech okolností) – (mj.) společné soužití. Pokud v příslušné době tento znak naplněn nebyl, byl z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, podle dovolacího soudu se o naplnění pojmu druh podle § 37 odst. 1 věty první tr. ř. jednat nemohlo,

což bylo rozhodující pro nepřijetí dovolání, a tím odepření přístupu k soudu. Proto se musel Ústavní soud vypořádat nejprve s touto otázkou.

10. Pojem druh a družka není v právním předpise definován, a je tak vymezen soudní praxí a odbornou naukou, podle nichž je znakem zákonného termínu druh (tedy včetně § 37 odst. 1 věty první tr. ř.) mj. společné soužití, přičemž jde o faktický poměr obdobný poměru manželskému (srov. např. Šámal, P a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, komentář k § 37 odst. 1, § 163 odst. 1, § 242 odst. 2; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011 sp. zn. 6 Tdo 21/2011).

11. Krucíální otázkou však je, zda společné (nesezdané) soužití bude pojmovým znakem výrazu druh vždy (za všech okolností). Pro nalezení odpovědi je nutno seznat smysl uvedené definice, věcný důvod, na základě kterého je s druhovským poměrem pojmově spojováno společné soužití. Fakt společného soužití (ve spojení s dalšími znaky) obecně předpokládá vysokou intenzitu pozitivního vzájemného osobního (zejména citového) poměru, vzájemné blízkosti. Tedy takového vztahu, v rámci něhož újmu jednoho druhý vnímá jako újmu vlastní. Presumuje se, že pokud by si partneri nebyli vzájemně tak blízcí, nebydli by spolu. Zároveň (původní) zákonodárce implicitně vyslovil obecný předpoklad opačný (nepresumoval takový vzájemný vztah u partnerů spolu nežijících), a proto výčet v § 37 odst. 1 větě první tr. ř. končí poměrem druhovským co do jedné z více podob partnerských vztahů (podle původního, historického záměru zákonodárce tak citované ustanovení zjevně nemělo být užito na jiný vztah partnerský ve smyslu neexistence společné domácnosti, bez ohledu na skutečnou intenzitu vzájemného vztahu).

12. Z hlediska vysvětleného smyslu a účelu Nejvyšším soudem použité definice však připadají v úvahu i specifické okolnosti, které nevyvazují obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení. Kupříkladu se může stát, že partneri sice dosud v druhovském poměru byli, (mj.) sdíleli společnou domácnost, nicméně tu sdílet – dočasně – přestanou. Myslitelné je třeba dočasné odloučení kvůli pobytu v zahraničí nebo výkonu ochranného léčení či trestu odnětí svobody (o posledně uvedený příklad jde i nyní). Pokud opuštění společné domácnosti není výrazem rozkolu vzájemné blízkosti, vysvětlená teleologie dopadá i na tyto případy. Nelze totiž v takových specifických případech opuštění společné domácnosti bez dalšího rozumně presumovat, že dočasné opuštění společné domácnosti je projevem neexistence či relevantního snížení vysoké intenzity vzájemné blízkosti, jako novum oproti stavu předchozímu (jinou situací by však byl výkon trestu odnětí svobody za spáchání trestného činu vůči druhovi či jeho nebo společným dětem apod.; o to však nyní nejde).

13. Tento interpretační závěr plyne i z následující argumentace. Stát má povinnost co nejpresněji formulovat právní předpisy, a neučiní-li tak,

nastal problém na jeho straně, a musí proto jít k jeho tíži. Stíhat trestné činy prostřednictvím trestního řízení je výsadním oprávněním a povinností státu, které vyplývají i z jeho mocenského monopolu. Je na něm, aby jednoznačně jazykově vymezil skutkové podstaty trestných činů i postup při zjišťování, zda a kým byl trestný čin spáchán (trestní proces). Pokud tak neučiní, musí jít tato jeho nedůslednost k jeho tíži. Nemůže se proto vůči adresátům právní regulace dovolávat toho, že jím vytvořená právní úprava je formulačně nedostatečná. Nabízí-li se výklad výhodný pro stát a další výhodný pro adresáty právní regulace, je třeba dát přednost výkladu ve prospěch adresátů právní regulace. Stát měl možnost zakotvit legální definici jím používaného pojmu druh, a to i v tom smyslu, že snad vyžaduje vždy společné soužití. Neučinil-li tak, je namísto použít argument *in dubio mitius*, tedy zde v pochybnostech ku prospěchu obviněného. Tudíž, samotný výkon trestu odnětí svobody druhovskému poměru nebránil.

14. Nejvyšší soud jen ze samotného faktu výkonu trestu odnětí svobody usoudil neexistenci druhovského poměru, a proto dospěl ke konkluzi o neexistenci oprávnění zvolit stěžovateli obhájce. Tím postupoval nadměrně formalisticky ve smyslu výše demonstrativně zreprodukované judikatury Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu.

C) Použití analogie

(zejména v komparaci s § 163 odst. 1 trestního řádu)

15. Pokud zákon výslovně stanoví, že dopadá na skutkové podstaty A, B, C, má soudce *a priori* dvě možnosti, jak nastolenou otázku posoudit ve vztahu ke skutkovým podstatám D, E, F (a dalším). Obecně může postupovat podle doslovného výkladu vykládaného ustanovení, např. za použití argumentu *a contrario*, a zákon na skutečnosti výslovně neuvedené (D, E, F a další) nepoužít. Tuto metodologickou cestu zvolil i Nejvyšší soud. Z jeho sdělení totiž plyne, že na jiný vztah mezi bývalými manžely (než případný poměr druhovský) ustanovení § 37 odst. 1 věty první tr. ř. nedopadá, protože zde výslovně uveden není.

16. Nicméně obecně akceptovatelná je i cesta jiná. Soudce by si totiž měl položit otázku, zda případný interpretační závěr, získaný argumentem *a contrario*, nezakládá bezdůvodnou diferenciaci, což by bylo v rozporu s principem bezrozpornosti právního řádu a principem rovnosti. Tyto principy jsou legitimačním důvodem pro dotváření práva cestou analogie legis (za pomoci argumentu *a simili* či *a fortiori*). Nejde o tvorbu práva, nýbrž o dotváření práva, kterým soudce „toliko“ domýšlí existující právní řád do důsledků, čímž soudce stále zůstává na půdě platného práva a toliko vychází z presumpce racionálního zákonodávce. Toto dotváření práva je třeba odlišit od právně politické představy soudce rozporné s platným právem, jejíž realizace by byla možná jen cestou změny zákona.

17. Hranicí mezi tvorbou práva a (ještě) dotvářením práva je kritérium, zda bezdůvodná diferenciacie mezi komparovanými skutkovými podstatami je vědomým rozhodnutím zákonodárce, či nikoli. Soudce zásadně není oprávněn vyplnit vědomou mezeru v zákoně. Pokud je hodnotově nekoherentní úprava zákonodárcem skutečně chtěná (je si vědom rozporu s teleologickým pozadím právního řádu, a přesto takovou úpravu přijme), je tím posílen demokratický princip a princip dělby moci, když tvorba práva přísluší primárně demokraticky zvolenému zákonodárci, nikoli soudci. To, zda šlo o vědomé či nevědomé rozhodnutí zákonodárce (mezeru vědomou či nevědomou), lze zjistit především jasně průkazným úmyslem zákonodárce; jde o skutečnou vůli zákonodárce (subjektivní historický výklad), nikoli o vůli, která se bude jen předpokládat (platí totiž presumpce opačná, předpoklad racionálního zákonodárce). Tímto způsobem lze tedy zodpovědět i související otázku, kdy lze aplikované ustanovení právního předpisu dotvořit a kdy má naopak být navrženo Ústavnímu soudu ke zrušení pro porušení principu rovnosti; je-li právní úprava zákonodárcem koncipována s vědomím teleologického rozporu, pak obecný soud či Ústavní soud nemůže toto řešení změnit, ale může dojít jen ke zrušení právního předpisu. Dojde-li však k následně změně faktického stavu či právního řádu, která teprve způsobí či značně zesílí rozpornost zkoumaného ustanovení s teleologickým pozadím právního řádu, obecně nelze již hovořit o tom, že tento stav byl zákonodárcem chtěný, když se rozhodoval za zcela jiných podmínek; pak dotváření práva obecně přípustné je, přičemž lze hovořit o tzv. následné mezeře v zákoně. Shrnuto, mezerou v zákoně, způsobitou být řešenou cestou dotváření práva, se rozumí neúplnost zákona proti-plánová (z hlediska záměru zákonodárce). Uvedenou metodologicky korektní cestu analogie legis – za pomoci argumentu *a simili* či *a fortiori* – v judikatuře uplatnil i Ústavní soud. Lze poukázat kupříkladu na náleze ze dne 26. 3. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 48/95 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.) či náleze ze dne 6. 3. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 3/06 [(N 41/44 SbNU 517; 149/2007 Sb.), body 29 a násl.]. Shodně či podobně je metodologicky usuzováno i v právní teorii, resp. minimálně v její části (srov. především Melzer, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, zejména str. 227–236 a tam uvedenou zahraniční literaturu).

18. Ustanovení § 163a odst. 1 tr. ř. ve znění do 31. 12. 1991 uvádělo, že souhlas s trestním stíháním (pro tam uvedené trestné činy) se vyžaduje u poškozeného, vůči němuž je podezřelý či obviněný (dále jen „obviněný“) příbuzným v pokolení přímém, jeho sourozencem, osvojitelem, osvojen-cem, manželem nebo druhem. To znamená, že osoby legitimované odeprít souhlas s trestním stíháním byly vymezeny identicky jako osoby aktivně legitimované ke zvolení obhájce obviněnému podle § 37 odst. 1 věty první tr. ř. Novelou (provedenou zákonem č. 558/1991 Sb.) došlo k rozšíření

okruhu poškozených osob, u kterých se vyžaduje souhlas s trestním stíháním. Jde o okruh osob spadajících pod § 100 odst. 2 tr. ř. K příbuznému v pokolení přímém, sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhovi tak přistoupila další kategorie osob, nacházejících se ve vztahu k obviněnému rovněž v poměru rodinném nebo obdobném, jehož újmu by též právem pocítovaly jako újmu vlastní. Účel této změny byl v důvodové zprávě k zákonu č. 558/1991 Sb. vyložen takto: „Zúžení okruhu osob, které mají právo udělit souhlas k trestnímu stíhání, oproti okruhu osob, které mají právo odepřít výpověď, se však v praxi neosvědčilo. Vede k tvrdostem, laické veřejnosti málo pochopitelným, kdy např. nevlastní sourozenci vyrůstající spolu od dětství a mající k sobě blízký vztah, nemohou v případě dopravní nehody, kdy je pachatelem jeden a poškozeným druhý z nich, využít práva, které by měli v případě, že by šlo o sourozence vlastní. Stejně tak jde i o osoby sešvagřené, o osoby ve vztahu tchán, tchyně a o osoby, které spolu žijí v homosexuálním párovém vztahu, který je obdobou vztahu druhá a družky ...“.

19. Z uvedeného plyne, že zákonodárce při přijímání zákona č. 558/1991 Sb. již vyšel z přílehavé premisy o bezdůvodnosti diferenciací v právech mezi následujícími dvěma skupinami osob. Na prvním místě jde o příbuzné v pokolení přímém, sourozence, osvojitele, osvojence, manžele a druhy obviněného, u kterých zákonodárce předpokládá, že by újmu druhého důvodně pocítovali jako vlastní; proto tyto osoby disponují oprávněným volby obhájce bez dalšího, tedy aniž by bylo nutné zkoumat skutečné vzájemné osobní vztahy. Zákonodárce si však správně, byť až později, uvědomil, že nejde o všechny myslitelné osoby (v poměru rodinném či obdobném), které by újmu obviněného (podezřelého) skutečně mohly pocítovat jako vlastní. Proto k nim zařadil i osoby na základě fakticky existujících vzájemných vazeb (musí tak být kumulativně naplněna podmínka, že tyto osoby jsou k sobě navzájem v poměru rodinném či obdobném a že tento poměr je osobně, zejména citově, natolik intenzivní, že by újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, druhá pocítovala důvodně jako vlastní). U této druhé kategorie osob se tedy podle zákonodárce uvedený obecný předpoklad – zvolený u první kategorie osob – neuplatní a o subsumpci pod tuto kategorii tak bude třeba uvažovat vždy podle všech okolností konkrétního případu.

20. Zákonodárce tedy osoby s *ad hoc* prokázanými skutečně existujícími intenzivními osobními vazbami k obviněnému postavil na roveň osob s těmito vazbami (toliko) obecně presumovanými (kvůli charakteru vzájemného rodinného či obdobného poměru, jako např. druhovský poměr). Tím hodnotově souladně navázal i na jiné části právního řádu (již tehdy platné či platné až později), zakotvující legální definici pojmu „osoba blízká“ (srov. např. § 89 odst. 8 trestního zákona; § 116 občanského zákoníku; § 125 trestního zákoníku; § 22 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., tzv. nový

občanský zákoník). Tyto legální definice jsou potom použitelné pro to které ustanovení právního řádu zakotvující hmotná a procesní práva a povinnosti jednotně pro „osoby blízké“.

21. S vysvětleným teleologickým pozadím (změněným obzvláště novelou trestního řádu, rozšiřující okruh osob opravňujících k souhlasu s trestním stíháním) se tudíž neslučuje diferenciacie v právech tak, jak ji původně nastolilo dosud nezměněné doslovné znění § 37 odst. 1 věty první tr. ř. To totiž stále nepřipouští právo zvolit obhájce obviněnému ze strany dalších osob v poměru k obviněnému rodinném či obdobném, které přitom újmu obviněného rovněž právem mohou pocítovat jako újmu vlastní, pročť jde o rozlišování v právech osob v minimálně srovnatelném postavení bez rozumného opodstatnění.

22. Rozpor s vysvětleným teleologickým pozadím je obzvláště viditelný právě ve srovnání s již zmíněným zákonodárcovým rozšířením okruhu osob oprávněných (ne)udělit souhlas s trestním stíháním. Oba případy mají v podstatných bodech podobný teleologický základ. Účel ustanovení § 37 odst. 1 i § 163 tr. ř. (dříve § 163a tr. ř.) lze vidět v tom, že osoby tam uvedené – z titulu intenzivního osobního vztahu k obviněnému – by pocítovaly jako vlastní újmu jeho eventuální odsouzení a potrestání. Jde tedy o osoby, které mají zpravidla vzhledem ke vztahu k obviněnému osobní zájem na výsledku řízení, protože mohou být v důsledku jeho odsouzení a potrestání nepřímo (fakticky) také postiženy (obdobně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2009 sp. zn. 25 Cdo 109/2008; Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck 2008, komentář k § 37 a k § 163). Ostatně, zatímco neudělením souhlasu s trestním stíháním je s trestním řízením disponováno v podobě zásahu do veřejného zájmu na odsouzení a spravedlivém potrestání pachatele trestné činnosti, zvolení obhájce obviněnému realizací tohoto veřejného zájmu nijak nebrání (jen se tím mj. více prosazuje právo na obhajobu obviněného), navíc v případě dovolání je podání vázáno právě na zastoupení obhájcem (§ 265d tr. ř.).

23. Kolize zkoumaného ustanovení s teleologickým pozadím právního řádu tak značně zesílila obzvláště v kontextu přijetí novely trestního řádu, která rozšířila okruh osob oprávněných k souhlasu s trestním stíháním. Z ničeho neplyne, že by si zákonodárce byl při přijímání příslušné novely trestního řádu vědom takového rozporu doslovného znění § 37 odst. 1 tr. ř. a že s tímto vědomím přesto ponechal § 37 odst. 1 tr. ř. ve stávající formulační podobě. Uplatní se zde proto presumpce racionálního zákonodárce; pokud by si zákonodárce existenci § 37 odst. 1 tr. ř. při novelizaci jiných ustanovení skutečně všiml, musel by jej – jako racionální subjekt – změnit pro teleologický rozpor kupříkladu s tehdy novelizovaným rozšířením okruhu osob oprávněných k souhlasu s trestním stíháním. Jde tak

o opomenutí zákonodárce, o mezeru nezamýšlenou. Uplatní se zde proto teze, podle níž dojde-li k následné změně právního řádu, která způsobí či značně zesílí rozpornost zkoumaného ustanovení s teleologickým pozadím právního řádu, nelze již hovořit o tom, že tento stav byl zákonodárcem chtěný, když se původně rozhodoval za zcela jiných podmínek, pročež dotváření práva přípustné je.

24. Instrument k potlačení těchto nežádoucích důsledků takového rozporu lze podle názoru Ústavního soudu řešit analogickým využitím zejména § 163 odst. 1 tr. ř., což značí, že osobou oprávněnou zvolit obviněnému obhájce je nejen osoba v § 37 odst. 1 větě první tr. ř. výslovně uvedená (příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh obviněného), nýbrž i jiná osoba k obviněnému v poměru rodinném či obdobném, jehož újmu by právem pocítovala jako újmu vlastní. Analogie je v trestním právu hmotném zakázána jen v neprospěch pachatele a v trestním právu procesním ji připustit lze zejména v situaci, kdy jde o analogii ve prospěch obviněného (odsouzeného stěžovatele).

25. Bylo proto povinností soudů zkoumat, zda bývalou manželku stěžovatele lze podřadit pod osobu k obviněnému v poměru rodinném či obdobném, jehož újmu by právem pocítovala jako újmu vlastní. I rozhodovací praxe Nejvyššího soudu dovodila, že to *a priori* vyloučeno není. To nejen vzhledem k možnosti přetrvávání vzájemných citových poměrů (zde mohou být relevantní např. okolnosti, jaký vzájemný styk mají bývalí manželé, projevují-li o sebe zájem a jaký, pomáhají-li si vzájemně v závažných případech, viz i např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2012 sp. zn. 30 Cdo 2836/2010). Relevantní mohou být i okolnosti týkající se společných dětí (srov. i např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2013 sp. zn. 5 Tz 94/2012).

26. S ohledem na výše uvedené již nebylo třeba zvažovat, zda udělená plná moc (viz sub 2) bývalou manželkou stěžovatele je interpretovatelná též jako jednání zákonného zástupce nezletilých dětí stěžovatele, když např. text plné moci z předchozích fází trestního řízení zmínku o dětech neobsahuje. V průvodním dopise ze dne 1. 4. 2008 D. K. uvedla, že zvolila obhájce „pro svého manžela“ (č. l. 407), kdežto ona problematická plná moc již obsahuje obrat „aby právně zastupoval, resp. obhajoval mého bývalého manžela a otce našich nezletilých dětí“. Je sice ideálním stavem, aby všechny subjekty, vyjadřující se v trestním řízení, používaly ve svých podáních co nejpřesnějších termínů, neboť to nejlépe zabrání chybám při interpretaci obsahu jejich sdělení. Přesto je třeba rozlišovat intenzitu přesnosti tohoto požadavku vůči orgánům činným v trestním řízení na jedné straně a vůči ostatním subjektům na straně druhé. Zatímco na orgánech činných v trestním řízení lze právem požadovat, aby používaly naprosto přesné a jednoznačné termíny, u jiných subjektů není tak přísný požadavek namísto [srov.

těž nálezu Ústavního soudu ze dne 24. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 19/03 (N 86/33 SbNU 331) či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2006 sp. zn. 4 Tz 175/2005]. V trestním řízení jsou dotčeny citlivé a mimořádně významné společenské zájmy, jejichž ochrana musí získat přednost před formálním požadavkem přesnosti vyjadřování. Tím spíše, pokud jsou ve hře zájmy obviněného, protože trestní právo používá robustních prostředků zasahujících velmi citlivě sféru obviněného (obzvláště pak uložení nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody, což byl i případ stěžovatele).

27. Ústavní soud v této souvislosti pro ilustraci shora uvedených závěrů poukazuje na jinak pojaté hodnocení vzájemných poměrů mezi stěžovatelem a jeho bývalou manželkou ze strany Okresního soudu v Jablonci nad Nisou, v otázce nadto závažnější (z hlediska prevence proti dalšímu páchaní trestných činů, a tím i ochrany společnosti), jako je podmíněčné propuštění stěžovatele z výkonu trestu odnětí svobody. Usnesením Okresního soudu v Jablonci nad Nisou ze dne 13. 8. 2013 č. j. 2 PP 49/2013-62 totiž stěžovatel byl po výkonu poloviny trestu podmíněčně propuštěn na svobodu. Okresní soud tam dospěl k závěrům, že stěžovatel „má velké zázemí v rodině ... D. K., která potvrdila, že rodina funguje, a to i v době, kdy je manžel ve výkonu trestu, navštěvují se ... ona je ochotna mu pomoci se zapojit do normálního života ... velkou oporu má v rodině ... jeho sociální zázemí zůstalo zachováno ...“. Rovněž to podporuje shora uvedenou argumentaci ve prospěch přijetí dovolání, a tím současně v neprospěch formálního postupu Nejvyššího soudu.

V. Závěr

28. Nejvyšší soud při výkladu a aplikaci procesních pravidel zvolil z více možností výklad, kterým zasáhl do zásad spravedlivého procesu ve smyslu porušení stěžovatelova práva na přístup k (tomuto) soudu. Proto Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu Ústavní soud Nejvyššímu soudu uložil, aby v tomto zásahu nepokračoval a dovolání ze dne 9. 1. 2013 projednal v intencích právních názorů vyjádřených v tomto nálezu.

29. Ústavní soud nemůže jakkoliv předjímat výsledek dovolacího řízení, když stěžovatel dosud nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva. Proto tu část ústavní stížnosti, která směřuje proti rozhodnutím okresního a krajského soudu, Ústavní soud odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřípustnou, když z výše uvedeného vyplývá, že se stěžovateli otevře cesta k využití zákonného prostředku v podobě projednání dovolání, které bylo podáno v jeho prospěch dne 9. 1. 2013.

Č. 48

K ústavně konformní interpretaci § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

Přestože stěžovatel v řízení relevantními důkazy prokazoval, že vozidlo stěžovatele nebylo provozováno, soud dospěl k závěru, že provozováno bylo, a to pouze na základě toho (nebylo to prokázáno jinak), že vozidlo stěžovatele bylo v rozhodném období vedeno v centrálním registru vozidel (dále jen „registr“). Přitom registr údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, neobsahuje a tento závěr není založen ani na žádném zákonném ustanovení, které by obsahovalo nějakou fikci provozování vozidla v případě jeho vedení v registru, a žádné takové ustanovení neexistuje. Ústavní soud tak konstatuje, že za uvedených okolností právní závěr soudu o tom, že vozidlo stěžovatele bylo provozováno, neměl oporu v provedeném dokazování a je závěrem natolik extrémním, že má za důsledek zásah do práva stěžovatele na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 31. března 2014 sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ve věci ústavní stížnosti Lukáše Semeckého, zastoupeného JUDr. Pavlem Musilem, Ph.D., advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Hellichova 1, směřující proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 42 EC 87/2012-131 ze dne 19. dubna 2013, jímž byl stěžovatel zavázán zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 1 690 Kč s příslušenstvím z titulu úhrady zákonného příspěvku za provozování vozidla bez pojištění odpovědnosti a jímž mu byla uložena povinnost nahradit náklady řízení, za účasti České kanceláře pojistitelů, se sídlem v Praze 4, Na Pankráči 1724/129, zastoupené Mgr. Lubomírem Vdovcem, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Brně, Šumavská 416/15, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 42 EC 87/2012-131 ze dne 19. dubna 2013 bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 42 EC 87/2012-131 ze dne 19. dubna 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel s odkazem na porušení čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a jeho práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 Listiny a čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhal zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „soud“) sp. zn. 42 EC 87/2012 Ústavní soud zjistil, že vedlejší účastník se na stěžovateli domáhal zaplacení částky 1 690 Kč s příslušenstvím s tvrzením, že v souladu s § 15 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pojištění odpovědnosti“) zjistil, že stěžovatel je vlastníkem blíže specifikovaného osobního automobilu tovární značky AUDI (dále jen „vozidlo stěžovatele“), přičemž k vozidlu stěžovatele vedenému v centrálním registru vozidel (dále jen „registru“) nebylo v období ode dne 27. srpna 2009 do dne 16. září 2009 (dále jen „rozhodné období“) uzavřeno pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (dále jen „pojištění odpovědnosti“). Stěžovatel nárok neuznal a tvrdil, že dne 28. července 2009 bylo vozidlo stěžovatele přihláшено a byly vydány technický průkaz a osvědčení o registraci podmíněně na základě rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy s tím, že podmínka zahrnovala provedení technické prohlídky a evidenční kontroly do 15 dnů, neboť vozidlo stěžovatele v dané době nemělo platnou technickou prohlídku. Protože tak nebylo možné pro technický stav vozidla stěžovatele učinit, bylo evidenčně vráceno do stavu „v převodu“, a nebylo tedy možné provádět žádné administrativní úkony spojené s registrem. Tyto skutečnosti podle stěžovatele prokazovaly, že vozidlo stěžovatele nebylo provozuschopné, tudíž nemohlo být provozováno na pozemních komunikacích. Stěžovatel na něm podle ústavní stížnosti pracoval v garáži na soukromém pozemku až do dne 5. ledna 2010, kdy bylo po výměně karoserie přistaveno k technické prohlídce, které po technické stránce vyhovělo, a následně byla provedena jeho registrace. Obvodní soud pro Prahu 2 napadeným rozsudkem žalobě vyhověl a stěžovateli uložil zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 1 690 Kč se specifikovaným příslušenstvím a na náhradě nákladů řízení částku 6 427 Kč.

II.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že přestože se jedná o bagatelní spor, má právo navrhopvat důkazy a domáhat se provedení důkazů, které

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“) připouští jako způsobilé k prokazování účastnických tvrzení. Vzhledem k zásadě rovnosti stran je podle ústavní stížnosti soud povinen rovnocenným způsobem přihlížet k důkazům označeným žalobcem, jakož i k důkazům navrženým žalovaným. I v řízení o tak specifickém nároku, jakým je nárok podle § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti, platí podle stěžovatele zásada, že důkazní břemeno prokázání určitého tvrzení nese strana, která něco tvrdí, a nemělo by platit, že důkazní břemeno neprovozování vozidla nese žalovaný, ale to, že důkazní břemeno provozování vozidla nese žalobce.

4. Stěžovatel namítá, že soud akceptoval v napadeném rozhodnutí argumentaci vedlejšího účastníka (opakovanou v řízeních o nárocích podle § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti na zaplacení zákonného příspěvku nepojištěných), který spojuje vznik povinnosti platit jím vymáhaný zákonný příspěvek s nevrácením registrační značky v případě neprovozování vozidla. Stěžovatel tvrdí, že navzdory tomu, že existuje řada soudních rozhodnutí vycházejících ze závěru, že s nesplněním evidenční povinnosti dle § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti nelze spojovat vznik povinnosti platit zákonný příspěvek, soud v jeho věci nerozlišil správně hmotněprávní podmínky vzniku nároku podle § 24c ve spojení s § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti a uložil platební povinnosti de facto jako sankci za nesplnění evidenční povinnosti, byť je nesplnění evidenční povinnosti sankcionováno pokutou ve správním řízení. Stěžovatel uvádí, že nejen on, ale i např. senát 109 EC Okresního soudu v Trutnově je toho názoru, že taková praxe odporuje čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatel na podporu svého názoru cituje z rozsudku Okresního soudu v Trutnově č. j. 109 EC 180/2012-89 ze dne 15. února 2013.

5. Stěžovatel má za to, že skutečnost, že nesplnil zákonem stanovenou povinnost vrátit registrační značku, zakládá pouze odpovědnost za přestupek dle § 15 odst. 1 písm. b) zákona o pojištění odpovědnosti [pozn. správně se jedná o § 16 odst. 1 písm. b)]. Předmětem řízení o nároku vedlejšího účastníka přitom podle stěžovatele nebyla sankce za nevyřazení vozidla stěžovatele z evidence, ale příspěvek za provoz vozidla bez pojištění odpovědnosti. Povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla je dle názoru stěžovatele a podle § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti spojena s provozováním vozidla, nikoliv s pouhým držením vozidla, které nebylo, byť i jen dočasně vyřazeno z evidence vozidel.

6. Stěžovatel namítá, že již z jeho odporu proti platebnímu rozkazu, jakož i z jeho následného vyjádření muselo být soudu zřejmé, že vozidlo stěžovatele provozováno nebylo a nemohlo být, jelikož nebylo provozuschopné a způsobilé provozu na veřejně přístupných pozemních komunikacích, a tato skutečnost byla též prokazována důkazy přiloženými

k odporu. Z prokázaného technického stavu vozidla stěžovatele podle ústavní stížnosti vyplývá, že bylo nezpůsobilé k provozu na pozemních komunikacích, neboť bylo bouráno na přední část, chyběl přední nárazník a přední světlomety. Vozidlo stěžovatele tedy bylo v rozhodném období nepojízdné a nemohlo být provozováno na pozemních komunikacích s ohledem na § 38 odst. 1 písm. e) zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., (dále jen „zákon o silničním provozu“). Navíc podle ústavní stížnosti stěžovatel důkazem přiloženým k odporu – potvrzením vedlejšího účastníka o ukončení případu č. 7009187108 – doložil, že v souvislosti s předcházejícím obdobím roku 2009 sám vedlejší účastník uznal, že stěžovatel není povinen zákoný příspěvek za předmětné vozidlo z důvodu neprovozování platit. Přitom technický stav vozidla stěžovatele byl v rozhodném období stejný.

7. Stěžovatel nesouhlasí s argumentací vedlejšího účastníka, že vozidlo bylo v rozhodném období v registru vedeno jako provozované, neboť podle vyhlášky Ministerstva dopravy a spojů č. 243/2001 Sb., o registraci vozidel, do registru se zapisují evidenční údaje týkající se silničních motorových vozidel a přípojných vozidel, zvláště motorových vozidel, avšak předmětem zapisovaných skutečností nejsou údaje o tom, jestli je nebo není vozidlo provozované. Se skutečností, že vozidlo je zapsáno v registru, tak podle stěžovatele nelze v žádném případě spojovat závěr, že vozidlo je provozované. Vozidlo, které je dlouhodobě odstaveno z důvodu nutnosti jeho opravy, pak objektivně nemůže být provozované. Navíc vozidlo stěžovatele nemohlo být formálně vyřazeno z registru, pokud bylo ve stavu tzv. „v převodu“. Tvrzení, že provozování vozidla lze prokázat výpisem vozidel evidovaných registrem, je tedy s ohledem na uvedené podle stěžovatele nesprávné a zavádějící.

8. Stěžovatel uvádí, že vedlejší účastník předložil soudu rozsudky obecných soudů prvního stupně, které dle jeho tvrzení potvrzují správnost jeho právního názoru – rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 8 EC 229/2010-47 ze dne 8. října 2010 a rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 30 EC 718/2011-56, ze kterých vyplývá, že pokud se jedná o provozování vozidla, je rozhodující stav uvedený v registru, nikoliv jeho faktické užívání. Stěžovatel však podle ústavní stížnosti soudu předložil při jednání rozsudky, které naopak vycházejí z právního názoru, že rozhodující je stav faktického užívání, nikoli stav uvedený v registru (protože, jak již výše uvedeno, registr neeviduje skutečnost, zda vozidlo je provozované nebo není provozované). Stěžovatel vyjadřuje přesvědčení, že judikatura, kterou předkládá vedlejší účastník, je důkazem o mylné právní interpretaci zákona o pojištění odpovědnosti, dle které je rozhodující stav formální,

a nikoli stav skutečný. V otázce výkladu podmínek vzniku povinnosti k placení příspěvku dle § 24c zákona o pojištění odpovědnosti zde podle stěžovatele existuje nejednotná a vzájemně si odporující judikatura, kterou se vzhledem k bagatelnímu charakteru těchto sporů dosud nepodařilo sjednotit, přičemž v důsledcích mylný výklad zákona vede k ukládání povinnosti k platbě příspěvku těm, kteří ze zákona k tomu nejsou povinni, jelikož vozidlo vůbec neprovozovali.

9. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že v neposlední řadě poukazuje na to, že napadeným rozsudkem byl vedlejším účastníkovi přiznán nárok na náhradu nákladů soudního řízení v rozporu s principy, které opakovaně vyjádřil Ústavní soud ve svých rozhodnutích. Vzhledem k formulářovému charakteru žaloby je její sepsání spíše rutinním úkolem nevyžadujícím kvalifikované právní znalosti. V této souvislosti odkazuje stěžovatel na náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3698/10 ze dne 14. 9. 2011 (N 160/62 SbNU 395).

III.

10. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření soudu a vedlejšího účastníka řízení.

11. Za soud vyjádření zaslala předsedkyně senátu 42 EC Mgr. Martina Weissová. Uvedla, že zcela odkazuje na obsah spisu soudu sp. zn. 42 EC 87/2012 s tím, že se k věci nechce dále vyjádřit.

12. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti předně uvádí, že ji považuje za zjevně neopodstatněnou, když napadené rozhodnutí se týká bagatelní věci a podle judikatury Ústavního soudu v takovém případě lze k přezkumu věci z ústavněprávního hlediska přikročit jen v případech zcela evidentní svévole orgánů veřejné moci, neboť tato částka již jen pro svou výši není schopna současně představovat porušení základních práv a svobod. V této souvislosti odkazuje na usnesení sp. zn. III. ÚS 405/04 ze dne 25. 8. 2004 (U 43/34 SbNU 421).

13. Vedlejší účastník uvádí, že Ústavní soud již k obdobně podané ústavní stížnosti stejným právním zástupcem stěžovatele pod sp. zn. IV. ÚS 2325/13 [pozn. red.: ukončené usnesením Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2325/13 ze dne 5. 11. 2013 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)] konstatoval, že „v předmětné věci jde pouze o výklad a aplikaci podústavního práva, které ústavněprávní roviny nedosahují, přičemž přijatým závěrům nelze z ústavního hlediska nic vytknout. Nálezací soud v odůvodnění svého rozhodnutí přehledně a logicky vysvětlil, na základě kterých skutečností neuvěřil tvrzení stěžovatele o tom, že vozidlo nebylo provozováno. Z rozhodnutí přitom jednoznačně vyplývá, že v projednávané věci byl stěžovatel zavázán k povinnosti zaplatit zákonný příspěvek, neboť jako vlastník vozidla nevyřazeného z evidence nezaplatil zákonně

pojištění. Nejednalo se proto o ‚sankci‘ za nesplnění evidenční povinnosti, jak namítá stěžovatel (srov. též rozhodnutí Ústavního soudu v obdobných věcech sp. zn. III. ÚS 3411/12, I. ÚS 3739/12 a I. ÚS 47/13).“

14. Podle vedlejšího účastníka účelem zákona o pojištění odpovědnosti je, aby nebyla provozována a ponechána vozidla bez pojištění odpovědnosti na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a to bez ohledu na technický stav vozidla. Ze zaplacených denních sazeb je podle vyjádření naplnován garanční fond, z něhož je poškozeným vypláceno plnění (škoda) za ztrátu/újmou na životě a/nebo majetku a/nebo zdraví způsobenou provozem vozidla bez pojištění odpovědnosti. Podle vedlejšího účastníka bylo jistě úmyslem zákonodárce, promítnutým do smyslu a účelu zákona, postihovat ty vlastníky/provozovatele, kteří byli zapsáni v registru, nebo ty vlastníky/provozovatele, kteří v něm zapsání být měli, za provozování nebo ponechání vozidla (tj. věci, která je schopna způsobit škodu na majetku, zdraví i životech lidí, kterou vedlejší účastník hradí z garančního fondu za osoby k tomu povinné, které neměly sjednáno pojištění odpovědnosti) bez sjednaného pojištění odpovědnosti na veřejně přístupné pozemní komunikaci. Podle vedlejšího účastníka je na každém provozovateli/vlastníku vozidla, aby postupoval dle zákona a v případě, že vozidlo nechce provozovat ve smyslu zákona, odevzdal registrační značky do depozita. Navíc je podle vedlejšího účastníka nutné zmínit, že vedlejší účastník nemá žádné možnosti zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti z provozu vozidla fakticky použito k jízdě nebo fakticky ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, naopak ale je dle § 24c odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti vázán tím, co se podle § 15 odst. 3 tohoto zákona dozví od registru stran toho, co je o vozidle deklarováno. Pokud je vozidlo registrováno pro provoz a není pojištěno, pak podle vedlejšího účastníka vzniká povinnost k úhradě příspěvku do garančního fondu.

15. Vedlejší účastník uvádí, že podle § 6 zákona o silničním provozu je vlastník vozidla povinen vozidlo, pokud ho hodlá provozovat na území České republiky, přihlásit k registraci. Podmínkou registrace je mimo jiné uzavření pojištění odpovědnosti. Zároveň § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti podle vedlejšího účastníka uvádí, že při zániku pojištění má vlastník vozidla povinnost odevzdat registrační značky a vozidlo vyřadit z registru. Podle vedlejšího účastníka je tedy evidentní, že pokud je vozidlo registrováno pro provoz, musí být pojištěno.

16. V projednávané věci podle vyjádření bylo vozidlo stěžovatele v souladu s § 6 zákona o silničním provozu zaregistrováno, a proto mu byla přidělena registrační značka a osvědčení o registraci. Jak podle vedlejšího účastníka plyne z napadeného rozhodnutí, tak soud důkladně provedl důkazy dotazem na registr a bylo zjištěno, že dne 28. července 2009 byl stěžovatel zaregistrován jako vlastník vozidla a od této doby je toto vozidlo

vedeno jako provozované. Stěžovatel měl tedy podle vyjádření možnost a dle § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti i povinnost odevzdat registrační značky do depozita a toto vozidlo dočasně vyřadit z registru, což však neučinil. Pokud stěžovatel podle vyjádření zmiňuje následnou změnu stavu na „v převodu“, tak vedlejší účastník upozorňuje, že zákon o silničním provozu žádný pojem „v převodu“ nezná. Vozidlo je buď registrováno pro provoz, nebo vyřazeno z registru. V případě vozidla stěžovatele toto nebylo vyřazeno z registru, a to ani dočasně. Vedlejší účastník dodává, že povinnost hradit příspěvek dle § 24c zákona o pojištění odpovědnosti není sankcí za nesplnění povinnosti dle § 15 odst. 5 téhož zákona a vazba těchto ustanovení je dána pouze ta, že pokud by stěžovatel povinnost odevzdat registrační značky splnil, nebyl by ze strany vedlejšího účastníka kontaktován a vyzván k úhradě příspěvku do garančního fondu, protože odevzdání registračních značek, resp. dočasné nebo trvalé vyřazení vozidla z registru, by se projevilo ve výsledku porovnání údajů podle § 15 odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti.

17. Příspěvek do garančního fondu je podle vyjádření zákonem stanovená povinná platba za období, kdy vozidlo není pojištěno. Vedlejší účastník odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, konkrétně na usnesení sp. zn. I. ÚS 3739/12 ze dne 20. 11. 2012 a sp. zn. III. ÚS 3411/12 ze dne 27. 9. 2012 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), kterými byly odmítnuty ústavní stížnosti podané stěžovateli v obdobném postavení a za obdobných skutkových okolností jako nyní. V prvním z usnesení se podle vyjádření výslovně zdůrazňuje, že nešlo o ex lege neprovozování vozidla, bylo-li odstaveno s tím, že stěžovatel by musel po rozhodnou dobu nechat formálně vyřadit vozidlo z evidence. Ve druhém se podle vedlejšího účastníka uvádí, že důkazy o jen příležitostném provozu vozidla nemohou zprostit stěžovatele povinnosti k úhradě zákonného příspěvku podle § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti.

18. K rozhodnutím soudů prvního stupně, které předkládá stěžovatel, vedlejší účastník uvádí, že se jedná o excesy v rozhodovací praxi soudů prvního stupně, neboť tu již sjednocují rozsudky soudů druhého stupně, např. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 24 Co 234/2013 a sp. zn. 19 Co 43/2013 nebo rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 21 Co 514/2013. Námitka stěžovatele, že vedlejší účastník schválně rozděljuje nepojištěné období, aby docílil bagatelních částek, se podle vyjádření nezakládá na pravdě, protože naopak vedlejší účastník stanovuje nepojištěné období ve svých výzvách tak, jak postupně v souladu s § 15 odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti dostává od členských pojišťoven údaje o zániku a vzniku předmětného pojištění, které pak v souladu s § 15 odst. 2 téhož zákona postupně předává registru, od něhož pak opět postupně dostává výsledky porovnání. Podle vyjádření se tedy jedná o důsledné uplatňování

postupu, který vedlejšímu účastníkovi přímo ukládá § 24c odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti. Vedlejší účastník podle vyjádření nemůže vystavit výzvu na celé nepojištěné období, protože jeho skutečný konec nebývá v den odeslání výzvy znám a vedlejší účastník tedy zasílá výzvy co nejrychleji po získání výsledku porovnání údajů podle § 15 odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti, aby obeslaný měl možnost co nejdříve sjednat nápravu, tedy uzavřít pojištění nebo vozidlo vyřadit z registru. Vedlejší účastník nemůže podle vyjádření vyčkávat, zda a kdy se ve výsledku porovnání podle § 15 odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti objeví údaj buď o existenci nového pojištění odpovědnosti, nebo o vyřazení vozidla z registru vozidel, neboť jednak by byl napaden, že úmyslně odkládal odeslání výzvy, aby tak navýšil počet dní bez pojištění, a tedy výši příspěvku nepojištěných, jednak by se mohl dostat i do situace, že by vůči některým adresátům výzve své právo promlčel. V soudním řízení se však již vedlejší účastník podle vyjádření snaží nepojištěná období, resp. jim odpovídající nároky slučovat.

19. K přiznání nákladů řízení vedlejšímu účastníkovi tento uvádí, že není inkasní společností, nenakupuje pohledávky, aby je následně soudně vymáhal a vytěžil tak ekonomický prospěch, stejně tak není organizační složkou státu finančně a personálně zajištěnou ze státního rozpočtu, přičemž podle vyjádření Ústavní soud již ve svém rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 3696/13 ze dne 4. 3. 2014 konstatoval, že nepovažuje vedlejšího účastníka za subjekt, který by z hlediska přiznávání nákladů řadil ve výše naznačeném směru do stejné skupiny subjektů jako Českou televizi. Vedlejší účastník má podle vyjádření nárok na náhradu nákladů řízení, přičemž tato náhrada odpovídá hodnotě práce nejen právního zástupce, ale též pracovníků žalobce a inkasní společnosti, kdy tito všichni se účastní celého specifického procesu vymáhání pohledávek.

20. Vyjádření soudu a vedlejšího účastníka bylo zasláno na vědomí a k případné replice stěžovateli.

21. Stěžovatel Ústavnímu soudu repliku k těmto vyjádřením nezaslal.

22. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

23. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citované rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

24. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), a tudíž není ani řádnou další odvolací instancí, a že postup v soudním řízení včetně provádění a hodnocení důkazů, interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů je záležitostí obecných soudů. Proto není v zásadě

oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. K tomu však v projednávaném případě podle náhledu Ústavního soudu došlo.

25. Podle odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku po zhodnocení provedeného dokazování soud uzavřel, že žaloba je důvodná, neboť podle § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti, je-li provozováno tuzemské vozidlo bez pojištění odpovědnosti v rozporu s tímto zákonem, je vlastník vozidla povinen uhradit vedlejšímu účastníkovi příspěvek za dobu, po kterou bylo vozidlo provozováno v rozporu s tímto zákonem. V daném případě bylo podle soudu prokázáno, že vozidlo stěžovatele bylo dne 10. října 2008 odhlášeno z registru na nového vlastníka – stěžovatele, který uvedeně vozidlo zaregistroval dne 28. července 2009, a toto je od tohoto data vedeno jako provozované. Stěžovatel sice podle soudu tvrdil, že v rozhodném období, za které je požadováno zaplacení příspěvku z důvodu provozování vozidla stěžovatele bez pojištění odpovědnosti, toto vozidlo ve skutečnosti neprovozoval, měl ho v garáži a pracoval na jeho opravě, avšak toto tvrzení podle soudu nebylo prokázáno, neboť pouze ze skutečnosti, že vozidlo stěžovatele nemělo v té době platnou technickou prohlídku, nelze učinit závěr, že nebylo provozované. Pokud podle soudu stěžovatel toto vozidlo neprovozoval, vozidlo bylo nepojízdné a stěžovatel prováděl jeho opravu, měl povinnost jej dočasně vyřadit z registru, čímž by mu ve smyslu § 12 odst. 1 písm. c) zákona o pojištění odpovědnosti zanikla povinnost k uzavření pojištění. Stěžovatel však podle soudu toto neučinil a až v soudním řízení přichází s tvrzením, že uvedené vozidlo v rozhodném období neprovozoval, což je s ohledem na ostatní provedené důkazy podle soudu tvrzení nevěrohodné a jedná se o tvrzení, které nebylo prokázáno žádným důkazem. Naopak sdělením Magistrátu hlavního města Prahy bylo podle soudu prokázáno, že vozidlo stěžovatele bylo ode dne 28. července 2009, kdy bylo zaregistrováno na stěžovatele, vedeno jako provozované, a to až do současnosti. Soud tak uzavřel, že žalovaný má povinnost zaplatit žalobci ve smyslu § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti za dobu od 27. srpna 2009 do 16. září 2009 příspěvek v zákonné výši 70 Kč denně (a dále též náklady na vymáhání a upomínání ve výši 220 Kč).

26. Soud tedy žalobě vyhověl vzhledem ke skutečnosti, že vozidlo stěžovatele bylo (v rozhodném období) vedeno v registru, a tedy bylo podle soudu prokázáno, že bylo provozováno, stěžovatel podle soudu naopak neprokázal, že provozováno nebylo, a dále soud dospěl k závěru, že povinnost uzavřít pojištění odpovědnosti by stěžovateli zanikla [na základě § 12 odst. 1 písm. c) zákona o pojištění odpovědnosti] v případě, že by vozidlo stěžovatele bylo dočasně vyřazeno z registru, což zároveň byla podle soudu

povinnost stěžovatele, pokud toto vozidlo neprovozoval a prováděl jeho opravu, což však stěžovatel neučinil. S těmito závěry se však Ústavní soud nejen že nemůže ztotožnit, ale považuje je za natolik extrémní, že mají za důsledek zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele.

27. Podle § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti, je-li provozováno tuzemské vozidlo bez pojištění odpovědnosti v rozporu s tímto zákonem, je vlastník vozidla povinen uhradit vedlejšímu účastníkovi příspěvek za dobu, po kterou bylo vozidlo provozováno v rozporu s tímto zákonem.

28. Podle § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti je příspěvek splatný ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení písemné výzvy vedlejšího účastníka k jeho úhradě. Povinnost uhradit příspěvek nevzniká, pokud je ve lhůtě podle věty první vedlejšímu účastníkovi prokázáno, že vozidlo nebylo provozováno v rozporu s tímto zákonem

29. Ustanovení § 12 odst. 1 písm. c) zákona o pojištění odpovědnosti stanoví, že pojištění odpovědnosti podle tohoto zákona zaniká dnem vyřazení tuzemského vozidla z provozu podle zákona o silničním provozu, pokud se pojistitel a pojistník nedohodli na jeho přerušení.

30. Předně podle náhledu Ústavního soudu je zcela nelogický a je projevem libovůle soudů závěr, že by povinnost uzavřít pojištění odpovědnosti z provozu vozidla stěžovateli zanikla v případě, že by vozidlo stěžovatele dočasně vyřadil z registru. Nic takového z výše citovaného § 12 odst. 1 písm. c) o pojištění odpovědnosti neplyne, neboť toto ustanovení se netýká povinnosti uzavřít pojištění odpovědnosti, ale zániku tohoto pojištění.

31. Přestože pak stěžovatel v řízení relevantními důkazy prokázal, že vozidlo stěžovatele nebylo provozováno, soud dospěl k závěru, že provozováno bylo, a to pouze na základě toho (nebylo to prokázáno jinak), že vozidlo stěžovatele bylo v rozhodném období vedeno v registru. Přitom, jak správně namítá též stěžovatel, registr údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, neobsahuje, a tento závěr není založen ani na žádném zákonném ustanovení, které by obsahovalo nějakou fikci provozování vozidla v případě jeho vedení v registru, a žádná takové ustanovení neexistuje. Je sice pravda, že podle § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti pokud pojištění odpovědnosti zaniklo a nebyla-li ve lhůtě 14 dnů ode dne tohoto zániku pojištění uzavřena nová pojistná smlouva týkající se vozidla, byl stěžovatel povinen nejpozději ve stejné lhůtě vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla stěžovatele příslušnému orgánu evidence, což stěžovatel neučinil. Nicméně, jak též správně namítá stěžovatel, porušení této povinnosti zakládá pouze odpovědnost za přešůpek, a opět nikoli fikci či alespoň domněnku provozování vozidla (a ani povinnost hradit příspěvek za nepojištěné vozidlo vedlejšímu účastníkovi). Povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti je navíc podle § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti spojena s provozováním

vozidla, resp. ponecháním vozidla na pozemní komunikaci, nikoli však s pouhým držením vozidla, které provozováno, resp. ponecháno na pozemní komunikaci, není.

32. Ústavní soud tak konstatuje, že za uvedených okolností právní závěr soudu o tom, že vozidlo stěžovatele bylo provozováno (na jehož základě pak bylo žalobě vyhověno), neměl oporu v provedeném dokazování a je závěrem natolik extrémním, že má za důsledek zásah do práva stěžovatele na spravedlivý proces.

33. Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že vedlejší účastník nemá možnost zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti fakticky použito k jízdě nebo ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a disponuje pouze informací podle § 15 odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti. Ústavní soud k tomu uvádí, že již ze samotné skutečnosti, že vozidlo je vedeno v registru, je samozřejmě možno dovozovat, že vozidlo je provozováno (zpravidla tomu tak bude), to nicméně pouze za situace, kdy nebude jeho vlastníkem (provozovatelem) dostatečně prokázán opak.

34. V projednávané věci bylo provedeno několik důkazů, které svědčily o tom, že vozidlo stěžovatele nebylo provozuschopné a nebylo provozováno, a ačkoli Ústavní soud primárně není povolán, aby přehodnotoval důkazy provedené obecnými soudy a z těchto důkazů vyvozené závěry, v projednávané věci shledal takový exces, že nezbylo než tak učinit. V této souvislosti poukazuje Ústavní soud též na rozsudek (též) soudu sp. zn. 15 C 100/2012-122 ze dne 18. února 2013, v němž za shodného skutkového stavu (jednalo se pouze o jiné období, když vedlejší účastník podal žaloby za dvě na sebe navazující období) dospěl k závěru, že vozidlo stěžovatele provozováno nebylo. Nebylo-li tedy vozidlo stěžovatele (vůbec) provozováno, nemohlo být provozováno bez pojištění odpovědnosti v rozporu se zákonem o pojištění odpovědnosti, a stěžovatel tudíž nemůže být povinen uhradit vedlejšímu účastníkovi příspěvek dle § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti, neboť uložení takové povinnosti by bylo též v rozporu s čl. 4 odst. 1 Listiny.

35. Je skutečností, že stěžovatel nereagoval na výzvu vedlejšího účastníka zaslanou podle § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti, která se vztahovala k rozhodnému období, a to, že vozidlo stěžovatele nebylo v tomto období provozováno, tvrdil (a prokazoval) až v soudním řízení, přičemž na tuto skutečnost v odůvodnění napadeného rozhodnutí též soud poukázal, a to zřejmě v návaznosti na § 24c odst. 1 a 4 zákona o pojištění odpovědnosti. Z těchto ustanovení však nevyplývá, byť se to tak může jevit, že by lhůta 30 dnů ode dne doručení písemné výzvy vedlejšího účastníka k úhradě příspěvku podle § 24c odst. 4 byla nějakou „prekluzivní lhůtou“, resp. že po uplynutí této lhůty by již nebylo neprovozování vozidla možno tvrdit a prokazovat. Tak tomu nepochybně není. K samotné dikci § 24c odst. 4

poslední věty Ústavní soud konstatuje, že se jedná o dosti nešťastnou formulaci, neboť vůbec není počítáno s možností, že vozidlo vedené v registru vozidel není provozováno, a navíc toto ustanovení jakoby zakládalo v případě neprokázání neprovozování vozidla v tam stanovené lhůtě povinnost hradit příspěvek (bez dalšího), nicméně tak tomu není, neboť povinnost hradit příspěvek zakládá skutečnost, že vozidlo je provozováno, a to bez pojištění odpovědnosti v rozporu se zákonem o pojištění odpovědnosti. To, že vlastník nepojištěného vozidla nereaguje na výzvu vedlejšího účastníka podle § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti, popř. ještě na pozdější upomínku k zaplacení, resp. nesdělí a nedoloží, že vozidlo neprovozoval (pokud případně doložení neprovozování vozidla nebude vedlejší účastník považovat za dostatečné, bude namíste před podáním žaloby učinit i doplňující výzvu stran skutečností, které je dle jeho názoru třeba doložit), však může být eventuálně zohledněno při rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, např. nepřiznáním nákladů jinak úspěšnému vlastníkovi vozidla podle § 150 o. s. ř.

36. Ústavní soud dodává, že sice v projednávané věci byla předmětem řízení bagatelní částka a Ústavní soud není běžnou další soudní instancí a jeho úkolem není ani sjednocování judikatury, přesto přistoupil v dané věci k meritornímu přezkumu rozhodnutí obecného soudu a vyslovil i obecnější závěry. Učinil tak proto, že dle skutečností známých Ústavnímu soudu z jeho úřední činnosti je rozhodovací praxe obecných soudů v řízeních o úhradu příspěvku dle § 24c zákona o pojištění odpovědnosti rozkolísaná. S ohledem na výši částek, které jsou v jednotlivých řízeních vedlejším účastníkem vymáhány, neexistuje ani sjednocující judikatura Nejvyššího soudu. V projednávané věci rozpory v rozhodovací praxi zjistil Ústavní soud dokonce i u různých soudců téhož obecného soudu, přičemž i s ohledem na počet napadlých ústavních stížností ke dni přijetí tohoto rozhodnutí Ústavního soudu se stejným předmětem, jako je věc projednávaná, je již zřejmé, že v těchto věcech nejde o pouhý ojedinělý exces při rozhodování obecných soudů, ale o důsledek výkladu týkajícího se velkého množství případů.

37. Veden zásadou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů nezabýval se Ústavní soud zvláště napadeným rozhodnutím soudu o náhradě nákladů řízení, neboť toto rozhodnutí musí být zrušeno již pro jeho akcesoritu k výroku ve věci samé. Bude na soudu, aby se při novém projednání věci touto otázkou zabýval a posoudil ji, přičemž účastníci řízení budou mít možnost (i) v tomto směru uplatnit svoji argumentaci.

38. Ústavní soud uzavírá, že v záhlaví citovaným rozhodnutím obecného soudu bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud toto rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

II

II. Usnesení

Č. 1

K povaze právního systému České republiky

1. Rozhodnutí obecného soudu nezavazuje jiný soud v jiné, byť právně a skutkově totožné věci, přičemž z toho plynoucí případná diformita rozhodnutí je záležitostí v první řadě sjednocující judikatury Nejvyššího soudu.

2. Námitka jiného právního názoru ve vztahu k takové věci má proto charakter jakékoliv jiné námítky, s níž jsou obecné soudy povinny se v přezkoumatelné míře vypořádat, přičemž Ústavní soud není povolán posuzovat jiné rozhodnutí než to, které bylo ústavní stížností napadeno. Nepřísluší mu proto hodnotit, které z diformních rozhodnutí je po právu.

Usnesení

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 23. ledna 2014 sp. zn. III. ÚS 1900/13 ve věci ústavní stížnosti V. T., zastoupeného Mgr. René Gemmelem, advokátem, se sídlem v Ostravě, Poštovní 2, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. března 2013 č. j. 18 Co 52/2013-77 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. května 2012 č. j. 17 C 232/2011-42, jimiž bylo rozhodnuto o stěžovatelově žalobě o zaplacení částky 32 411,79 Kč s příslušenstvím jakožto nároku vyplývajícího z pojistné smlouvy ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 17. června 2013 ústavní stížnost, kterou se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, kterými byla zamítnuta jeho žaloba proti České pojistovně, a. s., o zaplacení částky 32 411,79 Kč s příslušenstvím.

2. Z odůvodnění ústavní stížnosti a obsahu napadených rozhodnutí Ústavní soud zjistil, že Obvodní soud pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) zamítl napadeným rozsudkem stěžovatelu žalobu o zaplacení výše uvedené částky jakožto nároku vyplývajícího z pojistné smlouvy ve smyslu

zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů. Tento nárok měl vzniknout tím, že stěžovatel jakožto viník smrtelné dopravní nehody zaplatil namísto pojistitele několika poškozeným osobám částky v řádech statisíců korun jako náhradu nemateriální újmy za porušení osobnostních práv vyplývajících z ustanovení § 11 a 13 občanského zákoníku. Obvodní soud po provedeném dokazování dospěl k závěru, že popsaný nárok nespadá do žádné kategorie nároků vyjmenovaných v ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb. V takovém případě pak může povinnost plnit dle nároků na finanční zadostiučinění vyplývajících z ustanovení § 11 a 13 občanského zákoníku přejít nebo být převedena ze škůdce na jinou osobu výhradně na základě řádného, srozumitelného a svobodného právního úkonu nebo na základě jiného zákona, k čemuž však v projednávaném případě nedošlo. Obvodní soud takto rozhodl navzdory skutečnosti, že rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 13. května 2009 č. j. 61 C 259/2008-27 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. dubna 2010 č. j. 57 Co 99/2010-52 byl stěžovateli příznán shodný nárok v totožné skutkové situaci. Obvodní soud se však se závěry zmíněných soudů neztotožnil a odmítl jejich extenzivní výklad ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb.

3. Proti rozhodnutí obvodního soudu podal stěžovatel odvolání, o němž napadeným rozsudkem rozhodl Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) tak, že rozhodnutí nalézacího soudu jako věcně správné potvrdil. Dospěl však k rozdílným závěrům v otázce promlčení předmětného nároku. Je-li jako pojistná událost brána dopravní nehoda ze dne 19. prosince 2003, uplynula dle názoru odvolacího soudu promlčecí lhůta dne 19. prosince 2007 (srov. ustanovení § 104 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. prosince 2004), a to bez ohledu na skutečnost, zda a kdy byla stěžovateli uložena platební povinnost vůči poškozeným. Vzhledem k tomu, že stěžovatel podal žalobu v červenci roku 2011, byl jím uplatněný nárok shledán jako promlčený.

II. Argumentace stěžovatele

4. Ve vydání obou uvedených rozhodnutí spatřuje stěžovatel porušení principů spravedlivého procesu. Toto porušení dovozuje stěžovatel především ze skutečnosti, že obecné soudy posoudily v napadených rozhodnutích právně i skutkově totožnou věc zcela odlišně od výše uvedené rozhodovací činnosti Krajského soudu v Ostravě. Napadené závěry obecných soudů popírají dle stěžovatele podstatu a smysl tzv. povinného ručení, přičemž relevantní právní úprava je v napadených rozhodnutích v rozporu s judikaturou Ústavního soudu vykládána toliko gramaticky. Závěr městského

soudu o promlčení předmětného nároku je nutné označit jednak za překvapivý, neboť porušuje stěžovatelovo právo na předvídatelnost soudního rozhodování, a dále za rozporný se zákonem, neboť škoda stěžovateli vznikla až ve chvíli, kdy poškozeným plnil namísto smlouvou zavázané pojišťovny. V ten moment se pak charakter povinnosti pojišťovny změnil a promlčecí doba měla začít běžet až od okamžiku splnění závazku poškozeným ze strany stěžovatele. Dle stěžovatele se jedná o specifický nárok *sui generis*. Za stejně chybný označuje pak stěžovatel i závěr obvodního soudu, dle něhož u skupiny dopravních nehod, které se staly do 1. května 2004, nelze na základě pojistné smlouvy požadovat od pojistitele plnění za způsobenou nemajetkovou újmu. Takový závěr představuje přehnaně formalistický výklad pojmů „škoda“ a „újma“ a zcela pomíjí účel pojistné smlouvy, který byl mimo jiné vyjádřen např. v nálezu Ústavního soudu ze dne 5. prosince 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573). Navíc je takový přístup značně diskriminační, neboť počínaje dnem 1. května 2004 taková povinnost pojišťovny explicitně vyplývá z ustanovení § 444 občanského zákoníku. Výkladem provedeným obecnými soudy se tak vytváří neodůvodněná diskrepance u viníků dopravních nehod v období nabytí účinnosti zmíněného ustanovení občanského zákoníku. Ze všech výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

5. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

6. Ústavní soud následně posoudil obsah projednávané ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu) a dospěl k závěru, že ústavní stížnost představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „příjatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního,

kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi. Zjevná neopodstatněnost ústavní stížnosti, přes její ústavněprávní dimenzi, může rovněž vyplynout z předchozích zamítavých rozhodnutí Ústavního soudu, řešících shodnou či obdobnou právní problematiku.

7. V první řadě je třeba připomenout, že úkolem Ústavního soudu je dle čl. 83 Ústavy České republiky ochrana ústavnosti. Ústavní soud tak v řízení o ústavní stížnosti není povolán přezkoumávat věcnou správnost či „běžnou“ zákonnost napadených soudních rozhodnutí, kteréžto atributy soudního rozhodování náleží výlučně k přezkoumání obecným soudům. Ústavní soud tak při přezkumu aplikace a interpretace podústavního práva ze strany obecných soudů zkoumá toliko skutečnost, zda řízení jako celek bylo vedeno spravedlivě, tedy zejména v mantinelech stanovených v hlavě páté Listiny základních práv a svobod. Zasáhnout by v takových případech Ústavní soud mohl pouze tehdy, dosáhlo-li by pochybení obecných soudů extrémní, ústavně nepřijatelné míry, znemožňující ve svém důsledku spravedlivé rozhodnutí věci. K tomu však v projednávaném případě nedošlo.

8. Jádrem ústavní stížnosti představuje stěžovatelův nesouhlas s tím, jak obecné soudy provedly výklad výše specifikovaných ustanovení občanského zákoníku a zákona č. 168/1999 Sb. týkajících se vztahu mezi nároky vyplývajícími z osobnostních práv (především z ustanovení § 11 a 13 občanského zákoníku) a institutu tzv. povinného ručení upravujícího odpovědnost pojistitele za škodu způsobenou provozem motorového vozidla. Především je třeba poznamenat, že rozhodnutí obecných soudů stejného nebo nižšího stupně nemá právní závaznost pro další, byť právně a skutkově totožná řízení vedená u zcela jiných soudů, přičemž případná diformita rozhodnutí je problémem v první řadě sjednocující judikatury Nejvyššího soudu a nemusí být vždy spojena se závěrem o neústavnosti jednoho z diformních rozhodnutí. To, že v dané věci nebylo dovolání přípustné, na tomto závěru ničeho nemění. Námitka jiného právního názoru Okresního soudu v Ostravě potvrzeného Krajským soudem v Ostravě má tak charakter jakékoliv jiné námítky, s níž jsou obecné soudy povinny se v přezkoumatelné míře vypořádat. To zcela explicitně v posuzované otázce učinil obvodní soud (srov. str. 6 napadeného rozsudku), a proto nezbývá než na tyto závěry odkázat, neboť Ústavní soud není povolán tyto logické a ústavně konformní závěry nahrazovat výkladem vlastním, a to ani v případě, že by se

s názorem obvodního soudu neztotožňoval. Z hlediska práva na spravedlivý proces je pro posouzení této otázky z pohledu Ústavního soudu podstatné, že argumentace odlišného právního názoru byla obvodnímu soudu i městskému soudu předestřena a oba soudy se s ním náležitým způsobem vypořádaly. To, že tyto soudy věc posoudily jinak než zmíněné soudy v Ostravě, tedy v neprospěch stěžovatele, neznačí nutně, že rozhodly nesprávně (hodnotit to Ústavnímu soudu nepřisluší), nebo dokonce neústavně. Výklad provedený obvodním soudem ve věci samé, a potvrzený odvolacím soudem, nevybočuje z mezí doktríny a judikatury, přičemž stejně tak jako stěžovatel v „pražském“ případě může v opačně rozhodnutém a posouzeném „ostravském“ případě argumentovat žalovaný (pojišťovna). V projednávané věci však v postupu obecných soudů porušení ústavních kautel soudního řízení zjištěno nebylo, přičemž je třeba dodat, že o jiné než „pražské“ věci nemůže Ústavní soud rozhodnout, když sjednocování judikatury obecných soudů je v působnosti Nejvyššího soudu (za zákonem stanovených podmínek).

9. Ústavní soud tedy konstatuje, že k porušení principu předvídatelnosti soudního rozhodování nedošlo. Nadto lze uvést, že názor obvodního soudu odpovídá rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu i pro Ústavní soud v minulosti přijatelným názorům obecných soudů [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2012 sp. zn. 30 Cdo 4083/2010 a Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006 sp. zn. III. ÚS 8/06 (v SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

10. Vzhledem k výše uvedenému již Ústavní soud nepřikročil k posouzení stěžovatelovy námitky v otázce promlčení předmětného nároku (i zde se názory soudů v Ostravě a Praze liší, jak z hlediska východisek pro počítání promlčení, tak z hlediska časového odstupu, ve kterém byla žaloba vznesena), neboť jakýkoliv závěr Ústavního soudu nemůže nic změnit na skutečnosti, že stěžovatelova žaloba byla ve své podstatě obecnými soudy posouzena ústavně konformním způsobem. I kdyby tak Ústavní soud dospěl v dílčí otázce promlčení předmětného nároku k závěru o nesprávné aplikaci příslušných ustanovení občanského zákoníku, byla by jeho kasací intervence z uvedeného důvodu přehnaně aktivistickým krokem. Vzhledem k tomu, že Česká pojišťovna, a. s., vznesla v řízení před oběma obecnými soudy námitku promlčení, nemůže se pak vyhovění této námitce jevit jako tzv. překvapivé rozhodnutí, jak namítá stěžovatel.

11. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud odmítl ústavní stížnost dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 2

**K otázce zjišťování skutkového stavu v trestním řízení
K obsahu výroku a odůvodnění trestního rozsudku**

I když subjektivní stránka trestného činu je výslednicí psychického vztahu pachatele k následku, nelze při dokazování zavinění u úmyslných majetkových trestných činů vycházet jen ze samotného vyjádření pachatele, nýbrž je třeba hodnotit také způsob provedení činu a jeho okolnosti (čl. 36 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).

Podstata objektivní stránky trestného činu (čl. 39 Listiny základních práv a svobod) je pak určována především účastí pachatele na určité události, z které vzešel ohrožující nebo poruchový následek pro konkrétní společenský vztah (například zájem na ochraně vlastnického práva).

Usnesení

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 28. ledna 2014 sp. zn. I. ÚS 1671/13 ve věci ústavní stížnosti V. M., zastoupeného JUDr. Klárou Long Slámovou, advokátkou, se sídlem Urbánkova 3360/47, 143 00 Praha, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2013 č. j. 3 Tdo 89/2013-38, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2012 sp. zn. 5 To 392/2012 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 6. 8. 2012 sp. zn. 25 T 28/2012, jimiž byl stěžovatel shledán vinným pokusem trestného činu podvodu.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel s tvrzením o porušení svých práv ústavně zaručených v čl. 1 a 90 Ústavy České republiky, čl. 2 odst. 2, čl. 4, 8 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod domáhal zrušení shora označených rozhodnutí.

2. Stížností napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 byl stěžovatel uznán vinným pokusem trestného činu podvodu podle § 21 trestního zákoníku k § 209 odst. 1, 3 trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, proto, že ve třech případech v časovém rozmezí červenec až září 2011 postupně nabídl třem fyzickým osobám s využitím internetového portálu ke koupi na dobírku každému padělek originální zlaté mince nízké hodnoty ze žlutého kovu, přičemž ačkoli znal skutečnou kvalitu mincí, byl srozuměn s tím, že poškození považovali mince za zlaté a také při dobírce zaplatili tomu odpovídající kupní cenu. Za to mu soud uložil trest odnětí svobody v trvání 12 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu 2 let. Současně soud stěžovatele zavázal k částečné náhradě způsobené škody, a to v rámci zkušební doby podmíněného odsouzení a k propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (předmětné mince).

3. Odvolání stěžovatele bylo Městským soudem v Praze podle § 256 trestního řádu zamítnuto. Nejvyšší soud České republiky podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu dovolání stěžovatele odmítl.

4. Stěžovatel shora uvedeným způsobem vyčerpal všechny opravné prostředky, které jsou obligatorním předpokladem přípustnosti ústavní stížnosti.

II.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítá, že postupem soudů všech stupňů došlo k porušení jeho základních práv a svobod garantovaných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Protiústavnost napadených rozhodnutí spočívá dle stěžovatele především v tom, že právní názory na podřazení skutkového jednání stěžovatele jak nalézacího, tak i odvolacího a následně i Nejvyššího soudu jsou zákonně nekonformní. Stěžovatel uvádí, že popis skutku tak, jak byl soudem (prvního stupně) podán, nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu, pro který byl odsouzen, a to pro absenci popisu subjektivní a objektivní stránky. Stěžovatel namítá, že nebylo prokázáno, že by byl srozuměn s tím, že jím nabízené mince byly padělky originálních mincí nízké hodnoty a že zájemci tuto skutečnost nepoznali. V tomto směru se odvolává na příslušná ustanovení občanského zákoníku (§ 400 až 507). Současně namítá, že z rozhodnutí soudů vůbec nelze dovodit, na jakém skutkovém základě soudy dospěly k tomu, že po právní stránce se stěžovatel dopustil trestného činu. Pokud jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu, vytýká mu příliš restriktivní výklad ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu.

III.

6. Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda jsou naplněny předpoklady meritorního projednání ústavní stížnosti [§ 42 odst. 1 a 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“)] a zda ústavní stížnost nepředstavuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi.

7. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud orgánem ochrany ústavnosti, není tedy součástí soustavy obecných soudů a není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Při výkonu dohledu nad dodržováním ústavních principů spravedlivého procesu obecnými soudy není úkolem Ústavního soudu, aby rozhodl, zda právní závěry obecných soudů učiněné na základě skutkových zjištění byly správné, či nikoli. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. k posouzení, zda v řízení nebyly porušeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka a zda řízení jako celek bylo vedeno spravedlivě, v souladu s ústavními principy. S tím je v souladu i dosavadní rozhodovací činnost Ústavního soudu, podle které není úkolem tohoto soudu „přehodnocovat“ hodnocení důkazů provedených obecnými soudy, stejně tak mu nepřísluší nahrazovat závěry obecných soudů (skutkové a právní posouzení věci) svým vlastním či obecně podávat výklad norem podústavního práva. Pokud jde o důkazní řízení, Ústavní soud ve své judikatuře dostatečně vymezil, jaká pochybení v procesu zajišťování, provádění a hodnocení důkazů mají ústavněprávní relevanci a odůvodňují zásah Ústavního soudu. Jeho ústavní role a princip soudcovské nezávislosti (čl. 82 Ústavy České republiky) neposkytují Ústavnímu soudu k jiným zásahům žádný legitimní prostor. Nejsou-li provedené důkazy v tzv. extrémním rozporu se skutkovými závěry soudů, tedy zejména pokud tyto závěry nemohou při dodržení pravidel logiky a racionality z provedených důkazů při žádné jejich interpretaci vyplývat, nemůže Ústavní soud

do důkazního řízení provedeného obecnými soudy nikterak zasáhnout, a to ani v případech, že by mohly být dílčí aspekty skutkového stavu hodnoceny zcela odlišným způsobem, než jakým to provedl příslušný soud [srov. např. náleze ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)].

IV.

8. Ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

9. Podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu senát mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením návrh odmítne, jde-li o návrh zjevně neopodstatněný. Podle § 43 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., musí být usnesení o odmítnutí návrhu písemně vyhotoveno, stručně odůvodněno uvedením zákonného důvodu, pro který se návrh odmítá, a musí obsahovat poučení, že odvolání není přípustné.

10. Ústavní soud v této konkrétní věci dospěl k závěru, že všechny stěžovatelem vznesené námitky již, a to opakovaně, byly uplatněny v řízení před obecnými soudy a tyto se s nimi dostatečně v rámci svých pravomocí vypořádaly. Závěry obecných soudů jsou ve všech vznesených otázkách logické a ze stěžovatelova odlišného názoru stran některých, stěžovateli nepříznivých, závěrů obecných soudů nelze dovodit opodstatněnost podané ústavní stížnosti, tím méně pak relevantní závěr o ústavně nepřijatelném zásahu do práva na spravedlivý proces, který by mohl být hodnocen jako jeho porušení. Co se týče jednotlivých námitek stěžovatele, lze odkázat na odůvodnění napadených rozhodnutí. Ústavní soud k nim dodává následující:

11. Zákon rozlišuje úmysl přímý a nepřímý jako dvě formy úmyslného zavinění [§ 15 odst. 1 písm. a), b) trestního zákoníku]. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu postačuje i nepřímý úmysl. Úmysl tvoří představa rozhodných skutečností alespoň jako možných a dále ji tvoří složka volní, která u nepřímého úmyslu obsahuje pouhé srozumění. Dokazování zavinění u úmyslných majetkových trestných činů zahrnuje zpravidla stanovisko pachatele. Někdy však takové stanovisko chybí nebo pachatel určité skutečnosti jen předstírá, resp. fabuluje. Ostatně ani případné doznání pachatele nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti jinými důkazy zjistit skutkový stav věci (zásada vyhledávací v § 2 odst. 5 trestního řádu). Na zavinění v případě úmyslu nelze proto usuzovat jen na základě samotného vyjádření pachatele, i když subjektivní stránka je výslednicí psychického vztahu pachatele k následku. Soud prvního stupně správně dovodil podvodný úmysl stěžovatele z celého způsobu provedení činu, zejména ze způsobu učiněné nabídky, ze zřejmého nepoměru mezi cenou skutečnou a poskytnutou či z rozdíly elektronických adres, stěžovatelem při komunikaci s poškozenými uváděných, a správně vyhodnotil jednání stěžova-

tele jako „využití něčího omylu k vlastnímu obohacení a tím způsobení škody na cizím majetku“ v podobě dílem dokonané a dílem nikoli (zadržena platba). V tomto případě omyl spočíval v nesprávné představě o předmětu koupě, vyvolané promyšleným jednáním stěžovatele. Ústavní soud v této souvislosti považuje za potřebné, stejně jako obecné soudy, zdůraznit, že proti stěžovateli bylo již předtím, než spáchal předmětné dílčí skutky, vedeno trestní řízení pro čin provedený obdobným způsobem. Toto řízení pro něho však nebylo dostatečným varováním, ale spíše poučením, jak postupovat, aby se případnému trestnímu postihu vyhnul.

12. Skutek musí co nejpřesněji označovat místo, čas a způsob spáchání činu a další nezbytné náležitosti [§ 177 písm. c), resp. § 120 odst. 3 trestního řádu] tak, aby nemohl být zaměněn s jiným. Z trestněprávního hlediska tvoří objektivní stránku trestného činu především jednání a následek, protože skutek se navenek projeví právě jednáním (konáním, opomenutím) a následkem (porušení, resp. ohrožení jednotlivého chráněného zájmu). Oba tyto znaky jsou pro trestněprávní kvalifikaci činu určující. Podstata objektivní stránky trestného činu je určována především účastí pachatele na určité události, ze které vzešel ohrožující nebo poruchový následek pro konkrétní společenský vztah – v tomto případě zájem na ochraně cizího majetku.

13. Výsledkem trestního procesu by mělo být rozhodnutí, jehož výrok, co do skutku, bude srozumitelný a přesvědčivý a nebude vyvolávat u adresátů rozsudku pochybnosti. Výrok je zásadní, nepominutelnou součástí soudního rozhodnutí, neboť v něm soud formuluje svůj závazný názor v projednávané věci, a proto má být formulován tak, aby z něho bylo jednoznačně patrné, jak soud rozhodl, neboť jen tak se jeho rozhodnutí stává přezkoumatelným [srov. náleze ze dne 7. 3. 2001 sp. zn. IV. ÚS 386/2000 (N 39/21 SbNU 347)].

14. Výrok o vině učiněný soudem prvního stupně ve stěžovatelově věci splňuje náležitosti rozhodnutí. Uvozovací věta zřetelně dokumentuje formu zavinění a následující popis tří dílčích skutků dostatečně ukazuje, k jakému konkrétnímu jednání a následku (jako dvěma hlavními obligatorními znakům objektivní stránky) toto zavinění směřovalo. O objektu a subjektu trestného činu není pochyb. Skutek vystihuje požadavek nesouladu mezi představou poškozených a skutečností vytvořenou úmyslně stěžovatelem a není třeba jej provázet dalšími formálními slovními výrazy, kterých se stěžovatel nepřímou domáhá. Odůvodnění rozhodnutí je přesvědčivé a drobné. Totéž lze prohlásit i o rozhodnutí soudu odvolacího.

15. Výtka směřující k údajnému příliš restriktivnímu přístupu v rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání stěžovatele také neobstojí. Nejvyšší soud v duchu své zákonné povinnosti nejprve hodnotil, zda podané dovolání naplňuje některý z taxativně stanovených dovolacích důvodů (§ 265b

restního řádu). Protože stěžovatel v dovolání napadal, podobně jako v ústavní stížnosti, především způsob hodnocení důkazů soudy obou stupňů, a domáhal se tak změny skutkových zjištění ve svůj prospěch a teprve z takto tvrzených nedostatků, tedy druhotně, dovozoval údajně nesprávné právní posouzení skutku, jímž byl uznán vinným, Nejvyšší soud správně dospěl k závěru, že takové odůvodnění nespadá pod žádný z dovolacích důvodů uvedených v § 265b restního řádu. Nejvyšší soud se přitom zabýval i možnostmi, zda v tomto konkrétním případě lze či nelze spatřovat extrémní nesoulad mezi provedenými skutkovými zjištěními a právními závěry soudu a v tomto rámci se stručně zabýval i tím, jak k hodnocení skutkových zjištění přistupovaly soudy prvního i druhého stupně (str. 5–6 rozhodnutí), a dospěl k ústavně konformnímu závěru.

16. Podstatou ústavní stížnosti je především nesouhlas stěžovatele s výsledkem hodnotící a rozhodovací činnosti obecných soudů. Ústavní soud po prostudování ústavní stížnosti a rozhodnutí obecných soudů, jež byla ústavní stížností napadena, dospěl k závěru, že právní závěry učiněné obecnými soudy v posuzované věci nejsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, právní názory vyjádřené v předmětných rozhodnutích jsou ústavně konformní a jejich uplatnění nepředstavuje ani soudní libovůli, ani zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv stěžovatele. Soudy se dostatečně a přesvědčivým způsobem vypořádaly s námitkami i návrhy stěžovatele. Ústavní rozměr základních zásad restního řízení byl naplněn v souladu s maximou opakovaně akcentovanou v rozhodnutích Ústavního soudu.

V.

17. Na základě shora uvedených zjištění Ústavní soud konstatuje, že ve věci stěžovatele neshledal porušení ústavně zaručených práv a svobod. Rozhodl proto mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, tak, že návrh stěžovatele jako zjevně neopodstatněný odmítl.

Č. 3

K aktivní procesní legitimaci obecního zastupitele k podání ústavní stížnosti

Definičním znakem ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, je zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv a svobod fyzických nebo právnických osob. V situaci, kdy se zastupitel pražské městské části domáhá poskytnutí informace podle § 51 odst. 3 písm. c) ve spojení s § 87 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, realizuje své oprávnění z titulu své funkce, nikoli své základní právo, proto mu v této situaci nenáleží aktivní legitimace k podání ústavní stížnosti.

Usnesení

Ústavního soudu – soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové – ze dne 7. února 2014 sp. zn. I. ÚS 115/14 ve věci ústavní stížnosti PhDr. Matěje Stropnického, zastupitele Městské části Praha 3, zastoupeného Mgr. Petrou Bielinovou, advokátkou, se sídlem Muchova 13/232, Praha 6, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 11. 2013 č. j. 3 Aps 5/2013-27 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 6. 2013 č. j. 9 A 18/2012-116-118 o odmítnutí stěžovatelovy žaloby na ochranu před nezákonným zásahem do práva zastupitele na informace.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

1. Stěžovatel se jako zastupitel Městské části Praha 3 ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, jimiž mělo být porušeno jeho právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Porušení svého práva na spravedlivý proces přitom stěžovatel spatřuje v postupu správních soudů, které odmítly jeho žalobu s tím, že před jejím podáním musí využít „analogicky“ procesních postupů stanovených jiným zákonem, než podle něhož stěžovatel jednal, čímž mu fakticky uložily povinnost nad rámec zákona.

2. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti blíže uvedl, že se coby zastupitel Městské části Praha 3 správní žalobou domáhal ochrany před nezákonným zásahem do práva zastupitele na informace. Stěžovatel žádal o poskytnutí

informace obchodní společnost Správa majetkového portfolia Praha 3, a. s., vlastněnou Městskou částí Praha 3 (dále jen „vedlejší účastník“), a to podle § 51 odst. 3 písm. c) zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „zákon o hlavním městě Praze“). Vedlejší účastník mu však informace v rozporu se zákonem neposkytl. Zákon o hlavním městě Praze přitom nestanoví žádné opravné prostředky pro získání požadované informace (například stížnost, odvolání apod.). Městský soud v Praze přesto podanou žalobu na ochranu před nezákonným zásahem ve smyslu § 85 soudního řádu správního usnesením odmítl, neboť stěžovatel měl dle jeho názoru před podáním správní žaloby „analogicky“ vyčerpat procesní prostředky, které stanoví zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“). Nejvyšší správní soud následně rozhodnutí Městského soudu v Praze jako věcně správné potvrdil a kasační stížnost stěžovatele jako nedůvodnou zamítl.

3. Stěžovatel má za to, že postupem obou soudů bylo porušeno jeho ústavní právo stanoveným postupem se domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu (čl. 36 Listiny). Podmínky a podrobnosti takového procesního postupu totiž může stanovit pouze zákon, avšak soudy v daném případě po stěžovateli požadují, aby před podáním žaloby využíval analogicky procesních postupů, které zákonem o hlavním městě Praze stanoveny nebyly, a to ani odkazem (na zákon o svobodném přístupu k informacím), ani jinak. Jestliže zákonodárce pro jeden typ žádostí o informace stanovil určitý procesní postup a pro jiný typ žádostí nikoli, nelze stěžovateli onen procesní postup stanovený pro první případ analogicky vnutit i v jiném případě, v němž zákonodárce zvolil jinou formu úpravy. Dle čl. 4 Listiny mohou být stěžovateli povinnosti ze strany státu ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích, nikoli na základě analogie a dle volného uvážení soudu. Stěžovateli nelze upřít právo na soudní ochranu jen proto, že nevyužil „procesního komfortu“, který poskytuje zákon o svobodném přístupu k informacím, ale který mu zákon o hlavním městě Praze nedává. Stěžovatel se domáhal informace, kterou nutně potřebuje k výkonu svého mandátu, právě z titulu, že je zastupitel, proto postupoval na základě zákona o hlavním městě Praze a nelze ho nutit k postupu podle odlišného zákona o svobodném přístupu k informacím. Stěžovateli nelze ukládat povinnost postupovat analogicky dle jiného než jím zvoleného zákona, tentokrát například dle zákona o svobodném přístupu k informacím.

4. Stěžovatel přitom zdůrazňuje, že zákon o hlavním městě Praze nepočítá s žádnými opravnými prostředky. Nepočítá ani s tím, že by povinný subjekt vydával nějaké rozhodnutí – ať již o poskytnutí informace, či o neposkytnutí informace. Stěžovatel se od listopadu 2011 nedomáhá vydání rozhodnutí, ale pouze a jen informace. Stěžovatel se také před podáním

žádosti o informace dle zákona o hlavním městě Praze nedomáhal shodné informace dle zákona o svobodném přístupu k informacím. Dopis od vedlejšího účastníka z listopadu 2011, jímž mu bylo poskytnutí informace odmítnuto, nelze ani s velkou dávkou představitelství považovat za správné rozhodnutí a neobsahuje ani žádné poučení o možnosti podat opravný prostředek. Stěžovatel je přesvědčen, že dle zákona o hlavním městě Praze žádný opravný prostředek proti faktickému neposkytnutí informace ani podat nelze. Neposkytnutím informace bylo ze strany vedlejšího účastníka zasaženo do práva zastupitele na informaci a tento zásah dosud trvá. Stěžovatel proti tomuto zásahu brojil u správních soudů, ale ty mu soudní ochranu odmítly poskytnout, a to pro nevyužití procesního postupu, který zákon o hlavním městě Praze (ani jiný zákon) nestanoví. Použití analogie v daném případě zásadním způsobem zasáhlo do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces.

5. Předtím, než může Ústavní soud přistoupit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek její projednatelnosti. V dané věci nebylo možno dospět k jinému závěru, než že ústavní stížnost byla podána osobou zjevně neoprávněnou, která postrádá aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti.

6. Definičním znakem ústavní stížnosti dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, jakož i § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) je zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Pro aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti z toho vyplývá, že takto legitimován je pouze ten subjekt (fyzická či právnická osoba), jenž disponuje způsobilostí být nositelem základních práv a svobod [srov. stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 9/99 ze dne 9. 11. 1999 (ST 9/16 SbNU 372)].

7. Podle § 51 odst. 3 zákona o hlavním městě Praze „člen zastupitelstva hlavního města Prahy má při výkonu své funkce právo ... požadovat od zaměstnanců hlavního města Prahy zařazených do Magistrátu hlavního města Prahy, jakož i od zaměstnanců právnických osob, které hlavní město Praha založilo nebo zřídilo, informace ve věcech, které souvisejí s výkonem jeho funkce“. Podle § 87 odst. 2 zákona o hlavním městě Praze se na postavení a jednání zastupitelstva městské části a na práva a povinnosti jeho členů obdobně použijí ustanovení vztahující se na postavení a jednání zastupitelstva hlavního města Prahy a na práva a povinnosti členů zastupitelstva hlavního města Prahy, není-li zákonem stanoveno jinak.

8. Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. IV. ÚS 352/03 ze dne 27. 1. 2005 (U 2/36 SbNU 751) zdůraznil, že „definičním znakem ústavní stížnosti je ... zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, přičemž pro aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti z toho

vyplývá, že takto legitimován je pouze ten subjekt, jenž disponuje způsobilostí být nositelem základních práv a svobod“. V posuzovaném případě se však stěžovatel nedovolává svého ústavně zaručeného základního práva, nýbrž svého oprávnění jako zastupitele. Ústavní soud se již obdobně zabýval aktivní legitimací ministra spravedlnosti k podání ústavní stížnosti v případě, kdy tehdejší ministr spravedlnosti Jaroslav Bureš podal ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu s tím, že bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na to, aby jím podaná stížnost pro porušení zákona byla projednána v jeho přítomnosti [usnesení sp. zn. IV. ÚS 597/01 ze dne 29. 10. 2001 (U 40/24 SbNU 559)]. V dané věci Ústavní soud vysvětlil, že ústavní stížnost představuje specifický procesní prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod fyzických a právnických osob, pro něž aktivně legitimovaným subjektem může být jen osoba, která tvrdí, že zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její subjektivní základní právo nebo svoboda. Vždy tedy musí být tvrzeno porušení základního práva nebo svobody, zároveň však na straně toho, kdo ústavní stížnost podává, musí existovat způsobilost takové právo nebo svobodu mít a disponovat s nimi. Tak tomu však v případě ministra spravedlnosti není, neboť jako představitel státního orgánu jej za osobu fyzickou nebo právnickou ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu považovat nelze. I když je subjektem (a to jediným), z podnětu jehož návrhu se řízení o stížnosti pro porušení zákona zahajuje (§ 266 odst. 1 trestního řádu), oprávnění podávat tento mimořádný opravný prostředek, tzv. úřední opravný prostředek, mu přísluší právě jen jako představiteli orgánu státu. Ministr jako představitel orgánu státu plní svou roli v oblasti veřejného práva tudíž není, a ani nemůže být nositelem základních práv a svobod. I v daném případě tak Ústavní soud akcentoval – stejně jako je nutné učinit v nyní posuzovaném případě – že „definičním znakem ústavní stížnosti dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, jakož i § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod fyzických nebo právnických osob“. Takovou osobou přitom není ani ministr, ale ani zastupitel.

9. Stěžovatel v posuzovaném případě opakovaně zdůrazňuje, že se požadované informace domáhá jako zastupitel podle zákona o hlavním městě Praze, nikoli jako občan podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Stěžovatel se tak fakticky nedovolává základního práva fyzické (či právnické) osoby na informace podle čl. 17 odst. 5 Listiny, který je na zákonné úrovni proveden právě zejména zákonem o svobodném přístupu k informacím, ale zákonného oprávnění zastupitele podle zákona o hlavním městě Praze, jež mu náleží a jímž disponuje právě z titulu své funkce. Stěžovatel zde tedy nevystupuje jako fyzická osoba požívající ústavně zaručená základní práva, ale jako člen zastupitelstva městské části hlavního

města Prahy požívající toliko zákonných oprávnění. Proto se stěžovatel v dané věci cestou ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu nemůže dovolávat ani ústavně zaručeného práva fyzických a právnických osob na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny. Nelze sice vyloučit, že by se Ústavní soud oprávněním zastupitele ve vztahu k jinému orgánu obce či orgánu státu mohl za určitých okolností zabývat na půdorysu kompetenčního sporu, nicméně takto stěžovatelův návrh nebyl zamýšlen ani formulován. V posuzovaném případě tedy Ústavní soud setrvává na tom, že v žádném případě se orgán či člen orgánu veřejné moci nemůže cestou ústavní stížnosti domáhat oprávnění, jímž disponuje z titulu své funkce, a to ani prostřednictvím základního práva fyzických a právnických osob na spravedlivý proces.

10. S ohledem na shora uvedené je tedy zřejmé, že stěžovatel postrádá aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti. Přitom podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu soudce zpravodaj mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením návrh odmítne, jde-li o návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

11. Ústavní soud tak uzavírá, že dle jeho konstantní judikatury je definičním znakem ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu zásah orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv a svobod fyzických nebo právnických osob. V situaci, kdy se zastupitel pražské městské části domáhá poskytnutí informace podle § 51 odst. 3 písm. c) zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, realizuje své oprávnění z titulu své funkce, nikoli své základní právo, proto mu v této situaci nenáleží aktivní legitimace k podání ústavní stížnosti (a to ani ústavní stížnosti na porušení základního práva na spravedlivý proces).

12. Z uvedených důvodů Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

Č. 4

**K institutu spolupracujícího obviněného
K dokazování a hodnocení důkazů v trestním řízení**

Institut spolupracujícího obviněného (§ 178a trestního řádu) je legitimním nástrojem trestního řízení, vyhovujícím požadavkům právního státu.

Aplikace procesního institutu spolupracujícího obviněného musí být podrobena velmi přísným nárokům. Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.

Ze zásady volného hodnocení důkazů plyne mimo jiné to, že zákon nepředepisuje důkazní sílu jednotlivých druhů důkazů ani nevylučuje použití odvozeného důkazu (např. tzv. „svědectví z doslechu“).

Usnesení

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 13. března 2014 sp. zn. III. ÚS 859/13 ve věci ústavní stížnosti J. J., zastoupeného JUDr. Petrem Dítě, LL.M., advokátem advokátní kanceláře se sídlem Horní náměstí 19, 772 00 Olomouc, proti rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 7. 11. 2011 č. j. 61 T 31/2011-2724, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 4. 2012 č. j. 6 To 111/2011-2994 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012 č. j. 7 Tdo 1315/2012-57 vydaným ve stěžovatelově trestní věci, za účasti 1. Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně, 2. Vrchního soudu v Olomouci a 3. Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví

označených rozhodnutí obecných soudů, jejichž postupem v trestní věci stěžovatele mělo dojít k porušení jeho základních práv zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Rovněž prý nebyl respektován princip presumpce nevinoty dle čl. 40 odst. 2 Listiny, čl. 6 odst. 2 Úmluvy a čl. 14 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

II.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a z napadených rozhodnutí obecných soudů, byl stěžovatel v záhlaví označeným rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně uznán vinným 1. zvláště závažným zločinem krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 4 písm. a), odst. 5 písm. a) tr. zákoníku, 2. přečinem poškozování cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a 3. přečinem neoprávněného opatření, padělení a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku. Spolu s ním byli odsouzeni jako spolupachatelé R. Š. a P. B. Na trestné činnosti se podíleli jako spolupachatelé též M. R. a T. D., stíhaní v samostatných trestních řízeních.

Stěžovateli by uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání 7 let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku mu byl dále uložen trest zákazu řízení motorových vozidel na dobu tří let.

Trestná činnost spočívala po skutkové stránce (stručně řečeno) v tom, že stěžovatel v období od 8. 9. 2009 do 9. 7. 2010 na území České republiky, Slovenské republiky a Spolkové republiky Německo se podílel v osmi případech na krádežích luxusních osobních automobilů zejména typu BMW X5 a X6, které byly převáženy do ciziny a prodávány. Stěžovatel se na této skupinové trestné činnosti podílel zejména tím, že tipoval vozidla k odcizení a ukradené automobily jako řidič odvážel pryč z míst krádeží. Škoda způsobená skutky, na nichž se stěžovatel podílel, byla vyčíslena částkou přesahující 11 milionů Kč.

Proti prvoinstančnímu rozsudku podal stěžovatel odvolání, o němž rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 26. 4. 2012 č. j. 6 To 111/2011-2994 tak, že napadený rozsudek z podnětu odvolání obou obviněných a poškozené společnosti UNIQA pojišťovna, a. s., podle § 258 odst. 1 písm. d), f), odst. 2 tr. řádu částečně zrušil ve výroku o zabránění věci a částečně ve výroku o náhradě škody a podle § 259 odst. 3 tr. řádu ve věci znovu rozhodl o náhradě škody. V ostatních výrocih, tj. ve výrocih o vině a trestu, odvolací soud ponechal napadený rozsudek beze změn.

Stěžovatelovo dovolání Nejvyšší soud České republiky usnesením ze dne 12. 12. 2012 č. j. 7 Tdo 1315/2012-57 odmítl podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. řádu, protože bylo podáno z jiného důvodu, než je uveden v § 265b tr. řádu.

III.

V odůvodnění ústavní stížnosti navrhovatel obecným soudům především vytýká, že nesprávně a jednostranně hodnotily provedené důkazy. On sám v průběhu celého trestního řízení trestnou činnost popíral a též v ústavní stížnosti tvrdí, že je nevinný a že byl odsouzen nespravedlivě.

Stěžovatel tvrdí, že obecné soudy nekriticky opřely odsuzující rozsudek o jediný důkaz, tj. o usvědčující výpověď spoluobviněného P. B., který v řízení vystupoval jako tzv. spolupracující obviněný ve smyslu § 178a tr. řádu. Stěžovatel vyslovuje přesvědčení, že tato výpověď je „zcela účelová a nevěrohodná“ a obsahuje „velké rozpory“. Závěr o účelovosti výpovědi spolupracujícího obviněného je prý „podložen samotnou vidinou nízkého trestu“ a jeho „jednoznačně prokázaným propojením“ s orgány činnými v trestním řízení. P. B. prý „po celou dobu trestního řízení vystupoval dle jejich instrukcí tak, aby pro spolupracujícího obviněného bylo dosaženo co nejnižšího trestu“.

Další stěžovatelova námitka se týká toho, že u skutků popsanych v bodech 3, 4 a 5 skutkové věty odsuzujícího rozsudku se soud spokojil pouze s důkazem „z doslechu“, totiž s výpovědí spoluobžalovaného P. B., který o těchto skutcích a o účasti stěžovatele na jejich páčení vypovídal pouze na základě informací získaných od třetích osob, ty však soudem slyšeny nebyly.

Nalézací soud měl podle názoru stěžovatele pochybit také tím, že zajištěnou pachovou stopu pokládal za usvědčující důkaz vůči stěžovateli, zatímco ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému P. B. soud dospěl k závěru, že pachová stopa byla přenesena odjinud.

Stěžovatel se tedy domnívá, že obecné soudy hodnotily provedené důkazy extrémně vadně, nerespektovaly procesní zásadu *in dubio pro reo* a své důkazní závěry v napadených rozhodnutích nedostatečně odůvodnily.

Stěžovatel poukazuje na závěry vyslovené v judikátech Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2042/08 ze dne 26. 11. 2009 (N 247/55 SbNU 377), sp. zn. III. ÚS 532/01 ze dne 31. 1. 2002 (N 10/25 SbNU 69), sp. zn. IV. ÚS 219/03 ze dne 20. 2. 2004 (N 25/32 SbNU 225), sp. zn. III. ÚS 722/09 ze dne 7. 1. 2010 (N 2/56 SbNU 11), sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239), sp. zn. I. ÚS 455/05 ze dne 24. 11. 2005 (N 210/39 SbNU 239), sp. zn. III. ÚS 464/99 ze dne 13. 7. 2000 (N 109/19 SbNU 63), sp. zn. III. ÚS 623/2000 ze dne 27. 5. 2003 (N 69/30 SbNU 163) – všechny judikáty jsou dostupné též v internetové databázi NALUS – viz <http://nalus.usoud.cz>, v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2012 sp. zn. 5 Tdo 280/2012 a v blíže neidentifikované „judikatuře Evropského soudu pro lidská práva“; domnívá se, že napadená rozhodnutí obecných soudů jsou s touto judikaturou v rozporu.

IV.

Ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud vždy připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy, ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 81, 83, 90 Ústavy). Nepřísluší mu tudíž přehodnocovat skutkové a právní závěry obecných soudů a neposuzuje proto v zásadě ani jejich stanoviska a výklady ke konkrétním ustanovením zákonů, nejde-li o otázky ústavněprávního významu. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout jen tehdy, pokud by postup těchto orgánů byl natolik extrémní, že by překročil meze ústavnosti [srov. již např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17)].

Jde-li o dokazování před obecnými soudy, je důvod ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu dán zejména tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 tr. řádu, popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality a zásady vyhledávací a za respektování zásady presumpce nevinny (viz čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2, 4, 5 tr. řádu). V řadě svých rozhodnutí klade Ústavní soud důraz na kontradiktorní charakter důkazního postupu v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Ústavní soud ve svých nálezech zdůraznil, že obecné soudy jsou povinny detailně popsat důkazní postup a přesvědčivě jej odůvodnit. Informace z hodnoceného důkazu přitom nesmí být jakkoli zkrácena. Obecné soudy jsou navíc povinny náležitě odůvodnit svůj závěr o spolehlivosti použitého důkazního pramene [viz např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 463/2000 ze dne 30. 11. 2000 (N 181/20 SbNU 267), sp. zn. III. ÚS 181/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 175/20 SbNU 241) či sp. zn. III. ÚS 1104/08 ze dne 19. 3. 2009 (N 65/52 SbNU 635)]. Obdobně Ústavní soud zasáhl v případech, kdy v soudním rozhodování byla učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [viz např. věci sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257), sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255) či rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 376/03 ze dne 14. 1. 2004 (U 1/32 SbNU 451)]. Pokud jde o případy tzv. opomenutých důkazů, je pochybení relevantní z hlediska kautel práva ústavního dáno tehdy, pokud obecný soud návrh na provedení konkrétního důkazu zamítne bez adekvátního odůvodnění, popř. jej zcela ignoruje, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o takovém důkazním návrhu ve vztahu k jeho zamítnutí není zmínka buď žádná, nebo jen okrajová a obecná, neodpovídající povaze a závažnosti věci [srov. např. rozhodnutí ve věci sp. zn. IV. ÚS 185/96 ze dne 29. 11. 1996 (N 131/6 SbNU 461), sp. zn. II. ÚS 182/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 130/31 SbNU 165), sp. zn. I. ÚS 413/02 ze dne 8. 1. 2003 (N 4/29 SbNU 25) a mnohá další].

Ústavní soud zároveň opakovaně zdůraznil, že hodnocení samotného obsahu důkazů je ve výlučné kompetenci soudů obecných, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění, a fakticky tak nahrazovat soud nalézací. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad bezprostřednosti a ústnosti (srov. § 2 odst. 11, 12 tr. řádu), jež v řízení před Ústavním soudem nemohou být adekvátně naplněny.

V projednávané věci je třeba zdůraznit, že stěžovatel v ústavní stížnosti opakuje námítky, které uplatnil již v rámci své obhajoby v jednotlivých stadiích trestního řízení a jimiž se obecné soudy opakovaně zabývaly. Stěžovatel tak fakticky staví Ústavní soud do role další instance trestního soudnictví, jež tomuto orgánu nepřísluší.

V.

Ústavní soud po přezkoumání odůvodnění napadených rozhodnutí a vyžádaného spisového materiálu nezjistil na straně orgánů činných v trestním řízení žádná výraznější procesní pochybení, natož pochybení ústavněprávního rázu.

Nalézací soud v projednávané věci rozhodoval na základě poměrně rozsáhlého dokazování, vzal v úvahu výpovědi několika svědků, jejichž obsah důsledně hodnotil.

Z odůvodnění soudu prvního stupně neplyne nic, co by nasvědčovalo jednostrannému hodnocení výpovědi spoluobviněného P. B. či nekritickému přijetí jeho verze trestné činnosti.

Ústavní soud přitakává těm úvahám obsaženým v ústavní stížnosti kladoucím na obecné soudy požadavek velmi kritického a důkladného hodnocení důkazů v takových obtížných důkazních situacích, kdy stojí „tvrzení proti tvrzení“. Ústavní soud rovněž v obecné rovině potvrzuje požadavek, že na proces hodnocení výpovědí tzv. spolupracujících obviněných je třeba klást mimořádně vysoké nároky. Nelze než souhlasit s obecnou úvahou, že privilegium mimořádného snížení trestu odnětí svobody pro spolupracujícího obviněného zakotvené v ustanovení § 58 odst. 4 tr. zákoníku může motivovat vyslychanou osobu k tomu, aby vypovídala nepravdivě, ve snaze „zalfíbit se“ orgánům činným v trestním řízení tím, že jim usnadní jejich důkazní pozici. Na toto nebezpečí je oprávněně poukazováno i v odborné literatuře [viz např. publikaci Válková, H., Stočesová, S. (eds.). Nad institutem korunního svědka. Plzeň : Západočeská univerzita, 2003].

Theoretická diskuse i legislativní vývoj v mnoha zemích s rozvinutým právním systémem však většinou dospívá k závěru, že jako reakce na vážná bezpečnostní nebezpečí, která přináší zejména organizovaná kriminalita, je institut spolupracujícího obviněného legitimním nástrojem trestního řízení, vyhovujícím požadavkům právního státu.

V mnoha zahraničních trestněprávních předpisech je tento institut dnes obsažen a je pokládán za sice mimořádný, nicméně legitimní prostředek potírání závažné kriminality. Právní zakotvení institutu spolupracujícího obviněného (pod takovými názvy jako *Kronzeuge*, *informant defendant*, *świadek koronny*, *pentito*, *testimone di giustizia*, *immunity witness*, *accomplice witness*, *supergrass* apod.) nalezneme např. na Slovensku (zakotven novelou trestního zákona a trestního řádu zákonem č. 457/2003 Z. z.), v Německu (§ 46b StGB), v Polsku [art. 2 ustawy o świadku koronnym z dnia 25. czerwca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 114, poz. 738)], v Itálii (La legge 13 febbraio 2001 n. 45) a v řadě dalších zemí. Aplikaci tohoto institutu a jeho zakotvení do právních systémů členských zemí doporučují i dokumenty Rady Evropy [Recommendation Rec(2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice].

Je však třeba naléhavě zdůraznit, že aplikace procesního institutu spolupracujícího obviněného musí být podrobena velmi přísným nárokům. Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.

V posuzovaném případě Ústavní soud shledává, že obecné soudy těmito náročným požadavkům dostály. Odůvodnění rozsudků nalézacího a odvolacího soudu se obsáhle zabývají kritérii věrohodnosti výpovědi P. B., otázkou jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladností jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci. Ústavní soud nemá, co by těmito úvahám obecných soudů z hlediska ústavnosti vytknul, a plně na ně odkazuje.

Nelze přitakat stěžovatelově námitce, že výpověď spolupracujícího obviněného P. B. byla jediným důkazem o stěžovatelově vině. Nalézací soud mohl tuto usvědčující výpověď porovnat s dalšími důkazy, zejména s obsahem odposlechů telefonních hovorů (viz argumentaci na stranách 32, 33 a 36 odůvodnění rozsudku).

Neobstojí ani stěžovatelova námitka údajné nepřípustnosti „svědectví z doslechu“. Ze zásady volného hodnocení důkazů plyne mimo jiné to, že zákon nepředepisuje důkazní sílu jednotlivých druhů důkazů ani nevyklučuje použití odvozeného důkazu. Přípustnost takového důkazu je uznávána i v odborné literatuře (viz např. Šámal, P. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 360).

Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenese znaky zřejmé libovůle. Z těchto hledisek napadená rozhodnutí plně obstojí.

III. ÚS 859/13

usn. č. 4

Nebyl shledán žádný rozpor napadených rozhodnutí s judikaturou Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Evropského soudu pro lidská práva, na niž stěžovatel odkazuje. Právní závěry obsažené v uvedených judikátech byly vysloveny na základě odlišného skutkového stavu a v nyní projednávané věci je nelze aplikovat.

Ústavní soud nezjistil porušení základních práv stěžovatele, a byl proto nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný odmítnout.

Č. 5

K prohlídce v kanceláři advokáta a k návrhu na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory v trestním řízení

Ustanovení § 85b trestního řádu dopadá především na ty případy, kdy by orgány činné v trestním řízení provedením prohlídky v advokátní kanceláři mohly získat důvěrné informace důležité pro přípravu obhajoby jejího klienta, který je tímto podezřelým nebo obviněným, a tak zasáhnout do práva na obhajobu, a tím oslabit nebo zcela prolomit požadavek mlčenlivosti advokáta a potažmo také rovnosti zbraní v trestním řízení. Současně touto úpravou zákonodárce poskytuje ochranu práv třetích osob, vůči kterým vykonává advokát svou profesní činnost nesouvisející s probíhajícím trestním řízením.

Usnesení

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 24. března 2014 sp. zn. III. ÚS 3988/13 ve věci ústavní stížnosti GARRIS LEGAL, advokátní kancelář, s. r. o., se sídlem Praha 1 – Nové Město, náměstí Republiky 1079/1a, zastoupené Mgr. Janou Rojčíkovou, advokátkou, se sídlem Praha 1 – Nové Město, náměstí Republiky č. 1079/1a, směřující proti postupu Městského soudu v Praze v řízení vedeném pod sp. zn. Nt 610/2013 o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory se zpřístupněním listin ve smyslu § 85b trestního řádu.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností se stěžovatelka s tvrzením o porušení svých práv ústavně zaručených v čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2 a 3, čl. 11, čl. 12 odst. 1 a 2, čl. 13, čl. 26 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod domáhá, aby Ústavní soud vyslovil rozpor postupu Městského soudu v Praze s ústavním pořádkem, a současně navrhuje, aby Ústavní soud vydal předběžné opatření podle § 80 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Príkazem soudce Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 12. 9. 2013 sp. zn. 37 Nt 679/2013 v trestní věci vedené u Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru výnosů a praní peněz, pod č. j. OKFK-2392/TC-2012-251202, byla podle § 83a odst. 1 trestního řádu za použití § 83 odst. 1 trestního řádu nařizována prohlídka jiných prostor a pozemků, a to kromě jiného kancelářských prostor užívaných stěžovatelkou v Praze 1, náměstí Republiky č. p. 1078, 1079, 1079/1, a v třetím patře č. kanceláře 3063 a ve 4. patře čísla kanceláří 4048 a 4042.

II.

Stěžovatelka v rozsáhlé ústavní stížnosti (celkem 140 bodů), která směřuje nikoli proti průběhu prohlídky samé [rozhodnutí o nařízení prohlídky bylo již podrobeno ústavnímu přezkumu pod sp. zn. IV. ÚS 3435/13, kdy Ústavní soud usnesením ze dne 26. 2. 2014 (dostupným na <http://nalus.usoud.cz>) shledal ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jako zjevně neopodstatněnou], ale proti návrhu předsedy senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 (protože šlo o prohlídky domovní a prohlídky jiných – kancelářských prostor) na nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory (dále jen „ČAK“) podle § 85b odst. 3, resp. 4 trestního řádu a také proti následnému postupu soudkyně Městského soudu v Praze při projednávání tohoto návrhu.

Stěžovatelka především namítá, že návrh předsedy senátu příslušného soudu na nahrazení souhlasu ČAK musí obsahovat kromě obecných náležitostí označení listin, ohledně kterých se navrhovatel domáhá nahrazení souhlasu zástupce ČAK k seznámení s jejich obsahem, a vylíčení skutečností svědčících o tom, proč nesouhlas zástupce ČAK k seznámení se orgánů provádějícího úkon s obsahem těchto listin má být nahrazen rozhodnutím soudce. Návrh však podle stěžovatelky nesplňuje požadavky uvedené v § 85b odst. 4 trestního řádu, protože postrádá tyto základní náležitosti.

Se shora uvedeným souvisí další námitka stěžovatelky, tentokrát směřující proti postupu předsedkyně senátu Městského soudu v Praze, která nařídila konání veřejného zasedání o návrhu státního zástupce podle § 85b odst. 7 trestního řádu a podle názoru stěžovatelky nepostupovala podle § 85b odst. 6 trestního řádu, jenž jí ukládá, aby k návrhu, který neobsahuje všechny náležitosti nebo který je nesrozumitelný nebo neurčitý, nepřihlížela.

Poslední okruh námitek stěžovatelky se vztahuje k průběhu veřejného zasedání o návrhu obvodního soudu, které se konalo dne 28. 11. 2013. Stěžovatelka namítá, že předsedkyně senátu neučinila opatření, aby se

nikdo jiný než oprávněné osoby nemohl s obsahem materiálů zajištěných při prohlídce seznámit, a navíc návrh obvodního soudu neprojednala bez zbytečného odkladu.

III.

Ústavní soud se nejdříve zabýval otázkou, zda jsou naplněny předpoklady meritorního projednání ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů) a zda ústavní stížnost nepředstavuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo jak je tomu v tomto případě, proti jeho zásahu, resp. nečinnosti, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí nebo zásah, resp. pasivita, nejsou vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jim předcházelo nebo je provázelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi.

V tomto konkrétním případě není předmětem stížnosti pravomocné rozhodnutí nebo opatření orgánu veřejné moci. Příslušný soud totiž o návrhu soudu nižšího stupně zatím nerozhodl. Stížnost směřuje proti způsobu, kterým byl podán návrh na rozhodnutí, a způsobu, kterým je tento návrh projednáván. Ústavní soud tedy přezkoumává jiný zásah veřejné moci [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. K tomuto způsobu přezkumu se Ústavní soud v minulosti vyjádřil opakovaně, zejména v nálezu sp. zn. III. ÚS 62/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 78/4 SbNU 243), takže jeho podmínky nebude znovu opakovat.

Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelkou předložená tvrzení, přezkoumal ústavní stížností napadenou příslušnou část trestního řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

IV.

Ústavnost prohlídky jiných prostor provedené na základě příkazu soudce Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 12. 9. 2013 sp. zn. 37 Nt 679/3013 přezkoumal Ústavní soud již pod sp. zn. IV. ÚS 3435/13 a usnesením ze dne 26. 2. 2014 shledal ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a)

zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zjevně neopodstatněnou. Proto ústavnost prohlídky, včetně ústavnosti zajištění věci při prohlídce samé, ve vztahu k projednávanému návrhu není předmětem opakovaného přezkumu. Ústavní soud se zaměřil především na okolnosti navazující na provedenou prohlídku týkající se způsobu, jakým bylo nakládáno s věcmi zajištěnými při prohlídce, a to v intencích čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2 a 3, čl. 11, čl. 12 odst. 1 a 2, čl. 13, čl. 26 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Ochrana ústavních požadavků uvedených shora je pro účely trestního řízení promítnuta do § 85b trestního řádu. Ten vychází z rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva, např. v případě *Niemitz proti Německu*, v němž soud projednával podmínky a způsob provedení prohlídky v prostorách advokátní kanceláře. Cílem této úpravy je poskytnout ochranu listinám, které obsahují skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta (§ 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů). Tato úprava především sleduje případy, kdy se v prostorách advokátní kanceláře provádí prohlídka a advokát není osobou, která je podezřelá nebo obviněná z trestného činu, a kdy orgány činné v trestním řízení takto mohou získat důvěrné informace důležité pro přípravu obhajoby jeho klienta, který je tímto podezřelým nebo obviněným, a tak zasáhnout do práva na obhajobu, a tím oslabit nebo zcela prolomit požadavek mlčenlivosti advokáta a potažmo také rovnosti zbraní v trestním řízení. Současně touto úpravou zákonodárce poskytuje ochranu práv třetích osob, vůči kterým vykonává advokát svou profesní činnost nesouvisící s probíhajícím trestním řízením.

Zároveň je však ustanovení § 85b trestního řádu formulováno tak, aby pachatelé trestné činnosti nemohli zneužít povinné mlčenlivosti advokáta tím, že s jeho vědomím cíleně páchají trestnou činnost a prostor jeho kanceláře využívají jako krytí, domnívajíce se, že jim díky mlčenlivosti poskytuje dostatečnou ochranu před orgány činnými v trestním řízení (například v ní přechovávají listiny nebo záznamy na elektronických nosičích informací nebo z prostor kanceláře dokonce přímo páchají trestnou činnost).

V projednávané věci je vedeno trestní řízení pro zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, 3 trestního zákoníku. Z příkazu k prohlídce i z návrhu soudce, který je předmětem ústavní stížnosti, vyplývá, že kancelářské prostory stěžovatelky, resp. zařízení v nich, mohly být zneužívány k páchání uvedené trestné činnosti (identifikace pevné telefonní stanice, výskyt podezřelých osob v těchto prostorách, lokalizace tzv. IP adres, odkud byly vydávány pokyny k bankovním operacím atd.), a nikoli k poskytování zákonem, Ústavou a Listinou chráněných právních služeb.

Ústavní soud si je plně vědom toho, že zákonem chráněná povinná mlčenlivost advokáta je svým významem součástí práva na spravedlivý proces. Podle § 21 odst. 1 zákona o advokacii je advokát povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem advokacie. Této povinnosti jej může zprostit pouze klient prohlášením; i v tomto případě je však advokát povinen zachovat mlčenlivost, pokud je to v zájmu klienta. Podle § 21 odst. 7 zákona o advokacii se povinnost zachovat mlčenlivost nevztahuje na případy, jde-li o zákonem uloženou povinnost překaziti spáchání trestného činu.

V.

Při přezkumu podmínek podání návrhu podle § 85b trestního řádu Ústavní soud zjistil z protokolu o prohlídce, že prohlídka kancelářských prostor stěžovatelky byla provedena dne 12. 9. 2013, a to konkrétně v objektu Praha 1, náměstí Republiky, spojená č. p. 1078, 1079, 1079/1, a to v třetím patře kanceláře č. 3062 a ve čtvrtém patře č. 4042. Prohlídce byli od počátku přítomni, kromě nezúčastněné osoby a dvou advokátů stěžovatelky (Mgr. T. U. a JUDr. V. O.), také zástupce ČAK (Mgr. P. S.).

Před vlastním provedením prohlídky byla JUDr. V. O. orgánem určeným k provedení prohlídky seznámena s tím, v jaké věci je vedeno trestní řízení a které věci důležité pro trestní řízení by se podle názoru orgánů činných v trestním řízení měly v označených prostorách nacházet (strana 3 protokolu). JUDr. V. O. po řádném zákonném poučení a po výzvě k vydání věci podle § 84 trestního řádu uvedla, že v předmětných prostorách je vykonávána jen advokátní činnost. Nenachází se zde žádné dokumenty k popsání trestné činnosti. Z hlediska důvěrného vztahu klient–advokát neudělila souhlas se seznámením s obsahem listin z důvodů možného porušení práv třetích osob.

Při prohlídce byly zajištěny věci (listiny, složky listin, PC atd., přičemž věc označená pod č. 1 byla obalem na láhev vína se štítkem a jménem jednoho z podezřelých – F. S. a přímo nesouvisela s vykonávanou advokátní činností stěžovatelky), které byly podle protokolu zabezpečeny tak, aby se s jejich obsahem nemohl nikdo seznámit, zničit je nebo poškodit v souladu s § 85b odst. 2 trestního řádu poté, co zástupce ČAK Mgr. P. S. k seznámení se s nimi odmítl dát souhlas. Zdůvodnil odmítnutí jen velmi stručně tím, že JUDr. V. O. souhlas neudělila, a (patrně) proto ho neuděluje ani on. Bližší vysvětlení protokol neobsahuje. Zajištěné věci (uložené do příslušných obalů, přeplepené páskou a podepsané zástupci ČAK, stěžovatelky a policie) byly pak předány zástupci ČAK, který je protokolárně převzal (§ 85b odst. 2 trestního řádu).

VI.

V zákonem stanovené lhůtě 15 dnů ode dne, kdy zástupce ČAK odmítl udělit souhlas k seznámení se s obsahem listin (§ 85b odst. 5 trestního řádu), dne 24. 9. 2013 pod sp. zn. 37 Nt 928/2013 podal předseda senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 oprávněný k vydání příkazu k domovní prohlídce (§ 85b odst. 3 in fine), na návrh státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze, Městskému soudu v Praze návrh, aby podle § 85b odst. 3 trestního řádu souhlas zástupce ČAK nahradil.

Návrh se vztahoval nejen k věcem zajištěným při prohlídce u stěžovatelky, ale také na jiných, v návrhu specifikovaných, místech. Ústavní soud, vázán petitem ústavní stížnosti a ostatně i jejím obsahem, jakož i zásadou aktivní legitimity k podání ústavní stížnosti, přezkoumal ústavnost jen ve vztahu k věcem zajištěným u stěžovatelky (bod 2 návrhu).

Návrh v souladu s § 59 odst. 4 trestního řádu obsahuje především podrobný popis skutkového děje, z něhož vyplývá podezření ze spáchání trestného činu. Je z něj zřetelně patrné, že v podezření ze zapojení do trestné činnosti jsou osoby, které se buď pohybují v prostorách stěžovatelky (zjištěno za použití operativně pátracích prostředků), mají k této konkrétní vztah, z něhož lze dovozovat možnost vzájemné trestné součinnosti, a k páčání trestné činnosti jsou využívány elektronické komunikační prostředky stěžovatelky (IP adresa přidělená stěžovateli) za účelem přímého páčání trestné činnosti. Zajištěné věci svou povahou odpovídají způsobu, kterým měla být trestná činnost páčána. Listiny a ostatní nosiče informací, u kterých má dojít k nahrazení souhlasu zástupce ČAK, byly v návrhu způsobem odpovídajícím potřebě rozhodnutí městského soudu výslovně označeny. Ostatně, bližší specifikace s ohledem na nesouhlas stěžovatelky a zástupce ČAK s tím, aby se orgány činné v trestním řízení mohly s obsahem seznámit, nebyla ani možná.

Smyslem podaného návrhu bylo vysvětlit Městskému soudu v Praze, proč je žádáno o nahrazení souhlasu zástupce ČAK. Odepření souhlasu zástupce ČAK, dokumentované v protokolu o prohlídce, neobsahuje žádné srozumitelné, resp. relevantní zdůvodnění (viz výše), ačkoli bylo namístě, aby takto významný právní úkon zástupce orgánu profesní (a nadto právní) samosprávy byl přesvědčivě odůvodněn. Soud proto namísto spekulací o důvodech odmítnutí předložil v odůvodnění návrhu vyhodnocení výsledků trestního řízení (zvláště informace o podezření ze spáchání závažného zločinu při současném zneužití prostor stěžovatelky), o něž se ostatně opírala i prohlídka, a zmínil také dílčí pozitivní výsledky této prohlídky. Za stávající situace ani Ústavnímu soudu není jasné, jak si stěžovatelka představuje, že by předseda senátu návrh ještě blíže konkretizoval.

Ústavní soud s ohledem na shora uvedené dospěl k závěru, že návrh předsedy senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 na nahrazení souhlasu

zástupce ČAK jednak vzhledem k absenci zdůvodnění odepření souhlasu zástupce ČAK a jednak s přihlédnutím k věcnému obsahu vyšetřovacího spisu, který byl přílohou návrhu, a tedy ke koncepci materiálního právního státu, splňuje náležitosti uvedené v § 85b odst. 4 trestního řádu. Tímto způsobem také návrh vyhodnotila předsedkyně senátu Městského soudu v Praze (viz protokol o veřejném zasedání ze dne 28. 11. 2013 sp. zn. Nt 610/2013, str. 3).

VII.

Předsedkyně senátu Městského soudu v Praze následně postupovala podle § 85b odst. 7 trestního řádu.

Podle § 85b odst. 7 trestního řádu zástupce ČAK předložil pro potřeby veřejného zasedání zajištěné věci ze shora uvedené prohlídky. Zákon ukládá, aby „seznámení se“ proběhlo tak, aby se navrhovatel ani nikdo jiný o obsahu listin při veřejném zasedání nemohl dozvědět. Soudkyně v průběhu veřejného zasedání výslovně uvedla, že v tomto zasedání se provede převzetí věci a dokumentů a následně přikročí k seznámení se s nimi za podmínek § 85b odst. 7 trestního řádu. Poté konstatovala označení zabezpečených obalů a postupně obaly rozpečetila a zcela obecně, bez bližší specifikace, kontrolovala, zda název koresponduje s obsahem.

V souvislosti s rozsahem zajištěných věcí Ústavní soud odkazuje na svou ustálenou rozhodovací praxi (např. usnesení sp. zn. III. ÚS 1033/07 ze dne 13. 12. 2007, usnesení sp. zn. III. ÚS 1578/07 ze dne 28. 2. 2008, usnesení sp. zn. III. ÚS 2097/12 ze dne 19. 7. 2012, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), podle kterých nelze s ohledem na podstatu konkrétní věci po orgánech činných v trestním řízení vyžadovat, aby *a priori* naprosto přesně specifikovaly všechny věci důležité z hlediska trestního řízení, jejichž existence a význam teprve vyjdou najevo při faktickém provádění prohlídky, a nelze v dané fázi řízení s naprostou jistotou určit, zda a které z nalezených věcí skutečně souvisejí s projednávanou trestnou činností, a lze vyžadovat toliko pravděpodobnost, že taková věc bude pro vyšetřování potřebná. Jestliže při prohlídce byly zajištěny věci korespondující s odůvodněním příkazu (doklady, nosiče informací, poznámky a další listinné materiály), pak bez jejich podrobnějšího zkoumání soudem podle § 85b odst. 7 trestního řádu (a to i s přihlédnutím ke konkrétnímu rozsahu zajištěných věcí) je jediným přípustným způsobem, jak zjistit, zda a případně nakolik může účel trestního řízení převážet nad účelem povinné mlčenlivosti advokáta. Soud přitom musí pečlivě zvážit, nakolik předložené věci jsou, či nejsou spojeny s poskytováním právních služeb (advokát–klient), či zda jde o exces z takového vztahu, který požadovanou ochranu mít nemá.

Ústavní soud při kontrole dosavadního průběhu řízení nemohl přehlédnout skutečnost, že v tomto konkrétním případě, pokud by byla

potvrzena právní kvalifikace činu, pro který je vedeno trestní řízení (§ 240 odst. 1, 3 ve vztahu k § 367 trestního zákoníku), by apel plynoucí z § 21 odst. 7 zákona o advokacii nebyl bez významu, a i z tohoto pohledu pak nahlížel na postup orgánů činných v trestním řízení a vyhodnotil postup soudu, který je předmětem stížnosti, a to i z pohledu ochrany třetích osob, tedy klientů kanceláře, jichž se podezření netýká.

Stěžovatelka argumentuje (bod 78 stížnosti) tím, že při tomto postupu mělo dojít ke zveřejnění údajů chráněných povinnou mlčenlivostí. Ústavní soud tento názor nesdílí. Především je třeba důsledně oddělit identifikaci věcí zajištěných v různých objektech, protože Ústavní soud se v souladu s podanou stížností může věnovat jen těm námitkám, které jsou ve stížnosti relevantně vysloveny. Jestliže stěžovatelka konkrétně uvádí, že pod označením stopa č. 10 na straně 8 protokolu byly jednotlivé šanony označeny a citovány při veřejném zasedání jako „Best shop faktury zahraniční, 2010, číslovka 1, 5, 3, 4 a 2“, Ústavní soud v tomto směru není oprávněn postup soudu přezkoumat, neboť jde o věci zajištěné v jiném objektu a v rámci jiné prohlídky, než je ta, která souvisí s předmětem stížnosti. V případech, které se vztahují k aktivně legitimované stěžovatelce, a tedy relevantnímu obsahu stížnosti, Ústavní soud neshledává žádnou možnost bližší identifikace předmětů, které byly zajištěny (listiny, počítačové komponenty, monitor atd.), a nemůže tak souhlasit s názorem stěžovatelky na údajně nepřiměřené, protizákonné či dokonce protiústavní zveřejnění údajů.

Soudkyně poté, co zjistila obecně obsah zapečetěných obalů se zajištěnými věcmi, tyto znovu uzavřela a zapečetila a seznámila přítomné právní zástupce stěžovatelky s tím, že budou do příštího jednání uloženy do trezoru. Právní zástupkyně stěžovatelky sice vůči tomuto postupu uplatnila již ve veřejném zasedání námitku nedostatečnosti takového opatření, ale tuto nelze považovat za seriózní zpochybnění zvoleného postupu, protože ten požadavku uvedenému v § 85b odst. 8 trestního řádu vyhovuje.

VIII.

Ústavní soud sice měl určité pochybnosti o tom, zda návrh nemohl být ve veřejném zasedání projednán dříve (§ 85b odst. 7 trestního řádu). Za tímto účelem přezkoumal obsah sdělení místopředsedy Městského soudu v Praze k podání stěžovatelky ze dne 19. 12. 2013 sp. zn. St 256/2013. Vědom si toho, že předsedkyně senátu odročila veřejné zasedání na neurčito, a zvažuje, zda není stížnost v tomto směru předčasná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), zjistil, že po podání ústavní stížnosti bylo na návrh stěžovatelky vydáno usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 1. 2014 sp. zn. Ult 4/2013, kterým tento podle § 174a odst. 6 a 8 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů

a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, na návrh stěžovatelky určil Městskému soudu v Praze lhůtu k nařízení na neurčito odročeného veřejného zasedání k projednání návrhu soudce Obvodního soudu pro Prahu 5 podle § 85b odst. 3 trestního řádu do 20. 3. 2014.

Hlavním kritériem pro hodnocení lhůty k projednání návrhu není to, že soudkyně vyřizuje souběžně i jiné věci, protože pouze takový důvod ústavně neobstojí, ale to, že úkon se týká značného rozsahu posuzovaných předmětů, které byly zástupcem ČAK předloženy k posouzení. Nejedná se totiž jen o věci z jediného objektu (v němž byly zajištěny věci, k nimž se váže ústavní stížnost), ale ze dvou dalších (které předmětem stížnosti nejsou). S ohledem na zdůvodnění předchozí lhůty k nařízení prvního veřejného zasedání místopředsedou Městského soudu v Praze a především i na konečné datum, určené k provedení úkonu Vrchním soudem v Praze, Ústavní soud zatím nemá důvod považovat takovou lhůtu za protiústavní. Současně však apeluje na předsedkyni senátu Městského soudu v Praze, aby věc projednala bez zbytečného odkladu, tedy přednostně a s největším urychlením tak, jak k tomu byla zavázána rozhodnutím vrchního soudu.

IX.

Protože Ústavní soud neshledal porušení ústavně zaručených práv a svobod, rozhodl o návrhu mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tak, že návrh jako zjevně neopodstatněný odmítl. Ze stejných důvodů byly odmítnuty i akcesorické návrhy, aby Ústavní soud Městskému soudu v Praze zakázal pokračovat v porušování základních práv a svobod stěžovatelky vyplývajících z Listiny a aby mu přikázal obnovit stav před porušením tím, že vydá stěžovatelce všechny listiny a jiné materiály zabavené při prohlídkách.

Č. 6

K zadostiučinění a k náhradě nemajetkové újmy způsobené průtahy v občanském soudním řízení

Ústavní soud respektuje, že platná právní úprava připouští, že přiměřené zadostiučinění podle § 31a odst. 2 věty první zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, nemusí být vždy přiznáno v penězích, a rozhodnutí soudů, jimiž bylo „jen“ konstatováno porušení práva, akceptuje a považuje je za souladná se zárukami plynoucími z čl. 36 Listiny základních práv a svobod [srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 2528/08 ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 3146/09 ze dne 24. 6. 2010 (v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)].

Citovaná zákonná úprava tedy ponechává na soudech, aby v každém jednotlivém případě a s přihlédnutím k jeho okolnostem buď toliko konstatovaly porušení práva, či nadto přiznaly náhradu nemajetkové újmy v penězích (ve výši přiměřené danému případu). Toto posouzení zásadně spadá do pravomoci obecných soudů a Ústavnímu soudu ho nepřisluší a nahrazovat jej posouzením vlastním. Tím by totiž Ústavní soud atrahoval na sebe roli obecného soudu (jako třetí instance) a zasahoval by do nezávislosti soudů; to mu však nepřisluší, neboť *ex constitutione* není další instancí obecného soudnictví, nýbrž je výlučně soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud je pouze oprávněn ověřit, zda toto posouzení obecných soudů není výrazem libovůle či svévole a zda v něm nelze shledat prvek zjevného excesu (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 901/12 ze dne 17. 5. 2012).

Podstatným hlediskem při posuzování žádosti o zadostiučinění v souvislosti s délkou řízení je zhodnocení významu předmětu řízení pro poškozeného (viz stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010). Typicky jde o řízení, jehož předmět má pro poškozeného značný význam, jako je trestní řízení (zejména je-li omezena osobní svoboda účastníka), dále řízení, jejichž předmětem je právo na ochranu osobnosti, rodinněprávní vztahy, řízení ve věcech osobního stavu, pracovněprávní spory či řízení o poskytnutí různých plnění ze strany státu. V případě, kdy doba řízení před nalézacím soudem (v délce pěti let a jedenácti měsíců) ve vztahu k významu jeho předmětu pro poškozeného (spor o náhradu nákladů na pořízení kopií listin ze sbírky listin ve výši bagatelní částky v době pravomocného skončení věci) nemohla nikterak negativně zasáhnout jeho psychickou

sféru, se přiměřeným může jevit zadostiučinění toliko ve formě konstatace porušení práva (viz též usnesení sp. zn. II. ÚS 4726/12 ze dne 28. 3. 2013).

Usnesení

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka – ze dne 25. března 2014 sp. zn. II. ÚS 3863/13 ve věci ústavní stížnosti Jana Vostřela, zastoupeného JUDr. Petrem Kočím, Ph.D., advokátem, se sídlem Opletalova 1535/4, 110 00 Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. září 2013 č. j. 72 Co 302/2013-58, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti o zaplacení částky 38 400 Kč s příslušenstvím jako náhrady nemajetkové újmy představující zadostiučinění za průtahy v řízení vedeném u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 6 C 2195/2007, které trvalo pět let a jedenáct měsíců, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 18. prosince 2013, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, a to pro porušení čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 42 C 46/2012.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 25. září 2013 č. j. 72 Co 302/2013-58 byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 4. února 2013 č. j. 42 C 46/2012-41, kterým soud prvního stupně zamítl žalobu, jíž se žalobce (v řízení před Ústavním soudem stěžovatel) po žalované České republice – Ministerstvu

spravedlnosti domáhal zaplacení částky 38 400 Kč s příslušenstvím za průtahy v řízení vedeném u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 6 C 2195/2007, které trvalo pět let a jedenáct měsíců. V tomto řízení se stěžovatel domáhal po žalované společnosti Moravské naftové doly, a. s., náhrady škody ve výši 6 740 Kč. Žalovaná částka představovala náklady, které žalobce vynaložil na pořízení kopií listin ze sbírky listin.

II.

V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že napadeným rozhodnutím bylo zasaženo do jeho ústavně zaručeného práva na projednání věci bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě. Stěžovatel uvádí, že řízení vedené u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 6 C 2195/2007 trvalo pět let a jedenáct měsíců. Stěžovatel nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že téměř šest let trvající řízení sice bylo stíženo průtahy, avšak vzhledem k tomu, že žalována byla pouze částka 6 740 Kč s příslušenstvím, a jednalo se tedy – v době pravomocného skončení věci, nikoli v době podání žaloby – o bagatelní spor, postačí satisfakce formou konstatování porušení práva ve smyslu § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Obecné soudy ve svých rozsudcích podle stěžovatele nerespektovaly ani sjednocující stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010. Stěžovatel připouští, že spor o částku 6 740 Kč měl sice pro stěžovatele menší význam, ale stěžít lze hovořit o tom, že by se jednalo o věc významu nepatrného.

III.

Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

Ústavní soud tedy přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení jemu předcházející z hlediska stěžovatelem v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

V souzené věci stěžovatel nesouhlasí s rozhodnutím Městského soudu v Praze, jímž tento soud potvrdil rozsudek nalézacího soudu ohledně zamítnutí žaloby na poskytnutí relativního plnění.

Z platné právní úpravy plyne, že nutným důsledkem zjištění existence nemajetkové újmy není vždy přiznání přiměřeného zadostiučinění

v penězích. V § 31a odst. 2 větě první zákona č. 82/1998 Sb. se uvádí, že zadostiučinění se poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Přiměřené zadostiučinění lze tedy poskytnout jen v případě, jestliže – jak zákon stanoví – samotné konstatování porušení práva by se jako dostačující nejevilo.

Rozhodováním obecných soudů o nárocích plynoucích ze zákona č. 82/1998 Sb. se Ústavní soud zabývá opakovaně [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1536/11 ze dne 21. 9. 2011 (N 165/62 SbNU 449), usnesení sp. zn. IV. ÚS 1541/12 ze dne 1. 11. 2012 (ve SbNU nepublikováno), nález sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010 (N 110/57 SbNU 403) a další, stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Ve své rozhodovací praxi Ústavní soud respektuje, že platná právní úprava připouští, že přiměřené zadostiučinění podle § 31a odst. 2 věty první zákona č. 82/1998 Sb. nemusí být vždy přiznáno v penězích, a rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo „jen“ konstatováno porušení práva, akceptuje a považuje je za souladná se zárukami plynoucími z čl. 36 Listiny [srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 2528/08 ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 3146/09 ze dne 24. 6. 2010 (v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)].

Citovaná zákonná úprava tedy ponechává na obecných soudech, aby v každém jednotlivém případě a s přihlédnutím k jeho okolnostem buď toliko konstatovaly porušení práva, či nadto přiznaly náhradu nemajetkové újmy v penězích (ve výši přiměřené danému případu). Toto posouzení však zásadně spadá do pravomoci obecných soudů a Ústavnímu soudu nepřislouší toto posouzení přehodnocovat a nahrazovat jej posouzením vlastním. Tím by totiž Ústavní soud aтраhoval na sebe roli obecného soudu (jako třetí instance) a zasahoval by do nezávislosti obecných soudů; to mu však nepřislouší, neboť *ex constitutione* není další instancí obecného soudnictví, nýbrž je výlučně soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud je pouze oprávněn ověřit, zda toto posouzení obecných soudů není výrazem libovůle či svévole a zda v něm nelze shledat prvek zjevného excesu (viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 901/12 ze dne 17. 5. 2012).

V předmětné věci se Městský soud v Praze v odůvodnění svého rozhodnutí ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalobce byl vystaven nepříznivému dopadu, který s sebou přináší nepřiměřeně dlouhé soudní řízení, a že žalobci proto náleží přiměřené zadostiučinění, neboť v daném řízení došlo ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v porušení práva žalobce na projednání věci v přiměřené lhůtě (čl. 6 odst. 1 Úmluvy). Odvolací soud dovodil, že žalobce byl v předmětném řízení v nejistotě o výsledku soudního řízení, jehož

předmětem byla částka 6 740 Kč, a to po dobu pěti let a jedenácti měsíců. Vzhledem k tomu, že se v posuzovaném řízení jednalo o bagatelní částku (6 740 Kč), ztotožnil se odvolací soud se závěrem soudu prvního stupně, že konstatování porušení žalobcova práva na projednání věci v přiměřené době učiněné žalovanou v předžalobní komunikaci účastníků, je adekvátní satisfakcí nemateriální újmy, která byla žalobci nepřiměřeně dlouhým soudním řízením způsobena.

Uvedeným závěrům Městského soudu v Praze nelze z hlediska ústavnosti nic vytknout. Závěry odvolacího soudu nejsou v rozporu ani se stanoviskem občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010, jak stěžovatel v ústavní stížnosti namítá.

Ústavní soud ověřil, že Městský soud v Praze svůj závěr o dostatečnosti samotného konstatování porušení práva, učiněný žalovanou, dostatečným způsobem odůvodnil. Do závěrů tohoto soudu Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat, neboť v jeho argumentaci neshledal žádný protiústavní exces.

Pro úplnost Ústavní soud uvádí, že podstatným hlediskem při posuzování žádosti o zadostiučinění v souvislosti s délkou řízení je zhodnocení významu předmětu řízení pro poškozeného (viz stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010). Typicky jde o řízení, jehož předmět má pro poškozeného značný význam, jako je trestní řízení (zejména je-li omezena osobní svoboda účastníka), dále řízení, jejichž předmětem je právo na ochranu osobnosti, rodinnoprávní vztahy, řízení ve věcech osobního stavu, pracovníprávní spory či řízení o poskytnutí různých plnění ze strany státu. Odvolací soud v daném případě dospěl shodně se soudem prvního stupně k závěru, že přiměřeným zadostiučiněním je již samotné konstatování porušení práva na přiměřenou délku řízení (§ 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb.). Ostatně takovou kompenzaci připouští ve své judikatuře rovněž Evropský soud pro lidská práva. V případech, kdy doba řízení nemohla nikterak negativně zasáhnout psychickou sférou žalobce, se proto přiměřeným může jevit zadostiučinění toliko ve formě konstatace porušení práva (viz též usnesení sp. zn. II. ÚS 4726/12 ze dne 28. 3. 2013).

Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud neshledal, že by v činnosti jednajícího soudu došlo k porušení hmotněprávních či procesněprávních předpisů, které by mělo za následek porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod stěžovatele.

Na základě těchto skutečností Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl.

III

III. Stanoviska

Č. 38/14

Stanovisko pléna Ústavního soudu

(vyhlášeno jako sdělení Ústavního soudu pod č. 40/2014 Sb.)

Plénium Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Ludvík David, Jaroslav Fenyk (soudce zpravodaj), Jan Filip, Vlasta Formánková, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Jan Musil, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Kateřina Šimáčková, Milada Tomková, Jiří Zemánek a Michaela Židlická přijalo pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 dne 4. března 2014 na návrh I. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci jeho právního názoru pro řízení vedená pod sp. zn. I. ÚS 1662/13, sp. zn. I. ÚS 1677/13 a sp. zn. I. ÚS 2164/13, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu ze dne 2. března 2004 sp. zn. I. ÚS 180/03 (N 32/32 SbNU 293) a v nálezu ze dne 16. června 2011 sp. zn. I. ÚS 864/11 (N 116/61 SbNU 695), toto

stanovisko:

Ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

Odůvodnění**I. Důvody předložení stanoviska**

1. V současné době má soudce zpravodaj v nápadu tři ústavní stížnosti, ve kterých stěžovatelé uvádí, že jsou toho názoru, že v jejich věci není dán žádný dovolací důvod podle § 265b trestního řádu, a proti předcházejícím rozhodnutím proto podávají přímo ústavní stížnost, aniž by předtím vyčerpali mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání. Ve všech třech případech stěžovatelům již dvouměsíční lhůta k podání dovolání uběhla.

2. Dne 22. 5. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatelů L. V. a J. V., vedená pod sp. zn. I. ÚS 1662/13. Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítají, že soudy nebraly zřetel na jejich návrhy na dokazování, především na provedení místního ohledání, jež bylo navrhováno již v přípravném řízení, neboť z místa činu byly pořízeny jenom nedostatečné fotografie. Dle stěžovatelů nebylo z výpovědí svědků prokázáno, že by se stěžovatelé dopustili uvedených trestných činů. Odvolací soud se dle stěžovatelů nezabýval hodnocením důkazů jednotlivě a ve vzájemných souvislostech

a soudy se ve svých odůvodněních nevypořádaly s tím, z jakého důvodu nebyl proveden navržený důkaz ze strany obžalovaných. Stěžovatelé jsou toho názoru, že v jejich případě bylo porušeno právo na spravedlivý proces, jakož i právo na rovnost účastníků.

3. Dne 23. 5. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatele J. V., vedená pod sp. zn. I. ÚS 1677/13. Stěžovatel namítá zcela vadné a nepřesvědčivé zjištění skutkového stavu, při jehož existenci byl vynesena odsuzující rozsudek založený ohledně identifikace pachatelů a určení jejich role ve skutkovém ději v zásadě na jediném důkazu, a to na výpovědi svědka, která objektivně vychází z důkazně nepoužitelné a v rozporu se zákonem provedené rekonstrukce. Na základě teorie o plodech z otráveného stromu je dle stěžovatele tato výpověď rovněž nepoužitelným důkazem. V důsledku svévole soudů při zjišťování skutečného stavu věci a vzhledem ke zcela formálnímu odmítnutí námitek obhajoby bylo dle stěžovatele porušeno právo na spravedlivý proces a nebyla ctěna zásada presumpce nevinny obsažená v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

4. Dne 12. 7. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatelky P. O. S., vedená pod sp. zn. I. ÚS 2164/13. Stěžovatelka namítá porušení zásady rovnosti zbraní, neboť soudy dle jejího názoru neumožnily provedení klíčových důkazů obhajoby, a naopak se přiklonily k pochybnému důkazu jednoznačně nevěrohodné svědkyně. Dále dle stěžovatelky došlo také k porušení práva na řádné odůvodnění rozhodnutí a k porušení zákazu libovůle při rozhodování soudů. Protiústavnost a nepřezkoumatelnost rozhodnutí stěžovatelka spatřuje také v opomenutých důkazech. Z rozsudku odvolacího soudu je dle stěžovatelky zřejmé, že na její námítky ani na jí navržené důkazy nijak nereagoval. Stěžovatelka má za to, že soudy obou stupňů porušily její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny, jakož i právo na spravedlivý proces.

II.

5. Podle ustanovení § 72 odst. 3 a § 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) je ústavní stížnost nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje; to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů záviselých na jeho uvážení (znění účinné od 1. 1. 2013).

6. Z dikce příslušného ustanovení zákona o Ústavním soudu tak dle názoru I. senátu Ústavního soudu zcela jednoznačně vyplývá povinnost stěžovatelů vyčerpat před podáním ústavní stížnosti všechny procesní prostředky, které zákon stěžovatelům k ochraně jejich práva poskytuje, tedy

povinnost vyčerpat ve věcech trestních vždy i mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání, pokud je toto přípustné.

III. Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu u dovolání v trestních věcech

7. Z dosavadní judikatury vyplývá, že Ústavní soud v minulosti k problematice povinnosti vyčerpání dovolání v trestních věcech nepřistupoval zcela jednotně. V nálezu sp. zn. I. ÚS 180/03 ze dne 2. 3. 2004 (N 32/32 SbNU 293) Ústavní soud uvedl následující: „Stěžovatel ve své věci nepodal dovolání [§ 265a a násl. trestního řádu (dále též „tr. ř.“)], a tak muselo být postaveno mimo rozumnou pochybnost, zda vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, protože podle přesvědčení Ústavního soudu mohly být námitky obsažené v ústavní stížnosti účinně uplatněny v rámci některého z dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 tr. ř. ... Za tohoto stavu, s ohledem na obsah napadených rozhodnutí a na tvrzení obsažená v ústavní stížnosti, nemohl Ústavní soud dospět s žádoucí jistotou k závěru, že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, jak je má na mysli § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, protože za takové prostředky zákon považuje výhradně prostředky umožňující efektivní obranu proti zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Současná rozhodovací praxe o trestních dovoláních nedává záruku, že všechny případy, které Nejvyšší soud projednává z podnětu dovolání podaných obviněnými, jsou posuzovány z hlediska zachování ústavně garantovaných práv na spravedlivý proces, protože Nejvyšší soud v některých rozhodnutích explicitně nepřipouští meritorní přezkum z hlediska námitek týkajících se tvrzeného porušení procesního postupu předepsaného pro zjišťování skutkového stavu a hodnocení důkazů (§ 2 odst. 5 a 6 tr. ř.), a to bez ohledu na závažnost důsledků pro spravedlivé rozhodnutí věci (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).“ V podstatě totožnou argumentaci Ústavní soud použil také v nálezu sp. zn. I. ÚS 864/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 116/61 SbNU 695). V obou případech tak Ústavní soud posoudil ústavní stížnost jako přípustnou i přesto, že stěžovatel nevyčerpal všechny dostupné prostředky ochrany svých práv.

8. Obdobně se Ústavní soud vyjádřil i v několika usneseních. Například v usnesení sp. zn. IV. ÚS 3407/11 ze dne 5. 12. 2011 [také usnesení sp. zn. IV. ÚS 430/11 ze dne 2. 3. 2011 (dostupné stejně jako všechna další zde uvedená rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>)] Ústavní soud uvedl, že „Ústavní soud ve své rozhodovací praxi netrvá na tom, aby v trestních věcech vždy bylo proti meritornímu rozhodnutí soudu druhého stupně podáno před napadením rozhodnutí ústavní stížností dovolání, ledaže by v ústavní stížnosti byly uplatněny takové námitky, které *prima facie*

naplňují některý z dovolacích důvodů dle trestního řádu. To proto, že jak z hlediska zákonné úpravy dovolacích důvodů, tak i z pohledu judikatorní praxe Nejvyššího soudu je zjevné, že požadavek Ústavního soudu na předcházející obligatorní dovolací přezkum byl by povětšinou formalistickým lpěním na využití zpravidla neefektivního opravného prostředku. Takový požadavek by navíc nevhodně oddaloval možnost ústavněprávního přezkumu rozhodnutí obecných soudů v těch případech, kdy stěžovatel pocítuje porušení kautel ústavnosti, aniž by současně měl za to, že v jeho věci existuje jakýkoliv dovolací důvod zakotvený v ustanovení § 265b trestního řádu.“

9. Přípustností ústavní stížnosti s ohledem na (ne)vyčerpání dovolání v trestním řízení se Ústavní soud zabýval také v usnesení sp. zn. IV. ÚS 851/11 ze dne 18. 4. 2011, kde uvedl: „Je třeba podotknout, že dovolání v trestním řízení představuje mimořádný opravný prostředek, který stěžovatel není, s ohledem na limitovaný okruh dovolacích důvodů, nezbytně povinen před podáním ústavní stížnosti vyčerpat.“ K uvedenému problematice se vztahuje také usnesení sp. zn. II. ÚS 1707/09 ze dne 6. 4. 2012, kde Ústavní soud vyslovil tento názor: „Z hlediska řízení o ústavní stížnosti je tak nutno dovolání považovat za poslední procesní prostředek ochrany práv pouze tehdy, lze-li v jeho rámci uplatnit námitky, které by bylo možno podřadit pod tzv. dovolací důvody.“

10. Dle usnesení sp. zn. III. ÚS 3394/10 ze dne 14. 2. 2011 je primárně věcí stěžovatele, aby posoudil, zda námitky, které má proti předchozímu rozhodování obecných soudů, lze efektivně uplatnit v dovolání nebo zda se může obrátit přímo na Ústavní soud. „V prvé řadě je třeba uvést, že z ustanovení § 265a odst. 1 a 2 trestního řádu (dále jen, tr. ř.) vyplývá, že dovolání je v těchto případech přípustným mimořádným opravným prostředkem, ovšem vzhledem k taxativnímu výčtu dovolacích důvodů (§ 265b odst. 1 tr. ř.) nemusí být vždy „posledním procesním prostředkem, který zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje“ (§ 72 odst. 3, § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Je přitom primárně věcí samotného obviněného, aby posoudil, zda námitky, které má vůči rozhodnutí odvolacího soudu (a po tažmo soudu prvního stupně), lze „efektivně“ uplatnit v dovolání nebo zda se může obrátit „přímo“ na Ústavní soud (zodpoví-li ovšem danou otázku nesprávně, může Ústavní soud jeho postup shledat jako „nevyčerpání všech procesních prostředků“ ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost odmítnout).“ Obdobně se Ústavní soud vyjádřil také v usnesení sp. zn. II. ÚS 1157/11 ze dne 17. 5. 2011.

11. Podřaditelností stěžovateli uplatněných námitek pod zákonné dovolací důvody se Ústavní soud zabýval např. v usnesení sp. zn. III. ÚS 3242/07 ze dne 28. 2. 2008, kde uvádí následující: „Jelikož založil ústavní stížnost z větší části na námitkách, které nejsou *prima facie* podřaditelné

pod zákonné dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b trestního řádu, na vyčerpání tohoto opravného prostředku není přiléhavé trvat, jestliže by obdobné podání zřejmě k meritornímu dovolacímu přezkumu nevedlo; Ústavní soud proto posoudil ústavní stížnost jako přípustnou (srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 405/03).“ V usnesení sp. zn. II. ÚS 405/03 ze dne 5. 5. 2004 Ústavní soud uvádí, že „již opakovaně ve své judikatuře konstatoval, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně zákonem vymezených procesních a hmotněprávních vad, není však určeno k revizi skutkových a právních zjištění učiněných před soudy prvního a druhého stupně. Vzhledem k tomu, že stěžovatel buduje svou argumentaci v ústavní stížnosti na námitkách, které nejsou podřaditelné pod zákonné dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b trestního řádu, není namístě trvat na vyčerpání tohoto opravného prostředku, neboť jeho podání by zjevně nevedlo k meritornímu přezkumu. Ústavní soud v daném případě dospěl k závěru, že ústavní stížnost je přípustná.“

12. Podřaditelnosti stěžovateli uplatněných námitek pod zákonné dovolací důvody se Ústavní soud zabýval také např. v usnesení sp. zn. IV. ÚS 400/05 ze dne 7. 11. 2005, kdy Ústavní soud naopak po posouzení stěžovatelem uplatněných námitek uzavřel, že tyto námitky bylo podle názoru Ústavního soudu možné podřadit pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, stěžovatel tedy měl k dispozici další opravný prostředek v podobě dovolání, a jeho ústavní stížnost tak byla posouzena jako nepřipustná. Obdobně Ústavní soud postupoval také v usnesení sp. zn. II. ÚS 1707/09 ze dne 6. 4. 2010. Ústavní soud také trval na vyčerpání dovolání před podáním ústavní stížnosti v případě naplnění jiných dovolacích důvodů – například v usnesení sp. zn. IV. ÚS 2/05 ze dne 11. 4. 2005 [§ 265b odst. 1 písm. d) trestního řádu], usnesení sp. zn. II. ÚS 207/05 (U 12/37 SbNU 747) ze dne 31. 5. 2005 [§ 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu], usnesení sp. zn. I. ÚS 99/06 ze dne 19. 4. 2006 [§ 265b odst. 1 písm. c) trestního řádu] nebo usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10 ze dne 12. 9. 2012 [§ 265b odst. 1 písm. l) trestního řádu].

13. Ústavní soud se tedy v usneseních uvedených pod body 11 a 12 fakticky zabýval podřaditelností stěžovatelem uplatněných námitek pod zákonné dovolací důvody a na základě svého vlastního závěru o nepodřaditelnosti uvedených námitek pod dovolací důvody podle § 265b trestního řádu konstatoval, že není namístě trvat na vyčerpání dovolání, a ústavní stížnost posoudil jako přípustnou (např. výše citovaná usnesení sp. zn. II. ÚS 405/03 nebo sp. zn. III. ÚS 3242/07). Naopak v jiných usneseních (např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 400/05 a další, viz výše) Ústavní soud konstatoval, že stěžovateli uplatněné námitky bylo dle názoru Ústavního soudu možné podřadit pod dovolací důvody podle § 265b trestního řádu, stěžovatelé měli k dispozici další opravný prostředek, a jejich ústavní stížnost tak

byla posouzena jako nepřípustná. Taková rozhodovací praxe, kdy Ústavní soud sám posuzuje (ne)existenci dovolacích důvodů a nahrazuje tak rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, se však jeví být v rozporu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti.

IV. Aktuální rozhodnutí Ústavního soudu týkající se dovolání v trestních věcech

14. Aktuálně se Ústavní soud zabýval podmínkou vyčerpání dovolání v trestních věcech v usnesení sp. zn. I. ÚS 3315/13 ze dne 6. 11. 2013, kde Ústavní soud na podmínce vyčerpání dovolání v trestních věcech trvá a uvádí, že „... řízení o dovolání, a to v žádném svém stadiu, se nemůže ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv. Existují-li v zákoně omezení práva na přístup k soudu v rámci řízení o tomto mimořádném opravném prostředku, je dovolací soud povinen interpretovat a aplikovat podmínky připuštění dovolání tak, aby dodržel maximy práva na spravedlivý proces vymezené evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a Listinou. Jinými slovy, při rozhodování o dovoláních v rámci trestního řízení musí být trestní řád vykládán ústavně konformním způsobem a podmínky připuštění dovolání podle § 265b trestního řádu je třeba vykládat tak, aby byla naplněna Ústavou stanovená povinnost soudů poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv. ... Z uvedeného vyplývá, že Nejvyšší soud je povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces. ... Jinými slovy, námitky porušení práva na spravedlivý proces jsou vždy způsobilým dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu (viz, *mutatis mutandis* pro civilní řízení, usnesení sp. zn. III. ÚS 772/13 ze dne 28. 3. 2013, bod 11). ... Ústavní soud by tedy překročil své pravomoci, pokud by předloženou ústavní stížnost projednal bez toho, aby se k namítanému porušení práva na spravedlivý proces měl možnost nejdříve vyjádřit Nejvyšší soud.“ Soudkyně zpravodajka v daném usnesení dále uvádí, že v této věci nesdílí názory uvedené v usneseních sp. zn. III. ÚS 3050/09 ze dne 17. 12. 2009 a sp. zn. IV. ÚS 3407/11 ze dne 5. 12. 2011, ale považuje je za překonané i s ohledem na nové znění § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu účinné od 1. 1. 2013. V souvislosti s daným usnesením je dále zapotřebí uvést, že tímto rozhodnutím nebylo stěžovateli zabráněno v přístupu k Ústavnímu soudu vzhledem k tomu, že v době vydání rozhodnutí stěžovateli stále běžela dvouměsíční lhůta k podání dovolání k Nejvyššímu soudu.

V. Zásada subsidiarity ústavní stížnosti

15. V ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu má svůj právní základ zásada subsidiarity ústavní stížnosti, z níž plyne též princip mini-

malizace zásahů Ústavního soudu do činnosti orgánů veřejné moci, což znamená, že ústavní stížnost je krajním prostředkem k ochraně práva, nastupujícím tehdy, kdy náprava před těmito orgány již není standardním postupem možná. Ústavní soudnictví je především vybudováno na zásadě přezkumu věcí pravomocně skončených, v nichž případná protiústavnost již není napravitelná jiným způsobem, tj. procesními prostředky, jež se podávají z právních předpisů upravujících příslušné (soudní) řízení. Ústavnímu soudu nepatří obcházet pořad práva, protože není součástí soustavy obecných soudů (usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10 ze dne 12. 9. 2012). Především obecným soudům *a priori* je totiž adresován imperativ formulovaný v čl. 4 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“). Ochrana ústavnosti v právním státě tak nemůže být pouze úkolem Ústavního soudu, nýbrž musí být úkolem celé justice. Ústavní stížnost tedy představuje prostředek *ultima ratio* [viz např. náleží sp. zn. III. ÚS 117/2000 ze dne 13. 7. 2000 (N 111/19 SbNU 79)] a je nástrojem ochrany základních práv, nastupujícím po vyčerpání všech dostupných efektivních prostředků k ochraně práv uplatnitelných ve shodě se zákonem v systému orgánů veřejné moci (usnesení sp. zn. IV. ÚS 2891/08 ze dne 3. 4. 2009).

16. Smyslem a funkcí ústavní stížnosti je náprava rozhodnutí či jiného zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv stěžovatele. K této nápravě však nemůže dojít, aniž by byly vyčerpány všechny opravné prostředky před orgány činnými v trestním řízení, které jsou stěžovateli k dispozici. Pokud by Ústavní soud v rozporu se zásadou subsidiarity rozhodl sám, aniž by předtím byly vyčerpány všechny možnosti, jak dosáhnout nápravy protiprávního stavu, mohl by nepřípustně zasáhnout do kompetence jiných státních orgánů (zde obecných soudů) a narušit zásadu dělby kompetencí. Proto v případech, kdy stěžovatel nevyužije všechny dostupné procesní prostředky nápravy, považuje Ústavní soud ústavní stížnost za nepřipustnou (usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10 ze dne 12. 9. 2012).

VI. K rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu

17. Dovolací řízení se v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec právidelného procesu vymezeného Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a rozhodovací praxe nesmí narušovat ústavní zásadu rovnosti účastníků řízení. Stejně tak musí rozhodovací praxe obecných soudů interpretovat domácí právo konformně se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z relevantních mezinárodních smluv (čl. 1 odst. 2 Ústavy). Ústavní soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) obsahuje ustanovení, s nimiž musí být ustanovení zákonného procesního práva interpretována souladně, a to včetně těch ustanovení trestního řádu, která vymezují dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b

trestního řádu [nález sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004 (N 114/34 SbNU 187), obdobně nález sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006 (N 156/42 SbNU 275)].

18. Neobstojí tedy ani námitka nedostatku kompetence dovolacího soudu zabývat se dovoláními podanými z jiných důvodů, než jsou důvody vyplývající z Nejvyšším soudem aplikovaného výkladu trestního řádu. Závažnými kompetenčními normami jsou i pro Nejvyšší soud čl. 4, 90 a 95 Ústavy zavazující soudní moc k ochraně základních práv. V tomto duchu je třeba vykládat i zákonné vymezení dovolacích důvodů, ze kterého nemůže být vyvozen rozhodovací postup, který by zakládal různost v možnosti přístupu odlišných skupin účastníků řízení k Nejvyššímu soudu (nález sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004, obdobně nález sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006).

19. Je-li dovolání výjimečným opravným prostředkem, jehož účelem je vedle sjednocování judikatury i ochrana práv, zejména práv základních, pak ústavní stížnost z hlediska svého ústavního vymezení nemůže být postavena vedle dovolání s tím, že vady, které jsou výkladem vyloučeny z jakéhokoli přezkumu v rámci dovolacího řízení, mohou být zhojeny v řízení o ústavní stížnosti. Tím by se z ústavní stížnosti stal specializovaný mimořádný opravný prostředek pro nápravu procesních a skutkových pochybení obecných soudů, což však nelze s ohledem na ústavní vymezení role Ústavního soudu připustit (čl. 83 Ústavy). Naopak lze požadovat, aby Nejvyšší soud cestou interpretace ustanovení trestního řádu o dovolání zajistil naplnění obou zmíněných účelů řízení o dovolání (nález sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004).

20. Důvody dovolání jsou specifikovány taxativním způsobem v § 265b odst. 1 písm. a) až l) trestního řádu. Dovolací důvody jsou natolik konkretizovány, že o jejich obsahu není v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu pochyb. V některých případech ovšem vznikají pochybnosti při aplikaci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, podle kterého dovolání lze podat, jestliže „rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení“. Výklad tohoto dovolacího důvodu byl krátce po jeho zavedení novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. prováděn Nejvyšším soudem velmi restriktivně a Ústavní soud se k tomuto přístupu při kontrole ústavnosti opakovaně vyjádřil. Zaujal stanovisko, podle kterého příliš restriktivní výklad důvodnosti dovolání je ústavně neudržitelný. V této souvislosti Ústavní soud připomněl, že dovolací řízení se v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu (nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006).

21. Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje právo na spravedlivý proces a čl. 6 odst. 2 Úmluvy garantuje, že vina obviněného musí být

prokázána zákonným způsobem. Základní zásady spravedlnosti řízení, zejména principy rovnosti zbraní a kontradiktornosti, se nutně vztahují i na dokazování, zejména na způsob provedení důkazů. Evropský soud pro lidská práva ve své praxi uplatňuje doktrínu, podle které řízení jako celek musí mít spravedlivý charakter požadovaný čl. 6 Úmluvy, a to včetně způsobu provedení důkazů v neprospěch i ve prospěch obviněného (srov. rozsudek *Barberà et al. proti Španělsku* ze dne 6. 12. 1988, A146, § 68, nebo rozsudek *Schenk proti Švýcarsku* ze dne 12. 7. 1988, A140, § 46n, nebo aktuálně rozsudek *Tseber proti České republice* ze dne 22. 11. 2012 č. 46203/08). Dodržování pravidel dokazování, včetně opatřování důkazů, totiž zaručuje věrohodnost důkazu, působí preventivně proti porušování zákona orgány činnými v trestním řízení, zaručuje, že do práv a svobod občana se zasahuje jen v mezích zákona, a garantuje tak legitimitu práva státu trestat (Repík, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha : Orac, 2002, str. 194–195). Kontrola dodržování těchto pravidel z pohledu práva na spravedlivý proces nenáleží pouze Ústavnímu soudu, ale zavazuje i soudy obecné.

22. Ústavní soud zastává názor, že i jednotlivý důkazní prostředek (např. výslech svědka, ohledání místa činu, rekognice atd.) a způsob jeho opatření (odposlech a záznam telekomunikačního provozu, domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor, sledování zásilky atd.) či jeho opomenutí může mít podstatný vliv na rozhodnutí ve věci samé a jeho protiústavní povaha může porušovat právo na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy) nebo jiné Úmluvou garantované právo (čl. 8 odst. 2 Úmluvy).

23. Názor Ústavního soudu uvedený v nálezu sp. zn. I. ÚS 4/04 (N 42/32 SbNU 405) ze dne 23. 3. 2004 (podle kterého nesprávné zjištění skutkového stavu nelze striktně oddělovat od nesprávné právní kvalifikace skutku, protože tyto dvě kategorie jsou v podstatě neoddělitelné) však neznamená, že by Nejvyšší soud v každém případě, kdy dovolání obsahuje argumentaci ve vztahu ke skutkovým zjištěním, musel považovat dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu za *prima facie* naplněný. Když dovolatel namítá porušení práva na spravedlivý proces v oblasti dokazování [dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu], například jiný z dovolacích důvodů stanovených v § 265b odst. 1 trestního řádu, je na základě čl. 4, 90 a 95 Ústavy České republiky vždy povinností Nejvyššího soudu řádně zvážit a rozhodnout, zda dovolatelem uváděný důvod je či není dovolacím důvodem. Je totiž jediným oprávněným orgánem, kterému v tomto stadiu přísluší posuzovat naplnění konkrétního dovolacího důvodu (viz § 54 rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Janyr a ostatní proti České republice* ze dne 13. října 2011, č. stížností 12579/06, 19007/10 a 34812/10), a toto posouzení je závaznou podmínkou pro

případné podání ústavní stížnosti (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

VII. Odůvodnění výroku

24. Z dikce ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném od 1. 1. 2013, jednoznačně vyplývá povinnost stěžovatelů vyčerpat všechny procesní prostředky, které jim zákon k ochraně jejich práva poskytuje – tedy i mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání v trestních věcech, pokud je dovolání v dané věci přípustné. Pokud je v ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu stanovena povinnost vyčerpat i mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení, tím spíše musí stěžovatelé vyčerpat mimořádný opravný prostředek v případě, kdy je tento přípustný (§ 265a trestního řádu).

25. Ústavní stížnost je prostředkem ochrany práv, který je subsidiární ke standardním „neústavním“ institutům. Především obecné soudy jsou povolány k ochraně práv fyzických a právnických osob, a teprve není-li dosaženo nápravy v rámci režimu obecného soudnictví, může se v rozsahu omezeném hledisky ústavnosti uplatnit ochrana poskytovaná přezkumem Ústavního soudu. Ústavní soud tak nemůže sám posuzovat splnění podmínek, které otevírají prostor k meritornímu dovolacímu přezkumu, tato role mu nepřísluší. Otázku, zda námitky stěžovatele naplňují některý z dovolacích důvodů, musí posuzovat Nejvyšší soud, neboť kdyby tak Ústavní soud učinil bez tohoto posouzení, nepřipustně by zasahoval do činnosti Nejvyššího soudu a potažmo i obecné justice.

26. Závaznými kompetenčními normami jsou i pro Nejvyšší soud čl. 4, 90 a 95 Ústavy zavazující soudní moc k ochraně základních práv. Dovolací řízení se tak nemůže nacházet mimo ústavní rámec ochrany základních práv a pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou. Nejvyšší soud je tedy povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o dovolání. Nejvyšší soud je v této fázi řízení povinen při posuzování příslušného dovolacího důvodu toto pravidlo uplatňovat bezvýjimečně a nepřenášet tuto odpovědnost na Ústavní soud. Z uvedeného vyplývá, že námitka stěžovatelů stran neefektivnosti využití opravného prostředku v podobě dovolání nemůže obstát.

VIII. Závěr

27. Protože se uvedené závěry odchyľují od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu sp. zn. I. ÚS 180/03 ze dne 2. 3. 2004 (N 32/32

SbNU 293) a v nálezu sp. zn. I. ÚS 864/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 116/61 SbNU 695), předložil I. senát Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, otázku povinnosti stěžovatele vyčerpat ve věcech trestních vždy i mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání ve vztahu k přípustnosti ústavní stížnosti k posouzení plénu Ústavního soudu, které se s jeho argumentací v celém rozsahu ztotožnilo a přijalo právní názor, jež je uveden ve výroku tohoto stanoviska.

28. S ohledem na práva účastníků řízení a zejména s přihlédnutím k principu právní jistoty se toto stanovisko použije na ústavní stížnosti podané k Ústavnímu soudu dnem následujícím po dni vyhlášení stanoviska ve Sbírce zákonů.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudců Vladimíra Sládečka a Radovana Suchánka

V souladu s ustanovením § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podáváme toto nesouhlasné odlišné stanovisko k odůvodnění stanoviska pléna.

I.

V odůvodnění stanoviska by bylo třeba především zdůraznit (a doplnit), že změna právního názoru Ústavního soudu se zakládá především na nedávné novele zákona o Ústavním soudu provedené zákonem č. 404/2012 Sb. Tato novela, účinná od 1. ledna 2013, zvýraznila v novém znění ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zásadu subsidiarity ústavní stížnosti jako opravného prostředku *ultima ratio*, když od uvedeného data je třeba vyčerpat – kromě ostatních zákonných procesních prostředků k ochraně práva stěžovatele – i mimořádný opravný prostředek, jehož přípustnost závisí na uvážení orgánu, který o něm rozhoduje (§ 75 odst. 1 věta za středníkem). Zatímco totiž do 31. 12. 2012 představovalo ustanovení § 75 odst. 1 věty za středníkem výjimku ze zásady vyčerpání všech procesních prostředků před podáním ústavní stížnosti, novelou byla tato výjimka zrušena, takže toto ustanovení má nyní význam jiný – pouze demonstruje, resp. utvrzuje princip obsažený ve větě před středníkem (normativně je vlastně nadbytečné). Jediným mimořádným opravným prostředkem, který podle platného znění zákona o Ústavním soudu nemusí být vyčerpán, je návrh na obnovu řízení (§ 72 odst. 3). Ústavní stížnost je tudíž posledním, hraničním (vnitrostátním) prostředkem k ochraně ústavně zaručených práv, neboť tato práva jsou v souladu s čl. 4 Ústavy České republiky pod ochranou (celé soustavy) soudní moci. Tedy nejen pod ochranou Ústavního soudu, ale i soudů rozhodujících ve věcech civilních,

trestních a správních. Zvláště pak mají být základní práva střežena vrcholnými soudními orgány, tj. Nejvyšším soudem a Nejvyšším správním soudem.

Eventuální námitku, že podle důvodové zprávy k uvedené novele se mělo na mysli toliko dovolání v civilních věcech, nelze akceptovat. Jak je všeobecně známo, důvodová zpráva má jen podpůrný, orientační výkladový charakter (je pramenem zejména pro výklad historický), a není tedy nikterak závazná. Současná dikce § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nijak nerozlišuje, zda má jít toliko o mimořádný opravný prostředek v civilním či i v jiném právním řízení. Možná bylo úmyslem zákonodárce v novelizovaném ustanovení směřovat jen na civilní proces, přijatá dikce to však nepotvrzuje. Ústavní soud měl při výkladu tohoto ustanovení také přihlídnout ke své předchozí judikatuře, kde s odkazem na Gustava Radbrucha uvažoval o „moudrosti“ zákona: „Vůle zákonodárce není metodou výkladu, nýbrž cílem výkladu a výsledkem výkladu, výrazem pro apriorní nezbytnost systémově nerozporného výkladu celého právního řádu. Je proto možné konstatovat jako vůli zákonodárce to, co nikdy jako vědomá vůle autora zákona nebylo přítomno. Interpret může rozumět zákonu lépe, než mu rozuměl jeho tvůrce, zákon může být moudřejší než jeho autor – on právě musí být moudřejší než jeho autor.“ [nález sp. zn. III. ÚS 671/02 ze dne 16. 1. 2003 (N 10/29 SbNU 69), stejně v odlišném stanovisku k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/02 ze dne 4. 6. 2003 (N 82/30 SbNU 263; 207/2003 Sb.)].

Z výše uvedeného se podává, že Ústavnímu soudu nemůže příslušet posuzování, zda je v konkrétním případě dán relevantní důvod, příp. důvody ve smyslu § 265b tr. řádu, tj. zda je dovolání v trestních věcech přípustné. Ostatně ani naplnění dovolacího důvodu v civilním řízení Ústavní soud nezkontroluje, pokud posuzuje i rozhodnutí dovolacího soudu. Ústavní soud se proto necítí ani povolán k eventuálnímu „přezkumu“ úvah stěžovatele, resp. jeho právního zástupce o přípustnosti dovolání v trestních věcech. Toto posouzení novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb. definitivně přesunula na Nejvyšší soud. Ústavní soud tak – pokud ovšem dovolání není v poučení výslovně zcela vyloučeno – může přezkoumávat napadená rozhodnutí až po vyřízení dovolání, byť by dovolání bylo třeba odmítnuto.

II.

Nemůžeme také akceptovat závěrečný bod 28 stanoviska, kde se uvádí, že „s ohledem na práva účastníků řízení a zejména s přihlédnutím k principu právní jistoty se toto stanovisko použije na ústavní stížnosti podané k Ústavnímu soudu dnem následujícím po dni vyhlášení stanoviska ve Sbírce zákonů“. Takový názor, resp. aplikační postup zcela odporuje pojmání institutu (sjednocujícího) stanoviska pléna podle § 23 zákona o Ústavním soudu, jak vyplývá i ze samotné dikce tohoto ustanovení

(„stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán“). Podle našeho názoru je účelem stanoviska pléna podle § 23 zákona o Ústavním soudu právě sjednocování judikatorní činnosti Ústavního soudu ve vztahu k právním názorům vysloveným v jeho dosavadních nálezech. To znamená, že v situaci, kdy senát dospěje k závěru, že nemůže při řešení konkrétní věci nadále přijmout dosavadní meritorní judikaturu (způsob rozhodování), otázku předloží k posouzení plénu (a rozhodnutí v dané věci tím odloží na pozdější dobu), tedy vyčká sjednocujícího stanoviska, aby mohl posléze v souladu s tímto stanoviskem o „odložené“ věci rozhodnout.

Závěr obsažený v bodu 28 stanoviska, podle něhož by se stanovisko právě nemělo vztahovat na I. senátem Ústavního soudu projednávané věci sp. zn. I. ÚS 1662/13, sp. zn. I. ÚS 1677/13 a sp. zn. I. ÚS 2164/13, v nichž tento senát dospěl k právnímu názoru odchylnému od právního názoru, na němž se zakládaly dosavadní nálezy Ústavního soudu, tedy odporuje smyslu a účelu ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu.

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
1.	III. ÚS 1980/13	
2.	III. ÚS 2176/13	
3.	III. ÚS 2253/13	
4.	IV. ÚS 512/13	
5.	I. ÚS 3326/13	
6.	IV. ÚS 2468/11	
7.	I. ÚS 2883/13	
8.	IV. ÚS 1302/13	
9.	III. ÚS 3837/11	
10.	Pl. ÚS 49/10	44/2014 Sb.
11.	II. ÚS 1604/12	
12.	II. ÚS 1221/13	
13.	IV. ÚS 3058/13	
14.	IV. ÚS 1148/13	
15.	IV. ÚS 2259/13	
16.	IV. ÚS 1829/13	
17.	III. ÚS 1888/13	
18.	I. ÚS 3304/13	
19.	I. ÚS 1011/12	
20.	III. ÚS 420/13	
21.	III. ÚS 934/13	
22.	IV. ÚS 2078/12	
23.	I. ÚS 2733/13	
24.	III. ÚS 1836/13	
25.	II. ÚS 148/13	
26.	II. ÚS 3035/12	
27.	I. ÚS 2430/13	
28.	III. ÚS 1956/13	
29.	Pl. ÚS 46/13	
30.	II. ÚS 1667/12	
31.	II. ÚS 1457/13	
32.	II. ÚS 2427/13	
33.	I. ÚS 1956/12	
34.	III. ÚS 1884/13	
35.	I. ÚS 2310/13	
36.	I. ÚS 3026/10	
37.	I. ÚS 3109/13	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

38.	IV. ÚS	500/12	
39.	Pl. ÚS	43/13	77/2014 Sb.
40.	II. ÚS	3142/12	
41.	II. ÚS	885/13	
42.	II. ÚS	3758/13	
43.	I. ÚS	3819/13	
44.	IV. ÚS	4546/12	
45.	III. ÚS	1489/13	
46.	III. ÚS	1570/13	
47.	III. ÚS	2264/13	
48.	IV. ÚS	2221/13	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu
1.	III. ÚS 1900/13
2.	I. ÚS 1671/13
3.	I. ÚS 115/14
4.	III. ÚS 859/13
5.	III. ÚS 3988/13
6.	II. ÚS 3863/13

STANOVISKA PLÉNA

Značka
stanoviska

Číslo, pod nímž bylo stanovisko
publikováno ve Sbírce zákonů

Pl. ÚS-st. 38/14

40/2014 Sb.

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- advokát - N. č. 18, 19, 32, 35, 43, usn. č. 5
 - náhrada nákladů právního zastoupení - N. č. 19, 35, 43
 - odměna - N. č. 43
 - plná moc - N. č. 32
 - povinnost mlčenlivosti - usn. č. 5
 - ustanovení opatrovníkem - N. č. 18
 - zastupující stát - N. č. 19
- akt - N. č. 30
 - deklaratorní - N. č. 30
 - konstitutivní - N. č. 30
- analogie - N. č. 47
- azyl - N. č. 12

- bezdůvodné obohacení - N. č. 31, 36
- bolestné - N. č. 35
- byt - N. č. 9

- cizinec - N. č. 12, 37

- Česká advokátní komora - usn. č. 5

- dekret prezidenta republiky - N. č. 11
- denegatio iustitiae - N. č. 27
- derogace právních norem - N. č. 20
- dítě - N. č. 18, 24
 - práva - N. č. 18
 - zájem dítěte - N. č. 18
- dobrá víra - N. č. 30
- dokazování - N. č. 1, 3, 48
 - viz (též) „občanské soudní řízení / dokazování“
 - viz (též) „trestní řízení / dokazování“
 - hodnocení důkazů - N. č. 3
 - hodnocení důkazů v občanském soudním řízení - N. č. 3
 - zásada přímosti - N. č. 1
- domovní prohlídka - N. č. 28
- doručování - N. č. 4
 - neúčinné doručení - N. č. 4
- dovolání - N. č. 40, 47, st. č. 38/14
 - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
 - viz (též) „trestní řízení / dovolání“
 - jako poslední prostředek, který zákon k ochraně práva poskytuje - st. č. 38/14

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 40
- právní zastoupení - N. č. 47
- družstvo - N. č. 6, 31
 - bytové - N. č. 31
 - členský podíl - N. č. 31
 - vypořádání majetkového podílu - N. č. 6
- držba - N. č. 26

- elektronický podpis - N. č. 16, 23
- Evropský soud pro lidská práva - N. č. 29
 - účinky rozsudku Evropského soudu pro lidská práva na řízení o ústavní stížnosti - N. č. 29
- exekuce - N. č. 16, 20, 22
 - dobrovolné plnění povinného po nařízení exekuce - N. č. 20
 - exekuční titul - N. č. 22
 - náklady - N. č. 16, 20
 - zastavení - N. č. 20
- exekuční příkaz - N. č. 16
 - opravný prostředek - N. č. 16
- exekuční řízení - N. č. 22
- exekutor - N. č. 20
- extradice - N. č. 12

- hlavní město Praha - usn. č. 3

- interpretace - N. č. 10, 47, 48, usn. č. 1
 - extenzivní - usn. č. 1
 - jazyková (gramatická) - usn. č. 1
 - právních norem ústavně konformním způsobem - N. č. 10, 48
 - přednost před derogací - N. č. 10
 - trestního řádu - N. č. 47
- interpretace a aplikace - N. č. 27
 - restitučních právních norem - N. č. 27

- konfiskace majetku - N. č. 27
- kraj - N. č. 40
 - převod a přechod majetku - N. č. 40

- legitimace - N. č. 10, usn. č. 3
 - aktivní - N. č. 10, usn. č. 3
 - k podání ústavní stížnosti - usn. č. 3
- legitimní očekávání - N. č. 46

VĚCNÝ REJSTŘÍK

lékař - N. č. 3

libovůle - N. č. 15

majetek - N. č. 2, 11

- obcí - N. č. 2, 11

mimosoudní rehabilitace - N. č. 27

moderační právo - N. č. 15, 29, 30, 33, 38

nabytí vlastnictví státem - N. č. 2

náhrada - N. č. 35

- za ztížení společenského uplatnění - N. č. 35

náhrada nemajetkové újmy v penězích - N. č. 8, usn. č. 6

náklady řízení

- viz (též) „exekuce / náklady“

- viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“

- viz (též) „Ústavní soud / náklady řízení“

- viz (též) „výkon rozhodnutí / náklady“

námítka podjatosti - N. č. 45

nebytové prostory - N. č. 9

- vyklizení - N. č. 9

nemajetková újma - N. č. 8, usn. č. 1

nemovitost - N. č. 26

neplatnost - N. č. 19

- výpovědi z pracovního poměru - N. č. 19

nepřezkoumatelnost - N. č. 6, 24, 40

- rozhodnutí - N. č. 6, 24, 40

občanské soudní řízení - N. č. 3, 4, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22,
23, 24, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 38, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48

- dokazování - N. č. 3, 24, 35, 48

- břemeno důkazní - N. č. 48

- důkaz znaleckým posudkem - N. č. 35

- hodnocení důkazů - N. č. 35

- hodnocení znaleckého posudku - N. č. 3

- dovolání - N. č. 40

- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 40

- náklady řízení - N. č. 15, 19, 29, 33, 35, 38, 43, 46

- náhrada - N. č. 19, 29, 33, 35, 38, 43

- náklady právního zastoupení - N. č. 19, 35, 43

- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 15

- obnova řízení - N. č. 14, 27

- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 6, 13, 14, 15, 22, 24, 25, 31, 41

VĚCNÝ REJSTRÍK

- odvolací řízení - N. č. 17
- odvolání - N. č. 4, 18
 - opožděné - N. č. 4
 - včasnost podání - N. č. 4
- omluva z jednání - N. č. 44
- opatrovník - N. č. 4, 18
 - ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu - N. č. 4
- předběžné opatření - N. č. 17
- rovnost účastníků řízení - N. č. 10, 17, 44, 48
- rozsudek - N. č. 10
 - pro zmeškání - N. č. 10
- účastník - N. č. 9, 10, 13, 17, 44, 48
- obec - N. č. 2, 11, 26, 35, 40, usn. č. 3
 - majetek - N. č. 2, 11, 26, 40
 - historický - N. č. 2, 11
 - přechod - N. č. 2, 40
 - přechod majetku státu do vlastnictví obcí - N. č. 2, 26, 40
 - statutární město - N. č. 35
 - zastupitelstvo - usn. č. 3
 - člen - usn. č. 3
- obhájce - N. č. 32, 47
 - v trestním řízení - N. č. 32, 47
 - zvolený - N. č. 47
- obhajoba - usn. č. 5
 - právo na obhajobu - usn. č. 5
- obchodní společnost - N. č. 41
- obnova řízení - N. č. 14, 27
 - občanského soudního - N. č. 14, 27
- obviněný - N. č. 5, 7, 34, 42, usn. č. 4
 - práva - N. č. 5, 34
 - právo být slyšen v řízení o přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 5
 - spolupracující - usn. č. 4
 - vyšetření duševního stavu - N. č. 7
 - nařízení pozorování ve zdravotnickém ústavu - N. č. 7
- odlišné stanovisko - N. č. 10, 39, st. č. 38/14
- odpor - N. č. 23
 - proti platebnímu rozkazu - N. č. 23
- odpovědnost - N. č. 3, 8, 25, 26, 30, usn. č. 6
 - státu - N. č. 8, 25, 26, 30, usn. č. 6
 - za škodu - N. č. 8, 25, 26, 30, usn. č. 6
 - způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 30

VĚCNÝ REJSTRÍK

- za škodu - N. č. 3, 8, 25, 26
 - viz (též) „škoda / odpovědnost za škodu“
 - na zdraví - N. č. 3
 - způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 25
- odškodnění - N. č. 3
- odůvodnění
 - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
 - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
 - viz (též) „rozhodnutí / odůvodnění“
 - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
 - viz (též) „usnesení / odůvodnění“
- odvolací řízení
 - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolací řízení“
 - viz (též) „trestní řízení / odvolací řízení“
- odvolání - N. č. 4
 - viz (též) „občanské soudní řízení / odvolání“
 - pokládané obecným soudem za opožděné - N. č. 4
- omezení
 - vlastnického práva - N. č. 28
- opatrovník - N. č. 4, 18
 - viz (též) „občanské soudní řízení / opatrovník“
 - v občanském soudním řízení - N. č. 4, 18
 - ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu - N. č. 4
- organizační složka státu - N. č. 19
- osoba
 - blízká - N. č. 47
- osobní svoboda - N. č. 5, 7, 8
 - lhůta pro zákonné omezení - N. č. 5
 - omezení - N. č. 7
 - zbavení osobní svobody - N. č. 8
- perzekuce - N. č. 27
 - rasová - N. č. 27
- platební rozkaz - N. č. 23, 33
- plná moc - N. č. 32
 - rozsah - N. č. 32
- podání - N. č. 16, 23
 - elektronické - N. č. 16, 23
- podílové spoluvlastnictví - N. č. 13
 - vypořádání - N. č. 13
- podjatost - N. č. 44, 45
 - soudce - N. č. 44

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- pohledávka – N. č. 14, 33
 - postoupení – N. č. 14, 33
- pojištění – N. č. 38, 48, usn. č. 1
 - odpovědnosti z provozu vozidla – N. č. 38, 48, usn. č. 1
- pokuta – N. č. 30, 45
 - pořádková – N. č. 45
 - smluvní – N. č. 30
- postoupení pohledávky – N. č. 14, 33
- poučovací povinnost soudu – N. č. 29
- pozemek – N. č. 2
 - vydržení – N. č. 2
- pozemní komunikace – N. č. 36, 48
- právní pomoc advokáta – N. č. 19, 35, 43
 - náhrada nákladů právního zastoupení – N. č. 19, 35, 43
- právní předpis – N. č. 20, 39
 - prováděcí – N. č. 39
 - zákonné zmocnění k vydání – N. č. 39
 - zrušení jiného právního předpisu – N. č. 20
- právo na bezplatnou zdravotní péči – N. č. 39
- právo na informace – usn. č. 3
- právo na obhajobu – usn. č. 5
- právo na ochranu zdraví – N. č. 3, 39
- právo na osobní svobodu – N. č. 5
- právo na právní pomoc – N. č. 43
- právo na projednání věci v přítomnosti účastníka řízení – N. č. 44
- právo na projednání věci ve své přítomnosti – N. č. 18
- právo na přístup k soudu – N. č. 16, 18, 23, 46, 47
- právo na soudní ochranu – N. č. 11, 13
- právo na spravedlivý proces – N. č. 11, 13, 14, 24, 29
- právo na zákonného soudce – N. č. 11, 22, 36, 46
- právo nahlížet do spisu – N. č. 28
- právo navrhnout důkazy – N. č. 48
- právo vyjádřit se k věci – N. č. 13, 29, 44
- pravomoc – N. č. 22
- presumpce – N. č. 30
 - správnosti – N. č. 30
- privatizace – N. č. 26
- prohlídka jiných prostor a pozemků – usn. č. 5
- promlčení – N. č. 35, usn. č. 1
- průtahy v řízení – usn. č. 6
 - soudním – usn. č. 6
 - nepřiměřená délka řízení – usn. č. 6

VĚCNÝ REJSTŘÍK

přečin

- jednotlivé skutkové podstaty
 - neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - usn. č. 4
 - nepřekažení trestného činu - N. č. 1
 - podílnictví - N. č. 1
 - poškození cizí věci - usn. č. 4
 - šíření toxikomanie - N. č. 21

předběžné opatření - N. č. 17, usn. č. 5

- viz (též) „občanské soudní řízení / předběžné opatření“
- v řízení před Ústavním soudem - usn. č. 5

přechod některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí - N. č. 2, 40

převod - N. č. 26, 40

- bezúplatný - N. č. 26
- majetku státem na kraj - N. č. 40
- nemovitostí - N. č. 26

příslušnost - N. č. 8, 25, 36, 41

- soudu - N. č. 8, 25, 36, 41
 - místní - N. č. 36
- věcná - N. č. 8, 25, 41

rasová perzekuce - N. č. 27

restitute - N. č. 11, 27

- restituční zákonodárství - N. č. 27
 - interpretace a aplikace restitučních právních norem - N. č. 27
- šlechtického majetku - N. č. 27

retroaktivita - N. č. 39

- nepravá - N. č. 39
- pravá - N. č. 39

rovnost - N. č. 10, 17, 44, 48

- účastníků řízení - N. č. 10, 17, 44, 48
 - v občanském soudním řízení - N. č. 10, 17, 44, 48

rozhodce - N. č. 22

- pravomoc - N. č. 22

rozhodčí doložka - N. č. 22

rozhodnutí - N. č. 1, 5, 6, 13, 14, 18, 22, 24, 25, 31, 36, 37, 40, 41, 45

- viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
- viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
- nepřezkoumatelnost - N. č. 6, 24, 40
- o dalším trvání vazby - N. č. 5, 37
- o propuštění z vazby - N. č. 37
- odklad vykonatelnosti - N. č. 18

VĚCNÝ REJSTRÍK

- odůvodnění - N. č. 6, 13, 14, 22, 24, 25, 31, 40, 41, 45
- procesní povahy - N. č. 36
- překvapivé - N. č. 1
- rozhodnutí odvolacího soudu - N. č. 1
- rozsudek - N. č. 1, 6, 10
 - pro zmeškání - N. č. 10
 - překvapivý - N. č. 1
 - soulad výroku a odůvodnění - N. č. 6
- sjednocování judikatury - usn. č. 1
- smlouva
 - darovací - N. č. 18
 - mezinárodní - N. č. 12
 - kolize závazků - N. č. 12
 - o přepravě - N. č. 33
 - spotřebitelská - N. č. 33
- smluvní pokuta - N. č. 30
- soudce - N. č. 44, 46
 - podjatost - N. č. 44, 46
 - právo na zákonného soudce - N. č. 46
- soudní jednání - N. č. 44
 - odročení soudního jednání - N. č. 44
 - přítomnost účastníků při soudním jednání - N. č. 44
- soudní rehabilitace - N. č. 8
- soudy - N. č. 8, 10, 11, 16, 22, 25, 36, 40, 41, 46, usn. č. 1, 6
 - místní příslušnost - N. č. 36
 - Nejvyšší soud - N. č. 11, 40, usn. č. 1
 - sjednocování judikatury - usn. č. 1
 - změna judikatury - N. č. 11
 - nestrannost - N. č. 46
 - nezávislost - N. č. 46
 - podjatost - N. č. 46
 - povinnost odůvodnit rozhodnutí - N. č. 25, 40
 - povinnost vypořádat se s argumentací účastníka řízení - N. č. 40
 - právo na zákonného soudce - N. č. 11, 22, 36, 46
 - průtahy v řízení - usn. č. 6
 - nepřiměřená délka řízení - usn. č. 6
 - předložení zákona k posouzení Ústavnímu soudu - N. č. 10
 - přepjatý formalismus - N. č. 16
 - příslušnost - N. č. 8, 25, 36, 41
 - místní - N. č. 36
 - věcná - N. č. 8, 25, 41

VĚCNÝ REJSTRÍK

- senát - N. č. 46
 - složení - N. č. 46
- společná domácnost - N. č. 47
 - opuštění - N. č. 47
- spoluvlastnictví - N. č. 13
 - podílové - N. č. 13
 - vypořádání - N. č. 13
- stát - N. č. 36
 - jednání za stát - N. č. 36
- statutární město - N. č. 35
- střet zájmů - N. č. 18
- svoboda
 - osobní - N. č. 5, 7, 8
- škoda - N. č. 3, 8, 25, 26, 30, usn. č. 6
 - náhrada škody - N. č. 3, 8, 25, 26, usn. č. 6
 - stanovení výše - N. č. 26
 - za nemajetkovou újmu - N. č. 8, 25, usn. č. 6
 - způsobené nesprávným úředním postupem - N. č. 26
 - odpovědnost za škodu - N. č. 3, 8, 25, 26, 30
 - způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 25
 - způsobenou rozhodnutím orgánu státu - N. č. 30
- toxikomanie - N. č. 21
- trest
 - druhy trestů
 - odnětí svobody - N. č. 34
- trestní represe - N. č. 21
- trestní řízení - N. č. 1, 7, 21, 28, 32, 34, 37, 42, 47, usn. č. 2, 4, 5, st. č. 38/14
 - dokazování - N. č. 1, usn. č. 2, 4, 5
 - hodnocení důkazů - N. č. 1, usn. č. 4
 - prohlídka jiných prostor - usn. č. 5
 - volné hodnocení důkazů - usn. č. 4
 - dovolání - N. č. 32, 42, 47, st. č. 38/14
 - dovolací důvody - st. č. 38/14
 - zpětvzetí - N. č. 32
 - nařízení pozorování ve zdravotnickém ústavu - N. č. 7
 - neodkladný úkon - N. č. 28
 - obhájce - N. č. 32, 47
 - odvolací řízení - N. č. 1
 - práva obviněného - viz „obviněný / práva“

VĚCNÝ REJSTRÍK

- právo nahlížet do spisu - N. č. 28
- prohlídka jiných prostor a pozemků - usn. č. 5
- proti uprchlému - N. č. 32
- rozhodnutí - N. č. 7, 21, 28, 37
 - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 7, 21, 28, 37
 - o vazbě - N. č. 7, 37
- změna právního posouzení - N. č. 42
- restituce - N. č. 12, 28
 - odložení věci - N. č. 28
 - vydání do ciziny - N. č. 12
 - k výkonu trestu - N. č. 12
- trestný čin
 - jednotlivé skutkové podstaty
 - krádeže - N. č. 47
 - podvodu - usn. č. 2
 - úmysl - usn. č. 2
 - porušování povinnosti při správě cizího majetku - N. č. 42
 - vraždy - N. č. 12
 - vydírání - N. č. 34
 - zpronevěry - N. č. 42
 - jiné aspekty
 - pokus trestného činu - usn. č. 2
 - skutková podstata - N. č. 21, 42, usn. č. 2
 - stupeň nebezpečnosti pro společnost - N. č. 21
 - subjektivní stránka - usn. č. 2
 - zavinění - usn. č. 2
 - změna právní kvalifikace skutku - N. č. 42
- účastník řízení - N. č. 9, 10, 13, 17, 44, 48
 - občanského soudního - N. č. 9, 10, 17, 44, 48
 - rovnost - N. č. 10, 17, 44, 48
- ultima ratio - N. č. 21
- úroky z prodlení - N. č. 30
- usnesení - N. č. 41
 - odůvodnění - N. č. 41
- Ústavní soud - N. č. 6, 10, 20, 22, 29, 35, 39, 46, usn. č. 5, st. č. 38/14
 - časové účinky derogačních nálezů Ústavního soudu - N. č. 20
 - náklady řízení - N. č. 6, 22, 35, 46
 - nepřipustnost ústavní stížnosti - st. č. 38/14
 - vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje - st. č. 38/14
 - obnova řízení vedeného před Ústavním soudem - N. č. 29

VĚCNÝ REJSTRÍK

- rozhodnutí o předběžném opatření - usn. č. 5
- řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů - N. č. 10
- stanovisko pléna Ústavního soudu - st. č. 38/14
- výklad norem - N. č. 10
- zrušení jiného právního předpisu - N. č. 39
- zrušení zákona - N. č. 10
 - uplatnění napadeného ustanovení - N. č. 10
- ústavní stížnost - N. č. 17, 20, 27, usn. č. 3, st. č. 38/14
 - aktivní legitimace - usn. č. 3
 - nepřipustnost - st. č. 38/14
 - vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje - st. č. 38/14
 - přípustnost - N. č. 17
 - spojená s návrhem na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu - N. č. 20, 27
 - subsidiarita - st. č. 38/14
- úvěr - N. č. 14

- vazba - N. č. 5, 7, 34, 37
 - důvody - N. č. 7, 37
 - odůvodnění rozhodnutí o uvalení vazby - N. č. 37
 - nahrazení vazby zárukou - N. č. 37
 - peněžitá záruka - N. č. 37
 - prodloužení - N. č. 5, 37
 - propuštění z vazby - N. č. 37
 - předstižná - N. č. 37
 - přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 5
 - právo obviněného být slyšen - N. č. 5
 - účel - N. č. 5, 7
 - útěková - N. č. 7, 37
 - důvody - N. č. 7
- veřejné zdravotní pojištění - N. č. 39
 - úhrada zdravotní péče - N. č. 39
- vlastnické právo - N. č. 2, 28, 40
 - nabytí v dobré víře - N. č. 2
 - nabytí vydržením - N. č. 2, 40
 - omezení - N. č. 28
 - přechod - N. č. 40
- vlastnictví - N. č. 26, 40
 - přechod - N. č. 40
- vydržení - N. č. 2, 40
- výklad (interpretace) - N. č. 10, 47, 48, usn. č. 1

VĚCNÝ REJSTRÍK

- extenzivní - usn. č. 1
- právní normy - N. č. 47
- ústavně konformní - N. č. 10, 48
 - přednost před derogací - N. č. 10
- výkladové pravidlo - N. č. 47
 - a contrario - N. č. 47
- výkon rozhodnutí - N. č. 16, 20, 22
 - náklady - N. č. 16, 20
 - zastavení - N. č. 20
- vykonatelnost rozhodnutí - N. č. 18
 - odklad - N. č. 18
- výpověď - N. č. 19
 - z pracovního poměru - N. č. 19
 - neplatnost - N. č. 19
- výživné - N. č. 24
 - pro nezletilé dítě - N. č. 24
 - změna - N. č. 24
- zadostiučinění - usn. č. 6
- zákonné zmocnění - N. č. 39
- zásada (princip)
 - kontradiktornosti řízení - N. č. 29
 - řádného a spravedlivého procesu - N. č. 14
 - slyšení obou stran - N. č. 23
- zastoupení - N. č. 19, 43
 - advokátem - N. č. 19, 43
- zdravotní péče - N. č. 39
 - úhrada - N. č. 39
- zločin
 - jednotlivé skutkové podstaty
 - krádeže - usn. č. 4
 - loupeže - N. č. 1
 - vraždy - N. č. 32
 - zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby - N. č. 5
- zmírnění následků majetkových křivd - N. č. 27
- znalec - N. č. 13, 35
 - znalečné - N. č. 13
- znalecký posudek - N. č. 3
 - hodnocení soudem - N. č. 3
- zpětvzetí návrhu - N. č. 32
- žaloba - N. č. 2, 9, 33, 40

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- formulářová - N. č. 33
- na určení - N. č. 2, 40
- na vyklizení nemovitosti - N. č. 9
- pro zmatečnost - N. č. 9

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY

